

Ž I V Á
D Í L A
M I N U L O S T I

IBN BATTÚTA
C E S T Y

Kruhová mapa světa podle al-Idrisího

MUHAMMAD IBN ABDALLÁH

IBN BATTÚTA

CESTY

PO AFRICE, ASII A EVROPE

VYKONANÉ V LETECH 1325 AŽ 1354

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ

KRÁSNÉ LITERATURY A UMĚNÍ

PRAHA 1961

ARABSKÁ CESTOPISNÁ LITERATURA

Šťastná kombinace zábavy s poučením určila cestopisné literatuře významné místo v písemnictví valné většiny národů. Popis cesty je v osnově Homérovy Odysseje i Xenofonovy Anabase. U českého čtenáře ve středověku svědčí o dychtivosti po poznání dalekých krajů již velmi rané překlady Marco Polova Miliónu i Cest Mandevillových a v naší humanistické literatuře tvoří významnou složku cestopisy Martina Kabátníka, Jana Hasištejnského z Lobkovic, Voldřicha Prefáta z Vlkanova a Kryštofa Haranta. Jakému zájmu se těšily zprávy cestovatelů našich i cizích, dokazuje velmi početná řada původních i přeložených cestopisů, které se u nás objevily od minulého století.

Také na celém Předním východě se ve středověku cestovalo hodně a daleko. Zvláště Arabové jsou vášnivými cestovateli, snad je to pozůstatek jejich kočovného života. Ale Arabové si také libují v popisné literatuře a mají rádi dlouhá vypravování — patří proto cestopisná a zeměpisná literatura k jednomu z nejbohatších a nejceněnějších žánrů jejich písemnictví.

Je mnoho příčin, proč Arabové a ostatní muslimové tak často a tak rádi cestovali. Jednou z těch příčin je povinnost každého muslima vykonat *pouť do Mekky*. Jakmile se islám rozšířil daleko na západ a na východ, začalo

každoročně v poutním období putovat tisíce zbožných věřících ze všech končin islámského světa do Hidžázu, aby oslavili největší svátek islámu ve městech, kde působil prorok Muhammad a kde každé místo je historickou a náboženskou památkou. Avšak těch, kdo se mohli honosit čestným titulem *hádždžího* — poutníka, bylo jen malé procento, a tak těm, kteří na cestu neměli nebo z jiného důvodu pouť vykonat nemohli, nezbývalo než hledat v literatuře náhradu, aby se alespoň v duchu mohli přenést na posvátná místa islámu a účastnit se obřadů při pouti. A tak se objevují nejdříve sporadicky, později přímo v záplavách cestopisy, které líčí cestu do Hidžázu a podávají popis Mekky, Medíny a celého rituálu (i v Evropě líčí první cestopisy hlavně putování do Svaté země). Mnohé z těchto arabských cestopisů upadly v zapomenutí, jiné však přečkaly staletí a dožily se značné popularity.

Jiným podnětem k podnikání dalekých cest byly tzv. *cesty za věděním*, to jest za poznáním a prohloubením znalostí islámských věd. Na rozsáhlém území, které náleželo dříve k arabskému chalífátu, vznikala rozličná střediska vzdělanosti, která k sobě lákala vědychtivé muslimy ze všech koutů islámského světa. Mezi Córdobou na západě a Buchárou na východě, mezi Halabem a Jemenem putovali neustále mladí i staří, poháněni touhou usednout u nohou některé z významných autorit své doby, aby nabyli příslušného vzdělání a získali diplom, zajišťující jim ve vlasti vážnost a opravňující je šířit nabyté vědomosti. A v pozdějších staletích přibýly k putujícím učencům a studentům zástupy „lidí Alláhových“, dervíšů, fakírů, mystiků a asketů, kteří jednotlivě, ale častěji v celých skupinách táhli ze země do země, od jednoho svatého muže k druhému, z jednoho konce islámského světa na druhý, někde vyháněni a pronásledováni, častěji však přijímáni a hoštěni s velkou úctou. Když později vzrostl počet hrobů svatých mužů

i posvátných míst, byly vydávány i průvodce po těchto místech, aby poutníci měli usnadněno hledání.

Vedle těch, kdo podnikali cesty z náboženského zánícení nebo z touhy po vědění, pohybovali se po celém území od Maroka až po Čínu, od Volhy až k Zanzibaru nesčetní kupci, dováželi zboží na velbloudech, na mezcích i na vozech a zprostředkovali *vnitřní i zahraniční obchod*. Vody Středozemního a Rudého moře, Indického oceánu i Perského zálivu brázdila loďstva arabských a perských obchodníků, kteří se odvažovali daleko podél východního pobřeží Afriky na jih a přes Indonésii dále na východ, do Číny. Indický oceán byl jakýmsi vnitrozemským mořem islámského světa, neboť indické a čínské lodi byly na něm ve středověku jen výjimkou a Evropané se tam objevují teprve na sklonku 15. století. Z Kaspického moře vnikali ti nejodvážnější kupci po ruských řekách daleko na sever, aby v Zemi Temna, jak nazývali Západní Sibiř, získali drahocenné kožišiny, otroky a jiné zboží. Celý obchod na území jižně a východně od Středozemního moře byl monopolem muslimů a evropský pokus zlomit jej v době křížových výprav skončil po staletích nepřetržitých bojů nezdarem. Teprve obeplutí Afriky Portugalci a nalezení námořní cesty do Indie zasadilo tomuto monopolu smrtelnou ránu, ale i potom zůstala obchodní přeprava po souši v některých oblastech, např. v Africe a ve Střední Asii, nadále v rukou Arabů a Peršanů. Po příchodu evropského imperialismu v 19. století nastává však i zde pro ně úpadek.

Rozsáhlé politické zájmy chalífské říše a po jejím rozpadu i zájmy různých dynastií, jež se staly jejími dědici, vedly k živému diplomatickému styku a k řadě *poselství* i do nejvzdálenějších končin světa. Vyslanci podávali o výsledcích jednání i o průběhu cest velmi podrobné relace, jež byly ukládány v archívech v Baghdádu, v Córdobě a v Ká-

hiře; řada z nich se však záhy dostala na veřejnost v různých zeměpisných nebo kosmografických příručkách, jichž bylo od 9. století v arabské literatuře bezpočtu, a jiné zprávy o poselstvech kolovaly i jako samostatné knihy.

Do zeměpisných příruček se dostávaly i relace obchodníků, poutníků, misionářů a jiných světoběžníků. Někteří z nich sepsali obsáhlá díla, jiní podali jen stručný itinerář, a tak v průběhu několika věků, hlavně mezi 9. a 14. stoletím, vznikla rozsáhlá cestopisná a zeměpisná literatura, tvořící dodnes neocenitelný zdroj informací o životě a poměrech nejenom vlastního islámského světa, nýbrž i řady sousedních a vzdálenějších zemí. Význam této literatury jako jednoho z nejdůležitějších historických pramenů je nesporný: naše znalosti o dějinách Afriky jižně od Sahary od 8. do 16. století jsou založeny jediné na údajích arabských cestovatelů a zeměpisců a stejně tak se historik Střední Asie neobejde beze zpráv arabských a perských geografů. Do značné míry to platí i o některých oblastech jihovýchodní Asie, Indického oceánu, Kavkazu a východní Evropy, hlavně jižního Ruska. Vedle historických údajů obsahuje arabská zeměpisná literatura spoustu cenných zeměpisných, národopisných a přírodovědeckých postřehů a poznatků. Mnohá z těchto děl mají i značnou literární hodnotu jako památky arabského písemnictví.

Nejistá a pohyblivá hranice mezi geografickým popisem a cestopisem znesnadňuje mnohdy přesné zařazení určitého díla do první nebo druhé skupiny. V následujících odstavcích se však zmíním jen o spisech těch autorů, kteří sami cestovali a o svých zážitcích podali zprávy.

Počátky arabské cestopisné literatury lze položit přibližně do stejné doby jako vznik ostatních prozaických žánrů, to je asi do poloviny 8. století; již ze starších dob se sice zachovaly různé fragmentární zprávy o cestách a

výpravách, ale ty ještě nemají typické znaky cestopisů. Systematické popisy cest, hlavně obchodníků a vyslanců, začínají se vyskytovat hlavně až v 9. století a později.

Za první skutečný cestopis v arabské literatuře můžeme považovat zprávu *Tamíma ibn Bahra*, který někdy v letech 760—800 navštívil Střední Asii a východní Čínu. Byl vypraven s jakýmsi diplomatickým posláním k chánu tureckého kmene Toguzguzů (Ujgurů) a podal ve své relaci velmi přesný popis vnitrozemské cesty do Číny a do hlavního města Ujgurů Chan-čchou u Turfánu; jeho zpráva se jen neúplně zachovala u pozdějších geografů, avšak i tento fragment je cenný jako pramen k dějinám tureckých kmenů a jako literární památka.

Do stejných končin vedla cesta i jiného Araba, *Salláma at-Tardžumána* („Tlumočníka“); podnět k jeho cestě byl fantastický: chalífovi al-Wásikovi (842—847) se totiž zdálo, že zeď, kterou podle legendy vystavěl Alexandr Veliký proti apokalyptickým severním národům Gogovi a Magogovi, byla protržena a že hrozí nebezpečí invaze těchto národů. Vypravil proto zmíněného Salláma, aby vyšetřil, jak se věc skutečně má. Sallám prošel Zakavkazím a přes Kavkaz se dostal k Chazarům, odtud k Balchašskému jezeru a do Dzungárska a pak se vrátil přes Bucháru do Iráku. Tvrdí, že zeď skutečně viděl, avšak dodnes vládne spor, o jakou hráz nebo zeď šlo, neboť mnozí se domnívají, že spatřil pouze sásánovská opevnění u Derbentu, jiní však soudí, že došel až k Velké čínské zdi. Je nesporné, že Sallám podal ve své zprávě vedle osobních zážitků i různé legendární příběhy, čerpané z koránu a eschatologické literatury, možné však je, že tyto části tam přidali pozdější zpracovatelé.

Chalífa Wásik si zřejmě na expedice podobného rázu potrpěl, neboť již dříve vypravil znamenitého astronoma *Muhammada ibn Músu* do Malé Asie, aby zde mezi Ammo-

riem a Nikaeou prozkoumal jeskyni, v níž podle legendy dlelo sedm spáčů.

Z poloviny 9. století pochází rovněž řada cestopisných zpráv o východních zemích, hlavně o Indii, o Malajském souostroví a o Číně. Tyto zprávy jsou literárním pendantem k velkému rozvoji námořního obchodu Arabů a Peršanů na Indickém oceáně a byly napsány převážně ve velkých přístavních městech Perského zálivu, hlavně v Basře a v Síráfu, často však přímo v Baghdádu. Vypravěči byli nejčastěji obchodníci a kapitáni lodí.

Řadu těchto cestopisných zkazek zahajuje „obchodník“ *Sulajmán*, který žil okolo r. 851 a mnohokrát podnikl plavbu do Indie a do Číny. V jeho zprávách je podán přesný popis námořní cesty ze Síráfu v Perském zálivu až do Číny s výčtem všech přístavů a jejich exportního zboží. Vyprávění obsahuje i množství zajímavých údajů o fauně, flóře a o zvycích obyvatel — ovšem tu a tam narazíme na fantastické a legendární příběhy a pověry. O něco později byla jeho vyprávění doplněna příběhy jiného kupce, *Ibn Wahba*, a na začátku 10. století bylo obojí sebráno v rozsáhlou knihu s názvem „Zprávy o Indii a o Číně“, jejímž autorem je *Abú Zajd* ze Síráfu.

Z opačného konce islámského světa pochází v téže době velmi zajímavá zpráva córdobského básníka *al-Ghazála* (zemř. 864). Ten byl vypraven jako vyslanec umajjovského emíra Abdarrahmána II. ke dvoru vikingského krále v Dánsku. Al-Ghazál popsal svou cestu i zážitky na normanském dvoře, bohužel však jsou údaje o průběhu plavby jen stručné a málo konkrétní. Zato věnuje hodně pozornosti životu na dvoře a uvádí i několik vlastních básní, složených na počest vikingských dvorních dam, jež si elegantního básníka zřejmě velmi oblíbily.

Na přelomu 9. a 10. století dostal se do byzantského zajetí jakýsi *Hárún ibn Jahjá*, který po svém návratu uveřej-

nil velmi důkladný popis jak Cařihradu, tak i své cesty přes Balkánský poloostrov do Itálie a do Říma. Jeden z prvních se zmiňuje o pokřesťení balkánských Slovanů a jeho popis hlavního města byzantské říše patří k hlavním pramenům pro topografickou rekonstrukci Cařihradu.

Desáté století můžeme označit za jedno z nejproduktivnějších období arabské zeměpisné literatury, zvláště popisné; cestopisů je již méně, zato však k nim patří právě ty nejceněnější. V tomto století vznikla i klasická škola arabského zeměpisu, reprezentovaná hlavně al-Istachrí, Ibn Haukalem a al-Mukaddasím. Ačkoliv patřili především k popisným geografům, všichni tři hojně cestovali a uložili ve svých dílech řadu poznatků ze všech končin islámského světa. Tak *al-Istachrí* (kolem 950) navštívil nejenom Persii a Arábii, nýbrž i Egypt, Sind a Střední Asii; *Ibn Haukal* (kolem 977) kromě těchto krajů poznal z vlastní zkušenosti všechny západní země islámu, Sicílii a Španělsko a také jižní Itálii až po Neapol. Poslední z nich, *al-Mukaddasí* (946–1000), procestoval křížem krážem celý islámský svět, přičemž se stýkal se všemi vrstvami společnosti a často měnil zaměstnání. Nikdo z nich, kromě Ibn Haukala, nenavštívil území ležící mimo islámskou oblast a jejich údaje o Evropě, Indii a Číně jsou z druhé ruky.

Velkým cestovatelem byl i slavný polyhistor *al-Mas'údí* (zemř. 956), autor rozsáhlého dějepisného a zeměpisného kompendia nazvaného „Rýžoviště zlata a doly drahokamů“ i jiných menších, avšak neméně cenných spisů. Na svých dlouholetých cestách navštívil al-Mas'údí skoro všechny země od Cejlonu a Indie až po Atlantický oceán, od Madagaskaru až ke Kaspickému moři a je možné, že byl i v Indonésii a v Číně. Ve svých dílech se často zmiňuje, že v těchto zemích pobýval, a přináší řadu zajímavých svědectví o vzdálených krajinách, mezi nimi i hojně zprávy

o slovanských kmenech ve Střední Evropě a u Baltického moře. Souvislý cestopis však nezanechal, a přestože patří rozsahem svých cest k nejvýznamnějším arabským cestovatelům, je všeobecně považován za historika a nikoliv za cestopisce.

Obrátíme-li se k vlastní cestopisné literatuře tohoto století, náleží jistě první místo — jak dobou, tak i významem — *Ahmadu ibn Fadlánovi*, který byl v r. 921 vypraven s poselstvím k vládci povolžských Bulharů. Cestu, jež vedla z Baghdádu přes Írán, Merv, Bucháru a Chwárizm do horního Povolží, vylíčil velmi podrobně, bohužel však konec rukopisu, popisující zpáteční cestu, je ztracen. Avšak i tak zůstává Ibn Fadlánův cestopis jedním z nejcennějších pramenů k poznání nejenom Střední Asie, nýbrž i etnografie povolžských Bulharů, Chazarů a Rusů, a kromě toho je díky jasnému slohu i kompozici významnou literární památkou. O důležitosti a věrohodnosti spisu svědčí i to, že byl jenom v Rusku vydán třikrát a přeložen skoro do všech jazyků.

Jestliže o autentičnosti zprávy Ibn Fadlána nebylo nikdy vážně pochybováno, není tomu tak u jiného autora téhož století, *Abú Dulafa* (kolem 920—980). Abú Dulaf byl známý arabský básník, žijící v Bucháre na dvoře sámánovského emíra Nasra II.; když se jednoho dne dostavilo do Bucháry čínské poselstvo, využil Abú Dulaf příležitosti a doprovázel vyslance na zpáteční cestě. Prošel prý s nimi celou Střední Asií, východní Turkistán, Tibet a Čínu a přes jižní Indii se vrátil zpět. Po návratu ještě podnikl okružní jízdu po Íránu, Ázerbájdžánu a Arménii a podrobně své potulky vylíčil. O této druhé cestě se nevyskytly pochybnosti, avšak v popise cesty do Číny a do Indie nalézáme tolik nepřesností, nesrovnalostí a věcných omylů, že není možné považovat tento cestopis za autentický. Je nesporné, že část údajů se zakládá na skutečnosti a odpovídá historické

situaci, avšak v celku je dílo obratná kompilace složená ze všemožných starších pramenů i legendárních zkazek; také vylíčený itinerář je fiktivní.

Dalším v řadě významných cestovatelů 10. století je dobře známý *Ibráhím ibn Ja'kúb*, židovský kupec ze Španělska (z Tortosy), který v šedesátých letech podnikl dalekou cestu do Střední Evropy, navštívil Prahu, Krakovsko a sídla polabských a pobaltských Slovanů a poznal také Bulharsko, Německo, Francii a Holandsko. Jeho podrobný a živý popis cesty i situace a poměrů ve Střední Evropě je stále velmi cenným pramenem a jemu vděčíme i za první podrobnou zprávu o Praze. Ibráhíмова relace byla již několikrát vydána a přeložena, ale ačkoli byla mnohokrát důkladně probádána, zůstávají v ní ještě mnohé problémy nevyřešeny.

Ani v 10. století neochabl zájem o zprávy o plavbách na Východ a okolo r. 953 vznikla sbírka různých historek o cestách po Indickém oceáně, nazvaná „Podivuhodnosti Indie“, jejímž autorem je námořní kapitán *Buzurg ibn Šahrijár* z města Rám Hurmuzu. V knize je sebráno množství příběhů, historek, anekdot a popisů cest od obchodníků a plavců, kteří navštívili Indii, Indonésii, Čínu a východní Afriku. Nalezneme v ní hojnost údajů o zvycích různých národů i o přírodním bohatství. Také literární hodnota sbírky je poměrně vysoká a patří k nejlepším dílům arabské prózy. Mnohé příběhy připomínají vyprávění námořníka Sindbáda z „Tisíce a jedné noci“; i tato vyprávění jsou však založena na skutečných událostech a zkušenostech arabských a perských námořníků, i když později k nim přidala fantazie vypravěčů mnoho vymyšleného a neskutečného.

Z poloviny tohoto století pochází i vylíčení cesty skupiny mladých mužů zvaných „Dobrodruzi“ (*al-Maghrúrín*), kteří se vypravili z Lisabonu (tehdy ještě patřícího Arabům)

po moři směrem na západ. Hnala je touha poznat, co je v „Temném moři“, jak byl nazýván Atlantický oceán, a po několikadenní plavbě na západ narazili na nebezpečná skaliska a na hustou mlhu, takže se obrátili k jihu. Za další tři týdny se octli u ostrova, kde upadli do zajetí domorodců, lidí vysoké postavy, hladkých vlasů a červené pleti. Později byli propuštěni a se zavázanýma očima dopraveni lodí na africký břeh v jižním Maroku. Některé části tohoto vyprávění nesou typický legendární a folklórní charakter, nicméně se zdá, že líčení je založeno na skutečné události — „Dobrodruzi“ dospěli asi k Madeíře a ke Kanárským ostrovům; v žádném případě však nejde, jak se někteří badatelé domnívali, o objevení Ameriky.

Viděli jsme, že cesty Arabů v 10. století vedly na východ, na sever i na západ; ani jih však nevynechali, neboť okolo r. 975 byl poslán k núbijskému králi jako egyptský vyslanec jakýsi *Ibn Sulajm al-Uswání*; svou cestu proti proudu Nilu hluboko do Súdánu vylíčil dosti obsírně a zvláště jeho popis horního toku Nilu se vyznačuje přesností, které dosáhli teprve v 19. století evropští cestovatelé.

Jedenácté století nedalo žádného významnějšího arabského cestovatele, i když na druhé straně v této době vznikla řada závažných vědeckých pojednání o zeměpise, jako jsou např. spisy *al-Bírúního* (973—1048), středoasijského autora *al-Kášgarího* (kolem 1074) a přírodovědce *al-Marwazího* (kolem 1100). Následující věk je zato velmi bohatý a setkáváme se v něm se jmény proslulých cestovatelů Abú Hámida al-Gharnátího a Ibn Džubajra i s vynikajícím zeměpisem a kartografem al-Idrísím.

Abú Hámid al-Gharnátí (1080—1170) pocházel ze Španělska a skoro celý svůj život strávil na cestách. Pobýval dlouho v Egyptě, v Sýrii a v Iráku, navštívil Sicílii a Sardinii a okolo čtyřicátých let se vydal podél Kaspického moře na sever do Povolží a odtud přes Rusko do Maďarska, kde zů-

stal celé tři roky. Znal dobře i Střední Asii, Írán a Afghánistán. Abú Hámid vypsal své putování v cestopise, z něhož však byla doposud nalezena jen druhá část, popisující cesty po východní Evropě. Kromě toho je i autorem rozsáhlé kosmografie, v níž věnuje velkou pozornost podivuhodnostem a legendárním příběhům, avšak zařazuje tam i mnoho vzpomínek z vlastních cest a vyprávění jiných cestovatelů, hlavně těch, kteří byli v Indii, v Číně a jiných vzdálenějších zemích. Jak cestopis, tak i kosmografie jsou plny cenných svědectví o různých aspektech života v zemích, jež navštívil.

Jeho mladší současník a krajan *Ibn Džubajr* (1145–1217) je autorem jednoho z nejslavnějších cestopisných děl arabské literatury; v osmdesátých letech 12. století se vydal z rodné Valencie na pouť do Mekky a při té příležitosti navštívil i Egypt, Irák, Sýrii a Palestinu, jejíž pobřeží bylo ještě v rukou křižáků, a pak se přes Sicílii vrátil domů. Jeho kniha je významným pramenem pro poznání kulturní a politické historie Přední Asie v době, kdy muslimové nastupovali k ofenzívě proti křižákům. Dílo je cenné i po stránce literární, neboť je psáno vybranou arabštinou, autor často používá rýmované prózy a činí různé literární narážky. Tato forma zajistila Ibn Džubajrovi velkou popularitu u arabských čtenářů i pověst klasika arabské cestopisné literatury. Mnozí pozdější cestovatelé, kteří navštívili stejná místa jako on, přejali z jeho knihy nejen odstavce, ale i celé stránky; také Ibn Džuzajj, redaktor Ibn Battútových vzpomínek, zařazuje z jeho díla do knihy dlouhé pasáže, psané rýmovanou prózou, zvláště v kapitolách o Káhiře, Damašku, Mekce a Medíně.

Z arabského západu pocházel i slavný kartograf a zeměpisec *al-Idrísí* (1100–1165), který však většinou žil a pracoval v Palermu na dvoře normanského krále Rogera II. Zde sestavil obrovskou mapu světa a sestrojil velký stříbrný

globus a připojil k oběma výtvorům podrobný popis všech tehdy známých zemí světa včetně Irska, Skandinávie, Finska, Indie i Číny. Informace o různých krajích získával jak ústními a písemnými dotazy u arabských i evropských obchodníků a diplomatů, tak i excerpce starších zeměpisných děl. Část materiálu však nasbíral sám, neboť v mládí navštívil Malou Asii a v dospělém věku také Portugalsko, Francii a Anglii; kromě toho výborně znal celou severní Afriku a Španělsko. Jeho kniha však není cestopisem v pravém slova smyslu, i když často obsahuje zprávy cestovatelů ze starších dob. Al-Idrísím vrcholí arabská kartografie a jeho dílo je jakousi syntézou zeměpisných znalostí Evropanů a Arabů.

Zcela jiného charakteru je spis *Alího al-Harawího*, který žil v Sýrii (zemř. 1215). Byl to potulný derviš a mystik a mnoho cestoval, zvláště v klasických islámských zemích; účelem jeho putování bylo navštívit co největší počet posvátných míst a hrobů zbožných nebo učených šejchů. Na každém místě, které navštívil, neopominul vyřít do stěny na nápadném místě své jméno — to dosvědčují i pozdější arabští autoři, kteří navštívili stejné lokality. Kromě těchto nápisů sepsal ještě mohutné dílo, nazvané „Kniha vedoucí k poznání poutních míst“, jež je jakýmsi baedekerem po všech slavných hrobkách a významných místech Egypta, Sýrie, Arábie, Persie a Iráku; autor navštívil dokonce i Malou Asii a Cařihrad, byl na Sicílii svědkem výbuchu Etny a jednou ztroskotal na moři. Nespokojoval se však jenom s vlastními poznatky, ale zařadil do knihy i zprávy starších autorů a opisy četných náhrobních a jiných nápisů a vůbec se postaral, aby kniha byla jak zábavná, tak i poučná.

Do třináctého století spadá již činnost *Jákúta al-Hamawího* (zemř. 1221), původem řeckého otroka, autora nejcennější arabské geografické příručky, obrovského země-

pisného slovníku abecedně řazeného. V něm sebral Jákút bohatý materiál z děl všech předchozích zeměpisců a cestovatelů a jemu vděčíme za zachování celé řady jinak ztracených cestopisů. Autor sám hojně cestoval, nejdříve jako agent ve službách svého pána, později jako svobodný člověk; živil se opisováním a prodáváním knih. Kromě Egypta, Sýrie, Arábie a Iráku procestoval celý Írán, Afghánistán, Zakavkazí a Střední Asii; vzpomínky z cest neuspořádal v souvislý cestopis, ale pojal je do jednotlivých hesel svého slovníku.

Dva roky po Jákútovi zemřel v Baghdádu *Abdallatíf al-Baghdádí*, povoláním přírodopisec a lékař, autor mnoha učených spisů i nevelké, avšak zajímavé a cenné knížky, líčící jeho cestu do Egypta. Toto dílko lze nazvat klenotem arabské literatury, neboť Abdallatíf byl nejenom výtečný pozorovatel a člověk se širokými kulturními zájmy, nýbrž i výborný spisovatel. Egypt poznal důkladně a je jedním z mála autorů, kteří si všímali staroegyptských památek stejně jako sociálního postavení obyvatel; jeho kritická mysl ho nutkala vyvracet různé tehdy běžné pověry a legendy a ukázat na pravé příčiny některých přírodních jevů. Ačkoliv rozsah jeho cest je ve srovnání s jinými cestovateli poměrně nevelký, zasluhuje kniha čestné místo v cestopisné literatuře, a to jak pro svou estetickou hodnotu, tak i pro humanitní postoj autorův.

Konec dvanáctého století i celý následující věk je v cestopisné literatuře charakterizován hlavně spisy cestovatelů, kteří putovali ze západu na východ; ačkoliv některé jejich údaje poskytují zajímavý pohled na současné poměry ve východních zemích arabského světa, nejsou to nikterak vynikající práce, neboť všichni se snažili napodobit klasické dílo Ibn Džubajra. Většina autorů se ubírala stejnou cestou a navštívila také stejná místa, ostatně dobře známá i z jiných literárních památek. K těmto cestovatelům patřil např.

al-Abdārī (kolem 1290), pocházející stejně jako Ibn Džubajr z Valencie. Ve svém cestopise věnuje hlavní pozornost učencům, zbožným mužům a mystikům a kniha je vlastně jakýmsi deníkem o setkáních s těmito lidmi; kromě toho se autor příliš často vychloubá svými literárními znalostmi a proplétá líčení četnými citáty a básněmi, jež se k tématu vztahují jen nepřímo. Podobného typu jsou i „Cesty“ *an-Nušrísího* z Granady (kolem 1300), *Ibn Rušajda al-Fihrího* z Ceuty (zemř. 1321) a *at-Tidžáního* z Túnisu (kolem 1310); všichni podnikli pouť do Mekky a popisují hlavně svá setkání se slavnými muži východu.

Toto období bylo také bohaté na zeměpisná díla syntetického a obecného, ale mnohdy kompilačního charakteru. K významnějším autorům děl takového druhu patří *al-Kazwíní* (zemř. 1283), *ad-Dimaškí* (1256–1327) a *Abu'l-Fidá* (1273–1357), kteří zachovali mnohé zprávy dřívějších cestovatelů, takže je lze rekonstruovat. Podobně tomu je i ve velkých encyklopediích mamlúcké epochy, např. u *al-Omarího* (1301–1349) a u *al-Kalkašandího* (1355–1418), kde lze nalézt velmi cenné zprávy, hlavně o Africe.

Přehlédneme-li arabskou cestopisnou literaturu do 14. století, můžeme dospět k několika závěrům: arabští cestovatelé nebyli vlastně objeviteli nových a neznámých končin, vždyť putovali většinou po cestách, jichž před nimi používaly již celé generace, a skoro nikde se nedostali za hranice tehdy známého světa. Byli však první, kdo tyto končiny podrobně, přesně a detailně popsali a uvedli získané poznatky ve všeobecnou známost. Bez nich bychom věděli jen velmi málo o dějinách Afriky, Střední Asie, východní Evropy i jiných oblastí, bez záznamů cestovatelů byl by náš obraz o skutečných poměrech středověkého Orientu kusý a chudý, bez jejich postřehů by nám zůstaly utajeny mnohé stránky kulturního a sociálního života islámských zemí.

Další závěr je, že přes kulturně historický význam je jen málokterý z arabských cestopisů významný větší literární hodnotou; jsou to namnoze jen prostá vylíčení cesty, byť i s řadou zajímavých detailů — nicméně jako celku jim chybějí kvality, jež by je přiblížily evropskému čtenáři. Nalezneme však mezi nimi i skutečná literární díla, jejichž kouzlo nezaniklo ani dnes, jako jsou např. „Podivuhodnosti Indie“, Abdallatífova cesta do Egypta, Ibn Džubajrova „Rihla“ a ještě několik jiných.

Ve 14. století dosahuje arabská cestopisná literatura vrcholu — je to období, v němž pomalu dohasíná dynamický a tvůrčí elán arabské kultury. Ale právě toto století dalo světu dvě velká díla, Ibn Chaldúnův „Úvod do historie“ a Ibn Battútův cestopis. To, co bylo vytvořeno v následujících stoletích až do devatenáctého, jsou většinou jen suchopárné kompilace, komentáře, superkomentáře a glosy bez vlastní hodnoty, psané vyumělkovaným a bombastickým slohem, kde obsah je obětován formě. To platí ve stejné míře o krásné i o naučné literatuře, tedy i o cestopisech, jejichž proud sice co do množství nijak neslábne, kvalitou však zůstává daleko pozadu za tím, co bylo vytvořeno v předchozích staletích.

Avšak ještě dříve, než došlo k tomuto úpadku a stagnaci, objevil se na scéně Ibn Battúta, největší cestovatel islámu, který jako by logicky dovršoval nepřetržitou vývojovou řadu jak rozsahem svých cest, tak i literární hodnotou svého díla, jež je dodnes povinnou četbou na arabských školách, je neustále překládáno do dalších a dalších jazyků a studováno a stále více oceňováno badateli všech oborů. Je závěrem jednoho žánru i jedné epochy arabské literatury, avšak závěrem monumentálním, který přečkal staletí a dočkal se uznání nejen u autorových krajanů, nýbrž i na celém světě.

IBN BATTÚTA A JEHO DÍLO

Autor cestopisu se nazýval plným jménem Abú Abdalláh Muhammad ibn Abdalláh ibn Muhammad ibn Ibráhím ibn Abdarrahmán ibn Júsuf al-Lawátí at-Tandží; obě poslední jména naznačují, že pocházel z berberského kmene Lawáta, usazeného v severním Maroku, a že byl původem z města Tandža (Tanger). O jeho životě mnoho nevíme kromě toho, co o sobě sám říká ve své knize. Dva významní současníci zanechali sice o něm několik údajů, ty však jsou stručné a plné nedůvěry k vyprávění o dalekých cestách a zemích. Prvním z nich byl granadský vezír a historik *Lisánu'd-dín ibn al-Chatíb* (zemř. 1374), autor velkého biografického slovníku, zachovaného v jediném rukopise v Escorialu; odvolává se na svého učitele, kádího Abu'l-Barakáta al-Balafíkiho, který se s Ibn Battútou setkal v Granadě a slyšel jeho líčení o východních zemích, a uvádí krátkou životopisnou poznámku o Ibn Battútovi a jeho cestách a poznamenává, že mnohé jeho historky mají fantastický a neuvěřitelný ráz. Tuto zprávu převzal v 15. stol. celkem beze změny do svého slovníku *Ibn Hadžar al-Askalání*, který ji doplnil několika údaji o redakci cestopisu a dodal, že Ibn Battúta zemřel v r. 770/1368—1369 jako soudce.

Podobně podezřívavý tón zaznívá i z druhé zprávy, jejímž autorem je proslulý historik a filosof historie islámského světa *Ibn Chaldún* (zemř. 1406). Ve své slavné *Mukaddimě*

(„Úvod do historie“) se zmiňuje, že Ibn Battúta žil na dvoře marockého sultána Abú Inána ve Fezu a že tam vyprávěl své zážitky z dalekých zemí, avšak lidé si mezi sebou šeptali, že to jsou výmysly a lži. Také Ibn Chaldún sdílel zpočátku toto mínění, později jej však vezír Abú Inána upozornil, že není správné odmítat a priori jako lež nebo smyšlenku vyprávění o vzdálených zemích a tamních zvycích, byť se zdály sebeneuvěřitelnější a podivné. O životě Ibn Battúty se však Ibn Chaldún nezmiňuje ani slovem.

Kdybychom byli odkázáni jen na tyto skoupé údaje, nevěděli bychom toho o Ibn Battútovi mnoho, naštěstí nám však jeho cestopis bohatě nahrazuje mlčení jiných autorů. Při popisu svých cest odhaluje autor bezděky celou svou osobnost, a to s takovou upřímností a s takovým bohatstvím detailů, že se nám tím dostává do rukou jedinečný lidský dokument a máme možnost nahlédnout do života a názorů muslimského vzdělance ze 14. století.

Podle vlastních slov se Ibn Battúta narodil 24. února 1304 v Tangeru a roku 1325 se v jedenadvaceti letech vydal na pouť do Mekky. Jak probíhalo jeho mládí a z jaké rodiny pocházel, nevíme, avšak z několika náhodných poznámek můžeme soudit, že členové jeho rodiny zastávali různé administrativní funkce, hlavně soudcovské, a to jak v Maroku, tak i v protilehlé Andalusii (srv. jeho výrok ve vyprávění o Indii, že jeho předkové byli soudci a právníky, a zmínku o bratranci, který byl kádím v Rondě). Z vyprávění je rovněž patrné, že se mu dostalo běžného vzdělání v islámských vědách, v jurisprudenci, ve výkladu koránu a tradice a také v arabské filologii. Ve studiu pokračoval i na svých cestách, hlavně v Damašku a v Mekce, kde byl žákem slavných autorit, od nichž získal i oprávnění vyučovat a tradovat dále vše, co u nich slyšel.

Ibn Battútovým původním úmyslem při odchodu z rodného města bylo vykonat pouť do Mekky, aby tak splnil jednu z hlavních povinností muslima; tehdy ještě nepomýšlel zasvětit celý svůj život cestování. Toto rozhodnutí v něm dozrálo až později, snad pod vlivem snu, který mu byl vyložen zbožným šejchem v Egyptě jako předpověď dalekých cest. Z Tangeru cestoval Ibn Battúta běžnou tehdy cestou přes severní Afriku do Káhiry, odtud Horním Egyptem na pobřeží Rudého moře, aby se přes ně přeplavil do Džiddy a Mekky. Válečné události však znemožňovaly přeplavbu a Ibn Battúta byl nucen se vrátit do Egypta a vydat se spěšně do Sýrie, aby stihl tamní poutní karavanu. Přes Medínu se konečně dostal do Mekky, avšak po skončení předepsaných obřadů se nevrátil zpět do vlasti, nýbrž zamířil přes Arábii a jižní Persii do Baghdádu. Tam se rozhodl vykonat pouť ještě jednou, ale protože mu zbýval čas, podnikl exkurzi do Tabrízu a horní Mezopotámie. Po skončení druhé pouti se usadil v Mekce a setrval tam plné dva roky, až do r. 1330.

Zřejmě znuděn tak dlouhým pobytem na jednom místě vydal se Ibn Battúta na novou cestu, tentokrát na jih. Prošel nejdříve Jemenem a v Adenu nasedl na loď plující podél východoafrického pobřeží až do města Kilwy naproti Zanzibaru. Na zpáteční cestě se vyhnul Jemenu — rozhodl se totiž, že nikdy nepůjde dvakrát touž cestou — a přes Omán a Maskat se dostal do velkého obchodního přístavu Hormuzu v jižní Persii. Přeplul Perský záliv a znovu vykonal pouť do Mekky. To se už psal rok 1332.

V Mekce v něm dozrál úmysl vydat se do Indie, neboť zaslechl zprávy o pohádkovém bohatství a štedrosti jejího sultána; nenaskytla se mu však žádná dopravní možnost a Ibn Battúta se obrátil proto na sever — a přes Egypt a Sýrii putoval do Malé Asie.

Z černomořského přístavu Sinope se přeplavil na Krym,

který tehdy tvořil součást říše Zlaté Hordy, a projel celou jihoruskou stepí až k ústí Volhy. V cestopise se zmiňuje, že navštívil město Bulgár na horní Volze, avšak různé okolnosti ukazují, že tato cesta je fiktivní. V Astrachani se rozhodl doprovázet jednu ze sultánových manželek, byzantskou princeznu, do Cařihradu a celý měsíc pak žil jako host císaře v hlavním městě skomírající východořímské říše. Potom se vrátil stejnou cestou po jihoruské stepi do Saráje, stolice Zlaté Hordy, a odtud pokračoval v cestě na východ, směrem do Indie. Navštívil Chwárizm, Bucháru, Samarkand, severní Afghánistán i Írán a nakonec se ocitl na březích řeky Indu.

Podle vlastních slov vstoupil Ibn Battúta do Indie v září 1333, avšak ve skutečnosti se tam dostal nejméně o dva roky později. Na dvoře sultána v Dhlí zůstal přes šest let a zastával funkci vrchního soudce v hlavním městě. Později upadl u indického sultána v nemilost, avšak nakonec byl jmenován vyslancem do Číny a r. 1342 se vydal s velkým poselstvem na cestu. Při cestě po Indii prožil různá dobrodružství: byl zajat vzbouřenými hinduisty, loď, na níž měl svůj majetek, ztroskotala, účastnil se bojů při dobývání přístavu Goa. Se splněním svého poslání však ani potom nikterak nespěchal, zůstal rok a půl na Maledivách jako soudce a stal se tam významným politickým činitelem. Nicméně ani tam nezůstal natrvalo a přes Cejlon se dostal do jižní Indie, odkud s pomocí sultána, svého švagra, chce dobýt Maledivy. Plán se však neuskuteční a tak se Ibn Battúta rozhodl vydat na cestu do Číny. Dříve než k tomu došlo, byla jeho loď přepadena piráty a Ibn Battúta se opět ocitl na břehu obrán skoro o všechno.

Neztratil odvalu a přes Bengálsko a potom přes Sumatru se konečně dostal do jižní Číny. Spletitou sítí řek a kanálů cestoval na sever do Peking, avšak v době jeho příchodu vypukla revoluce a Ibn Battúta se co nejrychleji vrací zpět

na jih. Vsedl opět na loď a plul zpátky na Sumatru. Nemá však odvahu vrátit se k indickému sultánovi, a tak přes Cejlon, Omán a jižní Persii se dostane do Baghdádu. To se stalo v roce 1347, kdy na celém Předním východě řádí „černá smrt“. Podnikl ještě jednou pouť do Mekky a po jejím skončení se rozhodl k návratu do vlasti. Tentokrát zvolil námořní cestu, stavěl se v Túnisu a na Sardinii a konečně 8. listopadu 1349, po více než dvacetičtyřleté nepřítomnosti, se vrátil do Fezu, hlavního města Maroka.

Avšak ještě na konci roku odešel do Španělska, aby zhlédl ten malý zbytek, který tam muslimům ještě zbývá, Granadu a Malagu. Po návratu však již zase spěchal dále, tentokrát na jih, přes Saharu do Súdánu, kde se rozkládá velká černošská říše Mállí. Tam pobyl až do září 1353 a na konci téhož roku je opět ve Fezu, nyní natrvalo.

To je ve stručnosti popis cest a tím i větší části života tohoto houževnatého cestovatele. Jeho vyprávění vzbudilo pozornost marockého sultána Abú Inána, který nařídil, aby vše, co cestovatel zažil a viděl, bylo zapsáno a uspořádáno v knihu. Tímto úkolem byl pověřen sultánův sekretář *Muhammad ibn Džuzajj*, tehdy známý spisovatel a stylista, nikterak však nepřevyšující běžný průměr arabského vzdělance. Ibn Battúta mu tedy své vyprávění nadiktoval a Ibn Džuzajj k rukopisu připsal, že diktát byl skončen 13. prosince 1355 a že již v únoru 1356 byl rukopis i se všemi úpravami hotov. Ibn Džuzajj zemřel ještě téhož roku, kdežto Ibn Battúta jej přežil o dvanáct let a skonal r. 1368 nebo 1369, zastávaje na sklonku života soudcovský úřad kdesi v Maroku.

Tím, že se Ibn Battútovo vyprávění zachovalo jen v úpravě a zpracování Ibn Džuzajje, vzniká pochopitelně otázka autentičnosti a bezprostřednosti. Je tu třeba říci několik slov o způsobu, jakým si Ibn Džuzajj při redigování cestopisu

počíнал. Redaktor nazval knihu honosným titulem — jak to odpovídalo duchu doby — „*Dar pozorovatelům zvláštností zemí a podivuhodností cest*“, ale tento název nedošel úspěchu, protože dílo je všeobecně známo jako *Rihla* („Cesta“). V pařížské Bibliothèque Nationale se zachoval Ibn Džuzajjův autograf, dokončený v únoru 1356; v tomto rukopise sice chybí začátek a v textu je několik mezer, avšak na základě jiných rukopisů je možno tyto lakuny snadno doplnit. A rukopisů je hojnost, neboť Ibn Battútův cestopis se těšil velké oblibě a byl často opisován.

Ibn Džuzajj v předmluvě určil svůj redakční úkol takto: upravit vyprávění Ibn Battúty stylisticky, srozumitelně vyznačit správnou vokalizaci nezvyklých jmen a vysvětlit význam cizích termínů (hlavně perských a tureckých), roztroušených hojně v celém díle. Přes tato předsevzetí se Ibn Džuzajj neomezil jen na tyto úpravy, nýbrž přidával k vyprávění úryvky z vlastní hojné četby, zvláště v těch partiích, kde Ibn Battúta líčí známá místa v Egyptě, v Sýrii a v Hidžázu. Podle tehdejšího zvyku si redaktor neodpustil citovat při každé vhodné příležitosti řadu básní, které opěvovaly krásy měst, a tu a tam přidal i nějaký starší popis, zvláště byl-li v nadneseném slohu nebo v rýmované próze. Naštěstí však Ibn Džuzajj označil začátek těchto vsuvek slovy „Pravil Ibn Džuzajj“ a konec „Vraťme se k vyprávění Ibn Battúty“. U básní a citátů uvádí někdy jména autorů, avšak na mnohých místech tak nečiní, zvláště při popisu Medíny a Mekky, kde celé dlouhé pasáže jsou skoro doslova opsány z cestopisu *Ibn Džubajra* (1145—1217), takže je patrné, že redigoval vzpomínky Ibn Battúty maje před sebou tento spis. Nicméně se podobné zásahy do textu Ibn Battútova vyprávění omezují jen na ta místa, kde se pojednává o klasických zemích islámu — o Egyptě, Sýrii, Hidžázu, Iráku — což z celkového hlediska nikterak nevadí, protože Ibn Battútův přínos k poznání těchto končin je

minimální a kromě toho máme z téže doby řadu jiných popisů. Líčení vzdálenějších končin však nepodlehlo Ibn Džuzajjovým úpravám, neboť zde byl odkázán jen a jen na Ibn Battútovo vyprávění; tím je zaručena autentičnost těchto pasáží. V originále snadno rozlišíme místa, která jsou přímým záznamem Ibn Battútových vzpomínek, od odstavců, jež pocházejí od Ibn Džuzajje, také tím, že se od sebe liší slohem.

Ibn Džuzajj v závěru svého doslovu nazývá Ibn Battútu „cestovatelem této islámské obce“ — a právem, protože v zcestovalosti neměl Ibn Battúta konkurenta nejenom mezi muslimy, ale ani mezi cestovateli všech zemí. *Sir Henry Yule* odhaduje, že Ibn Battúta urazil během svého třicetiletého putování více než 120 000 km, tedy asi tolik, jako kdyby obešel třikrát zeměkouli po rovníku; Marco Polo, největší cestovatel evropského středověku, neprošel ani polovinu této vzdálenosti a teprve mořeplavci 16. stol. překonali Ibn Battútův rekord co do počtu kilometrů; je však nutno mít na paměti, že se plavili pohodlně po moři, zatímco Ibn Battúta většinu cest vykonal po souši na velbloudech, koních a vozech.

V počtu navštívených zemí nepřekonal Ibn Battútu až do 19. stol. nikdo — neboť kdo kdy předtím nebo později se mohl pochlubit, že zhlédl jak Peking, tak i Timbuktú, navštívil Cařihrad i Maledivy, Chwárizm i pobřeží východní Afriky. Kdybychom měli počítat všechny země, které navštívil, byl by to dlouhý seznam; mnohem snazší je uvést končiny, v nichž nebyl, ovšem můžeme brát v úvahu jen to území, jež bylo známo jak Evropanům, tak příslušníkům kulturních národů Orientu. Z Evropy viděl Ibn Battúta nejméně, vlastně jen okrajové země, jako jižní Španělsko, Sardinii, Cařihrad a pobřeží Černého moře, ostatní země tohoto světadílu mu zůstaly neznámé. Naproti tomu jeho

znalost Afriky byla výjimečná, neboť navštívil (s výjimkou Habeše) všechna území, která tehdy Arabové znali, a bylo toho mnohokrát více, než co o Africe věděli v Evropě. O Asii jsou v Ibn Battútově cestopisu bílá místa jen ve Střední a Vnitřní Asii, o níž měla Evropa již jisté vědomosti díky Marco Polovi a různým poselstvím k mongolským chánům; dále v některých částech Zadní Indie, jako v Barmě, v Thajsku a v Malajsku. Pozoruhodné je, že Ibn Battúta vynechal i některé islámské země, jako Zakavkazí, střední a severní Írán a Balúčistán, avšak v celkové rozloze jsou to jen nepatrné části.

Impozantní je počet vládců, kteří Ibn Battútu přijali v audienci nebo s nimiž mluvil: je jich více než padesát a vedle nich se řadí nepřehledné množství emírů, guvernérů a místodržících v provinciích a ve velkých městech. Neméně udivující je počet všemožných šejchů, šerífů, dervišů, svatých mužů, právníků, učenců, obchodníků a kapitánů lodí, jež všechny Ibn Battúta uvádí jménem, a to nikoliv jen jedním, nýbrž plným muslimským jménem, složeným nejméně ze tří členů. Největším překvapením však je, že převážnou většinu těchto osob můžeme snadno identifikovat, protože jsou o nich zmínky v biografických slovnících a příručkách, na něž byla arabská literatura oné doby tak bohatá. Týká se to pochopitelně především osob, které žily v klasických zemích islámu na Předním východě, neboť pro okrajová území podobné pomůcky neexistují — avšak je-li ta část, kterou je možno kontrolovat, správná, není třeba pochybovat o tom, že i ty osoby, jež nelze identifikovat, skutečně existovaly a byly tím, co o nich Ibn Battúta vypráví. Známý holandský orientalista *Snouck Hurgronje* dokonce zjistil pomocí Ibn Battútových údajů i skutečnou funkci jednoho hodnostáře ze Sumatry, jehož náhrobní nápis ze 14. století se našel až v moderní době; tak nečekaně byla potvrzena pravdomluvnost a přesnost našeho

autora, braná tolikrát v pochybnost jak jeho krajany, tak i evropskými badateli.

Snad dnešního čtenáře překvapí, jak si mohl Ibn Battúta po třiceti letech pamatovat přes 3000 vlastních jmen (tolik jich je v originálu, i když v překladu je jich méně, neboť jsem vynechal řadu pasáží, v nichž vypočítává, s kým se kde setkal) a množství nearabských slov a vět. Avšak celý systém středověké islámské výuky byl založen na memorování, neboť muslim se od dětských let učil zpaměti koránu, sbírkám tradic o Prorokovi, právnickým příručkám i dlouhým básním; jeho paměť tím nabyla velké absorpční schopnosti a jednou vyslovené jméno nebo slovo v ní navždy utkvělo. Paměť mu ovšem selhávala v oněch krajinách, kde jména byla naprosto cizí a nezvyklá, jako např. v Byzantské říši nebo v Číně. Domněnku, že by byl Ibn Battúta čerpal z písemných poznámek, které si při cestách vedl, nutno zamítnout, protože jednak před návratem do vlasti nepomýšlel na vypsání svých zážitků, jednak přišel dvakrát o veškerý majetek; jediné písemné záznamy, které kdy měl, byly opisy náhrobních nápisů z buchárského hřbitova, a ty mu byly uloupeny indickými piráty.

Rovněž konstrukce jeho popisů svědčí jak o pozoruhodné paměti, tak i značné dávce systematičnosti. Ibn Battúta se při líčení zemí, jež navštívil, přidržuje pevného schématu: obvykle popíše nejdříve místo, potom jeho hospodářství, pak vládce a jeho ceremoniál při audienci, potom zvyky obyvatel a nakonec vlastní zážitky. Občas je vložen exkurs o flóře, fauně nebo mineráliích, zvláště v Indii a v zemích dále na východ.

Pokud jde o sloh, je až s podivem, že Ibn Džuzajj, který si tolik liboval ve vyumělkované rýmované próze a bombastických frázích — to je patrné v těch částech, které sám připojil — ponechal v knize celkem prostý a jednoduchý styl,

který je zřejmě vlastní Ibn Battútovu vyprávění. Nelze říci, že by odpovídal vkusu evropského čtenáře, neboť autor mnohokrát opakuje stejné věty a fráze; stačí si všimnout jeho stereotypních popisů měst nebo charakteristik vládců, kteří se sobě většinou podobají k nerozeznání. Teprve při líčení různých příběhů a anekdot dostávají tyto osoby plastickou podobu a projevují se jako skuteční lidé. Kde však se Ibn Battúta zdržel jen krátkou dobu a neměl mnoho příležitosti seznámit se s líčenou osobou, tam mu pochopitelně scházejí barvy a život. Jakmile hovoří o lidech, s nimiž přišel do bližšího styku, hned je patrný velký rozdíl — Ibn Battúta přestane suše popisovat a charakterizuje osobu anekdotami a krátkými historkami, ve kterých umí mistrně vystihnout ctnosti i nectnosti; srv. například portrét sultána Muhammada Tughluka, který je dodnes uváděn ve všech dílech o dějinách Indie.

Ibn Battútovi nemůžeme upřít ani smysl pro humor, tak řídký ve středověké arabské literatuře — připomeňme např. líčení tureckého tlumočníka, který jej provázel v Malé Asii a neustále ho okrádal, nebo vyprávění o trampotách s dorozuměním — rovněž v Turecku — nebo o tom, jak se v Kipčácké stepi oblékal proti zimě. Ibn Battúta dovede napínavě vyprávět, například když líčí své zajetí a útěk z rukou vzbouřených Indů; na jiných místech ale hovoří suše a věcně o nebezpečích: například při popisu cesty Saharou nebo o přepadeních piráty či kočovníky.

Někteří evropští badatelé vytýkali Ibn Battútovi, že si při svých cestách všímá svatých a zbožných mužů, divů a zázraků více než míst, která navštívil, a že proto je jeho kniha jen nedokonalým zeměpisným dílem. Takové výtky však nejsou na místě, neboť Ibn Battúta byl vlastně „bezděčným geografem“, necestoval jen za poznáním zeměpisu vzdálených končin. Jeho pozornost platila vždy a všude především lidem. Svě zeměpisné vědomosti získal jedine

na základě vlastní zkušenosti a nikoliv z knih — proto se dopustil i několika fatálních omylů. Jeho cestopis není zeměpisná příručka, nýbrž je to v první řadě popis muslimské společnosti v druhé čtvrtině 14. století; jako dokument doby stojí zcela osamoceně v obrovské záplavě arabské literatury, která sice poskytuje nepřeborné bohatství různých fakt i skutečností, avšak nikde nám nedává nahlédnout tak intimně do vnitřního života islámské civilizace.

Ibn Battúta rozvíjí nejenom obraz své epochy, ale mimoděk podává i portrét vlastní osobnosti. Není to patrné na první pohled, avšak jak jej postupně sledujeme na jeho cestách, objevují se jednotlivé rysy jeho povahy podle toho, jak na co reaguje, jaký zaujímá postoj, čeho si všímá a co opomíjí, až nakonec po přečtení knihy stojí před námi zcela obnažen se všemi ctnostmi i nectnostmi jak osobními, tak i těmi, jež byly vlastní jeho epoše a prostředí.

Předním charakterovým rysem Ibn Battúty byla záliba v cestování, která se u něho vyvinula teprve postupem doby. Jeho krajané a souvěrci cestovali většinou za nějakým praktickým cílem, Ibn Battúta se však potuloval po světě z čiré radosti z cestování a z této záliby si udělal i povolání, a to dosti lukrativní. Kromě výnosu ze soudcovských úřadů, které zastával v Dhlí a na Maledivách, žil Ibn Battúta jenom z toho, co dostal od mocných a bohatých na základě své reputace cestovatele a muslimského právníka — *fakíha*. Právo tvoří totiž v islámu stejně základní náboženskou instituci jako teologie v křesťanství — neboť islám není jen abstraktní víra, nýbrž má být v duchu svého zakladatele i normou společenského života a systémem vzájemných vztahů. Všechny tyto aspekty jsou kodifikovány v islámském právu, lépe řečeno jurisprudenci (arab. *fikh*), jejíž představitelé (*fakíh*, mn. č. *fukahá*) zaujímají přibližně totéž postavení jako kněží u křesťanů, s tím rozdílem, že v islámu není

stanovena žádná hierarchie a že právníci se liší od ostatních věřících pouze svým vzděláním, nikoliv nějakým sakrálním statutem. Právnické nezastává žádné duchovní funkce, na nichž by se nemohl podílet kterýkoliv jiný člen náboženské obce. Islámské právo zahrnuje dvě oblasti vztahů, jednak vztahy mezi člověkem a Alláhem (sem patří všechny náboženské povinnosti a předpisy), jednak vztahy mezi lidmi navzájem, tedy vlastní právo, ať již rodinné, dědické, trestní, obchodní aj. Fakíh je tedy zpolovice právník, zpolovice rozhodčí ve věcech náboženských povinností; nelze totiž říci, že je teolog, protože teologie tvoří v islámu zcela odlišnou disciplínu spekulativního rázu, kdežto fikh se zabývá otázkami konkrétními a praktickými. Fakíhové — tento termín lze snad přeložit jako „doktoři práva“ — zastávali funkce soudců, představených (*imámů*) mešit, profesorů na madrasách, správců zbožných nadací, notářů a řadu jiných úřadů, pro něž bychom v Evropě těžko hledali obdobu. Právníci se stali v islámu jakousi střední vrstvou inteligence, stojící mezi vládnoucí feudální třídou a lidem, k němuž je třeba počítat i řemeslníky a obchodníky. Tím, že ve společnosti, která měla teokratický světový názor, vykládali články náboženského práva a uplatňovali jeho zákonná ustanovení v praxi, domohli se určitého postavení, jež jim dovolovalo mocně působit na lidové masy a ovlivňovat je ve smyslu, který se jim zdál nejvhodnější. Protože jejich zájmy byly velmi často totožné se zájmy vládnoucích, od nichž jedině se mohli nadít materiálního zabezpečení, bylo působení právníků na lid většinou negativní; stávali se brzdou jakéhokoliv pokroku. Vyskytly se pochopitelně i výjimky, mnohdy stáli právníci v čele odporu proti tyranské svévoli a získávali tím velkou popularitu, ba někdy byli panovníci nuceni před nimi ustoupit a upustit od nejhorších výstřelků. Mezi právníky bylo i dost lidí se širokými zájmy literárními, vědec-

kými a historickými a jako celek tvořili nejpočetnější a nejsilnější skupinu vzdělců, zvláště od 11. stol., kdy tvůrčí období arabské kultury bylo již na pokraji zániku. Tolik o oné vrstvě, k níž náležel Ibn Battúta a jejíž názory a myšlenkový obzor jsou patrný z celého cestopisu.

Ibn Battúta považoval za samozřejmou povinnost každého vládce, aby štedře podporoval a obdaroval reprezentanty této podle jeho názoru duchovní elity islámského světa, nositele i strážce náboženského práva, kteří zaručují pořádek a harmonii tohoto světa v souladu s Alláhovými příkazy. A je patrné, že i druhá strana — mocní a vládci — chápali tuto svou povinnost správně, ovšem za předpokladu, že právníci hájí dosavadní řád a že se nepostaví proti jejich vůli; jak skončí takový právník, který u nich upadne do pouhého podezření, že není tak loajální, jak by měl být, o tom svědčí několik historek z Ibn Battútova pobytu v Indii nebo případ známého Ibn Tajmíji v Damašku. Ibn Battúta se vystříhal na svých cestách všeho, co by na něj mohlo vrhnout podobné podezření, avšak přes veškerou svou opatrnost jen tak tak unikl smrti z rukou sultána Muhammada Tughluka.

Ibn Battútovo posuzování vládců bylo určováno především tím, jak byl vládce štedrý a velkomyslný a jak se choval k příslušníkům profesionálních islámských povolání — k právníkům a k mystikům-dervíšům. To bylo pro Ibn Battútu obzvláště důležité, neboť jeho hmotné zajištění záviselo jedině na věcných nebo peněžních darech. Cestovatel se nikterak netají svou láskou k statkům tohoto světa; i když měl občas chvíle, kdy se chtěl odříci světa a věnovat se kontemplativnímu životu poustevníka nebo dervíše, byly to vždy jen okamžité impulsy a nikdy z toho nic nebylo. Na několika místech slyšíme od něho tvrdá slova o lakotě vládců — neboť taková vlastnost byla neslučitelná s hodností muslimského panovníka. Nejvíce se cítil dotčen v Súdánu

a rovnou také řekl černošskému sultánovi, co si o něm myslí, a nepřímou mu i pohrozil, že bude o tom vyprávět jiným vládcům. Jen jednou odmítl přijmout dar (u sultána v Maduře), avšak brzy toho litoval, protože sultán zemřel a cestovatel odešel s prázdnou. Přiznává se docela otevřeně, že přišel do Indie jediné proto, aby se tam obohatil a pak se vrátil domů, a neskrývá své zklamání, když musil vstoupit do sultánových služeb.

Šetrností nijak nevynikal a jeho utrácení se zdálo být i pohádkově bohatému sultánu indickému přílišné, takže napomenul našeho cestovatele k větší hospodárnosti. Na druhé straně je až s podivem, jak klidnými slovy vypráví o ztrátě celého svého majetku, který mu uloupili piráti — nebylo to malé bohatství. Zdá se, že více litoval toho, že mu byly uloupeny různé relikvie a památky na setkání se svatými muži.

Kromě lakoty jej nejvíce odpuzoval a urážel nedostatek slušného chování a zdvořilosti, protože si potrpěl na dekorum. Když vypráví o svých setkáních, neodpustí si ani jediné „*salám alajkum*“. O ceremoniál, slavnosti a audience vůbec projevoval mimořádný zájem, jak je patrné z dlouhých popisů a líčení.

Často také zaznívají v jeho vyprávění nadšená a pochvalná slova o různých druzích pokrmů a ovoce; svědčí to o tom, že byl milovníkem dobrého jídla a že se v jeho přípravě odborně vyznal. Skoro jako by si Ibn Battúta zapamatoval všechna jídla, která za celých třicet let svých toulek jedl. Jeden z badatelů se vyjádřil, že by bylo „možno z jeho údajů sestavit gastronomický atlas Orientu“.

Jako zbožný muslim nepil Ibn Battúta víno ani jiné alkoholické nápoje, avšak toto odříkání si vynahradil na jiném poli, na kterém je islám vůči věřícím více než štedrý. Korán dovoluje muslimovi mít čtyři řádné manželky současně a k tomu ještě neomezený počet otrokyň-konkubín.

Ibn Battúta těchto možností plně využil: o jeho manželkách a otrokyních se dovídáme vždy jen mimochodem, neboť slušnost nedovoluje muslimovi, aby hovořil o svém manželském a rodinném životě. Nevíme přesně, kolik měl na svých cestách manželek, bylo jich však jistě hodně, soudě jen podle náznaků. Již na počátku cesty, v Túnisu, se oženil, avšak vzápětí se rozvedl a vzal si jinou. Jednu manželku zanechal v Sýrii, jinou v Dihlí a s oběma měl děti, o jejichž osudu však sám nic nevěděl. Na Maledivách se přiznal do nejvznešenější společnosti, jedna z jeho manželek byla nevlastní matkou sultánky, dvě byly dcery vezírů a čtvrtá byla vdova po sultánovi. Se všemi se při odchodu z ostrovů rozvedl, protože tamní ženy nikdy neopouštějí vlast. Na jiném ostrově zůstal pouze sedmdesát dní, ale i to stačilo, aby se tam oženil se dvěma ženami.

Otrokyň měl nespočetně a zmiňuje se o nich vždy jen mimochodem. Byly mezi nimi Řekyně, Turkyně, Indky, Indonésanky, černošky a snad i jiné; nejvíce si však cenil mahrátských žen pro jejich krásu i umění lásky, i když nepohrdal ani jinými. Když cestoval, měl u sebe vždy nějakou otrokyni, která byla v té době favoritkou, a bral ji s sebou na loď, do stanu a do vozu. Zacházel s nimi slušně, ba dvakrát zachránil své otrokyně před smrtí, jednou v Turcku při přechodu rozvodněné řeky, podruhé při ztroskotání lodi na jižním pobřeží Indie, kdy uvolnil své místo na voru pro nejoblíbenější otrokyni. Jaký byl jeho vkus, lze snadno uhodnout, neboť sám prohlašuje za nejkrásnější ženy Berberky, které byly hodně bílé a hodně tlusté — to byl ostatně ideál ženské krásy u všech jeho souvěrců.

Těžko můžeme tvrdit, že byl Ibn Battúta hrdina, ačkoliv se na jednom místě hrdě hlásí k bojovým tradicím Arabů (i když byl původem Berber). Z Andalusie, kde se chtěl účastnit svaté války proti křesťanům, se vrací velmi záhy, neboť stačil pohled na první stopy války, aby mu zašla

chuť na vážnější boj. Otevřeným srážkám se vždy vyhýbal, jestliže však došlo k boji, bil se udatně. Pocházel sice z přístavního města, avšak nikdy nepřekonal hrůzu, kterou mu nahánělo moře. Největší hrůzu měl však před indickým sultánem — a přece zůstal přes šest let v jeho službách, jsa svědkem vzestupů, pádů a strašných poprav mnoha svých přátel a známých, kteří zastávali podobné funkce jako on. To byl jistý druh hrdinství; podruhé však již osud pokoušet nechtěl, a tak se z Číny nevrátil do Indie, jak by se slušelo vyslanci, nýbrž zamířil rovnou domů.

Ibn Battúta se snadno dojímal — stačí si přečíst začátek jeho vyprávění nebo líčení smutku, který jej přepadl v Túnisu. Při pohledu na upalování vdovy v Indii upadl do mdlob a jindy zapřísahal guvernéra, aby před ním neprováděl popravu, neboť nikdy tomu nebyl přítomen. V epoše, která poznala všechnu hrůzu mongolských vpádů i krutost tureckých despotů, kdy strašlivé popravky a mučení patřily k denním divadlům, zachoval si Ibn Battúta velkou míru soucitu a dával nepokrytě najevo svůj odpor proti nelidskosti — např. v jižní Indii, kde byl svědkem krutých poprav indických zajatců, nařízených jeho vlastním švagrem. Takových příkladů jeho lidskosti i soucitu je více. Ovšem tam, kde náboženský zákon, jehož byl vykladačem i vykonavatelem, předpísal přísné tresty, neznal slitování: pití vína trestal ranami holí, zloději dal useknout ruku a na Maledivách trestal dokonce i ty, kdož nechodili v pátek do mešity.

Stejně přísný byl i ve věcech morálky a odsuzoval jak cizoložníky, tak i muže, kteří žili se svými rozvedenými manželkami; rozhořčuje se nad prostitucí v Ománu a v Malé Asii a stejně odmítá požívání hašíše. Nejvíce však urážely jeho mravopočestnost ženy, které chodily nedostatečně oděny: na Maledivách, kde měl k tomu moc, pokoušel se o nápravu mravů, kdežto v Súdánu se nad tím

mohl jenom rozhořčovat. Pohoršoval se i nad „podivným“ zvykem Berberů, kteří mají „přítelkyně“ a jejichž ženy chodí volně a nezahaleny; takové zvyky se mu jeví ze stanoviska islámského práva zavrženíhodné, islám přece dovoluje čtyři ženy a kolik kdo chce otrokyň, avšak vše se musí řídit podle předpisů zákona a volný styk mezi muži a ženami je proto považován za věc hnusnou a trestuhodnou.

Světový názor islámu proniká celým jeho dílem, což je v oné době zcela pochopitelné, a zvláště u člověka, jehož povoláním bylo vykládat a uplatňovat náboženské právo. Ibn Battúta byl přísným sunnitou, přívržencem málíkovského právního směru, který je velmi rigorózní a tradicionalistický. Z toho důvodu je jeho poměr k příslušníkům různých islámských sekt, zvláště šíitských, naprosto negativní; často se rozhořčuje nad nezákonnými nebo odchýlnými praktikami a zvyky sektářů. Mezi nevěřícími, ať v Cařihradě nebo v Indii a Číně, se nikdy necítil dobře a vždy toužil dostat se co nejrychleji zpět do islámských zemí, mezi své. Přes všechnu svou náboženskou omezenost a někdy i nesnášenlivost — připomeňme jeho chování k židovskému lékaři v Malé Asii — si Ibn Battúta zachoval jistou objektivitu vůči jinověrcům: s uznáním hovoří o indických pohanech, kteří mu po ztroskotání věnovali boty, a chválí zbožnost bývalého byzantského císaře. Styku s příslušníky jiných vyznání se nijak nevyhýbal, vždyť použil několikrát křesťanských lodí a ještě po letech vzpomíná, že janovský kapitán na něm nechtěl žádné peníze za plavbu z Latákije do Aláje. Navštěvoval i křesťanské kláštery a bavil se srdečně s pohanskými sultány v Indii, na Cejloně i na Jávě, avšak vždy dával najevo svou převahu jako muslim.

Ve věku, kdy každý slepě věřil na zázraky, kouzla a fantastické zjevy, je až s podivem, jak je Ibn Battúta skeptický a realistický a jak opatrně se staví k těmto věcem. Pravda,

na několika místech hovoří důvěřivě o zázracích svatých mužů a často vykládá o splněním proroctví některého z nich, avšak jinde se projevuje nedůvěra k nadpřirozeným jevům. Pochybuje nejenom o údajném vysokém stáří lidí, s nimiž se setkal, nýbrž i o zázracích připisovaných hrobkám šíitských imámů a v Basře dokonce experimentálním způsobem vyvrací dlouholetou pověru. Jistou nedůvěru pociťuje i k trikům indických a čínských fakírů i k všelijakým legendám (např. o původu kokosu) a při líčení setkání lodi s ptákem Rúchchem předává jen názory námořníků a sám naznačuje možnost, že šlo o nějakou fatu morgánu nebo jiný optický jev.

To jsou některé charakterové rysy Ibn Battúty, jak je můžeme vyčíst z jeho cestopisu. Nejsou zajisté všechny, avšak stačí k tomu, abychom si učinili představu o autorovi.

U Ibn Battúty je nejcennější jeho upřímnost a otevřenost, neboť ta nám dovoluje poznat jeho dobré i méně světlé vlastnosti, jeho strach i radosti, záliby i vkus, jeho názory i reakce, jeho omezenost i bystrost, důvěřivost i skepsi, touhu po bohatství i marnotratnost, a to v takové míře, že jen málokterý kout jeho mysli nám zůstává utajen. Autoportrét, který mimochodem a nádavkem přidal k líčení svých cest, se nám může nebo nemusí líbit, avšak je to určitě obraz živý, věrný a lidsky pravdivý, takový, s jakým se jen zřídka-kdy setkáme ve středověké arabské literatuře. Přes všechny výhrady, které snad můžeme mít proti některým jeho vlastnostem, není možné, abychom necítili k Ibn Battútovi sympatie už proto, že je tak upřímně lidský a že přes všechno náboženské zaujetí zůstává oběma nohama na této zemi, že má smysl pro humor — zkrátka proto, že je to živoucí člověk.

IBN BATTÚTOVA SPOLEHLIVOST

Když se na počátku minulého století zmocnili Ibn Battútova cestopisu evropští badatelé a podrobili jej zevrubné kritice a analýze, přišlo se na řadu nesrovnalostí jak zeměpisného, tak i historického a chronologického rázu. Ibn Battúta totiž na několika místech přeházel ve svém itineráři sled navštívených míst, několikrát nás nechává viset ve vzduchu a skáče o stovky kilometrů dále; jinde uvádí nesprávná nebo zkomolená jména místní i osobní, zvláště v oblasti mimoislámské. Přihlédneme-li však k tomu, že nebyl ani školeným historikem, ani zeměpisce z povolání a že spoléhal jedině na svou paměť, překvapí nás spíše, že je těchto omylů tak málo, zvláště pak při enormním počtu vlastních jmen, jež uvádí. Nemůžeme se také divit, že si mnohdy spletl vládce, kterého viděl při první návštěvě, s panovníkem, s nímž se setkal na zpáteční cestě. Horší problém skýtá chronologie jeho cest. Některá data vzbuzují dojem, že jsou libovolně vložena do textu — je přece málo pravděpodobné, že by Ibn Battúta zahajoval tolik svých cest přesně 1. muharramu (tj. na začátku muslimského roku); snad se tak stalo zásahem redaktora Ibn Džuzajje, možné však je, že Ibn Battúta si data již nepamatoval a tak udal nějaké zaokrouhlené číslo. Ačkoliv jako datum příchodu do Indie uvádí podzim roku 1333, je z celého před-

chozího líčení patrně, že v onu dobu byl ještě v Malé Asii; je třeba předpokládat, že se do Indie dostal teprve o dva roky později. Ještě horší je to s jeho cestou ve východní Asii: sečteme-li jeho vlastní údaje o počtu dní mezi jednotlivými etapami, docházíme k takovému číslu, že je lze jen těžko vměstnat mezi data, která sám uvádí. Jedině tehdy, zkrátíme-li Ibn Battútův pobyt na dvoře indického sultána o jeden nebo dva roky, zbude mu čas na cesty po Maledivách, jižní Indii a na Dálném východě. Kromě těchto zásadních nesrovnalostí najdeme ještě řadu drobnějších chronologických odchylek, jejichž vyřešení však není nikterak obtížné.

Na druhé straně však je největší část jeho vyprávění naprosto v pořádku, neboť máme možnost ověřit si pravdivost jeho údajů i z jiných pramenů. Vcelku můžeme rozdělit Ibn Battútovy zprávy — z hlediska spolehlivosti a věrohodnosti — do tří skupin:

Do *první skupiny* patří takové údaje, jejichž nevěrohodný charakter je patrný na první pohled. Je však jen jedno místo v celém cestopisu, které sem můžeme zařadit: cesta do Bulháru na Volze (X. kap.). Proti autentičnosti této cesty mluví jednak to, že je nemožné, aby Ibn Battúta vykonal cestu 1500 km během deseti dnů, jednak pak celá zpráva má neosobní ráz, naprosto odlišný od ostatního vyprávění a svědčící o tom, že byla převzata z nějakého literárního pramene. Zda ji do knihy zařadil sám Ibn Battúta, nebo Ibn Džuzajj, který byl sečtělý v geografické literatuře, nelze již dnes zjistit.

Do *druhé skupiny* patří zprávy, které lze akceptovat jen opatrně, neboť se v nich vyskytují historické, chronologické a geografické nesrovnalosti. Jsou to relace o cestě do Cařihradu, o Číně a v menší míře i itineráře v Malé Asii a v Afghánistánu.

Hlavní potíž při zprávě o návštěvě Cařihradu (XI. kap.)

tvoří nezřetelný a zřejmě přeházený itinerář z území Zlaté Hordy a Ibn Battútovo tvrzení, že se setkal s bývalým císařem, který však podle jeho vlastní chronologie musil být mrtev již přes rok; a nakonec i záhadná byzantská princezna, provdaná již léta za tatarského chána, o které však jiné prameny mlčí — (srv. však dodatek k předmluvě, otištěný na str. 67 tohoto svazku). První problém můžeme vysvětlit tím, že si Ibn Battúta nezapamatoval podivná místní jména; druhý tím, že se ve skutečnosti s bývalým císařem nesetkal, že o něm jen slyšel vyprávět; třetí není prozatím nijak vysvětlitelný. Přitom je nepochybné, že Ibn Battúta v Cařihradě skutečně byl, neboť jeho popis města i dvorských ceremonií je správný a přesný a nese neklamné známky osobního zážitku; je naprosto jisté, že je to zpráva očitého svědka, a jako taková je přijímána a hojně citována povolanými byzantology. V Cařihradě nesporně byl, avšak za jakých okolností se tam dostal a kudy, zůstává otázkou.

Mnohem obtížnějším problémem je zpráva o Zadní Indii a o Číně (kap. XXIII a XXIV). Mnozí významní badatelé, jako *Ferrand* a *Yule*, pochybovali o tom, zda se Ibn Battúta vůbec dostal dále než na Sumatru. Jejich námitky jsou závažné: je to v první řadě záhadná země krále Tawá-lisí a jeho dcery Urdúdži, která mluví turecky a má stejné jméno jako tatarská princezna ve Zlaté Hordě. Země byla hledána v Tonkinu, Kambodži, Kočincíně, na Celebesu, na Filipínách, na Molukách i na souostroví Sulu, avšak ke konečnému rozřešení se dosud nedospělo, ačkoliv Japonec *Jamamoto* vynaložil značné úsilí, aby dokázal Ibn Battútovu věrohodnost. *Yule* byl nucen ironicky poznamenat, že tuto zemi je „třeba hledat v oněch částech atlasu, kde jsou umístěny námořní mapy kapitána Gullivera blahé paměti“. Jinou potíž tvoří vlastní itinerář po Číně, kde se Ibn Battúta pohyboval po neexistujících průplavech, přehazoval města a byl přítomen pohřbu císaře, který ve sku-

tečnosti zemřel dlouho po návratu našeho cestovatele do Maroka. Uvedení badatelé se snažili na základě těchto nesrovnalostí dokázat, že Ibn Battúta v Číně vůbec nebyl a že vše, co o ní vypráví, zaslechl někde v Indii. Naproti tomu *Gibb* snesl řadu důkazů, které svědčí o tom, že Ibn Battúta Čínu skutečně navštívil — jedním z důkazů je i to, že se tam setkal s člověkem, jehož bratr žil v Maroku, a Ibn Battúta by jistě nedával do rukou svých posluchačů možnost ověřit si pravdivost jeho vyprávění, kdyby tomu tak skutečně nebylo. Je třeba připustit, že Ibn Battúta referuje o Číně s poměrně neobvyklou stručností, buď z toho důvodu, že si nezapamatoval čínská jména měst, nebo proto, že Ibn Džuzajj vyprávění, které je skoro na konci knihy, značně zkrátil. Vyprávění však nese pečeť bezprostředních osobních zážitků, které by si Ibn Battúta jen těžko vymyslel — nedostatek fantazie jej prozradil při líčení smyšlené cesty do Bulgáru. Jestliže jeho itinerář po Číně vykazuje jisté nesrovnalosti a mezery, není to ještě důvod k tomu, abychom brali v pochybnost celou jeho cestu, protože stejným způsobem by bylo možné dokázat, že nebyl ani v Indii, neboť nevíme, jak a kdy se tam dostal! Skutečnou záhadou ovšem zůstává Ibn Battútovo tvrzení, že v době jeho návštěvy v r. 1346—1347 přenesl mongolský vládce své sídlo z Pekingu do Karakorumu v Mongolsku. To se skutečně stalo, jenže teprve v r. 1368, kdy již byl Ibn Battúta mrtev a kdy autograf Ibn Džuzajje, který tuto zprávu obsahuje, byl již 12 let napsán. Ačkoliv *Gibb* soudí, že vysvětlení nutno ponechat okultistické Společnosti pro psychická bádání, domnívám se, že je mnohem prostší předpokládat, že v době Ibn Battútovy návštěvy se snad o možnosti přenesení hlavního města již v Číně hovořilo a náš autor to vzal za hotovou věc.

Proti těmto vážným problémům je řešení itinerářů v Malé Asii a v Afghánistánu celkem snadné, protože Ibn Battúta

se tam ubíral několikrát stejnou trasou a nechtěl unavovat čtenáře opakováním místních názvů. Proto je prostě při zpátečních cestách vynechal, a tak vznikly ony obrovské skoky. Na druhé straně však jsou kapitoly o Malé Asii po stránce historické jedny z nejspolehlivějších a nejceněnějších.

Třetí skupina pak obsahuje všechny ostatní spolehlivé a věrohodné zprávy. Je jich v knize většina, byť se i tu a tam autor dopustil nějakého drobnějšího omylu nebo uvedl chybné datum. Jsou to kapitoly o klasických zemích islámu v Africe i v Asii, o Anatólíi, Střední Asii, Indii, Indonésii a o Africe.

U Ibn Battútových současníků vzbuzovalo největší po-
dezření to, co vyprávěl o Indii, avšak moderní badatelé považují právě tuto část za nejspolehlivější. Údaje o situaci v Indii za vlády Muhammada Tughluka, vyličení charakteru tohoto vládce a jeho vnitřní i zahraniční politiky patří k nejdůležitějším pramenům k poznání indických dějin oné epochy. Ibn Battúta je v mnohém spolehlivější než tehdejší indiští kronikáři a o většině událostí má zprávy přesnější.

Stejně je tomu s historií četných tureckých sultanátů a dynastií v Malé Asii na počátku 14. století, kdy se teprve formovala osmánská říše. Ibn Battútovy „Cesty“ jsou nejstarším pramenem, který hovoří o výbojích osmánských sultánů a udává rozsah jejich území. A tak je tomu i v ostatních oblastech islámského světa, kde jeho bystrá pozorování poskytují cenný materiál, vhodně dokreslující historický obraz známý z jiných pramenů.

Pro dvě území je pak Ibn Battútův cestopis pramenem par excellence: pro Maledivy, o nichž podává první zevrubnou zprávu, která stále zůstává jediným pramenem pro jejich středověkou historii. Teprve v 17. století máme další relaci o těch ostrovech od Francouze Pyrarda de Laval, který tam ztroskotal. Druhou oblastí je Súdán, zvláště říše Mállí, o níž bychom měli dnes jen velmi kusé a nedo-

statečné informace, nebýt Ibn Battúty, který zde přes svou počáteční nechuť strávil více než rok. Také zprávy o této zemi zpočátku budily v Evropě nedůvěru, avšak později se ukázalo, že všechny zvyky, které Ibn Battúta pozoroval a popsal, jsou dodnes zachovávány; stejně správné jsou i domorodé termíny, které si Ibn Battúta velmi přesně zapamatoval.

Je pozoruhodné, že čím více se v poslední době rozmnožovaly naše vědomosti o historii, geografii a etnografii zemí Asie a Afriky, tím více mizela nedůvěra badatelů vůči Ibn Battútovi. Kdežto ještě v minulém století byl Ibn Battúta obviňován jako plagiátor a vypravěč fantastických povídek, dnes je úplně rehabilitován. Při bližším zkoumání se ukázalo, že mnohé nesrovnalosti jsou jen domnělé, protože chyběl srovnávací materiál, který by pomohl ověřit autorovy údaje.

ISLÁMSKÝ SVĚT V IBN BATTÚTOVĚ DOBĚ

Ibn Battúta nepatřil k profesionálním dějepiscům a své vyprávění nekoncepcoval jako dějepisnou příručku, a přesto je jeho dílo jedinečným historickým dokumentem, který více než kterákoliv jiná literární památka nebo pramen osvětluje a ukazuje společenské poměry v islámském světě v první polovině 14. století. Je to dokument o to cennější, že Ibn Battúta prošel mnohými zeměmi dvakrát a měl tak možnost srovnávat situaci v rozmezí asi dvaceti let. Měl otevřené oči a byl to dobrý pozorovatel, kterého více než cokoliv jiného zajímali lidé, jejich vztahy a činnost po všech stránkách; z toho důvodu mu někteří evropští badatelé vytýkali, že jen málo obohatil zeměpisnou vědu a příliš si všímal lidí.

V době, kdy se Ibn Battúta potuloval islámským světem, vládl tam poměrný klid; bylo to období mezi dvěma velkými katastrofami, vpádem Mongolů za Čingischána a jeho potomků v polovině 13. století a nájezdem Tamerlánovým na konci 14. století. O stopách a následcích první z těchto pohrom nalézáme v Ibn Battútově cestopise četná svědectví, o druhé nemohl mít pochopitelně ani tušení; nicméně zaznamenává, hlavně při líčení zpáteční cesty, všeobecné zhoršení politických i hospodářských poměrů, jež později nepřímo vedlo k invázi Tamerlánově. Od dobytí Baghdádu

Mongoly v roce 1258 uplynula tehdy již dlouhá doba — přesto se však Ibn Battúta setkal ještě s několika pamětníky a očitými svědky této katastrofy. Poměry se pomalu vracely do normálních kolejí, zvláště v těch zemích, kde se k moci dostali schopní a energičtí vládcové. Mongolský vpád ovšem nezasáhl všechny oblasti, zůstala ušetřena např. Indie a celé území jihozápadně od Sýrie, kde se dále rozvíjela arabská kultura, kdežto ve východní části byla arabština vytlačena perštinou a později i turečtinou.

Přes všechny národnostní, klimatické a geografické rozdíly, jež existovaly v islámském světě od Maroka po Indii, panovala na tomto území jistá jednota, hlavně po stránce ekonomické, sociální a politické, daná tím, že všude vládlo stejné společenské zřízení — feudalismus. Ovšem tento východní feudalismus se značně lišil od tehdejšího evropského, hlavně tím, že v něm převládalo peněžní hospodářství nad naturálním. Jiným jeho rysem byla převaha řemesel a obchodu nad zemědělskou výrobou, hojné používání svobodné námezdné práce a na některých místech koexistence kočovníků a usedlíků. To vše dávalo tomuto feudalismu zvláštní ráz, neboť v něm zaujímaly důležité místo některé raně kapitalistické prvky a dodávaly mu objektivně pokrokovější charakter.

Ve většině zemí, jež Ibn Battúta navštívil, patřila půda vládci, který podle své libovůle přiděloval pozemky nebo jenom jejich výnos vojenským velitelům, hodnostářům a oblíbencům. Ti měli pozemky pouze v užívání, nikoliv v přímém vlastnictví, takže po smrti uživatele se půda vracela panovníkovi, který ji opět propůjčil někomu jinému. Tento způsob zabránil vzniku rodové šlechty a nedovolil, aby se feudalismus rozvinul stejným směrem jako ve středověké Evropě. Brzdícím momentem byla také povinnost odvádět z pozemků daň nejenom naturální, nýbrž i peněžní. Neustálé střídání majitelů a jejich nejistota, jak

dlouho jim bude půda náležet, vedla pochopitelně k maximálnímu vykořisťování rolníků, kteří na pozemcích pracovali, a k nešetrnému využívání veškerých pomocných, hlavně zavodňovacích zařízení. O racionální využívání půdy se nedbalo stejně jako o zavádění ekonomičtějších výrobních způsobů, takže mnohde zůstávalo zemědělství na úrovni stejné, ba i nižší, než bylo v dobách starých orientálních kultur. Další zhoršování nastávalo v době válek nebo revolucí, kdy zavodňovací zařízení bylo zanedbáváno nebo dokonce ničeno. Výjimku tvořil Egypt, kde silná ústřední vláda mamlúků opírající se o dobře zorganizovanou administrativu nepřipouštěla zanedbání zemědělství a sama se starala o zavodňování, avšak jakmile i tam došlo k oslabení centrální moci, následoval úpadek. Nevолnictví v pravém slova smyslu sice neexistovalo, avšak uživatelé půdy vybírali tak vysoké dávky od rolníků, že jim zbývalo na vlastní obživu jen minimum.

Jak jsem se už zmínil, lišil se islámský feudalismus od evropského rozvinutým peněžním hospodářstvím; daně a cla byly vybírány převážně jen v penězích, kdežto naturálních dávek se používalo leda k bezprostřednímu krytí potřeb obyvatelstva. Peněžní hospodářství vedlo pochopitelně k mohutnému rozvoji měst, která v islámských zemích nabyla mnohem větší důležitosti než v tehdejší Evropě; na Východě tvořilo městské obyvatelstvo, především obchodníci a řemeslníci, vždy vedoucí složku, jež také určovala ráz islámské civilizace. Islám — náboženství, které vzniklo v obchodním městě Mekce, vždy vyjadřovalo spíš zájmy a tužby městského obyvatelstva než zájmy zemědělců nebo kočovníků — stal se také především ideologií obchodníků a řemeslníků, nikoliv feudálů.

Hlavním výrobním odvětvím byla řemesla, organizovaná v cechy s vlastní samosprávou a řízená pevně stanovenými pravidly. Většina řemeslníků byli malovýrobci, kteří pra-

covali doma buď sami, nebo jen s několika málo námezdnými dělníky. Již od raných dob chalífátu se rozvinula velmi rozsáhlá dělba práce, jež vedla k vysokému zdokonalení výrobních metod i ke zkvalitnění výrobků, avšak výroba zůstávala stále silně individuální a jen málokde přešla v masovou. Ve velkých městech byla jednotlivá řemesla soustředěna na vlastních bazarech, kde řemeslník pracoval i prodával; určitá města nebo krajiny se specializovaly na výrobu jednoho druhu zboží, jež potom bylo vyváženo do všech ostatních zemí islámského světa. Ve 14. století však řada proslulých výrobků značně ztratila na své kvalitě, zřejmě pod vlivem neustálých poměrů a celkového úpadku islámské civilizace. Vedle výrobních odvětví existovala ještě řada řemesel a povolání, které bychom nazvali službami a jež byly určeny k usnadnění pohodlného života majetných tříd.

Velký význam v hospodářství měl i obchod — a lze říci, že již od počátku chalífátu se stal obchodník typickým reprezentantem islámské civilizace. Tranzitní obchod s Indií a Čínou na jedné straně a s Evropou na straně druhé přinášel obrovské bohatství, neboť východní zboží, jako koření, jemné látky, zlato a drahokamy, vzácná dřeva a jiné, nakoupené lacino na trzích Indie a Číny, bylo prodáváno v Evropě za nepředstavitelně vysoké ceny a zisk připadal zprostředkovatelům tohoto obchodu, většinou Arabům a Peršanům. Rozsah mezinárodního obchodu dosáhl takového stupně, že vznikaly i bankovní domy a obchodní společnosti, provádějící transakce zboží i peněz a běžně používající šeků a poukázek. V Ibn Battútově cestopise nalézáme řadu dokladů o výnosnosti tohoto obchodu i o pohádkovém bohatství kupců, kteří obchodovali s východními zeměmi.

Vedle obchodníků, řemeslníků, zemědělců a námezdních

dělníků žila v islámském světě ještě značně početná třída otroků, většinou cizího původu. Otroctví na Předním východě však nikdy nedosáhlo oné masové formy, jakou známe z antického světa nebo ze Severní Ameriky — otroci totiž nikdy netvořili hlavní výrobní třídu; nelze proto v žádném případě nazvat ekonomickosociální formaci v islámském světě společností otrokářskou. Otroci byli zaměstnáváni převážně v domácnostech, na některých místech se jich používalo k těžkým pracím při zavodňování nebo v dolech, avšak takové případy se vyskytovaly jen sporadicky. Zvláštností, typickou jenom pro islámskou středověkou společnost, byli vojenští otroci, tzv. *mamlúci*, většinou tureckého nebo kavkazského původu, kupovaní v rodné zemi v mladém věku a určení pro vojenskou službu. Z těchto otroků se pak rekrutovali i vlastní panovníci — ve 14. století byla většina vládců v centrální oblasti islámského světa i v Indii otrockého původu. Nejvyšší místa ve vojenské organizaci i bohaté úřady guvernérů a místodržících byly rovněž v rukou těchto mamlúků, kteří tvořili skutečně jedinou vládnoucí kastu. V Egyptě panovali mamlúci jako suverénní sultáni skoro po tři století; nástupnický systém byl takový, že po sultánovi (který býval dříve otrokem) nastupoval opět jeho otrok, takže tvoření rodinných dynastií bylo v Egyptě jen řídkou výjimkou. Naproti tomu se v Indii setkáváme s několika dědičnými dynastiemi, jejichž zakladateli byli otroci (srv. Ibn Battútovo vylíčení indických dějin v kap. XV).

Ve státní správě sloužili vedle mamlúků, kteří zastávali nejvyšší místa, také úředníci domácího původu. Vznikaly celé dynastie jakési úřednické šlechty, která dědila jednotlivé úřady a spravovala stát se stále se rozrůstající byrokracií. Tato kasta se udržovala za všech státních převratů i při střídání panovníků u moci a hleděla si jenom vlastních zájmů, tj. obohatit se co nejdříve a nejvíce; přesto mezi

nimi občas nalezneme schopné administrátory a často také lidi kulturní a spisovatele. Politicky se mohli úředníci proti panovníkům uplatnit jen nepatrně, jediné snad intrikami; obchodníci a řemeslníci se drželi vždy stranou politického života, neboť islámská společnost neznala ani městskou samosprávu, ani stavovské sněmy. Vládcí nebyli v řízení státu kontrolováni ani omezováni — snad jediné občas některý z odvážnějších právníků nebo teologů pranýřoval nejhorší výstřelky. Ibn Battúta také nepoznal — od Maroka až po Indii — jiný vládní systém než absolutní monarchii, ba možno říci tyranii. Záleželo jediné na osobních vlastnostech panovníka, zda jeho vláda byla snesitelná a spravedlivá nebo krutá a bezohledná — a těch posledních, jak víme z Ibn Battútova líčení, bylo nepoměrně více.

Ačkoliv se v první polovině 14. století začaly již pomalu hojit nejhorší rány zasazené mongolským vpádem a v některých oblastech vládla značná prosperita, nemohl se islámský svět již nikdy úplně vzpamatovat a dosáhnout oné výše, již poznal za Abbásovců od 9. do 11. století. Tomu bránily neustálé války mezi jednotlivými dynastiemi, vnitřní nepokoje a palácové revolty, neschopnost vládců i korupce státního aparátu, hamižnost feudálů i celková stagnace systému, která právě v onom období kulminovala. K tomu v polovině století neblaze přispěla „černá smrt“ — epidemie moru, která zdecimovala obyvatelstvo právě v nejvíce kvetoucích oblastech. Jak rapidně pokračoval úpadek i chaos, můžeme sledovat na stránkách Ibn Battútova cestopisu, když srovnáme stav, jaký vládl na počátku jeho cesty, s poměry, které našel při svém návratu; a přece mezitím neuplynulo ani dvacet let.

Přejdeme nyní k politickým dějinám těch zemí, jež Ibn Battúta navštívil, abychom alespoň ve stručnosti seznámili čtenáře s historickou situací v oné době.

Severozápadní Afrika, zvaná Araby *Maghrib* (Západ), která byla i se Španělskem sjednocena v 11. a 12. století v říši al-Murábitů (Almorávidů) a později al-Muwahhidů (Almohádů), byla rozdělena na konci 13. století mezi tři dynastie: Marínovců v dnešním Maroku, Zajjánovců ve střední části s hlavním městem Tlemcenem (Tilimsán) a konečně Hafsovců v Túnisu, k němuž náležely i Tripolis a východní Alžírsko. Toto rozdělení pocho-pitelně nikterak nepřispělo k uklidnění, neboť všechny tyto dynastie mezi sebou neustále bojovaly, nalézající někdy pomoc u křesťanských států, jindy u kočovných Arabů nebo Berberů. *Marínovci* v Maroku byli v Ibn Battútově době nejsilnější a podařilo se jim připojit ke své říši nejenom území slabých Zajjánovců, nýbrž i celý Túnis. Ačkoliv byla marínovská vojska r. 1340 na hlavu poražena Španěly u Tarífy, udrželi si Arabové Gibraltar, marně obléhaný Alfonsem XI. Historie Marínovců je jinak jenom monotónní vyprávění o intrikách, vraždách, revoltách a krveprolitích mezi příslušníky této rodiny. Jejich říše do-sáhla největšího rozmachu za Abu'l-Hasana (1331—1348) a jeho syna Abú Inána (1348—1358), s jejichž jmény se tak často setkáváme na stránkách Ibn Battútovy knihy. Abu'l-Hasan rozšířil sice své panství na Sidžilmásu, Tlemcen a Túnis — v tomto městě se s ním také Ibn Battúta setkal — avšak jeho konec byl neslavný. Obléhán a poražen arabskými kočovníky ztratil nejenom dobytá území, nýbrž i trůn, kterého se zmocnil jeho vzbouřivší se syn Abú Inán. Tomu se sice podařilo dobýt nazpět ztracená území, avšak r. 1357 byl opuštěn celou svou armádou a po návratu do Fezu uškrcen; po jeho smrti nastala všeobecná anarchie. Přes to všechno zažilo Maroko za vlády obou těchto sultánů období poměrné prosperity a klidu, kdy se čile rozvíjela stavební činnost ve městech a zvedla se všeobecná životní úroveň. Ibn Battúta tedy nikterak nepřeháněl, jestliže

jmenoval marockého sultána mezi sedmi nejmocnějšími vládci světa, neboť jeho moc a bohatství jsou doloženy i v jiných pramenech, a to autory, kteří nebyli z Maroka. Do určité míry je Ibn Battúta chvála rodné země odrazem jeho lokálního patriotismu, ale na druhé straně nesmíme zapomínat, s jak chaotickými poměry se setkal na zpáteční cestě v zemích ležících dále na východ.

Také srovnání se sousedními státy dokazuje převahu Maroka v oné epoše: když Ibn Battúta procházel na počátku svého putování Tlemcenem, vládla zde ještě samostatná dynastie *Žajjánovců*, avšak při návratu bylo jejich území již součástí marínovské říše.

Skutečně vážným konkurentem Marínovcům mohli být jenom túniští *Hafsovc*i, kteří byli pokládáni za dědice Almohádů jak po politické, tak i po náboženské a kulturní stránce. Musili sice neustále bojovat proti agresivním Marínovcům a odrazet útoky křesťanských států, nejdříve křižácků za Ludvíka Svatého, později i z království Obojí Sicílie, avšak přesto se udrželi mnohem déle u moci než všichni jejich sousedé. Za svou moc i bohatství vděčili Hafsovcům hlavně výhodné poloze Túnisu na konečné stanici obchodních cest z vnitrozemí i jeho jedinečnému přístavu. Ke kulturnímu rozkvětu, který v tomto období Túnis prožívá, přispěli největší měrou muslimští emigranti, kteří prchli z těch částí Španělska, dobytých postupujícími křesťany.

Na Pyrenejském poloostrově ztrácel islám postupně další a další území již od konce 11. století, takže v polovině 14. století zbýval Arabům jen jižní cíp s Granadou a Malagou. V Granadě bylo sídlo poslední arabské dynastie na španělské půdě, *Nasrovci*, kteří byli vyhnáni teprve r. 1492, a jimi skončilo více než 700 let trvající maurské panství v Andalusii. Avšak ani tento zbytek nebyl jist před stálými nájezdy Španělů na zemi a na moři, jak dosvědčuje nepříjemný zážitek Ibn Battúty u Malagy. Zatímco v Maroku

vládla obava a starost o osud tohoto posledního arabského území, kdysi slavné Andalusie, a marínovští vládci vynakládali velké úsilí i peníze na gibraltarská opevnění, nezdá se, že by vlastní obyvatelé Granady byli příliš zneklidnění budoucím osudem — Ibn Battúta, který přijel, aby se zde účastnil svaté války, spokojeně vyscádal v kvetoucích zahradách a rozprávěl s místními notábly o literatuře a vědě tak klidně, jako by žil v nejhlubším míru a v epoše největšího rozkvětu umajjovské říše. Ale tak tomu bývalo v Andalusii vždy — zatímco se místní obyvatelé klidně věnovali své práci, zábavě a umění, přenechávali starost o obranu a odražení křesťanských útoků vojskům z proti-lehlého Maroka.

To, co islám ztratil na severu postupnou „reconquistou“, vynahradil si v daleko větší míře hluboko na jihu, v povodí Senegalu a Nigeru. Zde se tvoří již ve 13. století mohutná *říše Málí*, jejíž vládcové a obyvatelé se hrdě hlásí k islámu a otvírají svou bohatou zemi mezinárodnímu obchodu. Největší z panovníků, Mansá Músá (1307—1332), podniká s obrovským doprovodem pouť do Mekky a ohromuje Káhiru svým bohatstvím a štědrostí tak, že po jeho odjezdu hluboko klesá cena zlata. Tato říše, založená súdanským kmenem Mandingů, sahala od Atlantického oceánu až k hranicím dnešní Nigérie a od pramenů Nigeru až daleko na sever do středu Sahary. Ve velkých městech, v Málí, v Timbuktú i v Gao, se stavěly kamenné budovy, sultán byl obklopen dvorními básníky a lidé se horlivě učili koránu i islámským vědám. Ibn Battúta je výmluvným svědkem vysoké kulturní-úrovně této černošské říše, kterou dokonale poznal za vlády sultána Mansá Sulajmána (1336 až 1359).

Je škoda, že Ibn Battúta nevylíčil podrobněji své dojmy při prvním příchodu do Egypta a do Káhiry, tehdejší

metropole islámu a arabského světa; bylo by zajímavé znát dojmy mladíka z provinciálního městečka Tangeru při spatření velkolepého města s jeho bohatými stavebními památkami i vysokou životní úrovní. Neboť *Egypt* — skoro jediný ze všech zemí Předního východu — nebyl postižen ani mongolským vpádem, který tak hluboce zasáhl východní část bývalé chalífské říše, ani nebyl bojištěm různých dynastií a kočovných Arabů a Berberů, které způsobily tolik škod západním částem. Přestože se tam již r. 1260 dostali k moci mamlúci, tj. vojenští otroci, kteří zavedli vládní systém, nad nějž těžko najdeme horší, zažily Egypt i Sýrie dost dlouhou dobu poměrného klidu a rozkvětu. Stalo se tak díky dlouhým vládám tří výjimečně schopných sultánů, Bajbarse I. (1260—1277), který porazil Mongoly a vyhnal poslední křižáky z Palestiny a Sýrie, dále Kalá'úna (1279—1290) a nakonec al-Malika an-Násira (1290—1341), který se postaral o řadu reforem administrativních i ekonomických. Za svou prosperitu vděčil ovšem Egypt především úrodnosti své půdy i správné organizaci, zděděné po předchozích dynastiích a sahající svými kořeny až do ptolemajovské doby. Velkou úlohu hrálo i egyptské skoro monopolní ovládnutí tranzitního obchodu mezi Východem a Evropou, jednoho z nejvýnosnějších podniků celého středověkého hospodářství, který umožňoval mamlúckým vládcům vydržovat jak mohutné vojsko, které bylo schopno odrazit Mongoly a zajistit nadvládu Egypta nad Sýrií, Nubií i Hidžázem, tak i nákladný administrativní systém. Autorita Egypta jako nejsilnějšího muslimského státu byla zvyšována ještě tím, že v Káhiře sídlili abbásovští chalífové, potomci baghdádských — sice jen loutky v rukou mamlúků, avšak stále obklopeni aureolou bývalé moci a slávy; k nim se obraceli o potvrzení pravoplatnosti své vlády panovníci i z nejvzdálenějších končin, ba i tak mocní vládcové, jako byl indický sultán. Určitý vliv na zvýšení egyptské autority

měla i nadvláda nad posvátnými městy islámu, Mekkou a Medínou. Po smrti sultána an-Násira však nastává i v Egyptě na určitou dobu anarchie, takže v době mezi smrtí tohoto sultána a rokem 1348, kdy Egyptem procházel Ibn Battúta na zpáteční cestě, vystřídal se na trůně neméně než pět vladařů.

Jak v *Mekce*, tak i v *Medíně* vládly — pod egyptskou suverenitou — dvě arabské dynastie, jež odvozovaly svůj původ od proroka Muhammada. Panovníci však nikterak nepřispívali k lesku posvátných míst, ba naopak, byli neustále zaměstnáni bratrovražednými boji a revoltami, které ohrožovaly zbožné poutníky a mnohdy i pouť znemožňovaly, takže mamlúčtí sultáni sem často vysílali vojsko k obnově pořádku.

Sýrie s Palestinou tvořily druhou nejvýznačnější část mamlúcké říše — tyto země byly uhájeny proti Mongolům a osvobozeny od posledních zbytků křižáckého panství, neboť v r. 1291 padla do rukou mamlúckých vojsk poslední bašta křesťanů, přístav Akka. Války a boje, kterých bylo zapotřebí k vyhnání úhlavních nepřátel islámu, zanechaly pochopitelně mnohé stopy i následky, o nichž Ibn Battúta často hovoří s lítostí, zvláště při líčení zbořených měst a stavebních památek. Nejhuře bylo postiženo pobřeží, kdežto velká města ve vnitrozemí, jako Jeruzalém a Damašek, celkem neutrpěla a autor také nešetří nadšenými slovy při popisu těchto míst, zvláště bývalého sídla umajjovských chalífů. Damašek si stále udržoval vysoké nivó svého kulturního života, přestože byl již delší dobu jen provinčním městem; sláva toho střediska islámské vzdělanosti a učenosti nepominula ani v Ibn Battútově době.

K zemím, jež nebyly postiženy mongolským vpádem, patřila ještě *Arábie*, jejíž valná část nepatřila ani mamlúkům, ani Ílchánům z Iráku. Střední část zůstávala přibližně v témž stavu, jako byla v době vzniku islámu — po stepích

a pouštích kočovaly beduinské kmeny, vedly mezi sebou drobné války a vydělávaly na poutních karavanách směřujících do Hidžázu. V okrajových oblastech, v Jemenu a Ománu, vládly drobné místní dynastie, jejichž moc nikdy nepřesáhla hranice poloostrova. V *Jemenu* to byli Rasúlovci, za jejichž panování se dočkala Šťastná Arábie určitého rozkvětu nejen hospodářského, nýbrž i kulturního, a v *Ománu* se střídaly různé ibádovské dynastie, ovládající jen několik důležitějších měst ve vnitrozemí a na pobřeží.

Malá Asie byla v době Ibn Battútových cest poměrně nedávným přírůstkem k islámskému světu. Do konce 13. století ovládali turečtí Seldžukové se sídlem v Konji pouze střední a východní část, zatímco západ byl ještě v rukou Byzantinců. Po mongolském vpádu se situace změnila, Seldžukové zanikli, Mongolové opanovali celou východní hornatou část a různé drobné turecké dynastie, kočující dosud ve vnitrozemí, se pustily do výboje směrem na západ. Z původních velitelů malých pohraničních území se stali samostatní vládcové, kteří neustále rozšiřovali své území na úkor Byzantinců nebo jiných tureckých státek. Nejdále na severozápadě, přímo proti centru Byzantské říše, Cařihradu, se usadili turečtí kočovníci, vedení emírem Osmánem; tento pohraniční stát nesl největší tíhu bojů proti Byzantincům, a přestože byl početně mnohem slabší než nepřítel, dosáhl v několika málo letech mnoha vítězství, jež skoro vytlačila Byzantince z asijské půdy. Z tohoto malého státek vyrostla později mohutná osmánská říše. Když Ibn Battúta někdy okolo r. 1333 navštívil Brusu a Iznik, jistě netušil, že stojí u kolébky impéria, které se jednoho dne stane nejmocnější islámskou říší a ovládne nejenom většinu arabských zemí, ale i celý Balkánský poloostrov; autor však zdůraznil, že sultán Orchán je nejmocnější ze všech maloasijských tureckých

vládců. V jeho době však stáli vedle osmánského sultána jako rovnoprávní ještě jiní vládci podobných státních útvarů, a nebylo jich málo; byly to dynastie Ajdin, Hamíd, Karamán, Isfendijár, Saruchán, Menteše, Karasy a řada jiných, drobnějších, jejichž moc se omezovala na jedno dvě města s nejbližším okolím. Ibn Battúta je poctivě navštívil všechny a od každého vládce obdržel dary; kdyby byl přišel jen o několik desítek let později, nenašel by je, protože v té době byly tyto státy již pohlceny rozmáhající se osmánskou říší.

Území, která ležela na sever a na východ od Sýrie a od Malé Asie, byla již pod mongolskou nadvládou a podléhala některému ze tří států, které vytvořili potomci Čingischána v Přední a Střední Asii. Čtvrtou mongolskou říší byla Čína, kde panovala dynastie Jüan, jejíž dny se však chýlily již ke konci — r. 1368 byla svržena národní revolucí, která na trůn dosadila čínskou dynastii Ming. Ibn Battúta uvádí mezi sedmi nejmocnějšími panovníky světa všechny čtyři vládce mongolského původu, dalšími jsou indický, egyptský a marocký sultán. Ačkoliv dynastie založené potomky Čingischánovými byly vzájemně příbuzné a formálně podléhaly vrchní nadvládě velkého chána, jenž sídlil zpočátku v Mongolsku a později v Pekingu, došlo mezi nimi již velmi záhy k otevřenému nepřátelství, hlavně mezi Zlatou Hordou, jejíž centrum leželo na Volze, a mezi říší Ílchánů, která zaujímal Irák a Írán.

Zlatá Horda — to jsou ti Tataři z ruských dějin — zaujímal území, jež bylo Arabům známo jako „Kipčácká step“, a ovládala vedle toho obrovské rozlohy skoro celého Ruska, severního Kavkazu a Chwárizmu. Ačkoliv se její panství rozkládalo na území, kde islám nebyl nikdy příliš rozšířen a kde dříve nezapustil hlubší kořeny, byli sultáni Zlaté Hordy prvními z mongolských chánů, kteří přijali

islám jako oficiální náboženství. Stali se dokonce jeho horlivými obránci — i proti svým příbuzným Ílchánům, kteří dlouho nevěděli, zda se mají rozhodnout pro původní mongolský šamanismus, buddhismus, křesťanství nebo islám. V Zlaté Hordě žilo mnoho křesťanů, v přístavech u Černého a Azovského moře byly početné kolonie Janovanů, Benátčanů a Řeků, neboť tudy procházela vnitrozemská obchodní cesta do Střední Asie a do Číny. Země byla dobře spravována a naprosto bezpečná a zvláště za chána Muhammada Uzbeka — od něho odvozují svůj původ i jméno dnešní Uzbekové — dosáhla mimořádného rozkvětu a stability; chán vedl obratnou zahraniční politiku a k jeho spojencům se počítali nejenom egyptští mamlúci a čagatajští chánové, nýbrž i Bulharsko, Byzantská říše, Aragon a Kastilie.

Druhý mongolský stát Přední Asie, *říše Ílchánů* v Persii a v Iráku (tzv. „Dva Iráky“), byl ovládán dynastií, jejímž zakladatelem byl dobyvatel Baghdádu Hulagu. Ibn Battúta navštívil území této říše dvakrát — poprvé za vlády posledního z dynastie Ílchánů, Abú Sa'ída (1317—1335), podruhé již po jeho smrti, kdy se říše rozpadla na řadu menších a větších státek a znovu nastala anarchie a pustošení. V Iráku byly stále ještě patrné stopy ničení z doby mongolských nájezdů, Baghdád byl již jen malým provinčním městem, kde nezůstalo ani památky po bývalé nádheře a lesku a kde se Ibn Battúta nesetkal ani s jediným významným mužem. Ubulla a Basra, dříve světová obchodní střediska, kypící bohatstvím a životem, mohla jen snít o své bývalé slávě, kultura a věda v nich zanikly, takže Ibn Battúta je ohromen tím, že tamní kazatel se dopouští gramatických chyb. Vlastní Persie, zvláště pak její jižní provincie, jako Fárs a Kirmán, neutrpěly tak strašlivě jako Irák a kvetly tam dále, pod patronací lokálních dynastií, jež uznávaly svrchovanost Ílchánů, perská kultura a

vzdělanost; ani hospodářský život, řemesla, obchod a zemědělství tolik nepocítily zpustošení jako sousední oblasti a těšily se značné prosperitě. Na zpáteční cestě byla situace již o něco horší, neboť smrt Abú Sa'ída byla podnětem k nepřetržitým bojům emírů a sultánů jak mongolských, tak i perských, z nichž každý se snažil urvat co nejvíc z ílchánského dědictví.

Na druhé straně řeky Amudarji, v severním Afghánistánu a dále do nitra Asie se táhla říše jiných Čingischánových potomků, *Čagatajský chánát*. To bylo území nejvíce postižené vpádem mongolských hord a z Ibn Battútova líčení je patrné zpustošení, jemuž podlehlá dříve tak kvetoucí místa, jako byla Buchára, Samarkand a Balch. Zde byla dříve slavná střediska islámské vzdělanosti, zde byla jedna z nejbohatších a nejúrodnějších oblastí celého chalífátu, zde bylo umělé zavodňování dovedeno na nejvyšší stupeň dokonalosti — a ve 14. století nezbylo z toho všeho skoro nic. Čagatajští chánové, snad nejbarbarštější ze všech mongolských dynastií, se nikterak nesnažili, aby se toto území alespoň trochu vzpamatovalo, a pokud se tak stalo vlastní pílí obyvatel, vzalo vše opět za své v nepřetržitých občanských válkách, které následovaly po tom, co chán Tarmašírín přijal islám a popudil tak proti sobě příbuzné z východních částí své říše. Avšak ani později nedočkala se tato nešťastná země klidu, neboť ke konci století byla opět postižena novou katastrofou, tentokráte v podobě Tamerlánových hord.

Muslimské panství v *Indii* poskytovalo však již docela jiný obraz než státy ležící západně od Afghánistánu. Nejzápadnější provincie, Sind, tvořila sice již od 8. století součást chalífátu, avšak vlastní islámské státy v Indii vznikají až mnohem později, ve 12. století. Bylo vlastně velkým neštěstím pro celou Indii, že tato pozdní doba ji vydala do rukou

divokých a nemilosrdných tureckých generálů a žoldněrů, jejichž cílem bylo pouze vyždímat co nejvíce ze skoro nevyčerpatelného bohatství této země. V Ibn Battútově cestopisu jsou dosti podrobně vylíčeny krvavé dějiny muslimského panství v Indii od dobytí Dhlí až po vládu Muhammada ibn Tughluka. Mezi vládci, z nichž většina byla tureckého nebo afghánského původu, nalezneme stěží jednoho, který by nebyl nesnášenlivý, tyranský a krutý až k neuvěření, a přece nad nimi po všech těchto stránkách vyniká Ibn Battútův patron, Muhammad ibn Tughluk. Získav trůn otcovraždou, určil si tento vládce za cíl rozšířit své panství na celou Indii, a skoro se mu to podařilo, neboť připojil k své říši celý Dakhin, Bengálsko, Malabár i jižní Indii. Avšak ti, kdo nakonec zmařili jeho sen, nebyli „nevěřící“ indiští mahárádžové, s nimiž samými i jejich poddanými nakládal s takovou krutostí, nýbrž jeho vlastní podřízení i příbuzní, guvernéři i generálové, kteří se chtěli osamostatnit a osvobodit z nadvlády nevypočitatelného tyрана. Když tento despota po dvaceti šesti letech vlády, jež byla naplněna takovou krutostí, jakou neznají ani dějiny Indie, zemřel docela pokojně v posteli, byla jeho říše v jediném plameni vzpoury a rozpadla se na nesčíslné množství drobných států a státeků, muslimských i hinduistických. Charakter tohoto vládce, plný tolika protikladů, nám s jedinečnou objektivitou vylíčil Ibn Battúta, jehož svědectví je nejcennějším pramenem k historii oněch pohnutých dob Indie. Vždyť Ibn Battúta poznal nejenom sultánský dvůr v Dhlí, nýbrž i mnohé dvory drobných vládců na Malabárském pobřeží a v jižní Indii, takže se od něho dovídáme i ledacos, co není v oficiálních kronikách indických sultánů z Dhlí.

Ibn Battúta navštívil ještě řadu jiných států, ovládaných muslimy i „nevěřícími“, avšak nemělo by význam, abychom se zde podrobně zabývali jejich mnohdy efemérní

historií, jež pro celkový obraz tehdejšího světa neposkytuje nic zvláště zajímavého. Snad se ještě sluší zmínit o malém státu Pasě na severní Sumatře, kde se Ibn Battúta zdržel delší dobu jak při cestě do Číny, tak i při návratu. Byl to totiž první muslimský stát ve Východoindickém souostroví a odtud začalo postupné pronikání islámu, který se za tři století rozšířil tak, že dnes je Indonésie největším muslimským státem světa. Ibn Battúta přináší pro ranou historii tohoto státu i islámu v Indonésii mnoho cenných dat a údajů.

Prošli jsme s Ibn Battútou celým islámským světem od Atlantického oceánu až k Indonésii, od Nigeru až do Chwárizmu, navštívili jsme s ním i země nevěřících v Číně, na Cejlonu a na Jávě, viděli jsme jej rozmlouvat s byzantským císařem i trást se hrůzou před indickým sultánem. Doba, ve které žil, nebyla z nejkřivějších a nejnejspokojenějších, těžký život středověkého člověka byl v ní ještě zhoršován anarchií, nepřetržitými válkami a vnitřními rozbroji, všeobecnou nejistotou a tyranstvím mocných. Ibn Battúta nám svou epochu vyličil přesně, podrobně a objektivně a dovedl mezi stinnými stránkami objevit i ledacos světlého, mezi tragédiemi humor; zanechal nám tak všestranný a lidský dokument, který podává obraz 14. století v islámském světě v daleko ostřejším světle než celé kupy oficiálních kronik a historií.

Stručný historický přehled, který je zde podán, nemůže pochopitelně vyčerpat všechny problémy, které se při četbě Ibn Battútova cestopisu vyskytnou, neboť autor se zmiňuje nebo naráží na tolik historických událostí, že by bylo třeba napsat několikásvazkové dílo o dějinách zemí, jež navštívil, aby bylo vše vysvětleno. Nicméně doufám, že tento přehled podá spolu s poznámkami k jednotlivým kapitolám nejnutnější informace potřebné k porozumění historické situace v době Ibn Battútových cest.

POZNÁMKA K ČESKÉMU PŘEKLADU

Český překlad Ibn Battútova cestopisu byl pořízen podle kritické a integrální edice Defrémeryho a Sanguinettiho „Voyages d'Ibn Batoutah“, vydané v letech 1853—1858 ve čtyřech dílech v Paříži. Toto vydání se opírá o několik rukopisů, uložených většinou v pařížské Bibliothèque Nationale, z nichž jeden je autografem redaktora díla Ibn Džuzajje z r. 1356. Přes více než stoleté stáří zůstává pařížská edice stále ještě solidním základem pro veškeré další studium Ibn Battúty a jeho cest. O ní se opírá i nejnovější kompletní překlad Sira Hamiltona Gibba, vydávaný v proslulé geografické edici Hakluytovy společnosti, z něhož však vyšel v r. 1958 zatím jen první díl.

Tento český překlad není kompletní, nýbrž je to pouze výbor; výbor v tom smyslu, že je zachováno všechno to, co vypráví ze svých zážitků Ibn Battúta, kdežto některé části z toho, co zaslechl z druhé neb třetí ruky, jsou vynechány. Do českého překladu jsem také nepojal většinu Ibn Džuzajjových dodatků, neboť ten na mnoha místech doplňuje Ibn Battútovy zprávy řadou básní, veršů, anekdot a popisů, sebraných z jiných arabských autorů. Z vlastního textu našeho autora jsem vypustil úmyslně jen zprávy o učencích, právnících, světcích a dervíších, s nimiž se Ibn Battúta setkal; tyto zprávy nejsou svým charakterem — jde většinou jen o holý výčet osobních jmen a tu a tam o nějaký příběh dokazující zbožnost nebo učenost dotyčné

osoby — nikterak zajímavé pro českého čtenáře a zbytečně by text zatížily. Rovněž jsem vynechal nebo radikálně zkrátil popisy hrobek a jiných památníků významných mužů a dále historické pasáže o době před Ibn Battútovou návštěvou; jedinou výjimku jsem učinil při historii Indie, která je po mnoha stránkách zajímavá a bez níž bychom těžko pochopili události v Ibn Battútově době. Řídil jsem se při zkracování snahou podat co nejvěrněji Ibn Battútovy vlastní zážitky a to, co vhodným způsobem dokresluje jeho dobu. Tímto způsobem obsahuje český překlad asi o jednu čtvrtinu kratší text než arabský originál, je však značně rozsáhlejší než anglický výbor od H. A. R. Gibba, vydaný v r. 1929 v Londýně.

Při překládání z jazyka, který je dorozumívacím prostředkem kultury značně odlišné od naší, setkáváme se často s termíny, pro něž není v češtině vhodný ekvivalent, neboť vyjadřují pojmy nebo označují instituce, které jsou vlastní arabské civilizaci a kultuře. Ačkoliv se mnohdy stává, že starého arabského termínu se v moderní spisovné arabštině používá pro vyjádření pojmu běžného v evropské civilizaci, bylo by anachronismem použít dnešního významu pro text ze 14. století. Z toho důvodu jsem ponechal mnohé termíny, typické pro arabskou civilizaci, nepřeloženy a raději jsem je v poznámkách vysvětlil.

V poznámkách jsem se snažil podat výklad všech termínů a vysvětlit historické a geografické okolnosti; upozorňuji tam rovněž na nejzávažnější nesrovnalosti, hlavně rázu chronologického. Do vlastního textu jsem žádné opravy, byť i byly nasnadě, nedával, abych tak neporušil jeho integritu; jediné dnešní nebo běžnější zeměpisné názvy jsou uvedeny v závorkách. Podobným způsobem jsou označeny i jiné moje dodatky. Pro český překlad jsem také rozdělil text do kapitol a opatřil je názvy.

Ivan Hrbek

DODATEK K PŘEDMLUVĚ

(*Ke straně 44*)

Protože se soudobé byzantské kroniky nezmiňují o tom, že by v době vlády Andronika III. byla některá byzantská princezna provdána za chána Zlaté Hordy, nepovažoval jsem — stejně jako všichni ostatní badatelé — Ibn Battútovo sdělení o tomto sňatku za nepochybné. V r. 1958 uveřejnil však byzantolog Loenertz (v čas. *Orientalia Christiana Periodica*) korespondenci dvou cařihradských mnichů (Gregora Akindyma a Davida Diskypata), v níž je obsažena zpráva, že „dcera našeho císaře, provdaná za vládce Barbarů (= Tatarů ze Zlaté Hordy), oznámila do Cařihradu, že se Barbaři chystají podniknout nájezd na Thrákii“. Dopis je datován v r. 1341, tedy pouze sedm let po Ibn Battútově cestě v princeznině průvodu; tím se jeho zprávě dostává zcela nečekaně prvořadého potvrzení. (Zmíněný článek jsem našel teprve při korektuře této knihy.)

I. H.

IBN BATTÚTA

CESTY

*Dar pozorovatelům zvláštností zemí
a podivuhodností cest*

ÚVOD IBN DŽUZAJJŮV

VE JMÉNU BOHA MILOSRDNÉHO A SLITOVNÉHO

Toto jsou slova učeného doktora práv, věrohodného, vznešeného a nanejvýš oddaného šejcha, hosta Božího, návštěvníka Jeho svatyně, cti náboženství, který se na svých cestách opíral o Pána světů, Abú Abdalláha Muhammada ibn Abdalláh ibn Ibráhím al-Lawátího at-Tandžího, známého jako Ibn Battúta, nechť Alláh se nad ním smiluje a zaraduje se z něho. Amen.

Praví Ibn Džuzajj:

„Mezi těmi, kdož se dostavili k vznešené bráně našeho pána knížete věřících Abú Inána Fárise a kteří prošli mnoha cizími zeměmi, aby se mohli přiblížit k tomuto moři dobrodiní, byl také šejch, právník, nanejvýš důvěryhodný a pravdivý cestovatel, zcestovalý celým světem a prošedší všechny jeho končiny po délce i po šířce, Abú Abdalláh Muhammad Ibn Abdalláh al-Lawátí at-Tandží, známý u nás jako Ibn Battúta a v zemích východu jako Šamsu'd-dín. Ten, když obešel celý svět s pozornou myslí, navštívil jeho města s otevřenýma očima, prozkoumal rozličnost národů a seznámil se se zvyky a způsoby Arabů i Nearabů, odložil hůl mnohozcestovalého v tomto vznešeném sídle, neboť poznal, že tomuto příbytku přísluší nejvyšší hodnost, neomezená a bezvýjimečná. Cestoval zeměmi Východu míře k místu, kde vychází úplněk Západu, a dal

mu — ve srovnání s jinými končinami — přednost takovou, jakou má zlatý prach nad pískem, a to volbu svobodnou, poté co nabyl zkušeností se zeměmi a lidmi a z touhy po přidružení se k této obci, jež nikdy nepřestala vyznávat pravou víru. Zde byl zahrnut takovým dílem sultánovy neomezené dobročinnosti a jeho pečlivou a nesrovnatelnou přízní, že to způsobilo zapomenutí na minulost v přítomnosti a zbavilo jej nutnosti dalekých cest a učinilo v jeho očích nepatrným to, co dříve dostával od jiných, a utvrdilo jej v přesvědčení, které si již učinil o velkomyslnosti tohoto vládce. A zapomněl na svou starou cestovatelskou existenci, na niž si zvykl, a po dlouhém hledání pastvin získal konečně tuto úrodnou louku.

A byl mu dán vznešený pokyn, aby nadiktoval popsání měst, jež na svých cestách spatřil, a podal zprávu o podivuhodných událostech, jež zůstaly v jeho paměti, a učinil zmínku o těch vládcích, s nimiž se setkal, stejně jako významných učencích a zbožných svatých, a dále, aby otrok jeho vznešeného Veličenstva Muhammad ibn Muhammad ibn Džuzajj al-Kalbí shromáždil vše, co šejch Abú Abdalláh nadiktuje o těchto věcech, a uspořádal z toho knihu, která by v sobě zahrnovala vše, co je v nich užitečného, a zachovala je v jasném a elegantním slohu.

A tlumočil jsem smysl vyprávění šejcha Abú Abdalláha v jazyce, který nejvhodněji vyjadřuje to, co měl na mysli, a ukazuje nejjasněji cíle, k nimž směřoval. Často jsem předal jeho slova v tom sledu, jehož sám použil, aniž jsem v nich učinil sebemenší změnu, a zachytil jsem taktéž všechny příběhy a anekdoty, které vyprávěl, aniž jsem se snažil zjistit jejich pravdivost, neboť on sám použil nejsprávnější metody k tomu, aby potvrdil ty, jež jsou věrohodné, a zbavil se odpovědnosti za ostatní tím, že užil výrazů, které varují.

A zde začíná vyprávění šejcha Abú Abdalláha Muhammada ibn Muhammad ibn Battúty.“

I. kapitola

DALEKÁ CESTA ZAČÍNÁ

Vyrazil jsem z Tandže (Tanger), svého rodiště, ve čtvrtek 2. radžabu roku 725 (14. června 1325) s úmyslem vykonat pouť do Mekky a navštívit Prorokův hrob. Byl jsem sám, bez druhá, který by mne potěšil svým přátelstvím, i bez spolucestujících, kteří by mi dělali společnost. Hnalo mne však pevné odhodlání a dávná touha navštívit vznešené svatyně. Rozhodl jsem se tedy odloučit se od všech svých přátel a opustit svou vlast, tak jako ptáci odlétají z hnízd. Oba moji rodiče ještě žili a nesl jsem odloučení od nich stejně jako těžkou nemoc; opouštěl jsem je se zármutkem, stejně jako oni se loučili se mnou. Byl jsem tehdy stár dvaadvacet let, neboť jsem se narodil v Tangeru v úterý dne 17. radžabu 703 (25. února 1304).

Dospěl jsem do města Tilimsánu (Tlemcen), jehož vládcem byl tehdy Abú Tášfín Abdu'r-Rahmán ibn Músá z dynastie Zajjánovců; můj příchod se udál v den, kdy odtud odjížděli dva šejchové, vyslanci krále Ifríkije (Túnis) Abú Jahji. Jeden z mých přátel mi poradil, abych se k nim připojil — a já sám jsem se v té věci radil s vůlí Alláhovou, neboť on je mocný a vznešený. V Tilimsánu jsem setrval tři dny, opatřuje se zásobami na cestu, a pak

jsem vyrazil s největším spěchem po jejich stopách. Setkal jsem se s nimi v městě Miljána; bylo to v době letních veder a oba vyslanci onemocněli, takže jsme se zde zdrželi deset dní. Potom jsme se vydali znovu na cestu, avšak nemoc jednoho z nich se tak zhoršila, že jsme byli nuceni setrvat po tři dny u jedné řeky, vzdálené pouhé čtyři míle od Miljány. Ráno čtvrtého dne vyslanec vydechl naposled. Jeho syn a druhý vyslanec se vrátili do Miljány, aby ho tam pohřbili, zatímco já, ještě s několika obchodníky z Túnisu, jsem pokračoval v cestě.

Když jsme dospěli do města Al-Džazá'ir (Alžír), setrvali jsme několik dní před ním až do příchodu zbývajících túniského vyslance a syna zemřelého. Společně jsme pak zamířili přes Mitídžu a pohoří Dubů do města Bidžáje (Bougie). Jeho guvernérem v té době byl Muhammad ibn Sajjidu'n-Nás. Jeden z túniských obchodníků, s nímž jsem cestoval, zemřel a zanechal tři tisíce zlatých dínárů, které svěřil do opatrování jednomu Alžíránovi, aby je v Túnisu odevzdal do rukou dědiců. Zpráva o tom se donesla ke guvernérovi, který tomu muži zabavil celý zmíněný obnos. To byl první případ, kdy jsem byl svědkem tyranie úředníků a guvernéřů za dynastie Almohadů.

V Bidžáji jsem onemocněl silnou horečkou a túniský vyslanec, s nímž jsme cestovali, mi poradil, abych zůstal ve městě až do uzdravení. Odmítl jsem to řka: „Jestliže Alláh rozhodl o mé smrti, nechť mne smrt zastihne na cestě, s tváří obrácenou k Hidžázu.“ „Když ses takto rozhodl,“ odvětil, „prodej své jízdní zvíře a nejtěžší zavazadla a já ti sám půjčím koně i stan, abys nás mohl provázet s lehkým nákladem, neboť musíme po cestě spěchat ze strachu před loupeživými Araby.“ Zařídil jsem se podle jeho rady a on svůj slib splnil — nechť se mu Alláh za to odmění! A byla to první z milostí Alláhových, které mne provázely na této cestě do Hidžázu.

Když jsme se přiblížili k městu Kusantína (Constantine), utábořili jsme se před městem, avšak silný déšť nás donutil opustit v noci stany a hledat přístřeší v domech. Nazítří vyšel nám vstříc guvernér města — patřil k potomkům Muhammadovým — a když spatřil můj šat, úplně promočený deštěm, nařídil, aby byl vyprán v jeho domě, a místo mé úplně zničené pokrývky hlavy mi poslal novou, zhotovenou z baalbacké látky a do jednoho cípu vložil dva zlaté dínáry. A to byl první dar, který jsem na své cestě obdržel.

Po odjezdu z Kusantíny jsme přijeli do Búny (Bône), kde jsme se zdrželi několik dní; zanechali jsme zde všechny obchodníky z naší skupiny, kteří se báli nebezpečí cesty. My ostatní jsme cestovali s největší rychlostí a bez zastávek. Dostal jsem znovu záchvat horečky a ze strachu, abych nespadol se sedla, přivázal jsem se k němu turbanem. Tak velký byl můj strach, že jsem neslezl s koně dříve než v Túnisu. Obyvatelstvo vyšlo vstříc naší karavaně, aby přivítalo vyslance. Všichni se vzájemně zdravili a bylo plno dotazů, avšak mne nikdo nepozdravil, neboť mne neznali. To mne naplnilo takovým smutkem, že jsem nemohl udržet slzy a hořce jsem se rozplakal. Jeden z poutníků si všiml mého stavu a přiblížil se ke mně s pozdravem a mile ke mně mluvil a nepřestával mne utěšovat, dokud jsme se nedostali do města. Tam jsem se ubytoval v madrase al-Kutubíjín (Knihkupců).

Sultánem Túnisu byl v oné době Abú Jahjá, syn Abú Zakaríji II., a v době mého příchodu bylo v Túnisu velké množství proslulých učenců. Během mého pobytu v Túnisu nastal svátek ukončení půstu (íd ul-fitr), a odebral jsem se na místo modlitby, kde se shromáždilo obyvatelstvo ve velkém počtu, aby se účastnilo slavnosti. Všichni byli oděni do nejlepších šatů a vyšňořeni šperky a ozdobami. Pak přijel na koni sultán Abú Jahjá, doprovázen všemi svými příbuznými, dvořany a státními úředníky, kteří kráčeli pěšky

v obdivuhodném pořádku. Po ukončení modlitby a kázání se všichni zase vrátili domů.

Za nějakou dobu byla zorganizována karavana poutníků, kteří si zvolili za svého vůdce jednoho šejcha z Túnisu. Většina z nich náležela ke kmeni Masmúda a zvolili si mne za svého kádiho. Na konci měsíce dzu'l-ka'da (listopad 1325 n. l.) vyrazili jsme z Túnisu a ubírali jsme se po mořském břehu do města Súsu, vzdáleného čtyřicet mil od Túnisu, a odtud pak do Safákusu (Sfax), kde je hrobka imáma Abu'l-Hasana al-Lachmího, autora právníckého spisu „Výklad jurisprudence“. Odtud nás cesta vedla do Kábisu (Gabes), kde jsme kvůli nepřetržitým deštům zůstali celých deset dní. Pak jsme zamířili k městu Atrábulus (Tripolis), doprovázeni po několik dní stovkou jezdců a oddílem lučištníků, takže se nás Arabové báli a drželi se od nás v uctivé vzdálenosti. Po čtyřech dnech jsme již byli v Tripolisu a tam jsme se zdrželi nějakou dobu. V Safákusu jsem se zasnoubil s dcerou jednoho cechovního mistra z Túnisu a v Tripolisu jsem ji pojal za manželku. Na konci muhar-ramu 726 (začátek ledna 1326), doprovázen manželkou a skupinou Masmúdovců, opustil jsem Tripolis, jsa vůdcem skupiny a praporečnickem. Ostatní členové karavany zůstali ještě ve městě z obavy před zimou a dešti.

Projeli jsme městy Misláta, Misráta a Kusúr Surt, kde nás chtěla napadnout banda Arabů, avšak Prozřetelnost nás chránila a podařilo se nám uniknout skrze jakési houštiny. U Kubbat Sallám nás dohonila karavana, kterou jsme zanechali v Tripolisu. Zde jsem se také dostal do sporu se svým tchánem, následkem čehož jsem byl nucen rozvést se s jeho dcerou. Oženil jsem se pak ihned s dcerou jednoho právníka z Fezu; svatba se konala v Kasr az-Za'áfíja, kde jsem zastavil karavanu na celý den a vystrojil pro všechny svatební hostinu.

Konečně prvního dne měsíce džumáda'l-úlá (5. dubna

1326) jsme přijeli do al-Iskandaríja — Alexandrie. Jest to silně opevněná tvrz a lidnatý okrsek s podivuhodnými věcmi a solidními stavbami. Najdeš v ní vše, co si přeješ, krásu i sílu, památky světské a náboženské. Jest klenotem oslňujícího lesku a pannou skvící se ozdobami nevěsty, ozařuje svou nádherou celý Maghrib a spojuje v sobě nejružnější krásy díky své ústřední poloze mezi Východem a Západem.

V Alexandrii jsou čtyři brány: brána Lotosového stromu, z níž vede cesta do Maghribu, brána Rosettská, brána Mořská a brána Zelená, která se otevírá pouze v pátek, neboť skrze ní chodí lidé navštěvovat hřbitovy. Alexandrie je jedinečný přístav a neviděl jsem mezi všemi přístavy světa něco, co by se jí podobalo, kromě přístavu Kaulam (Quilon) a Kálíkút (Calicut) v Indii, přístavu nevěřících (Janovanů) v Súdáku v zemi Turků a přístavu Zajtún (Čchuan-čou) v Číně, o nichž všech bude ještě zmínka.

Při této cestě jsem navštívil také známý maják a našel jsem jednu z jeho stěn ve zříceninách. Je to čtvercová, velmi vysoká budova, jejíž brána je zdvižena nad úroveň půdy. Proti bráně stojí stavba, která dosahuje její výšky, a mezi nimi jsou položena prkna, po nichž se musí přejít, chce-li se někdo dostat k bráně majáku. Jsou-li prkna odstraněna, není tam jiný přístup. Uvnitř brány je místnost pro strážce majáku a v majáku samém jsou četné pokoje. Šíře vchodu uvnitř je asi devět pídí a tloušťka zdí obnáší deset pídí. Každá ze čtyř stěn je vysoká sto čtyřicet pídí. Maják je postaven na vysokém pahorku, asi na jeden farsach od města, na podlouhlém výběžku země, který je obklopen mořem ze tří stran a dotýká se městských hradeb. K majáku není možno se dostat jinudy než od města, z místa, kde je hřbitov. Při mém návratu na západ, v roce 750 (1349), navštívil jsem maják znovu a zjistil jsem, že byl již úplně zničen, takže nebylo možno tam vstoupit ani dostat se nahoru k bráně. Al-Malik an-Násir zamýšlel

postavit podobný maják vedle starého, avšak smrt mu v tom zabránila.

K pozoruhodností tohoto města patří také úžasný mramorový sloup, stojící uprostřed palmového háje na okraji města. Sloup je z jediného kusu, umělecky ztesaný a je vztyčen na čtvercových kamenech, podobných nesmírnému podstavci. Nikdo neví, jak byl sloup na tomto místě vztyčen, a neví se ani, kdo jej postavil.

Mezi alexandrijskými učenci byl také vrchní kádí Imádu'd-dín al-Kindí, mistr ve výmluvnosti, který si pokrýval hlavu turbanem, jenž svým objemem převyšoval všechny užívané turbany — a ani na východě, ani na západě jsem se nikdy nesetkal s tak obrovským turbanem.

Jiným významným mužem v Alexandrii byl Burhánu'd-dín Chromeč, který náležel k nejzbožnějším a nejvýznamnějším lidem. Viděl jsem ho během svého pobytu v tomto městě a požíval jsem dokonce po tři dny jeho pohostinství. Když jsem jednoho dne vešel do jeho pokoje, pravil mi: „Vidím, že máš rád cestování a putování ze země do země.“ „Ano, mám to skutečně rád,“ odpověděl jsem, ačkoliv jsem v oné chvíli ani nesnil o tom, že se někdy dostanu do tak dalekých zemí, jako je Indie a Čína. „Tedy je naprosto nutné, inšá'alláh,“ řekl, „abys navštívil mého bratra Farídu'd-dína v Indii, mého bratra Ruknu'd-dína Zakáríju v Sindu a mého bratra Burhánu'd-dína v Číně; a až je uvidíš, vyřiď jim ode mne pozdrav.“ Podivil jsem se jeho slovům a touha podívat se do těchto zemí byla zaseta do mé duše. A nepřestal jsem cestovat, pokud jsem se nesetkal s těmi třemi, o nichž se mi zmínil, a nevyřídil jim jeho pozdrav. Když jsem se s ním loučil, dal mi několik mincí, které jsem pečlivě opatroval, neboť jsem je později nepotřeboval vydávat. Avšak nakonec mi byly ukradeny spolu s jinými věcmi nevěřícími Indy na moři.

V době po mém odchodu z Alexandrie udála se zde

taková věc: mezi muslimy a křesťanskými obchodníky vznikl jakýsi spor, v němž se náčelník policie postavil na stranu křesťanů. Nařídil muslimům, aby se uchýlili na místo mezi dvěma baštami městské brány, a zavřel potom brány, aby je zde potrestal. Tento čin způsobil pobouření mezi obyvatelstvem, které jej považovalo za projev tyranství. Prorazili bránu a hnali se k příbytku guvernéra, který se opevnil proti útokům a bojoval proti nim ze střechy. Současně poslal holubí poštou zprávu o této události sultánovi al-Maliku an-Násirovi, který ihned vypravil na pomoc dva své generály. Jedním z nich byl jakýsi Túghán, tyran s kamenným srdcem, neúprosný a podezřelý z bezbožnosti — tvrdilo se o něm, že je uctívačem slunce. Po příchodu do Alexandrie zmocnili se oba generálové nejvýznamnějších lidí a předních obchodníků a vyžádali z nich nesmírné sumy peněz. Později dali popravit třicet šest významných mužů: každý z nich byl rozseknut vedví a jejich těla byla přibita na kříž ve dvou řadách. Mezi ukřižovanými byl i jeden velmi vážený obchodník, Ibn Rawáha, který měl celé skladiště zbraní, a kdykoliv se vyskytlo nějaké nebezpečí nebo se strhla nějaká bitka, poskytl výzbroj pro sto až dvě stě mužů. Podobná skladiště mělo i více jiných lidí, avšak příčinou zkázy Ibn Rawáhy byl jeho jazyk. Řekl totiž oběma generálům: „Já vlastně odpovídám za toto město; kdykoliv v něm nastane nějaký nepokoj, obrátí se všichni na mne, takže ušetřím sultánovi žold, který by musil platit vojákům a jiným.“ Jeho řeč se generálům nelíbila a řekli mu: „Ty jsi chtěl podnítit vzpouru proti sultánovi.“ A dali ho popravit, ačkoliv nešťastník chtěl dokázat jen svou ochotu a oddanost sultánovi.

Během pobytu v Alexandrii slyšel jsem hodně o šejchovi al-Muršidím, muži velmi zbožném, který vedl život v odloučenosti a byl nadán nadpřirozenou mocí. Žil v Munjat Banú Muršid zcela osaměle, bez sloužících a bez druhů.

Emírové a vezírové jej chodili často navštěvovat a každý den bylo u něho mnoho lidí z různých vrstev, a on dával všem jíst. Každý z nich toužil pojíst u něho maso nebo ovoce nebo sladkosti a šejch podal každému to, co si přál, mnohdy i ovoce nebo zeleninu mimo jejich dobu. Jeho pověst se šířila široko daleko a dokonce sultán jej několikrát navštívil.

Vyjel jsem z Alexandrie v úmyslu navštívit toho šejcha a dorazil jsem do vesnice Tarúdža, asi půl dne cesty od Alexandrie. Jest to velká vesnice, má svého kádího, guvernéra a finančního inspektora. Zdržel jsem se zde několik dní a požíval pohostinství místních hodnostářů. Inspektor se mne vypytał na mé rodné město a na výnos daní v něm. Sdělil jsem mu, že roční výnos daní obnáší asi 12 000 zlatých dínárů; byl tím překvapen a řekl: „Podívej se na tuto vesnici — roční výnos je zde 72 000 zlatých dínárů.“ Příčinou tak vysokého zdanění v Egyptě jest to, že všechny pozemky náleží státu.

Potom jsem cestoval přes Damanhúr, hlavní město provincie Al-Buhajra, do Fawwá, města krásného na pohled a neméně krásného i zevnitř. V jeho blízkosti, odděleno pouze průplavem, je sídlo šejcha al-Muršidího. Dospěl jsem k jeho útulku asi uprostřed odpoledne, pozdravil jsem šejcha a našel jsem jej ve společnosti jednoho emíra, náležejícího k nejvyšším dvořanům sultána al-Malika an-Násira. Emír tábořil se svým vojskem před příbytkem šejchovým. Když jsem vstoupil, šejch vstal na pozdrav, objal mne, dal přinést jídlo a pojedl se mnou. Byl oděn do džubby z černé vlny. Když se přiblížila hodina odpolední modlitby, pověřil mne jejím vedením a činil tak při každé modlitbě, pokud jsem byl u něho. Když jsem chtěl jít spat, pravil mi: „Vystup na střechu a spi tam!“ Bylo to právě v letních vedrech; řekl jsem emírovi pouze: „Ve jménu Alláhově!“ a on mi odpověděl veršem z koránu (37:164): „Není mezi

námi nikoho, kdo by neměl určeno místo.“ Vylezl jsem tedy na střechu, kde jsem našel slamník, koženou pokrývku, nádoby na omývání, džbán s vodou a pohár na pití, a pak jsem ulehl ke spánku.

Tu noc, co jsem spal na střeše, měl jsem tento sen: zdálo se mi, že letím na křídlech jakéhosi obrovského ptáka směrem k Mekce, potom k Jemenu, pak k východu, dále směrem na jih a opět daleko na východ; zde pták sestoupil na temnou a zelenou zemi a nechal mne zde. Byl jsem tímto snem úplně ohromen a pravil jsem si: „Jestliže šejch bude vědět o mém snu, tedy je určitě takový, jak se to o něm vypráví.“ Když po ranní modlitbě všichni ostatní návštěvníci odešli, zavolal mne šejch k sobě a dal mi najevo, že ví o mém snu, a řekl mi: „Podnikneš pouť do Mekky, navštívíš hrob Prorokův, projdeš Jemenem, Irákem, zemí Turků a Indií. Tam zůstaneš delší dobu a setkáš se zde s mým bratrem Dilšádem Indem, který tě zachrání z nebezpečí, do něhož upadneš.“ Domluvil a dal mi na cestu koláče a peníze; rozloučil jsem se s ním a odjel jsem. Od té doby, co jsem ho opustil, nepotkalo mne na cestách leč dobré a spočívalo na mně trvale jeho požehnání.

Přes Nahráníji, poměrně nové město, jsem se vydal do Abjáru, který je starobylý a jehož okolí je proslulé libou vůní; je zde mnoho mešit a město má dokonalou krásu. Je odděleno od Nahráníje pouze řekou Nilem. Vyrábějí se zde pěkné látky, které jsou vysoce ceněny v Sýrii, v Iráku, v Káhiře i jinde. Je podivuhodné, že přes velkou blízkost Abjáru a Nahráníje nejsou tyto látky v tomto místě příliš ceněny a nejsou pokládány za krásné.

Přes města Al-Mahalla al-Kabíra, Maltín, Burlus a Nas-tarú dorazil jsem pak písčinami až do Dimjátu (Damiette), rozlehlého místa, bohatého ovocem, podivuhodně uspořádaného a plného různých předností. Leží na břehu Nilu a lidé, kteří bydlí u řeky, čerpají konvemi vodu přímo z ře-

ky. Většina domů má schody do Nilu. Roste zde hojně banánovníků a banány jsou dováženy do Káhiry po lodích. Ovce obyvatel se pasou volně po celou noc a celý den, a říká se proto o Dimjátu: „Jeho hradby jsou z cukroví a jeho psi jsou ovce.“ Jestliže někdo vstoupí do města, může odejít pouze s pečeti guvernéra. Lidé, kteří požívají určité vážnosti, dostávají tuto pečeť na kusu papíru, aby ji mohli ukázat strážcům v branách, ostatním lidem se razítko otiskne na ruku, kterou pak ukazují.

V Dimjátu se prodávají mořští ptáci ve velkém množství a jejich maso je velmi tučné. Mají zde také buvolí mléko, jemůž není rovno co do sladkosti a příjemné chuti. Ryba zvaná *búri* je odtud vyvážena do Sýrie, Malé Asie a Káhiry. V blízkosti Dimjátu, mezi mořem a Nilem, je ostrov, na němž je mešita a klášter, v němž žije mnoho zbožných fakírů. Dnešní Dimját je poměrně moderní, neboť staré město bylo zničeno Franky v době vlády al-Malíka as-Sáliha. Je zde také záwija šejcha Džamálu'd-dína as-Sáwího, z řádu Kalandaríja, a to jsou derviši, kteří si holí bradu a obočí. O důvodu tohoto holení se vypráví tento příběh:

Šejch as-Sáwí byl krásné postavy a hezkého obličej, takže jakási žena z města Sáwa se do něho zamilovala. Posílala mu dopisy, zastavovala jej na ulici a zvala jej k sobě, avšak on ji odmítal a neschvaloval její nadbíhání. Když už si nevěděla rady, poslala mu tajně jistou stařenu, která jej zastavila v blízkosti jejího domu, na cestě, po níž chodíval do mešity. Stařena držela v ruce zapečetěný dopis, a když as-Sáwí šel kolem, otázala se: „Pane můj, umíš dobře číst?“ Když přitakal, pokračovala: „Mám tady dopis, který mi poslal můj syn, a byla bych ráda, kdybys mi jej přečetl.“ Jakmile otevřel dopis, stařena mu řekla: „Pane můj, syn má manželku a ta stojí ve dvoraně tohoto domu; kdybys byl tak laskav a mohl přečíst dopis v místě mezi dveřmi, aby tě také slyšela.“ Šejch souhlasil, avšak jakmile vstoupil do

dvorany, stařena zavřela vnější dveře a objevila se mladá žena se svými otrokyněmi. Obklopily šejcha a zavedly jej do vnitřku domu, kde se jej ta žena pokoušela svést. Když shledal, že nemůže uniknout, pravil jí: „Ano, učiním, co si přeješ, avšak dříve mi ukaž záchod.“ Když se tam octl, vzal vodu a ostrou břitvou, kterou měl u sebe, oholil si bradu a obočí, načež se znovu objevil před tou ženou. Zhnusena jeho zjevem i tím, co učinil, pocítila k němu odpor a dala jej vyhnat. Protože jej Alláh ochránil před jejími úmysly tímto způsobem, zůstal již do smrti oholen a všichni, kdož se hlásí k jeho řádu, holí si bradu, hlavu i obočí.

Z Dimjátu jsem cestoval do Fáriskúru, což je město na březích Nilu, a zastavil jsem se před ním. Zde mne dohonil jezdec, vyslaný guvernérem Dimjátu. „Guvernér se po tobě ptal,“ sdělil mi, „a když se dozvěděl, že jsi již odešel, poslal ti tento dárek.“ A dal mi dosti značný obnos peněz — nechť Alláh mu odplatí dobrým! Odtud jsem se odebral do Ašmúnu, velkého a starobylého města, kde se daří dobře granátovým jablkům, jež jsou vyvážena do Káhiry. Město leží na břehu kanálu, který odbočuje z Nilu, a je zde most, u něhož kotví lodi; v době odpolední modlitby jsou prkna tohoto mostu zdvižena a všechny lodi, ať již směřují po proudu či proti němu, proplují pod mostem.

Moje cesta vedla dále do Samannúdu, města na březích Nilu s množstvím plavidel a krásným tržištěm. Zde jsem vstoupil na loď a plul proti proudu do Káhiry. Na obou březích se střídala za sebou města a vesnice, jedna za druhou, takže ten, kdo cestuje po řece, nemá zapotřebí brát s sebou cestovní zásoby, neboť kdykoliv chce vystoupit na břeh, může tak učinit, ať již za účelem omývání či modlitby, ať již kvůli zakoupení potravin nebo něčeho jiného. Tržiště se táhnou nepřetržitě od Alexandrie až do Káhiry a z Káhiry do Aswánu v Horním Egyptě.

Konečně jsem dorazil do Káhiry, matky měst a sídla

faraonů, paní rozsáhlých provincií a bohatých krajů, nekonečné počtem budov, bez soupeře v kráse a nádheře, křižovatké přicházejících a odcházejících, zastávce slabých i silných. A nalezneš zde všechno, co srdce ráčí, učené i hloupé, pilné i líné, příjemné i protivné, vznešené i ubohé, neznámé i známé. Vlnění jejího obyvatelstva se podobá vlnám moře a málem že pro ně není úzká přes šířku a objemnost své rozlohy. Ačkoliv založena již před věky, stále září mladostí vždy novou a hvězda jejího horoskopu nepřestává být ve šťastné konstelaci. Její dobyvatelé porazili národy, její vládcové si porobili Arabi i Nearabi.

A říká se, že v Káhiře je dvanáct tisíc nosičů vody, kteří mají vlastní velbloudy, a třicet tisíc pronajímatelů oslů a mezků; na Nilu lze vidět třicet šest tisíc lodí, patřících sultánovi nebo jeho poddaným, a lodi nepřestávají připlouvat a odplouvat po proudu do Alexandrie a do Dimjátu a proti proudu do Horního Egypta se všemi druhy zboží a výrobků. Na březích Nilu naproti Staré Káhiře je místo zvané Rauda, kde je zábavní park a promenáda a jsou zde četné a krásné zahrady, neboť obyvatelé Káhiry milují radovánky, zábavu a rozptýlení. Byl jsem sám jednoho dne svědkem slavnosti, uspořádané na oslavu zahojení zlomené ruky al-Malika an-Násira. Všichni obchodníci na tržištích vyzdobili své krámky a zavěsili před ně ozdoby, pruhované látky a kusy hedvábí, a tak to nechali po několik dní.

Mešita Amra ibn al-Áse je mešita vznešená, slavná a daleko proslulá; konají se v ní páteční bohoslužby a skrze ni prochází ulice vedoucí z východu na západ. Západně od ní je závija, v níž přednášel imám aš-Šáfí'í. Madras je v Káhiře tolik, že nikdo nezná jejich přesný počet. Co se týče Máristánu (Nemocnice), která stojí v ulici Bajna'l-kasrajn (Mezi dvěma hrady) blízko hrobky sultána al-Man-súra Kalá'úna, žádný popis nemůže postihnout její krásy. Jest v ní uloženo nespočetné množství lékařských nástrojů

a léčiv a vypráví se, že její příjmy činí tisíc dinárů denně. V Káhiře jsou rovněž nesčetné záwije a říká se jim zde *chánka*, v množném čísle *chawánik*, a emírové Káhiry soutěží v zakládání těchto budov. Každá záwija je určena jiné skupině fakírů, z nichž většina jsou Peršané, lidé vzdělaní a znalí učení mystiky. Každá záwija má svého šejcha a strážce; pořádek, který v nich vládne, je podivuhodný. Jedním z jejich zvyků, který zachovávají při stolování, je tento: ráno přijde k dervišům sluha a každý si určí, co si bude přát k jídlu. Jakmile se sejdou k obědu, dostane každý z nich před sebe svůj chléb a polévku ve zvláštní nádobě, takže s ním nikdo jiný nejí. Jídlo se podává dvakrát denně, každý fakír má jeden oděv na zimu a druhý na léto a měsíční příjem mezi dvaceti až třiceti dirhamy. Ve čtvrtek dostávají vždy cukrovinky, mýdlo na praní prádla, olej pro lampy a obnos nutný pro zakoupení vstupenky do lázní. Tito muži zde žijí v celibátu, zatímco ženatí mají jiné záwije. Jejich povinností je, aby byli přítomni při všech pěti denních modlitbách, aby se nevzdalovali v noci ze záwije a shromažďovali se ve zvláštní kapli uvnitř záwije.

Ve Staré Káhiře leží hřbitov Karáfa, tvořící část pohoří al-Mukattam, slavný jako zvláště posvátné místo. Obyvatelé Káhiry stavějí zde pěkné hrobky, které jsou obehnány zdí, takže se podobají domům. Blízko hrobek jsou stavěny i pavilóny; majitelé najímají recitátory koránu, aby zde krásnými hlasy četli dnem i nocí. Někteří dávají stavět vedle hrobky buď záwiji, nebo madrasu, přicházejí sem každý pátek večer, aby zde strávili noc se svými dětmi a manželkami a konali obcházení okolo slavných hrobek. Taktéž v polovině měsíce ša'bánu sem chodí mnozí lidé trávit noc a usazují se tu i prodavači různých druhů jídel.

K proslulým památkám Káhiry náleží rovněž vznešená svatyně, v níž je uložena hlava Husajna syna Alího, a blízko ní je velký klášter podivuhodné stavby, jehož brány jsou

zdobeny stříbrnými kruhy a deskami. Je zde i hrobka imáma aš-Šáfi'ího a také v jejím sousedství je klášter.

Egyptský Nil předčí všechny řeky světa sladkostí své chuti, rozsáhlostí svého toku a mírou svého užitku. Města a vesnice po jeho březích táhnou se nepřetržitě za sebou a není známa řeka, jejíž břehy by byly tak dobře obdělány. Jeho tok jde od jihu k severu, v opaku proti všem ostatním řekám. Jinou podivuhodnou věcí je, že počátek jeho záplav je v době velkých veder, zatímco ostatní řeky v tuto dobu klesají a vysychají. Doba klesání záplav v Nilu se shoduje s dobou povodní na jiných řekách. Řeka Indus se v tomto směru podobá Nilu. První počátek stoupání Nilu spadá do měsíce chazírán, tj. v červnu. Jestliže dosáhne výše šestnáct loktů, platí se vládě plné daně z pozemků; překročí-li výši jen o jediný loket, jest rok úrodný a zavládne blahobyť. Avšak jestliže dosáhne výše osmnácti loktů, působí škody, zkázu a epidemie. Naopak je-li záplava jen o jeden loket nižší než šestnáct loktů, klesá pozemková daň, klesne-li o dva lokty, lidé se modlí o déšť a je velká neúroda.

Nil je jednou z pěti velkých řek světa; jsou to Nil, Eufrat, Tigris, Sajhún (Syrdarja) a Džajhún (Amudarja); podobá se mu dalších pět řek: Indus, který se nazývá Pandž Áb (Pět řek), řeka v Hindustánu zvaná Kank (Ganges), k níž konají Indové pouti a do níž házejí popel svých mrtvých, protože se domnívají, že vytéká z ráje, dále řeka Džún (Džamna), která je také v Indii, řeka Itil (Volha), která protéká stepí Kipčáků a na jejímž břehu je město Sará, a konečně řeka Sarú (Žlutá) v zemi Chitá (severní Čína) a při ní leží město Chán-Balik (Peking), odkud teče dále do města Chansá (Chang-čou) a Zajtún (Čchuan-čou) v zemi čínské. Všechna tato místa budou popsána na patřičném místě.

V jisté vzdálenosti od Káhiry dělí se Nil na tři větve a každá z nich může být překročena jen po lodích ať v zimě

či v létě. Obyvatelé všech měst mají průplavy, které vedou z Nilu; tyto se v době záplav naplňují a z nich je pak voda rozváděna na pole.

Egyptské pyramidy náleží k největším podivuhodnostem světa i všech věků. Lidé vedou o nich četné diskuse a zabývají se pátráním po jejich stáří a určení. Někteří soudí, že všechny vědy, které byly známy před potopou, pocházejí od Hermese staršího, který žil v Horním Egyptě a nazýval se též Chanúch (Henoch). Byl prý prvním, kdo přemýšlel o pohybech sfér a nebeských těles, prvním, kdo stavěl chrámy a chválil Alláha. Předpověděl lidem potopu, a obávaje se zániku věd a zničení umění, vystavěl pyramidy a *berby*, v nichž zobrazil veškerá umění a nástroje a popsal vědy tak, aby zůstaly věčně zachovány. Vypráví se rovněž, že sídlem vědy a krále v Egyptě bylo město Manúf (Memfis), vzdálené čtyři farsachy od Fustátu. Když byla postavena Alexandrie, lidé tam přesídlili a stala se střediskem vědění i říše až do příchodu islámu. Potom Amr ibn al-Ás položil základy k Fustátu, který se stal hlavním městem.

Pyramidy jsou postaveny z tvrdých, dobře otesaných kamenů; jsou značně vysoké a mají okrouhlý půdorys, dole jsou velmi široké a zužují se nahoru jako kužele. Nemají žádné dveře a není znám způsob jejich stavby. Jednou z tradic, které se o pyramidách vykládají, je i tato: jeden z egyptských králů v době před potopou měl nějaký strašný sen, který způsobil, že dal postavit tyto pyramidy na západním břehu Nilu jako pokladnici věd a hrobky králů. Dotažoval se astrologů, zda některé místo z nich bude v budoucnu otevřeno, a obdržel odpověď, že se tak stane na severní straně; astrologové dokonce určili přesné místo, kde otvírání začne, i obnos peněz, který bude vynaložen na toto otevření. Král potom nařídil, aby na tom místě byla ta suma uložena. Pospíchaje se stavbou, dokončil ji za šedesát let a napsal na ni tento nápis: „Vystavěli jsme tyto pyramidy za dobu

šedesáti let; nechť ten, kdo chce, je srovná se zemí za šest set let, avšak srovnat je se zemí je snazší než je vystavět.“ Když se chalífou stal al-Ma'mún, chtěl je dát srovnat se zemí, a ačkoliv mu jeden z egyptských šejchů radil, aby tak nečinil, chalífa trval na svém a nařídil, aby bylo započato s jejich bouráním na severní straně. I rozdělali na pyramidách ohně a polévali je octem a stříleli na ně katapulty, až se podařilo učinit v jedné otvor, který je dodnes viditelný. Zde našli jistou částku peněz, a chalífa nařídil, aby byla zvážena. Pak spočítal to, co bylo vynaloženo na proražení toho otvoru, a když shledal, že obě částky jsou si rovné, byl tím nanejvýš udiven.

Sultánem Egypta v době, kdy jsem tam přišel, byl al-Malik an-Násir, syn sultána Kalá'úna, známého pod jménem al-Alfí (Člověk za tisíc), protože jej koupil sultán as-Sálih jako kipčáckého otroka za tisíc zlatých dínárů. Al-Malik an-Násir — nechť Alláh se nad ním smiluje — byl člověk velkorysého charakteru a mnoha ctností, jak svědčí dostatečně jeho štědrost ve prospěch obou svatých míst a jeho dobré skutky pomoci poutníkům, jež prokazuje každým rokem tím, že dodává velbloudy naložené zásobami a vodou těm, kdož jsou chudí a nemajetní. A činí tak na poutní cestě jak z Egypta, tak i z Damašku.

V době svého pobytu v Káhiře byl jsem svědkem slavnostního průvodu *mahmalu*; mahmal je kuželovitá konstrukce, pokrytá ozdobami a nápisy a nesoucí obrovský koberec, určený k přikrytí mekkánské Ka'by. A jejich ceremoniál je takový, že čtyři nejvyšší soudcové, správce pokladu a náčelník dozorčí policie jedou na koni a s nimi všichni přední právníci, cechovní mistři a státní úředníci. Všichni se ubírají k bráně citadely, kde sídlí al-Malik an-Násir; odtud je vynesena mahmal na velbloudu, před nímž jde emír, který byl jmenován pro tento rok velitelem karavany do Hidžázu. S ním jdou vojska a nosiči vody,

všichni na velbloudech. Mnozí obyvatelé se shromažďují a obcházejí jak Káhiru, tak Fustát s mahmalem. Tato slavnost se koná v měsíci radžabu.

Potom nastala má cesta z Káhiry přes Horní Egypt a jejím cílem bylo dostat se do Hidžázu. První noc jsem strávil v klášteře Dajr at-Tín, který byl postaven, aby chránil různé svaté relikvie — kus z mísy Prorokovy, tyčinku, které používal, když si natíral oči *kuhlem*, šídlo, jež mu sloužilo k zašívání sandálů, a korán, který vlastnoručně napsal chalífa Alí ibn Abí Tálíb. Říká se, že všechny tyto relikvie byly koupeny za 100 000 dirhamů zakladatelem kláštera, který rovněž odkázal nadaci, z níž jsou hoštěni všichni návštěvníci a placeni strážci.

Odtud vedla má cesta přes řadu měst a vesnic, jako Munjat al-Ká'id, Búš, odkud se vyváží bavlna do Káhiry a Túnisu, dále přes Dalás a Bibá do Bahnásy, velkého města, kde se vyrábějí vlněné látky. Z Bahnásy jsem se vydal do Munjat ibn Chasíb (Minja), a to je rozlehlé město na březích Nilu. V každém ohledu předčí všechna ostatní města Horního Egypta, neboť jsou zde četné madrasy, hrobky, záwije a mešity. Zdržel jsem se zde nějakou dobu a jednoho dne jsem vešel do lázní. Zjistil jsem, že muži zde nic nenosí okolo pasu, což se mi zdálo porušením mravů. Šel jsem tedy ke guvernérovi města a sdělil jsem mu to. Požádal mne, abych neodcházel, a pak nařídil, aby byli k němu přivedeni všichni správcové lázní. Hned na místě byla sepsána nařízení, která stanovila tresty na to, kdyby nějaká osoba vstoupila do lázní bez zahalených boků; guvernér byl k nim velmi přísný. Potom jsem jej opustil.

Z Munjat al-Chasíb jsem se odebral do Manlawí, poměrně malého města, rozloženého dvě míle od Nilu. Je v něm jedenáct lisoven cukru a obyvatelé tam nezabraňují vstupovat chudým lidem. Každý si může přinést teplý chléb, který vhodí do kádí, v nichž se vaří cukr, a pak jej

vytáhne celý obalený cukrem. Dále jsem cestoval přes Manfalút a Asjút do Ichnímu, pěkného a dobře vystavěného města. Je zde k vidění *berbá*, zbudovaná z kamene, a v ní jsou sochy a nápisy, dílo starých, kterým dnes nikdo nerozumí. Sochy a reliéfy znázorňují nebesa, hvězdy a zvířata. Jeden z těchto chrámů byl zbořen a z materiálu byla zde vystavěna madrasa. Na další cestě jsem prošel městy Kiná a Kús, kde sídlí guvernér Horního Egypta, a dostal jsem se do Al-Aksúru (Luxor), což je malé, nicméně však hezké městečko, v němž je hrob zbožného askety Abu'l-Hadždžádže, a hned vedle záwija.

Další zastávkou bylo Esná a pak jsem po celodenní jízdě, vedoucí přes poušť, dorazil do Edfú. Zde jsme přepluli řeku Nil a na místě zvaném Atwání jsme si najali velbloudy. Potom jsme vyjeli se skupinou Arabů z kmene Daghím a cestovali jsme po úplně opuštěné poušti, jejíž cesty však jsou poměrně bezpečné. Po cestě jsme se zastavili v Humaj-sirá, kde je hrob šejcha aš-Šádzilího; v okolí žije velké množství hyen, takže jsme byli nuceni celou noc bdít a odhánět tato dotěrná zvířata. Jedna hyena zamířila k mým zavazadlům, roztrhla pytel a odvěkla krabici datlí. Druhý den jsme tu krabici našli roztrhanou na kousky a většinu obsahu snědenou.

Po cestě, jež trvala celých patnáct dní, jsme konečně dorazili do Ajdzábu, velkého města, bohatého mlékem a rybami; dovážejí se sem z Horního Egypta datle a obilí. Jeho obyvatelé jsou Bédžové, mají černou pleť a zahalují se do žlutých oděvů a ovazují si hlavy pásy širokými jeden palec. Svým dcerám nedávají žádný podíl z dědictví. Jejich potravou je velbloudí mléko a jezdí na mehárských velbloudech. Třetina města patří al-Maliku an-Násirovi, druhé dvě třetiny králi Bédžů, který se jmenuje al-Hadrabí. Když jsme dojeli do tohoto města, shledali jsme, že al-Hadrabí vede válku s Turky (egyptskými Mamlúky), kterým potopil

četné lodi a zahnal je na útěk. To nám znemožnilo cestu po moři; prodali jsme tedy zásoby, které jsme si připravili na cestu, a vrátili jsme se s Araby, kteří nám pronajali velbloudy, do Kúsu v Horním Egyptě. Odtud jsme pluli dolů po Nilu — byla právě doba záplav — a po osmi dnech jsme přistáli v Káhiře. Zůstal jsem zde pouze jedinou noc a hned jsem se vydal na cestu do Sýrie; a to bylo v polovině měsíce ša'bánu 726 (červenec 1326).

II. kapitola

SÝRIÍ KŘÍŽEM KRÁŽEM

Moje cesta vedla přes Bilbajs a As-Sálihiji a potom přes písčné pouště, kde jsme odpočívali na několika zastávkách. Na každé stanici je hostinec, který je zde nazýván *chán*, a v něm přespávají cestující i jejich zvířata. Vedle každého chánu je vodní kolo, z něhož si cestující mohou zadarmo načerpat vodu, a dále krám, v němž je možno nakoupit cestovní zásoby pro sebe i píci pro zvířata. Ve stanici Kátja se vybírá od obchodníků clo, prohlížíjí tam jejich zboží a zkoumají pečlivě vše, co s sebou vezou. Zde jsou úřední budovy, v nichž sídlí celníci, písaři a notáři; denní příjem této stanice obnáší tisíc zlatých dínárů. Nikdo nesmí projítí touto stanicí do Sýrie bez povolení vystaveného v Egyptě a nikdo do Egypta bez pasu ze Sýrie. To vše se dělá k ochraně soukromého majetku a na obranu před vyzvědači z Iráku. Odpovědnost za střežení této cesty je svěřena kočovným Arabům; když nadejde noc, uhladí písek tak, aby na něm nezbyla ani stopa, ráno přijde emír a podívá se na písek. Jestliže nalezne nějaké stopy, nařídí Arabům, aby mu přivedli toho, kdo je zde zanechal. Arabové se okamžitě vypraví hledat dotyčnou osobu a nikdo jim neunikne. Potom předvedou toho člověka před emíra a ten jej potrestá podle své vůle.

Guvernér, který zde byl v době mého příchodu, se mnou jednal jako s hostem, prokazoval mi úctu a dovolil přechod všem, kteří byli v mé společnosti. Jeho podřízeným byl inspektor Abdu'l-Džalíl al-Maghribí, který znal dobře obyvatele západu a jejich země a jeho úkolem bylo vyptávat se každého z nich, odkud přichází, aby nebylo pochyb o jejich příslušnosti, neboť obyvatelé západu mohou procházet touto stanicí bez jakýchkoliv překážek.

Vydali jsme se na další cestu a přijeli jsme do Ghazzy, která je prvním místem v Sýrii na cestě z Egypta; je to město mohutné, velmi zalidněné, s pěkným tržištěm a četnými mešitami, avšak nemá hradeb. Z Ghazzy jsem se odebral do města přítele Alláhova, do Chalílu (Hebron). Je to malé město, avšak zaujímá významné postavení. Leží na dně údolí a jeho mešita je pěkná stavba z otesaných kamenů; v jednom jejím rohu je kámen, jehož jedna strana měří třicet sedm loktů. Říká se, že to byl Šalomoun, který poručil džinnům, aby ji postavili. Uvnitř mešity je posvátná jeskyně, v níž jsou hroby Abraháma, Izáka a Jakuba, a naproti nim další tři hroby, v nichž leží jejich manželky. Byl jsem na tomto místě několikrát. Dotazoval jsem se jednoho z významných imámů a kazatelů, muže svatého a vyznamenaného milostí Alláhovou, na pravdivost tvrzení, že Abrahámův hrob je na tomto místě. Odpověděl: „Všichni učenci, se kterými jsem se setkal, přijímají jako nezvratný fakt, že toto jsou pravé hroby Abraháma, Izáka a Jakuba a jejich manželék. Pochybují o tom pouze kacíři; a je to tradice, která se předává z pokolení na pokolení a o níž není nejmenší pochyby.“

Uvnitř této mešity je rovněž hrob Josefův a východně od ní je hrobka Lotova, umístěná na vysokém kopci, odkud je vidět na Ghaur aš-Šám. Nad jeho hrobkou stojí krásná budova a hrob je uzavřen v jedné z jejích místností. Docela blízko odtud lze vidět také Lotovo jezero (Mrtvé moře),

které je slané a říká se o něm, že pokrývá příbytky lidu Lotova.

Na cestě z Hebronu do Jeruzaléma jsem navštívil hrob Jonášův, blízko něhož je velká budova a mešita a dále Bajt al-Lahm (Betlém), rodiště Ježíšovo; zde je dosud vidět stopu po palmě (o níž se říká, že u ní zastihly Marii porodní bolesti). Na tomto místě je postavena mohutná budova a křesťané, kteří mají toto místo za svaté, pohostí každého, kdo se zde zastaví.

Konečně jsem dorazil do Bajt al-Mukaddas (Jeruzalém) — nechť Alláh mu dá vznešenost — třetí město co do svatosti po Mekce a Medíně a místo, odkud začala Prorokova cesta do nebe. Jest to město veliké, nádherné a vystavené z kamene. Část jeho hradeb byla pobořena králem Saláhu'd-dínem (Saladinem), když dobyl město zpět z rukou Franků. V pozdější době sultán al-Malik az-Záhir Bajbars dokončil zboření ze strachu, aby se ho křesťané nezmocnili a neopevnili se v něm. Město nemělo dříve žádnou tekoucí vodu a teprve v naší době emír Sajfu'd-dín Tengiz, guvernér Damašku, vystavěl zde vodovod.

Svatá mešita (*al-masdzid al-mukaddas*) je překrásná stavba a říká se o ní, že není nad ní větší v celém světě. Její délka, od východu k západu, měří 752 loktů „královských“ a její šířka, měřena od severu k jihu, obnáší 435 loktů. Mešita má četné brány na třech stranách, avšak na jižní straně je pouze jedna, a tou do ní vchází imám. Celá mešita je vlastně široké otevřené prostranství bez střechy, s výjimkou té části, která se nazývá al-Aksá, nad níž se zvedá střecha jedinečné konstrukce, pokrytá zlatem a zářícími barvami. V mešitě jsou však kromě toho i jiná místa pokrytá střechou.

Skalní dóm (*Kubbát as sachra*) patří k nejpodivuhodnějším budovám a je to stavba důkladná a neobvyklého tvaru. Dóm je postaven na vyvýšeném místě uprostřed

mešity a vystupuje se k němu po mramorovém schodišti. Má čtyři brány a prostranství okolo něho je jedinečně vydlážděno mramorem a stejně je tomu i uvnitř. Jak uvnitř, tak i zvnějšku je ozdoben různými druhy ozdob tak vysokého umění a krásy, že je nemožné je popsat. Většina těchto věcí je pozlacena, takže oči toho, kdo se dívá na jeho krásy, jsou oslněny jeho září a jazyk je neschopen jej popsat. Uprostřed Skalního dómu je možno spatřit posvátnou skálu, o níž je zmínka v tradici a z níž Prorok nastoupil svou cestu do nebe. Je to skála z pevného kamene a její výška se rovná asi výšce člověka. Pod touto skalou je jeskyně velikosti menšího pokoje, vysoká jako člověk, a sestupuje se do ní po schodech. Skála je obehnaná dvojím zábradlím umělecky zhotoveným; bližší ke skále je z ozdobného železa, druhé je ze dřeva. V dómu je zavěšen velký železný štít a lidé soudí, že je to štít Hamzy, strýce Prorokova.

Mezi požehnané svatyně v Jeruzalémě náleží stavba, stojící na vzdálenější straně údolí zvaného „údolí Džahan-nam“, na východ od města na vysokém kopci. O této stavbě se vypráví, že je na místě, odkud Ježíš vystoupil do nebe. Uprostřed toho údolí je kostel nesmírně uctíváný křesťany, kteří o něm tvrdí, že je to hrob Marie. Je tu ještě jiný, stejně uctíváný kostel, k němuž křesťané konají pouti, neboť o něm falešně předpokládají, že v něm je hrob Ježíšův. Každý člověk, který sem putuje, musí platit ve prospěch muslimů určitý poplatek a je vystaven různým příkořím, která křesťané snášejí jen s těžkým srdcem. Blízko je rovněž místo Ježíšovy kolébky a je navštěvováno těmi, kdož si přejí získat požehnání.

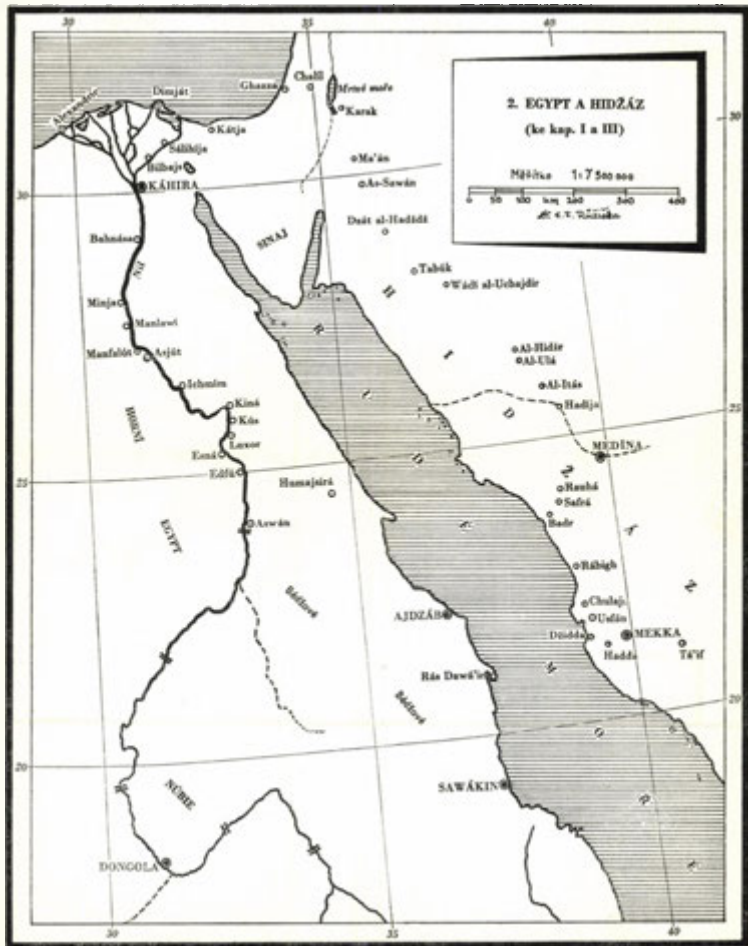
Z Jeruzaléma jsem se vydal na návštěvu pohraniční pevnosti Askalánu (Askalon), jež je zničena a jsou z ní jen beztvárné zbytky a drolící se hradby. Málokteré město shromažďovalo v sobě tolik krás jako kdysi Askalán. Zde se snoubila krása polohy se silou opevnění a výhody moře

s přednostmi pevniny. V Askalánu byla slavná hrobka, v níž byla uložena hlava Husajna, syna Alího, dříve než byla přenesena do Káhiry. Z velké mešity, známé jako mešita Omarova, která stála uprostřed města, nezbývá nic kromě zdí a několika mramorových sloupů, nesrovnatelně krásných, z nichž některé ještě stojí, jiné leží na zemi. Mezi těmito sloupy je jeden podivuhodně červené barvy a lidé říkají, že křesťané jej odvezli do své země, avšak později ho pohřešili a byl nalezen na svém místě v Askalánu. Na jih od této mešity lze vidět studnu, zvanou „studna Abrahá-mova“, a sestupuje se do ní po širokých schodech, které ústí do řady místností, z jejichž čtyř stěn tryská pramen, vycházející z podzemních kamenných vodovodů s výbornou sladkou vodou, avšak je jí málo. O výtečných vlastnostech této vody se mnoho vypráví.

Nedaleko Askalánu je „údolí Mravenců“ a tvrdí se, že je o něm zmínka v koránu (27:18); na askalánském hřbitově leží tolik mučedníků a svatých osob, že je nelze ani spočítat. Strážce tohoto místa, který kromě toho, co dostává od návštěvníků, je placen přímo egyptským sultánem, nás po tomto hřbitově provedl.

Odtud jsem cestoval do Ramly, která je nazývána též Filastín; vypráví se, že v její hlavní mešitě, zvané Bílá mešita, je pohřbeno tři sta proroků. Z Ramly jsem přišel do Nábulusu (Sichem) a to je velké město se stromovím a tekoucími řekami, v Sýrii jedno z nejbohatších míst na olivy. Olej se odtud vyváží do Káhiry a do Damašku. Vyrábí se zde také sladký *charrúb*, vyvážený do všech končin světa. Způsob jeho výroby je tento: plody „char-rúbu“ se vaří, pak se z nich vytlačuje a shromažďuje šťáva a z ní se dělají cukrovinky. Také šťáva samotná je vyvážena. V Nábulusu se pěstuje rovněž výborný druh jemných melounů, které jsou nazývány podle toho města.

Potom jsem přijel do Adžlunu, města s několika tržišti

a nádhernou citadelou, a cestuje dále směrem k Ládzikíji, navštívil jsem Ghaur a Kusajr a po mořském břehu jsem dospěl do Akky, která leží v rozvalinách. Akka bývala hlavním městem franckého území v Sýrii a přístavem pro jejich lodi a byla přirovnávána k Cařihradu. Na východ od města je pramen zvaný pramen Krávy a vypráví se, že Alláh odtud vyvedl krávu pro Adama. Ve městě je také hrob proroka Sáliha.

Odtud jsem se vydal do města Súru¹ (Tyru), které je též zbořeno, avšak hned v sousedství leží vesnice, obývaná z větší části lidmi, kteří se hlásí k sektě Ráfidovců. Jednou jsem se zastavil na místě, kde bylo trochu vody, abych zde vykonal rituální omývání, a nějaký místní člověk sem přišel se stejným úmyslem. Začal si nejdříve mýt nohy, potom obličej, aniž si vyplachoval ústa a aniž vtahoval vodu do nosních dírek, a nakonec si teprve přetřel rukou část hlavy. Činil jsem mu výtky pro tento způsob, avšak odsekl mi: „Budovu přece začínáme stavět od základů.“

Město Súr se stalo příslovečným pro mohutnost svého opevnění a nepřístupnost, neboť moře je obklopuje ze tří stran; jsou v něm dvě brány, z nichž jedna vede k moři a druhá k souši. Tato je chráněna čtyřmi krytými hradbami, z nichž každá má předprseň. Brána vedoucí k moři stojí mezi dvěma velkými věžemi. Co se týká architektury, není v žádné zemi světa nic tak podivuhodného a jedinečného jako to město, neboť moře je oblévá ze tří stran a na čtvrté straně je hradba, pod níž proplouvají a zakotvují lodi. Dříve býval mezi oběma věžemi natažen železný řetěz, který zahrazoval přístup jak ven, tak i dovnitř, pokud ovšem nebyl spuštěn. Blízko něho stáli strážci a důvěryhodní lidé a nikdo nemohl projít bez jejich svolení. Akka měla podobný přístav, avšak mohli do něho vplouvat jen menší lodi.

Ze Súru jsem se odebral do Sajdy (Sidon), která leží

rovněž na mořském břehu. Je to pěkné město, bohaté ovocem, a vyvážejí se odtud do Egypta fíky, rozinky a olivový olej. Dále jsem jel do Tabarije, která byla v dávných dobách významným a velkým městem, avšak dnes z něho zbývají pouhé trosky zvěstující bývalou velikost a slávu. Jsou zde jedinečné lázně, rozdělené na dvě části — jedna pro muže, druhá pro ženy; voda v nich je velmi horká. U Tabarije je proslulé jezero, jehož délka obnáší šest farsachů a šířka více než tři farsachy. Ve městě je mešita, zvaná mešita Proroků, protože je v ní hrob Šu'ajba a jeho dcery, která byla manželkou Mojžíšovou, a dále hroby Šalomouna, Judy a Rubena. Odtud jsem se vydal na návštěvu studny, do níž byl vhozen Josef. Studna je uprostřed dvora v malé mešitě a v jejím sousedství je záwija; studna je hluboká a široká a napili jsme se z její vody, která se tam shromažďuje v době dešťů, avšak strážce nám tvrdil, že ve studni je i pramen.

Cesta nás vedla dále do malého města Bejrútu, z něhož se vyváží ovoce a železo; šli jsme se podívat také k blízkému hrobu Abú Ja'kúba Júsufa, který byl prý králem Maghribu. Jeho hrob leží v místě zvaném Karak Núh a v blízkosti je záwija, v níž jsou všichni návštěvníci pohoštěni. Říká se, že sultán Saláhu'd-dín (Saladin) ji obdařil nadací, jiní tvrdí, že to byl Núru'd-dín. Vypráví se, že Abú Ja'kúb Júsuf přišel do Damašku a těžce tam onemocněl. Když se uzdravil, odebral se na jedno předměstí a stal se hlídačem zahrady, která patřila sultánu Núru'd-dínovi. Když ovoce dozrávalo, přišel do zahrady sultán a poručil Abú Ja'kúbovi, aby mu přinesl granátová jablka; správce sultánských zahrad je ochutnal, a shledav, že jsou kyselá, poručil přinést jiná, která však byla rovněž kyselá. Správce se rozlobil a vykřikl na něj: „Ty jsi hlídačem zahrady již přes půl roku a nerozeznáš sladké od kyselého?“ „Najal jsi mne přece, abych tuto zahradu hlídal, a ne abych jedl ovoce,“

odpověděl Abú Ja'kúb. Správce odešel k sultánovi a sdělil mu vše, co se stalo; sultán poručil, aby mu předvedli hlídače, neboť měl sen, ve kterém mu bylo řečeno, že se seznámí s Abú Ja'kúbem a že mu to přinese užitek. Sultán poznal v hlídači Abú Ja'kúba a sdělil mu to; když ten potvrdil svou totožnost, povstal sultán, objal jej a od té doby mu prokazoval pohostinství, takže Abú Ja'kúb u něho setrval delší dobu. Potom však odešel z Damašku v době velké zimy a odebral se do blízké vesnice, kde se zastavil u jednoho chudého člověka, který mu nabídl přístřeší. Hostitel mu připravil polévku, zabil kuře a nabídl mu ječný chléb. Abú Ja'kúb pojedl a svolával požehnání na svého hostitele, který měl velký počet dětí, mezi nimi i dceru, která se už brzy měla vdávat. A je tamním zvykem, že otec dává dceři výbavu, která se skládá většinou z měděného nádobí a domácích potřeb. Na to kladou zvláštní důraz a jsou na to pyšní, ba dokonce je o té výbavě i zvláštní zmínka ve svatební smlouvě. Abú Ja'kúb se tedy otázal svého hostitele: „Máš nějaké měděné nádobí?“ „Ano,“ odvětil, „koupil jsem to jako výbavu pro dceru.“ „Přines to sem!“ Muž mu je přinesl a Abú Ja'kúb jej vyzval, aby si vypůjčil od sousedů co možná nejvíce těchto nádob. Muž všechno přinesl a složil to před Abú Ja'kúba, který zapálil okolo nádobí oheň, vytáhl z váčku jakýsi elixír a vhodil jej na měděné věci, které se rázem proměnily ve zlato. Pak se zamkl ve své místnosti a napsal Núru'd-dínovi o všem, co se stalo, a vyzval jej, aby postavil na tomto místě nemocnici pro choré cizince a obdařil ji nadací. Žádal také, aby na cestách postavil záwije a aby daroval jeho hostiteli obnos stačící k zajištění živobytí. Pak poslal tohoto muže s dopisem k sultánovi a sám odešel. Sultán ihned přijel do té vesnice, vzal si zlato a obdaroval všechny majitele i hostitele, avšak Abú Ja'kúba nenalezl ani se o něm nic dalšího nedozvěděl. Po návratu do Damašku vystavěl tam nemoc-

nici, která nese jeho jméno a již podobná neexistuje v celém obydléném světě.

Dále jsem přišel do města Atrábulus (Tripoli), jednoho z hlavních míst Sýrie; protékají jím četné průplavy a je obklopeno hradbami. Leží ve vzdálenosti dvou mil od moře a bylo postaveno teprve nedávno. Starý Atrábulus byl přímo na břehu moře a měli jej v držení po nějakou dobu Frankové. Když ho však znovu dobyl sultán Bajbars, byl zničen a začalo se budovat nové město.

V Atrábulusu je několik velmi pěkných lázní, z nichž jedny jsou pojmenovány po Sandamúrovi, který býval guvernérem města a o jehož přísnosti vůči rušitelům zákona se vyprávějí četné legendy. Například tento příběh: jakási žena si u něho stěžovala, že jeden z mamlúků emírova nejbližšího okolí jí zabavil mléko, které prodávala, a vypil je, avšak neměla pro to žádný důkaz. Nicméně Sandamúr dal mamlúka předvolat, rozkázal ho rozpúlit, a hle, v jeho vnitřnostech se objevilo mléko.

Z Atrábulusu jsem se vydal k Hisn al-Akrád (Pevnost Kurdů), a to je malé město, ukryté celé ve stromoví, s hojností tekoucí vody, přestože stojí na vrcholku kopce. Přes Hims jsem se pak dostal do Hamá, jednoho z hlavních míst Sýrie. Je obklopeno zahradami a parky, v nichž je vidět zavodňovací kola, která se podobají otáčejícím se nebeským tělesům. Protéká jím velká řeka Al-Ásí (Orontes) a má předměstí Al-Mansúríji, které je větší než město samé. Dále jsme pak zamířili k Ma'arra, odkud pocházel slavný básník Abu'l-Alá al-Ma'arrí a četní jiní proslulí mužové. Je to hezké malé město, jeho stromy jsou většinou pistácie a fíkovníky, jejichž plody se vyvážejí do Káhiry a do Damasku. Vně města, ve vzdálenosti asi jednoho farsachu, leží hrob chalífy Omara ibn Abda'l-Azíze, avšak není u něho ani záwija, ani strážce. Příčinou toho je, že v okolí žije zvláštní sekta šíitů, hnusných lidí, kteří nenávidí deset

nejvěrnějších druhů Prorokových a proklínají každého, kdo se jmenuje Omar, a zvláště pak Omara ibn Abda'l-azíze, přestože učinil mnoho pro uctění památky Alího. Odtud jsme pokračovali v cestě do Sarmínu, obklopeného zahradami, v nichž rostou většinou olivy. Vyrábí se zde kostkové mýdlo, které se vyváží do Káhiry a do Damašku, a také voňavé mýdlo na mytí rukou, a to se barví buď na červeno, nebo na žluto. Vyrábějí se tam též krásné bavlněné látky, nesoucí jméno města. Obyvatelé jsou rovněž proklínači, nenávidí deset druhů Prorokových a dokonce — pozoruhodná věc — neřeknou nikdy slovo „deset“. Když jejich vyvolávači vykřikují při dražbách a dospějí k číslu deset, řeknou „devět a jedna“. Jednoho dne jakýsi Turek, když slyšel vykřikovat vyvolávače „devět a jedna“, se rozzlobil a praštil ho přes hlavu palcátem a řekl mu: „Řekni deset a palcát!“ V Sarmínu je také mešita, která má devět kopulí, a neudělali jich deset právě kvůli své hnusné pověře.

Z Sarmínu jsme dorazili do Halabu, velkého a velkolepého města. Nemá sobě podobného co do krásy, polohy, harmonie uspořádání, délky a rovnoměrnosti svých tržišť, která jsou pokryta dřevěnými střechami, takže tam lidé vždycky najdou stín. Hlavní bazár, zvaný *Kajsaríja*, je jedinečný svou krásou a rozlehlostí. Obklopuje mešitu a každá z jeho galerií je umístěna proti jedné bráně mešity. Co se týká okolí Halabu, je to rozsáhlá planina, na níž je možno vidět velká pole, vinice a zahrady na březích řeky al-Ásí.

Z Halabu jsem se vydal do Tízínu, který leží při cestě do Kinnasrínu, a je to nové město založené Turkmeny, zatímco Kinnasrín je starobylý, avšak byl zničen a zbyly z něho jen rozvaliny.

Dalším mým cílem byla Antákija (Antiochie). Je to velké město a mívalo kdysi pevné hradby, jimž se v celé Sýrii nic nevyrovnalo. Když však sultán Bajbars dobyl Antákiji, dal

je rozbořit. Žije tam velké množství obyvatel, jejich domy jsou solidně stavěny a ve městě je hojně stromoví a vody, třebaže řeka al-Ásí teče mimo vlastní město.

Navštívil jsem odtud pevnost Bughrás, která je silným a nedobytným hradem, který se nikdo neodvažuje napadnout. Přes Bughrás se jede do země Sís (Malá Arménie), a to je země nevěřících Arménů, kteří platí tribut al-Maliku an-Násirovi. Jejich dirhamy jsou z čistého stříbra a jsou nazývány *albaghlíja* a v jejich zemi jsou vyráběny různé textilie.

V okolí jsem zhlédl ještě mnoho pevností a hradů, jako Al-Kusajr a Aš-Šughr-bukás, nepřístupný hrad na vrcholku velmi vysoké hory, dále Sahjún, Kadmús, Majnaka, Ullajka, Misjáf a Kahf. Všechny tyto pevnosti patří lidem ze sekty *ismá'ílovců*, kteří jsou také nazýváni *fidáwí* (ti, kteří se obětují); nedovolují žádnému cizinci vstoupit do svých hradů. Jsou jakoby šípy al-Malika an-Násira, kterými střílí na své nepřátele, kteří před ním utíkají do Iráku i jinam. Ismá'ílovci dostávají pevný plat, a když sultán vyšle některého z nich, aby zavraždil nějakého nepřítele, zaplatí mu také cenu jeho krve. Jestliže se po provedení svého činu zachrání, obnos mu zůstane, je-li však zabit, stává se obnos majetkem jeho dětí. Tito ismá'ílovci mají otrávené dýky, kterými zabíjejí vyhlédnuté oběti, avšak mnohdy se jejich lest nepodaří a jsou sami zabiti, jako se to stalo v případě emíra Kara Sonkora, který uprchl do Iráku; al-Malik an-Násir poslal celou řadu ismá'ílovců, aby jej zavraždili, avšak všichni byli zabiti a nikomu z nich se nepodařilo proniknout k němu.

Od hradů ismá'ílovců jsem cestoval k městu Džabala, vzdálenému asi jednu míli od moře. Zde je hrob slavného svatého Ibráhíma ibn Adhama; to byl muž, který se zřekl království, aby zasvětil svůj život službě Alláhově. Blízko jeho hrobu je hezká záwija, v níž je nádrž s vodou a kde

jsou všichni cestující pohoštěni. Ti, kdo přicházejí, dávají strážci svíčky, takže jich je tam nyní shromážděno nesčetné množství.

Většina obyvatel v této oblasti náleží k sektě *nusajrovců*, kteří věří, že Alí je bůh. Nemodlí se, nekonají rituální omývání a dokonce se ani nepostí. Sultán Bajbars je donutil, aby ve svých vesnicích zbudovali mešity, což skutečně učinili, postavili jednu pro každou vesnici, avšak daleko od příbytků. Do mešit nechodí a nestarají se o ně a užívají jich i jako stájí pro dobytek a osly. Někdy se stane, že k nim zavítá cizinec, vstoupí do mešity a začne se modlit, a tehdy volají: „Nehýkej tam, ty osle, hned ti dáme nažrat.“ A takových je tam velké množství.

Bylo mi vyprávěno, že nějaký záhadný člověk přišel do území této sekty a vydával se za *mahdího*. Obyvatele se začali okolo něho shromažďovat a on jim slíbil, že se zmocní různých zemí, a rozdělil mezi ně celou Sýrii, přičemž každému určil přesně místo, kam se má odebrat. Pak dal každému olivovou ratolest a pravil: „Ukažte je tam, neboť to jsou znamení vašeho pověření!“ A když některý z nich přišel do určeného města, dal si jej guvernér předvolat, načež ten mu řekl: „Imám al-Mahdí mi přidělil toto město.“ Když pak se guvernér zeptal: „A kde máš své pověření?“ nešťastník ukázal olivovou ratolest, načež byl zbit a uvězněn. Později ten nepravý mahdí nařídil, aby si všichni připravili na boj proti muslimům a aby začali s městem Džabalou. Rozkázal také, aby si místo mečů vzali větévky myrty, a slíbil jim, že se větve ve chvíli boje promění v meče. Ti lidé napadli Džabalu v době, kdy všichni obyvatelé byli na pátečních bohoslužbách, vnikli do domů a znásilňovali ženy. Muslimové vyrazili z mešity, chopili se zbraní a zabíjeli útočníky podle libosti. Zpráva o tom dospěla do Ládzi-kíje, jejíž guvernér se jim vypravil na pomoc; současně byli posláni poštovní holubi do Atrábulusu a také tamní guver-

nér spěchal na pomoc. Nusajrovci byli pronásledováni ze všech stran a bylo jich zabito přes 20 000. Ti, kteří zbyli, se opevnili v horách a vzkázali guvernérovi, že jsou ochotni zaplatit dínár za každého muže, který bude ušetřen. Mezitím zpráva o jejich činech byla poslána holubí poštou al-Maliku an-Násirovi, který odpověděl, že všichni mají být pobiti. Guvernér však zakročil u sultána a upozornil jej na to, že tito lidé obdělávají půdu pro muslimy a že by jejich zabitím vznikla značná škoda; sultán potom skutečně nařídil, aby byli ušetřeni.

Potom jsem se vydal do Ládzikíje (Latakia), starobylého města ležícího na mořském břehu. Jediným důvodem návštěvy v tom městě byla touha poznat zbožného a svatého muže Abdu'l-Muhsina al-Iskandariho, avšak po příjezdu jsem zjistil, že odcestoval do Hidžázu.

V tomto městě žil před nedlouhou dobou jakýsi člověk jménem Ibn al-Mu'ajjad, proslulý jako pomlouvač a satirik, a nikdo si nebyl jist před jeho jazykem. Byl též v podezření, že není příliš pravověrný, neboť o všem mluvil s pohrdáním a vůbec se choval nejvýše nepobožně. I stalo se, že měl jakousi žádost u guvernéra Tajlána a ten mu nevyhověl; Ibn al-Mu'ajjad se vydal do Káhiry, pomluvil tam co nej-
hůř guvernéra a pak se vrátil. Tajlán potom napsal místnímu kádímu, aby vymyslel nějakou lest, která by mu umožnila popravít Ibn al-Mu'ajjada právní cestou. Kádí si zavola-
l dotyčného do svého domu, zapředl s ním rozhovor, v jehož průběhu odkryl jeho tajné kacírství, neboť Ibn al-Mu'ajjad pronesl tolik bezbožných názorů, že i ten nejmenší by byl zasluhoval smrt. Kádí umístil za záclonou svědky a ti zapsali každé slovo bezbožníka, který potom byl zatčen přímo v soudcově domě a uvržen do vězení. Když byl potom guvernér informován o celé věci, dal viníka vyvést z vězení a oběsit na bráně.

Zanedlouho však byl Tajlán sesazen z úřadu guvernéra

v Tripolisu a na jeho místo přišel Kurtajja, který byl jeho nepřitelem, a začal proto okamžitě pátrat po chybách svého předchůdce. A tehdy se k němu dostavili Ibn al-Mu'ajjadovi bratři a přednesli stížnost na kádího. Guvernér jej dal předvolat i s těmi, kteří proti Ibn al-Mu'ajjadovi tehdy svědčili, a jakmile je měl v rukou, nařídil, aby byli pověšeni. Byli vyvedeni za město na popraviště, kde byli posazeni a byli jim sňaty turbany. A je zvykem guvernérů v této zemi, že při popravách odjíždí policejní náčelník na koni z guvernérova paláce k odsouzenému, pak se vrací zpět a žádá znovu o potvrzení rozkazu k popravě. To se opakuje celkem třikrát a teprve po třetím rozkazu se přikročí k popravě. Když při této příležitosti policejní náčelník konal tyto jízdy a přijel do paláce potřetí, zvedli se všichni emírové, zasedající s guvernérem v paláci, odkryli své hlavy a zvolali: „Ó emíre, byla by to hanba pro islám, kdyby měl být popraven kádí a svědkové!“ Guvernér přijal jejich protest a odsouzené propustil.

V blízkosti Ládzikíje leží klášter zvaný Dajr al-Fáris, který je největším klášterem v Sýrii i v Egyptě. Obývají jej mniši a je navštěvován křesťany ze všech zemí; kdokoliv se zde zastaví, i muslim, dostane pohoštění. Jejich pokrmem je chléb, sýr, olivy, ocet a kaprlata. Přístav tohoto města je chráněn řetězem nataženým mezi dvěma věžemi, takže žádná loď nemůže vyplout ani veplout, pokud není řetěz spuštěn dolů. Jest to jeden z nejlepších přístavů v Sýrii.

Odtud jsem se vydal k pevnosti Al-Markab, velkému hradu, který se podobá Al-Karku. Stojí na vysoké hoře a vedle něho je rozlehlé podhradí, kde se mohou ubytovat cizinci, aniž vstoupí do hradiště. Byl dobyt na křesťanech sultánem Kalá'unem, a poblíže něho se narodil jeho syn, nynější sultán an-Násir.

Pokračoval jsem potom v cestě a dostal jsem se do pohoří Al-Akrá, které je nejvyšším pohořím v Sýrii a první částí

pevniny, kterou je vidět při příjezdu od moře. Je obýváno Turkmeny a jsou v něm hojné prameny a tekoucí řeky. Odtud jsem se vydal do Libanonu a to je zase jedno z nejúrodnějších pohoří světa, neboť tam rostou všechny druhy ovoce a jsou tam prameny vody i stinná zákoutí. V těchto horách žije neustále velké množství asketů a zbožných mužů a viděl jsem mnoho poustevníků, kteří žijí zcela osaměle, oddáni službě Alláhovi.

Jeden ze zbožných mužů, s kterými jsem se zde setkal, mi vyprávěl toto: Byl jsem v těch horách ještě s několika jinými fakíry v době silných mrazů. Zapálili jsme velký oheň a seděli jsme okolo. Jeden z přítomných pravil: „Nebýlo by špatné, kdybychom měli něco, co bychom mohli na tom ohni opéci.“ Načež řekl jeden z fakírů, člověk ubohého vzezření, jemuž nikdo dosud nevěnoval pozornost: „Při odpolední modlitbě jsem viděl nedaleko modlitebny Ibráhíma ibn Adhana divokého osla, který byl celý zasypán sněhem; myslím, že se nemohl pohnout. Kdybyste k němu šli, mohli byste se ho zmocnit a opéci jeho maso na tomto ohni.“ Tak jsme se zvedli a šli jsme na to místo a našli jsme divokého osla přesně na tom místě, které nám popsal. Zmocnili jsme se ho, přivlekli jsme ho k našim přátelům, zabili a upekli na ohni. Hledali jsme pak toho fakíra, který nám o tom řekl, avšak nemohli jsme po něm nalézt ani stopu; a nepřestáváme se tomu divit.

Z pohoří Libanonu jsme došli do hezkého a starobylého města Ba'labakku, jednoho z nej příjemnějších míst v Sýrii, obklopeného nádhernými zahradami, proslulými sady a tekoucí vodou; město soupeří s Damaškem četnými přednostmi. Žádný jiný kraj neoplývá tolika třešněmi jako jeho okolí; vyrábí se tam ovocný rosol, který je nazýván podle města. A tento rosol je druh ztuhlé šťávy z hroznů, k níž se přidává jakýsi prášek, který působí tuhnutí. Nádoba, v níž rosol tuhne, se později rozbije a vytáhne se z ní jeden

jediný pevný kus. V Ba'labakku je rovněž hojnost mléčných produktů, které jsou vyváženy do Damašku, vzdáleného pouhý den cesty. Tkají se tu také různé látky, hlavně ihrámy a jiné oděvy, které jsou známy jako ba'labacké. Dalším průmyslem je výroba dřevěných nádob a lžic, jimž se na světě nic nevyrovná. Je tu běžné, že se vyrobí série mís, jedna menší než druhá, a vkládají se do sebe, někdy až deset mís; kdokoliv se na ně dívá, má dojem, že je to jen jedna mísa. Podobným způsobem vyrábějí i lžice, někdy až deset, a skládají jednu do prohlubně druhé a celý svazek potom dávají do koženého pouzdra. I stane se, že nějaký člověk má toto pouzdro za pasem, a když nastane doba jídla, vyjme z pouzdra něco, co vypadá jako jedna lžice, avšak pak z něho vyjme a rozdá svým přátelům ještě devět lžic.

Když jsem přišel do Ba'labakku, nastávala právě noc, avšak odejel jsem již druhý den ráno, neboť jsem byl poháněn silnou touhou dostat se do Damašku. A vstoupil jsem do tohoto města ve čtvrtek 9. ramadánu roku 726 (9. srpna 1326) a ubytoval jsem se v madrase málikovců, zvané aš-Šarábišija.

Město Damašek převyšuje všechna ostatní města svou nádherou a dokonalostí a každý popis, byť i sebelepší, je vždy příliš krátký, aby mohl postihnout všechny jeho vynikající vlastnosti. Nikdo jej nemohl popsat lépe než proslulý Ibn Džubajr, který o něm praví:

„A co se týče Damašku, je to ráj Východu a místo, odkud vychází jeho oslňující záře, pečeť islámských zemí, které nás až dosud hostily, a nevěsta měst, která jsme odhalovali. Ozdobilo se květy voňavých rostlin, a zjevuje se v brokáto-vém oděvu svých zahrad, zajistilo si přední místo v příbytku krásy a pokrylo se na svém stolci nevěsty nádhernými ozdobami. Stalo se vznešeným tím, že Mesiáš a jeho matka obývali jeden z jeho pahorků, místo bezpečné a plné tekoucích

vod. Ručeje jako rajska řeka Salsabíl se řinou po všech cestách jako svíjející se had a v jeho zahradách lehký vánek osvěžuje každou duši. Ukazuje se těm, kdož na ně patří, v uhlazené nádheře a volá na ně: Jen pojdte sem, na místo, v němž krása tráví své noci a odpočívá v poledne! Půda jeho je tak napojena množstvím vody, že touží po žízni, a skály a kameny div na tebe nevolají: Dupni nohou, a chladný pramen k omytí a napití vyrazí! Je obklopeno zahradami, jako je měsíc obklopen svou září a jako plody svými kalichy. Východně od něho se rozkládá kvetoucí Ghúta tak daleko, kam zrak dosáhne, a každé místo z jeho čtyř stran, na němž spočine tvé oko, je plné zeleně. Jak pravdivé je to, co o tom městě říkali lidé: Kdyby byl ráj na zemi, byl by to nepochybně Damašek; a kdyby byl ráj v nebi, Damašek je jeho pozemským protějškem, vždyť rovná se mu krásou.“

Vraťme se však k vyprávění našeho šejcha Ibn Battúty.

Hlavní mešita Damašku, zvaná mešita Umajjovců, jest nejvelkolepější mešitou na zemi, nejdokonalejší svou architekturou, podivuhodná svou krásou, vznešeností a dokonalostí; není známa žádná jiná, která by s ní mohla soupeřit, a marně bychom hledali jí podobnou. Mužem, který ji dal postavit, byl chalífa al-Walíd ibn Abdalmalik; ten vyslal posly do Cařihradu k císaři se žádostí, aby mu opatřil umělce a řemeslníky, a přišlo jich tehdy dvanáct tisíc. Na místě mešity stával dříve kostel, a když muslimové dobyli Damašek, stalo se, že Chálid ibn al-Walíd vstoupil z jedné strany do tohoto kostela a dostal se až do jeho středu za pomoci meče, zatímco ve stejné chvíli Abú Ubajda ibn al-Džarrah vstoupil sem na základě příměří z druhé strany a dospěl rovněž až do jeho středu. Následkem této situace se stalo, že muslimové přeměnili tu polovinu kostela, do níž vnikli pomocí meče, na mešitu a druhou půlku, kam se dostali po mírovém jednání, ponechali jako kostel. Když

se později al-Walíd rozhodl rozšířit mešitu na celý kostel, požádal křesťany, aby mu prodali svou půlku kostela za částku, kterou si sami určí. Křesťané to však odmítli a al-Walíd zabavil proto kostel násilím; křesťané sice tvrdili, že ten, kdo zničí kostel, bude stižen šílenstvím, a řekli to také al-Walídovi, avšak ten odvětil: „Budu tedy první, kdo tím bude postižen ve službě Alláhovi,“ a vzal sekeru a začal bourat kostel vlastníma rukama. Když to spatřili muslimové, připojili se k němu postupně všichni, aby dokončili bourání, a Alláh ukázal, že křesťané lhali.

Vnitřní stěny jsou zdobeny zlatými vyřezávanými kámenky, zvanými *fasífasá* (mozaika), a promíchány rozmanitými barvami podivuhodné krásy. Délka mešity od východu k západu činí dvě stě kroků, to jest tři sta loktů, a šířka od jihu k severu je sto třicet pět kroků nebo dvě stě loktů. Oken s barevnými skly je tu sedmdesát čtyři a jsou zde tři chrámové lodě táhnoucí se od východu k západu a šířka každé lodi je osmnáct kroků. Jejich oblouky jsou podpírány padesáti čtyřmi sloupy, z nichž je osm na sádrových podstavcích a šest na podstavcích z bohatě zdobeného barevného mramoru, a na těch jsou znázorněny mihráby a jiné tvary. Tyto sloupy a podstavce podpírají olověnou kupoli, která se zvedá nad mihrábem a je nazývána Orlí kupole. Tato kupole je jednou z nejpodivuhodnějších staveb světa; ať se blížíš k městu z kterékoliv strany, vždy se ti objeví Orlí kupole a vidíš, jak se tyčí do výše a vévodí všem ostatním budovám města.

Dvorana je obklopena ze tří stran třemi arkádami: východní, západní a severní, a každá arkáda je široká deset kroků. Jsou v nich celkem třicet tři sloupy a čtrnáct sádrových podstavců. Šíře celého nádvoří je sto loktů; skýtá jeden z nejhezčích a nejdokonalejších pohledů. Každý večer se tam shromažďují obyvatelé města, někteří tam čtou, jiní vykládají tradice a ostatní se promenují sem tam

a rozcházejí se teprve po poslední večerní modlitbě. Na nádvoří stojí tři pavilóny s kupolemi; první z nich, stojící na západní straně a největší, je nazýván Ajšin pavilón. Je podpírán osmi mramorovými sloupy, ozdoben mozaikou a malbami různých barev a pokryt olovenou střechou. Říká se o něm, že v něm byly uloženy poklady mešity, a bylo mi vyprávěno, že výnos polí, které patří k mešitě, obnáší ročně asi 25 000 zlatých dinárů. Druhý pavilón, východní, je podobného tvaru jako první, leč menší; jmenuje se pavilón Zajn al-Ábidína. Třetí z pavilónů je umístěn ve středu nádvoří a je to malá osmihranná budova z překrásného mramoru jedinečně spojovaného a kupole stojí na čtyřech sloupech z jasně bílého mramoru. Pod ní je železná mříž, v jejímž středu ční do výše měděná trubka, ze které tryská voda; nazývají ji „vodní klec“ a lidé k ní rádi přikládají ústa, aby se napili.

Při jižní straně mešity jest hlavní tribuna, kde imám šáfíjovců působí jako vedoucí modliteb při bohoslužbách. Ve východním rohu této tribuny, přímo naproti mihrábu, je velká skříň obsahující vznešenou knihu, která byla poslána do Damašku chalífou Osmánem ibn Affánem. Skříň je otvírána každý pátek po polední modlitbě a lidé se sem tlačí, aby mohli políbit posvátný svazek. Na toto místo přivádějí lidé své dlužníky i ty, proti kterým mají nějaké nároky, aby zde přísahali. Vlevo od této tribuny je mihráb druhů Prorokových a dějepisci tvrdí, že je to první mihráb, který byl vystaven v islámu. Na tomto místě řídí modlitbu imám málikovců; vpravo pak je mihráb hanafovců a hned vedle mihráb hanbalovců.

Mešita má tři minarety; jeden z nich je na východním konci a byl vystaven Byzantinci. Vchází se k němu z mešity a v jeho spodní části jsou umývárny, v nichž konají příchozí rituální omývání. Druhý minaret je na západní straně a je to rovněž byzantské dílo, avšak třetí, který je na severní

straně, byl již postaven muslimy. Muezzinů v této mešitě je celkem sedmdesát.

Uprostřed mešity je také hrob Zachariáše a říká se, že jsou tam uloženy i ostatky proroka Húda; nicméně viděl jsem v sousedství města Zafáří v Jemenu, na místě zvaném Al-Ahkáf, hrobku, na níž byl nápis: „Toto je hrob Húda syna Abára, nechť se nad ním smiluje Alláh.“

Mezi zvláštní přednosti této mešity patří i to, že v ní nikdy nepřestávají recitace koránu a modlitby s výjimkou krátkých přestávek, jak se o tom ještě zmíníme. Obyvatelé města se tam denně shromažďují hned po ranní modlitbě, aby četli sedminu koránu, a po odpolední modlitbě sem přicházejí znovu na recitaci. Ti, kdo se shromažďují pro toto čtení, mají určena stipendia a je jich celkem asi šest set. Úředník, který je určen k zjišťování nepřítomných, obchází mezi nimi a tomu, kdo chybí, je při výplatě stržena příslušná částka.

Mešita má celkem čtyři brány: jižní se nazývá *Báb az-zijáda* (Brána zvětšení) a na jejím vrcholu je kousek kopí, k němuž byl přivázán praporec Chálida ibn al-Walída. K této bráně se přichází širokou a rozlehlou halou, v níž jsou krámky vetešníků a jiných kupců. Tudy se také vchází ke Kasárnám jezdeckého a nalevo od haly jsou galerie měditepců; to je velký bazár, který se táhne po celé délce jižní zdi mešity a je jedním z nejkrásnějších tržišť v Damašku. Tento bazár stojí na místě dřívějšího paláce Muáwiji ibn Sufjána; později byl palác zničen Abbásovcí a dnes je tam tržiště.

Východní brána se jmenuje *Džajrún*, je největší a má rozsáhlou halu, kterou se přichází k široké a velké arkádě, do níž ústí pět bran, jejichž oblouky jsou nesené šesti vysokými sloupy. Z obou stran vstupní haly jest sloupovitá okrouhlá galerie, v nichž jsou krámky obchodníků s šatstvem a jiným zbožím. Nad těmi jsou opět dlouhé

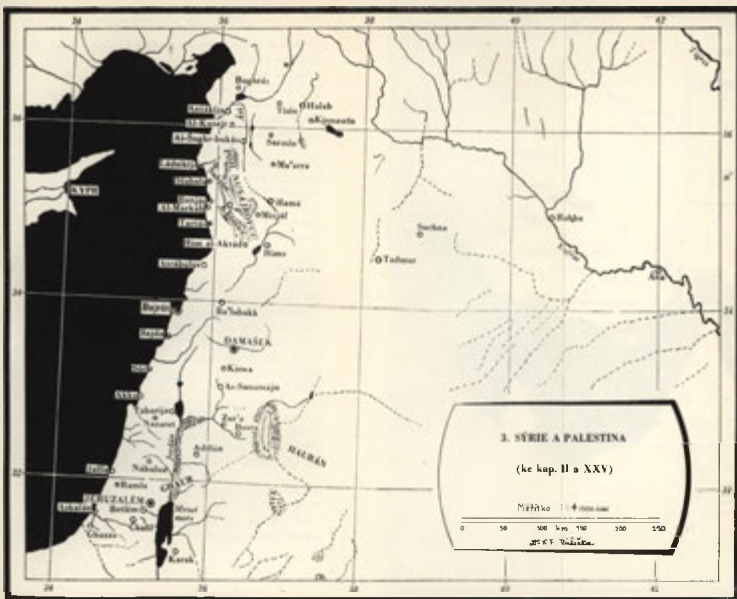

galerie s krámky klenotníků, knihkupců a výrobců skleněného zboží. Na prostranství, které přiléhá k první bráně, jsou kanceláře hlavních notářů a v každé z nich je neustále přítomno pět až šest notářů a úředník oprávněný k uzavírání smluv. Všichni ostatní notáři jsou roztroušeni po celém městě. Hned v sousedství je bazár papírníků, kteří prodávají papír, pera a inkoust. Uprostřed zmíněné vstupní haly je mramorová nádrž kruhového tvaru, nad níž se zvedá pavilón s mramorovými sloupy, avšak bez střechy. Uprostřed nádrže je měděná roura, která prudce vystřikuje vodu do větší výše, než je postava dospělého člověka. Je nazývána Vodotrysk a je na ni velmi pěkný pohled. Napravo od brány je zvýšená galerie ve tvaru velkého oblouku a v ní jsou menší a otevřené obloukové výklenky. Počet dveří v nich se rovná počtu denních hodin. Vnitřní strany dveří jsou natřeny na zeleno a vnější na žluto; po uplynutí každé hodiny se otočí zelená vnitřní strana dveří navenek. Říká se, že uvnitř galerie je osoba, která každou hodinu ručně otáčí tyto dveře.

Třetí brána je západní a je nazývána *Brána pošty*; po levé straně je madrasa šáfíjovců a jsou tam též krámky svíčkařů a galerie prodávající ovoce. V nejhořejší její části jsou dveře, k nimž vedou schody lemované sloupy, které ční volně do výše. Pod schodištěm jsou dva okrouhlé vodotrysky.

Severní brána je známa jako *Brána cukrářů* a má rovněž rozlehlou halu. Po pravé straně leží klášter zvaný Aš-Šumaj'áníja, na jehož nádvoří je velká nádrž a umývárny s tekoucí vodou. Říká se, že to dříve byl dům Omara ibn Abda'l-Azíze.

V této mešitě se konají kursy a přednášky z rozmanitých vědních oborů; tradicionáři tam čtou sbírky tradic na vyvýšených pódiích a znalci koránského učení tam recitují krásnými hlasy ráno i večer. A jsou tam také velké skupiny

učitelů, kteří vykládají knihu Alláhovu; každý z nich se opírá o jeden z mnoha sloupů mešity, učí mládež a nechává ji číst. Nikdy však nepíše příklad z koránu na tabulky, z úcty ke knize Alláhově, vždy jej pouze recitují. Učitel psaní je osoba jiná než učitel koránu a učí mládež na knihách básní a podobně. Děti přecházejí od memorování k psaní a tím způsobem se stává jejich písmo dokonalým, neboť učitel kaligrafie nevyučuje nic jiného.

Jedním z největších právníků hanbalovského směru v Damašku byl Táki' u'd-dín ibn Tajmíja, muž nesmírně vážený a širokého vědění, avšak trochu potřeštěný. Damašský lid jej velmi ctil a Ibn Tajmíja mu často kázal z kazatelny. Jednoho dne však učinil při kázání nějaké prohlášení, s kterým ostatní právníci nesouhlasili. Přednesli tuto věc sultánovi an-Násirovi, který nařídil, aby Ibn Tajmíja byl předvolán do Káhiry. Když se soudcové a právníci shromáždili v audienčním sále al-Málíka an-Násira, povstal jeden z málíkovských soudců a prohlásil: „Tento člověk řekl takové a takové věci,“ načež vypočítal všechny jeho výroky, s kterými nesouhlasil. Předložil o tom i svědectví před nejvyššího soudce, který se obrátil k Ibn Tajmíjovi a zeptal se: „Co na to řekneš?“ „Není boha kromě Boha.“ Když soudce opakoval otázku ještě jednou, dostalo se mu stejné odpovědi. Potom sultán nařídil, aby byl Ibn Tajmíja uvězněn, a tak zůstal v žaláři po několik let. Zde sepsal komentář ke koránu, nesoucí titul Oceán, asi o čtyřiceti svazcích. Později přišla k sultánovi jeho matka a prosila za něj; sultán nařídil, aby byl propuštěn na svobodu. Avšak netrvalo dlouho, a Ibn Tajmíja se znovu dopustil podobné věci.

Byl jsem v té době v Damašku a účastnil jsem se páteční bohoslužby, při níž Ibn Tajmíja kázal v hlavní mešitě z kazatelny a nabádal lid. Mezi jiným pravil i toto: „Vskutku, Alláh sestupuje na oblohu nad zemí zrovna

tak, jako sestupují nyní já,“ a sestoupil o jeden stupeň na kazatelně. Jeden přítomný malikovský právník, jménem Ibn Zahrá, mu začal v té věci odporovat a odsoudil jeho slova; avšak prostý lid se postavil proti tomuto právníkovi a začal ho tlouci pěstmi a sandály tak, až mu spadl turban a odkryl na jeho hlavě hedvábnou čepičku. Všichni přítomní byli rozhořčeni tímto faktem, neboť neschvalovali nošení hedvábí, a předvedli Ibn Zahru před kádího hanbalovců, který nařídil nejdříve jeho uvěznění a potom zbití. Málikovští právníci rozhořčeně protestovali proti tomuto trestu a přednesli věc hlavnímu emírovi Sajfu'd-dínu Tenkízovi, který o věci napsal sultánovi a sepsal i obvinění podle předpisů náboženského práva proti Ibn Tajmíjovi, dávaje mu za vinu několik jeho výroků jsooucích v rozporu s běžnými zvyklostmi. Sultán pak dal viníka uvěznit v pevnosti, kde zůstal až do smrti.

Město Damašek má osm bran, z nichž nejvýznamnější jsou brána Rajská, brána Džábija a Malá brána. Mezi těmito dvěma posledními je hřbitov, na němž je pochován velký počet druhů Prorokových, mučedníků a významných osob pozdějších epoch.

Mezi nejvýznamnější hrobky na tomto hřbitově patří: hrobka Umm Habíby, dcery Abú Sufjána, manželky Muhammadovy, hrobka jejího bratra, knížete věřících Muáwiji, dále hrob Bilála, prvního muezzina Proroka Alláhova, hrobka Uwajse al-Karáního, zbožného a svatého muže, a hrob Ka'ba al-Achbára, znalce biblické historie.

Mezi nejsvětější místa v Damašku patří mešita *al-Akdám* (mešita Otisků stop), ležící asi dvě míle na jih od města při hlavní silnici do Hidžázu, Jeruzaléma a Egypta. Je to velká mešita, plná požehnání, bohatě vybavená dotacemi a těšící se velké úctě u obyvatel Damašku. Co se týká otisků stop, od nichž se odvozuje její jméno, tedy to jsou stopy otisknuté na kameni, který je uvnitř, a říká se, že jsou to

stopy chodidel Mojžíšových. V této mešitě je malá místnost, v níž lze vidět kámen s tímto nápisem: „Jistý zbožný muž viděl ve snu Vyvoleného (Muhammada), který mu pravil: Zde jest hrob mého bratra Mojžíše.“

V době velkého moru v Damašku v měsíci rabí'u'l-áchir roku 749 (červenec 1348) jsem byl svědkem toho, jak velké účtě se těší tato mešita. Arghún-Šáh, náčelník emírů a sultánův místokrál, nařídil vyvolávači, aby po Damašku rozhlásil, že lidé se mají tři dny postit a že nikdo nesmí vařit nic k jídlu na tržištích během denní doby — většina místních lidí totiž jí pokrmy, které jsou připraveny na tržištích. Lidé se tedy postili tři dny, z nichž poslední byl čtvrtek. Na konci této doby se shromáždili emírové, šerífové, soudcové, právníci a ostatní vrstvy v této mešitě, až byla zcela naplněna. Pak tam strávili noc na pátek modlíce se, vzývající Alláha a činíce sliby. Po ranní modlitbě všichni vyšli ven pčsky a v rukou drželi korán — ba i emírové šli bosí. Všechno obyvatelstvo města, muži i ženy, malí i velcí, se účastnilo tohoto procesí a šli i židé se svou tórou a šli i křesťané se svým evangeliem a šly s nimi jejich ženy a děti. A všichni naříkali a prosili a hledali pomoc Boží prostřednictvím svých svatých knih a svých proroků. Ubírali se do mešity Al-Akdám a tam setrvali, modlili se a vzývali Alláha až do poledních hodin. Potom se vrátili do města, pomodlili se páteční modlitbu a Alláh jim ulehčil, neboť počet mrtvých v Damašku nedosáhl ani dvou tisíc za jeden den, zatímco v Káhiře a ve Staré Káhiře činil dvacet čtyři tisíce za jediný den.

U východní brány Damašku stojí bílý minaret a říká se o něm, že u něho sestoupí před posledním dnem Ježíš.

Damašek je obklopen ze všech stran, s výjimkou východní, předměstími, která pokrývají rozsáhlou plochu; jejich vnitřní části jsou příjemnější než vnitřní části Damašku, neboť ve městě samém jsou příliš úzké ulice. Severně od města je

předměstí As-Sálihíja, což je samo o sobě velké město s tržištěm, kterému se krásou nic nevyrovná. Je tam i katedrální mešita a nemocnice. V Sálihíji stojí madrasa Ibn Omara, určená pro staré muže a ženy, kteří se chtějí naučit vznešenému koránu; žákům i těm, kteří je vyučují, se dostává všechno potřebné k jídlu a ošacení, neboť madrasa má značnou nadaci. V samém Damašku je podobná madrasa, určená k témuž účelu; jmenuje se madrasa Ibn Munadžždžá.

Kásijún je hora severně od Damašku a Sálihíja leží při jejím úpatí. Tato hora je proslulá svou posvátností, neboť je to místo, odkud vystupovali proroci na nebesa. Jedním z nejčastěji navštěvovaných míst je jeskyně, v níž se narodil Abrahám, přítel Alláhův. Jeskyně je dlouhá a úzká a poblíže stojí velká mešita s vysokým minaretem. Z této jeskyně spatřil Abrahám hvězdy, měsíc a slunce, jak je psáno v koránu. V zemi irácké jsem viděl vesnici jménem Burs, mezi Hillou a Bagdádem, a o té se rovněž tvrdí, že se v ní narodil Abrahám. Vesnice je blízko města Dzu'l-Kifl a je v ní i jeho hrob.

Jinou svatyní na hoře Kásijún je Krvavá jeskyně a o něco výše na hoře je vidět krev Abela, syna Adamova, neboť Alláh způsobil, že krev zanechala na kameni trvale červenou stopu právě na místě, kde jej jeho bratr zabil a odkud jej odvedl do jeskyně. A říká se, že v této jeskyni se modlili Abrahám, Mojžíš, Ježíš, Job a Lot.

Tvrdí se také, že mezi Damaškem a Kásijúnem jest pohřebiště, na němž odpočívá sedm set proroků — jiní říkají, že sedm tisíc.

Na nejvzdálenějším konci hory Kásijún jest Požehnaný pahorek (*Ar-Rabwa*), o němž jest zmínka v koránu, neboť to bylo útočiště Ježíše a jeho matky. Pohled na něj patří k nejkrásnějším na světě a na něm jsou příjemné letohrádky, vznešené budovy a podivuhodné zahrady. Požehnané útočiště je malá jeskyně ve střední části pahorku, velikosti malé

komůrky, a naproti je budova, o níž se tvrdí, že to byla modlitebna proroka al-Chidra. Lidé se sem horlivě tlačí, aby zde mohli vykonat modlitbu.

Tento pozeňnaný pahorek je živitelem damašských zahrad, neboť z něho stékají vody, které zavlažují město. Voda, která zde pramení, se rozděluje na sedm kanálů, z nichž každý míří jiným směrem. Největší kanál se jmenuje Túra; teče pod pahorkem, kde bylo pro něj vykopáno v tvrdé skále řečiště, které se podobá velké jeskyni. Někdy se nějaký odvážný plavec ponoří do jeho proudu na horním konci pahorku a je odnesen vodou podzemního kanálu, až vypluje na povrch při úpatí kopce; je to velmi nebezpečné.

Pahorek vévodí nad zahradami obklopujícími celé město a krása a rozloha vyhlídky, která se tam nabízí zraku, poskytuje pohled, jemuž se nic nevyrovná: sedm proudů, o nichž jsme se zmínili, teče různými směry a oči jsou okouzleny krásou jejich splývání i rozvětvení, jejich tokem i mizením. Dokonalá krása a elegance Ar-Rabwy jsou však příliš velké, než aby mohly být vystiženy nějakým popisem. Jsou na něm i četné zbožné nadace ve formě obdělávaných polí, zahrad a jiných nemovitostí a z výtěžku jsou hrazeny platy imáma, muezzina a pohostinství cestujícím.

Je naprosto nemožné vypočítat všechny druhy i výši zbožných nadací v Damašku, neboť je jich nesmírné množství. Patří k nim například nadace pro ty, kdo nemohou vykonat sami pouť do Mekky, a jsou z ní placeny výdaje těch, kteří podnikají pouť místo nich. Jsou tam nadace pro opatrování svatební výbavy dívkám, jejichž rodiny nejsou schopny je vybavit, dále nadace pro vykupování zajatců, pro cestovatele, jimž je poskytováno jídlo, oděv a cestovní zásoby až do jejich rodné země, a nadace pro udržování a dláždění ulic a cest, neboť všechny damašské ulice mají po obou stranách dlážděné chodníky pro pěší, zatímco jezdci používají ulice uprostřed. A dále jsou tam ještě

mnohé jiné nadace určené pro různé druhy dobročinnosti.

Jednoho dne jsem kráčel po ulici Damašku a spatřil jsem mladého otroka, kterému upadl z ruky velký podnos z čínské porcelánu a rozbil se. Skupina lidí se shromáždila kolem a jeden z nich mu pravil: „Seber ty střepy a odnes je ke správci nadace pro domácí potřeby.“ Otrok je tedy sebral a ten muž jej doprovodil k zmíněnému správci a ukázal mu je. Správce ihned vyplatil obnos, aby otrok mohl koupit jiný podnos, podobný rozbitému. A toto jest jedno z nejkrásnějších zařízení, neboť otrokův pán by jej byl bezpochyby kvůli rozbitému podnosu zmlátil nebo mu vyčinil; otrok by měl zlomené srdce a byl by z toho všeho nešťasten. A tato nadace je vsutku utěšovatelkou srdcí — nechť Alláh odmění toho, jehož horlivost v konání dobrého dosáhla takové výše!

Obyvatelé Damašku soupeří vzájemně v budování mešit, záwijí, madras a hrobek i v jejich vybavení zbožnými nadacemi. Mají velmi vysoké mínění o obyvatelích Západu a svěřují jim často péči o své jmění, rodiny i děti. Každému cizinci, který se dostane do Damašku bez prostředků, je opatřen nějaký způsob obživy, ať již je to místo imáma mešity, nebo lektora v madrase, ať je mu přidělena cela v mešitě, kde se mu dostane každý den jídla, nebo se stane předčítačem koránu nebo zřízencem na některém z posvátných míst. Jestliže patří k súfijům, je ubytován v klášteře, kde dostane pokrmy i oděv. A jestliže je cizincem odkázaným na dobrodiní, dbá se o to, aby se tak dalo, aniž byly poraněny pocity jeho osobní důstojnosti.

Ti, kteří patří k vrstvě řemeslníků nebo sloužících, mají jiné možnosti, buď jako hlídači zahrad, nebo správci mlýnů, mohou pečovat o děti a doprovázet je do školy a ze školy a konečně ti, kteří se chtějí věnovat studiu věd nebo službě Boží, naleznou zde k tomu dokonalou pomoc.

Když jsem přišel poprvé do Damašku, sprátlil jsem se

upřímně s málíkovským profesorem Núru'd-dínem as-Sacháwím; pozval mne, abych s ním večeřel v jeho domě po celou dobu ramadánu. Byl jsem u něho čtyřikrát, potom však jsem dostal horečku a přestal jsem k němu docházet. Poslal za mnou, a ačkoliv jsem se omlouval nemocí, nechtěl nikterak přijmout tuto omluvu, a tak jsem musil jít do jeho domu a strávit tam noc. Když jsem se chtěl ráno vzdálit, nechtěl o tom ani slyšet a pravil mi: „Považuj můj dům za svůj vlastní nebo dům otce či bratra!“ Pak poslal pro lékaře a nařídil, aby všechna jídla a léky, které lékař předepsal, byly pro mne připravovány v jeho domě. Zůstal jsem takto v jeho domě až do dne přerušení půstu, kdy jsem šel do modlitebny a Alláh mne vyléčil z toho, co mne postihlo. Mezitím jsem však vyčerpal všechny peníze, které jsem měl na své výdaje; když se o tom Núru'd-dín dozvěděl, najal pro mne velbloudy, dal mi cestovní i jiné zásoby a přidal mi i hotové peníze řka: „To se ti bude hodit pro nepředvídané události, které by se ti mohly přihodit“ — nechť se mu Alláh dobře odmění!

Obyvatelé Damašku zachovávají při pohřebních průvodech obdivuhodný zvyk. Kráčejí před nosítky a předčítači recitují korán překrásnými hlasy i dojemnými melodiemi, které vyvolávají takové vzrušení, až duše odlétá. Nad zemřelým se potom modlí v katedrální mešitě; jestliže zesnulý patřil k imámům nebo muezzinům nebo sloužícím mešity, je korán recitován až do chvíle, kdy nosítka dospějí k místu modlitby; v ostatních případech končí recitace již u brány do mešity a všichni vstupují mlčky za nosítky. Potom vstanou muezzinové a volají: „Vzpomínejte a věnujte svou modlitbu za toho a toho, zbožného a učeného...“ a popisují jeho krásné vlastnosti přiléhavými slovy. Když se nad ním naposledy pomodlí, odnesou jej a pohřbí na hřbitově.

Obyvatelé Indie mají rovněž pozoruhodné obyčeje při

pohřbech, ba dokonce ještě pěknější než ty, které jsme zrovna popsali. Zrána třetího dne po pohřbu se shromáždí u hrobky zesnulého. Místo je pokryto velejemnými látkami, náhrobek je ozdoben nádhernými závěsy a okolo celého místa jsou vonné květiny, jako růže, narcisy a jasmíny; tyto květiny kvetou v Indii v každé době. Dále jsou přineseny citroníky a citrusové stromky, na nichž jsou přivázány umělé plody, jestliže v té době není zrovna sezóna. Nakonec je nade vším vztyčen stan, aby dával stín lidem okolo. Soudcové, emírové a jiné významné osobnosti přicházejí a usedají a proti nim se posadí předčítači koránu. Jakmile skončí recitace pronesená krásnými hlasy, kádí se pomodlí, vstane a pronese kázání speciálně připravené pro tu příležitost. Zmíní se nejprve o mrtvém, vzpomene ho několika elegickými verši, promluví o jeho příbuzných a vysloví jim soustrast. Potom se pomodlí za sultána a při vyslovení jeho jména lidé povstávají a ukloní se hlavami v tu stranu, kde je v tu dobu sultán. Soudce se potom znovu posadí a je přinesena růžová voda, kterou jsou všichni přítomní pokropeni; nejprve kádí a pak ti, kteří sedí vedle něho, až jsou skropeni všichni. Nakonec jsou přineseny nádoby s tekutým cukrem, to je sirupem rozpuštěným ve vodě, a pijí jej všichni, počínaje opět kádím a těmi, co jsou vedle něho. Pak je nabízen betel, který je u nich vysoce ceněn a kterým uctívají každého hosta. Když sultán obdaruje někoho betelem, je to větší dar a pocta než zlato nebo čestné roucho. Jestliže někdo zemře, nepožívá jeho rodina betel až do dne, kdy se koná obřad, který právě popisujeme. Kádí nebo ten, kdo jej zastupuje, vezme několik betelových lístků a podá je nejbližšímu příbuznému zesnulého, který je rozzvíká, a pak se všichni rozejdou. Popis betele přinese později — jestliže bude Alláh chtít.

III. kapitola

PRVNÍ POUŤ DO MEKKY

Když se objevila luna měsíce šawwálu roku 726 (1. září 1326), vyrazila hidžázká karavana z Damašku a utábořila se ve vesnici Kiswa. I vydal jsem se na cestu s touto karavanou, jejímž velitelem byl Sajfu'd-dín al-Džúbán, jeden z předních emírů, a kádím Šarafu'd-dín al-Adzru'í z Hauránu. Cestoval jsem se skupinou kočovných Arabů, zvaných al-Adžárima, jejichž náčelníkem byl Muhammad ibn Ráfi', muž, jenž zaujímal vysoké postavení mezi emíry. Z Kiswy jsme se vydali přes vesnice Sanamajn a Zur'a do města Bosrá, což je malé město. Je zvykem, že karavana se tam zdrží po čtyři dny, aby ti, kdož se opozdili v Damašku, vyřizující si různé záležitosti, měli čas karavanu dohonit. A Bosrá je místo, kam přišel Prorok — ještě v době před svým prorockým posláním — za obchodem ve službách Chadídži. Dodnes tu ukazují místo, na němž se zastavila a poklekla jeho velbloudice, a stojí tam nyní velká mešita. Obyvatelé Hauránu přicházejí do tohoto města se svými výrobky a poutníci se tam zásobují vším potřebným na cestu. Potom pokračují v cestě do Birkat Zízá, kde je jednodenní zastávka, a dále přes Al-Ladždzún k pevnosti Karak.

A to je jedna z nejpodivuhodnějších pevností, úplně

nedostupná a nesinírně proslulá. Je nazývána rovněž *Pevnost Havrana* a ze všech stran je obklopena řekou. Má jen jednu jedinou bránu, k níž je přístup vytesán ve tvrdé skále, a vstup do nádvoří rovněž tak. V této pevnosti hledávali útočiště králové v těžkých dobách. Také sultán an-Násir se zde ukrýval, neboť se stal vládcem v době, kdy byl ještě mlád, a jeho otrok Salár se zmocnil vlády místo něho. An-Násir předstíral, že chce podniknout pouť do Mekky, avšak když dospěl do průsmyku Ajla, unikl do této pevnosti a zůstal v ní po několik let, až se k němu přidali syrští emírové a shromáždili se u něho mamlúci. Mezitím se stal sultánem Bajbars Šasnakír, který byl dříve ochutnavačem jídel. Vládl pod jménem al-Malik al-Muzaffar. Když se proti němu vypravil sultán an-Násir s vojskem, Bajbars prchl do pouště, byl však dostižen a popraven. Rovněž Salár byl zatčen a vsazen do hladomorny, až zemřel hladem; říká se, že tam jedl z hladu mršiny — nechť nás Alláh ochrání od něčeho podobného!

Karavana se utábořila na čtyři dny u Karaku, na místě zvaném As-Saníja, a činila přípravy pro cestu pouští. Odtud jsme se ubírali dále do Ma'ánu, který je posledním městem v Sýrii, a průsmykem As-Sawán jsme sestoupili do pouště, o níž se říká: „Kdo do ní vejde, je ztracen, kdo z ní vyjde, je narozen.“ Po dvoudenní cestě jsme se zastavili v Dzát Hádždž, kde jsou podzemní prameny vody, avšak žádní obyvatelé, a pak jsme zamířili k Wádí Baldah, kde není žádná voda, a nakonec do Tabúku. A sem vedl Prorok jednu ze svých válečných výprav. Je proto zvykem poutníků ze Sýrie, že když dospějí k tábořišti u Tabúku, chopí se svých zbraní, vytasí meče a podniknou výpad proti tábořišti, bijí meči do palem a volají: „Tímto způsobem sem vstoupil Prorok boží.“

Velká karavana se zastavuje blízko pramene a všichni se z něho napijí. Zastávka zde trvá čtyři dny, aby byl čas na

odpočinek, napojení velbloudů a přípravu vody na cestu nebezpečnou pouští mezi Tabúkem a Al-Ulú. Nosiči vody mají ve zvyku, že táboří hned vedle pramenů; mají měchy z buvolí kůže, velké jako nádrže, a z nich napájají velbloudy a naplňují obyčejné měchy. Každý emír nebo významná osobnost má vlastní velký měch pro napájení velbloudů svých i své družiny a pro naplňování osobních měchů. Ostatní lidé se dohodnou s nosiči vody o způsobu napájení velbloudů a plnění vlastních měchů za pevně stanovený obnos.

Karavana potom opustila Tabúk a kráčela spěšně dnem i nocí ze strachu před tou pouští. Na poloviční cestě je Wádí al-Uchajdir, které by mohlo být také údolím pekla — nechť Alláh nás před ním uchrání! V jednom roce trpěli poutníci v této poušti od větru samúmu, který tu často vane, takže způsobuje vysychání vody v měších. Cena vody tehdy stoupla na tisíc dínárů za jediný doušek, avšak jak kupující, tak prodávající stejně zahynuli a jejich historie je napsána na jedné skále v tomto údolí.

Pátý den po odchodu z Tabúku dorazila karavana ke studním v Al-Hidžru. Je tam hojnost vody, avšak žádný ji nečerpá, byť byla jeho žízeň jakkoli silná, a děje se tak podle příkladu Proroka, který když tudy projížděl na výpravě proti Tabúku, popohnal svou velbloudici k rychlejší jízdě a poručil, aby tu nikdo nepil. Na tomto místě jsou sídla kmene Samúd na pahorcích z červeného kamene. Jsou vytesána ve skalách a mají omalované prahy. Kdokoli je vidí, soudil by, že jsou vystavěny teprve nedávno, leč vybělené kosti obyvatel leží roztroušeny uvnitř těch příbytků.

Vzdálenost z Al-Hidžru do Al-Ulú je půl dne cesty nebo méně. Al-Ulú je velká a příjemná vesnice se zahradami, palmovými háji a čerstvou vodou. Poutníci v ní zůstávají čtyři dny, aby se zásobili na další cestu, vyprali si šaty a ne-

chali tu všechny zbytečné věci, berou s sebou jen to, co je naprosto nutné. Obyvatelé této vesnice jsou důvěryhodní lidé. Až sem mohou přicházet křesťanští obchodníci ze Sýrie, za její hranice již nesmějí, a prodávají tu poutníkům zásoby a jiné věci. Karavana potom pokračuje v cestě z Al-Ulá a následujícího dne se zastaví v údolí Al-Itás, kde je nesnesitelné vedro a vane zničující samúm. V jednom roce tam zastihl tento vítr karavanu a jen málo poutníků vyvázlo životem. Potom karavana táboří v Hadíji, která leží v údolí a kde jsou podzemní řečiště; kopou se zde jámy a voda vyrazí na povrch, avšak je špatná.

Třetího dne se pak karavana utábořila na okraji svatého města Medíny a ještě téhož dne k večeru jsme vstoupili do vznešené svatyně a dospěli konečně k mešitě, zastavující se a zdravíce u brány Míru; pomodlili jsme se ve vznešené zahradě mezi hrobem Prorokovým a kazatelnou a políbili jsme uctivě zbytek palmy, o níž se kdysi Prorok opíral. A pak jsme pronesli své pozdravy pánu lidí, prvnímu i poslednímu, přímluvci za hříšníky a přestupníky, Proroku a poslu z kmene Hášimovců z údolí mekkánského, Muhammadovi — nechť Alláh jej požehná a uštedří mu mír — a prokázali jsme úctu jeho dvěma druhům, kteří s ním sdílejí hrob — Abú Bakrovi a Omarovi — nechť Alláh v nich nalezne zalíbení. A potom jsme se vrátili do tábora, radující se z velké přízně, která nám byla uštedřena, a se srdci naplněnými potěšením z toho, že se nám dostalo této odměny, a děkující Alláhovi za šťastný příchod na posvátná místa, na nichž dlel jeho posel, i za zhlédnutí vznešených svatyň. Prosili jsme jej, aby to nebyla naše poslední návštěva a aby byla milostivě přijata.

Vznešená mešita je podlouhlá a je obklopena ze všech čtyř stran krytým loubím a má uprostřed nádvoří, pokryté oblázky a pískem. Okolo celé mešity vede ulice vydlážděná otesanými kameny. Posvátná zahrada je poblíže

jihovýchodního rohu a má neobvyklý tvar, který je obtížné popsat. Uprostřed mešity jsou dveře ležící na podlaze a jimi se přichází do podzemní chodby, z níž vedou schody do domu Abú Bakra vně mešity. Proti domu Abú Bakra je dům Omara a jeho syna Abdalláha a východně stojí příbytek medínského imáma, Málíka ibn Anase.

Tradice vypráví, že Prorok boží přednášel svá kázání opíraje se o kmen palmy v mešitě, a že když byla pro něj zhotovena kazatelna a on se na ni odebral, palma naříkala, tak jako naříká velbloudice pro své mládě. Vypráví se také, že Prorok poté k ní přistoupil a objal ji, načež ustala ve svém nářku. Prorok o tom pravil: „Kdybych ji nebyl objal, byla by naříkala do soudného dne.“ Kazatelna byla vyrobena z obyčejného dřeva tamarišků z lesa severně od Medíny a měla původně jen tři stupně. Prorok usedal obvykle na nejhořejším stupni a kladl nohy na prostřední; když potom se stal chalífou Abú Bakr, sedával na prostředním stupni a nohy měl na nejnižším, a když po něm nastoupil Omar, sedával na nejnižším stupni a nohy měl na zemi. Osmán činil podobně během svého chalífátu, avšak později vystupoval na nejvyšší schod. Když se vláda dostala do rukou Muáwiji, zamýšlel přenést kazatelnu do Damašku; avšak muslimové hlasitě protestovali, zdvihl se divoký vítr, nastalo zatmění slunce a hvězdy se objevily za denního světla, země zčernala, takže lidé do sebe vráželi a nebylo vidět na cestu. Když to Muáwija viděl, nechal kazatelnu na jejím místě a přidal ke spodní části ještě šest stupňů, takže jich potom měla devět.

V Medíně jsem se seznámil s mnoha učenými, zbožnými a svatými muži, kteří byli kazateli, imámy a muezziny posvátné mešity. Žije zde rovněž velké množství mužů, kteří trvale přebývají v Medíně, aby trávili život blízko posvátných a vznešených míst. Jedním z nich byl Abú Abdalláh al-Gharnátí (z Granady), který se sám vyklestil

ze strachu před pokušením. Býval dříve sluhou u jednoho šejcha, který mu naprosto důvěřoval a svěřoval mu svou rodinu i jmění, když odcházel do ciziny. Při jedné takové příležitosti, když šejch odjel a ponechal Abú Abdalláha jako správce, šejchova žena k němu vzplála vášní a snažila se jej svést; avšak on odmítal říka: „Bojím se Alláha a přece nemohu podvést toho, kdo mi svěřil do ochrany svou rodinu a majetek.“ Ona však nepřestávala se svými pokusy a stavěla se mu stále do cesty, až Abú Abdalláh ze strachu, aby nepodlehł pokušení, se sám vykleštil a upadl do mdlob. Lidé jej našli v tomto stavu a pečovali o něj, dokud se neuzdravil. Potom se stal jedním ze zřízenců posvátné mešity a muczzinem a žije až do dnešního dne.

Jiným z těch, kteří zde trvale sídlili, byl zbožný a ctnostný Abu'l-Abbás ibn Marzúk, který byl cele oddán zbožným cvičením, modlitbám a půstu v mešitě Prorokově a často také přicházel do Mekky. Viděl jsem ho tam v roce 728, kdy byl nejvytrvalejším ze všech v obcházení. Podívoval jsem se jeho vytrvalosti, neboť kráčel znovu a znovu okolo Ka'by navzdory tomu, že bylo velké vedro na dláždění okolo svatyně. Toto dláždění je pokryto černými kameny, a když na ně pálí slunce, jako by to byly do ruda rozžhavené desky. Viděl jsem dokonce nosiče vody, jak na ně lijí vodu, ale jakmile voda opustila místo, na něž byla nalita, rozžhavilo se okamžitě znovu. Většina těch, kdo v tuto dobu obcházejí, nosí na nohou sandály, avšak Ibn Marzúk konal své obcházení s bosýma nohama. Viděl jsem ho tak jednoho dne a myslil jsem si, že by bylo dobré vykonat obcházení s ním, avšak jakmile jsem dospěl na dláždění a chystal jsem se políbit černý kámen, pronikl mne žár kamenů a rozhodl jsem se, že se vrátím hned, jakmile kámen políbím. Jen s velkou námahou jsem se dostal k černému kameni, a když jsem se vracel, aniž jsem vykonal obcházení, kladl jsem před sebe plášť a kráčel po něm, až jsem dospěl ke kolonádě.

Emírem Medíny byl v té době Kubajš ibn Mansúr ibn Džammáz, který aby dosáhl tohoto postavení, zabil svého strýce Mukbila a říká se, že vykonal rituální omývání jeho krví. Později, v roce 727 si Kubajš v době velkých veder vyjel s několika přáteli do pouště; jednoho dne, překonání poledním žářem, rozptýlili se do stínu několika stromů, když náhle zpozorovali syny Mukbila se skupinou otroků, kteří se rychle přiblížili volající: „Pomstu vrahovi Mukbila!“ a zabili Kubajše a lízali jeho krev. Emírem Medíny se potom stal jeho bratr Tufajl ibn Mansúr.

Při této cestě trval náš pobyt v Medíně pouze čtyři dny. Každou noc jsme trávili ve vznešené mešitě, kde někteří vytvořili kroužky na dvoře, zapálili množství svíček a recitovali korán, zatímco jiní zpívali chválice Alláha a další meditovali v blízkosti Prorokova hrobu; na každé straně byli zpěváci, kteří pěli slávu Proroka. A to je obyčej, který je dodržován všemi návštěvníky během těchto požehnaných nocí; návštěvníci také rozdávají značné obnosy peněz jako almužny těm, kdo se tu zdržují, a všem potřebným.

Na cestě z Damašku do Medíny byl mým společníkem významný muž Mansúr ibn Šakl, který bydlil v Medíně a který mne tam také hostil. Později jsem se s ním setkal v Halabu a v Bucháře. Jiným mým průvodcem byl zbožný fakír z Granady jménem Alí ibn Hudžr. Když jsme dospěli do Medíny, sdělil mi, že tu noc viděl ve snu kohosi, kdo mu pravil:

„Slyš mne a nauč se nazpaměť toto: Radujte se, ó návštěvníci hrobu toho, skrze nějž uniknete zatracení v onen hrozný den; přišli jste do Medíny k hrobu milovaného a šťasten ten, kdo u něho může trávit jitra i večery.“

Ten muž zůstal po vykonání pouti v Medíně a později odcestoval do Dihlí, hlavního města Indie, a usadil se tam pod mou ochranou. Vyprávěl jsem historku o jeho snu

v přítomnosti indického krále a ten okamžitě nařídil, aby byl přiveden ke dvoru. Alí ibn Hudžr se dostavil a vyprávěl tutéž příhodu, která se tak líbila králi, že jej oslovil několika vlídnými perskými slovy a nařídil, aby mu byl přidělen dům. Kromě toho jej obdaroval obnosem ve výši tři sta zlatých *tang* — váha jedné *tangy* se rovná dvěma a půl dínárům v Maghribu — dal mu koně se zdobeným sedlem a čestné roucho a ustanovil pro něj denní penzi.

V té době žil v Dihlí také jeden výborný učenec původem z Granady jménem Džamálu'd-dín al-Maghribí a Alí se stal jeho přítelem. Slíbil mu svou dceru za manželku a ubytoval jej v menším pavilónu vedle svého domu. Koupil také otrokyni a otroka a bylo jeho zvykem, že si nechával peníze v kapsáři svého oděvu, neboť nikomu nedůvěřoval. Tito dva otroci se však smluvili, vzali mu peníze a pak uprchli. Když se Alí vrátil domů, nenalezl stopy ani po nich, ani po zlatě; ze zármutku nad tím, co jej postihlo, přestal jíst a pít a nakonec těžce onemocněl. Předložil jsem jeho případ králi, který nařídil, aby mu bylo dáno vše, o co přišel, a pak k němu poslal jednoho ze svých lidí, aby mu zvěštoval toto rozhodnutí, avšak posel jej nalezl mrtvého.

Potom jsme opustili Medínu a zamířili jsme do Mekky. První zastávku jsme učinili u mešity Dzu'l-Hulajfa, kde se Prorok přiodíval do poutního roucha. Mešita je vzdálena pět mil od Medíny a tvoří hranici jejího posvátného okrsku. Zde jsem svlékl své šité šaty, vykoupal jsem se, oděl se do poutního roucha a pomodlil se dvě sklonění. Poté jsem učinil předsevzetí podniknout velkou pouť.

Na další cestě jsme nocovali v Ši'b Alí, v Rauhá a v Safrá a čtvrtou zastávkou byl Badr, kde Alláh dal vítězství svému poslu, splnil svůj slib a zničil náčelníky modloslužebníků. Badr je vesnice se souvislými palmovými háji a stojí zde silná pevnost, k níž vede jediný přístup, z údolí mezi hora-mi. Je tam bohatý pramen, jehož voda je sváděna do

1. Kazatelna (minbar)

2. Vnitřek mešity

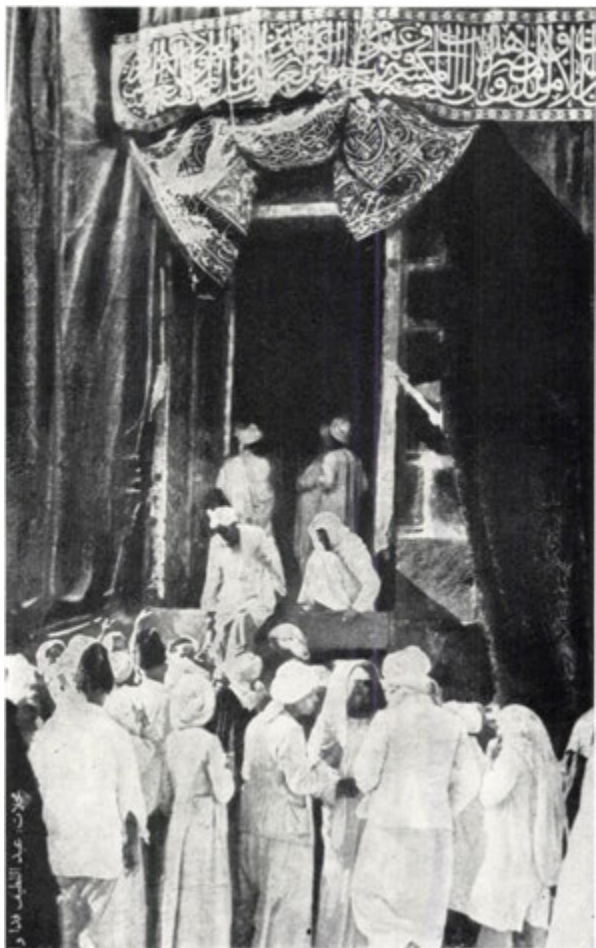

3. Stavba mešity

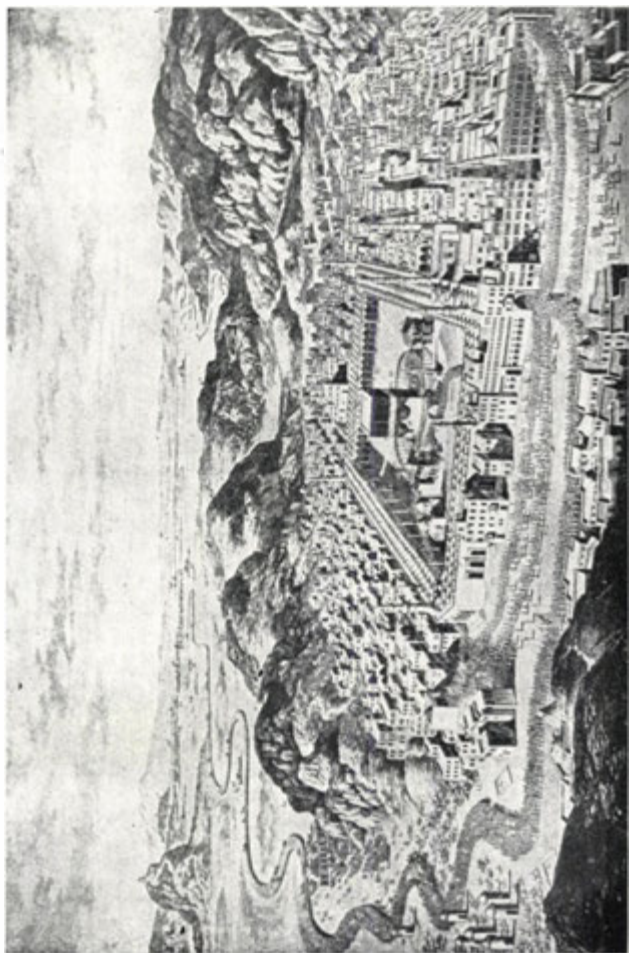
4. V lázních

5. Vchod do budovy Ka'by

6. Nádvoří s Ka'bou

7. Celkový pohled na Mekku a poutní karavanu

8. Skupina velbloudů z karavany

kanálu; jáma, do níž byla naházena těla mrtvých modlo-slugebníků, dnes tvoří ovocnou zahradu a hroby mučedníků jsou hned za ní.

Z Badru jsme se vydali na planinu, která je známa jako planina Al-Bazwá, a je to pustina, v níž zbloudí i zkušený vůdce a přítel již nemyslí na přítele. Cesta přes ni trvá tři dny a na jejím konci je údolí Rábigh, kde jsou jezírka dešťové vody, která se v nich udržuje dlouhou dobu. Od tohoto místa vstupují poutníci z Egypta a z Maghribu do stavu poutního zasvěcení.

Z Rábighu jsme cestovali tři noci do Chulajsu a procházeli jsme průsmykem As-Sawík, vzdáleným od Rábighu půl dne a velmi písečným. Utábořili jsme se u rybníka v Chulajsu, který leží na rozlehlé planině porostlé četnými palmovými háji. Na vrcholku blízké hory je postavena silná tvrz a na rovině leží jiná v rozvalinách. Blízko Chulajsu je pramen vody, která je sváděna vykopanými kanály na obdělávaná pole. Okolní beduini tu pořádají velké trhy, na něž přivázejí ovce a ovoce.

Odtud jsme pokračovali dále do Usfánu, místa ležícího na otevřené planině ohraničené horami; jsou tam četné prameny a starobylý hrad s pevnou věží, avšak trochu pobořenou. Potom jsme se utábořili v Batn Marr, úrodném údolí s četnými datlovými palmami a se studnami, jejichž voda volně odtéká a zavlažuje okolní krajinu. Z tohoto údolí se dováží do Mekky ovoce a zelenina. K večeru jsme se vydali na další cestu z tohoto pozeňnaného údolí, zatímco naše srdce byla naplněna radostí nad dosažením cíle naší touhy, a k ránu jsme dorazili do města jistoty, Mekky — nechť Alláh ji učiní vznešenou.

Sestoupili jsme poblíže svatyně Boží, příbytku Abrahá-mova a místa, kde plnil své prorocké poslání jeho vyvolený, Muhammad, a pak jsme vešli do *harámu* branou Banú Šajba a spatřili jsme vznešenou Ka'bu — nechť Alláh

rozmnoží její uctívání! Je jako nevěsta, která září na trůně majestátnosti a kráčí hrdými kroky zahalena do plášťů krásy, obklopena těmi, kdo přišli uctít Milosrdného, a vedena do zahrady věčných květů. Obešli jsme ji sedmkrát, jak je předepsáno pro příchozí, a políbili jsme posvátný kámen, načež jsme se pomodlili dvě sklonění a zavěsili jsme se na závoje Ka'by mezi branou a černým kamenem a nakonec jsme se napili vody ze studny Zemzem — a ta má takové vlastnosti, jak je o tom psáno v tradicích Prorokových. Když jsme potom ještě vykonali běh mezi As-Safá a Al-Marwá, ubytovali jsme se v domě blízko brány Abrahámovy.

Mekka je velké město s budovami těsně k sobě přiléhajícími a má podlouhlý půdorys, neboť se rozkládá v údolí obklopeném horami; kdo k ní cestuje, spatří ji, teprve když k ní dojde. Hory, které město obklopují, nejsou nikterak vysoké a všechna místa poutních obřadů — Miná, Arafa a Al-Muzdalifa — leží na východ od města. Ačkoliv Mekka je položena v neúrodném údolí, Abraháмова modlitba způsobila, že všechny její potřeby jsou kryty a každá nová a dobrá věc je sem přinášena a ovoce všech druhů je pro ni shromažďováno. Já sám jsem tam jedl ovoce, rozinky, fíky i datle, jakých nelze nalézt v žádné zemi světa. A stejně je tomu s melouny, které jsou dováženy: žádný jiný druh se jim nevyrovná co do vůně a sladkosti. Čerstvé maso v Mekce je tučné a nanejvýš příjemné chuti a vůbec všechno zboží, jež je jinak roztroušeno po různých zemích, je v ní soustředěno.

Posvátná mešita leží ve středu města a zaujímá rozsáhlou plochu: na délku od východu k západu měří více než čtyři sta loksů a její šířka je přibližně stejná. Uprostřed stojí vznešená Ka'ba; celá mešita má tak jedinečný tvar a překrásný vzhled, že žádný jazyk se neodváží popsat její přitažlivost a žádný hlas nemůže se vyjádřit o její dokonalé

kráse. Výška jejích stěn měří asi dvacet loktů a její střecha je nesena pečlivě a obdivuhodně opracovaným sloupovým táhnoucím se ve třech řadách; počet všech jejích sloupů z bílého mramoru činí 491, nepočítaje v to sloupy v Dár an-Nadwá, který přiléhá ke svatyni. Podél stěny tohoto sloupořadí je množství malých sedátek pod klenutými oblouky a sídlí tam učitelé koránu, opisovači a krejčí.

Vznešená Ka'ba stojí uprostřed mešity a je to čtverhranná stavba, jejíž výše na třech stranách je 28 loktů a na čtvrté, která je mezi černým kamenem a jemenským rohem, 29 loktů. Délka stěny mezi iráckým rohem a černým kamenem činí 54 pídí a stejně dlouhá je i protější stěna, tj. mezi syrským a jemenským rohem. Délka ostatních dvou stěn činí 48 pídí. Ka'ba je vystavěna z tvrdých hnědých kamenů, jež jsou vzájemně spojeny obdivuhodným a elegantním způsobem tak, že ani čas je nemůže změnit a ani věky na nich nezanechaly žádné stopy.

Její vnitřek je vydlážděn mramorovými deskami, pokrytými arabeskami, a podobně jsou vyzdobeny stěny. Jsou zde tři úzké a vysoké sloupy z teakového dřeva. Závěsy na Ka'bě jsou z černého hedvábí a jsou na nich vyšity bílé nápisy; září na stěnách světlem a vznešeností a pokrývají Ka'bu odshora až na zem. Jednou ze zázračných věcí spojených s Ka'bou je to, že ačkoliv celá posvátná mešita je naplněna lidmi, jež spočítá jen Alláh, vstupují všichni tito lidé jedněmi dveřmi do Ka'by společně, a přece nejsou tyto dveře pro ně úzké. Dalším divem je to, že není chvíle, ať ve dne či v noci, aby zde někdo nekonal obcházení okolo Ka'by, a nikdo se ještě nezmínil o tom, že by ji byl viděl bez obcházení. Stejně podivuhodná věc je to, že mekkánští holubi, ačkoliv je jich velké množství, ba ani jiní ptáci nikdy neusedají na Ka'bu ani nad ní nelétají; a vidíš, že holubi létají nad celou plochou svatyně, jakmile se však přiblíží ke Ka'bě, změni směr svého letu a letí

podél některé z jejích stěn, nikdy však nad ní. Říká se, že na Ka'bu neusedá nikdy žádný pták, leč by byl nemocný, a tehdy buď okamžitě zemře, anebo se ihned uzdraví.

Černý kámen je ve výšce šesti pídí od země, takže člověk vyšší postavy se musí sehnout, aby jej mohl políbit, a muž malého vzrůstu se musí k němu natahovat. Je zazděn ve východním rohu a jeho šířka je dvě třetiny pídě a délka jedna píd, nikdo však neví, jak velká je ta část, která je zazděna. Kámen se skládá ze čtyř fragmentů spojených k sobě a vypráví se, že Karmaté — ať je Alláh prokleje — způsobili toto rozbití. Tvrdí se také, že to zavinil někdo jiný, který do kamene bušil holí, až praskl. Lidé se vrhli tehdy k tomu muži, aby jej zabili, a při té příležitosti přišlo o život také mnoho obyvatel Maghribu. Okraje kamene jsou pokryty stříbrným plechem, jehož bělost se jasně odráží od černého kamene. V neporušené části kamene lze vidět malou a zářící bílou tečku, jako by to bylo znaménko krásy na té vznešené tváři. A vidíš, jak lidé po skončení obcházení se tlačí a padají jeden přes druhého, jen aby mohli políbit kámen, a jen málokomu se poštěstí dostat se ke kameni bez dlouhého mačkání a čekání.

Z dalších pozoruhodností této svatyně sluší jmenovat místo, kde stával chrám Abrahámův a kde je nyní nádrž na vodu, která do ní stéká ze všech stran.

Studna Zemzem je vzdálena dvacet čtyři kroky od černého kamene a klene se nad ní kupole vyložená zevnitř bílým mramorem. Rovněž vlastní studna je umístěna ve středu pavilónu, je vystavěna z mramoru spojovaného roztaveným olovem. Po obvodu měří čtyřicet pídí a ční čtyři a půl pídě nad povrch okolní půdy, zatímco její hloubka činí jedenáct výšek člověka. V pavilónu studny Zemzem jsou uloženy exempláře koránu a jiných knih, které náleží svatyni. Je tam také místnost, v níž je chována velká plochá skříň obsahující korán napsaný vlastní rukou

Zajda ibn Sábíta osmnáct let po smrti Prorokově. Kdykoliv postihne město sucho nebo jiné neštěstí, obyvatelé vyjímají tento vznešený exemplář ze skříně, ukládají jej do Ka'by a potom se tam všichni modlí s odkrytými hlavami.

V době mého příchodu do Mekky byla vláda v rukou dvou šerífů, bratrů Rumajsy a Utajfy, synů emíra Abú Numajje. Rumajsa byl starší z obou, avšak jméno Utajfy bylo při modlitbě vyslovováno první pro jeho spravedlnost.

Obyvatelé Mekky se vyznačují mnohými dobrými skutky, dokonalým pohostinstvím, výtečnou povahou, laskavostí k slabým a nemajetným a pohostinností k cizincům. Kdykoliv některý z nich pořádá hostinu, začíná tím, že nabídne jídlo nemajetným fakírům, kteří se oddávají službě Alláhově ve svatyni; nejdříve je zdvořile, laskavě a delikátně pozve a potom jim dá najíst. Většina těchto lidí se zdržuje u veřejných pecí, kde si lidé dávají péci svůj chléb; když se pak někdo vrací s hotovými bochníky domů, tito fakíři jej následují; každý z nich dostane svůj podíl a nikdo není odmítnut, i kdyby majiteli měl zbýt jen jeden jediný bochníček.

Jiný dobrý obyčej Mekkánců je tento: malí sirotci se dávají obvykle na trhu, každý s dvěma košíky, jedním malým a druhým velkým. Když někdo z místních lidí přijde na trh a nakoupí obilí, maso a zeleninu, dá to všechno některému ze sirotek, který vloží obilí do jednoho koše a ostatní do druhého a odnese to do domu onoho občana, aby mohl být připraven oběd. Mezitím ten člověk odejde za svými povinnostmi a záležitostmi a nestane se, aby některý sirotek zklamal důvěru, která mu byla věnována; naopak odevzdají vše, co jim bylo svěřeno, v naprostém pořádku a dostanou stanovenou odměnu v drobných penězích.

Obyvatelé Mekky chodí elegantně oděni a jejich šaty jsou většinou bílé barvy, vždy pečlivě vyžehlené a bez poskvrny. Užívají hojně voňavek, podmalovávají si oči

kuhlem a čistí si často zuby kartáčky ze dřeva zeleného *aráku*. Ženy v Mekce jsou výjimečné krásy a přitom jsou obdařeny zbožností i skromností. Rovněž ony užívají v hojnosti různých voňavek, a to do takové míry, že mnohá z nich stráví raději celou noc hlady, jen aby si mohla koupit za ušetřené peníze nějaký parfum. Ženy navštěvují chrám vždy v předvečer pátku odčny do svých nejlepších šatů; vůně jejich parfumů naplňuje celé prostranství svatyně, a i když se jedna z nich vzdálí, zůstává pach její voňavky ještě dlouho na tom místě.

Mezi zbožnými muži, kteří žili v Mekce a usadili se v blízkosti vznešené svatyně, byl i Abu'l-Hasan Alí ibn Rizkulláh al-Andžarí, pocházející z okolí města Tangeru. Byl dávným přítelem mého otce, a kdykoliv přišel do našeho města Tangeru, bydlíval u nás. V Mekce se usadil v madrase al-Muzaffaríja, kde během dne vyučoval různé náboženské vědy, a noci trávil v klášteře Rabí. Tento klášter je jedním z nejkrásnějších v Mekce a na jeho nádvoří je studna sladké vody, jíž se nevyrovná žádná jiná voda v Mekce. Klášter je obýván samými zbožnými muži a lidé z Hidžázu je mají ve velké úctě a přinášejí jim četné dary. Obyvatelé Tá'ifu, vzdáleného dva dny cesty od Mekky, je zásobují ovocem a mají takový zvyk, že každý majitel palmového háje, vinohradu, zahrady broskví nebo fíků dává z ročního výnosu deset procent tomuto klášteru a dopraví to tam na vlastních velbloudech. Když se někdo neřídí tímto zvykem, klesne mu v příštím roce úroda ovoce nebo je postižena suchem.

Jiným zbožným mužem byl šejch Sa'id al-Hindí, představený kláštera Kalála. Vypráví se o něm, že před nějakou dobou navštívil indického krále Muhammada Šáha, který mu dal velké jmění a poslal jej do Mekky. Avšak mekkánský emír Utajfa jej uvrhl do vězení a žádal, aby mu celé jmění vydal. Když šejch odmítl, dal jej mučit a drtit mu

nohy tak dlouho, až povolil a odevzdal mu 25 000 dirhamů. Pak se vrátil do Indie, kde jsem se s ním setkal. Indický sultán mu dal znovu peníze a vypravil jej s poutníkem jménem Wašl do Mekky. Tento Wašl dostal rovněž od jednoho indického emíra, králova švagra, značný obnos a cenné dary, mezi nimi čestné roucho, jímž jej kdysi přioděl sám král, a kromě toho mu svěřil 50 000 dirhamů, aby mu za ně koupil závodní koně. Šejch Sa'íd se tedy vydal s Wašlem na cestu a nakoupili za peníze, které měli s sebou, mnoho zboží; když dospěli k ostrovu Sokotra — od toho ostrova odvozuje své jméno aloe sokoterské — přepadli je indiští piráti na četných lodích. Rozvinul se prudký boj, v němž na obou stranách padlo mnoho lidí. Jmenovaný Wašl byl dobrým lučištníkem a pobil mnoho nepřátel, potom je však piráti přemohli a Wašl, raněn kopím, zemřel krátce nato. Piráti sebrali všechno, co měli cestující s sebou, avšak ponechali jim lodi, plachty a zásoby na cestu, takže šťastně dopluli do Adenu, kde Wašl vydechl naposled. Je zvykem těchto pirátů, že nezabijí ani neutopí nikoho, leda v průběhu boje; vezmou majetek cestujících a pak je nechají odplout, kam chtějí, i s lodí. Nezmocňují se také otroků, neboť jsou sami z jejich rodu.

IV. kapitola

ARABSKOU POUŠTÍ A HORAMI LÚRISTÁNU

Dvacátého dne měsíce dzu'l-hidždža roku 726 (17. listopadu 1326) jsem opustil Mekku ve společnosti velitele irácké karavany, Pehlewána Muhammada al-Hawího, který pro mne najal až do Baghdádu polovinu nosítek na velbloudu, zaplatil to ze svých peněz a vzal mne pod svou ochranu. Když jsme ukončili závěrečné obcházení Ka'by, vyrazili jsme do Batn Marr s nespočetným množstvím poutníků z Iráku, Churásánu, Persie a jiných východních zemí; bylo jich tolik, že se jimi vlnila země, a kráčeli tak, že jejich pochod se podobal mraku. Kdokoliv se vzdálil za nějakou potřebou ze svého místa v karavaně a neoznačil si je určitým znamením, zbloudil a již je nenalezl pro nesmírné množství lidí.

V této karavaně kráčeli četní velbloudi nesoucí vodu pro chudé poutníky, kteří zadarmo dostávali napít, dále velbloudi obtížení zásobami, z nichž se udílely almužny, léčiva, sladké nápoje a cukr pro ty, kdo onemocní. Kdykoliv se karavana zastavila, bylo uvařeno jídlo ve velkých měděných hrncích a pak rozdáno nemajetným poutníkům i těm, kdo neměli žádné cestovní zásoby. S karavanou šlo i mnoho velbloudů, kteří nesli ty, kdo již nemohli jít pěšky. A to vše díky štědrosti a dobročinnosti sultána Abú Sa'ída.

V karavaně byly rovněž rušné trhy, obrovské zásoby přepychového zboží a všemožné druhy potravin a ovoce. Když karavana táhla v noci, byly před řadami velbloudů a nosítek zapáleny pochodně, takže celá krajina zářila světlem a noc se změnila v jasný den. Z Batn Marr jsme pokračovali v cestě přes Ušfán, Chulajs a Badr do Medíny a dostalo se nám cti navštívit ještě jednou hrob Proroka Božího. Zůstali jsme tam šest dní a zásobivše se vodou na cestu tří nocí vyrazili jsme dále a třetí noc jsme se utábořili ve Wádí al-Arús, kde jsme načerpali vodu z podzemních nádrží. Po odchodu z tohoto místa jsme vstoupili do země Nadžd a to je rovná krajina, kam oko dohlédne, a vdechovali jsme její vonný a sladký vánek. Po čtyřdenním pochodu jsme se zastavili u vodní stanice An-Nákira, kde jsou zbytky cisteren velkých jako rybníky, a odtud jsme šli dále ke stanici Al-Karúra. To jsou nádrže na dešťovou vodu, vystavěné na příkaz Zubajdy, dcery al-Dža'fara, manželky Hárúna ar-Rašída. Toto místo ve středu Nadždu je rozlehlé, s příjemným vánkem a zdravým vzduchem, výbornou půdou a mírným podnebím ve všech ročních obdobích. Další zastávkou byl Al-Hádžir, kde jsou sice nádrže na vodu, protože však často vysychají, je voda získávána kopáním prozatímních studní. Po odchodu z Al-Hádžiru jsme se utábořili v Samíře, což je nízko ležící pruh země na planině, na níž stojí obydlená pevnost. Vody je tam hojnost a je čerpána z obyčejných studní, avšak je trochu nečistá. Kočovníci z okolí přivážejí sem máslo, mléko a ovce a prodávají to poutníkům za oděvy z hrubé bavlny; nic jiného za své produkty nechťejí přijmout. Další zastávka byla u Proražené hory, která se tyčí na písčné poušti a má na svém vrcholku otvor vedoucí z jedné strany na druhou a skrz něj vane vítr. Přes Wádí al-Kurúš, kde není žádná voda, jsme se po celonočním pochodu dostali k ránu k pevnosti Fajd. To je veliký hrad na

rozlehlé rovině, je obehnán hradbami a je u něho podhradí. Jeho obyvateli jsou beduini, kteří žijí z obchodu s poutníky. Zde také zanechávají poutníci, když přijdou z Iráku, část svých zásob a na zpáteční cestě si je opět berou. Fajd leží na poloviční cestě mezi Mekkou a Baghdádem a odtud do Kúfy je dvanáct denních pochodů po pohodlné cestě, při níž se nalézá dostatek vody v cisternách. Je běžným zvykem pro karavany, že přicházejí k tomuto místu ve vojenské formaci a připraveny k boji, aby zastrašily Araby, kteří se zde shromažďují v značném počtu, a aby zamezily splnění jejich touhy po loupení. Setkali jsme se tam také se dvěma emíry Arabů, Fajjádem a Hijárem, syny emíra Muhanná ibn Ísá; byly s nimi nesčetné voje beduinských jezdců a pěšáků, oba však projevili velkou starost o bezpečnost a ochranu poutníků a jejich majetku. Arabové s sebou přivedli velbloudy a ovce a poutníci od nich nakoupili vše, co potřebovali.

Pokračovali jsme pak v cestě a tábořili v Al-Adžžúru, jehož sláva je spojena se jmény dvou romantických milenců, Džamíla a Busajny. Na dalším pochodu jsme tábořili v otevřené poušti a po celonoční cestě jsme se zastavili v Zarúdu, což je rovná planina s rozsáhlými písčinami a malými příbytky obehnanými opevněním. Je tam sice hojnost studní, avšak voda z nich není chutná. Dále jsme tábořili u As-Sa'labíje, kde stojí pobořená pevnost a proti ní obrovská nádrž, k níž se sestupuje po schodišti a která obsahuje tolik dešťové vody, že stačí pro celou karavanu. Sem přicházejí beduini ve velkých skupinách a prodávají velbloudy, ovce, máslo a mléko. Odtud do Kúfy jsou již jen tři denní pochody. Při další cestě jsme se zastavili u Birkat al-Mardžúm (rybník Ukamenovaného); je to hrob při cestě, nad nímž je navršena hromada kamení, a každý, kdo jde okolo, hodí na ni další kámen. Vypráví se, že tento ukamenovaný byl nějaký šíita, který se vydal na pouť

s karavanou a dostal se do hádky s několika Turky, kteří byli přívrženci sunny. V hádce šiita urážel jednoho z druhů Prorokových, a proto ho zabili kameny. Na tomto místě je velká nádrž a ta také patří mezi ty, které dala postavit Zubajda; a vlastně každá nádrž, rybník a studna při cestě z Baghdádu do Mekky je památkou její velké štědrosti — nechť se jí za to Alláh odmění — neboť kdyby nebylo její péče a starostlivosti o tu cestu, nemohl by jí nikdo užívat.

Pokračující v cestě zastavili jsme se ještě v Al-Maškúku, At-Tanáníru, v Zumále a v Al-Hajsamánu a dorazili jsme před Akaba aš-Šajtán (Dáblův průsmyk). Druhého dne zrána jsme se přes ten průsmyk vyšplhali; na celé cestě není jiné příkré místo kromě tohoto, a ani ten průsmyk vlastně není nikterak obtížný ani dlouhý. Další zastávkou byla Wákisa, kde je postavena velká tvrz a nádrž s vodou. Je obývána beduiny a je posledním místem, kde se bere voda ze studně, protože odtud do Kúfy není již žádné místo s vodou s výjimkou některých ramen Eufratu. Obyvatelé Kúfy sem přicházejí vstříc blížící se karavaně a přinášejí mouku, chléb, datle a ovoce a cestující si vzájemně blahopřejí k šťastnému zakončení cesty. Zastavili jsme se ještě v místě zvaném Lawra, pak v Al-Masádžid a nakonec v Manárat al-Kurún (Věž rohů). To je místo v poušti, na němž je vztyčena vysoká věž, ozdobená na vrcholu gazelími rohy; její okolí však není obydleno. Učinili jsme ještě zastávku v Al-Uzajbu, úrodném údolí pokrytém příbytky a obdělávanými poli, a pak jsme dorazili ke Kádísíji. Zde byla vybojována slavná bitva proti Peršanům, v níž Alláh dal zvítězit islámu a porazil mágy, ctitele ohně, takovým způsobem, že se již po ní nevzpamatovali a byli úplně zničeni. Velitelem muslimů byl tehdy Sa'd ibn abí Wakkás a Kádísíja, velké město, byla vzata mečem. Později byla pobořena a dnes z ní zbývá jen to, co se podobá velké vesnici; jsou tam palmové háje a protéká jí několik ramen Eufratu.

Karavana se potom vydala na další pochod a zastavili jsme se v městě Mašhad Alí — v Nadžafu. To je překrásné město, vystavěné na rozlehlé kamenité planině, jedno z nejkrásnějších, nejlidnatějších a nejvýstavnějších v Iráku a jsou v něm pěkná a čistá tržiště. Vstoupili jsme do města branou Báb al-Hadra a prošli jsme tržišti zelinářů, kuchařů a řezníků, potom bazarem ovocnářů, krejčích a prodavačů voňavek a tak jsme dospěli k vnitřní bráně, kde je hrob, o němž se soudí, že je to hrob Alího. Naproti němu jsou četné madrasy, záwije a kláštery s krásnými fasádami, zdobenými barevnou majolikou a ornamenty.

Branou Báb al-Hadra se vejde do velké madrasy, v níž sídlí šíitští studující a súfijové. Kdokoliv ji navštíví, je u nich po tři dny hoštěn a dostává dvakrát denně chléb, maso a datle. Z této madrasy se vstupuje do vlastní svatyně, nad níž se klene kupole, skrze bránu, již střeží vrátní, dozorci a eunuchové. Jakmile se přiblíží návštěvník, jeden z těch lidí se zvedne, aby jej přivítal, anebo se zvednou všichni, podle toho, jaká je návštěvníkova hodnost. Postaví se vedle něho na prahu a zeptají se na dovolení vstoupit: „S vaším dovolením, ó kníže věřících, tento ubohý smrtelník žádá o svolení ke vstupu do vznešeného mauzolea. Jestliže mu je udělíte, je dobře, jestliže nikoliv, obrátí se zpět. A i když není hoden této cti, tedy vy jste zajisté vládcem štědrosti a důstojnosti.“ Pak poručí návštěvníkovi, aby políbil práh, který je ze stříbra stejně jako obě křídla dveří. Potom se vstoupí do svatyně, na jejíchž stěnách visí všemožné druhy koberců z hedvábí i jiných látek a kde stojí zlaté a stříbrné svícny, velké i malé. Uprostřed prostoru pod kupolí je čtverhranná plošina, přikrytá dřevem, jež je prokládáno cizelovanými zlatými deskami, umělecky opracovanými a přichycenými stříbrnými hřebíky; tyto desky zcela zakrývají dřevo, takže z něho není nic vidět. Plošina je o něco nižší než postava průměrného člověka a jsou na ní tři hroby,

o nichž se tvrdí, že jeden z nich je hrob Adama, druhý Noeho a třetí Alího. Mezi hroby stojí zlaté a stříbrné nádoby, naplněné růžovou vodou, pižmem a různými druhy voňavek. Návštěvník ponoří do některé z nich ruku a přetře si obličej a tak se žehná. Svatyně má ještě druhé dveře, jejichž práh je rovněž stříbrný, a na nich jsou závěsy z barevného hedvábí. Tyto dveře vedou do mešity pokryté nádhernými koberci; na stěnách a na stropě visí hedvábné závěsy.

Obyvatelé tohoto města jsou všichni šíité a k mauzoleu se pojí určité zázraky, které je utvrzují v tom, že ta svatyně skutečně obsahuje hrob Alího. Jedním z těchto zázraků je, že v předvečer 27. dne měsíce radžabu, který je u nich znám jako „noc života“, jsou sem přiváženi všichni mrzáci z obou Iráků, z Churásánu, z Fársu i z Malé Asie, takže se jich zde shromáždí asi třicet nebo čtyřicet. Po poslední večerní modlitbě jsou mrzáci posazeni na posvátný hrob, zatímco ostatní stojí očekávající jejich uzdravení a tráví čas tím, že se buď modlí, nebo čtou a recitují korán. Když uplyne polovina nebo dvě třetiny noci, celá skupina mrzáků vstane uzdravena, bez jakékoliv stopy po nemoci a řekne: „Není boha kromě Boha, Muhammad je posel Boží a Alí je přítel Boží!“ Je to dobře známo mezi zdejšími lidmi a slyšel jsem o tom od důvěryhodných osob, nicméně sám jsem nebyl svědkem žádné takové noci. Viděl jsem však v madrase hostí tři mrzáky, z nichž jeden byl z Malé Asie, druhý z Isfahánu a třetí z Churásánu, a vyptával jsem se jich na jejich stav; odpověděli, že zmeškali „noc života“ a že čekají, až nadejde příštím rokem.

V tom městě se neplatí žádné daně, ani přímé, ani nepřímé, a není tam guvernér, nýbrž vládu nad ním vykonává jedině náčelník šerífů, zvaný *nakíb al-ašraf*. Obyvatelé jsou obchodníci, ubírají se široko daleko, jsou odvážní i štedří a jejich chráněnci netrpí při společné cestě ničím zlým,

takže jejich společnost je hojně vyhledávána. Tito lidé jsou však velmi fanatičtí, co se týká Alího. Stává se, že když někdo z obyvatel Iráku trpí nějakou nemocí hlavy, vyrobí ze zlata nebo stříbra model hlavy a přinese ji do svatyně, kde ji náčelník šerífů uloží do pokladnice; stejně tak činí s rukou nebo nohou nebo čímkoliv jiným. Pokladnice svatyně je nesmírná a obsahuje takové množství bohatství, že se to vymyká spočítání.

Nakíb al-ašráf (náčelník šerífů) je ustanoven králem Iráku jako jeho představitel; jeho vážnost u krále je velká a zaujímá u dvora vysokou hodnost. Na cestách jsou mu prokazovány stejné pocty a ceremonie jako velkým emírům; má své vlajky a bubny a vojenská hudba hraje každý den ráno i večer před jeho domem. V jeho rukou spočívá vláda nad městem a není tam jiného guvernéra kromě něho; ve městě není vybírána žádná daň ani pro sultána, ani pro nikoho jiného. Náčelníkem šerífů v době mého pobytu byl Nizámu'd-dín ibn Tádžu'd-dín al-Áwí; před ním byla vláda v rukou čtyř osob, které se střídaly ve výkonu úřadu. Jedním z nich byl šeríf Abú Ghurra, o němž se vypráví tento příběh.

Šeríf Abú Ghurra byl ve svém mládí oddán zbožnosti i studiu náboženských věd a získal tím značnou proslulost. V oné době žil v Medíně, později se však přestěhoval do Iráku, kde byl jmenován sultánským dekretem náčelníkem šerífů. Sultán mu poslal také čestné roucho, standarty a bubny, jak je zvykem pro náčelníky šerífů v Iráku. Tehdy v něm převládly světské touhy, vzdal se své zbožnosti i asketických cvičení a začal používat nezákonně peněz, které mu byly svěřeny. Zpráva o jeho jednání se donesla k sluchu sultána, a když se o tom dozvěděl Abú Ghurra, vydal se na cestu do Churásánu předstíraje, že jde navštívit hrob Alího ibn Músá ar-Ridá v Túsu, avšak ve skutečnosti zamýšlel uprchnout. Po návštěvě hrobu se vydal do Herátu,

což je poslední město v Churásánu, a tam sdělil svým druhům, že jeho úmyslem je jít do Indie. Většina z nich jej opustila, avšak on sám zamířil směrem k Sindu. Když překročil řeku Sindu, která je zvána Pandž Áb (Indus), rozkázal, aby bylo bubnováno na bubny a troubeno na trubky, což způsobilo zděšení mezi vesničany, kteří se domnívali, že Tataři podnikli nějaký nájezd, a utekli do města Údža. Tam podali o tom zprávu guvernérovi, který okamžitě vyrazil se svým vojskem, chystal se k boji a vyslal zvědy, kteří spatřili asi deset jezdců a skupinu pěších a kupců, doprovázejících šerífa na cestě, a ti lidé nesli bubny a standarty. Zvědové se vyptávali, kdo jsou a co zde dělají, a dozvěděli se, že šeríf, náčelník šerífů v Iráku, přijíždí ke králi indického. Vrátili se k emírovi a vysvětlili mu celou záležitost; emír si pomyslel, že šeríf musí být zřejmě chabého rozumu, když dostal nápad pozvednout praporce a bít v bubny v cizí zemi. Šeríf potom přijel do města Údža a zdržel se tam delší dobu a každé ráno a každý večer se konalo u jeho domu čepobití, neboť to měl velmi rád. Vypráví se, že když ještě býval náčelníkem šerífů v Iráku a když bylo před ním bubnováno a bubeník skončil, vzdycky mu rozkázal: „Ještě jednou, bubeníku!“ až se to stalo jeho přezdívkou.

Guvernér města Údža vypsál pak indickému králi vše, co se týkalo šerífa a jeho bubnování po cestě i přede dveřmi jeho domu ráno i večer a o jeho praporcích. A je zvykem v Indii, že nikdo nemá právo rozvinout praporce nebo užívat bubnů bez zvláštního povolení krále a smí se ho používat jenom na cestách. Při pobytu nebo při zastávce smí se bubnovat jedině u bran krále, zatímco v Egyptě, Iráku a v Sýrii se koná čepobití i u bran emírů. Když se indický král dozvěděl tyto věci o šerífovi, nelíbilo se mu to, odsuzoval to a byl nepříjemně dotčen. Krátce nato se šeríf vydal na cestu k hlavnímu městu a stalo se, že současně se

tam vypravil i guvernér Sindu, Kišlú Chán, který byl vysoce vážen králem. Král vyšel vstříc guvernérovi a náhodou se přihodilo, že se šeríf blížil ve stejný den, jsa o několik hodin před emírem. Podle svého zvyku dal bubnovat a znenadání se setkal se sultánem a jeho průvodem. Šeríf vyjel vpřed k sultánovi a pozdravil jej, avšak sultán, když zjistil, o koho se jedná, pokračoval v cestě, až se setkal s guvernérem. Pak se vrátil do města, aniž věnoval šerífovi pozornost a aniž vydal rozkazy pro jeho ubytování. Král se právě chystal vydat na cestu do města Daulatábádu, které je vzdáleno 40 dní od Dihlí, a před odjezdem poslal šerífovi 500 stříbrných dínárů a vzkázal po svém poslu: „Řekni šerífovi, že jestliže se chce vrátit do své země, tedy tohle jsou jeho cestovní výdaje; chce-li podniknout cestu se mnou, bude to na jeho potřeby během cesty, a jestliže dává přednost zůstat v městě, bude mu to stačit až do mého návratu.“ Šeríf tím byl zklamán, neboť věřil, že jej sultán obdaruje nádhernými dary, jako to vždy činíval s jemu rovnými. Rozhodl se tedy, že doprovodí sultána, a připojil se k vezírovi Ahmadu ibn Ajásovi; brzy mezi nimi vzniklo silné přátelské pouto, vezír si jej velice oblíbil, prokazoval mu pocty a přimlouval se za něj u krále tak dlouho, až král nabyl o šerífovi vysokého mínění a přidělil mu dvě vesnice u Daulatábádu, nařizuje mu současně, aby tam sídlil.

Šeríf tam zůstal osm let, shromažďuje příjem z obou vesnic, a získal tím značné jmění. Potom si přál opustit tu zemi, avšak nemohl, protože ti, kdo jsou ve službách sultána, nesmějí odejít bez jeho svolení. Král však má velké zalíbení v cizincích a málokdy dává některému z nich povolení k odchodu. Šeríf se tedy pokoušel uniknout po pobřežní cestě, avšak byl vrácen; potom se odebral do hlavního města a pomocí vezíra získal sultánovo povolení k opuštění Indie. Nádavkem dostal ještě 10 000 indických dínárů, jež mu byly odevzdány v pytli; ten pytel si uložil pod matraci

a spával na něm pro svou lásku k penězům, z radosti z nich a také ze strachu, aby se něco z nich nedostalo jeho společníkům, protože byl velký lakomec. Avšak následkem stálého spaní na pytlí dostavily se silné bolesti v boku a nemoc se zhoršovala právě v době, kdy se chystal k odjezdu. Nakonec zemřel dvacet dní po obdržení pytle s penězi. Odkázal jej šerífu Hasanu al-Džaránímu, který je všechny rozdělil jako almužnu mezi šíity žijící v Dhlí. Indové totiž vůbec nezapomínají na pozůstalosti pro státní pokladnu, nevšímají si také majetku cizinců, ba ani se na něj nedotazují, byť byl největší. Stejně tak si počínají černoši, kteří se nestarají o jmění bílého muže a nezapomínají je, nechávající je v rukou nejvýznamnějšího z přátel zesnulého až do doby, kdy se dostaví pravoplatný dědic.

Když jsme skončili návštěvu u hrobu knížete věřících Alího, karavana se vydala na další cestu do Baghdádu, avšak já jsem zamířil do Basry v doprovodu velké skupiny mužů z arabského kmene Chafádža, který sídlí v těchto končinách. Je to kmen velmi mocný a jeho příslušníci jsou nesmírně stateční; cestovat v této zemi bez jejich doprovodu je zcela nemožné. Naše první zastávka byla v Chawarnaku, místě, kde sídlil an-Nu'mán ibn al-Mundzir a jeho předkové z dynastie Má' as-Samá (Voda z nebes). Město je obydleno a lze tam spatřit zříceniny velké budovy s kupolí na rozlehlé planině blízko kanálu, který vytéká z Eufratu. Podle této řeky jsme pak cestovali územím zvaným Al-Idzár: je to džungle rákosu uprostřed vody a sídlí zde Arabové, kteří jsou proslulí svou útočností. Živí se loupežím a hlásí se k šíitské sektě; skupina dervíšů, která se ubírala za námi, byla jimi přepadena a obrána o všechno, dokonce i o sandály aisky na žebrání. Tito Arabové mají v džungli opevněná místa a v nich se brání proti všem, kdo by je chtěli přepadnout. Procházeli jsme tím územím tři dny a poté jsme dorazili do města Wásitu.

Je to pěkné město se zahradami a stromovím a jeho obyvatelé patří k nejlepším v Iráku, ba nemýlím-li se, vůbec k nejlepším lidem. Většina z nich zná korán nazpaměť a jejich přednes je naprosto bez vady. Kdo se v Iráku chce naučit číst a recitovat korán, přichází do Wásitu; v naší karavaně bylo několik lidí, kteří sem mířili speciálně za tímto účelem.

Protože se tam karavana zdržela tři dny, rozhodl jsem se, že navštívím hrob šejcha Ahmada ar-Rifá'ího, který leží ve vesnici Umm Ubajda, asi jeden den od Wásitu. V doprovodu tří Arabů z kmene Asad jsem se vydal na cestu a k polednímu příštího dne jsme přibyli na místo. U hrobu je postaven obrovský klášter, v němž sídlí tisíce dervišů. Po odpolední modlitbě se ozvalo bubnování na velké bubny i na malé bubínky a derviši počali tančit. K večeru bylo přineseno jídlo, které se skládalo z rýžového chleba, ryby, mléka a datlí. Po jídle a večerní modlitbě se dali do recitování litanií, pak začali zase tančit za doprovodu hudby. Bylo zapáleno několik nákladů dřeva a někteří derviši tančice vstupovali do ohně, ba mnozí se v něm i váleli a jiní si jej zase házeli do úst, až úplně uhasl. Je to osobitá zvyklost dervišů řádu Ahmadíja. Jsou mezi nimi i takoví, kteří vezmou velkého hada a kousnou ho zuby do hlavy tak, že ji prokousnou skrz naskrz.

Po návštěvě hrobu jsem se vrátil do Wásitu a tam jsem zjistil, že moje karavana již odjela. Nicméně jsem ji dostihl ještě na cestě a po několika zastávkách jsme se dostali do Basry. Když jsme se blížili k městu, zpozoroval jsem ve vzdálenosti asi dvou mil od města velkou budovu podobnou pevnosti. Dotazoval jsem se na to a bylo mi sděleno, že je to mešita Alího. Basra byla totiž v dřívějších dobách tak rozlehlá a zaujímalá takové prostranství, že ta mešita stála kdysi uprostřed města, zatímco dnes je od něho vzdálena dvě míle. O dvě míle dále se rozkládají staré hradby, které

obklopovaly město, takže mešita stojí dnes na půl cestě mezi nimi a městem.

Basra patří k předním městům v Iráku a je to město proslulé a slavné po celé zemi; žádné jiné místo se mu nevyrovná co do počtu datlových palem. Za jeden irácký dirham se dostane na trhu 14 liber datlí a dirham se rovná jedné třetině nukry, což je egyptská stříbrná mince. Místní soudce mi jednou poslal tak těžký koš datlí, že ho jeden člověk mohl jen stěží unést; prodal jsem ty datle a dostal jsem za ně devět dirhamů, přičemž si nosič, který je odnesl z mého bytu na tržiště, řekl o tři dirhamy. Z datlí se zde vyrábí med zvaný „tekoucí“, výtečný nápoj, který se chutí podobá sirupu.

Obyvatelé Basry mají výborný charakter: jsou vůči cizincům pohostinní, chovají se k nim s úctou a nikdo se v tom městě nenudí. Páteční modlitba se koná ve zmíněné mešitě Alího, která je jinak po celý týden zavřena. Je to pěkná budova a v ní je uložen exemplář koránu, který četl chalífa Osmán ve chvíli, kdy byl zavražděn; jeho krev zanechala stopu na stránce, kde jsou slova: „Neboť Alláh tě podpoří proti nim, vždyť on je slyšící a vědoucí“ (2:131).

Jednou v pátek jsem se účastnil bohoslužby v mešitě, a když potom povstal kazatel a začal kázat, zjistil jsem s ohromením, že se dopouští mnoha hrubých gramatických chyb. Překvapilo mne to a hovořil jsem o tom se soudcem. „V tom městě již nezůstal nikdo, kdo by znal něco z gramatických věd,“ odpověděl mi. A to je poučení pro toho, kdo o tom přemýšlí! V této Basře, jejíž obyvatelé dosáhli kdysi prvenství ve filologii a v níž byly i kořeny i větve této vědy, v tomto městě, které zrodilo vůdce této vědy, jehož prvenství nikdo nemůže ohrozit — v tomto městě neumí kazatel pronést kázání, aniž se dopustí mnoha hrubých gramatických chyb!

Mešita Alího má sedm minaretů, z nichž se jeden hýbá —

podle mínění místních obyvatel — při vyslovení Alího jména. V doprovodu jednoho z Baserských jsem vylezl až na nejvyšší ochoz minaretu a v jednom rohu jsem našel dřevěnou rukojeť, připevněnou ve zdi a připomínající rukojeť zednické lžíce. Ten člověk, co byl se mnou, vzal ji do ruky a řekl: „Při hlavě knížete věřících Alího, pohni se!“ Pak zatřásl rukojetí a minaret se pohnul. Potom jsem vzal za rukojeť já a řekl jsem: „Já však říkám: při hlavě Abú Bekra, chalífy Proroka božího, pohni se!“ A když jsem pákou zatřásl, minaret se pohnul. Všichni se tomu divili; obyvatelé Basry jsou však všichni sunnité, takže se nikdo nemusí obávat učinit to, co já. Kdyby se však něco podobného událo v Mašhadu Alí, v Mašhadu Husajn, v Hille, na Bahrajnu, v Kummu, v Kášánu, v Sávě, v Áwě nebo v Túsu, byl by ten, kdo by si počínal jako já v Basře, nadobro ztracen, neboť obyvatelé všech těchto míst jsou šíité.

V Basře jsem se nalodil na *sambúk* (to je malý člun), abych se dostal do Ubully, která leží o deset mil dále. Cesta vede mezi zahradami a palmovými háji, které se rozkládají jak na levém, tak i na pravém břehu řeky, a ve stínu stromů sedí obchodníci a prodávají chléb, ryby, datle, mléko a ovoce.

Ubulla bývala kdysi velkým městem, kam připlouvali obchodníci z Persie i z Indie, byla však zničena a dnes je to pouhá vesnice, v níž lze vidět trosky zámků a jiných budov, které hlásají její zašlou slávu. Potom jsme na malé lodi, která patřila jednomu člověku z Ubully, pluli po zálivu, který vychází z moře. Nasedli jsme po západu slunce a ráno jsme dopluli do Abbadánu, velké vesnice ležící na ncobdělané slané půdě. Stojí tam několik mešit, modliteben a klášterů pro zbožné muže. Byl jsem zpraven o tom, že tam přebývá jakýsi asketa velkých zásluh, žijící v úplné samotě. Jednou měsíčně přichází na pobřeží a nachytá tolik ryb, kolik mu stačí na měsíc, a potom odejde. Tak to

dělá již několik let. Když jsme připluli do Abbadánu, neměl jsem jiné starosti než vyhledat toho muže a našel jsem ho, jak se modlí v pobožené mešitě. Usedl jsem po jeho boku, a když skončil modlitbu, vzal mne za ruku a pravil: „Nechť Alláh splní tvá přání na tomto i na onom světě.“ A vskutku jsem dosáhl vyplnění svého přání na tomto světě, neboť mým přáním bylo procestovat celou zemi; a pokud vím, dosáhl jsem v tom toho, čeho nedosáhl nikdo jiný. Zůstává ještě onen svět, avšak naděje v milosrdenství Alláhovo, v jeho odpuštění i na vstup do ráje je velká.

Když jsem se navrátil ke svým přátelům, sdělil jsem jim vše o tom muži a určil jsem jim místo, kde se zdržuje. Šli tam, avšak již jej nenalezli a nemohli se ani nic o něm dozvědět; večer jsme se všichni vrátili do blízké záwije a přenocovali v ní. Po večerní modlitbě k nám přišel jeden z dervíšů této záwije, který chodíval každý večer do Abbadánu rozsvěcovat lampy v mešitě, a sdělil nám, že potkal ve vesnici onoho zbožného muže, který mu dal sušenou rybu a řekl: „Dej ji tomu hostu, který dnes přišel.“ Dervíš se proto zeptal, když k nám vstoupil: „Kdo z vás viděl dnes šejcha?“ — „Já,“ odpověděl jsem, načež mi řekl: „Vzkazuje ti, že toto je pro tvé pohoštění.“ Poděkoval jsem Alláhovi, dervíš nám uvařil rybu a všichni jsme se najedli. Nikdy jsem nejedl lepší rybu. Přišlo mi na mysl, abych zůstal po zbytek svého života ve službách toho šejcha, avšak moje duše, posedlá cestováním, mne odvrátila od toho rozhodnutí.

Ráno jsme znovu nasedli na loď a pluli jsme po moři do města Madžúlu. Učinil jsem svým pravidlem, že se nebudu nikdy vracet po cestě, kterou jsem přišel, pokud to bude možné. Měl jsem namířeno do Baghdádu a jakýsi člověk v Basře mi poradil, abych se tam vydal přes zemi Lúrů, potom přes Irák al-Adžam a Irák al-Arab, a já jsem se řídil jeho radou. Po čtyřdenní plavbě jsme dospěli do Madžúlu, malého města na břehu Perského zálivu; půda

je zde slaná a nerostou na ní ani stromy, ani rostliny. Zůstal jsem tam jen jeden den a najal jsem si jízdní zvíře od lidí, kteří dopravují obilí z Rámizu do Madžúlu. Po tři dny jsme cestovali pustinou, obývanou Kurdy, kteří bydlí ve stanech ze srsti, a pak jsme přišli do Rámizu (Rám-Hur-muz), pěkného města, bohatého ovocem a zavodňovaného řekami. Zdržel jsem se v něm přes noc a pak jsem opět po plné tři dny projížděl mezi kurdskými vesnicemi. V každé stanici stojí zájwja, kde cestující nalezne chléb, maso a sladkosti vyráběné z rozinek, sirupu, mouky a másla. V každé zájwiji je šejch, imám, muezzin, služebník pro chudé a otroci oběho pohlaví, kteří slouží jako kuchaři.

Poté jsem dojel do města Tustaru (Šúštar), které leží na okraji roviny při úpatí pohoří, má nádherné zahrady a hojně navštěvované tržiště. Modrá řeka (Kárún) obtéká město ze všech stran; je to řeka obdivuhodná svou čistotou a chladem i v dobách největších veder. Neviděl jsem žádnou řeku, jejíž vody by byly tak modré, snad s výjimkou řeky v Badachšanu. Přes tuto řeku je postaven lodní most, podobný tomu, který je v Baghdádu a v Hille.

Po dobu šestnácti dní jsem bydlil v madrase šejcha Šarafu'd-dína Músy, muže zasloužilého a výtečného, spojujícího vědění se zbožností a ctnost s laskavostí. Každý pátek káže v hlavní mešitě, a když jsem uslyšel jeho kázání, všichni kazatelé, které jsem dosud slyšel v Hidžázu, v Sýrii a v Egyptě, klesli v mých očích, neboť ještě nikdy jsem se nesetkal s ničím podobným. Jednoho dne jsem se účastnil hostiny, kterou pořádal ve své zahradě na břehu řeky, na níž byli přítomni všichni právníci i hodnostáři, a přišli tam i dervíši ze všech stran. Když se všichni najedli a pomodlili, šejch pronesl kázání a potom předčítači koránu před ním recitovali hlasy, jež dojímalý k pláči, a melodiemi, které hýbaly duší. Potom šejch znovu pronesl kázání plné vážnosti a důstojnosti a ukázal v něm svou výtečnou zna-

lost všech věd, jako výkladu koránu a citování tradic s jejich různými významy.

Když skončil, házeli k němu lidé ze všech stran lístky papíru, neboť je perským zvykem psát otázky na papírky a házet je na řečníka, aby na ně odpověděl. Šejch sebral papírky a začal na ně postupně odpovídat pozoruhodným a elegantním způsobem.

Po odchodu z Tustaru jsme se po tři dny ubírali vysokým pohořím, kde na každé zastávce byla zázujia stejně jako při dřívější cestě. Cílem naší cesty bylo město Ídzadž, zvané také Mál al-Amír (Majetek emíra), sídlo sultána *atabega*. Ubytoval jsem se zde u šejcha šejchů, učeného Núru'd-dína al-Kirmáního, který byl inspektorem všech zázují neboli, jak je nazývají Peršané, *madras*. Sultán si ho velice váží a navštěvuje ho často a podobně k němu přicházejí státní i městští hodnostáři ráno a večer. Šejch mne přijal se všemi poctami, pohostil mne a ubytoval v jedné zázujii, kde jsem zůstal několik dní. Mými společníky bylo dvanáct fakírů, mezi nimiž byl jeden imám, dva předčítači koránu a jeden sluha.

Vládcem Ídzadžu byl v době mé návštěvy sultán atabeg Afrásijáb; atabeg je u nich titul každého, kdo spravuje tuto zemi, která je nazývána země Lúrů (Lúristán). Otec nynějšího vládce, atabeg Ahmad, byl velmi zbožný člověk a slyšel jsem od zdejších důvěryhodných mužů, že dal vystavět ve svém království 460 zázují a v samotné Ídzadži 44. Příjmy z daní rozdělil na tři rovné části: první byla určena na vydržování zázují a *madras*, druhá na žold vojska a třetí pro výdaje vládce, jeho rodiny a úředníků. Památky jeho dobročinnosti bylo vidět z největší části v horách: ve skalách byly vysekány cesty, upraveny a rozšířeny tak, že je zvířata mohla lehce překonávat i s nákladem. Toto pohoří se táhne na sedmnáct dní cesty do délky a deset dní do šířky, je nesmírně vysoké a protékají jím řeky. Rostou zde

hlavně duby, z jejichž žaludů se vyrábí chléb. Na každé stanici je záwija zvaná madrasa. Jakmile cestující dorazí do takové madrasy, dostane tolik jídla, kolik mu vystačí na celý den, a rovněž jeho zvíře dostane hojnost píce, ať již o to žádá nebo nikoliv. Vládne tam takový zvyk, že sluha madrasy vyjde při příchodu cestujících ven, spočítá lidi a dá každému po dvou kulatých bochnících chleba, maso a sladkosti; a to vše pochází z dobročinných nadací sultána Ahmada.

Když jsem přišel do Ídzadže, chtěl jsem vidět sultána Afrásijába, avšak nepodařilo se mi to, vychází pouze v pátek, neboť je oddán vínu. Měl jediného syna a nástupce, který zrovna v době mého pobytu onemocněl. Jednoho večera vyhledal nás sultánův sluha a vyptával se na moje poměry a můj stav; když jsem jej o tom informoval, odešel, avšak později se vrátil a přinesl dva velké podnosy, jeden s jídlem a druhý s ovocem, a kromě toho váček plný peněz. Doprovázeli jej hudebníci se svými nástroji a sluha jim řekl: „Tak spusťte hudbu, aby tito dervíši mohli zatančit a pomodlit se za zdraví sultánova syna!“ „Avšak moji společníci neznají ani hudbu, ani tanec,“ řekl jsem mu; nicméně pomodlili jsme se všichni za sultána i za jeho syna; peníze jsem potom rozdělil mezi fakíry. Když uplynula polovina noci, zaslechli jsme pláč a nářek, neboť nemocný princ zemřel.

Nazítří ke mně přišel šejch záwije a někteří jiní a pravili: „Velcí tohoto města, soudcové, fakíři, šerífové i emíři se odebrali do sultánského paláce, aby vyjádřili svou soustrast, a bylo by vhodné, abys tam šel také s ostatními.“ Odmítl jsem to, avšak oni stále naléhali a nezbylo mi tedy než jít. Audienční sál paláce byl naplněn dospělými i dětmi, od otroků až k princům, vezírům a vojákům. Všichni byli oděni do hrubých šatů různých barev a do koňských pokrývek a hlavy měly posypány prachem a hlínou; někteří

si dokonce ostříhali vlasy nad čelem. Byli rozděleni na dvě skupiny, z nichž jedna stála ve vyšší a druhá v nižší části sálu; obě skupiny postupovaly proti sobě a každý člověk se bil rukama do prsou a volal persky *Chwandkáríma*, což znamená „Můj pane“. Viděl jsem v tom něco odporného a ponižující divadlo a nikdy jsem nebyl svědkem ničeho podobného.

Toho dne se mi přihodilo podivuhodné dobrodružství. Vstoupil jsem do sálu a viděl jsem, že soudcové, kazatelé a šerífové se opírají o stěny sálu, který byl úplně naplněn lidmi. Někteří plakali, jiní pláč předstírali a další měli oči sklopeny k zemi. Na svých šatech měli všichni oděvy z hrubé nebílené bavlny; oděvy byly rubem navrch. Na hlavách měli kousky hrubé látky nebo černý závoj. A takový je jejich zvyk po dobu čtrnácti dní, které následují po pohřbu, neboť to je u nich období smutku. Sultán potom pošle každému, kdo si takto počínal, kompletní oděv.

Když jsem viděl, že všechny stěny sálu jsou zaplněny, rozhlížel jsem se napravo i nalevo, hledaje nějaké místo, kde bych se mohl posadit. Spatřil jsem jakési pódium vyvýšené asi jednu píd nad úroveň země. V jednom z jeho rohů seděl nějaký člověk, který se držel trochu stranou od ostatních; byl oblečen do vlněného šatu, podobného plstěnému pláští, do kterého se odívají zdejší chudší lidé v době dešťů nebo sněhu, nebo když cestují. Dostal jsem se až k tomu muži, avšak když moji druhové viděli, že se k němu blížím, oddělili se ode mne a dávali najevo podiv nad mým počínáním. Nevěděl jsem vůbec, kdo to je, a vstoupil jsem klidně na pódium a pozdravil jsem. Odpověděl na můj pozdrav a trochu se pozvedl ze země, jako by chtěl vstát. Sedl jsem si do protějšího rohu a pak jsem se podíval po přítomných lidech; všichni se na mne upřeně dívali, čemuž jsem se podívil. Jeden ze soudců mi dával znamení, abych sešel k němu, ale neučinil jsem to; od té chvíle jsem se však

domýšlel, že mým sousedem je sultán. Po uplynutí hodiny dostavil se šejch šejchů Núru'd-dín, vystoupil na pódium a pozdravil mého souseda, který se při jeho přiblížení zvedl; šejch si potom sedl mezi mne a něho a věděl jsem nyní, že je to sultán. Pak byly přineseny máry a citroníky a pomerančovníky, na jejichž větvích bylo plno ovoce. Tyto stromy byly potom nesený v pohřebním průvodu, takže máry jako by kráčely uprostřed zahrady; před nimi byly nesený svítilny a svíčky připevněné na dlouhých tyčích. Po modlitbě všichni lidé doprovodili máry ke hrobce králů, která je vzdálena čtyři míle od města; já sám jsem se pohřbu neúčastnil pro příliš velkou vzdálenost a vrátil jsem se do madrasy.

Za několik dní ke mně sultán vyslal posla s pozváním k návštěvě. Šel jsem s ním k bráně zvané brána Cypřišů a po mnoha schodech jsme se dostali do místnosti, v níž nebyly žádné koberce vzhledem k smutku za sultánova syna. Sultán seděl na podušce a před ním stály dvě uzavřené nádoby, jedna zlatá a druhá stříbrná. V pokoji byl jinak jen malý zelený modlicí koberec, který byl pro mne rozprostřen vedle sultána. Kromě mne byl přítomen jeden komorník a jeden ze sultánových stolovníků.

Sultán se mne vyptával na mou vlast, na egyptského sultána a na Hidžáz a odpovídal jsem na všechny jeho otázky. Potom přišel náčelník právníků, sultán mi ho představil a začal jej chválit; přitom jsem upozoroval, že sultán je opilý. Nakonec řekl arabsky, jazykem, kterým mluvil velmi dobře: „Promluv nyní!“ Řekl jsem mu: „Chceš-li mne poslechnout, tedy ti říkám: ty jsi synem sultána atabega Ahmada, proslulého zbožností a spravedlností, a není nic, co by se ti mohlo vytýkat jako vládci kromě tohoto“ — a ukázal jsem na obě nádoby. Zastyděl se při těchto slovech a mlčel. Chtěl jsem se vzdálit, avšak nařídil mi, abych si ještě sedl, a pravil: „Setkat se s lidmi, jako jsi ty,

je milostí od Alláha.“ Potom jsem si všiml, že se kymácí ze strany na stranu a že usíná, a tak jsem odešel.

Při odchodu jsem nemohl nalézt své sandály, které jsem nechal u dveří; šejch právníků se vrátil, aby je hledal v přijímacím salóně, a skutečně je našel v jednom z výklenků. Jeho laskavost mne uvedla do rozpaků a začal jsem se mu omlouvat, avšak on políbil sandály, položil si je na hlavu na znamení úcty a řekl: „Nechť ti Alláh požehná! To, co jsi řekl našemu sultánovi, nemohl by mu říci žádný jiný člověk; doufám, že tvá řeč na něj učinila dojem.“

Za několik dní jsem potom opustil Ídzadž a sultán mi poslal jistý obnos peněz a podobně obdaroval i mé spolence. Plných deset dní jsme cestovali sultánovou zemí mezi vysokými horami a každou noc jsme trávili v madrase, kde jsme vždy našli jídlo. Některé madrasy jsou postaveny na opuštěných a neúrodných místech, avšak vše potřebné je tam dováženo.

Pak jsme projížděli hojně zavlažovanou planinou, která již náleží k provincii Isfahán, a dojeli jsme do města Ušturkán a Fírúzán. Sem jsme dorazili odpoledne a zjistili jsme, že všichni obyvatelé odešli, aby doprovodili jakýsi pohřeb; nesli zapálené pochodně před nosítky s mrtvolou i za nimi a v průvodu šli hudebníci a zpěváci, kteří zpívali různé veselé písně, což nás nesmírně udivilo. Zůstali jsme tam přes noc a ráno jsme pokračovali v cestě mezi zahradami, potoky a pěknými vesnicemi, v nichž bylo mnoho holubníků.

K večeru jsme byli již v Isfahánu, které leží v provincii Irák al-Adžam. Je to jedno z největších a nejkrásnějších měst, avšak jeho valná část leží v troskách následkem rozbrojů mezi sunnity a šiity, které trvají dodnes. Město je bohaté ovocem a zvláště zdejší broskve nemají sobě rovné; místní lidé je suší a konzervují, a když se rozbije jejich pecka, obsahuje sladkou mandli. Obyvatelé Isfahánu mají pěkný

vzhled, světlou a jasnou pleť, trochu načervenalou, a jsou nesmírně stateční, pohostinní a snaží se neustále předčít jeden druhého v pořádání hostin. O tom se vyprávějí mnohé podivuhodné historky. Lidé stejného zaměstnání tvoří sdružení stejně jako významní mužové města, kteří nejsou řemeslníky ani obchodníky, a je tam dokonce i sdružení mladých svobodných mužů. Tato sdružení se snaží vzájemně předstihnout a zvou se na hostiny, při nichž se každá skupina lidí hledí co nejvíce vyznamenat a ukázat. Bylo mi vyprávěno, že jedno sdružení pořádalo pro druhé hostinu, při níž byla všechna jídla připravena na ohni svíček; pozvaní potom uspořádali druhou hostinu a vařili jídla na ohni z hedvábí.

Potom jsme odjeli z Isfahánu s úmyslem navštívit šejcha Madžu'd-dína v Šírázu, vzdáleného odtud deset dní cesty. Přes Kalíl a Surmá jsme se po šesti dnech dostali do města Jazdichwástu, malého, avšak důkladně postaveného města s krásnými tržišti. Město stojí na okraji prolákliny bohaté zahradami a prameny. Před ním stojí karavanseraj, kde cestující přespávají; má železná vrata, je dokonale opevněn a uvnitř jsou krámy, kde lze dostat vše, co cestující potřebují. V tomto městě se vyrábí sýr, který nese jméno podle města, a tomu sýru se chutí nic nevyrovná; každý sýr váží dvě až čtyři úkije.

Z Jazdichwástu jsme cestovali přes planinu obývanou Turky a dorazili jsme do Šírázu, města solidně postaveného, rozlehlého a zaujímajícího vysoké postavení mezi všemi městy. Je postaveno s velkým vkusem a obdivuhodně plánováno, takže každé řemeslo má vlastní tržiště. Šírázští jsou hezcí lidé a chodí neobyčejně čistě oděni. Na celém Východě není město, které by se tak podobalo Damašku krásou tržišť, zahradami, řekami i vzhledem svých obyvatel jako Šíráz. Leží na rovině, ze všech stran obklopeno zahradami, protéká jím pět řek, z nichž nejznámější je

Ruknábád, jehož voda je sladká, chladná v létě a teplá v zimě. Hlavní mešita v Šírázu se jmenuje *Al-Masdžid al-atík* (stará mešita) a je to jedna z největších a nejlépe stavěných budov, jaké jen lze vidět. Její nádvoří je rozlehlé a dlážděné mramorem, který je v době veder každou noc kropen vodou.

Obyvatelé Šírázu jsou lidé dobří, zbožní a cudní, zvláště pak ženy, které nosí boty a vycházejí do ulic zahaleny do plášťů a závojů, takže není možno zahlédnout žádnou část jejich těla. Pozoruhodné je to, že se každé pondělí, čtvrtek a pátek shromažďují v hlavní mešitě, aby si poslechl kazatele. Často jich tam bývá i tisíc i dva tisíce; drží v rukou vějíře, kterými se ovívají pro silné vedro. V žádném městě jsem neviděl tolik žen najednou pohromadě.

Když jsem přišel do Šírázu, neměl jsem jinou touhu než vyhledat šejcha, kádiho, imáma, pól přátel božích, zázrak své doby, Madždu'd-dína Ismá'íla. Přišel jsem do madrasy Madždíje, která má své jméno po něm a v níž sídlí, v době, kdy šejch doprovázen několika přáteli odcházel na odpolední modlitbu. Pozdravil jsem, on mne objal, podal mi ruku a dovedl mne k svému modlitebnímu koberci. Když skončila modlitba a audience, kterou poskytl předním tohoto města, jal se mne šejch vyptávat na mé osudy a okolnosti mého příchodu; tázal se mne na Maghrib, Egypt, Sýrii a Hidžáz. Potom nařídil, abych byl ubytován v jeho madrase. Druhého dne se dostavil posel vládce Iráku sultána Abú Sa'ída k šejchovi a byl to jeden z předních emírů. Když se přiblížil k šejchovi, sňal z hlavy svou *šášiji*, políbil šejchovi nohu a posadil se před něj, drže si rukou ucho. A to jest zvykem tatarských emírů, když jsou v přítomnosti svých králů. Tento emír přijel v doprovodu pěti set jezdců, otroků, služebníků a přátel a utábořil se před městem. Ihned po příjezdu šel s pěti osobami navštívit šejcha, avšak ze zdvořilosti vstoupil pouze sám.

Dřívější vládce Iráku, sultán Muhammad Chudábende, měl u sebe v době, kdy byl ještě pohanem, jakéhosi šiiitského právníka, přívržence dvanácti imámů. Když tento sultán přijal islám a Tataři jej v tom následovali, prokazoval velkou úctu tomuto právníkovi. Ten mu vychválil šiiitské učení a jeho přednosti před ostatními směry tak, že sultán nařídil, aby všichni lidé byli donuceni vyznávat šiiitské učení. V tom smyslu poslal rozkazy do obou Iráků, do Ázerbájdžánu, do Isfahánu, do Kirmánu i do Churásánu. První města, kam tento rozkaz dospěl, byla Baghdád, Šíráz a Isfahán. Obyvatelé Baghdádu, kteří jsou sunnité a následují většinou směr Ibn Hanbala, odmítli uposlechnout a vydali se se zbraněmi do mešity, kde byl sultánův vyslanec. Jakmile kazatel vystoupil na kazatelnu, zamířili k němu všichni tito lidé v počtu asi 12 000, všichni ozbrojeni. Přisahali, že jestliže kazatel změní obvyklé kázání nebo k němu něco přidá či něco vynechá, zabijí jak jej, tak i vyslance a že se potom odevzdají do vůle Alláhovy. Sultán nařídil, aby jména prvních chalífů a jiných druhů Muhammadových byla v kázání zamlčena a bylo zmíněno jen jméno Alího a jeho přívrženců. Kazatel dostal strach, že bude zabit, a proslovil kázání obvyklým způsobem.

Obyvatelé Isfahánu a Šírázu jednali podobně jako Baghdádští. Když se vyslanci vrátili k sultánovi a podali mu zprávu o tom, co se přihodilo, nařídil, aby byli přivedeni soudcové za všech tří měst. První byl předveden šejch Madždu'd-dín, kádí ze Šírázu. Sultán se tehdy zdržoval na místě zvaném Karabagh, kde obvykle trávil letní měsíce. Jakmile byl kádí přiveden, sultán nařídil, aby byl hozen psům — a byla to divoká zvířata s řetězy na krku a přivykáá požírat lidi. Když jim měl být někdo obětován, postavili nešťastníka na rozlehlou pláň; pak byli vypuštěni psi, člověk před nimi prchal, avšak nenalezl žádné úto-

čiště; zvířata jej dostihla, roztrhala na kusy a pak sežrala. Když byli psi vypuštěni na kádího Madždu'd-dína a přišli k němu, chovali se k němu přátelsky, vrtěli ocasy a vůbec mu neublížili. Když se o tom sultán dozvěděl, vyběhl bos z paláce, poklekl před kádím, políbil mu nohy a oděl jej do všech šatů, které měl na sobě; a to je největší poctou, kterou může sultán prokázat. Poté se zřekl šíitského učení a napsal do provincií, aby lidé setrvali nadále ve své sunnitské víře. Pak obdaroval kádího a věnoval mu kromě jiného sto vesnic v Džamkánu — to jest údolí mezi dvěma horami, které měří 24 farsachů a jímž protéká velká řeka, a je to nejlepší okrsek v šírázské provincii. Kádího Madždu'd-dína jsem viděl ještě jednou v době svého návratu z Indie, v roce 748 (1347); byl tehdy již velmi sláb, nicméně mne poznal, zvedl se na pozdrav a objal mne. Ubytoval mne opět ve své madrase, ve stejném pokoji jako při prvním pobytu. Navštívil jsem jej jednoho dne a našel jsem u něho sultána Šírázu, jak před ním sedí na zemi a drží si rukou ucho.

Sultánem Šírázu byl v době mé návštěvy Abú Ishák Índžú, jeden z nejlepších vládců, hezké postavy a příjemného zevnějšku a nesmírně jemného chování; je štědrý, skromný, avšak současně silný a mocný stejně jako jeho království. Jeho armáda čítá více než 5000 mužů, Turků i Peršanů, avšak obyvatelům Šírázu nedůvěřuje. Nepřijímá je vůbec do svých služeb a nepřipouští je do svého blízkého okolí. Žádný z nich nesmí nosit zbraně, neboť jsou to lidé stateční, odvážní a schopní se kdykoliv vzbouřit proti vládci. Ten, u něhož je nalezena nějaká zbraň, je potrestán. Viděl jsem jednou nějakého člověka, jehož vedli *džándárové*, to jest policisté, s řetězem na krku a bylo mi řečeno, že byl chycen v noci s lukem v ruce.

Když v roce 735 (1335) zemřel vládce Iráku Abú Sa'íd, zmocnil se každý guvernér toho, co bylo právě pod jeho

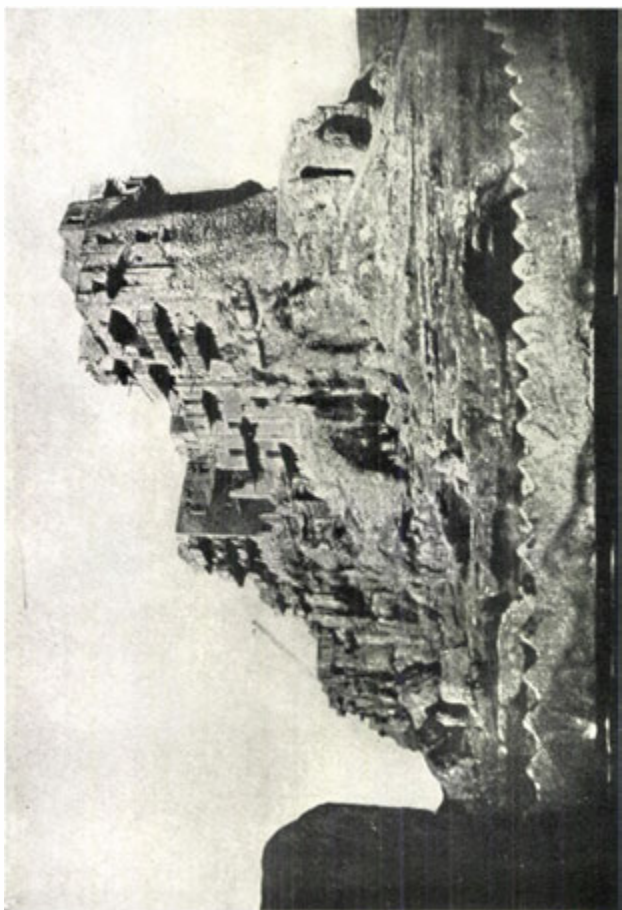
správou, a sultán Abú Ishák se tak stal vládcem Šírázu, Isfahánu a Fársu. Jeho moc značně vzrostla a rozhodl se ji ještě zvětšit dobytím sousedních oblastí. Nejdříve se zmocnil Jazdu, avšak tamní vládce emír Muzaffar se opevnil v silné tvrzi šest mil od Jazdu, kde jej Abú Ishák marně obléhal. Při mírovém jednání byly pak emíru Muzaffarovi vráceny všechny jeho provincie.

Sultán Abú Ishák se zabýval jednu dobu myšlenkou vystavět palác podobný Íwánu Kistrá (Paláci Chosroa) a nařídil obyvatelům Šírázu, aby vykopali základy. Lidé se jali na tom pracovat a každý cech soutěžil s druhým a věc došla tak daleko, že dokonce na odnášení hlíny používali kožených košíků, které přikrývali hedvábnými a zlatem prošivanými látkami. Totéž dělali s košíky pro osly a někteří si dali vyrobit stříbrné motyky a při práci zapalovali četné svíčky. V době kopání se odívali do svých nejkrásnějších šatů a přivazovali si k pasům hedvábné šátky. Sultán sledoval postup práce z balkónu svého letohrádku. Když bylo kopání základu dokončeno, obyvatelé města byli od další práce osvobozeni a jejich místa zaujali placení dělníci, jejichž počet dosáhl několika tisíc. Slyšel jsem od guvernéra města, že většina daní Šírázu byla spotřebována na tuto stavbu. Sultán Abú Ishák toužil vyrovnat se indickému sultánovi co do štědrosti a nádhery svých darů, avšak jak vzdáleny jsou Plejády od této země? Největší štědrost, o níž jsem slyšel, byla prokázána Abú Ishákem vyslanci krále Herátského, jemuž daroval 70 000 dínárů, zatímco král Indie nepřestává dávat mnohokrát více nespočetnému množství osob. Uvedu jen jeden takový příklad.

Emír Dacht jednoho dne onemocněl v hlavním městě indického krále a ten jej přišel navštívit. Když vstoupil do pokoje nemocného, chtěl emír vstát, avšak král jej zapřísahal, aby neopouštěl lůžko. Pak bylo přineseno křeslo

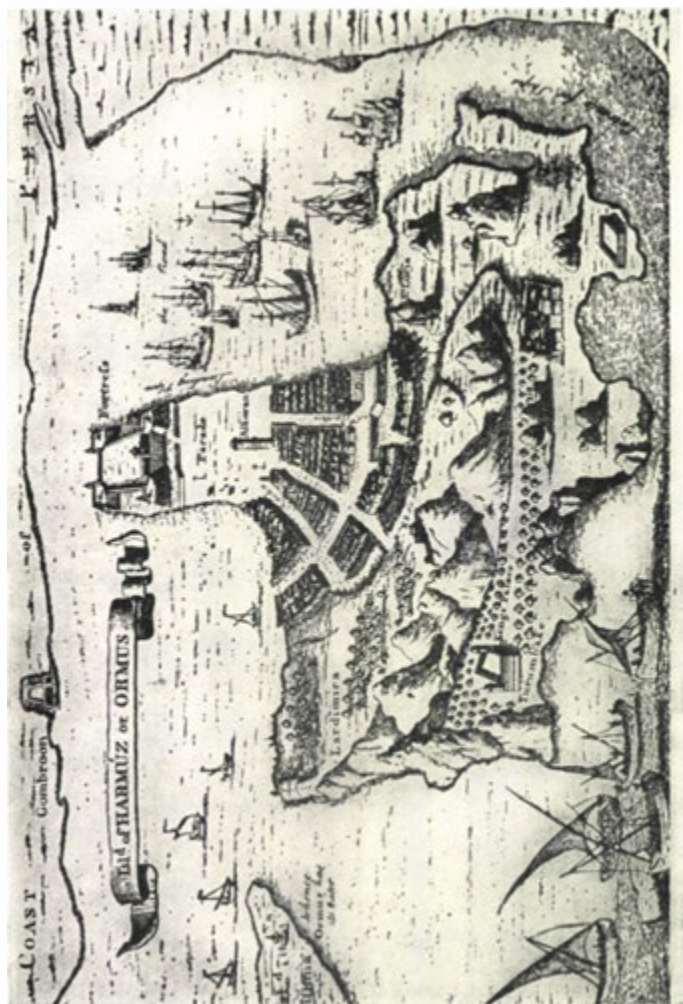
9. Hisn al-Akrád (Crac des Chevaliers)

10. Pevnost v Jazdichwástu

11. Prístav Maskat v r. 1670

12. Ostrov a město Hormuz v 17. stol.

pro krále a král nařídil přinést zlato a váhu. Poté poručil nemocnému, aby se posadil na jednu miskú vah. Emír řekl: „Ó vládce světa, kdybych byl věděl, že chceš učinit tohle, byl bych si na sebe vzal víc oděvů.“ Král odpověděl: „Oblékni si tedy vše, co máš.“ Emír si oblékl šaty, které nosíval v chladném období a které byly vatovány, a posadil se na váhu. Pak bylo na druhou miskú kladeno zlato, až se jeho váha vyrovnala váze emíra, načež král řekl: „Vezmi si to a rozdej to jako almužnu za své uzdravení,“ a odešel.

V Šírázu je hodně svatyň, jež jsou navštěvovány a uctívány obyvatelstvem. K nim náleží hrobka imáma Abú Abdalláha ibn Chafífa, který je všeobecně znám v tomto městě jako „šejch“. Vypráví se o něm, že jednoho dne se vypravil k hoře Sarandíbu (Adamova Pata na Cejlonu) v doprovodu asi třiceti dervíšů. Když stoupali na horu, dostali notný hlad na místě, které bylo neobydleno, a ke všemu ještě zbloudili z cesty. Žádali šejcha, aby jim dovolil chytit jednoho z malých slonů, kteří zde žijí v hojném počtu a jsou odtud i vyváženi do hlavního města Indie. Šejch jim to zakázal; avšak hlad je přemohl, překročili jeho zákaz, chytli malého slona, zabili ho a snědli, nicméně šejch odmítl s nimi pojít. Když pak v noci usnuli, shromáždili se na všech stranách sloni a přišli k nim; očichali každého z nich a pak jej zabili, a tak pokračovali se všemi. Očichali také šejcha, avšak neublížili mu; ba naopak jeden slon si jej hodil na záda a odnesl ho k obydleným místům. Když jej obyvatelé toho kraje spatřili, byli nesmírně překvapeni a vyšli mu vstříc, aby vyslechli jeho příběh. Slon se k nim přiblížil, sňal chobotem šejcha ze svých zad a postavil ho na zem přímo v dohledu těch lidí.

Navštívil jsem ostrov Cejlon, jehož obyvatelé jsou stále nevěřící, avšak uctívají muslimské dervíše, poskytují jim pohostinství ve svých domech, dávají jim pokrmý a dovo-

lují jim přebývat mezi sebou. A to je naprostým opakem toho, co dělají indiští nevěřící, kteří se k muslimům ani nepřiblíží, nedají jim ze svých zásob ani najíst, ani napít, ačkoliv je nutno říci, že je nijak neurážejí ani neobtěžují. Jednoho dne jsme byli nuceni dát si těmito nevěřícími uvařit nějaké maso. Přinesli nám je ve svých hrncích a posadili se v určité vzdálenosti od nás. Pak na banánových listech donesli také něco rýže, která tvoří jejich hlavní potravu, a vzdálili se. Pojedli jsme a to, co zbylo, bylo hozeno psům a ptákům. Když nějaké malé dítě, které ještě nedospělo do věku rozumu, pojí z těchto zbytků, dostane bití a dají mu sníst kravský trus, což je podle jejich domnění očistí.

K památným místům, která leží v okolí Širázu, patří i hrobka zbožného šejcha, známého pod jménem Sa'dí, který byl největším perským básníkem své doby, avšak psával i arabské verše. Vedle hrobky je pěkná záwija, kterou tento básník postavil, a uvnitř je hezká zahrada blízko pramenů velké řeky Ruknábádu. Šejch Sa'dí zbudoval také malé nádrže z mramoru, které slouží k praní šatstva. Širážští občané často chodí na návštěvu k jeho hrobu, jedí z jeho stolu, to jest jídlo připravené v záwiji, a perou své šaty v té řece. Vykonal jsem totéž u jeho hrobu — nechť Alláh se nad ním smiluje!

Opustil jsem Širáz, abych navštívil hrob zbožného šejcha Abú Isháka al-Kázarúního v Kázarúnu, dva dny cesty od Širázu. První noc jsme tábořili na území Šúlů — to je perský kmen, který obývá pustiny, a žije mezi nimi mnoho zbožných lidí. Druhého dne k večeru jsme přijeli do Kázarúnu a hned jsme zamířili k šejchově hrobce a strávili jsme tam noc. Šejch al-Kázarúni je uctíván obyvateli Indie a Číny a ti, kdo se plaví po Čínském moři, mají zvyk činit sliby Abú Ishákovi, kdykoliv se zvedne nepříznivý vítr nebo jsou ohroženi piráty. Každý запиše přesně obnos,

ke kterému se zavázal, a když dospějí do bezpečí, přijdou na loď služebníci záwijí, dají si předložit seznam těch, kdo se zavázali k nějakému daru, a okamžitě vyinkasují příslušné částky. A není jediné lodi, připlouvající z Číny nebo z Indie, aby na ní nebylo několik tisíc dínárů zasvěcených šejchovi. Kdokoliv z fakírů přijde prosit o šejchovu almužnu, dostane písemné potvrzení s šejchovou pečeti v červeném vosku. Potvrzení zní: „Nechť ten, kdo učinil slib šejchovi Abú Ishákovi, dá ze zaslíbené částky tomu a tomu takový a takový obnos.“ Potvrzenka je na tisíc nebo na sto dirhamů nebo více nebo méně, podle zásluh fakíra. Když dervíš opatřený takovým listem potká někoho, kdo učinil šejchovi slib, obdrží od něho určený obnos a napíše na rub příkazu potvrzení o příjmu této částky. Jednoho dne se zavázal indický král zaplatit šejchovi 10 000 dínárů; jakmile zpráva o tom dospěla k dervíšům záwije v Kázarúnu, okamžitě vypravili jednoho muže, aby částku vybral a vrátil se zpět.

V. kapitola

MEZI TIGRIDEM A EUFRATEM

Z Kázaránu jsme odešli do Zajdánu, pěkného města se zahradami a tekoucími řekami. Z tohoto místa pochází kádí Núru'd-dín az-Zajdání, který se odebral do Indie a stal se soudcem na ostrovech Dzíbat al-Mahal (Maledivy). Je to mnoho ostrovů, jejichž králem je Džalálu'd-dín, a kádí se oženil s jeho sestrou. Jejich příběh bude vyprávěn později.

Přes Huwajzu a poušť jsme se po pěti dnech cesty dostali do Kúfy. Je to město, kde kdysi přebývali druhové Prorokovi a jejich bezprostřední nástupci, a bývalo sídlem učenců i zbožných a hlavním městem chalífy Alího. Dnes však je z větší části v rozvalinách následkem nájezdů kočovných Arabů, kteří sídlí v jejím okolí a kteří se živí přepadáváním těch, kdo do ní cestují. Město nemá žádné hradby, domy jsou vystavěny z cihel a tržiště jsou příjemná; prodávají se zde hlavně datle a ryby. Hlavní mešita je velkolepá budova se sedmi loděmi, které jsou nesený do nesmírné výšky sloupy vytesanými z kamenů stojících jeden na druhém a spojených olovem. V mešitě jsou četné posvátné památky, mezi nimi i výklenek, o němž se tvrdí, že v něm byla modlitebna Abraháma. Hned vedle stojí kazatelna vykládaná teakovým dřevem a to je mihráb chalífy Alího; na tomto místě jej

probodl prokletý Ibn Muldžam a lidé se sem přicházejí modlit. Vně mešity stojí domek, o němž se věří, že to byl příbytek Noemův, a naproti je modlitebna proroka Henocha. Po stranách je vidět rozlehlé prostranství, na němž prý byla vystavěna archa Noemova. Avšak Alláh zná nejlépe pravdivost toho všeho!

Odjeli jsme z Kúfy a zastavili se v Bi'r Mallála, což je hezké město mezi palmami a zahradami, avšak utábořil jsem se mimo ně, neboť se mi hnusilo do něho vstoupit, protože jeho obyvatelé jsou fanatičtí šíité. Příštího rána jsme se vydali do Hilly; to je velké město, které se táhne podél západního břehu Eufratu. Jsou zde krásná tržiště, kde lze dostat jak přírodní, tak i řemeslnické produkty. Palmové háje je obklopují ze všech stran, ba jsou i uvnitř města, takže mnohé domy stojí mezi palmami. Je tam vidět velký most položený na spojených lodích, které jdou od břehu ke břehu; lodi jsou připevněny po obou stranách železnými řetězy k mohutným dřevěným kúlům. Všichni obyvatelé tohoto města jsou šíité sekty dvanácti imámů, avšak dělí se na dvě skupiny, známé jako „Kurdové“ a „lidé dvou mešit“. Mezi nimi vládne trvalý nesvár a rozbroje. Blízko hlavního tržiště lze spatřit mešitu, jejíž dveře jsou pokryty hedvábným závěsem; říká se o ní, že je to svatyně Pána času. Každého dne před západem slunce se shromáždí sto lidí z tohoto města se zbraněmi a tasenými meči a jdou ke guvernérovi. Od něho obdrží osedlaného koně nebo mezka; pak hrají na trubky, bubny a píšťaly a padesát lidí jde před zvířetem a padesát za ním, zatímco ostatní krácejí po stranách. Všichni zamíří ke svatyni Pána času, zastaví se přede dveřmi a křičí: „Ve jménu Alláha, ó Pane času, ve jménu Alláha, vyjdi! Objevilo se zkažení mravů a rozmohla se nespravedlnost a nastal okamžik tvého příchodu, aby Alláh skrze tebe rozlišil správné od nesprávného!“ A volají stále tato slova, hrajíce přitom na trubky,

bubny a píšely, až do doby modlitby při západu slunce. Domnívají se totiž, že Muhammad, syn al-Hasana al-Askarího, vstoupil do této mešity a skryl se v ní, aby se jednoho dne objevil, neboť jest to jejich „očekávaný imám“.

Odtud jsme cestovali do Kerbelá, kde je hrob Husajna syna Alího. Je to malé místo, obklopené palmovými háji a zavlažované vodami Eufratu. Uvnitř města je posvátné mauzoleum a vedle něho stojí velká madrasa a zawiya, která podává jídla každému návštěvníku. U brány mauzolea se neustále zdržují vrátní a hlídači a nikdo nesmí vstoupit bez jejich dovolení a políbit vznešený práh, který je ze stříbra. Nad hrobem visí zlaté a stříbrné lampy a na dveřích hedvábné záclony. Obyvatelé tohoto města se rovněž dělí na dvě skupiny, které vedou neustálý boj, ačkoliv všichni jsou šíiti a odvozují svůj původ od společného předka; a kvůli tomu jejich boji je město v troskách.

A nakonec jsme přijeli do Baghdádu, příbytku pokoje, hlavního města islámu. V Baghdádu jsou dva mosty, postavené podobným způsobem jako ten, který jsem popsal v Hille. Lidé přes ně chodí ve dne i v noci a muži a ženy mají z toho trvalou zábavu. Ve městě je jedenáct katedrálních mešit, v nichž je konána páteční bohoslužba; osm z nich je v západní a tři ve východní části města. Ostatní mešity a madrasy jsou rovněž početné, avšak většinou leží v rozvalinách. Také lázní je tam velké množství a jsou velmi hezké, většina z nich je zvnějšku natřena dehtem, takže divák má dojem, že jsou obloženy černým mramorem. Tento dehet se dováží z pramene, který leží mezi Kúfou a Basrou; vytéká neustále z pramene a usazuje se při okrajích studny jako hlína, potom je vykopáván a odvážen do Baghdádu.

V každém lázeňském domě jsou četné pokojíčky, jejichž podlaha je pokryta dehtem, a stejně tak je natřena dolní

polovina stěn, kdežto horní polovina je ohozena čistě bílou sádrrou. Uvnitř každé místnosti je mramorová nádrž, do níž ústí kohoutky, jeden s teplou a druhý se studenou vodou. Lidé vcházejí do místností sami a bez doprovodu, pokud si to ovšem výslovně nepřejí. V rohu každé místnosti je další nádrž na umývání a také do ní je přítok teplé a studené vody. Každý návštěvník dostane tři ručníky, jeden na zakrytí boků při vstupu, druhý na zakrytí boků při odchodu a třetí na osušení těla. Podobné zařízení jsem neviděl nikde jinde než v Baghdádu, ačkoliv některá města se mu v tom přibližují.

Západní část města byla založena nejdříve, avšak nyní je z valné části zbořena. Přesto však tam zůstalo ještě třináct čtvrtí, z nichž každá se podobá městu a každá má dvoje až troje lázně a osm z uvedených čtvrtí má katedrální mešitu. Nemocnice je umístěna mezi Baserskou branou a Tigridem a je to rozlehlá budova, z níž dnes však zbývají jen trosky. Východní část Baghdádu je bohatá na tržiště, z nichž největší se nazývá Tržiště úterní a každé řemeslo má na něm své zvláštní místo. Uprostřed tržiště stojí madrasa an-Nizámíja, obdivuhodná stavba, jejíž krása se stala příslovečnou. Na konci téhož tržiště je madrasa al-Mustansiríja, založená chalífou al-Mustansirem, a v ní jsou zastoupeny všechny čtyři sunnitské právní směry; každý z nich má svou vlastní budovu s mešitou a učebnami. Profesori konají přednášky pod malou dřevěnou kupolí, kde stojí katedra pokrytá koberci. Profesor na ni usedá vážně a klidně, oděn do černého šatu a s turbanem na hlavě. Po obou jeho stranách sedí dva repetitoři, kteří opakují vše, co profesor přednáší. Tímto způsobem se konají přednášky všech čtyř právních směrů. Uvnitř madrasy jsou lázně pro studenty a umývárna. V této východní části jsou tři katedrální mešity a také hroby abbásovských chalífů ve čtvrti zvané Rusáfa. Na každém náhrobku je

napsáno jméno. Je tam pochováno celkem třicet dva chalífů; posledním z nich je al-Musta'sim, za jehož vlády vstoupili Tataři do Baghdádu s mečem v ruce. Za několik dní po svém příchodu al-Musta'sima zabili. Od té doby přestal být Baghdád sídlem abbásovského chalífátu; bylo to v roce 656 (1258). V blízkosti Rusáfy stojí také hrobka imáma Abú Hanífy, nad níž se klene velká kupole a při níž je i záwija, kde dostane najíst každý, kdo přijde. Jinak není dnes v celém Baghdádu jiná záwija, která by to poskytovala. Hned vedle je hrob imáma Ibn Hanbala, bez kupole; vypráví se, že kupole byla několikrát postavena, avšak každé byla zničena z vůle Alláha. Tato hrobka je velmi uctívána baghdádským lidem, neboť většina místních obyvatel se hlásí ke směru tohoto imáma. V sousedství jsou ještě jiné hroby, hlavně zbožných dervíšů. V této východní části nejsou vůbec žádné ovocné stromy a ovoce se sem musí dovážet ze západní části, která oplývá zahradami a sady.

Můj příchod do Baghdádu se udál právě v době, kdy tam byl přítomen král Iráku, a proto se o něm zmíním již na tomto místě. Tím králem je vznešený sultán Abú Sa'íd Bahadúr chán, syn sultána Muhammada Chudábende, prvního z tatarských vládců, který přijal islám, jak jsme se o tom zmínili dříve. Když sultán Muhammad Chudábende zemřel, nastoupil po něm jeho syn Abú Sa'íd a byl to vládce výborný a štedrý a počal vládnout ještě jako dítě. Když jsem jej viděl v Baghdádu, byl to ještě mladík, avšak velmi krásný. Jeho vezírem byl tehdy emír Ghijásu'd-dín Muhammad, syn chwádži Rašída, který byl žid a rovněž byl vezírem. Viděl jsem jednoho dne sultána a jeho vezíra na lodi na Tigridu a po obou stranách pluly další lodě, plné hudebníků a zpěváků. Toho dne jsem byl také svědkem toho, jak se k sultánovi dostavila skupina slepců, kteří si stěžovali na svůj ubohý stav a poměry;

sultán přioděl každého z nich rouchem a přidělil každému otroka, aby jej vodil, a dal jim ještě jistou částku peněz pro jejich potřebu.

Když sultán Abú Sa'íd v mladém věku nastoupil na trůn, zmocnil se vlády emír emírů Džúbán a zabránil sultánovi v rozhodování o všech věcech, takže mu z králování zbylo jenom jméno. Vypráví se, že Abú Sa'íd potřeboval určitou částku peněz v době nějaké slavnosti, avšak neměl možnost si ji opatřit; obrátil se proto na jednoho obchodníka, který mu potřebný obnos půjčil. V takovém stavu podřízenosti zůstal až do doby, kdy jedna z žen jeho otce, Dunjá chátún, jej vyhledala a řekla mu: „Kdybychom my ženy byly muži, jistě bychom nenechaly Džúbána a jeho syna v takovém postavení, v jakém jsou nyní.“ Abú Sa'íd se jí zeptal, co chce říci těmito slovy, i odvětila: „Drzost Dimašk Chwádži, syna Džúbánova, dospěla již tak daleko, že chce cizoložit s manželkami tvého otce. Poslední noc spal u Taghí chátún a dnes mi vzkázal, že příští noc stráví u mne. Je radno, abys shromáždil své emíry a své vojsko, a jakmile se dostaví do zámku, aby tam strávil noc, můžeš jej dát zatknout a Alláh se již postará o jeho otce!“ Džúbán byl tehdy právě v Churásánu. Abú Sa'ída se zmocnil hněv a využil té noci k uskutečnění svého záměru. Jakmile zjistil, že Dimašk Chwádža je již v zámku, nařídil emírům a vojsku, aby jej obklíčili ze všech stran, tak aby Dimašk Chwádža nemohl odejít. Nazítří ráno Dimašk vyšel ven provázen jedním vojákem, avšak našel na bráně řetěz, takže nemohl odejet na koni; voják udeřil mečem do řetězu a přetlal jej a oba vyšli ven. Tam však je obklopilo vojsko a dva emírové je oba zabili a přinesli hlavu Dimaška ke králi Abú Sa'ídovi. Ten nařídil, aby hlava byla hozena pod kopyta jeho koně, neboť takový je zvyk těchto lidí vůči jejich úhlavním nepřátelům.

Zpráva o tom dospěla k Džúbánovi, který byl s vojskem

Tatarů a pomocnými pluky v Churásánu. Všichni se shodli na tom, že budou bojovat proti sultánovi, a vytáhli proti němu. Jakmile se však obě armády střetly, Tataři utekli ke svému sultánovi a opustili Džúbána, který prchl do Sidžistánu a Herátu, kde jej však dal tamější vládce úkladně zavraždit.

Když se Abú Sa'íd stal neomezeným vládcem, zatoužil po manželství s Džúbánovou dcerou jménem Baghdád chátún, která náležela k nejkrásnějším ženám. Byla provdána za šejcha Hasana, jeho bratrance, který se po smrti Abú Sa'idově zmocnil vlády. Abú Sa'íd mu nařídil, aby se s ní rozvedl, což se skutečně stalo; sultán se s ní pak sám oženil a stala se jeho nejoblíbenější ženou. Ženy Turků a Tatarů zaujímají vysoké postavení, a když je vydáván nějaký rozkaz, je v něm řečeno: „Z rozkazu sultána a chátún.“ Každá chátún vlastní několik měst a okresů a plynou jí odtud značné příjmy. Když cestují se sultánem, má každá z nich zvláštní tábor. Baghdád chátún ovládla úplně Abú Sa'ída a ten jí dával přednost přede všemi ostatními až do doby, kdy se oženil s dívkou jménem Dilšád; tehdy počal zanedbávat Baghdád chátún, která nesmírně žárlila a nakonec otrávila Abú Sa'ída pomocí šátku, kterým se utíral po pohlavním aktu. Zemřel bez potomků a jeho emíři se zmocnili jednotlivých provincií, jak o tom bylo vyprávěno již dříve.

Když se emíři dozvěděli, že to byla Baghdád chátún, která jej otrávila, rozhodli se ji sprovodit ze světa. Řecký otrok, zvaný Chwádža Lu'lu', který byl jedním z nejstarších a nejvýznamnějších emírů, vyhledal Baghdád chátún v lázních a ubil ji k smrti svou holí. Její tělo zůstalo po několik dní ležet na stejném místě, přikryto jen kouskem látky. Potom se zmocnil vlády nad Irákem šejch Hasan, který se oženil s Dilšád, vdovou po sultánu Abú Sa'idovi, stejně jako se tento oženil předtím s jeho ženou.

Odešel jsem z Baghdádu s průvodem sultána Abú Sa'ída a mým cílem bylo sledovat a pozorovat způsob, jakým irácký král cestuje a táboří. Jejich zvykem je vyrazit hned ráno za červánků a zastavit se krátce předtím, než dosáhne slunko zenitu. Způsob, jakým se cestování děje, je tento: každý z emírů přijde se svými vojáky, bubny a praporci a zastaví se na místě, které bylo předem určeno, ať již na levém, nebo na pravém křídle. Když se dostaví všichni emíři a jejich řady jsou vyrovnány, vsedne král na koně. Jakmile potom zazní zatroubení k odchodu, předstoupí každý emír před sultána, pozdraví jej a vrátí se opět na své místo. Potom se postaví před sultána komoří a nejvyšší úředníci, po nich následují hudebníci, v počtu asi sto, oděni do překrásných šatů a na koních, které patří králi. Před hudebníky jede deset jezdců se zavěšenými bubny a dalších pět s flétnami; ti spustí hudbu a potom dalších deset hudebníků něco zazpívá. A to se opakuje stále, pokud není přehráno a přezpíváno deset různých melodií. To vše se děje v době táboření.

V době pochodu se drží přední emíři, v počtu asi padesáti, nalevo a napravo od sultána, praporečníci, bubeníci a ostatní hudebníci jedou za ním, pak následují královi otroci a po nich emíři v pořadí svých hodností. Každý emír má praporece, bubny a trubky. Emír džándár dozírá na celý tento pořádek a jemu podléhá i velký zvláštní oddíl. Ten, kdo zůstane pozadu za svým plukem nebo oddílem, je potrestán tím, že jsou mu zuty boty, naplněny pískem a pověšeny na krk, pak musí jít pěšky, dokud nedorazí na místo táboření. Zde je předveden před emíra, povalen na zem a dostane dvacet pět ran holí na záda, bez rozdílu hodnosti, neboť od tohoto zákona není nikdo osvobozen.

Jakmile vojsko dospěje na místo zastávky, sultán a jeho otroci se utáboří na zvláštním místě a rovněž každá chátún

zvlášť; každá má svého imáma, své muezziny, předčitatele koránu i vlastní tržiště. Vezírové, sekretáři a jiní úředníci táboří odděleně a stejně tak každý emír. Všichni společně se potom odeberou k sultánovi na audienci, která se koná po odpolední modlitbě a po večerní modlitbě se potom vrací zpět. Před každým z nich je nesena lampa.

Když je čas k odchodu, ozve se nejdříve velký buben, potom buben hlavní chátún, to je královny, potom bubny ostatních chátún, vezírů a nakonec společně bubny všech emírů. Potom emír, který velí předvoji, vsedne na koně se svým vojskem a je následován všemi chátún. Pak přijdou zavazadla a zásoby sultána a zavazadla chátún a hned za nimi další emír, aby zabránil lidem dostat se mezi zavazadla a chátúny. Nakonec jde zbytek vojska.

Cestoval jsem s tímto táborem po dobu deseti dnů a poté jsem doprovázel jednoho z emírů do Tabrízu. Tam jsme se ubytovali mimo město na místě zvaném Šám, kde je hrob sultána Gházána. Vedle hrobu stojí pěkná madrasa a záwija, kde cestující naleznou jídlo, jež sestává z chleba, masa, rýže s máslem a cukrovinek. Příštího dne jsem vešel do města a dostal jsem se na velké tržiště, zvané Gházánovo; je to jedno z nejpěknějších tržišť, jaké jsem kdy viděl ve světě. Každé řemeslo má své zvláštní místo; procházel jsem tržištěm klenotníků a zrak mi přecházel ze všech možných druhů drahých kamenů, které jsem zde viděl. Tyto drahokamy byly v rukou překrásných otroků, oblečených do nádherných šatů a opáсанých hedvábnými šátky. Stáli před svými pány, obchodníky, a nabízeli klenoty ženám Turků, které je kupovaly ve velkém množství, snažíce se jedna druhou předstihnout. Následkem toho jsem se dostal do značné tlačence a vřavy. Potom jsme šli na tržiště ambry a pižma a viděli jsme stejnou vřavu, ne-li ještě větší.

V Tabrízu jsme strávili jen jednu noc, neboť emír již

druhého dne obdržel od sultána rozkaz k návratu. Vrátil jsem se tedy s ním a neměl jsem již možnost spatřit některého z tabrizských učenců. Když jsme dorazili do tábora, upozornil na mne emír sultána a představil mne. Sultán se mne vyptával na mé cesty a daroval mi roucho a koně. Emír mu také sdělil, že se zamýšlím odebrat do Hidžázu, načež sultán nařídil, aby mi byly přiděleny cestovní zásoby a velbloudice s nosítky, a napsal v tomto smyslu doporučující dopis pro baghdádského guvernéra. Vrátil jsem se do Baghdádu, kde jsem obdržel vše, jak sultán poručil. Protože zbývaly ještě dva měsíce do doby, než vyrazí poutní karavana, považoval jsem za vhodné podniknout výlet do Mausilu (Mosúl) a do Dijárbakru, abych zhlédl i tyto končiny. Do Baghdádu jsem se zamýšlel vrátit teprve tehdy, až bude karavana na odchodu.

Opustiv Baghdád, zamířil jsem k jedné stanici na kanálu Dudžajl, který vytéká z Tigridu a který dodává vodu celé řadě vesnic, a po dvou dnech jsme se utábořili u velké vesnice Harba. Cestovali jsme dále a tábořili jsme na březích Tigridu v blízkosti zámku Al-Ma'súk; na druhém břehu se rozkládá město Surra-man-rá'a neboli Samarrá. Město leží nyní úplně v rozvalinách a zbývá z něho jen nepatrná část. Podnebí je zde mírné a krása města podivuhodná přes všechno neštěstí i zříceniny.

Příštího dne jsme dospěli do Takrítu, velkého města s pěknými tržišti a četnými mešitami; jeho obyvatelé vynikají mnoha dobrými vlastnostmi. Po dalších dvou dnech cesty jsme již byli ve vesnici Al-Akr na březích Tigridu a odtud se táhnou vesnice a obdělaná pole bez přestání až do Mausilu. Pokračovali jsme v cestě, která vedla po černé zemi, v níž jsou prameny dodávající dehet. Lidé jej dobývají tak, že vykopávají nádrže, v nichž se dehet shromažďuje. Zdálo by se ti, že je to nějaká hlína na povrchu země, velmi černá, lesklá, měkká a příjemné

vůně. V okolí pramenů jest velký černý rybník, na jehož povrchu jako by ploval jemný mech, který se usazuje při okrajích a stává se z něho dehet. Blízko tohoto místa je ještě jiný mohutný pramen, a chtějí-li odtud získat dehet, zapálí nad ním oheň a ten vstřebá veškerou vlhkost obsaženou v dehtu, který se potom stává tuhým, seká se na kusy a vyváží se. Zmínili jsme se již také o prameni, který je mezi Kúfou a Basrou a je stejného druhu.

Od těchto pramenů jsme cestovali dva dny a došli jsme do Mausilu. To je prastaré město, velmi bohaté, a jeho pevnost, zvaná Al-Hadbá (Hrbatá), je proslulá svou nedobytností a silou. K ní jsou připojeny sultánské paláce a mezi nimi a městem je dlouhá a široká silnice, která jde z horní části města do dolejší. Mausil je obehnan dvěma pevnými hradbami s četnými věžemi a uvnitř hradeb jsou místnosti jedna vedle druhé po celém jejím obvodu. Neviděl jsem podobné hradby nikde jinde kromě v Dhlí, hlavním městě krále Indie. Mausil má rozlehlé předměstí, v němž jsou mešity, lázně, hotely a tržiště. Na břehu řeky Tigris stojí katedrální mešita, obklopená železnými balustrádami a spojená s nadmíru krásnými a solidně vystavěnými pavilóny, z nichž je rozhled na řeku. Před mešitou stojí nemocnice.

Uvnitř města jsou ještě dvě katedrální mešity, z nichž jedna je stará a druhá postavena teprve nedávno. Na nádvoří nové mešity je pavilón s kupolí a v něm je osmihranný mramorový bazén, stojící na mramorových sloupech. Z něho prudce tryská voda až do výšky dospělého člověka, pak padá dolů a poskytuje překrásnou podívanou. Ve městě lze spatřit také mauzoleum proroka Džirdžise (sv. Jiří) a jeho hrob je v rohové kapli mezi novou mešitou a mostní branou. Navštívil jsem jej a pomodlil se u něho.

Je zde dále návrší Jonášovo a asi míli od města i studna, která je po něm nazvána. Blízko je velká vesnice a u ní

rozsáhlé rozvaliny, o nichž se tvrdí, že zde kdysi stávalo Ninive, město Jonášovo. Ještě dnes lze vidět stopy hradeb a místa, kde kdysi stávaly brány.

Emírem Mausilu byl v té době *sajjid* Alá'u'd-dín Alí, zvaný Hajdar (Lev), člověk štědrý a vznešený, který mne ubytoval ve svém domě a platil všechny mé výlohy po celou dobu mého pobytu.

Z Mausilu jsme se vydali přes Ajn ar-Rasad, kde je kamenný most, a přes Al-Muwajlihu do města Džazírat ibn Omar. Je to velké a hezké město, obtékané ze všech stran řekou Tigris, a od toho se odvozuje jeho jméno Džazíra (Ostrov). Větší jeho část leží v troskách, avšak je tam pěkné tržiště a stará mešita, postavená z kamene. Jeho obyvatelé jsou výteční lidé a mají cizince v lásce. V den našeho příchodu jsme zahlédli také horu Al-Džúdí, o níž je zmínka v koránu a na níž se zastavila archa Noemova.

Po dalších dvou dnech jsme dospěli do Nisibínu, starého města střední velikosti a většinou také pobořeného. Rozkládá se na široké planině s tekoucími vodami, zahradami, stromovím, zasazeným v pravidelných řadách a s hojností ovoce. Vyrábí se zde růžová voda, které se nic nevyrovná ve vůni a jakosti. Okolo města se vine jako náramek řeka Hirmás, pramenící v blízkém pohoří. Jedno z jejích ramen vtéká přímo do města, protéká ulicemi, příbytky a nádvořím katedrální mešity a vlévá se do dvou rybníků. Město má nemocnici a dvě madrasy.

Další zastávkou bylo město Sindžár, postavené na úpatí hory a připomínající Damašek počtem svých kanálů a zahrad. Obyvatelé jsou Kurdové, lidé stateční a štedří. Odtud jsme se vydali do Dáry, velkého a starobylého města s pevností na vysokém pahorku, nyní však zbořeného a opuštěného. V sousedství je velká vesnice, v níž jsme se zastavili na noc. Potom jsme se dostali do Máridínu, velkého města, jež se rozkládá na úpatí pohoří; je to jedno

z nejkrásnějších, nejpodivuhodnějších a nejpevnějších měst islámu; vyrábějí se zde látky z nejjemnější vlny, které se jmenují po tomto městě. Stojí tam také mimořádně vysoká pevnost, která náleží k nejmocnějším svého druhu a je postavena na vrcholku kopce.

Sultánem Máridínu byl v mé době al-Malik as-Sálih, který zdědil království po svém otci al-Mansúrovi a učinil několik proslulých skutků dobročinnosti; ani v Iráku, ani v Sýrii, ani v Egyptě není nikoho, kdo by se mu vyrovnal ve štedrosti; přicházejí za ním jak básníci, tak i dervíši a všechny obdaruje nádhernými dary, kráčeje tak ve stopách svého otce.

Odtud jsem se vydal na zpáteční cestu do Baghdádu a přibyl jsem do Mausilu právě v době, kdy se před hradbami chystala karavana do Baghdádu. Mezi poutníky byla jedna zbožná žena, služebnice Boží, pocházející z chalífského rodu. Pozdravil jsem ji a dal jsem se pod její ochranu. Byla doprovázena skupinou dervíšů, kteří jí sloužili, avšak zemřela na této cestě. Když jsme dorazili do Baghdádu, zjistil jsem, že poutníci jsou již v pilných přípravách na cestu. Vyhledal jsem guvernéra města a žádal jsem na něm vyplnění toho, co sultán nařídil v můj prospěch. Přidělil mi polovinu dvojitých nosítek a dal mi cestovní zásoby a vodu pro čtyři osoby. Provedl o tom písemný záznam a doporučil mne veliteli karavany. Znal jsem se s ním již od dřívějška a naše přátelství se nyní ještě více utužilo. Zůstal jsem trvale pod jeho ochranou a prokazoval mi neustále všemožná dobrodiní, dáváje mi více, než mu bylo nařízeno. Po našem odchodu z Kúfy jsem byl postižen průjmem a bylo nutné, abych byl několikrát za den snášen z nosítek. Velitel se stále poptával po mém stavu a zdraví a dával příkazy, aby se o mne starali. Má choroba trvala až do příchodu do Mekky; vykonal jsem sice povinné obcházení Ka'by ihned po příjezdu, avšak byl jsem tak

sláb, že jsem se musil spokojit s vykonáním modliteb vsedě a běh mezi Safá a Marwá jsem podnikl na koni, kterého mi půjčil zmíněný velitel. Když jsme se potom utábořili v Miná, cítil jsem se již lépe a zanedlouho jsem se uzdravil úplně. Když pouť skončila, usadil jsem se v Mekce na celý rok, abych se mohl oddávat zbožným cvičením. Celou tu dobu jsem přebýval v madrase al-Muzaffiríja a vedl jsem příjemný život: věnoval jsem se pilně obcházení Ka'by, modlitbám a návštěvě posvátných míst. Po příští pouti v roce 728 (1328) jsem zůstal v Mekce ještě další rok a potom ještě jeden, až do roku 730 (1330).

VI. kapitola

PLAVBA DO ŠŤASTNÉ ARÁBIE A DO ZEMĚ ZANDŽŮ

Po skončení poutního období jsem opustil Mekku zamýšleje se vydat do Jemenu. Přes Haddu, která je na poloviční cestě mezi Mekkou a Džiddou, jsem dospěl do tohoto starobylého města, které leží na břehu moře; říká se o něm, že bylo založeno Peršany. Na okrajích města jsou staré cisterny a uvnitř studny, vykopané v tvrdé skále jedna vedle druhé, že je ani nelze spočítat. V tomto roce bylo však málo dešťů, takže voda musila být do Džiddy dovážena ze vzdálenosti jednoho dne a poutníci o ni prosili u místních lidí.

V Džiddě se mi přihodila tato podivuhodná věc: jakýsi slepý žebrák, vedený mladým chlapcem, se zastavil u mých dveří a požádal o vodu. Pozdravil a zavolal na mne mým jménem, ačkoliv jsem jej vůbec neznal a on mne také ne; byl jsem tím překvapen. Pak vzal do ruky můj prst a zeptal se: „Kde je prsten?“ Při mém odchodu z Mekky mne totiž zastavil nějaký chudák žádaje o almužnu, a protože jsem neměl nic u sebe, dal jsem mu svůj prsten. Když se mne na to nyní ptal ten slepec, sdělil jsem mu to, načež řekl: „Vrať se jej hledat, neboť jsou na něm napsána jména, která obsahují velká tajemství.“ Podívoval jsem se tomuto

slepci i jeho vědomostem o tom všem, avšak Alláh zná vše nejlépe!

V Džiddě je katedrální mešita proslavená svou svatostí a nazývaná Ebenová. Když se lidé začnou v pátek shromažďovat k modlitbě, muezzin spočítá všechny přítomné obyvatele Džiddy. Když jejich počet dosáhne čtyřiceti, kazatel pronese kázání a pomodlí se s nimi páteční modlitbu; je-li jich však méně, opakuje čtyřikrát normální polední modlitbu a nebere vůbec zřetel na ty, kteří nejsou z Džiddy, byť byl jejich počet sebevětší.

Zde jsme nasedli na loď zvanou džalba, která patřila nějakému člověku původem z Habeše. Na druhou loď stejného druhu nasedl můj známý, šeríf Mansúr, který mne pozval, abych plul s ním. Odmítl jsem to kvůli tomu, že na jeho lodi byli naloženi velbloudi, a bál jsem se toho, neboť jsem předtím ještě nikdy neplul po širém moři. Byla tam také skupina lidí z Jemenu, kteří si již naložili své cestovní zásoby a zboží na loď. Když jsme vypluli, nařídil šeríf Mansúr jednomu ze svých otroků, aby přinesl pytel mouky a hrnec másla a vzal obé od lidí z Jemenu. Otrok tak učinil, avšak za chvíli přišli za mnou jemenští obchodníci s plácem a sdělili mi, že v onom pytli měli deset tisíc dirhamů. Prosili mne, abych požádal Mansúra o jejich vrácení a aby si vzal místo toho jiný pytel. Vyhledal jsem šerífa a promluvil s ním o tom řka, že uvnitř toho pytle mají ti obchodníci nějakou věc. Odpověděl: „Jestliže je to víno, nevrátím jim to, je-li to něco jiného, bude to jejich.“ Otevřeli pytel a našli ony peníze, které jim Mansúr ihned vrátil, dodávaje ke mně: „Kdyby se to stalo Adžlánovi, ten by to nevrátil.“ A Adžlán byl syn jeho bratra Rumajsy a je nyní emírem v Mekce.

Po dva dny jsme pluli s příznivým větrem, potom se však vítr otočil a odvrátil nás z cesty, kterou jsme se brali. Vlny byly tak vysoké, že se přelévaly do lodi na nás, lidí

se zmocnila panika a naše hrůza trvala až do chvíle, kdy jsme dopluli do přístavu Rás Dawá'ir mezi Ajdzábem a Sawákinem. Vystoupili jsme na pevninu a na břehu jsme našli proutěnou chýši, vystavěnou ve formě mešity. Uvnitř bylo velké množství skořápek ze pštrosích vajec, naplněných vodou. Napili jsme se a uvařili si z té vody i jídlo.

V tomto přístavu jsem viděl zvláštní věc: je to vlastně záliv podobný údolí, které je utvořeno z moře. Místní lidé vezmou šaty za cípy, ponoří je do vody a vytáhnou je naplněné rybami, z nichž každá měří aspoň jeden loket. Pak jich uvaří velké množství a zbytek upekou. Přišla k nám také skupina Bédžů, kteří obývají tyto krajiny; jsou černé pleti, oděni do žlutých přehozů a na hlavách mají červené stuhy široké asi jeden palec. Jsou to lidé silní a stateční a jako zbraně jim slouží kopí a meče; jezdí na osedlaných velbloudech, které nazývají „rusí velbloudi“. Najali jsme si od nich velbloudy a vydali se s nimi do stepi, ve které žije hojně gazel. Bédžové je však vůbec nejedí, takže zvířata jsou zvyklá na člověka a neprchají před ním.

Po dvoudenním pochodu jsme dorazili k tábořišti kočovných Arabů, kteří však jsou smíšení s Bédži a rozumějí jejich jazyku. Ještě téhož dne jsme dospěli na ostrov Sawákin.

Tento ostrov je vzdálen asi šest mil od pevniny a není na něm ani voda, ani obilí, ani stromoví a voda tam musí být dovážena ve člunech; jsou tam ovšem nádrže na dešťovou vodu. Ostrov je dosti rozlehlý a produkuje maso pštrosů, gazel a divokých oslů; žije zde také hojnost koz, jejichž mléko a máslo se vyvážejí do Mekky. Jedinou plodinou, které se tam daří, je *džurdžúr*, což je druh prosa s hrubým zrnem, které je rovněž vyváženo do Mekky.

Sultánem Sawákinu byl v době mého příchodu šeríf Zajd, bratr emíra Mekky; vláda nad ostrovem je mu svěřena od Bédžů, kteří jsou jeho příbuznými z matčiny strany. Jeho vojsko se skládá z Bédžů a kočovných Arabů.

V Sawákinu jsme nastoupili na loď do Jemenu. Na tomto moři se nepluje nikdy v noci vzhledem k množství skalisek; cestuje se jediné od východu do západu slunce, pak loď zakotví, cestující vystoupí na břeh a druhý den ráno opět nastoupí na loď. Kapitán lodi se nazývá *rubbán* a stojí neustále na přídi, aby mohl varovat muže u kormidla před skalisky. Šest dní po odjezdu ze Sawákinu jsme dopluli do Halí.

To je velké a pěkně postavené město, obývané dvěma arabskými kmeny. Katedrální mešita je jednou z nejpečnějších, které jsem viděl, a žije tam mnoho dervíšů. Sultánem je Ámir ibn Dzuwajb z kmene Kinána, muž výborného charakteru, člověk vzdělaný a básník. Cestoval jsem předtím v jeho společnosti z Mekky do Džiddy, a když jsem nyní přibyl do jeho hlavního města, poskytl mi pohostinství, prokazoval mi pocty a zůstal jsem jeho hostem několik dní. Pak jsem nasedl na jednu z jeho lodí a připlul do Šardžy, malého města, v němž sídlí jemenští obchodníci. Jsou to lidé pohostinní a štedří, kteří poskytují cestujícím jídlo a pomáhají poutníkům, dopravující je po vlastních lodích a vydržující je na cestě ze svých peněz. Jsou tím dobře známí a slavní. Zůstali jsme tam pouze jedinou noc požívající jejich pohostinství a pluli jsme přes přístavy Al-Hadís a Al-Ahwáb do Zabídu.

Zabíd je velké město v Jemenu, čtyřicet farsachů od San'á, a není nad ně v Jemenu významnějšího místa kromě San'á jak rozlohou, tak i bohatstvím obyvatel. Leží uprostřed rozsáhlých zahrad s množstvím vody a ovoce, jako jsou banány a podobné. Zabíd neleží přímo na pobřeží, nýbrž ve vnitrozemí, a je jedním z hlavních měst Jemenu. Jeho obyvatelstvo je velmi početné a roste tam hojně palem — vskutku je to nejkrásnější a nejhezčí město v Jemenu. Obyvatelé jsou příjemní a jejich ženy jsou výjimečně krásné.

Zdejší lidé mají zvyk slavit tak zvané „palmové soboty“

tímto způsobem: v době uzrávání datlí vydávají se všichni každou sobotu do palmových hájů, takže ve městě nezůstane nikdo ani z místních, ani z cizích lidí. A s nimi táhnou hudebníci a obchodníci, kteří prodávají ovoce a sladkosti, a ženy jedou na nosítkách na velbloudech. Kromě krásy, o které jsme se již zmínili, vynikají zdejší ženy ještě řadou dobrých vlastností a ctností. Mají ve velké vážnosti cizince a neodmítají se za ně provdat, jako činí ženy v naší zemi. Když manžel některé z nich se vydává na cestu, žena jej kus cesty doprovodí a pak se s ním rozloučí; mají-li dítě, žena o ně pečuje a dává mu vše potřebné, dokud se otec nevrátí. A nežádá od manžela v době jeho nepřítomnosti nic ani na své denní výdaje, ani na své šaty, ani na nic jiného, a i když je doma, spokojí se s málem pro svou výživu a šatstvo. Nicméně tyto ženy nikdy neopouštějí svou vlast, a i kdyby bylo některé z nich nabízeno něco sebevíce cenného, aby odešla ze své země, neučiní to.

V Zabídu žil kdysi zbožný súfí a asketa Ahmad ibn al-Udžajl al-Jamaní, který náležel k nejzbožnějším osobnostem. Vypráví se, že jej jednou navštívili právníci a předáči sekty zajdovců. Šejch je přijal vsedě před svou záwíjí, zatímco jeho žáci jim vyšli vstříc. Když se vzájemně pozdravili a usedli, jali se diskutovat o otázkách předurčení. Sektáři tvrdili, že žádné předurčení není a že každý je tvůrcem svých činů. Šejch jim na to řekl: „Jestliže se věc má tak, jak říkáte, tedy vstaňte ze svých míst!“ Chtěli tak učinit, avšak nepodařilo se jim to. Tehdy je šejch opustil v tom stavu a odešel do záwije. Sektáři setrvali tak, jak byli, avšak vedro sílilo a byli mučeni slunečním žářem a byli sklíčení tím, co se jim přihodilo. Přátelé šejchovi přišli za ním a řekli mu: „Ti lidé se vrátili k poslušnosti Alláhovi a opustili svou bezbožnou sektu.“ Šejch k nim vyšel, vzal je za ruce a přijal od nich slib, že se vrátí k pravé víře. Potom u něho setrvali tři dny a vrátili se do své země. Navštívil jsem

šejchův hrob, ležící nedaleko Zabídu, a byl jsem tam tři dny hostem u jeho syna.

Ze Zabídu jsme se vypravili do Ta'izzu, sídla jemenského krále a jednoho z největších a nejpěknějších měst této země; jeho obyvatelé jsou lidé domýšliví, nesnášenliví a hrubí, jak to často bývá v místech, kde sídlí král. V Ta'izzu jsou tři městské čtvrti, z nichž jedna je sídlem sultána, jeho otroků, dvořanů a vysokých hodnostářů, druhá je obývána emíry a vojskem a ve třetí bydlí ostatní obyvatelstvo; tam je také hlavní tržiště.

Jemenským sultánem je bojovný Núru'd-dín Alí z dynastie Rasúlovců; Rasúl (posel) byl jeho předek a byl znám pod tímto jménem, neboť jeden z abbásovských chalífů jej vyslal do Jemenu jako guvernéra a jeho potomci se tam stali samostatnými vládci. Nynější sultán zachovává podivuhodný ceremoniál jak při audiencích, tak i při jízdě na koni. Když jsem přišel do tohoto města, bydlil jsem po tři dny u nejvyššího soudce a čtvrtého dne, bylo to ve čtvrtek, to je v den, kdy sultán koná veřejnou audienci, mne kádí představil vládci a já jsem jej pozdravil.

Způsob, jak je třeba jej pozdravit, je tento: člověk se dotkne ukazováčkem podlahy, pak jej pozvedne k hlavě a řekne: „Nechť Alláh prodlouží tvou moc!“ Počínal jsem si přitom jako soudce a sultán mi potom nařídil, abych se posadil před něj. Jal se mne vyptávat na mou rodnou zemi, na různé vládce i země, které jsem navštívil, a odpověděl jsem na všechny jeho otázky. Jeho vezír byl rovněž přítomen a sultán mu poručil, aby mi byly prokazovány pocty a poskytnuto pohostinství. Zůstal jsem tam několik dní jako host sultána, který mi daroval koně, a pak jsem se vydal do San'á, bývalého hlavního města Jemenu.

Je to velké a hustě zalidněné město, hezky postavené z cihel a kamene, s množstvím stromů, ovoce a obilí. Jeho podnebí vyniká mírností a jeho voda sladkostí. Je pozoru-

hodné, že v Indii, v Habeši a v Jemenu přichází déšť jenom v dobách velkých veder a prší tam v té době nejčastěji odpoledne. Z toho důvodu cestující vždy kolem poledního velmi pospíchají, aby dorazili do stanice dříve, než je zastihne liják. Městské obyvatelstvo zůstává v tu dobu doma, neboť deště jsou v těch krajinách velmi prudké. Celé město San'á jest vydlážděno, takže déšť omývá a čistí všechny ulice.

Odtud jsem cestoval do Adenu, který je přístavem jemenské země a leží na březích velkého oceánu. Přístav je obklopen horami a lze do něho vstoupit jen z jedné strany. Je to velké město, avšak není tam ani obilí, ani stromy, ani voda; do velkých cisteren je chytána dešťová voda, protože prameny pitné vody jsou daleko od města. Mnohdy se stává, že kočovní Arabové odříznou obyvatele města od jejich zásob vody, a to trvá tak dlouho, dokud se nevykoupí penězi a šatstvem. V Adenu je také nesmírné vedro. Toto město je přístavem, kam dojíždějí obyvatelé Indie, a připlouvají sem velké lodi z Kanbáje, Kaulamu, Tány, Kalikútu, Fandarájny, Šálíje, Mandžarúru, Fákanúru, Hinauru, Sandábúru a jiných. Žije tam mnoho indických obchodníků stejně jako egyptských kupců. Obyvatelé Adenu jsou obchodníci, nosiči nebo rybáři; mezi obchodníky jsou mnozí tak zámožní, že často jeden jediný vlastní celou velkou loď se vším, co je na ní, a nemá jediného společníka; a v tom vzájemně soupeří a tím se vychloubají.

Bylo mi vyprávěno, že jeden z těch obchodníků poslal na trh otroka, aby koupil berana, a podobně učinil i jiný obchodník. Náhodou se stalo, že onoho dne byl na prodej pouze jediný beran. Oba otroci tak dlouho zvyšovali svou nabídku, až cena dosáhla čtyř set dínárů; nakonec ho jeden z nich koupil řka: „Opravdu, můj vlastní majetek činí čtyři sta dínárů; jestli mi můj pán nahradí vydanou částku, bude dobře, jestli to zaplatím ze svého, alespoň jsem zvítě-

zil a porazil svého soupeře.“ Odebral se potom k svému pánovi i s beranem, a když se obchodník dozvěděl celou příhodu, propustil ihned otroka na svobodu a daroval mu ještě tisíc dínárů. Druhý otrok se vrátil smutně domů a byl zmlácen svým pánem, který mu vzal jeho jmění a vyhnal ho od sebe.

V Adenu jsem se ubytoval u jednoho z místních obchodníků a každý den bylo na večeři přítomno okolo dvaceti jiných kupců a počet jejich otroků a služebnictva byl ještě větší. Přes všechno, co jsme o nich řekli, jsou obyvatelé Adenu lidé zbožní, pokorní, čestní a pohostinní, chovají se výborně k cizincům, činí dobro chudým a platí řádně almužny, jak se sluší.

V Adenu jsem znovu vsedl na loď a po čtyřdenní plavbě na moři jsme dorazili do Zajly, hlavního města Berberů; to jsou černoši a stoupenci právního směru šáfí'ovského. Jejich země je poušť, která se táhne na dva měsíce cesty, počínaje Zajlou a konče Makdišú. Jejich nákladními zvířaty jsou velbloudi, avšak chovají také mnoho ovcí, které jsou proslulé tučností. Také lidé v Zajle mají černou pleť, ale jsou většinou šité. Je to velké město s rozlehlým tržištěm, nicméně je to současně nejšpinavější, nejsmutnější a nej-smrdutější město na světě. Příčinou toho zápachu je velké množství ryb, které jsou tam dováženy, a také krev velbloudů, kteří jsou podřezáváni přímo na ulicích. Když jsme dopluli do Zajly, dali jsme přednost tomu, strávit noc na moři, ačkoliv bylo značně rozbouřené, než pobývat v zápachu, který je ve městě.

Když jsme opustili Zajlu, pluli jsme patnáct dní po moři a dopluli jsme do Makdišú; to je nesmírně velké město a jeho obyvatelé, kteří jsou obchodníky, vlastní velké množství ovcí a velbloudů a každý den jich porážejí celé stovky. Vyrábějí se tam látky, které nesou jméno podle toho města a nemají sobě rovných; jsou vyváženy až do Egypta i jinam.

Jedním z místních zvyků je tento: když do přístavu připluje nějaká loď, přirazí k ní sambúky, to jsou malé čluny, a v každém sedí několik mladých mužů; všichni mají přikryté mísy s jídlem, a když přijdou na palubu, nabídnou každý z nich mísu jednomu obchodníkovi na lodi a řekne: „Tento muž je mým hostem,“ a podobně učiní všichni ostatní. A když obchodník vystoupí z lodi, jde pouze do domu onoho mladého muže, který je jeho hostitelem; výjimku činí ti, kteří byli již častěji v tomto městě a znají jeho obyvatele; v tom případě se mohou usadit, kde se jim zlíbí. Hostitel potom prodá vše, co přivezl jeho host, a obstarává za něj i nákupy; jestliže někdo koupí od obchodníka něco za nižší cenu nebo mu prodá něco v nepřítomnosti hostitele, je ten obchod považován za neplatný. Obyvatelé Makdišů považují tento způsob za velmi výhodný.

Když ti mladí mužové vstoupili na mou loď, jeden z nich se ke mně přiblížil. Tehdy řekli moji přátelé: „Tento muž není obchodník, nýbrž právník,“ načež mladík zavolal na své druhy: „Tento muž je hostem kádího!“ Protože byl mezi nimi jeden ze zaměstnanců soudcových, byl o tom kádí okamžitě zpraven a vydal se na břeh v doprovodu několika studentů. Sestoupil jsem z lodi, pozdravil se s kádím a jeho družinou, načež soudce řekl: „Ve jménu Alláha, pojďme pozdravit šejcha.“ — „A kdo je ten šejch?“ otázal jsem se. „To je přece sultán!“ — neboť oni nazývají svého sultána „šejchem“. Řekl jsem kádímu: „Jakmile se ubytuji, půjdu k němu.“ — „Je zvykem, že kdykoliv přijde nějaký právník nebo šeríf nebo zbožný muž, ubytuje se teprve tehdy, když navštívil sultána.“ A tak jsem tedy šel s ním, jak si přál.

Sultán, který se jmenuje Abú Bakr, je původem Berber a mluví jazykem *makdiš*, ačkoliv umí rovněž arabsky. K místním zvykům patří také, že kdykoliv připluje nějaká loď, přirazí okamžitě k jejímu boku sultánův sambúk, aby se zjistilo, odkud loď přijíždí, kdo je jejím majitelem a kdo

kapitánem, jaký je její náklad a kdo z obchodníků nebo jiných lidí je na její palubě. Když to posádka sambúku zjistí, informuje o tom sultána, který u sebe ubytuje lidi hodné takové pocty.

Když jsem přišel s kádím do paláce, vyšel nám vstříc jeden z eunuchů a pozdravil soudce, který mu řekl: „Vyříd našemu pánu šejchovi, že tento muž připlul z Hidžázu.“ Eunuch se vzdálil, aby to vyřídil, a za chvíli se vrátil s mísou, na níž byly betelové listy a ořechy. Nejdříve dal deset listů a několik ořechů mně, potom stejný počet kádímu a zbytek rozdal jeho studentům a mým druhům. Přinesl dále džbán růžové vody z Damašku, pokropil mne a kádího a pravil: „Náš pán nařídil, aby tento cizinec byl ubytován v domě studentů.“ Vydali jsme se se soudcem k tomuto domu, který stál hned v sousedství paláce a byl vyzdoben koberci a vybaven vším potřebným. Později tentýž eunuch přinesl ze šejchova domu jídlo, jsa doprovázen jedním z vezírů, pověřeným péčí o hosty, který nám řekl: „Náš pán vás pozdravuje a vzkazuje, že jste vítáni.“ Potrava těchto lidí se skládá z rýže vařené s máslem, kterou předkládají na velké dřevěné míse, na niž položí ještě misky *kúšánu*, to je směsi z kuřat, masa, ryb a zeleniny. Jiným jídlem jsou banány, které jsou vařeny ještě nezralé v čerstvém mléce, a předkládají se rovněž na mísách. Do druhé mísy je nalito kyselé mléko a na ně položí nakládané citróny, pepřové kuličky, rovněž nakládané v octě a soli, dále zelený zázvor a mango — a to se podobá jablkům až na to, že má pecky. Když mango dozraje, je velmi sladké a pojídá se jako ovoce; avšak před uzráním je kyselé jako citrón a nakládá se do octa. Když zdejší lidé snědí sousto rýže, okamžitě k tomu přikusují tyto nasolené a nakládané pokrmy. A jeden takový člověk toho sní více než několik normálních lidí; to je tady běžný zvyk a jsou proto nesmírně otylí a břichatí.

Zůstali jsme tam tři dny a jídlo nám bylo přinášeno třikrát denně, jak je to v té zemi zvykem. Čtvrtého dne, a to bylo v pátek, za mnou přišel kádí v doprovodu vezíra a přinesl mi jako dar oděvy. Jejich šat se skládá z hedvábné kytlice, obepjaté kolem boků místo kalhot, které jsou tu neznámy; dále z obroubené tuniky z egyptského lnu, z volně splývajícího přehozu z jeruzalémské látky a z turbanu se širokou obrubou. Moji přátelé obdrželi podobné šaty. Pak jsme se vydali do hlavní mešity a modlili jsme se za sultánovou zamřížovanou galerií. Když šejch odcházel, pozdravil jsem jej a on mě přivítal. Chvilí se bavil s kádím v místním jazyce, potom se obrátil ke mně a řekl: „Buď vítán, poctil jsi naši zemi a potěšil jsi nás.“ Potom vyšel ze dveří mešity, obul si sandály a nařídil kádímu a mně, abychom učinili podobně, a potom se vydal pěšky ke svému obydlí. Všichni ostatní šli bosí. Nad šejchovou hlavou byly nesený čtyři hedvábné slunečníky a na vrcholku každého z nich byla umístěna figura zlatého ptáka. Sultán byl toho dne oblečen do vlajícího šatu ze zelené látky, přes nějž měl přehozeny četné krásné látky egyptské výroby; byl opásán hedvábným šátkem a na hlavě mu seděl obrovský turban. Před ním běželi bubeníci, trubači a píštcí, velitelé vojsk šli před i za ním a kádí, právníci a šerífové tvořili jeho nejbližší doprovod. Potom všichni vešli do paláce a tam se vezírové, emíři a velitelé posadili na vyvýšená místa, zatímco pro kádího byl rozprostřen speciální koberec, na který nesmí nikdo jiný usednout. A takto setrvali až do odpolední modlitby a po jejím skončení se dostavili všichni vojáci a postavili se do několika řad v pořadí svých hodností. Potom zazněly bubny, trubky, píšťaly a flétny; po celou dobu hry na nástroje se nikdo ani nepohnul, a jestliže někdo kráčel ve chvíli, kdy zazněla hudba, zastavil se a nepostoupil ani dopředu, ani dozadu. Jakmile skončilo vyhrávání vojenské hudby, všichni pozdravili svými prsty,

jak je zvykem i v Jemenu a jak jsme se o tom zmínili dříve, a pak se všichni rozešli. Takový je jejich zvyk každý pátek.

Každou sobotu zasednou soudce, vezíři, tajemník a čtyři hlavní emíři v přijímacím sále paláce, aby zde soudili a urovnávali spory mezi lidmi. Co podléhá zákonům náboženského práva, rozsuzuje kádí, zatímco ostatní případy jsou souzeny členy rady, to jest vezíry a emíry. V případě že je zapotřebí rozhodnutí nebo rady sultána, napíše se mu to a okamžitě přijde odpověď, napsaná na druhé straně papíru; sultán se při rozhodování řídí svou zkušeností.

Z Makdišů jsem plul po moři do země Sawáhil a do města Kulwá (Kilwa) v zemi Zandžů. Nejdříve jsme dopluli do Mambasy (Mombasa), velkého ostrova, vzdáleného dva dny cesty po moři od země Sawáhil. Tento ostrov nemá na pevnině žádné provincie. Rostou na něm banánovníky, citroníky a pomerančovníky a daří se tam rovněž ovoci zvanému džammún, které se podobá olivám a má podobnou pecku, avšak je sladké chuti. Obyvatelé se nevěnují zemědělství a obilí musí tam být dováženo ze země Sawáhil. Většina jejich stravy se skládá z banánů a ryb. Hlásí se ke směru imáma Šafi'ího a jsou to lidé zbožní, čestní a přímí; jejich mešity jsou ze dřeva, nicméně jsou pevně stavěny. Na tomto ostrově jsme strávili jedinou noc a pak jsme se znovu vydali na cestu do Kulwá, velkého města na pobřeží, jehož obyvatelé jsou většinou úplně černí Zandžové, kteří se tetují na tvářích podobně jako kmen Límíjů v Džanádě. Jakýsi obchodník mi sdělil, že město Sufála je vzdáleno půl měsíce cesty od Kulwá a že mezi Sufálou a Júfí (Núfí) v zemi Límíjů trvá cesta jeden měsíc. Z Júfí se vyváží do Sufály zlatý prach. Město Kulwá patří k nejhezčím a nejlépe vystavěným městům, i když je celé ze dřeva. Jeho obyvatelé jsou trvale zaměstnáni válečnými výpravami, protože jejich krajina sousedí se zemí nevěřících Zandžů.

Když jsem přišel do tohoto města, byl tam sultánem

Abu'l-Muzaffar Hasan, proslulý svými četnými dary i jinými projevy dobročinnosti. Často podniká nájezdy do země Zandžů, útočí na ně a zmocňuje se kořisti, z níž pětinu rozděljuje, jak se sluší podle koránských příkazů. Část kořisti, která je určena potomkům Prorokovým, ukládá ve zvláštní pokladně, a kdykoliv jej navštíví nějaký šerífové, vyplácí jim z toho podpory; a šerífové se k němu vydávají až z Iráku, z Hidžázu i jiných krajín. Tento sultán je nemírně skromný, usedá a jí společně s dervíši a uctívá lidi zbožné a vznešené.

Jednou v pátek, když jsem byl právě u něho a chystali jsme se odejít z modlitebny domů, dostavil se nějaký chudás z Jemenu a řekl mu: „Dej mi ty šaty, co máš na sobě!“ „Ano, dám ti je.“ — „Hned teď?“ — „Zajisté, okamžitě.“ Sultán se vrátil do mešity, svlékl šaty a vzal si jiné. Pak vyšel a řekl chudásovi: „Vstup a vezmi si šaty.“ Ten člověk tak učinil, zabalil je do ručníku, položil si je na hlavu a odešel. Sultánův syn, následník trůnu, šel za tím chudásem, vzal od něho ty šaty a dal mu v náhradu za to deset otroků. Když se sultán o tom dozvěděl, nařídil, aby tomu chudásovi bylo dáno ještě dalších deset otroků a dva náklady slonoviny. Většina darů v této zemi se totiž skládá ze slonoviny a málokdy se dává zlato.

Když tento velkomyslný a dobrý sultán zemřel, zmocnil se vlády jeho bratr Dá'úd, který byl jeho pravým opakem. Když za ním přišel nějaký chudák, říkal: „Ten, co dával, umřel a nenechal nic, z čeho by se mohlo rozdávat!“ Návštěvníci setrvali po dlouhé měsíce u jeho dvora a nakonec jim dal nějaký nepatrný dar, takže dnes lidé již úplně přestali přicházet k jeho dveřím.

VII. kapitola

RYBY, PERLY A SVĚTCI V PERSKÉM ZÁLIVU

Z Kulwá jsme pluli do města Zafáří, které leží na nejzazší hranici Jemenu na březích Indického oceánu. Odtud se vyvážejí do Indie čistokrevní závodní koně. Cesta mezi Indií a Zafáří trvá za příznivého větru celý měsíc; já sám jsem jednou plul z Kálíkútu do Zafáří dvacet osm dní. Vzdálenost mezi Zafáří a Adenem po pevnině je rovněž jeden měsíc a cesta vede přes poušť; z Hadramautu do Zafáří je šestnáct dní a do Ománu dalších deset. Město Zafáří leží na pusté planině a nepatří k němu žádné vesnice ani okresy. Tržiště je mimo město, na jednom z předměstí, a je nesmírně smrduté, špinavé a zamořené mouchami, protože se tam prodává mnoho ryb a ovoce. Většina těchto ryb je z druhu sardinek, které jsou v těchto končinách velmi tučné. Pozoruhodné je, že se těmito sardinkami krmí jak hovězí dobytek, tak i ovce, a to je něco, co jsem nikde jinde na celém světě neviděl. Prodavači na tržišti jsou z valné části otroci, odění do černých šatů.

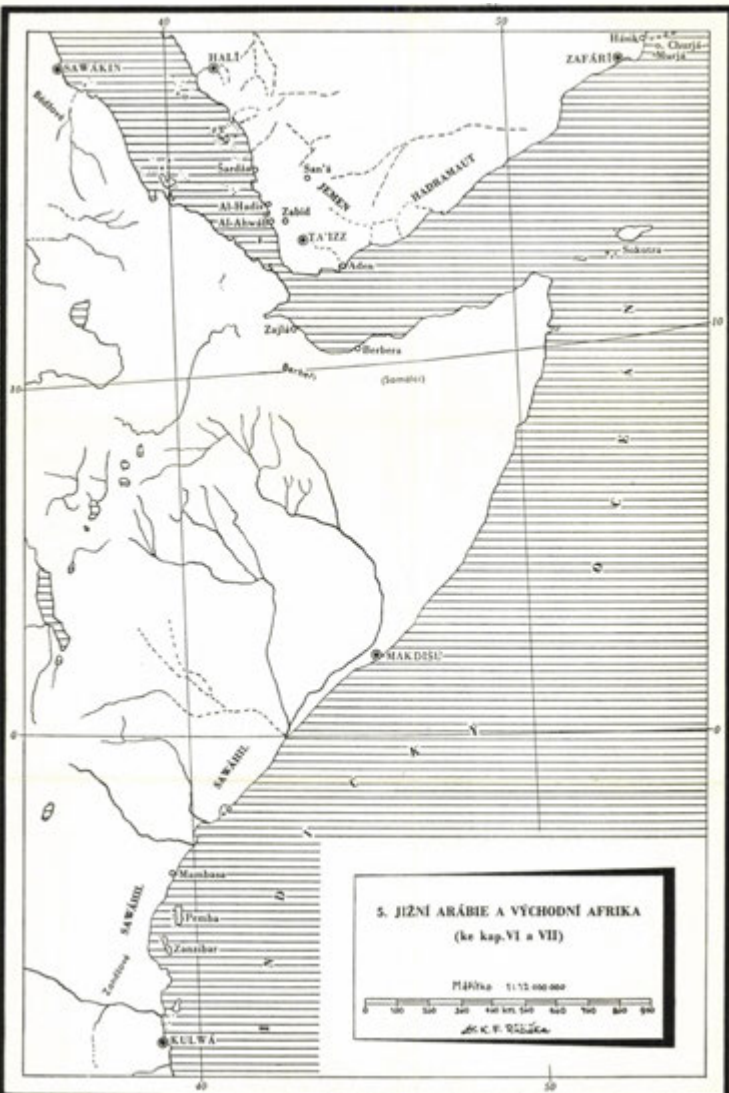
Obyvatelé Zafáří pěstují hlavně proso, jež zavlažují z velmi hlubokých studní. Voda je vytahována velkým vědrem zavěšeným na mnoha provazech, jež jsou připevněny k pasům otroků obého pohlaví. Pak vytáhnou vědro

nahoru na velký kus dřeva umístěný nad studní a vylévají je do nádrže, odkud je voda rozváděna na pole. Rýže je sem dovážena z Indie a tvoří hlavní složku výživy obyvatel. Zdejší dirhamy jsou raženy ze slitiny mědi a cínu a neplatí nikde jinde, přestože většina místních lidí jsou kupci, kteří se zabývají výhradně obchodem.

Když připluje nějaká loď ať z Indie, nebo jiné země, sultánovi otroci vstoupí ihned na palubu. Nesou s sebou oděvy pro majitele lodi, kapitána a lodního písaře a přivedou také tři koně. Pak se všichni za doprovodu bubnů a píšťal odeberou z břehu až k paláci sultána, kde pozdraví vezíra a velitele stráže. Po dobu tří dnů se posádce lodi posílá jídlo a potom jsou hoštěni v sultánském paláci. Zdejší lidé jednají tak proto, aby si naklonili majitele lodi.

Obyvatelé Zafáří jsou lidé skromní, příjemné povahy, čestní a váží si cizinců. Jejich oděvy jsou z bavlny dovážené z Indie a místo kalhot nosí jen kytlice; mnozí však mají okolo pasu jediné šátek a druhý šátek mají přehozený přes záda kvůli silnému vedru. Proto se také několikrát za den omývají. Ve městě stojí více mešit a v každé z nich nalezneš několik umýváren. Vyrábějí se tam překrásné látky z hedvábí, bavlny a lnu. Nemocí, která nejčastěji postihuje zdejší lidi, muže i ženy, je elephantiasis, což se projevuje tím, že obě nohy otekou; muži také často trpí šourkovými kýlami — nechť Alláh nás od toho uchrání! Jedním z nejhezčích zvyků je, že se v mešitě drží vzájemně za ruce, po ranní i po odpolední modlitbě.

Ke zvláštnostem a podivuhodnostem tohoto města patří i to, že kdokoliv se k němu přiblížil s nějakým zlým úmyslem, buď se zlo obrátilo proti němu, nebo se mezi něj a město postavila nějaká překážka. Bylo mi vyprávěno, že sultán Kutbu'd-dín Tehemten, vládce Hormuzu, napadl Zafáří po moři i po souši, avšak Alláh seslal prudký vítr, který způsobil, že jeho lodi ztroskotaly, a sultán byl nucen

zanechat obléhání a uzavřít mír. Také jsem slyšel, že jemenský sultán al-Mudžáhíd pověřil svého bratrance velícím nad vojskem, které mělo dobýt města Zafáří a vyrvat je z rukou jeho krále — který byl ostatně také jeho bratrance. Když zmíněný velitel vyšel ze svého domu, zřítíla se na něj a na několik jeho druhů zeď a všichni zahynuli. Král potom zanechal svého plánu, upustil od tažení a přestál si činit nároky na vládu nad tímto městem.

Zvláštní je také to, že se zdejší obyvatelé podobají svými zvyky obyvatelům Maghribu. Tak například se tu jmenují otrokyně stejně jako u nás, zatímco jinde jsem podobná jména neslyšel. Obyvatelé chodí většinou bez pokrývek hlavy a bez turbanu. V každém domě je kobereček z palmového listí, zavěšený uvnitř domu, a na něm se modlí hlava rodiny, přesně jako na Západě. Konečně jejich hlavní potravou je také proso. Tato podobnost potvrzuje názor, podle kterého Sanhádža a jiné kmeny na Západě odvozují svůj původ od Himjarů, starého jihoarabského kmene.

Asi půl dne cesty od Zafáří se rozkládají písečné pahorky, v nichž kdysi sídlil kmen Ád. Stojí tam záwija a mešita na mořském břehu, obklopeny vesnicí, kterou obývají rybáři. V záwiji je hrob, na němž je napsáno: „Toto je hrobka Húda, syna Ábirova, na něm budiž požehnání a mír!“ Zmínil jsem se již o tom, že také v Damašku lze vidět hrob se stejným nápisem; pravděpodobnější je však, že jeho hrob je v těchto písečných pahorcích, neboť tu byla jeho vlast; Alláh však zná pravdu nejlépe!

V Zafáří je mnoho sadů a zahrad, v nichž rostou banány nesmírné velikosti; jeden z nich, který vážili přede mnou, měl dvanáct *úkijí*. Banány jsou příjemné chuti a velmi sladké. Dále se tam pěstuje betel a kokosy, které rostou jedině v Indii a v Zafáří, nicméně sluší poznamenat, že i v zahradě sultána v Zabídu jsem viděl malé kokosové

palmy. A když jsme se již zmínili o betelu a kokosu, popíšeme tyto rostliny a jejich vlastnosti.

Betel je strom, který se sází jako vinný keř, a připravují se pro něj tyčky nebo se zasadí blízko kokosové palmy, po níž se potom vine, stejně jako je tomu u vinné révy nebo pepřovníku. Betel nedává žádné ovoce a pěstuje se jediné pro své listy, které se podobají listům brusinek; nejlepší jsou listy žluté, které jsou otrhávány každý den. Indové si betele nesmírně cení, a když někdo přijde do domu přítele a ten mu nabídne pět lístků, je to, jako by mu dal celý svět se vším všudy, zvláště pak je-li dárce emír nebo jiný vysoký hodnostář. Tento dar je považován za obzvláště cenný a znamená větší poctu než darování zlata nebo stříbra. Způsob, jakým je betel používán, je tento: nejdříve se vezme ořech araka, který se podobá muškátovému ořechu, rozdrť se na malé kousky a pak se žvýká. Potom se vezme lístek betele, na něj se položí trochu vápna a to všechno dohromady se žvýká. Betel činí dech vonným, zahání nepříjemný zápach z úst, pomáhá trávení a zabraňuje nechutným následkům pití vody na lačný žaludek. Jeho žvýkání činí člověka veselým a zvyšuje potenci.

Kokos je indický ořech a je to ovoce stromu, který je jedním z nejzvláštnějších svou podstatou i z nejpozoruhodnějších svými vlastnostmi. Kokosová palma se podobá datlové palmě a není mezi nimi celkem žádný rozdíl, jediné v tom, že jedna dává ořechy a druhá datle. Kokosový ořech se podobá lidské hlavě, neboť jsou na něm jakoby dvě oči a ústa, a dokud je ještě zelený, jeho vnitřek je jako mozek. Na jeho povrchu rostou vlákna jako vlasy a vyrábějí se z nich lana, která se používají při stavbě lodí na svazování prken místo hřebíků a slouží také k přivazování lodí. Některé kokosové ořechy, a zvláště ty, které rostou na Maledivách, jsou velké jako lidská hlava.

V těchto zemích se vypráví, že v dávných dobách jeden

z indických lékařů se těšil neobyčejné vážnosti u tamního vládce, avšak byl na smrt zneprátelen s jeho vezírem. Lékař pravil jednoho dne králi: „Kdyby se usekla hlava tohoto vezíra a pak se zakopala do země, vyrostla by z ní palma, která by nesla jedinečné plody, užitečné všemu obyvatelstvu Indie i celého světa.“ Král se zeptal: „A co když nevyroste z hlavy vezíra to, co říkáš?“ — „Jestliže se nic neobjeví, tedy uděláš s mou hlavou to, co s hlavou vezírovou.“ Král potom nařídil, aby usekli vezírovi hlavu, lékař ji vzal, vložil do mozku pecku datle a pečoval o ni, až z ní vyrostl strom, který nese kokosové ořechy! Ale tato historka je vylhaná a uvádím ji jen proto, že se těší velké popularitě u obyvatel Indie.

Kokos má mnoho užitečných vlastností, k nimž patří i to, že posiluje tělo, působí tloustnutí a zvyšuje červenou barvu tváří. Pokud se týká jeho účinků na radosti lásky, tedy jsou nanejvýš zázračné. Je-li vrcholek ořechu odříznut v době, kdy je ještě zelený, dává velmi sladkou a osvěžující šťávu. Po jejím vypití se vezme kousek skořápky, udělá se z něho jakási lžice a tou se vybírá a jí dužina zevnitř ořechu. Dužina má chuť jako vejce uvařené naměkko a je nanejvýš výživná. Po dobu mého pobytu na Maledivách, to je přes půl druhého roku, bylo to mou hlavní potravou. Další podivuhodností tohoto ořechu je, že se z něho získává olej, mléko a med. Med se vyrábí tím způsobem, že otroci, kterým je svěřena péče o palmy a kteří jsou nazýváni *fazáníja*, vylézají ráno i večer na palmu, aby získali šťávu z tohoto stromu. Pak uříznou větev, na níž rostou plody, a ponechají z ní jen asi dva palce délky; na konec uříznuté části připevní malou misku a šťáva, která vytéká z větve, stéká do ní po kapkách. Byla-li miska připevněna ráno, vyleze tam otrok večer a vezme s sebou dvě nádoby vyrobené ze skořápky tohoto ořechu a v jedné z ní má vodu. Nashromážděnou šťávu naleje do prázdné nádoby a omyje větev

vodou, uřízne z ní další malý kousek a znovu připevní miskou. Ráno se postup opakuje, a když je nashromážděno dostatečné množství šťávy, vaří se podobně jako hroznová šťáva. Když potom zhoustne, je z ní výborný med, který kupují obchodníci z Indie, z Jemenu a z Číny a vyváží jej do svých zemí, kde jsou z něho vyráběny různé sladkosti.

Mléko se připravuje takto: v každém domě mají jakési křeslo, do něhož usedne žena, která má v ruce hůl opatřenou na konci ostrým železem. Do ořechu se udělá otvor, tím pak se prostrčí železo a tluč se jím to, co je uvnitř. Všechno, co z ořechu vyjde, se shromažďuje na velkou mísu, až je kokos úplně prázdný. Potom se vše rozmočí ve vodě, která dostane bílou barvu a má chuť čerstvého mléka, a lidé se tím potom živí.

Olej se vyrábí tak, že se ořechy po uzrání setřesou se stromu, zbaví se skořápky, dužina se rozřeže na kousky a ty se položí na slunce. Když uschnou, vaří se v kotlích a extrahuje se z nich olej. Toho se užívá na svícení i na přípravu jídel a ženy si s ním mažou vlasy.

Sultánem Zafáří je al-Malik al-Mughís, bratranec jemenského krále; jeho otec byl zdejší guvernér pod nadvládou jemenského vládce, avšak později se osamostatnil a odmítl odvádět poplatky. Pak došlo k tomu, o čem jsme se zmínili výše, to jest k pokusu jemenského krále o znovudobytí města, ke jmenování velitele a ke zřízení zdi. Zdejší sultán má v městě velký palác, který nazývají hradem; je mohutný a rozlehlý a hned naproti němu stojí katedrální mešita. Každý den vyhrává vojenská hudba, to je bubeníci, pištcí, trubači a flétnisté, před branou paláce, vždy po odpolední modlitbě. V pondělí a ve čtvrtek přichází před palác vojsko a zůstává tam stát celou hodinu. Sultán nevychází z paláce ven a je možné jej vidět jenom v pátek, kdy odchází na modlitbu a pak se hned vrací zpět. Nicméně nezabraňuje nikomu, aby přišel do audienčního

sálu, u jehož dveří sedí velitel stráží; na toho se obracejí všichni, kdo mají nějakou věc nebo potřebu k vyřízení. Velitel vše vyřídí sultánovi a okamžitě od něho přinese odpověď. Když chce sultán podniknout vyjíždku, jsou ze zámku vyvedeni jeho koně, vyneseny zbraně a pak vyjdou i otroci, kteří doprovodí sultána za město. Potom je přiveden velbloud s nosítky, zakrytými bílým závěsem protkaným zlatem, a do nich nasedne sultán se svou nejbližší družinou tak, aby je nikdo neviděl. Když sultán přijede do své zahrady, sestoupí s velblouda, nasedne na koně a projede se na něm. Jiným jeho zvykem je, že nikdo na cestě nesmí jít vedle něho ani se zastavit, aby se na něj podíval nebo si postěžoval nebo kvůli něčemu jinému. Kdo by se něčeho takového dopustil, byl by zbit. Když lidé zaslechnou, že sultán vyjel z paláce, prchají na všechny strany a vyhýbají se cestě, po níž jede. Vezírem tohoto panovníka je jakýsi právník, který býval kdysi učitelem a vyučoval sultána čtení a psaní; ten mu slíbil, že až se stane králem, bude jej jmenovat vezírem, a svůj slib splnil. Naproti tomu vezír neplnil dobře své povinnosti a tak je nyní vezírem jen podle jména, zatímco vládu ve skutečnosti vykonává někdo jiný.

Z tohoto města jsme pluli do Ománu na malé lodi, patřící nějakému muži z Masíry. Druhého dne jsme zakotvili v přístavišti Hásik, obývaném arabskými rybáři. Roste tam strom, který dává kadidlo; má tenké listy, z kterých po nařiznutí vytéká tekutina podobná mléku, tuhnoucí jako guma, a to je kadidlo; těchto stromů tam roste velké množství. Obyvatelé toho přístavu žijí jedině z lovu ryb, které se jmenují *lucham*; je to druh podobný mořskému psu. Ryby jsou rozřezávány na plátky, sušeny a soleny a tak se pojídají. Příbytky těch lidí jsou postaveny z rybích kostí a střechy jsou pokryty velbloudí kůží.

Po čtyřech dnech další plavby jsme dopluli k hoře

Lum'án, která se zdvíhá uprostřed moře a na jejímž vrcholku je klášter vystavěný z kamene, avšak střechu má z rybích kostí. Vedle budovy je vykopána nádrž na dešťovou vodu. Když jsme zakotvili pod touto horou, vydali jsme se nahoru k tomu klášteru a tam jsme našli spícího starce. Pozdravili jsme, a když se tím probudil, odpověděl na náš pozdrav posunky. Mluvili jsme na něj, avšak neodpovídal a jenom pokyvoval hlavou. Posádka lodi mu nabízela jídlo, avšak odmítl, a tak jsme jej tedy poprosili, aby se za nás pomodlil. Stařec začal pohybovat rty, ale nevěděli jsme, co říká. Byl oblečen do roztrhaných šatů a vlněné čepice, neměl ani misku, ani jinou nádobu, ani hůl, ani sandály. Lodníci tvrdili, že jej na této hoře nikdy neviděli. Strávili jsme na pobřeží toho ostrova den a pomodlili jsme se se starcem obě odpolední modlitby. Nabízeli jsme mu znovu jídlo a znovu je odmítl přijmout a pokračoval v modlení až do noci. Pak zavolal k večerní modlitbě a zjistili jsme, že má překrásný hlas a umí pěkně recitovat. Po modlitbě nám dal znamení, abychom se vzdálili, což jsme splnili, rozloučivše se s ním. Byli jsme všichni úplně ohromeni tímto setkáním a chtěl jsem se k němu ještě jednou vrátit, avšak když jsem se přiblížil, zastavila mne úcta k němu i strach. Odešel jsem potom se svými druhy.

Po dvou dalších dnech jsme se dostali k ostrovu Ptáků, který je neobydlen. Zakotvili jsme, vystoupili na břeh a shledali jsme, že je tam množství ptáků podobných kosům, avšak o něco větších. Námořníci z posádky lodi nasbírali vejce, uvařili je a potom snědli. Potom se jali lovit tyto ptáky a chytili jich velmi mnoho; uvařili je, aniž jim předtím podřízli hrdla, a snědli je. Vedle mne seděl jeden obchodník z ostrova Masíry a byl jsem svědkem toho, že pojídal s námořníky ty ptáky. Když jsem mu dal najevo svůj nesouhlas s jeho počínáním, velmi se zastyděl a řekl: „Domníval

jsem se, že jim podřízli hrdlo.“ Od té doby se ode mne držel stranou, neboť se velmi styděl, a přiblížil se ke mně jenom tehdy, když jsem jej sám zavolal.

Během plavby na této lodi se skládala moje potrava jediné z datlí a ryb. Námořníci lovíli každé ráno a večer, a to hlavně rybu zvanou persky *širmáhi* (lev-ryba), podobnou rybě, která se u nás jmenuje *tázart*. Rozřezali ji na malé kousky, opékali je a dávali každému cestujícímu na lodi jednu porci, aniž měl při tom někdo přednost, byť to byl sám majitel lodi. Tyto ryby pojídají současně s datlemi. Měl jsem s sebou chléb a sušenky, které jsem si koupil v Zafáří, avšak když mi tyto zásoby došly, živil jsem se jako ostatní rybami. Svátek pouti jsme slavili na moři a téhož dne vál proti nám po celý den silný vítr; vál až do příštího jitra, takže nám hrozilo nebezpečí potopení. A skutečně se jedna loď, která plula před námi, potopila a zachránil se z ní jenom jeden člověk, který s velkou námahou dosáhl břehu.

Pokračovali jsme v cestě a dopluli jsme k ostrovu Masíra, který je značně rozlehlý a jehož obyvatelé žijí výhradně z ryb. Nevystoupili jsme na břeh, protože kotviště bylo daleko od pevniny a kromě toho se mi již tito lidé úplně zhnusili, když jsem viděl, že pojídají nepodřezané ptáky. Zůstali jsme tam jen jeden den, který majitel lodi strávil ve svém domě na ostrově.

Pak jsme pluli den a noc a připluli jsme na kotviště velké pobřežní vesnice Súr. Odtud bylo již vidět na úpatí hor město Kalhát a zdálo se nám, že je velmi blízko. Zakotvili jsme krátce po poledni, a když jsem zahlédl ono město, pojala mne touha se tam podívat a přespát tam, neboť společnost námořníků mi byla již protivná.

Přeptával jsem se na cestu a bylo mi řečeno, že tam dojdou asi při odpolední modlitbě. Najal jsem si tedy jednoho námořníka jako průvodce a jeden Ind jménem Chidr,

který plul s námi na lodi, se vydal se mnou. Nechal jsem svá zavazadla a společníky na lodi s tím, že se ke mně připojí druhého dne. Vzal jsem s sebou jenom několik svých oděvů a dal jsem je nésti průvodci, abych se neunavil, a sám jsem nesl jenom kopí. Průvodce však chtěl šaty odnést a zavedl nás k mořskému zálivu, kde byl silný příliv a odliv, a chtěl jej přebrodit s mým šatstvem. Tehdy jsem mu však řekl: „Přejdi nejdříve sám a ty šaty tady nech; budeme-li moci přejít záliv, přejdeme, ne-li, tedy vyhledáme nějaký jiný brod.“ Průvodce se tedy vrátil; za nějakou chvíli jsme spatřili několik mužů plavat přes záliv, takže jsme měli nyní důkaz, že nás chtěl průvodce utopit a potom utéci se šatstvem. Předstíral jsem stále dobrou náladu, nicméně jsem se měl stále na pozoru, utáhl jsem si opasek a pohazoval jsem kopím, což nahnalo průvodci strach. Šli jsme dále, až jsme našli vhodný brod, a pak jsme se octli na bezvodé pustině. Trápila nás velká žízeň a značně jsme tím trpěli, avšak Alláh seslal nějakého jezdce se skupinou lidí, kteří nám dali napít. Pokračovali jsme v cestě, domnívající se, že město je již blízko, zatímco bylo od nás odděleno širokými proláklami, jimiž jsme šli několik mil.

K večeru nás chtěl průvodce zavést na kraj moře, kde nejsou žádné cesty, protože břeh je samá skála. Jeho úmyslem bylo, abychom zbloudili mezi skalami, což by mu umožnilo útěk se šatstvem; řekl jsem mu však: „Půjdeme jenom po cestě, na níž nyní jsme!“ Když se již setmělo, průvodce nám řekl: „Město je již blízko, pojďme tedy rychle a můžeme přenocovat před ním až do rána.“ Měl jsem strach, že nás po cestě někdo přepadne, a ostatně jsem ani nevěděl, kolik cesty nám ještě zbývá, proto jsem odpověděl: „Bude lepší, když sejdeme trochu z cesty a vyspíme se zde a pak se ráno vydáme teprve do města.“ Zpozoroval jsem totiž na úpatí blízké hory skupinu mužů a obával jsem se, že to jsou lupiči; považoval jsem proto za bezpečnější

skrýt se před jejich zraky. Můj přítel byl již unaven a žízniv a nebyl proto nikterak nadšen mým rozhodnutím.

Opustil jsem cestu a zamířil jsem k blízkému stromu; ačkoli jsem byl také unaven a vyčerpán, dával jsem najevo sílu a rozhodnost, abych zastrašil průvodce. Umístil jsem jej mezi sebe a svého přítele, strčil jsem balík šatů pod svůj oděv a stále jsem držel kopí připraveno v ruce. Přítel i průvodce usnuli, já však jsem bděl celou noc, a kdykoliv se průvodce pohnul, promluvil jsem na něj, abych mu ukázal, že nespím. Ráno jsem jej poslal, aby našel vodu, a můj přítel vzal šatstvo. Mezi námi a městem bylo ještě několik proláclin a příkopů; průvodce nám přinesl vodu a napili jsme se. A potom konečně jsme dorazili do Kalhátu, ovšem ve stavu naprosté vyčerpanosti. Moje boty už byly tak těsné pro mé nohy, že mi div netekla krev zpod nehtů. Když jsme dospěli k branám města, k dovršení všeho trval strážce na tom, že s ním musíme jít ke guvernérovi, aby nás vyslechl. Ukázalo se však, že guvernér je výtečný a charakterní člověk, který mne pohostil a zůstal jsem u něho po šest dnů. Po celou tu dobu jsem se nemohl ani pořádně postavit na nohy, tak mne bolely.

Město Kalhát leží na pobřeží, má pěkné tržiště a překrásnou mešitu, jejíž stěny jsou pokryty kachlíky z Kášánu. Stojí na vyvýšeném místě a vévodí moři i přístavu. Jedl jsem tam rybu, jaké jsem v žádné jiné zemi neokusil, a dával jsem jí přednost přede všemi druhy masa a stala se mou jedinou stravou. Zdejší lidé ji pekou na velkých listech a podávají ji s rýží, která je sem dovážena z Indie. Obyvatelé jsou většinou obchodníci a žijí z toho, co se k nim doveze po Indickém oceánu. Když sem připluje nějaká loď, zavládne všeobecná radost. Přestože jsou to Arabové, nemluví správně a za každou větou dodávají neustále slovo „ne“; říkají například: „Ty jíš, ne, ty jdeš, ne, tys udělal to a to, ne?“ V náboženství jsou to cháridžovci, avšak nemohou veřejně vyznávat svůj

směr, protože jsou pod nadvládou sultána Kutbu'd-dína Tehemtena z Hormuzu, který se hlásí k sunnitskému islámu.

V sousedství Kalhátu leží pěkná a výstavná vesnice Tíbí, kde jsou četné kanály s rychle tekoucí vodou, zelené stromoví a mnoho zahrad, z nichž se vyváží ovoce do Kalhátu. Pěstuje se tam druh banánů, které jsou známy pod jménem „perly“; je jich tam velmi mnoho a jsou vyváženy do Hormuzu i jinam. Dále se tu vyskytuje i betel, avšak jeho listy jsou malé.

Potom jsme se vydali do Ománu a šli jsme šest dní přes poušť a sedmého dne jsme se dostali do této země. Je to úrodné území, protéká jím mnoho řek, je tam množství stromů, zahrad, palmových hájů a ovoce nejrozmanitějších druhů. Hlavní město Nizwá (Nazwá) leží na úpatí hor a má hezké mešity a úpravná a čistá tržiště. Zdejší lidé mají zvyk, že si přinášejí do mešity jídlo a v ní obědvají i večeří; všichni jedí společně a mnohdy se k nim připojí i některý projíždějící cizinec. Lidé jsou tu stateční a bojovní a vedou mezi sebou neustále válku. Hlásí se k sektě ibádovců a konají v pátek polední modlitbu čtyřikrát, načež imám předčítá verše z koránu a pronese řeč na způsob kázání, v níž chválí Abú Bakra a Omara, avšak mlčí o Osmánovi a Alím. Když chtějí mluvit o Alím, mluví o něm jako o „tom člověku“, takže říkají: „Vypráví se o tom člověku“, nebo: „Ten člověk řekl...“ Nesmírně uctívají prokletého vraha Ibn Muldžama a nazývají jej „zbožným služebníkem Alláhovým, hrdinou povstání“. Jejich ženy se oddávají prostituci a muži přitom nejsou nijak žárliví ani neodsuzují chování svých žen.

Sultánem Ománu je Arab z kmene Azd a je nazýván Abú Muhammad, což je u nich jméno každého sultána, stejně jako titul *atabeg* je užíván pro všechny vládce Lúristánu. Při audiencích sedává na místě, které je mimo palác,

a nemá ani dveřníky, ani vezíry a nezabraňuje nikomu, ať z cizinců nebo z domácích lidí, aby k němu přišli. Tento sultán uctívá hosty podle obyčejů Arabů; uspořádá pro ně hostinu a obdaruje je podle jejich hodnoty. U jeho stolu je podáváno maso divokých oslů, a to je dokonce prodáváno i na trzích, protože zdejší lidé se domnívají, že je to dovoleno; před cizinci to však zatajují a nikdy je neukazují v jejich přítomnosti. V Ománu je ještě celá řada měst, avšak neměl jsem možnost je navštívit. Většina tohoto území tvoří součást provincie Hormuzu.

Z Ománu jsem odcestoval do země Hormuz; tak je totiž nazýváno město na mořském břehu, které se jmenuje také Múghástán. Nový Hormuz leží naproti prvnímu uprostřed moře, oddělen pouze průlivem širokým tři farsachy. My jsme připluli do Nového Hormuzu, který je na ostrově, jehož hlavním městem je Džaraun. Je to velké a výstavné město s bohatě zásobenými tržišti a slouží jako překladiště pro Indii a Sind, neboť zboží z těchto zemí je odtud dopravováno dále do obou Iráků, do Fársu a do Churásánu. Ostrov, na němž se město rozkládá, je dlouhý pouze jeden den cesty a valná část půdy je slatina a hory soli. Z této soli se vyrábějí ozdobné nádoby a podstavce pod lampy. Potravou obyvatel jsou ryby a datle dovážené z Ománu a z Basry a zdejší lidé říkají *Churmá we máhí lút-i pádišáhí*, což znamená „Datle a ryby jsou pokrmem královským“. Pitná voda má na tomto ostrově nesmírnou cenu, protože prameny a nádrže, v nichž se shromažďuje dešťová voda, jsou na místech velmi vzdálených od města. Lidé sem přicházejí s velkými vědrami, naberou vodu a na zádech nesou vědra k mořskému břehu, kde je naloží do člunů a přivezou do města. Jednou z podivuhodných věcí, které jsem tam viděl, byla rybí hlava postavená u vrat do katedrální mešity, velká jako malý kopec a s očima jako dveře; bylo vidět, jak lidé jedním okem vchá-

zejí a druhým vycházejí. Poblíže Hormuzu sídlí jeden velmi zbožný šejch, kterého jsme navštívili a strávili u něho noc, a odtud jsme se vydali na návštěvu jiného askety, který žije v ústraní na samém konci ostrova. Tento zbožný muž si vykopal jeskyni jako obydlí a má v ní záviji, přijímací salón a malý pokojík, v němž bydlí jeho mladé otrokyně. Má ještě několik dalších otroků, kteří žijí mimo jeskyni a pečují o jeho dobytek a ovce. Tento muž patřival kdysi k nejvýznamnějším obchodníkům, avšak po pouti do Mekky se zřekl všech dosavadních svazků a styků a uchýlil se do ústraní, aby se věnoval službě Boží. Dříve než tak učinil, svěřil své peníze jednomu muži ze svého bratrstva, aby jimi obchodoval v jeho prospěch. Přenocovali jsme u něho a přijal nás velmi pohostinně; byly na něm patrný známky dobroty a zbožnosti.

V Hormuzu je sultánem Kutbu'd-dín Tehemten, muž chvályhodných vlastností, velkomyslný a pokorný. Je jeho zvykem, že navštíví všechny právníky, zbožné a šerífy, kteří zavítají do jeho hlavního města, a prokazuje jim patřičnou úctu. Když jsme přišli na jeho ostrov, zjistili jsme, že se chystá do války proti svým dvěma synovcům, kteří se vzbouřili, a každou noc koná přípravy k boji. Vezír, soudce a řada významných lidí nás navštívili a všichni se omlouvali zaneprázdněním kvůli válečným přípravám. Strávili jsme tam šestnáct dní, a když jsme se chystali k odchodu, pravil jsem jednomu ze svých přátel: „Jakpak bychom mohli odejít, aniž jsme spatřili toho sultána?“ I vydali jsme se do domu vezíra v sousedství závije, v níž jsme byli ubytováni, a vyslovili jsme své přání pozdravit sultána. Vezír mne vzal za ruku a dovedl mne do sultánského paláce na břehu moře. V paláci jsem postřehl jakéhosi staříka, oděného do roztrhaných a špinavých šatů, na hlavě však měl turban a okolo pasu šátek. Vezír jej pozdravil a já jsem učinil totéž, avšak nevěděl jsem, že je to

král. Byl zde také jeden z jeho synovců, s nímž jsem se již znal, a tak jsem se s ním začal bavit, avšak potom mne vezír upozornil na přítomnost krále. Zastyděl jsem se před vládcem za to, že jsem se bavil s jeho synovcem místo s ním samým, a také jsem se příslušně omluvil. Král potom vstal a odešel do paláce, následován emíry, vezíry a jinými hodnostáři, a já jsem šel za ním v doprovodu vezíra. Sultán již seděl na trůně, avšak stále byl oděn do oněch šatů, o kterých jsem se již zmínil. V ruce držel růženec z perel, jaké ještě nikdo nikdy neviděl, neboť lov perel je podřízen tomuto vládci. Jeden z emírů usedl po jeho boku a já jsem se posadil vedle emíra.

Sultán se začal vyptávat na můj stav, mé cesty a na vládcce, které jsem viděl během svého putování, a odpověděl jsem na všechny jeho otázky. Pak bylo přineseno jídlo, přítomní pojedli, avšak král ani neochutnal. Po hostině jsem se zvedl, rozloučil jsem se a vzdálil se.

Z Hormuzu jsem se vydal do Chundžubálu, abych navštívil jednoho svatého muže, a když jsme přepluli úžinu, najali jsme si jízdní zvířata u Turkmenů, kteří obývají tyto krajiny. Není tam možné cestovat bez jejich doprovodu, protože jsou velmi stateční a znají výborně všechny cesty. V těch místech se rozkládá poušť, která se táhne na čtyři dny cesty, a na ní číhají nejenom arabští loupežníci, nýbrž v červnu a červenci vane tam jedovatý samúm. Koho ten samúm zastihne v poušti, je nadobro ztracen. Bylo mi vyprávěno, že padne-li někdo za oběť tomuto větru a druhové mrtvého jej chtějí (před pohřbením) omýt, rozpadnou se jeho údy. Po celé délce cesty se táhnou nesčetné hroby těch, kdo byli zahubeni tím větrem. Cestovali jsme jen v noci, a jakmile vyšlo slunce, vrhali jsme se do stínu stromů a zůstávali jsme tak až do pozdního odpoledne.

V této poušti i v sousedních krajinách rádival proslulý

loupežník Džamál al-Lúk, který velel velké tlupě arabských a perských jezdců a s nimi číhal na cestách. Přitom však zakládal záwije a zdarma poskytoval jídlo cestujícím, a to vše platil z peněz, které naloupil. Vypráví se, že prohlašoval, že nikdy nepoužil násilí, leda proti těm, kteří ncoadváděli povinnou almužnu ze svého jmění. Takto si počínal dlouhou dobu a podnikal se svými jezdci přepady; projížděl přitom pouštěmi, které nikdo kromě něho neznal, a zakopával tam velké i menší nádoby s vodou. Když pak sultánovo vojsko pronásledovalo tyto loupežníky, uchýlili se do pouště a vykopali své nádoby. Vojsko upustilo od pronásledování ze strachu, že v poušti zahyne. Džamál setrval v té činnosti ještě delší dobu a ani král Iráku, ani jiný vládce jej nemohli porazit. Později se však dal Džamál na pokání a věnoval se do smrti službě Boží. Jeho hrob, který leží v jeho rodném Sidžistánu, je dodnes navštěvován jako poutní místo.

Když jsme prošli touto pouští, dorazili jsme do Kaura-stánu, malého města s řekami a zahradami; je tu však strašné vedro. Odtud jsme jeli po tři dny pouští podobnou první a přišli jsme do Láru. To je velké město s tekoucí vodou a pěknými tržišti. Zde jsme se ubytovali v záwiji zbožného šejcha Abú Dulafa Muhammada, téhož, jehož jsme jeli navštívit do Chundžubálu. Setkali jsme se tam se skupinou dervíšů, kteří mají tento zvyk: každé dopoledne se shromáždí v záwiji a potom se vydají na obchůzku městem a v každém domě dostanou chléb nebo dva a z toho potom živí pocestné. Majitelé domů si na to zvykli tak, že s tím počítají při přípravě svých jídel a pomáhají tak dervíšům při rozdělování potravin.

V tomto městě je sultán turkmenského původu jménem Džalálu'd-dín; poslal nám na uvítanou dar, avšak ne navštívili jsme jej a ani jsme ho neviděli.

Nakonec jsme se dostali do Chundžubálu, sídla šejcha

Abú Dulafa, kterého jsme přišli navštívit. Ubytovali jsme se v jeho záwiji, a jakmile jsme sem vstoupili, spatřil jsem šejcha, který seděl v rohu na zemi. Pozdravil jsem jej, odvětil zdvořile na můj pozdrav a zeptal se, odkud přicházím, a na mou rodnou zemi a pohostil mne. Později mi poslal po jednom ze svých synů jídlo a ovoce. Situace šejcha Abú Dulafa je podivuhodná a mimořádná, neboť výdaje, které má, jsou nesmírné. Rozdává nádherné dary, jako čestná roucha a závodní koně, a činí dobrodiní všem cestujícím takovým způsobem, jaký jsem v této zemi nikde neviděl. A přece není znám jiný pramen jeho příjmů než to, co dostane od svých dervíšů a druhů. Mnozí se však domnívají, že to bere z neviditelného pokladu Božího.

Strávil jsem u něho pouze jeden den, protože jsem musel odejít s karavanou, k níž jsem náležel. Potom jsme se vydali do města Kajsu, které je také nazýváno Síráf. Leží na břehu moře a patří k provincii Fárs. Je to město rozlehlé, postavené na výtečné půdě, obklopené nádhernými zahradami, v nichž rostou vonné květiny a stinné stromy. Obyvatelé jsou Peršané vznešeného původu a kromě nich tu žijí i Arabové z kmene Safáf, kteří se živí lovem perel.

Loviště perel se rozkládají mezi Síráfem a Bahrajnem v zálivu s klidnou vodou, který se podobá velké řece. Jakmile nastane měsíc duben a květen, připlouvají sem četné čluny s potápěči a obchodníky z Fársu, z Bahrajnu a z Al-Katífu. Dříve než se potápěč ponoří, přiloží si na obličej masku ze želvího krunýře a ze stejného materiálu je i předmět podobný nůžkám, který si připevní na nozdry. Potom si přiváže k pasu lano a potopí se. Tito lidé se různí v délce doby, po kterou vydrží pod vodou, a jsou mezi nimi takoví, že jsou ponořeni hodinu či dvě, ba i více. Když potápěč dospěje na dno moře, najde zde v písku mezi drobnými kaménky mušle; odtrhne je rukou nebo je odřízne nožem, kterým je pro tento účel vyzbrojen, a

uloží je do koženého pytlíku, visícího na jeho krku. Když mu začne docházet dech, trhne lanem a člověk, který drží druhý konec, to ucítí a vytáhne ho do člunu. Pak vezmou pytlík a otvírají mušle, v nichž jsou kousky masa, které se odříznou nožem; jakmile se dostanou do styku se vzduchem, tuhnou a stávají se z nich perly. Ty pak jsou sebrány, velké i malé, sultán si z nich vybere pětinu a zbytek koupí obchodníci, kteří jsou v těch člunech. Tito obchodníci jsou obvykle věřiteli potápěčů a dostávají perly jako náhradu za svůj úvěr.

Ze Síráfu jsme odjeli do Bahrajnu, což je velké a pěkné město se sady a stromovím. Voda se tu vyskytuje tak blízko povrchu, že stačí jen vyhrabat malou jamku, a již tryská sama ze země. Pěstují se tam datle, granátová jablka, citróny a bavlna. Vedro je tu nesmírné, a kromě toho hodně písku, který mnohdy zasype i několik domů. Mezi Bahrajnem a Ománem bývala kdysi cesta, avšak písek ji zasypal a spojení je nyní přerušeno, takže se do Ománu musí plout po moři. Z Bahrajnu jsme cestovali dále do Al-Katífu, velkého města s bohatstvím palem. Jeho obyvatelé jsou Arabové, fanatičtí šiité, kteří se hlásí veřejně ke svému kacířství, aniž se někoho bojí. Jejich muezzin volá po vyznání víry: „...vyznávám, že Alí je přítel Boží,“ a nakonec ještě dodává: „a Muhammad a Alí jsou nejlepší ze stvoření, a kdo je proti nim, je nevěřící.“

Z Katífu jsme šli dále do Hadžaru, který se nyní jmenuje Al-Hasá, a k tomuto místu se vztahuje pořekadlo „Nosit datle do Hadžaru“, neboť je tu tolik datlových palem jako nikde jinde a lidé jimi krmí dobytek i jiná zvířata. Z Al-Hasá jsem odcestoval do Jamámy, hezkého a úrodného města s řekami a palmovými háji. Je obýváno kmeny Arabů, kteří náležejí k Banú Hanífa; bývalo to v dávných dobách jejich hlavní město. Emírem tam byl Tufajl ibn Ghánim a s ním jsem se vydal na cestu do Mekky, abych

vykonal pouť. Bylo to v roce 732 (1332) a v témž roce byl v Mekce egyptský sultán al-Málik an-Násir a s ním i řada jeho emírů. Bylo to naposledy, co podnikl pouť, a proto poctil nádhernými dary obyvatele obou svatých měst i zbožné lidi, kteří se tam usadili. Během té cesty dal také otrávit emíra Ahmada, o němž se říkalo, že to je jeho syn, a hlavního emíra Bektimura, který měl hodnost číšníka. Oba se spikli proti sultánovi a chtěli jej zabít, aby se Ahmad mohl stát vládcem, avšak al-Malik an-Násir se o tom dozvěděl a zbavil se obou.

VIII. kapitola

POHOSTINNÁ ZEMĚ TURKŮ

Když skončila pouť, zamířil jsem do Džiddy s úmyslem nasednout na loď do Jemenu a Indie; nicméně se mi to nepodařilo a nemohl jsem najít žádné společníky, kteří by cestovali se mnou. Zůstal jsem v Džiddě asi čtyřicet dní; v přístavu byla loď, která měla odplout do Kusajru, a šel jsem na její palubu, abych se přesvědčil, v jakém je stavu. Nebyl jsem s ním spokojen a myšlenka cestovat s touto lodí se mi vůbec nezamlouvala. A to bylo dílem Prozřetelnosti, neboť když loď odplula a dostala se doprostřed moře, ztroskotala poblíže místa zvaného Rás Abí Muhammad. Její majitel a několik obchodníků se zachránili v člunu, nikoliv bez značného úsilí; byli sami na pokraji záhuby a také několik z nich zemřelo. Ostatní lidé se všichni utopili a bylo mezi nimi na sedmdesát poutníků.

Potom jsem vsedl na *sambúk* směřující do Ajdzábu, avšak vítr nás zanesl do přístavu Rás Dawá'ir. Odtud jsme cestovali v doprovodu několika Bédžů přes poušť, v níž bylo mnoho pštrosů a gazel. Setkali jsme se zde s Araby z kmenů Džuhajna a Káhil, kteří jsou poddanými Bédžů. Když jsme přišli k pramenům zvaným Mafrúr a Al-Džadíd, došly nám potraviny a byli jsme nuceni koupit několik ovcí od skupiny

Bédžů, s nimiž jsme se setkali v této poušti, a učinili jsme si zásoby tohoto masa. Viděl jsem tam také arabského mladíka, který na mne promluvil arabsky a sdělil mi, že je zajatcem těchto Bédžů; kromě jiného tvrdil, že již přes rok neměl jinou potravu než velbloudí mléko.

Když jsme snědli maso, které jsme nakoupili, nezůstaly nám již žádné cestovní zásoby; vezl jsem s sebou náklad datlí, kterými jsem stále šetřil, abych jimi mohl obdarovat své přátele, avšak nyní jsem je rozdělil mezi spolucestující a vystačily nám na tři dny. Po pochodu, který trval devět dní, jsme přišli teprve do Ajdzábu, kam nás předešlo již několik našich druhů z karavany. Obyvatelé nám vyšli vstříc s chlebem, datlemi a vodou a pak jsme tu strávili několik dní. Odtud jsme se znovu pustili po poušti a po několika dnech jsme dospěli do vesnice Al-Atwání, která leží na Nilu blízko města Edfú v Horním Egyptě. Pak jsme pluli po Nilu dolů přes Esná, Armant, Al-Aksur (Luxor) a další města, která jsem již navštívil při předchozí cestě, a nakonec jsme dorazili do Káhiry, kde jsem zůstal několik dní.

Přes Bilbajs jsem se potom vydal do Sýrie ve společnosti Abdalláha at-Túzariho, který mne pak doprovázel po dlouhá léta až do chvíle, kdy jsme odjeli z Indie a on zemřel v Sandabúru. Naše cesta vedla opět přes Ghazzu, Hebron, Jeruzalém, Ramlu, Akku, Tripolis a Džabalu do Ládzikíje — a všechna tato místa jsem popsal již dříve.

V Ládzikíji jsme vstoupili na velkou loď, jejíž velitel byl Janovan a jmenoval se Martalamín, a zamířili jsme k zemi Turků, která je známa též jako Bilád ar-Rúm (země Byzantinců — Anatólie), protože v dávných dobách to byla jejich země a odtud pocházeli staří Řekové a Jónové. V pozdější době jí dobyli muslimové, avšak dodnes tam žije mnoho křesťanů pod ochranou muslimských Turkmenů.

Pluli jsme za dobrého větru deset dní a křesťan s námi jednal vlídně a nechtěl od nás ani žádné peníze za plavbu.

Desátého dne jsme dopluli do Aláje, kde začíná země Turků. Je to jedna z nejkrásnějších krajín světa a Alláh v ní spojil všechny krásy, jež jsou jinak rozsety po různých zemích. Obyvatelé mají krásné postavy a čisté oděvy, jedí jen nejvybranější pokrmy a jsou velmi laskaví. Kdykoliv jsme se zastavili v nějaké závijí nebo v soukromém domě, starali se o nás pečlivě jak muži, tak i ženy (ty zde nenosí závoje!). Když jsme je opouštěli, loučili se s námi, jako by byli našimi příbuznými nebo členy naší rodiny, a viděl jsem, že mnohdy ženy plakaly a zesmutněly kvůli našemu odchodu. Lidé jsou tu zvyklí péci čerstvý chléb jen jednou za týden a napečou ho tolik, kolik stačí na celou tu dobu; v den, kdy byl pečen, přicházeli za námi zdejší muži, přinášeli chléb a vybrané pochoutky a říkali: „Tohle vám posílají naše ženy a prosí vás, abyste se za ně pomodlili.“

Všichni obyvatelé této země se hlásí k právnímu směru Abú Hanífy, jsou pevnými sunnity a není mezi nimi ani šíitů, ani cháridžovců, ani jiných sektářů a kacírů; avšak požívají rádi hašiš a nevidí v tom nic zavrženíhodného.

Alája je velké město na pobřeží, obývané Turkmeny a navštěvované obchodníky z Káhiry, z Alexandrie a ze Sýrie. V okolí je mnoho lesů, jejichž dřevo je vyváženo do Egypta. Na nejvyšším kopci ve městě stojí nádherný a pevný hrad, vystavěný sultánem Alá'u'd-dínem.

Společně s kádím tohoto města jsme vsedli na koně, abychom navštívili vládce Aláje Júsufa bega (*beg* znamená král), syna Karamána. Sídlí asi deset mil od města a našli jsme jej, jak sedí zcela sám na vrcholku jedné hory na pobřeží, zatímco emíři a vezíři seděli pod ním a vojsko leželo po obou stranách. Sultán měl vlasy obarveny na černo; pozdravil jsem jej a odpověděl jsem na různé otázky, týkající se mé návštěvy, a když jsem potom odešel, poslal mi cenný dar.

Z Aláje jsem šel do Antálie, jednoho z nejkrásnějších

měst světa; svou velkou rozlohou se vyrovná nejvelkolepějším městům, je hustě obydleno a výborně postaveno. Každá skupina obyvatel žije v úplné odloučenosti od druhé; křesťanští obchodníci sídlí ve čtvrti, která se jmenuje Mína (přístav) a je obehnaná hradbami, jejichž brány jsou v noci a v době páteční bohoslužby zavřeny zvnějšku. Řekové, původní obyvatelé Antálie, žijí opět v jiné čtvrti a jsou rovněž odděleni od jiných národností a stejně je tomu u Židů. Král, jeho dvůr a otroci žijí rovněž ve zvláštním městě s hradbami.

Muslimské obyvatelstvo sídlí ve vlastním městě, kde stojí hlavní mešita, četné lázně a rozlehlé tržiště; toto město se všemi zmíněnými čtvrtěmi je opět obehnané velkými hradbami. V okolí je mnoho zahrad, které dávají znamenité ovoce, zvláště výtečné broskve, zvané *kamaru'd-dín* (luna náboženství), jejichž pecky obsahují sladké mandle; jsou sušeny a vyvážejí se do Egypta, kde jsou pokládány za nejvzácnější lahůdku.

V Antáliji jsme bydlili v madrase, jejímž představeným byl Šihábu'd-dín al-Hamawí; jedním z pěkných zvyků v tomto městě je, že každý den po odpolední modlitbě, a to jak v katedrální mešitě, tak i v madrase, recituje skupina dětí překrásnými hlasy verše z koránu.

Ve všech krajích Anatólie obývaných Turkmeny, v každé provincii, v každém městě i v každé vesnici jsou členové organizace, která je zvana *Al-Achíja al-Fitján*, to jest Bratrstvo mladých. Nikde na celém světě nenajdete takové lidi, jako jsou tito; jsou naplněni snahou vycházet vstříc cizincům, okamžitě jim podávat jídlo a plnit všechny potřeby svých bližních, potlačovat tyranství a zabíjet tyranské agenty policie a různé špatné lidi, kteří se s ní spojují. *Achí* znamená u nich muž, který byl vybrán členy stejného cechu nebo jinými mladými svobodnými muži nebo těmi, kdo žijí asketickým životem, aby byl jejich vůd-

cem. Tato organizace je známá také jako *futúwa* neboli „Statečná mládež“. Vůdce organizace postaví záziji, opatří ji koberci, lampami a vším potřebným nábytkem; jeho druhové pracují celý den ve svém zaměstnání, aby si vydělali na živobytí, a přinášejí mu každý den odpoledne svůj výdělek. Za to je potom kupováno jídlo, ovoce a jiné věci, kterých je v záziji zapotřebí. Když přijde nějaký cestující do jejich města, ubytují jej u sebe a všechny zmíněné zásoby jsou k dispozici pro jeho pohoštění; zůstává jejich hostem, dokud neodejde. Jestliže se zrovna nevyskytne žádný host, shromáždí se členové Bratrstva sami, aby snědli tyto zásoby, a potom zpívají a tančí. Druhého dne se zase vrací do zaměstnání a odpoledne jdou opět k vůdci se vším, co vydělali. Členové jsou nazýváni *fitján* (mladíci) a jejich vůdce, jak jsme se již zmínili, se jmenuje *achí*. Na celém světě jsem neviděl dobročinnějších lidí, než jsou oni; obyvatelé Šírázu a Isfahánu se jim v této věci podobají, avšak tito mladí lidé dávají přednost cestovatelům.

Nazítří po našem příchodu do Antálie přišel jeden z těchto mladíků za šejchem Šihábu'd-dínem a něco s ním mluvil turecky, jazykem, jemuž jsem tehdy ještě nerozuměl. Byl oblečen do obnošených šatů a na hlavě měl obyčejnou plstěnou čepičku. Šejch se ke mně obrátil a řekl: „Víš, co říká ten člověk?“ „Nikoliv, nevím.“ „Zve tebe i tvé přátele na hostinu.“ Byl jsem tím udiven a zmohl jsem se jen na souhlas. Když ten mladík odešel, pravil jsem šejchovi: „Vždyť ten člověk je chudý, nemůže nás přece všechny pohostit a nechceme mu být na obtíž.“ Šejch se dal do smíchu a řekl: „Ten člověk je jeden z vůdců Bratrstva mladých; zaměstnáním je provazník a je velmi štedrý, takže si jej jeho přátelé, je jich asi dvě stě mužů různých povolání, zvolili za svého vůdce. Postavili si záziji, aby v ní mohli přijímat hosty, a to, co za den vydělají, v noci vydají na pohostinství.“

Po modlitbě při západu slunce přišel pro nás tento muž a všichni jsme se odebrali do záwije. Octli jsme se v pěkné budově, jejíž podlaha i stěny byly pokryty krásnými anatolskými koberci a byla osvětlena četnými lustry z iráckého skla. V zasedací místnosti bylo vidět pět *bajsúsů* a *bajsús* je něco podobného měděnému svícnu na třech nohách a na jeho vršku je jakási měděná lampa, v jejímž středu je rourka pro knot; naplňuje se tekutým tukem, jehož zásoby stojí vedle v nádobách; jsou tam také nůžky na přistřiňování knotů. Jeden z členů Bratrstva je pověřen starostí o svícení a je jimi nazýván *čerághčí* — lampář.

Když jsme přišli, stála v přijímacím sále skupina mladých mužů v řadách, všichni oděni do dlouhých plášťů a do vysokých bot; u opasku jim visel nůž dlouhý dva lokte. Hlavy měli pokryty bílými vlněnými čepicemi a na vrcholku čepic byl kus látky asi loket dlouhý a dva palce široký. Když zaujali svá místa, každý z nich sňal čepici a položil ji před sebe; na hlavě jim zůstala jiná ozdobná čepice z hedvábí nebo jiné látky. Uprostřed tohoto sálu bylo umístěno zvýšené pódium určené pro cizince. Když jsme se na něm usadili, bylo přineseno množství jídel, ovoce a cukrovinek a po jídle všichni začali zpívat a tančit. Byli jsme naplněni obdivem a nejvyšším překvapením nad jejich štedrostí a laskavostí. Rozloučili jsme se s nimi až na sklonku noci a zanechali jsme je v jejich záwiji.

V Antáliji je sultánem Chidr beg, syn Júnuse bega; v době našeho pobytu byl nemocen, přesto však jsme jej navštívili v jeho paláci a on nás přijal na lůžku. Pohovořil s námi laskavě a vlídně a po odchodu nám poslal dary.

Poté jsme se vydali na cestu do Burdúru (Buldur), malého města s mnoha zahradami a řekami a se silnou pevností na vrcholku vysoké hory. Ubytovali jsme se v domě místního kazatele, avšak Bratrstvo se shromáždilo a chtělo, aby chom bydlili u nich; nicméně kazatel to odmítl, a tak tedy

připravili pro nás v zahradě jednoho z nich hostinu. Bylo úžasné vidět jejich radost a laskavost, s jakou nás přijímali, přestože neznali náš jazyk a my jejich a nikdo nám nemohl tlumočit. Zůstali jsme u nich celý den a potom jsme odjeli.

Z Burdúru jsme šli dále do Sabarty (Isparta), pěkně postaveného města s hezkými tržišti, zahradami a řekami; také tam stojí silná tvrz na kopci. Přišli jsme sem navečer a přenocovali jsme u zdejšího soudce.

Nazítří jsme se vydali do Akrídúru (Eghirdir), velkého a lidnatého města; leží u velkého jezera se sladkou vodou, po němž plují lodi dva dny do Akšehiru, Bakšehiru a jiných měst a vesnic. Bydlili jsme v madrase blízko katedrální mešity a byli jsme laskavě a uctivě přijati jejím profesorem.

Sultánem tohoto města je Abú Ishák beg, syn Dandára bega, jeden z největších sultánů této země. Pokud ještě žil jeho otec, přebýval Abú Ishák v Egyptě a podnikl také pouť do Mekky; je to člověk vynikajících vlastností a každý den se účastní odpolední modlitby v katedrální mešitě. Setrvali jsme tam celý měsíc ramadán a každou noc jsme trávili s ním, spolu se soudci, právníky, profesory, emíry a jinými hodnostáři. V tomto měsíci zemřel také sultánův syn; zdejší lidé nepřipojují nic k obvyklým lamentacím, aby si vyprosili slitování Boží nad mrtvým, jako se to dělá v Egyptě a v Sýrii, a je to naprostý opak toho, co činí obyvatelé Lúristánu, jak jsme o tom vyprávěli dříve. Když byl princ pohřben, sultán a vzdělanci navštěvovali po tři dny hrob, vždy po ranní modlitbě. Druhého dne jsem šel také s ostatními ke hrobu; sultán si přitom povšiml, že jdu pěšky, a poslal mi koně a omluvil se. Když jsem se potom vrátil do madrasy, v níž jsem bydlil, chtěl jsem koně vrátit, avšak sultán jej odmítl přijmout a řekl: „Dal jsem ti jej jako dar a ne jako půjčku!“ Později mi poslal ještě čestné roucho a jistou částku peněz.

Z Akrídúru jsme odcestovali do Kul-Hisáru (Göhlisar =

Jezerní pevnost), malého města obklopeného ze všech stran vodou, v níž roste množství rákosu. Vede do něho jediná cesta, podobná mostu nebo hrázi mezi rákosím a vodou, a může po ní jet pouze jediný jezdec. Město, které je postaveno na vyvýšenině uprostřed jezera, je velmi pevné a nedobytné. Ubytovali jsme se tam v zámku jednoho člena Bratrstva mladých.

Vládce je tam Muhammad Čelebí a je to bratr Abú Isháka, vládce Akrídúru. Když jsme sem přijeli, nebyl přítomen; zůstali jsme tam několik dní, dokud sultán nepřijel. Po návratu nás uctil, jednal s námi laskavě a daroval nám koně a cestovní zásoby. Když pak jsme se vydali na cestu do Kara Aghádže přes step obývanou Turkmeny, poslal s námi sultán oddíl jezdců, který nás měl doprovodit do města Ládziku (Denizli), neboť v této stepi řádí tlupa loupežníků zvaných Džarmiján (Germian); o nich se tvrdí, že jsou to potomci Jazída, syna chalífa Mu'áwiji, a oni ovládají město Kutáhíji. Alláh nás však před nimi ochránil a dospěli jsme šťastně do města Ládziku, které je zváno také Dún-Guzlu, to jest „Město Prasat“.

Ládzik patří k nejvýznamnějším a největším městům; je v něm celkem sedm katedrálních mešit, v nichž se konají páteční bohoslužby. Vyrábějí se tam bavlněné látky protkávané zlatem, které nemají sobě rovné; jsou nesmírně trvanlivé díky výtečné jakosti bavlny i tkaní. Jsou vyráběny většinou řeckými ženami, neboť zde žije mnoho Řeků, kteří jsou poddanými muslimů a kteří platí sultánovi daň z hlavy. Jejich odlišovacím znamením jsou vysoké špičaté čepice, buď červené, nebo bílé, zatímco jejich ženy nosí velké turbany.

Zdejší lidé stejně jako skoro všichni obyvatelé této země nikterak neodsuzují cizoložství; kupují hezké řecké otrokyně a nechávají je prostituovat se a každá z nich musí svému pánu platit určitou část ze svých příjmů. Slyšel jsem do-

konce, že v tomto městě chodí mladé otrokyně společně s muži do lázní, a kdokoliv chce ukojit svou touhu, učiní tak na místě, aniž mu to má někdo za zlé. Bylo mi také vyprávěno, že i kádí v tomto městě má otrokyně, které provozují prostituci.

Když jsme sem přijeli, projížděli jsme tržištěm; nějakí lidé vyběhli ze svých krámů a vzali naše koně za uzdy, avšak jiná skupina jim v tom chtěla zabránit a došlo mezi nimi k hádce, až někteří začali vytahovat nože. Nerozuměli jsme, co si povídají, a následkem toho jsme dostali strach a již jsme si myslili, že jsou to loupeživí Džarmijánové a že toto je jejich město a že nás chtějí oloupit. Nakonec nám však Alláh poslal jakéhosi muže, který uměl arabsky, a toho jsem se zeptal, co ti lidé na nás vlastně chtějí. Odpověděl, že jsou to dvě skupiny Bratrstva mladých, které se hádají o to, kdo z nich nás má pohostit. Byli jsme úplně ohromeni jejich velkomyslností. Potom se usmířili a tahali los o to, která skupina nás bude hostit nejdříve. Vyhrála to skupina, jejímž vůdcem byl Achí Sinán. Jakmile se o tom dozvěděl, přišel za námi ve společnosti mnoha svých přátel, aby nás pozdravil. Ubytovali jsme se v jedné z jeho záwijí, a když jsme se najedli, zavedl nás Sinán do lázní, vešel tam s námi a osobně mi posluhoval. Jeho přátelé dělali totéž s mými druhy, vždy tři až čtyři si vzali na starost jednoho. Pak byla podávána bohatá hostina s cukrovinkami a množstvím ovoce a po jídle předčítali recitátoři korán. Nakonec všichni zazpívali a zatančili. Sultán byl informován o našem příchodu a pozval nás na druhý den k sobě. Když jsme se vrátili do záwije, očekávali nás již členové druhé skupiny s Achím Túmánem v čele. Dovedli nás do své záwije a dělali s námi to, co jejich soupeři, až na to, že v lázních nás ještě postříkali růžovou vodou. A tak jsme strávili několik dní.

Sultánem Ládziku je Janandž beg, který náleží k před-

ním panovníkům v zemi Rúmské. Když jsme se ubytovali v záwiji Achího Sinána, jak jsme o tom právě vyprávěli, poslal k nám kazatele, učeného Alá'u'd-dína al-Kastamúního, a zároveň s ním poslal také tolik koní, kolik nás bylo. Když jsme k němu přišli, pozdravili jsme ho a je zvykem v této zemi, že vládcové projevují vůči cizincům pokoru a mluví s nimi laskavě, avšak dávají málo darů. Pomodlili jsme se se sultánem večerní modlitbu, potom nás pohostil a poslal nám něco dirhamů. Druhého dne nás pozval jeho syn Murád, který sídlil v zahradě za městem, neboť bylo právě období dozrávání ovoce. Strávili jsme u něho celou noc a rozmlouval s námi za pomoci tlumočníka.

Zrovna v té době končil ramadán a účastnili jsme se tam svátku jeho ukončení. Sultán vyjel se svým vojskem a rovněž Bratrstvo mladých vytáhlo, přičemž každý člen byl ozbrojen. Lidé všech řemesel a zaměstnání nesli praporce a na cestu vyhrávali bubeníci, trubači a pištci. Každý se snažil předstihnout druhého v nádheře oděvů a zbraní. Vedli s sebou krávy a ovce a zařezávali je v oběť v blízkosti hřbitova a rozdávali z toho almužnu. Po skončení slavnosti jsme šli se sultánem do jeho paláce, kde bylo podáváno pohoštění; jeden stůl byl určen pro právníky, šejchy a Bratrstvo, druhý pro chudé a dervíše, neboť v onom dni není nikomu, ať chudému či bohatému, odmítnut vstup do paláce.

Zůstali jsme v tomto městě delší dobu kvůli nebezpečí, které vládlo na silnicích; potom jsme se připojili k jedné karavaně a po necelých dvou dnech jsme dospěli do pevnosti Tawás (Davas). Přenocovali jsme před hradbami, a když jsme ráno přišli k bráně, byli jsme zevrubně vyslýcháni lidmi, kteří stáli na hradbách. Potom vyjel velitel se svým vojskem, aby prozkoumal okolí pevnosti a všechny cesty k ní vedoucí, neboť se obávali, že jim lupiči ukradnou dobytek. Když vojsko objelo celou pevnost, byla stáda vy-

hnána na pastvu; tak se to tu provádí vždycky. Ubytovali jsme se v podhradí v záwiji jednoho fakíra a velitel pevnosti nám poslal pohoštění a zásoby na cestu.

Z Tawásu jsme jeli dále do Mughly, kde jsme se setkali s Ibráhímem begem, synem sultána z Mílásu; jednal s námi uctivě a laskavě a obdaroval nás rouchy.

Odtud jsme se dostali do Mílásu, jednoho z nejdůležitějších a nejhezčích měst v zemi Rúmské; bydlili jsme v záwiji jednoho z členů Bratrstva mladých, který daleko předčil všechny naše předchozí hostitele laskavostí a pohostinností.

Sultánem v Mílásu je Šudžá'u'd-dín Orchán beg z rodu Mentče; je to výtečný vládce hezké postavy a vybraného chování. Zdržuje se trvale ve společnosti právníků, kteří se u něho těší neobyčejné úctě a vážnosti. Sultán nás pohostil a obdaroval pěknými oři a cestovními zásobami. Jeho sídlo je v městě Bardžínu, jež je vzdáleno dvě míle od Mílásu. Je položeno na kopci, nedávno bylo postavené a má hojně krásných domů a mešit.

Když jsme obdrželi sultánovy dary, vydali jsme se na další cestu do Kúnje (Konya); je to velké, dobře postavené město s hojnými zahradami a vodami. Ulice jsou mimořádně široké a tržiště dobře plánována, takže lidé různých řemesel mají oddělená místa. O tomto městě se vypráví, že bylo postaveno Alexandrem Velikým; dnes tvoří součást území sultána Badru'd-dína z rodu Karamán, o němž se ihned zmíníme; po určitou dobu však bylo v moci iráckého sultána, neboť leží poblíže jeho území.

Ubytovali jsme se v záwiji místního kádího Ibn Kaláma Šáha, který je rovněž členem Bratrstva; jeho záwije byla jednou z největších, jaké jsem kdy viděl. Soudce má mnoho žáků a všichni jsou členy Bratrstva, které odvozuje svůj původ od chalífy Alího. Jejich speciálním oděvem jsou kalhoty, stejně jako zvláštním oděvem súfijů jsou roztrhané šaty. Kádí se o nás staral ještě s větší péčí a pohostinností

než naši dřívější hostitelé a poslal s námi do lázní svého syna.

V tomto městě je mauzoleum šejcha a zbožného imáma Džalálu'd-dína (ar-Rúmiho), známého všeobecně pod jménem Mauláná (Náš pán), který se těší nesmírné úctě; v Malé Asii je celé bratrstvo, které se od něho odvozuje a nese po něm jméno Džalálíja, podobně jako je v Iráku Ahmadija (dnes Rifá'íja) a v Churásánu Hajdarija.

Vypráví se, že Džalálu'd-dín byl zpočátku profesorem a právníkem a že se v jeho madrase v Konyi shromažďovalo mnoho žáků. Jednoho dne vstoupil do madrasy jakýsi prodavač sladkostí, nesa na hlavě košík se svým zbožím; profesor si koupil jeden kousek, avšak kromě něho již nikdo jiný. Poté prodavač odešel, ale profesor se zvedl a následoval ho. Žáci na něj dlouho čekali, potom se jej vypravili hledat, avšak nepodařilo se zjistit, kde je. Teprve po několika letech se vrátil, avšak jeho mysl byla pomatena a nemluvil nic jiného než perské verše, jimž nikdo nerozuměl. Jeho žáci však za ním stále chodili a zapisovali všechny verše, jež pronášel, a pak z nich sestavili knihu, která se jmenuje „Al-Masnáwí“. Tato kniha je nesmírně uctívána obyvateli této země; hloubají nad ní, učí se jí nazpaměť a čtou ji každou noc ze čtvrtka na pátek ve svých záwijích.

Z Konyi jsme cestovali dále do Lárindy, hezkého města s hojností vody a zahrad. Jeho vládcem je sultán Badru'd-dín, syn Karamána; dřívě patřovalo jeho strýci Músovi, který je dal al-Maliku an-Násirovi z Egypta výměnou za jiné stejně hodnotné místo. Egyptský sultán tam usadil posádku, avšak později se sultán Badru'd-dín města zmocnil a vystavěl v něm svůj palác a jeho moc se upevnila. Potkal jsem toho sultána za městem, když se právě vracel z lovu. Sestoupil jsem s koně a také on sestoupil, pozdravil jsem jej a on mi vyšel naproti. Je totiž zvykem vládců této země, že sestupují s koně, když nějaký cestující učiní před

nimi totéž; neboť to se jim líbí a takovému člověku potom prokazují pocty. Jestliže však cestující nesestoupí a pozdraví sedě na koni, nelíbí se jim to a cestující ztratí následkem toho jejich přízeň. To se mi také přihodilo s jedním z těchto vládců, jak o tom budu ještě vyprávět. Když jsem tedy toho sultána pozdravil, nasedli jsme znovu na koně a vládce se mne vyptával na různé věci a tak jsme dojeli do města. Zde nařídil, aby mi bylo prokazováno dokonalé pohostinství, a daroval mi roucha, koně i jiné věci.

Nezůstali jsme tam však dlouho a odebrali jsme se do Aksará (Akseraj), velkého a pěkného města se zahradami a velkým množstvím vinic. Místní lidé vyrábějí koberce z ovčí vlny a ty jsou vyváženy do Egypta, do Sýrie, do Iráku, do Indie, do Číny i do země Turků. Toto město patří králi iráckému. Odtud jsme pokračovali dále do Nakdy (Nigda), která náleží rovněž iráckému králi. Je to lidnaté a velké město, avšak částečně leží v rozvalinách. Protéká jím řeka zvaná Černá (Karasu), která patří k největším tokům, a vedou přes ni tři mosty, z nichž jeden je uvnitř a druhé dva mimo město. Na řekách je vidět množství čerpacích kol, pomocí nichž jsou zavodňovány zahrady.

Po třech dnech jsme se vydali do Kajsarije, která je jedním z největších měst v Rúmské zemi; patří také iráckému králi a bydlí v ní mnoho Iráčanů. Zde je také sídlo jedné z chátún — manželek místokrále Alá'u'd-dína Arteny, která je příbuzná iráckého sultána a je nazývána Aghá, což znamená „Veliká“; tento titul přísluší všem příbuzným sultánovým. Navštívili jsme tu princeznu, ona s námi vlídně a laskavě pohovořila a nařídila, abychom byli pohoštěni. Po odchodu mi poslala osedlaného koně, čestné roucho a dirhamy a ještě se nám omluvila.

Jako ve všech předchozích městech ubytovali jsme se i v Kajsarii v záwiji Bratrstva mladých. Hostil nás tam jeden z členů, emír Alí, který je představeným organizace

předních mužů a hodnostářů tohoto města. Jeho záwija je jednou z nejkrásnějších, pokud se týká výzdoby koberci a lampami i solidnosti její stavby; také jídla je v ní hojnost. Jedním z obyčejů v té zemi je to, že v každém místě, kde není sultán, plní funkce guvernéra *achí*, to je náčelník Bratrstva; ten opatřuje cestujícím koně, dává jim čestná roucha a prokazuje jim pocty podle jejich hodností a zásluh. Na veřejnosti vystupuje se stejným ceremonielem jako král.

Odtud jsme jeli do Síwásu, největšího města této země a sídla zástupce iráckého krále, emíra Alá'u'd-dína Arteny, i výběrčích daní. Je to výstavné město, má široké ulice a jeho tržiště jsou hojně navštěvována. Stojí tam také budova podobná madrase, v níž jsou ubytováni šerífové, a v ní má své sídlo jejich náčelník. Každému šerífovi je po dobu jeho pobytu přiděleno lůžko, strava, svíčky i ostatní potřeby, a když odchází, dostane cestovní zásoby.

Když jsme se blížili k tomuto městu, vyjela nám vstříc skupina Bratrstva, kterou vedl Achí Ahmad Bičakčí (Nožíř); někteří šli pěšky, jiní jeli na koních. Potom jsme se setkali se skupinou Achí Čelebího, který je jedním z hlavních achí a jeho hodnost je vyšší než Achí Ahmada. Jeho společníci nás k sobě pozvali, avšak nemohli jsme pozvání přijmout, neboť jsme to již přislíbili první skupině. Do města jsme vjeli všichni společně a ti, kteří nám přišli vstříc první, projevovali nesmírnou radost nad tím, že jsme se ubytovali u nich. Poskytovali nám dokonalé pohostinství a strávili jsme tak tři dny. Potom nás vyhledal kádí přiváděje s sebou koně emíra Arteny; vsedli jsme na ně a jeli jsme do guvernérova paláce. Emír nás přijal ve dvoraně, pozdravil nás a přivítal, hovoře nejjistší arabštinou. Vypytoval se mne potom na oba Iráky, Isfahán, Šíráz, Kirmán, sultána Atabega, Sýrii, Egypt i turkmenské sultány. Přál si, abych vychvaloval ty, kteří se ukázali velkomyslnými,

a abych haněl lakomce; nicméně neučinil jsem tak, nýbrž jsem chválil všechny bez rozdílu. Byl s tím nadmíru spokojen a poděkoval mi za to; pak bylo přineseno jídlo a emír řekl: „Jste mými hosty,“ avšak Achí Čelebí prohlásil: „Oni se ještě neusadili v mé záwiji, nechť tedy zůstanou u mne a jistě je tvá pohostinnost zastihne.“ Emír s tím souhlasil a tak jsme strávili v záwiji Achí Čelebího šest dní a byli jsme hoštěni jak jím, tak i emírem. Ten nám poslal koně, roucha a peníze a napsal všem svým guvernéřům, aby nám poskytl pohostinství, projevovali nám úctu a zaopatřovali nás zásobami na cestu.

Další zastávkou byla Amásíja, velké a pěkné město s mnoha řekami, na nichž se otáčela četná zavodňovací kola. Dále jsme navštívili Kumiš (Gümüš Hane), lidnaté město, kam přicházejí obchodníci z Iráku a ze Sýrie, a v jeho blízkosti jsou doly na stříbro. Ve vzdálenosti dvou dnů cesty se zdvihají vysoké a příkré hory (Kolát Dag), avšak nešel jsem tam. V Kumiši jsme strávili tři dny v záwiji jednoho z Bratrstva, těšíce se dokonalému pohostinství. Navštívil nás zástupce emíra Arteny, poslal nám jídlo a zásobil nás na cestu.

Odtud jsme cestovali do Arzindžánu, velkého a lidnatého města, jehož obyvatelé jsou z valné části Arméni; místní muslimové hovoří turecky. Jsou tam dobře položená tržiště a vyrábějí se tu pěkné látky, které se jmenují podle města. Poblíže jsou měděné doly a z mědi se vyrábějí různé nádoby, svícny a lampy.

Z Arzindžánu jsme jeli dále do Arz ar-Rúm (Erzerum), které patří, stejně jako všechna předchozí města, k panství iráckého krále. Je to město rozlehlé, avšak z části zbořené následkem občanské války, která je vedena mezi dvěma místními turkmenskými kmeny. Městem protékají tři řeky a většina domů má vlastní zahradu, kde rostou ovocné stromy a vinná réva. Usadili jsme se v záwiji „Mladého bratra“

13. Město Amasya v severní Anatólii

15. Obléhání Samarkandu Mongoly

16. Hrobka chalífy Aliho v Nadžafu

Túmána, o němž se říká, že je stár přes 130 let. Viděl jsem jej, jak jde pěšky opíraje se o hůl; jeho paměť je bezvadná a modlí se všech pět denních modliteb a neodpustí si nic až na to, že není schopen dodržovat půst. Během jídla nás obsluhoval sám a jeho synové nám posloužili v lázních. Chtěli jsme již druhého dne odejít, avšak nepustil nás řka: „Kdybyste nyní odešli, utrpěla by tím moje vážnost, protože nejkratší doba pohostinství jsou tři dny.“ A tak jsme tedy u něho zůstali po tu dobu.

IX. kapitola

OD SULTÁNA K SULTÁNOVI

Potom jsme odcestovali do města Birgí; přijeli jsme tam odpoledne a ptali jsme se jednoho z místních lidí, kterého jsme potkali, kde je tady záwija Bratrstva mladých. Privil, že nás tam doveče, avšak místo toho nás zavedl do vlastního domu, který ležel uprostřed zahrady, a ubytoval nás na střeše, neboť bylo právě období velkých veder a stromy vrhaly na střechu příjemný stín. Tento muž nám potom přinesl všemožné druhy ovoce, pohostil nás a strávili jsme u něho noc.

Potom jsme se vydali na návštěvu významného profesora Muhiju'd-dína a náš hostitel, který byl jedním z jeho studentů, nás doprovodil do madrasy. Když jsme k ní přijížděli, blížil se šejch na bujném mezku doprovázen sluhy a otroky a před ním kráčeli jeho studenti. Pozdravili jsme jej a choval se k nám laskavě a vlídně; vzal mne za ruku a posadil mne vedle sebe. Potom mne pozval k sobě na večer, a když jsem k němu přišel, nalezl jsem jej v jeho zahradě v jakémisi altánu. Byla tam velká nádrž, do níž vtékala voda z mramorového bazénu, obloženého kachlíky různých barev. Profesor, obklopen svými studenty a otroky, seděl na zvýšeném pódiu, pokrytém krásně vyšívanými koberci, takže jsem na první pohled myslil, že je to nějaký

král. Povstal a vyšel mi vstříc, potom mne vzal za ruku a opět si mne posadil vedle sebe. Bylo přineseno jídlo, pojedli jsme a pak jsme se vrátili do madrasy. Jeden z jeho žáků mi sdělil, že každý den se všichni studenti účastní jeho večere. Profesor také napsal sultánovi a informoval jej o našem příchodu, přičemž se příznivě zmínil o mně.

Sultán byl tehdy ve svém letním sídle v blízkém pohoří; jmenuje se Muhammad syn Ajdina a je to jeden z nejlepších vládců, velmi štědrý a důstojný. Když jej profesor zpravil o mém příjezdu, poslal za mnou svého zástupce s pozváním, abych jej navštívil; profesor mi však poradil, abych počkal, dokud mne nepozve podruhé. To se také skutečně stalo, a v doprovodu profesora, který přestože trpěl bolestmi nohy, trval na tom, že pojede se mnou, aby mne sultánovi osobně doporučil, vydal jsem se na cestu. Po několika-hodinovém stoupání po cestě vytesané ve skalách jsme dorazili do sultánova ležení a sestoupili jsme na břehu řeky ve stínu ořechů. Nalezli jsme sultána ve stavu značného rozrušení, způsobeného tím, že jeho nejmladší syn právě uprchl ke svému tchánovi, sultánu Orchán begovi. Když se dozvěděl o našem příchodu, poslal nám vstříc své druhé dva syny, Chidr bega a Omar bega; oba princové pozdravili nejdříve profesora a potom mne, poptali se po mém zdraví a pak se vrátili. Sultán mi poslal velký stan, kterému se říká u Turků *charga* a skládá se z kousků dřeva spojených do tvaru kopule a pokrytých srstí. Horní část je otevřena, aby tudy mohlo pronikat světlo a vzduch, a je ji možno kdykoliv uzavřít. Potom byl na zemi rozprostřen koberec, na nějž jsem se posadil s profesorem, zatímco naši společníci zůstali venku ve stínu ořechů. Tyto končiny jsou velmi chladné a v noci mi tu posel jeden z mých koní následkem silného mrazu.

Nazítří vsedl profesor na koně a jel za sultánem, aby s ním pohovořil o mé záležitosti, mluvě o mně jen to nej-

lepší, a pak se ke mně vrátil. Po uplynutí jisté doby sultán pro nás oba poslal a šli jsme k němu. Po pozdravení se posadil profesor po jeho pravici a já hned vedle něho. Sultán se mne vyptával na můj stav a mé cesty, potom jsme pojedli a nakonec jsme se vzdálili. Později mi poslal rýži, mouku a máslo, uložené v ovčích vnitřnostech, jak je to u Turků zvykem. Tak jsme zůstali po několik dní a každého dne nás sultán zval k sobě na hostinu; dokonce nás i jednou navštívil, neboť právníci jsou u Turků velmi váženi. Požádal mne přitom, abych mu napsal některé z významných výroků Proroka Muhammada, což jsem okamžitě učinil, a profesor mu je ihned předložil. Sultán mu potom nařídil, aby k nim přičinil komentář v tureckém jazyce. Když odcházel, spatřil naše sluhy vařit ve stínu ořechů bez koření a zeleniny; rozzlobil se a nařídil, aby jeho správce pokladny byl potrestán a aby nám bylo posláno koření a máslo.

Náš pobyt v horách se prodlužoval, začal jsem pociťovat nudu a toužil jsem po návratu; profesorovi se vedlo podobně. Poslal o tom zprávu sultánovi a sdělil mu, že se hodlám vydat na další cestu. Druhého dne k nám přišel sultánův pobočník, který s profesorem dlouho mluvil turecky, takže jsem nerozuměl ani slovo. Po jeho odchodu se mne profesor zeptal: „Víš, co chtěl ten člověk?“ — „Nevím.“ — „Sultán jej poslal, aby se mne zeptal, co ti má darovat. Řekl jsem jeho pobočníkovi, že sultán má zlato, stříbro, koně a otroky, a ať mu tedy dá, co se mu zlíbí.“ Pobočník se za chvíli vrátil a sdělil nám: „Sultán nařídil, že tu máte ještě dnes oba zůstat a zítra se s ním vrátíte do města do jeho paláce.“

Nazítří mi poslal nádherného koně ze svých stájí a odjeli jsme všichni do města. Lidé vybíhali ze svých domů, aby jej pozdravili, a tak jsme dojeli k paláci. Když sestoupil s koně, chtěli jsme s profesorem odjet do madrasy, avšak sultán nás zavolaal a pozval nás do svého paláce. Když jsme vešli do dvorany, spatřil jsem tam asi dvacet sultánových

otroků krásných postav, oděných do hedvábných šatů. Jejich pleť byla jasně bílá, trochu s nádechem do červena. Zeptal jsem se profesora, kdo jsou ti krásní lidé, a odpověděl mi, že jsou to řecká pážata.

Vystoupili jsme pak po dlouhém schodišti a přišli jsme se sultánem do překrásného sálu, v jehož středu byl bazén naplněný vodou a v každém z jeho rohů stál bronzový lev, který chrlil z tlamy vodu. Okolo celého sálu byla vyvýšená místa, pokrytá koberci, a na jednom z nich byl polštář sultánův. Když jsme sem přišli, sultán vlastní rukou odhodil polštář a posadil se s námi na koberec. Pod námi se usadili recitátoři koránu, kteří v době audiencí nikdy neopouštějí sultána. Potom byly přineseny zlaté a stříbrné mísy, plné sirupu a zákusků; když jsme pojedli, ujal jsem se slova, poděkoval sultánovi a vzdal pochvalu profesorovi. Dal jsem si na tom velice záležet a sultánovi se moje řeč velmi líbila a projevil nad ní radost.

Zatímco jsme takto seděli, vešel do místnosti jakýsi stařec s turbanem a pozdravil sultána; soudce a profesor se mu zvedli na počest. Pak se posadil proti sultánovi na pódium, takže se recitátoři koránu octli níže než on. Pošeptal jsem profesorovi: „Kdo je ten šejch?“ Usmál se a neodpověděl. Opakoval jsem otázku a teprve potom řekl: „To je židovský lékař, my všichni ho potřebujeme, a proto jsme se při jeho příchodu zvedli, jak jsi pozoroval.“ Zmocnila se mne nesmírná zlost a řekl jsem tomu Židovi: „Prokletý synu prokletého, jak se vůbec můžeš odvážit sednout si výše než čtenáři koránu, ty, který jsi jenom Žid?“ A jal jsem se mu spílat a pozvedl jsem hlas. Sultán tím byl překvapen a ptal se na význam toho, co říkám. Profesor mu to sdělil, zatímco Žid se rozzlobil a odešel ze sálu. Když jsme odcházeli, pravil mi profesor: „Dobře jsi učinil, nechť ti Alláh požehná! Nikdo jiný by se neodvážil promluvit takto na toho Žida, avšak tys mu to řekl dobře!“

Při téže příležitosti se mne sultán zeptal: „Viděl jsi už někdy kámen, který spadl z nebe?“ — „Nikoliv, neviděl, ani jsem o tom nikdy neslyšel.“ — „Jeden takový kámen spadl právě blízko města, ve kterém jsme.“ Pak zavolal několik lidí, kteří přivlekli černý kámen, velmi tvrdý a lesklý, a usoudil jsem, že váží asi jeden kintár. Sultán potom poručil, aby přišli čtyři lamači kamenů a bušili mlaty do kamene. Ačkoliv do něho udeřili čtyřikrát, všichni najednou těžkými kladivy, nezůstala na kameni k mému velkému údivu ani stopa. Sultán pak nařídil, aby byl kámen zase vrácen na své místo.

Třetího dne po našem příchodu do města uspořádal sultán velkou slavnost, na niž pozval právníky, šejchy, velitele vojsk a přední občany města. Potom byla podávána hostina, recitátoři koránu předčítali překrásnými hlasy a nakonec jsme se vrátili do našeho bytu v madrase. Každou noc nám sultán posílal jídlo, ovoce, cukrovinky a svíčky a při odchodu mi daroval sto miskálů zlata, tisíc dirhamů, úplný oděv, jednoho koně a řeckého otroka jménem Michá'il. Každý z mých společníků obdržel po jednom rouchu a peníze a za to všechno vděčíme společnosti a přimluvě profesora Muhiju'd-dína, nechť Alláh se mu za to odmění! Potom jsme se rozloučili a odjeli, strávivše u sultána jak v horách, tak i ve městě celkem čtrnáct dní.

Potom jsme zamířili do města Tirá, které náleží k panství tohoto vládce, a dále do Ajá Sulúk (Efesos), velkého starodávného města, které se těší velké úctě u Řeků. Stojí tam velký kostel, zbudovaný z obrovských kvádrů kamene umělecky opracovaných a každý z nich měří desetkrát deset loktů. Katedrální mešita patří k nejnádhernějším mešitám světa a byl to dříve kostel patřící Řekům; byl jimi velmi uctíván a putovali k němu ze všech končin. Když bylo města dobyto, muslimové z něho udělali mešitu. Jeho stěny jsou z mramoru různých barev a podlaha je z bílého mra-

moru. Střecha je pokryta olovem a mešita má celkem jedenáct kupolí rozmanitých tvarů a pod každou kupolí je nádrž s vodou.

Emírem tohoto města je Chidr beg, syn sultána Muhammada, a viděl jsem ho u jeho otce v Birgí. Setkal jsem se s ním před městem a pozdravil jsem, aniž jsem přitom sestoupil s koně. To se mu nelíbilo a bylo to příčinou mého zklamání, neboť tento princ mi nedal nic než jediný kousek hedvábné, zlatem protkávané látky. V tomto městě jsem si koupil za čtyřicet zlatých dínárů mladou řeckou otrokyni, jež byla panna.

Pokračovali jsme dále v cestě a přijeli do Jazmíru (Izmir, Smyrna), velkého města na mořském pobřeží, avšak z větší části pobořeného. Je v něm velký hrad, který tvoří pokračování horní části města. Ubytovali jsme se v zámku šejcha Ja'kúba, zbožného a zasloužilého muže, který náležel k řádu Ahmádíja. Setkali jsme se tam ještě s jiným šejchem a se sto fakíry z těch, kteří jsou zbaveni rozumu. Emír pro ně dal postavit stany a šejch Ja'kúb pro ně všechny vystrojil hostinu, které jsem se též účastnil.

Emírem Jazmíru je Omar beg, syn sultána Muhammada, a jeho sídlem je citadela. V době našeho příchodu byl u svého otce, avšak o pět dní později se vrátil; prokázal mi velkou poctu tím, že mne přišel navštívit do zámku, poslal mi vybraná jídla a daroval mi malého řeckého otroka jménem Nikúla a dvě velurová roucha. Tento emír je velmi štědrý a zbožný a trvale bojuje proti nevěřícím; má silné válečné loďstvo, se kterým podniká výpravy až do okolí Cařihradu, kde bere zajatce a kořist, ale všechno to zase ve své velkomyslnosti rozdává; potom podniká opět nové výpravy, které se staly Řekům tak nepříjemné, že se obrátili o pomoc k papeži. Ten poručil křesťanům z Janova a z Francie, aby bojovali proti emírovi Omarovi z Jazmíru. Křesťané poslechli a papež sám vypravil z Říma vojsko,

kteřé napadlo město v noci za pomoci velkého počtu lodí a zmocnilo se jak města samého, tak i přístavu. Emír Omar sestoupil z citadely, aby proti nim bojoval, a zahynul mučednickou smrtí spolu s velkým množstvím svých vojáků. Křesťané se usadili ve městě, avšak citadely se nemohli zmocnit pro její neobyčejnou pevnost a nedobytnost.

Odtud jsme šli do Maghnísíje (Magnesia, nyní Manisa) a ubytovali jsme se v záwiji Bratrstva mladých. Je to velké město, leží na úpatí hor a je v něm hojně řek, zahrad a ovocných stromů.

Sultán se jmenuje Sárú-chán a při svém příchodu jsme jej našli u hrobky jeho syna, který zemřel před několika měsíci. Pozdravili jsme jej a pomodlili se s ním sváteční modlitbu, neboť byl právě Svátek pouti. Potom jsme se vrátili do záwije. Téhož dne se stalo, že jeden z mých mladých otroků ještě ve společnosti jiného otroka, který patřil mému společníkovi, vzal naše koně, aby je napojil. Ani jeden z nich se však nevrátil, a protože po nich nebylo ani stopy, vyhledal jsem sultána a podal mu o útěku zprávu. Sultán ihned vyslal hlídky, aby pátraly po uprchlících, avšak nepodařilo se je nalézt, protože všechno obyvatelstvo bylo zaneprázdněno slavením svátku. Uprchlíci zamířili k městu Fúdža (Fokeia), které je v rukou nevěřících a leží na pobřeží na jeden den cesty od Maghnísíje. Jeho obyvatelé posílají každoročně dar sultánu Muhammadovi, který se s tím spokojuje, neboť ono město je velmi silné. Příštího dne odpoledne byli oba uprchlíci přivedeni skupinou Turků, kteří vyprávěli, že se předchozího večera setkali s těmi otroky a že v nich vzbudili podezření. Začali se jich vyptávat a nakonec se oba přiznali, že chtěli prchnout.

Opustili jsme Maghnísíji a noc jsme strávili u hordy Turkmenů, kteří tábořili na svých pastvinách, avšak ne našli jsme u nich nic, čím bychom nakrmili naše koně. Moji společníci střídavě hlídkovali po celou noc ze strachu,

abychom nebyli okradeni, avšak přesto mi byl odcizen pěkný kůň, kterého jsem koupil v Ajá Sulúku.

Příštího dne jsme dorazili do Barghámy (Pergamon), pobořeného města s pevnou a silnou tvrzí na vrcholku kopce. Říká se, že filosof Platon byl občanem tohoto města, a dům, ve kterém bydlil, je dodnes znám pod jeho jménem. Ubytovali jsme se v záwiji jednoho dervíše z řádu Ahmadija, avšak později nás k sobě pozval a dobře pohostil jeden z místních hodnostářů. Sultánem je tu Jachší-chán a našli jsme jej v jeho letním sídle; poslal nám pohoštění a kus jeruzalémské látky.

Pak jsme si najali průvodce, aby nám ukázal cestu přes vysoké hory, a dorazili jsme do Balíkasrí, hezkého a lidnatého města, kde však není žádná katedrální mešita. Obyvatelé si ji chtěli postavit vně města, zbudovali zdi, avšak nepokryli je střechou; nicméně modlí se tu a konají páteční bohoslužby ve stínu stromů. Ubytovali jsme se v záwiji Achího Sinána, který patří k nejvýznamnějším mužům své organizace.

Sultán Balíkasrí se jmenuje Dumúr-chán a je to člověk veskrze špatný. Toto město postavil jeho otec a během vlády nynějšího sultána se sem nahrnulo mnoho špatných lidí, neboť „jaký král, takoví lidé“. Navštívil jsem jej a věnoval mi kus hedvábné látky. V tomto městě jsem si koupil mladou řeckou otrokyni jménem Marghalíta.

Dále jsme cestovali do Bursy (Brusy), velkého a mocného města se širokými ulicemi a pěknými tržišti, obklopeného ze všech stran vodou. Blízko hradeb protéká řeka, jejíž voda je velmi horká a vlévá se do velkého rybníka, u něhož jsou postaveny dvě budovy, jedna pro muže a druhá pro ženy. Sem přicházejí ze všech krajín nemocní, aby hledali uzdravení v léčivých vodách. Stojí tam také záwija pro cestující, kteří jsou v ní ubytováni a živeni po tři dny; byla postavena jedním turkmenským sultánem.

V Burse jsme bydlili v záviji Achího Šamsu'd-dína, jednoho z předních členů Bratrstva mladých, a strávili jsme s ním svátek 10. muharramu. Připravil velkou hostinu, na kterou pozval velitele vojsk a obyvatele města a při níž recitátoři přednášeli korán krásnými hlasy. V tomto městě jsem se také setkal se zbožným šejchem Abdalláhem al-Misrím (z Egypta), který obešel skoro celý svět, avšak nenavštívil ani Čínu, ani Cejlon, ani Maghrib, ani Španělsko, ani Súdán, takže jsem jej překonal, neboť jsem v těch zemích byl.

Sultán Bursy se jmenuje Ichtijáru'd-dín Orchán beg, syn sultána Osmán Čúka, a je to nejmocnější ze všech turk-menských vládců a nejbohatší jměním, územím a vojskem. V jeho rukou je skoro sto opevněných hradů, které neustále objíždí; v každém z nich stráví několik dní, aby se přesvědčil o jeho stavu a dal ho případně opravit. Říká se, že v žádném městě se nezdrží ani celý měsíc. Bojuje neustále proti nevěřícím a obléhá je v jejich městech a pevnostech. Město Bursu dobyl na Řecích jeho otec; jeho hrob je možné spatřit v místní mešitě, která byla dříve křesťanským kostelem. Vypráví se, že Osmán obléhal město Jazník (Iznik, Nikaca) přes dvacet let a zemřel, aniž je dobyl, a jeho syn Orchán je obléhal dalších dvanáct roků a teprve potom se mu podařilo je dobýt. Navštívil jsem toho sultána v městě Bursa a poslal mi hojnost dirhamů.

Z Bursy jsme odjeli do Jazníku, ale dříve než jsme tam dorazili, strávili jsme noc ve vesnici Kurla (Gerle) v záviji jednoho člena Bratrstva mladých. Odtud jsme šli celý den mezi samými řekami, jejichž břehy byly osázeny granátovými jabloněmi, které nesou jak sladké, tak i kyselé ovoce. Osm mil před Jazníkem jsme došli k jezeru s rákosím; do tohoto města je možné dostat se jen po jediné cestě, podobné hrázi, a může po ní jet pouze jeden jezdec. Město samo je však pobořeno a je obýváno jen několika málo lidmi

ve službách sultánových. Sídlí tam také sultánova manželka Bajalún chátún, žena zbožná a výtečných vlastností.

Město je obklopeno čtyřmi valy, mezi nimiž jsou příkopy naplněné vodou, a vchází se do něho po dřevěném padacím mostě. Uvnitř města jsou zahrady, domy i pole a každý obyvatel má na jednom místě dům, zahradu i pole. Pitná voda se sem musí dovážet z okolí. Daří se tu všem druhům ovoce a roste zde hojně ořechů a kaštanů; zdejší rozinkám se nic nevyrovná, neboť jsou velmi velké, velmi sladké, mají jasnou barvu a tenkou slupku.

Navštívil jsem v doprovodu místního právníka, u něhož jsem bydlil, zmíněnou chátún, která se mnou jednala uctivě, uspořádala na mou počest hostinu a obdarovala mne. Za několik dní sem přijel i sultán Orchán beg. Zůstal jsem tam čtyřicet dní kvůli nemoci jednoho z mých koní. Když jsem byl již znuděn čekáním, nechal jsem jej tam a vydal se na další cestu se třemi přáteli, jednou otrokyní a dvěma otroky; žádný z nich neuměl turecky a neměli jsme žádného tlumočníka, neboť jeden nás opustil v Jazníku.

První noc jsme strávili ve vesnici Makadža u jednoho právníka, který nás pohostinně přijal. Potom jsme pokračovali v cestě a měli jsme štěstí, že jedna turecká žena, která mířila do Janidži, jela před námi se svým sluhou a my jsme se drželi za ní. Když jsme přišli k řece Sakarí (Sakarya, Sangarius) — to jméno znamená „Pekelná“ — začala se ta žena přes ni brodit, a octnuvši se uprostřed proudu, div se neutopila, neboť kůň začal tonout a shodil ji se hřbetu. Sluha se ji pokoušel zachránit, avšak proud strhl oba; na břehu byli jacísi lidé, kteří se za nimi pustili do řeky a vytáhli ženu, v níž byl ještě zbytek života, i sluhu, který již byl mrtev.

Tito lidé nám také sdělili, že o něco níže po řece je přívoz, a tak jsme tam zamířili. Byla to čtyři prkna svázaná provazy a na ně se položila sedla, zavazadla a cestující,

zatímco zvířata musila plavat. Převoz je tažen z druhého břehu řeky několika muži. Šťastně jsme se dostali přes řeku a k večeru jsme dorazili do Káwije (Gheiva), kde jsme se ubytovali u jednoho z členů Bratrstva. Mluvili jsme na něj arabsky a on na nás turecky, takže jsme se vůbec nemohli domluvit. Proto poslal pro místního právníka a řekl: „Zavolejte ho, neboť umí arabsky.“ Právník přišel a začal na nás mluvit persky a my mu odpovídali arabsky; nerozuměl nám nic a řekl persky našemu hostiteli: *Īsān arabī kuhná mlgújand wa man arabī nau mīdanam*, což znamená: „Tito lidé mluví starou arabštinou a já umím jenom novou.“ Ovšem řekl to proto, aby se uchránil před ostudou, protože zdejší lidé se domnívali, že ovládá dokonale arabštinu, zatímco ve skutečnosti vůbec nic neuměl. Hostitel se pochopitelně domníval, že je tomu tak, jak právník říká, a to nám vlastně u něho ještě prospělo, neboť si dal velmi záležet, aby nás co nejlépe pohostil, říkáje si: „Tito lidé musí být poctěni co nejlépe, protože mluví starým arabským jazykem, kterým hovořil Prorok a jeho druhové!“ Tehdy jsem ještě nerozuměl tomu, co říkal právník, avšak zapamatoval jsem si ona slova, a když jsem se naučil persky, porozuměl jsem tomu.

Ráno s námi poslal hostitel průvodce, který nás dovedl do Janídži, velkého a hezkého města. Hledali jsme chvíli místní záwiji Bratrstva, a potkavše jednoho z bláznivých dervišů, zeptali jsme se ho: „Je tohle záwija Bratrstva?“ Odpověděl *Na'am* (Ano). Měl jsem radost z toho, že jsem našel někoho, kdo umí arabsky, avšak když jsem jej zkoušel dále, vyšlo najevo, že *na'am* je jediné arabské slovo, které zná. Ubytovali jsme se v záwiji a jeden ze studentů nám přinesl jídlo. Achí sám nebyl přítomen, avšak spřátelili jsme se s tím studentem, ačkoliv neznal arabsky. Byl k nám nadmíru laskavý a promluvil s guvernérem, který nám přidělil jednoho ze svých jezdců, aby

nás doprovodil do Kajnúku (Kevnik), malého města obývaného křesťanskými Řeky, kteří žijí pod nadvládou muslimů. V tom městě je pouze jediný dům obývaný muslimem, a to je dům guvernéra těch Řeků, kteří jsou poddanými sultána Orchána. Ubytovali jsme se v domě jedné nevěřící stařeny, která se však chovala velmi vlídně a laskavě. Ve městě nejsou žádné stromy ani vinice a obyvatelé pěstují jedině šafrán. Stařena nám ho přinesla velké množství, protože nás považovala za obchodníky a chtěla, abychom jej všechen koupili.

Ráno jsme znovu nasedli na koně a průvodce, kterého nám dali v Káwiji, se s námi rozloučil a byl vystřídán jiným jezdcem, který nás měl doprovodit do Muturní. Během noci napadalo mnoho sněhu, který zasypal cesty, a průvodce šel proto vpředu a my jsme jej následovali. Tak jsme k polednímu dospěli do turkmenské vesnice, kde jsme dostali najíst; náš průvodce promluvil s jejími obyvateli a jeden z nich jel na koni s námi. Vedl nás přes obtížná místa, přes hory a přes řeku, kterou jsme se brodili více než třicetkrát. Když jsme se z toho dostali, požádal nás ten Turkmen o nějaké peníze, ale řekl jsem mu: „Jakmile dojedeme do města, dostaneš tolik, že budeš spokojen.“ Nebyl s tím srozuměn nebo neporozuměl smyslu mých slov, neboť vzal luk, který patřil jednomu z mých přátel, a trochu se od nás vzdálil; pak zase přišel zpět, vrátil luk a dal jsem mu několik dirhamů. Vzal je a utekl od nás, ponechávaje nás bez nejmenšího ponětí, kudy jít, neboť jsme žádnou cestu neviděli.

Snažili jsme se nalézt nějaké stopy cesty pod sněhem a sledovali jsme je stále, až jsme k večeru došli k nějaké hoře, na které byla jasně patrná ceta, což bylo poznat podle množství kamenů, které na ní byly. Obával jsem se již, že jak já, tak i moji druhové tu zahyneme, neboť jsem očekával, že v noci napadne ještě více sněhu, a v okolí nebylo

žádné obydlí. Jestliže sestoupíme s koní, zahyneme, a půjdeme-li v noci dále, nebudeme vědět, kam zamířit. Měl jsem výborného koně a řekl jsem si tedy. „Jestliže se nyní zachráním, snad budu schopen přispět i k záchraně svých přátel.“ Odevzdal jsem se do vůle Alláhovy a vydal jsem se na cestu.

Obyvatelé těchto končin mají ve zvyku budovat nad hroby dřevěné chaty, které je možno z dálky považovat za lidská obydlí, a viděl jsem jich tam velké množství. Byl již večer, když jsem dojel k jakýmsi domkům, a řekl jsem si: „U Alláha, kéž by byly obydleny.“ A skutečně byly obydleny a přijel jsem ke dveřím příbytku, kde jsem spatřil nějakého starce. Promluvil jsem na něj arabsky, on na mne turecky a dával mi znamení, abych vešel dovnitř. Vykládal jsem mu situaci svých druhů, ale vůbec mi nerozuměl. Naštěstí byl tento dům záwiji, která patřila skupině dervíšů, a ten stařec u dveří byl jejich představeným. Když dervíši, kteří byli uvnitř, zaslechli náš hovor, jeden z nich, který mne znal, vyšel ven a pozdravil mne. Sdělil jsem mu vše, co je s mými druhy, a navrhl jsem, aby se okamžitě vydal s ostatními na cestu k jejich záchraně. Souhlasil s tím a jel jsem s nimi a všichni jsme se šťastně vrátili do záwije, děkující Alláhovi za záchranu. Dervíši nám potom přinesli jídlo a naše útrapy skončily.

Za rozbřesku jsme vyrazili a k polednímu jsme byli již v Muturní (Mudurlu), kde jsme opět bydlili v záwiji jednoho z Bratrstva mladých, v níž již byla ubytována skupina cestujících. Byli jsme značně znepokojeni množstvím sněhu, silným mrazem a nedostatkem píce pro naše koně. Naštěstí jsme tam našli jednoho místního člověka, který vykonal pouť do Mekky a rozuměl arabsky; požádali jsme jej, aby nás doprovodil do města Kastamúnija, vzdáleného odtud deset dní cesty. Zatímco jsme tu pobývali, přihodila se tato podivuhodná věc: poslal jsem jednoho sluhu, aby

koupil slámu pro naše zvířata, a druhého, aby opatřil máslo. První se vrátil v pořádku se slámou, ale druhý přišel s prázdnou a hlasitě se smál. Ptali jsme se ho, proč se směje, a odpověděl: „Zastavili jsme se na tržišti u jednoho krámku a žádali jsme na majiteli máslo. Dal nám posunkem najevo, abychom počkali, a pak promluvil se svým hochem. Tomu jsme dali nějaké peníze a za chvíli nám přinesl slámu. Vzali jsme ji od něho a řekli jsme mu, že chceme máslo (*samn*). On však ukázal na slámu a řekl: No to je přece *samn*. A tak jsme zjistili, že *samn*, které znamená v arabštině máslo, je v turečtině sláma.“

Tomu poutníkovi, který rozuměl arabsky, jsem daroval jedny své šaty z egyptské látky, dal jsem mu peníze, které nechal své rodině, určil jsem pro něj koně a slíbil jsem mu, že dostane dobrou odměnu. Zakrátko jsme zjistili, že je to člověk velmi zámožný, ale špatných vlastností a nízké povahy. Dávali jsme mu peníze na naše běžné výdaje, avšak bral si chléb, který zbyl, a kupoval za něj zeleninu, koření a sůl a nechával si ty peníze pro sebe. Bylo mi řečeno, že kromě toho ukrádá z peněz na denní potřeby. Snášeli jsme to však trpělivě vzhledem k obtížím způsobeným naší neznalostí turečtiny. Věc šla tak daleko, že jsme mu to začali urážlivě vyčítat a každého večera jsme se ho ptali: „Ó háždždí, kolikpak jsi dneska ukradl?“ A on odpovídal: „Tolik a tolik.“ A my jsme se jenom smáli a byli jsme nuceni se s tím spokojit. Zde je několik příkladů jeho jednání: jeden z našich koní posel na jedné zastávce a ten člověk jej vlastnoručně stáhl a kůži prodal. Jedné noci jsme spali u jeho sestry, která bydlila ve vesnici, kudy jsme procházeli. Pohostila nás štědře, a když jsme se jí chtěli odměnit, její bratr řekl: „Nedávejte jí nic, ale dejte to, co jste pro ni určili, raději mně!“ Dali jsme mu něco, abychom ho uklidnili, avšak podstrčili jsme jeho sestře nějaký dar, aby on o tom nevěděl.

Potom jsme přišli do města Búlí (Bolu), a když jsme již byli skoro až u něho, spatřili jsme řeku, která se na první pohled zdála docela malá, avšak když jeden z nás do ní vjel, zjistili jsme, že má prudký a silný proud. Nakonec jsme se však přes ni dostali a zbyla jenom malá otrokyně, kterou se báli přepravit. Protože jsem měl nejlepšího koně, posadil jsem si ji za sebe a vjel jsem do řeky; jakmile jsme se však octli uprostřed proudu, kůň pode mnou klesl a dívka spadla. Moji druhové ji vytáhli z vody v poslední chvíli a zachránili ji, mně se však naštěstí nic nestalo.

Ve městě jsme se ubytovali v záwiji Bratrstva a byli jsme tam štědře pohoštěni. Když jsme vešli dovnitř, byl již oheň zapálen; svlékli jsme si šaty a převlékli se a ohřívali jsme se u ohně. Nechtě Alláh odmění tuto jedinečnou obec mužů! Jak výtečné je to sdružení lidí, jak velkomyslné jsou jejich duše, jak nesmírná je jejich péče a štedrost vůči cizincům, jak je milují a jak se o ně starají s láskou, jak teplé je jejich přijetí! Každý cizinec, který k nim přijde, cítí se, jako by přišel ke své rodině a ke svým nejdražším!

Příštího rána jsme dorazili do Garadí Búlí (Kerede), velkého a pěkného města postaveného na rovině, se širokými ulicemi a prostrannými tržišti. Je to však jedno z nejstudenějších míst. Skládá se z mnoha čtvrtí oddělených od sebe a v každé z nich bydlí jiná skupina lidí, kteří se mezi sebou nestýkají. Sultánem je tam Šáh beg, jeden z menších vládců této země. Je to krásný člověk dobrého charakteru, avšak není příliš štedrý. Navštívil nás v záwiji a zůstal s námi hodinu, vyptává se na moje poměry a na země, které jsem navštívil. Později mi poslal osedlaného koně a oděv.

Pak jsme se dostali do Burlú, malého města stojícího na vršku, pod nímž je příkop a je v něm hrad na vysokém kopci. Ubytovali jsme se v pěkné madrase, jejížž profe-

sora i studenty znal onen muž, který nás vedl a který se sám stále považoval za studenta. Emír toho města Alí beg, syn vznešeného sultána Sulajmána pádišáha, krále Kastamúnije, nás pozval k sobě do zámku. Pozdravili jsme jej a přivítal nás laskavě, jednal s námi uctivě a vyptal se mne na mé cesty a poměry. Pak jsme se účastnili hostiny a recitátoři koránu přednášeli dojímavými hlasy a s obdivuhodnými melodiemi.

Nazítří ráno jsme se vydali do Kastamúnije (Kastamonu), která patří k největším a nejkrásnějším městům. V něm se shromažďuje mnoho zboží a ceny jsou tam nižší než kdekoliv jinde. Bydlili jsme v záwiji jednoho hluchého šejcha a viděl jsem u něho podivuhodné věci. Jeden z jeho studentů kreslil před ním prstem písmena do vzduchu nebo na zemi a šejch tomu dokonale rozuměl a odpovídal. Mnohdy mu byly tím způsobem vyprávěny celé dlouhé příběhy.

Zůstali jsme zde asi čtyřicet dní a kupovali jsme za dva dirhamy půlku tučného skopce a za tutéž cenu takové množství chleba, že nám to všem stačilo na celý den — a bylo nás deset. I všechno ostatní tam bylo velice levné a neviděl jsem žádné město, kde by byla taková láce.

V tom městě jsem viděl také zbožného a úctyhodného šejcha Dádá Emíra Alího; navštívil jsem jej v jeho záwiji poblíže tržiště a našel jsem ho ležícího na zádech. Jeden z jeho sluhů jej posadil, druhý mu nadzdvihl víčka, takže otevřel oči; potom na mne promluvil elegantní arabštinou a přivítal mne. Ptal jsem se ho na jeho věk a odpověděl: „Patřil jsem ke společníkům chalífy al-Mustansira, a když zemřel, bylo mi třicet let a dnes je mi sto šedesát tři roků.“ Poprosil jsem jej, aby se za mne pomodlil, což učinil, a pak jsem se vzdálil.

Vládcem Kastamúnije je vznešený sultán Sulajmán pádišáh, sedmdesátiletý stařec s pěknou tváří a dlouhou

bradou, majestátní a mohutné postavy. Navštívil jsem jej v jeho audienčním sále, kde mne přivítal, posadil mne vedle sebe a dotazoval se mne na cesty a země, které jsem viděl. Potom nařídil, abych byl ubytován v jeho sousedství, a ještě téhož dne mi věnoval krásného bílého koně, roucha a obnos na běžné výdaje a píci. Kromě toho mi určil žito a oves z blízké vesnice, avšak nemohl jsem nalézt nikoho, kdo by to odkoupil, protože je tady nesmírně lacino; nakonec jsem to věnoval onomu poutníkovi, který nás sem doprovodil.

Je sultánovým zvykem, že každé odpoledne udílí audience, při nichž je podáváno jídlo; dveře jsou neustále otevřeny a nikomu není zabraňováno, aby se účastnil jídla, ať je to měšťan nebo kočovník, cestující nebo cizinec.

Po uplynutí asi čtyřiceti dnů jsme odcestovali z Kastamúnije a v blízké vesnici jsme přenocovali v záwiji, která patří k nejhezčím, jaké jsem viděl v této zemi. Byla vystavěna mocným emírem jménem Fachru'd-dín jako pokání za jeho hříchy. Jeho syn pak byl pověřen dozorem nad záwiji a svěřena mu péče o dervíše, kteří v ní sídlí; pro záwiji je určena jedna celá vesnice jako zbožná nadace. Proti záwiji stojí lázně, postavené rovněž zmíněným emírem; každý, kdo jde okolo, může jich použít, aniž musí něco platit.

Potom jsme dorazili do Sanúbu (Sinope), velmi lidnatého města, v němž se slučuje krása se silou. Moře je obklopuje ze všech stran kromě z východní, kde je jediná brána, kterou nikdo nesmí vejít bez povolení emíra, jímž je Ibráhím beg, syn Sulajmána, o němž byla právě zmínka. Jakmile nám dal povolení, vešli jsme do města a ubytovali se v záwiji Achí Čelebího, která leží u mořské brány. Odtud se dá vystoupit na horu, která je vysunuta daleko do moře jako přístav v Ceutě; na té hoře jsou vinice, obdělaná pole a potoky. Je tu také jedenáct vesnic, obývaných nevěřícími Řeky, a na vrcholku je poustevna, v níž

stále sídlí asketové. Na úpatí je hrob zbožného a svatého druha Prorokova Bilála Habešana a vedle stojí záwija, v níž dostane pohoštění každý, kdo přijde.

Hlavní mešita v Sanúbu je jednou z nejkrásnějších na světě a na jejím nádvoří je nádrž s vodou a nad ní kupole podpíraná čtyřmi pilíři. Byla vystavěna sultánem Parwánem, synem sultána Alá'u'd-dína ar-Rúmího. Jeho nástupcem se stal jeho syn Ghází Čelebí a po jeho smrti se zmocnil města zmíněný sultán Sulajmán. Ghází Čelebí byl statečný a odvážný člověk, nadaný zvláštní schopností plavat dlouhou dobu pod vodou. Častokrát podnikal se svým válečným loďstvem výpravy proti Řekům; když se pak obě loďstva setkala a každý byl zaujat bojem, potopil se sultán pod řecké lodě maje s sebou ostré železo, kterým je provrtal. Nepřítel nevěděl o nebezpečí nic až do chvíle, kdy se loď znenadání potopila. Měl ještě mnoho jiných zásluh, avšak byl oddán požívání hašíše; příčinou jeho smrti bylo toto: jednoho dne si vyjel na lov, který nade vše miloval, a pronásledoval gazelu, která unikla mezi husté stromoví. Když to sultán zpozoroval, rozehnal svého koně největší rychlostí za ní, avšak jakýsi strom byl v cestě a sultán na něj narazil a rozbil si hlavu a zemřel na to zranění. Potom se zmocnil města sultán Sulajmán a dosadil sem jako guvernéra svého syna Ibráhíma, který byl stejně oddán hašíši jako jeho předchůdce; obyvatelé země rúmské však v jeho požívání nespátřují nic špatného.

Čtyři dny po našem příchodu zemřela matka emíra Ibráhíma a zúčastnil jsem se jejího pohřbu. Její syn šel za nosítky pěšky a s nepokrytou hlavou a podobně šli emíři a otroci, kteří měli oblečeny šaty naruby. Pokud jde o soudce, kazatele a právníky, ti měli také šaty naruby, avšak hlavy pokryty až na to, že místo turbanů měli černé vlněné šátky. Po dobu čtyřiceti dnů — to je období smutku u těchto lidí — dostávali chudáci zadarmo jídlo.

X. kapitola

V ŘÍŠI ZLATÉ HORDY

Zůstali jsme v Sanúbu čtyřicet dní čekající na vhodnou příležitost, abychom odpluli po moři do města Kíramu. Najali jsme si loď patřící Řekům a čekali jsme dalších jedenáct dní v naději na příznivý vítr a potom jsme se nalodili. Po třídenní plavbě, když jsme již byli v polovině moře, přišla bouře. Naše situace byla velmi zlá a představovali jsme si již svou záhubu. Bouře řádila s neobyčejnou zběsilostí, potom se vítr otočil a zahnal nás do blízkosti města Sanúb, ze kterého jsme odpluli. Jeden z obchodníků chtěl vystoupit v tomto přístavu, avšak zakázal jsem majiteli lodi přistát a vysadit jej. Potom se vítr změnil, opět byl příznivý a znovu jsme se vydali na cestu. V polovici moře nás opět zastihla bouře a octli jsme se v podobné situaci jako předtím, avšak nakonec se vítr obrátil a spatřili jsme pohoří blízké pevniny.

Zamířili jsme do přístavu Karš (Kerč) a chtěli jsme do něho veplout, avšak nějací lidé stojící na kopci nám dávali znamení, abychom nepřistávali. Obávali jsme se o své životy domnívající se, že jsou tam nepřátelské lodi, a proto jsme pluli dále podél pobřeží. Když jsme se přiblížili k pevnině, řekl jsem majiteli lodi, že zde chci vystoupit,

a on mne tedy vysadil na břeh. Spatřil jsem kostel a vydal jsem se k němu; našel jsem tam jakéhosi mnicha; na stěně kostela byl obraz Araba s turbanem, s mečem u pasu a s kopím v ruce. Před obrazem hořela lampa. Zeptal jsem se mnicha: „Kdo je to na tom obraze?“ — „To je obraz proroka Alího,“ odpověděl a já jsem tím byl udiven. Strávili jsme noc v kostele a upekli jsme si tam kuřata; nemohli jsme je však jíst, protože byly celou tu dobu na lodi a všechny předměty na palubě načichly mořským zápachem.

Místo, kde jsme vystoupili, tvořilo část stepi známé pod jménem Dašt Kifdžak (Kipčacká step); *dašt* v turečtině znamená totéž co *sahrá* (poušť, step) v arabštině. Tato step je zelená a kvetoucí a nejsou na ní ani hory, ani kopce, ani stromy. Protože se tu nevyskytuje žádné dříví, zdejší lidé topí sušeným trusem a můžeš spatřit přední lidi nebo hodnostáře, jak sbírají topivo a strkají je za své šaty. V této stepi se cestuje jedině na vozech a step se táhne po dobu šestiměsíční cesty, z níž tři měsíce po území sultána Muhammada Uzbeka a tři další po území jiných vládců. Nazítří po našem příchodu najal jeden obchodník z naší společnosti vozy od obyvatel této stepi, kteří se nazývají Kipčakové a vyznávají křesťanství. Vsedli jsme do vozů tažených koňmi a přijeli jsme do Kaffa, velkého města na břehu moře, které je obýváno křesťany, hlavně Janovany, jejichž náčelník se nazývá ad-Damdír (Demetrio).

Ubytovali jsme se v muslimské mešitě a sotva hodinu po našem příchodu jsme zaslechli ze všech stran zvonění. Nikdy předtím jsem to neslyšel, byl jsem poděšen a nařídil jsem svým druhům, aby vystoupili na minaret, recitovali korán a volali vzývání k modlitbě, a oni mne uposlechli. Náhle jsme zpozorovali, že k nám přišel nějaký muž v brnění a se zbraní v ruce a pozdravil nás. Představil se nám jako

soudce muslimů tohoto místa a dodal: „Když jsem zaslechl recitaci koránu a volání k modlitbě, dostal jsem o vás strach a přišel jsem za vámi.“ Potom odešel, avšak nic zlého se nám nestalo.

Příštího dne nás navštívil guvernér a pozval nás k sobě na hostinu; pak jsme se trochu prošli po městě, v němž jsme našli překrásná tržiště; všichni zdejší obyvatelé jsou nevěřící. Nakonec jsme šli i do přístavu a zjistili jsme, že je obdivuhodný; bylo v něm asi dvě stě lodí, velkých i malých, válečných i obchodních, neboť je to jeden z nej-slavnějších přístavů na celém světě.

Potom jsme si najali vůz a odjeli jsme do Kíramu, velkého a pěkného města, které již leží na území sultána Muhammada Uzbeka chána; jeho guvernér se jmenoval Tuluk-tumúr a během cesty jsme byli provázeni jedním z jeho sluhů. Když se guvernér dozvěděl o našem příjezdu, poslal ke mně svého imáma s koněm; ubytovali jsme se v záviji, jejímž představeným byl Záde al-Churásání, který s námi jednal laskavě a pohostinně. Sdělil mi, že v klášteře za městem sídlí jakýsi křesťanský mnich, který se oddává askesi a postí se skoro nepřetržitě a je schopen jasně vidět věci skryté. Šejch mne žádal, abych s ním šel navštívit tohoto mnicha, avšak odmítl jsem; později jsem toho litoval, neboť jsem se nemohl přesvědčit o pravdivosti toho, co se o něm vyprávělo.

Emír Tuluk-tumúr byl v té době sice nemocen, avšak přijal nás, prokázal nám úctu a pohostil nás. Protože se právě chystal na cestu do města Sará, sídla sultána Uzbeka, rozhodl jsem se jej doprovázet a zakoupil jsem za tím účelem několik vozů.

Tyto vozy, které se nazývají *araba*, mají čtyři velká kola a jsou taženy dvěma či více koni, případně voly nebo velbloudy, podle toho, jak je vůz těžký. Ten, kdo je řídí, jede vždy na jednom z tažných zvířat, které je za tím

účelem osedláno. V ruce drží bič, jímž pobízí zvířata k jízdě, a velký kus dřeva, kterým se jich dotýká, když sejdou z cesty. Na voze je umístěn lehký stan z dřevěných latí, svázaných k sobě koženými popruhy, a pokrytý plstí nebo látkou; ve stanu jsou zamřížovaná okénka, kterými se cestující může dívat, aniž je přitom sám viděn. Ve stanu se může pohybovat jak chce a může během jízdy spát, jíst, číst i psát. Vozy, které vezou zavazadla a zásoby, jsou opatřeny podobnými stany, avšak zavřenými.

Pro svou potřebu jsem si zvolil vůz pokrytý stanem z plsti a jel jsem v něm se svou mladou otrokyní; druhý, o něco menší, jsem opatřil pro svého přítele Afífu'd-dína at-Túzariho a pro ostatní členy své společnosti jsem zakoupil velký vůz tažený třemi velbloudy.

Vyjeli jsme s družinou emíra Tuluk-tumúra, v níž byl kromě jiných jeho bratr, dva synové a několik hodnostářů. Turci obvykle cestují po této stepi stejným způsobem jako poutníci v Hidžázu: vydávají se na cestu krátce po ranní modlitbě, první zastávku učiní asi v deset hodin, pokračují pak po poledni v cestě a zastaví se znovu až večer. Turci pouštějí na každé zastávce své koně, voly i velbloudy na svobodu a nechají je zcela volně pást, ať je noc nebo den, bez hlídačů a bez pastevců, neboť mají velmi přísné zákony proti krádeži. Je-li u někoho nalezen ukradený kůň, je dotyčný povinen jej vrátit ještě s dvěma dalšími; nemůže-li tak učinit, jsou mu vzaty jako náhrada jeho děti, a nemá-li dětí, je podřezán jako ovce.

Tito Turci nejedí ani chléb, ani jinou tuhou stravu, nýbrž připravují si polévku z určitého druhu prosa, které se nazývá *dúghí*; všechno maso, ať jakéhokoliv druhu, rozřezávají na malé kousky a vaří je v té polévce. Každý potom dostane svou porci v misce, na to se naleje kyselé mléko a potom se to všechno pije. Pijí rovněž kyselé kobyli mléko, kterému říkají *kumys*.

Jsou to lidé silní a energičtí a mají řadu dobrých vlastností. V některých obdobích připravují jakési těsto, které rozkrájí na malé kousky, uprostřed udělají otvor a pak je vloží do hrnce; když je to uvařeno, nalijí na to opět kyselé mléko a tak to pijí. Z téhož prosa *dúghí* vyrábějí také kvašený nápoj. Požívání cukrovinek a sladkostí považují za hanbu; když jsem byl jednoho dne v měsíci ramadánu hostem u sultána Uzbeka, bylo přineseno koňské maso, jehož se zde nejvíce jí, potom skopové a *rištá*, a to jsou jakési mandle vařené v kyselém mléce. Jeden z mých druhů připravil cukrovinky a nabídl jsem jich plnou mísu sultánovi; ten se jich dotkl prstem, olízl jej, a to bylo vše. Emír Tuluk-tumúr mi potom vyprávěl, že jeden z hlavních otroků sultánových měl asi čtyřicet dětí a vnuků a sultán mu jednoho dne řekl: „Sněz cukroví a já vás všechny propustím,“ avšak ten muž odmítl a odpověděl: „Kdybys mne zabil, nebudu to jíst.“

Když jsme odjeli z Kiramu, byla první zastávka u záwije v místě jménem Sadžidžán. Emír mne k sobě pozval na jídlo, jež bylo velmi bohaté, a byl tam dokonce i chléb. Potom byl podáván jakýsi nápoj bílé barvy a všichni přítomní jej pili. Zeptal jsem se přítomného právníka šejcha Muzaffaru'd-dína, co to je. Odpověděl: „To je voda z *duhnu* (tuk, olej).“ Nerozuměl jsem, co chce říci, a ochutnal jsem tedy nápoj, který byl hořký, a tak jsem toho brzy nechal. Když jsem potom odešel, vyptával jsem se na tento nápoj a bylo mi řečeno: „Je to kvašený nápoj, vyrobený ze zrní prosa *dúghí*.“ Tito lidé jsou přívrženci hanafovského právního směru a kvašené nápoje jsou jimi považovány za dovolené. Tento nápoj nazývají *búza*, to jest pivo. Šejch Muzaffaru'd-dín mi chtěl bezpochyby říci: „To je voda z *duchnu* (proso),“ protože však měl strašnou arabskou výslovnost, říkal *duhn* místo *duchn*.

Po osmnácti zastávkách, počítáno od Kiramu, jsme do-

jeli k velké vodní ploše a trvalo nám celý den, než jsme ji přebrodili. Když přešlo mnoho zvířat a vozů, zakalila se voda bahnem a přechod se stal velmi obtížným. Emír však myslel na mé pohodlí a poslal mne napřed s jedním ze svých sluhů a napsal mi doporučující dopis na guvernéra v Azáku (Azov). Pokračovali jsme tedy v cestě, až jsme dorazili k další vodní ploše, jejíž překročení trvalo přes půl dne, a po dalších třech dnech jsme dospěli do Azáku, který leží na břehu moře. Je to výstavné město, do něhož přijíždějí za obchodem Janované i jiní. Když zdejší guvernér obdržel dopis od emíra Tuluk-tumúra, vyjel mi vstříc doprovázen soudcem a studenty a dal nám přivést potraviny. Když jsme jej pozdravili, sestoupili jsme s koní a pojedli hned na tom místě. Potom jsme přijeli k městu a utábořili se mimo ně. Za dva dny po nás přibyl i emír Tuluk-tumúr a byl pozdraven s velkými obřady. Byla dávana hostina a pro tuto příležitost byly postaveny tři stany vedle sebe: jeden byl z nádherného hedvábí a druhý dva ze lněné látky. Když emír slezl s koně, natáhli před ním na zem kusy hedvábí, aby po nich kráčel; ve své velkomyšlnosti a dobrotě mi dal přednost a nechal mne jít před sebou, aby druhý emír viděl, jak si mne váží. Ve stanu mne usadil vedle sebe na velkém dřevěném křesle, na němž byl rozprostřen krásný polštář. Jeho synové, bratr a synovci stáli uctivě opodál. Po hostině byla přinesena roucha pro emíra, jeho rodinu i pro mne a nakonec dostal emír a jeho bratr po deseti koních, jeho synové po šesti a všichni ostatní včetně mne po jednom koni.

V těchto krajinách jsou koně velmi četní a laciní. Cena výtečného koně dělá padesát až šedesát dirhamů jejich měny, což odpovídá asi jednomu maghribskému dináru. Koně vlastně tvoří podstatu živobytí těchto lidí; je jich zde tolik, jako je v naší zemi ovcí, ne-li ještě více, a mnohdy jednomu jedinému Turkovi patří stádo o tisících koní.

Koně jsou vyváženi do Indie a v jedné karavaně jich bývá až šest tisíc; každý obchodník jich zde má sto až dvě stě; pro každých padesát je najat jeden honák, který se o ně stará a pase je jako ovce. Jede sám na jednom z nich a v ruce drží dlouhou hůl s provazem na konci; když chce chytit některého koně, vyjede mu vstříc a hodí mu provaz na krk, přitáhne ho k sobě, vsedne na něj a nechá druhého pást.

Když obchodníci přijedou do Sindu, dávají koním jako píce žito, neboť tamní rostlinstvo nemůže nahradit oves. Mnoho těchto zvířat tam umírá a mnoho je jich ukradeno. Při vstupu do Sindu platí obchodníci za každého koně sedm stříbrných dínárů a stejné clo platí i v Multánu. V dřívějších dobách od nich byla vybírána čtvrtina ceny toho, co přiváželi, avšak indický král sultán Muhammad tuto daň zrušil a nařídil, aby se od muslimských obchodníků vybírala pouze zákonitá daň, to jest dvě procenta, a od nevěřících desetina. Přes tyto daně mají obchodníci velmi pěkné zisky, neboť v Indii prodají i horší koně za sto stříbrných dínárů, tj. 25 maghribských dínárů, a často se stává, že dostanou i dvojnásobek až trojnásobek této ceny. Výborný kůň dosahuje ceny až 500 dínárů i více. Indové však je nekupují pro rychlou jízdu nebo pro závody, nýbrž jen jako válečné koně, a pokrývají je brněními stejně jako sami sebe. Cení si u nich jedině jejich síly a délky kroku. Svě závodní koně dovážejí z Jemenu, Ománu a Fársu a takový kůň stojí od jednoho do čtyř tisíc dínárů.

Když emír Tuluk-tumúr odejel z Azáku, zůstal jsem tam ještě tři dny, až guvernér připravil všechny potřebné věci pro mou další cestu. Pak jsem se vydal do Mádžaru, mohutného města, jednoho z nejhezčích v zemi Turků; je položeno na velké řece (Kuma), jsou v něm zahrady a hojnost ovoce. Ubytovali jsme se v záujji jednoho zbožného šejcha původem z Iráku, kde bylo asi šedesát perských,

arabských, tureckých a řeckých dervíšů, jak ženatých, tak i svobodných, a všichni žijí jen z almužen. Zdejší lidé si totiž takových fakírů nesmírně váží a každou noc jim sem přivádějí krávy, ovce a koně a ba i sám sultán a jeho dcery často šejcha navštěvují a bohatě jej obdarovávají.

Na tržišti tohoto města jsem se setkal s nějakým Židem, který mne pozdravil a promluvil na mne arabsky. Zjistil jsem, že pochází ze Španělska a že sem přišel po pevnině, aniž musil plout po moři; jeho cesta vedla přes Cařihrad, Anatólíi a zemi Čerkesů a tvrdil mi, že doba, kterou strávil na cestě ze Španělska až sem, obnášela čtyři měsíce. Obchodníci, kteří znají dobře tyto věci, mi potvrdili správnost jeho údajů.

Jednou z pozoruhodných věcí, jichž jsem byl v této zemi svědkem, je velká úcta, jaké se těší ženy Turků, které zaujímají dokonce i vyšší postavení než muži. První princezna, kterou jsem zde viděl, byla žena emíra Saltije; bylo to po našem odchodu z Kíramu a spatřil jsem ji v jejím voze, který byl celý pokryt drahocennou modrou látkou; okna i dveře byly otevřeny. Před princeznou seděly čtyři překrásné a bohatě oděné dívky a za jejím vozem jely ještě další vozy, plné dívek z její družiny. Když tato karavana došla k emírovu tábořišti, sestoupila princezna z vozu a s ní třicet dívek, které nesly vlečku jejích šatů. Na tomto rouchu byly přišity stuhý; každá dívka vzala za jednu a zvedly tak vlečku ze všech stran; princezna potom kráčela s velkou důstojností, a když došla k emírovi, ten povstal, pozdravil ji a posadil ji vedle sebe, zatímco dívky se postavily okolo. Pak byl přinesen kumys, princezna nalila plnou číši, poklekla před emírem a podala mu nápoj. Když se napil, podala číši jeho bratrovi a pak zase emír nalil jí. Při jídle stolovala společně s emírem a ten jí daroval roucho; potom se vzdálila. Tímto způsobem se chovají ženy emírů, a pokud jde o manželky krále, budeme o tom ještě hovořit.

A se ženami obchodníků a prodavačů je tomu podobně: viděl jsem jednu z nich, která seděla ve voze a měla u sebe tři nebo čtyři dívky, které nesly její vlečku; na hlavě měla vysokou kuželovitou čepici, na níž byly našity perly a na vrcholku byla zasazena paví péra. Okna stanu na voze byla otevřena a bylo zřetelně vidět obličej této ženy, neboť Turkyně se nezahalují. Jiná žena, provázená sluhy, přišla na tržiště s ovci a mlékem a prodávala je za voňavky. Mnohdy je žena doprovázena i manželem, kterého by bylo možno považovat za jejího sluhu, neboť nemá jiný šat než ovčí kůži a na hlavě vysokou ovčí čepici zvanou *kula*.

Potom jsme se připravovali k odjezdu z města Mádžar, abychom se vydali do sultánova tábora, který je vzdálen čtyři dny cesty a rozkládá se ve městě zvaném Bíšdagh, což znamená „Pět hor“. V těchto horách se vyskytuje pramen horké vody, v němž se Turci koupou a tvrdí, že ten, kdo tak učiní, je chráněn před nemocemi. Do tábora jsme dorazili prvního dne měsíce ramadánu, avšak když jsme zjistili, že sultánova družina se vydala na místo, z něhož jsme právě odešli, vrátili jsme se. Postavil jsem svůj stan na jednom pahorku, před stanem jsem vztyčil prapor a za stan jsem umístil vozy a zvířata. Potom přijel sultánův tábor, kterému Turci říkají *ordu*, a zdálo se, že je to velké město, které se pohybuje se svými obyvateli, mešitami i tržišti, a nad ním stoupal do vzduchu kouř z kuchyní, neboť Turci vaří i za pochodu. Všechny tyto lidi dopravují vozy s koňským spřežením, a jakmile se dorazí na místo táboření, jsou stany sňaty z vozů a postaveny na zemi, a totéž se děje s mešitami a krámy. Sultánovy manželky — chátúny — každá se svým doprovodem projely blízko nás; když nás míjela čtvrtá z nich, povšimla si, že na vršku stojí stan a prapor, což je znamením nového příchozího, a poslala proto svá pážata a otrokyně, aby mne pozdravily a vyřídily její pozdrav. Sama se na chvíli zastavila, aby na ně počkala.

Poslal jsem jí po jednom ze svých přátel a po dveřníku emíra Tuluk-tumúra nějaký dar, který přijala jako požehnaný, a nařídila, abych se usadil blízko ní; potom odjela. Nakonec přijel sultán a utábořil se se svou družinou ve zvláštním ležení.

Vznešený sultán Muhammad Uzbek chán je vládcem rozlehlého území a je to panovník velmi mocný, důstojný, vysokého postavení, vítěz nad nepřáteli Alláhovými — obyvateli Cařihradu a plný bojechtivosti válčit proti nim. Jeho království je rozsáhlé a jsou v něm četná důležitá města, jako Kafá, Kiram, Mádžar, Azák, Súdák, Chwárizm a jeho stolice Sará. Sultán Muhammad Uzbek patří k sedmi největším a nejmocnějším králům světa, kterými jsou: 1. náš pán, kníže věřících, stín Boží na zemi, vůdce vojsk vítězných, nechť Alláh upevní jeho vládu a učiní jej vítězným (sultán marocký), 2. sultán Egypta a Sýrie, 3. sultán obou Iráků, 4. sultán Uzbek, o němž je nyní řeč, 5. sultán Turkestánu a zemí za Amu Darjou, 6. sultán Indie, 7. sultán Číny.

Když sultán Uzbek cestuje, v jeho doprovodu jsou jen jeho otroci a hodnostáři, zatímco každá z jeho žen má vlastní ležení; když sultán chce některou z nich navštívit, pošle jí o tom předem zprávu, aby se mohla připravit k jeho přijetí.

Každý pátek vždy po polední modlitbě usedá sultán ve stanu zvaném „zlatý stan“, uprostřed něhož stojí dřevěný trůn, pokrytý stříbrnými pozlacenými deskami; nohy jsou z masivního stříbra a vršek je inkrustován drahokamy. Sultán sedí na trůnu, po pravici má chátúny Tajtoghlu a Kebek a po levici chátúny Bajalún a Urdudží. Pod trůnem stojí jeho synové, starší vpravo a mladší vlevo, a jeho dcera sedí přímo před ním. Jakmile vejde některá chátún, vyjde jí sultán vstříc, vezme ji za ruku a dovede ji k trůnu, a tohle všechno se děje před zraky všech a bez jakéhokoliv závoje. Chátún Tajtoghlu je královnou a nejváženější z králových manželek, takže když přichází, vyjde

jí sultán vstříc až ke vchodu do stanu a usedne teprve potom, když ona si sedla.

Po odpolední modlitbě královna odchází a ostatní chátuny ji doprovázejí až do jejího tábořiště. V jejich družinách je vždy asi po padesáti dívkách na koních a před vozem jede dvacet starších žen a potom sto mladých a sto starých otroků, kteří obklopují vůz ze všech stran.

V ležení jsem se usadil nedaleko sultánova mladšího syna Džáni bega a druhého dne po příchodu jsem po odpolední modlitbě navštívil sultána. Byli u něho v tu dobu shromážděni šejchové, soudcové, právníci, šerífové, derviši a byla podávána slavnostní hostina. Náčelník šerífů stejně jako soudce mne před sultánem velmi vychvalovali a doporučili mu, aby se mnou jednal s poctami. Tito Turci nemají ve zvyku ubytovávat u sebe cizince nebo jim přidělit určitý obnos na výdaje, nýbrž posílají denně ovce, koně a džbány kumysu, a to je jejich způsob, jakým ukazují svou pohostinnost. O několik dní později nařídil mi sultán, když jsem se s ním společně pomodlil, abych se posadil; pak byly přineseny tekuté pokrmky, jaké se dělají z důghí, potom vařené maso skopové i koňské. Téhož večera jsem nabídl sultánovi mísu cukrovinek, avšak dotkl se jich prstem, který potom olízl, a to bylo vše.

Velká chátún Tajtoghlu je královnou a matkou obou sultánových synů Džáni bega a Tíni bega, nikoli však matkou jeho dcery It Kudžudžuk. Je jeho nejoblíbenější manželkou a u ní tráví nejčastěji v noci. Lidé si jí velmi váží vzhledem k tomu, že jí sultán má tak rád, přestože je ze všech jeho žen nejmladší. Jeden z důvěryhodných lidí, kteří dobře znali zdejší poměry, mi vyprávěl, že sultán si jí cení pro její zvláštní vlastnost, to je, že každou noc ji nalezne, jako by byla pannou. Jiný člověk mi vyprávěl, že tato královna je potomkem jisté ženy, která způsobila, že Šalomoun po určitou dobu ztratil moc;

když jí potom nabyt zpět, dal tu ženu zavést na neobývanou step, a to na step Kipčackou. Tentýž člověk mi tvrdil, že chátún má přirození v podobě prstenu a že všechny ženy pocházející od oné zmíněné prabáby mají tuto vlastnost, avšak ani v Kipčaku, ani nikde jinde jsem se nepotkal s někým, kdo by mi potvrdil, že takovou ženu viděl nebo o ní alespoň slyšel, nepočítám-li případ této chátún. Jedině jakýsi Čínan mi sdělil, že v jejich zemi je podobný druh žen, avšak žádná taková se mi nedostala do rukou, a tak nevím, co je na tom pravdy.

Na druhý den po svém setkání se sultánem jsem navštívil hlavní chátún, a když jsem vešel do stanu, nalezl jsem ji uprostřed asi deseti starších žen, které se zdály být služebnými. Před ní bylo asi padesát mladých otrokyň se zlatými a stříbrnými mísami plnými třešní, které čistily. Také chátún měla před sebou zlatou mísu a čistila třešně. Po pozdravech dala přinést kumys a vlastnoručně naplnila číši a podala mi ji, což je u Turků projevem nejvyšší úcty. Nikdy předtím jsem kumys nepil, avšak nemohl jsem dělat nic jiného než jej přijmout; trochu jsem se napil, avšak nechutnal mi, a tak jsem podal číši svému druhovi. Chátún se mne dotazovala hojně na okolnosti mých cest a zodpověděl jsem všechny její dotazy, načež jsme se vzdálili. Návštěvy u jednotlivých chátún jsem započal právě u této vzhledem k úctě, jíž se u sultána těší.

Dalšího dne jsem navštívil druhou, chátún Kebek, která je dcerou emíra Naghataje, který dosud žije. Když jsme k ní přišli, spatřili jsme, že sedí na podušce zamětnána četbou vznešeného koránu. V její družině bylo asi deset starších žen a dvacet dívek, které vyšívaly látky. Chátún odpověděla velmi přívětivě na naše pozdravy a laskavě s námi pohovořila. Náš recitátor přečetl několik pasáží z koránu a po podání kumysu jsme se vzdálili.

Třetí chátún je Bajalún, dcera sultána Takfúra, vládce

Cařihradu. Při naší návštěvě seděla na trůnu posázeném zlatem a drahokamy a okolo ní bylo asi sto dívek, řeckých, tureckých i núbijských, které buď seděly, nebo stály. Eunuchové se drželi v pozadí a před trůnem byla skupina řeckých komoří. Princezna se mne vyptávala na můj příchod i na mou vlast a vzdálenost od ní; pak se z lítosti a soucitu rozplakala a otírala si oči kapesníkem. Potom bylo přineseno jídlo a pojedli jsme s ní; když jsme se již chystali k odchodu, řekla mi: „Nepřerušujte s námi styky, chodte k nám častěji a informujte mne o všem, co budete potřebovat.“ Prokazovala nám potom neustále laskavost a přízeň a po našem odchodu nám poslala hojnost jídla, chleba, másla a ovcí, a také peníze, nádherné roucho a třináct koní, z nichž tři byli čistokrevní. A ve společnosti této chátún jsem podnikl svou cestu do Cařihradu, jak bude o tom vyprávěno později.

Čtvrtá chátún Urdudží jest jednou z nejlepších, nejpříjemnějších a nejlaskavějších princezen, s kterými jsem se kdy setkal. Navštívili jsme ji a prokázala nám tak laskavé přijetí, jakého se lze jen nadít a které lze jen těžko překonat.

Potom jsme navštívili i sultánovu dceru It Kudžudžuk, jejíž tábor byl asi šest mil od ležení jejího otce. Pozvala také právníky, soudce, náčelníka šerífů, studenty, šejchy a der-víše. Její manžel emír Ísá byl této slavnosti rovněž přítomen a seděl s princeznou na stejném koberci. Trpěl dnou a nemohl ani chodit, ani jezdit na koni a mohl se jedině vozit na voze; když chce navštívit sultána, jeho sluhové jej snesou z vozu a zanesou do audienčního sálu. V podobném stavu byl emír Naghataj, otec druhé chátún, neboť dna je mezi Turky velmi rozšířena. Také tato princezna, dcera sultána, nám prokázala štědrost a velkomyslnost, jakou jsme neviděli u žádné jiné. Dostali jsme od ní nádherné dary a zahrnula nás svou dobrotou — nechť se jí Alláh za to odmění!

Slyšel jsem vyprávět mnoho o městě Bulgháru a chtěl jsem se tam vydat, abych se na vlastní oči přesvědčil, co je pravdy na tom, že jsou tam noci velmi krátké v létě a v zimě velmi krátké dny. Mezi Bulghárem a sultánovým ležením je vzdálenost deseti denních pochodů; požádal jsem proto sultána o průvodce a ten mi přidělil jednoho muže, který mne dovedl tam i nazpátek. Dospěli jsme tam v měsíci ramadánu, a když jsme se pomodlili při západu slunce, přerušili jsme půst; sotva jsme se však najedli, bylo již voláno k večerní modlitbě, neboť den jest tam v zimě velmi krátký. Strávil jsem tam celkem tři dny.

Chtěl jsem také navštívit zemi Temnoty, do níž se dospěje z Bulgháru po čtyřiceti dnech cesty, avšak nakonec jsem od toho úmyslu upustil kvůli velkým obtížím, které tato cesta skýtá, a malému užitku, který bych z toho měl. Jediný způsob, jak je možno se tam dostat, je po malých saních tažených velkými psy, neboť tato pustina je pokryta ledem a nohy lidí a tažných zvířat po něm kloužou. Avšak psi se mohou svými drápy na ledě zachytit. Do této země cestují jen bohatí obchodníci, z nichž každý má přibližně sto saní naložených zásobami potravin, nápojů a paliva, protože tam nerostou stromy a nejsou kameny ani příbytky. Vůdcem cestujících je pes, který tudy projel již mnohokrát, a cena takového zvířete dosahuje až tisíce dinárů. Saně jsou připraveny k jeho šíji a k šíjím dalších tří psů; onen pes je jejich náčelníkem a psi jej následují všude, kam jde. Majitel jej nikdy nebije ani mu nenadává, a když se rozdává jídlo, dostanou najíst nejdříve psi a potom teprve lidé. Jestliže se to dělá naopak, náčelník psů se rozzlobí, uteče a zanechá pána jisté záhubě. Když cestující ujedou těch čtyřicet dní po pustině, dosáhnou země Temnoty a utáboří se tam. Každý z nich zanechá na určitém místě své zboží a pak se vrátí do tábořiště. Příštího dne opět přijdou na to místo, aby se podívali po svém zboží,

a naleznou vedle něho kožišiny kun, veverek a sobolů. Jestliže je majitel zboží spokojen s tím, co vidí proti svému zboží, vezme si to, jestliže ne, nechá to být. Obyvatelé země Temnoty potom přidají více kožišin, avšak mnohdy si vezmou kožišiny zpět a nechají obchodníkovo zboží nepovšimnuto. Takovým způsobem se tam provádí obchodování. Lidé, kteří tam přicházejí, neznají ty, s nimiž obchodují, a nevědí ani, zda jsou to džinnové nebo lidi, protože je nikdy neviděli.

Hranostaj je zvíře s nejlepším kožišinou a jedna jeho kůže dosahuje v Indii ceny tisíce dínárů; je čistě bílá a pochází z malého zvířete, které je dlouhé jenom jednu píď, avšak má dlouhý ocas, který je na kožišině ponecháván v původním stavu. Sobol má nižší hodnotu než hranostaj a jedna kožišina stojí čtyři sta nebo méně dínárů; jednou z vlastností této kožišiny je, že se v ní neusazuje hmyz. Emírové a šlechtici v Číně si z nich dávají zhotovovat jeden velký kožich, který splývá od šíje dolů, a podobně to dělají obchodníci v Persii a v Iráku.

Když jsem se vrátil z Bulgháru s oním emírem, který mne doprovázel, našel jsem sultánův tábor u Bišdaghu. Zde mne zastihl konec ramadánu a absolvoval jsem s vládcem všechny ceremonie spojené se Svátkem ukončení půstu. Potom jsme se vydali se sultánem a jeho táborem do Hádždž Tarchán (Astrachaň), což je jedno z nejkrásnějších měst a stojí na březích řeky Itil (Volha), která patří k největším řekám světa. Sultán tam zůstává až do doby, kdy uhodí silné mrazy a řeka zamrzne. Potom vydá rozkazy, aby lidé přinesli tisíce nákladů slámy, a tu rozprostřou na led, který pokrývá řeku; zdejší tažná zvířata nežerou slámu, protože jim to nedělá dobře, a podobně je tomu i v Indii. Jedinou pící jsou zelené traviny, kterých je tam hojnost, neboť země je úrodná. Lidé cestují po této řece a jejích přítocích na saních mnohdy i na vzdálenost tří měsíců;

často se ovšem přihodí, že karavany přecházejí přes řeku na konci zimy, led se protrhne a lidé zahynou.

Když jsme dospěli do tohoto města, požádala chátún Bajalún o dovolení navštívit svého otce, vládce Byzantinců, aby tam mohla porodit; potom se hodlala vrátit. Sultán jí cestu povolil a požádal jsem jej, aby mi dovolil odejít v doprovodu princezny a navštívit Cařihrad. Zpočátku mi v tom bránil, neboť se obával o mou bezpečnost, avšak uklidnil jsem jej a řekl jsem mu: „Do Cařihradu jdu přece pod tvou ochranou a patronací a nemusím se tedy ničeho bát.“ Nato svolil a na rozloučenou mi daroval tisíc dínárů, čestné roucho a velký počet koní a každá chátún mi věnovala pruty stříbra; sultánova dcera mi dala ještě větší dar než jeho manželky a k tomu přidala roucho a koně. A shromáždilo se u mne velké množství koní, oděvů a kožišin z verek a kun.

XI. kapitola

S BYZANTSKOU PRINCEZNOU DO CAŘIHRADU

Dne 10. šawwálu jsme se vydali na cestu ve společnosti a pod ochranou chátún Bajalún a sultán nás doprovázel po celý den a pak se vrátil s královnou a následníkem trůnu, zatímco ostatní princezny pokračovaly ještě další den a teprve potom se i ony vrátily. Emír Bajdara s pěti tisíci jezdci tvořil eskortu chátún a její vlastní družina se skládala asi z pěti set jezdců, z nichž přibližně dvě stě bylo služebníků, jak otroků, tak i Řeků, a zbytek tvořili Turci. Kromě toho chátún doprovázelo dvě stě dívek, většinou řeckých; bylo tam také čtyři sta vozů, dva tisíce tažných a jízdních koní, tři sta volů a dvě stě velbloudů, určených rovněž pro potah. K bezprostřední obsluze měla chátún deset řeckých a deset indických pážat, jejichž náčelníkem byl Ind Sunbul; vůdce Řeků byl muž velké statečnosti a jmenoval se Michá'il, avšak Turci mu říkali Lu'lu (Perla). Princezna zanechala většinu svých dívek a zavazadel v sultánově táboře, protože odjížděla k otci pouze na návštěvu a proto, aby slehla.

Nejdříve jsme zamířili k městu Ukak, což je místo střední velikosti, výstavné a bohaté, avšak má velmi chladné podnebí. Mezi ním a Sará, sídlem sultána, je vzdálenost deseti

dnů cesty. Den cesty odtud je již pohoří Rusů, kteří jsou křesťany; mají rudé vlasy, modré oči, ošklivé obličejy a jsou velmi lstiví. V jejich zemi jsou stříbrné doly a odtud jsou vyváženy pruty stříbra, pomocí nichž se v těchto krajinách obchoduje. Každý prut váží asi pět úkijí.

Po dalších deseti dnech jsme dorazili k Surdáku (Súdák), který leží na břehu moře a jehož přístav patří k největším a nejkrásnějším. V městě bydlí Turci a Řekové, kteří jsou řemeslníky a poddanými Turků; většina jejich domů je ze dřeva. Toto město bývalo dříve mnohem větší, avšak nyní je valná jeho část pobořena jako následek občanské války, která vypukla mezi Turky a Řeky; tito měli zpočátku vrch, avšak potom Turci dostali posily od svých soukmenovců, kteří nemilosrdně pobili mnoho Řeků a většinu obyvatel vyhnali. Něco málo jich však přece zůstalo ve městě a ti tam žijí dodnes pod nadvládou Turků.

Na každé zastávce v této zemi dostávala chátún pohoštění, skládající se z koní, ovcí, krav, prosa a mléka kobyliho, kravského i ovčího. V těchto končinách se cestuje ráno a večer a každý guvernér doprovázel chátún se svým vojskem až na hranice své provincie, aby jí prokázal poctu, nikoliv ze strachu o její bezpečnost, neboť jejich země je naprosto bezpečná.

Potom jsme dojeli do města Bábá Saltúk, které je tak nazváno po jakémsi mystikovi, avšak vyprávějí se různé věci o jeho činech, které jsou v rozporu s náboženským právem. To město je poslední na tureckém území a mezi ním a počátkem byzantského území je vzdálenost osmnácti dnů cesty po úplně neobydlené stepi; osm dní se tu vůbec nevyskytuje voda, a je proto zapotřebí opatřit si zásoby a vézt je s sebou na vozech ve velkých i malých mších. Protože jsme tudy procházeli v období chladna, mnoho vody jsme nepotřebovali. Turci si s sebou vezli ve velkých nádobách mléko, míchali je s vařeným prosem a pili tento

nápoj, který uhasil žízeň. V Bábá Saltúk jsme činili poslední přípravy k překročení pustiny; zjistil jsem přitom, že budu potřebovat větší počet koní, a odebral jsem se proto k chátún a informoval ji o svém stavu. A stalo se mým obyčejem, že jsem ji chodil pozdravit ráno i večer, a kdykoliv dostala čerstvé cestovní zásoby, poslala mi dva nebo tři koně a několik skopců; nicméně ponechával jsem si koně a neporážel jsem je, protože otroci a sluhové, kteří byli se mnou, jídávali s našimi přáteli Turky. Tím způsobem se u mne nashromáždilo asi padesát koní a nyní mi chátún přidělila patnáct dalších a nařídila svému správci Sárúdzovi Řekovi, aby vybral ty nejučtější z těch, kteří byli určeni na porážku. Potom mi ještě řekla: „Neobávej se ničeho, budeš-li potřebovat další, přidám ti je.“

V polovině měsíce dzu'l-ka'da jsme vstoupili do té pustiny a jeli jsme po ní osmnáct dní, vždy ráno a večer, a na konci té doby jsme dorazili k pevnosti Mahtúlí, kde začíná byzantské území. Byzantinci se již dozvěděli o návratu chátún a vyslali do této pevnosti *kefáliho* Nikolase s mocným vojskem a množstvím darů a zásob; přijely sem rovněž dvorní dámy a chůvy z paláce jejího otce, vládce Cařihradu. Mezi Mahtúlí a Cařihradem trvá cesta dvacet dva dny, z toho šestnáct k průlivu a odtud šest do vlastního města. Počínaje touto pevností cestuje se již dále pouze na koních a na mezcích a vozy zůstávají zde, protože by neprojely neschůdnými místy a horami. Jmenovaný *kefálí* přivedl velké množství mezků a chátún mi z nich poslala šest; kromě toho svěřila veliteli pevnosti do ochrany ty z mých přátel a otroků, které jsem tu zanechal s vozy a zavazadly, a guvernér jim přidělil jeden dům k obývání.

Emír Bajdara se potom vrátil se svým vojskem a chátún byla nadále provázena již jen svými vlastními lidmi; svou pojízdnou mešitu zůstavila v oné pevnosti a bylo upuštěno od volání k modlitbě. Mezi dary, které jí byly přivezeny,

byly i opojné nápoje, které pila; bylo jí nabídnuto vepřové a jeden člen její družiny mi sdělil, že je jedla. Nezůstal u ní potom již nikdo, kdo konal modlitby, kromě jednoho Turka a ten se modlil s námi. Protože jsme již vstoupili do země nevěřících, začaly se projevovat dosud skrývané city, avšak chátún nařídila emíru *kefálímu*, aby s námi jednal uctivě. Tento důstojník plnil její příkaz a při jedné příležitosti zmlátil svého otroka za to, že si tropil posměšky z naší modlitby.

Potom jsme dospěli k pevnosti Maslamy ibn Abdal-malika, která je postavena na úpatí hory a na březích řeky zvané Istaflí. Z pevnosti zbývají již jen trosky, avšak vedle stojí velká vesnice. Odtud jsme cestovali dva dny a dorazili jsme k průplavu, na jehož břehu se rozkládala velká vesnice; přišli jsme sem v době přílivu a čekali jsme, až nastane odliv, a pak jsme přebrodili průplav, jehož šíře obnáší dvě míle. Potom jsme jeli asi čtyři míle písčitou planinou a překročili jsme druhý průplav, široký tři míle. Po dalších dvou mílích kamenitého i písčitého terénu jsme se octli u třetího průplavu, širokého jednu míli, a protože právě začal znovu příliv, měli jsme při přechodu potíže. Celé toto území průplavů měří dvanáct mil a je v době dešťů úplně zaplaveno, takže je přes ně možné dostat se jen po lodích. Na březích třetího průplavu je Faníka, malé a hezké město se silnými hradbami; protékají jím řeky a je obklopeno zahradami. Strávili jsme tam tři dny a princezna bydlila v jednom ze zámků svého otce. Potom přijel její bratr *kefálí* Karás s pěti sty jezdci, těžce obrněnými a ozbrojenými. Když se konaly přípravy k setkání s princeznou, její bratr oděn do bílého šatu vsedl na šedého koně a nad ním byl nesen slunečník vykládaný perlami. Po jeho pravici jelo pět princů a po levici také pět, všichni oděni podobně jako on a se slunečníky vyšívanými zlatem. Před ním bylo sto pěšáků a sto jezdců, kteří měli přikryta těla

i těla svých koní dlouhými pancíři a každý z nich vedl jednoho osedlaného a obrněného koně; tento kůň nesl celou výzbroj rytíře, skládající se z čapky zdobené drahokamy, náprsního pancíře, luku a meče. Každý jezdec držel v ruce kopí s praporečkem na konci. Většina těch kopí byla pokryta zlatými a stříbrnými destičkami. Králův syn rozdělil své jezdce do několika eskadrón, z nichž každá čítala dvě stě mužů a každou z nich vedl velitel, před nímž jelo deset těžkooděnců, kteří vedli deset koní, a za ním neslo deset jezdců prapory různých barev; konečně závěr tvořilo deset bubeníků s bubny zavěšenými na plecích a vedle nich jelo šest trubačů a píšťců.

Chátún vsedla na koně doprovázena svými otroky, dívkami, eunuchy a pážaty v počtu asi pěti set; všichni byli oblečeni do hedvábných rouch, prošíváných zlatem a drahokamy. Sama byla oděna do pláště ze zlatého brokátu positého drahokamy a na hlavě nesla korunu posetou rovněž drahokamy; její kůň byl celý pokryt hedvábím protkávaným zlatem a na každé noze měl zlaté náramky, na šíji náhrdelníky z drahokamů a sedlo bylo bohatě zdobeno zlatem a perlami. K setkání mezi princeznou a jejím bratrem došlo na rovince vzdálené na míli od města; bratr sestoupil před sestrou s koně, protože byl mladší než ona, políbil její třmeny a ona jemu hlavu. Velitelé vojsk a princové sestoupili rovněž s koní a všichni políbili její třmeny, načež odjela se svým bratrem.

Příštího dne jsme dojeli k velkému městu, které leželo na mořském břehu, avšak jeho jméno jsem zapomněl; utábořili jsme se vně města. Následník trůnu a bratr princezny sem přijel s nádhernou družinou a obrovskou armádou, čítající deset tisíc těžkooděnců. Na hlavě měl korunu a po jeho pravici a levici jelo po dvaceti princích. Jeho jezdectvo jelo ve stejném pořádku jako jezdci jeho bratra, avšak ještě s větší pompou a ve větším počtu. Princezna se s ním

setkala oděna do roucha podobného tomu, které měla na sobě při dřívější příležitosti, a oba sestoupili s koní současně. Potom byl přinesen hedvábný stan, do něhož oba vstoupili, takže nevím, jak se potom vzájemně pozdravili.

Utábořili jsme se deset mil od Cařihradu a příštího dne začalo přicházet místní obyvatelstvo, muži, ženy i děti, jak pěšky, tak i na koních, všichni oblečení do krásných šatů a nádherných oděvů. Od rána vyhrávala hudba, bubny, píšťaly i trubky, vojska potom vsedla na koně a z města vyjel císař se svou ženou, matkou této princezny, v doprovodu hodnostářů a dvořanů. Nad hlavou vládce byla nesena nebesa řadou jezdců a pěších, kteří drželi v rukou dlouhé tyče; na konci tyčí byly upevněny jakési kožené koule, pomocí nichž byla nebesa podpírána. Když se císař přiblížil, vojska se zamíchala a nastal ohlušující křik. Nemohl jsem se tlačenicí vůbec prodrat, a tak jsem zůstal u zavazadel chátún a jejího doprovodu z obavy o své bezpečí. Později mi bylo vyprávěno, že když se princezna přiblížila ke svým rodičům, sestoupila a políbila před nimi zem; potom políbila dvě podkovy jejich koní a totéž učinili významnější lidé z její družiny.

Do města Cařihradu jsme vstoupili okolo poledního nebo o něco později; bylo vyzváněno na zvony tak, až se nebesa otrásala tím hlukem. Když jsme došli k první bráně císařského paláce, našli jsme tam asi sto jezdců, jejichž velitel stál na vyvýšeném pódiu; zaslechl jsem, jak říkají *Sarakinu, sarakinu*, což znamená „muslimové“. Nechtěli nás vpustit dovnitř, a když někteří lidé z princezniny družiny řekli: „Ti lidé patří k našemu doprovodu,“ odpověděli: „Mohou vstoupit jenom s povolením.“ Zůstali jsme tedy stát před branou a jeden z družiny poslal k princezně, aby ji o tom zpravil. Byla právě u svého otce a tomu hned sdělila vše, co se nás týkalo. Císař nařídil, abychom byli vpuštěni, a přikázal nám dům v blízkosti princeznina

příbytku. Napsal také v náš prospěch rozkaz, aby nám nebylo bráněno chodit volně po městě; tento rozkaz byl potom čten veřejně na tržištích. Zůstali jsme v našem příbytku tři dny a dostávali jsme mouku, chléb, skopce, kuřata, máslo, ovoce a ryby, peníze a koberce a čtvrtého dne nám poskytl císař audienci.

Císař Cařihradu se nazývá Takfúr, syn císaře Džirdžise (Jiřího). Tento je ještě naživu, avšak stal se mnichem a zasvětil se úplně náboženským cvičením v kostelech a přenechal proto kralování svému synovi. Budu o něm hovořit ještě později. Čtvrtého dne po našem příchodu do Cařihradu poslala ke mně chátún svého otroka Sunbula Inda, který mne vzal za ruku a odvedl mne do paláce. Prošli jsme čtyřmi branami a u každé z nich byly kryté chodby, kde stály v plné zbroji stráže; jejich velitel seděl vždy na zvýšeném pódiu pokrytém koberci. Když jsme došli k páté bráně, Sunbul mne opustil a vešel dovnitř sám; za chvíli se vrátil v doprovodu čtyř řeckých mladíků, kteří mne prohlédali, jestli u sebe nemám nůž. Velitel mi řekl: „To je zdejší zvyk; každá osoba, která vstupuje k císaři, musí být prohlédána, ať je to člověk vznešený nebo prostý, cizinec nebo domácí.“ Podobně je tomu i v Indii.

Když mne prohlédali, zvedl se strážný u brány, vzal mne za ruku a otevřel bránu. Ihned mne obklopili čtyři muži, z nichž dva mne chytli za rukávy a dva šli za mnou. Zavedli mne do velkého sálu, jehož stěny byly pokryty mozaikou, která znázorňovala živé bytosti i neživé předměty. Uprostřed sálu protékal potok, na jehož obou březích rostly stromy; na všech stranách stáli mužové, mlčeli a nikdo nepromluvil. Moji čtyři průvodci mne předali jiným třem mužům, kteří mne vzali za šaty jako ti předchozí. Na znamení jiného muže vykročili se mnou vpřed; jeden z nich, který byl Žid, mi řekl arabsky: Neboj se, to je jejich zvyk, ať sem vejde kdokoliv; já jsem tlumočník a pocházím ze

Sýrie. Zeptal jsem se ho, jak mám pozdravit, a pravil mi, že mám říci „as-salámu alajkum“.

Potom jsem došel k velkému pavilónu, kde na trůně seděl císař a jeho manželka, matka chátún, seděla před ním. U nohou trůnu stála princezna a její bratři a po pravici bylo šest, po levici čtyři a vzadu zase čtyři ozbrojenci. Dříve než jsem pozdravil a než jsem se přiblížil, dal mi císař znamení, abych si na okamžik sedl, aby se mé vzrušení uklidnilo. Když jsem tak učinil, přiblížil jsem se a pozdravil a opět mi dal znamení, abych se posadil; nicméně tentokrát jsem tak neučinil. Císař se mne vyptával na Jeruzalém, na Posvátnou skálu, na kostel Svatého hrobu, na kolébku Ježíšovu, na Betlém a na Hebron; potom na Damašek, Káhiru, Irák a Malou Asii a odpověděl jsem na všechny otázky, zatímco ten Žid tlumočil. Moje odpovědi se mu líbily a řekl svým synům: „Jednejte s tímto mužem s úctou a poskytujte mu ochranu.“ Pak mne oděl do čestného roucha a určil pro mne osedlaného koně a slunečník podobný tomu, který byl nesen nad jeho hlavou, a bylo to na znamení jeho ochrany. Poprosil jsem jej, aby mi určil někoho, kdo by se mnou každý den jezdil po městě a ukázal mi jeho pamětihodnosti a podivuhodnosti, abych o nich později mohl vyprávět ve své vlasti; mé žádosti vyhověl. Je u nich zvykem, že ten, kdo dostane od krále čestné roucha a jede na koni z jeho stájí, je provázen po tržištích za hlaholu trubek, píšťal a bubnů, aby si jej obyvatelé povšimli. Nejčastěji se tak děje s Turky, kteří přicházejí z území sultána Uzbeka, a proto je obyvatelstvo nikterak neobtěžuje. A stejným způsobem jsem byl provázen i já.

Město Cařihrad je nesmírně rozlehlé a je rozděleno na dvě části, mezi nimiž je velká řeka (Zlatý Roh), v níž působí příliv a odliv, podobně jako je tomu u řeky v městě Salé v Maroku. Kdysi za starých dob býval přes ni kamenný most, avšak později byl zničen a dnes se přes ni doprava

děje jen po člunech. Část města, která leží na východním břehu této řeky, se nazývá Istanbúl a tam je také sídlo císaře, vznešených a části řeckého obyvatelstva. Tržiště a ulice jsou tam široké a dlážděné kamennými deskami. Lidé každého řemesla mají své zvláštní místo a každé tržiště má brány, které jsou na noc uzavírány. Většina řemeslníků a prodavačů na tržištích jsou ženy. Tato část města leží na úpatí hory, která vybíhá do moře na devět mil a její šíře je rovněž devět mil nebo o něco více. Na vrcholku hory je malá tvrz a císařský palác. Okolo této hory se táhnou městské hradby, nesmírně pevné a ze strany od moře naprosto nedobytné. Uvnitř hradeb je třináct obydlených vesnic; také hlavní chrám stojí uprostřed této části města.

Druhá část se jmenuje Galata a leží na západním břehu řeky; je určena speciálně pro francké křesťany, kteří zde bydlí. Ti lidé patří k rozmanitým národnostem a jsou mezi nimi Janované, Benátčané, lidé z Říma a z Francie. Nicméně jsou poddanými císaře cařihradského, který jmenuje jejich náčelníkem jednoho z nich, jehož si zvolí a který se jmenuje *komes*. Mají povinnost každoročně platit císaři daň, avšak často se proti němu bouří a on proti nim potom bojuje, až nakonec mezi nimi obnoví papež mír. Jsou to všechno obchodníci a jejich přístav je jedním z největších na světě; viděl jsem v něm přes sto lodí, jak galér, tak i jiných velkých plavidel, zatímco malých bylo tolik, že je nebylo možné spočítat. Tržiště v této části města jsou pěkná, avšak vládne v nich nečistota a protéká tudy špinavá řeka. Také jejich kostely jsou nečisté a není na nich nic pěkného.

Z velké katedrály v Cařihradu mohu popsat jenom vnější část, protože jsem vnitřek neviděl. Je nazývána řecky Ajá Súfijá (Hagia Sofia) a vypráví se, že byla založena Asáfem, synem Baráchijá, který byl Šalomounovým bratrance z matčiny strany. Je to jeden z největších kostelů a je obklopen hradbou, jako by to bylo město. Má třináct bran

a patří k němu posvátné území, které měří jednu míli a je uzavřeno velkou branou. Nikomu se však nebrání, aby tam vešel, a já sám jsem tam byl s císařovým otcem. Toto posvátné území se podobá audienčnímu sálu, je vydlážděno mramorem a protéká jím potok, který vychází z kostela a teče mezi dvěma hrázemi asi loket vysokými a vystavěnými ze žilnatého mramoru. Po obou stranách jsou pravidelně vysázeny stromy, jasmíny a jiné vonné keře. Za branou, jež vede do tohoto sálu, jsou pódia a krámky, většinou dřevěné, kde sedí soudcové a kancelářští písaři. U brány do kostela stojí kryté stánky, v nichž dlí strážci, kteří mají na starosti zametání, rozsvícení lamp a zavírání bran. Ti nedovolí vstoupit nikomu, pokud nepoklekne před velkým křížem, který se u nich těší nesmírné úctě, protože tvrdí, že je to zbytek z onoho dřeva, na němž byl ukřižován falešný Ježíš. Kříž je umístěn nad branou kostela a je vsazen do zlaté skříně, jejíž výška činí deset loktů, a napříč je položena jiná zlatá skříň, takže obě dohromady tvoří kříž. Tato brána je pokryta stříbrnými a zlatými deskami a její dva kruhy jsou z ryzího zlata. Bylo mi řečeno, že počet mnichů a kněží v tomto kostele dosahuje počtu několika tisíc a že někteří z nich jsou potomky Ježíšových apoštolů; dále jsem se dozvěděl, že uvnitř je ještě další kostel, určený výhradně pro ženy, a tam že žije více než tisíc panen, které se věnují výhradně náboženským úkonům. Pokud jde o starší ženy a vdovy, jejich počet je ještě větší.

Císař, říšští hodnostáři i ostatní lidé mají ve zvyku navštěvovat tento kostel vždy ráno a papež jej navštěvuje jednou do roka. Když se papež přiblíží na vzdálenost čtyř dní cesty od Cařihradu, vyjede mu císař vstříc, sestoupí před ním s koně, a když potom vjíždí do města, jde před ním pěšky. V době jeho pobytu ve městě přichází jej císař pozdravit každé ráno i večer.

Klášter („mánastár“) je u Řeků totéž co záwija u musli-

mů a v Cařihradě je takových klášterů velké množství. K nim patří i klášter, který založil císař Džirdžís, otec nynějšího císaře; stojí za hradbami Istanbúlu naproti Galatě. Dále jsou tam dva kláštery vedle hlavní katedrály, vpravo od hlavního vchodu; stojí v zahradě a protéká jimi řeka. Jeden je určen pro muže a druhý pro ženy a v každém z nich je kostel. Jsou obklopeny celami mužů a žen, kteří se oddávají askesi a službě Boží. Každý klášter je obdařen zbožnými nadacemi, jež jsou určeny na ošacení a vydržování mnichů. Dále jsou tam dva jiné kláštery s celami, jeden z nich je obýván slepci a druhý starými lidmi nad šedesát let, kteří již nemohou pracovat; každý dostává šatstvo a stravu z nadací, které jsou pro to speciálně určeny. Uvnitř každého kláštera v Cařihradě stojí malá budova, určená pro pobyt císaře, jeho zakladatele, neboť většina těchto vládců, když dosáhne šedesáti nebo sedmdesáti let, vystaví klášter, oblékne se do žíněných šatů a předá vládu do rukou synů. Potom se oddávají až do konce života náboženským cvičením. Při stavbě klášterů se hýří velkou nádhrou, mnohé jsou z mramoru a vyzdobeny mozaikami.

Byl jsem v jednom z takových klášterů s oním Řekem, kterého mi císař přidělil jako průvodce. Uvnitř byl kostel, kde bylo asi pět set panen oděných do žíněných rouch a na hlavách měly plstěné čepice. Byly to krásné dívky, avšak odříkání zanechalo na nich hluboké stopy. Jakýsi hoch, sedící na kazatelně, jim předčítal z evangelia tak překrásným hlasem, jaký jsem dosud nikdy neslyšel; byl obklopen osmi jinými jinochy, se kterými byli jejich kněží. Když první hoch skončil, začal číst další. Můj průvodce mi řekl: „Tyto dívky jsou dcery králů, které se zasvětily službě v tomto kostele, a také ti hoši, kteří čtou, jsou synové králů, ale ti mají jiný kostel.“ Navštívil jsem s tímto Řekem ještě jiné kostely, v nichž byly dcery ministrů, guvernérů a předních mužů města, a šli jsme i do dalších, kde byly starší

ženy a vdovy, a dalších, kde žili mniši, a v každém kostele jich bylo alespoň sto. Většina obyvatel tohoto města jsou mniši, asketové a kněží a kostelů je tam tolik, že je nespočítáš. Ostatní obyvatelé, jak vojáci, tak i civilisté, velcí i malí, nosí v zimě v létě nad hlavami široké slunečníky a ženy nosí obrovské turbany.

Jednoho dne jsme si opět vyjeli s průvodcem a znenadání jsme potkali bývalého císaře Džirdžíse, který se stal mnichem. Šel pěšky a byl oblečen do zíněných šatů a plstěné čepice. Měl dlouhý bílý plnovous a hezký obličej, na němž však byly patrné známky zbožných praktik, jimž se oddával. Před ním i za ním kráčela skupina mnichů. Bývalý císař držel v ruce hůl a okolo krku mu visel růženec. Když jej můj průvodce spatřil, slezl s koně a řekl mi: „Sestup, to je císařův otec!“ Když jej můj průvodce pozdravil, vyptával se jej bývalý císař na mne, pak se zastavil a poslal pro mne. Přišel jsem k němu a on mne vzal za ruku a pravil průvodci, který uměl arabsky: „Řekni tomu Saracénovi, že tisknu ruku, která byla v Jeruzalémě, a nohu, která kráčela v Skalním chrámu, v chrámu Božího hrobu a v Betlémě,“ přičemž položil svou ruku na mou nohu a pak si tou rukou přejel po tváři. Byl jsem překvapen jejich dobrým míněním o člověku, který byt jiného náboženství, vstoupil na ona místa. Bývalý císař mne potom vzal za ruku a šel kus cesty se mnou. Vyptával se mne na Jeruzalém a na tamní křesťany a dotazoval se mne dlouho. Vešel jsem s ním až na posvátné území hlavní katedrály, jež jsem popsal výše. Když jsme se blížili k hlavní bráně, vyšla z ní skupina kněží a mnichů, aby jej pozdravila, neboť byl jedním z hlavních vůdců v jejich řeholi. Když je spatřil, pustil mou ruku a tehdy jsem mu pravil: „Rád bych s tebou vešel do tohoto kostela.“ Prostřednictvím tlumočnicka mi však odpověděl: „Řekni mu, že kdo sem chce vstoupit, musí bezpodmínečně pokleknout před po-

svátným křížem, protože tak to bylo předepsáno starými a nikdo to nesmí překročit.“ Opustil jsem jej tedy a on vešel do kostela; víckrát jsem jej již nespatriil.

Když jsem se rozloučil s císařem mnichem, obrátil jsem se k tržišti písařů. Soudce si mne povšiml a poslal za mnou svého pomocníka, který se začal vyptávat mého průvodce. Ten mu sdělil, že jsem muslimský učenec, a jakmile se o tom soudce dozvěděl, pozval mne k sobě a tak jsem k němu šel. Byl to starý muž s pěknou tváří a nádhernými vlasy, oděný do černého mnišského roucha; před ním sedělo asi deset sekretářů, kteří stále psali. Vstal mně na počest a s ním i jeho zaměstnanci a řekl: „Jsi hostem císařovým a sluší se, abychom ti prokázali úctu.“ Pak se mne dotazoval na Jeruzalém, Sýrii a Egypt a hovořili jsme spolu dlouhou dobu. Mezitím se kolem nás shromáždilo množství lidí a nakonec mi řekl: „Musíš přijít ke mně do mého domu, abych tě pohostil.“ Potom jsem odešel, avšak již jsem jej nespatriil.

Když se Turkům, kteří byli v družině chátún, stalo zřejmým, že princezna vyznává víru svého otce a že si přeje u něho zůstat, požádali ji o dovolení, aby se směli vrátit do své rodné země. Svolila k tomu, obdarovala je bohatými dary a poslala s nimi emíra jménem Sárúdzha s pěti sty jezdci. Pak poslala pro mne a dala mi tři sta jejich zlatých dínárů, zvaných *barbara*, které nejsou příliš hodnotné, a přidala k tomu dva tisíce benátských dirhamů, výtečnou látku, deset oděvů z hedvábí, lnu a vlny a nakonec i dva koně, kteří byli darem jejího otce; doporučila mne rovněž emíru Sárúdzhovi, rozloučila se se mnou a já jsem odešel. Mezi Řeky jsem strávil jeden měsíc a šest dnů.

XII. kapitola

V POŘÍČÍ AMUDARJI

Vydali jsme se tedy na cestu z Cařihradu v doprovodu emíra Sárúdži, který se ke mně choval uctivě, až jsme dospěli na hranice byzantské říše, do oné pevnosti, v níž jsme zanechali své druhy a vozy. Zde jsme do nich nasedli a přešli jsme pustinu; Sárúdža jel s námi až do Bábá Saltúk, zdržel se tam tři dny jako host a pak se vrátil domů.

Bylo to v době silných mrazů a nosil jsem na sobě tři kožišiny a dvoje kalhoty, z nichž jedny byly podšité, a na nohou jsem měl vlněné boty a navrch ještě jeden pár z dvojitého lnu a nakonec pár *bulghári*, to jsou boty z koňské kůže s vlčí kožišinou uvnitř. Omývání jsem konal horkou vodou a těsně u ohně, avšak každá kapka okamžitě zmrzla. Když jsem si myl obličej, voda stékající po mé bradě se měnila v led, a jakmile jsem ji setřásal, padal z ní jakoby sníh. Voda, která kapala z nosu, mi mrzla na knírech. Pro množství šatů, které jsem měl na sobě, jsem nemohl ani vsednout na koně a mí druhové mne musili do sedla vysazovat.

Nakonec jsme dojeli do města Hádždž Tarchán, kde jsme se poprvé rozloučili se sultánem Uzbekem. Dozvěděli jsme se, že odtud již odejel a že je nyní ve svém hlavním městě. Po tři dny jsme jeli po řece Itilu a jejích ramenech,

kteřá byla již zamrzlá. Když jsme potřebovali vodu, usekli jsme si kus ledu a dali jej vařit do hrnce; pak jsme tu vodu pili a používali k vaření. Konečně jsme dorazili do města Sará, které je nazýváno též Sará Berke, a je to sídlo sultána Uzbeka. Navštívili jsme jej, vyptával se nás na naši cestu, na byzantského císaře a na Cařihrad a potom nařídil, abychom byli ubytováni a aby nám bylo poskytnuto vše potřebné.

Sará je jedno z nejkrásnějších měst; je nesmírně rozlehlé a prostírá se na rovině. Žije v něm množství obyvatel a jsou v něm hezká tržiště a široké ulice. Jednoho dne jsme si vyjeli na koních v doprovodu jednoho z předních občanů, abychom se seznámili s celou rozlohou města. Bydlili jsme na jednom z jeho konců a vyrazili jsme časně ráno; na druhý konec jsme dojeli až po poledni a domů jsme se vrátili až pozdě večer. Celou tu dobu jsme jeli podél nepřetržité řady domů, mezi nimiž není jediné zbořeníště ani jediná zahrada. Město má třináct katedrálních a množství obyčejných mešit. Obyvatelstvo se skládá z různých národností, jako jsou Mongolové, kteří jsou domorodci a pány země; část z nich se hlásí k islámu; dále jsou zde Asové (Osetinci), kteří jsou všichni muslimy, Kipčakové, Čerkesové, Rusové a Řekové, a tihle všichni jsou křesťané. Každá národnost obývá svou oddělenou čtvrť, kde má svá tržiště. Také obchodníci z obou Iráků, z Egypta a ze Sýrie mají vlastní čtvrť, obehnanou hradbou, aby bylo chráněno bohatství těchto kupců.

V Sará žije kromě řady jiných zbožných a úctyhodných šejchů také učený právník imám Nu'mánu'd-dín al-Chwárizmí, muž vynikajících vlastností a velkomyslné duše, plný pokory, avšak dosti hrubý vůči bohatým lidem. Sultán Uzbek jej navštěvuje každý pátek, avšak imám mu nevychází vstříc a nikdy před vládcem nepovstane. Sultán se posadí naproti šejchovi, hovoří s ním laskavě a poníží se

před ním, avšak šejch se chová naprosto opačně. Naproti tomu vůči chudákům, nešťastným a pocestným je jeho jednání naprostým opakem toho, jak jedná se sultánem. Prokázal mi mnoho laskavostí, projevil mi úctu a věnoval mi mladého tureckého otroka. Byl jsem také svědkem jeho zázračných schopností. Chtěl jsem se totiž vydat ze Sará do Chwárizmu, avšak šejch mi v tom zabraňoval říkáje: „Počkej ještě několik dní, potom se vydej na cestu.“ Moje duše se tomu vzpírala. Nalezl jsem velkou karavanu, která se právě chystala k odchodu, a bylo v ní několik mých známých. Rozhodl jsem se s ní odejít a oznámil jsem to šejchovi, který mi však řekl: „Není vyhnutí, musíš zde zůstat!“ Přesto jsem se chystal na cestu; potom jeden z mých otroků uprchl a musil jsem kvůli tomu zůstat v Sará — to je jasný důkaz jeho zázračné moci. Po třech dnech jeden z mých druhů nalezl uprchlíka v Hádždž Tarchánu a přivedl ho nazpět a potom jsem se teprve vydal do Chwárizmu.

Mezi tímto místem a Sará se rozkládá poušť táhnoucí se po čtyřicet dní cesty; vzhledem k nedostatku vody a píce nelze po ní cestovat s koni, a vozy musí být proto taženy velbloudy.

Deset dní po odchodu ze Sará jsme dojeli do města Sarádžuk, což znamená „malé Sará“; město leží na břehu velké řeky jménem Ulúsú (Ural) — a význam toho slova je „Velká voda“. Přes řeku vede pontonový most podobný mostu v Baghdádu. V tomto městě skončilo také naše cestování s koňskými potahy; prodali jsme své tažné koně za cenu čtyř stříbrných dinárů za hlavu nebo ještě méně, neboť byli vyčerpáni a jejich cena v tomto městě je vůbec nízká. Na další cestu jsme si najali velbloudy, aby táhli naše vozy.

Potom jsme cestovali po třicet dní rychlými pochody; zastavovali jsme se jen na dvě hodiny denně, nejdříve dopoledne a potom při západu slunce. Každá tato zastávka

trvala jen po tu dobu, která byla nutná k uvaření a k vypití prosného nápoje. Místní lidé vozí s sebou solené a na slunci sušené maso, které dávají na tento nápoj, a lijí přes ně ještě kvašené mléko. Každý člověk jí a spí jedině ve svém voze, a to vždy při jízdě; já sám jsem měl ve svém voze tři dívky. V této stepi je zvykem cestovat co největší rychlostí, neboť je tam nedostatek píce. Většina velbloudů, kteří tudy procházejí, hyne a ti, kteří to přežijí, mohou být použiti až příští rok, když znovu ztuční. Voda se na této poušti vyskytuje na místech vzdálených od sebe vždy dva až tři dny a pochází buď z deště, nebo ze studní.

Když jsme šťastně překonali tuto poušť, dospěli jsme do Chwárizmu, a to je největší, nejlidnatější, nejkrásnější a nejdůležitější město v zemi Turků. Jsou v něm úpravná tržiště, široké ulice, pěkné a výstavné domy a mnoho stavitelských památek. Jeho obyvatelstvo je tak četné, že se město třese pod jeho vahou a že připomíná svými zvláště pohyby rozbourané moře. Jednoho dne jsem se projížděl na koni a octl jsem se na tržišti; když jsem se dostal do středu, byla tam taková tlačence, že jsem se nemohl hnout ani dopředu, ani dozadu a dostal jsem se ven teprve po velké námaze.

Toto město je součástí panství sultána Uzbeka, který je v něm zastoupen mocným emírem Kutlúdumúrem; tento emír zbudoval místní madrasu a její příslušenství a jeho žena, zbožná princezna Turábek, vystavěla mešitu. Je zde také nemocnice, kterou vede lékař ze Sýrie, jménem as-Sahjúní.

V celém světě jsem neviděl lepších lidí než právě tady, neboť jsou nesmírně štědrí a laskaví k cizincům. Mají tu také chvályhodný zvyk, který jsem nikde jinde nepozoroval: v době modliteb obchází muezzin všechny lidi v okolí své mešity a připomíná jim, aby se účastnili modlitby. Kdo se neúčastní společné modlitby, je imámem přede všemi zbit; v každé mešitě visí důtky užívané k tomuto účelu.

Provinilec musí kromě toho zaplatit ještě pokutu pěti dínárů, jichž se použije pro mešitu nebo na jídlo pro chudé a nemajetné. A říká se, že tento zvyk u nich vládne od nejstarších dob.

Blízko Chwárizmu protéká řeka Džajhún (Amudarja), jedna ze čtyř řek, které vytékají z ráje. V době mrazů zamrzá podobně jako Itil a je možno bezpečně chodit po ledě, který ji pokrývá; zůstává pod ledem celých pět měsíců. V letním období je možno plout po Džajhúnu na lodích až k Tirmizu a cesta zpět, to jest po proudu, trvá deset dní.

Když jsme přišli do Chwárizmu, zůstali jsme vně města a kádí Abú Hafs Omar mi vyšel vstříc se svými druhy a přáteli a pozdravil mne. Když jsme se setkali, řekl mi: „Toto město je velmi hustě zalidněno a v denní době se do něho lze dostat jen s velkými obtížemi. Můj pomocník pro vás přijde ke konci noci a doprovodí vás potom do města.“ Zařídili jsme se podle jeho rady a usídlili jsme se v úplně nové madrase, kde ještě nikdo nebydlil. Po ranní modlitbě nás kádí navštívil doprovázen řadou významných místních učenců a právníků, lidí vesměs zasloužilých a zbožných; hlásí se většinou ke směru mu'tazilovskému, ale nečiní tak veřejně, protože jak sultán Uzbek, tak i guvernér tohoto města jsou sunnité.

Po celou dobu svého pobytu jsem se modlil páteční modlitbu s kádím Abú Hafsem v jeho mešitě. Po skončení bohoslužby jsem s ním šel do jeho domu a vstoupil jsem do zasedací síně, velmi krásné a zdobené nádhernými koberci a závěsy na stěnách. V místnosti byly četné výklenky a v každém z nich stály pozlacené nádoby a skleněné vázy z Iráku. Pak bylo přineseno jídlo ve velkém množství, neboť kádí patřil k lidem, kteří milují přepychový a labužnický život. Je spřízněn s emírem Kutlúdumúrem, neboť si vzal sestru jeho ženy.

Guvernérem Chwárizmu je velký emír Kutlúdumúr; je

bratrancem sultána Muhammada Uzbeka a jeho místo-
držícím v Churásánu. Ihned po mém příjezdu mi řekl
kádí: „Emír již ví o tom, žeš přijel, avšak nemoc mu zabra-
ňuje, aby tě navštívil.“ Jel jsem tedy sám s kádím do jeho
paláce; nejdříve jsme vešli do velkého předního paláce,
který byl dřevěný, potom jsme se dostali do malé přijímací
místnosti, nad níž byla kupole z pozlaceného dřeva. Stěny
byly ověšeny různobarevnými závěsy a podlahu krylo zla-
tem protkávané hedvábí. Emír seděl na svém hedvábném
koberci, na nohou měl boty, protože trpěl dnou, což je
nemoc velmi rozšířená u Turků. Pozdravili jsme se a usadil
mne po svém boku, zatímco kádí a právníci se posadili
okolo. Emír se mne vyptával na svého suveréna, sultána
Muhammada Uzbeka, na chátún Bajalún a na jejího otce,
na město Cařihrad a já jsem na vše odpověděl. Pak byla
přinesena tabule, na níž byla všemožná jídla, jako pečená
kuřata, jérábcí, holoubata, chléb pečený s máslem, pečivo
a sladkosti; pak přišly jiné podnosy pokryté ovocem, jako
granátovými jablky bez jader ve zlatých a stříbrných mí-
sách se zlatými lžicemi; byly nám předloženy také rozinky
a výtečné melouny.

Jednou ze zdejších zvyklostí je tato: kádí přichází každý
den do audienčního sálu emírova a usadí se tam na vyhra-
zeném místě spolu s jinými právníky a písaři. Naproti ně-
mu sedí jeden z předních emírů spolu s osmi předáky a šej-
chy Turků, kteří se nazývají *jargúdzí* (rozhodčí). Oby-
vatelé města potom přicházejí a předkládají své spory k roz-
hodnutí; případy, které spadají do náboženského práva,
jsou souzeny kádím, zatímco ostatní jsou rozsuzovány oně-
mi emíry. A jejich rozsudky jsou spravedlivé a pevné, pro-
tože na těchto lidech nelpí podezření z nadržování jedné
straně a nedávají se získat úplatky.

Když jsme se vrátili do madrasy, emír za námi poslal
rýži, mouku, skopce, máslo, koření a několik nákladů dříví

na topení. V celé této zemi vůbec neznají dřevěné uhlí a stejně je tomu v Indii, v Churásánu a v Persii, zatímco v Číně se topí kamením, které vzplane ohněm jako dřevěné uhlí. Když shoří na popel, je uhněteno s vodou, usušeno na slunci a topí se s ním podruhé, a tak to pokračuje, až je úplně spotřebováno.

Jednou v pátek po polední modlitbě mi pravil kádí Abú Hafs: „Emír nařídil, aby ti byl vyplacen obnos pěti set dirhamů, a přikázal, aby na tvou počest byla vystrojena hostina rovněž za pět set dirhamů, a té se účastní šejchové, právníci a přední lidé z města. Já však jsem mu řekl: ‚Ó emíre, proč chystáš hostinu, na níž každý z přítomných vezme do úst jedno nebo dvě sousta? Kdybys dal tomu cizinci tento obnos, bude to pro něj mnohem lepší.‘ Emír s tím souhlasil a nařídil, aby ti bylo proplaceno tisíc dirhamů.“ A skutečně jsem zanedlouho obdržel všechny ty peníze, jejichž hodnota se rovná třem stům dínárů maghribské měny.

Toho dne jsem si koupil za třicet pět stříbrných dínárů černého koně a vsedl jsem na něj, abych se odebral do mešity. A počet mých koní po této koupi dosáhl takového počtu, že se neodvážuji jej uvést, abych nebyl obviněn ze lhaní! Vůbec se moje situace nepřestávala stále lepšit až do příchodu do Indie; měl jsem hodně koní, avšak dával jsem přednost tomuto černému přede všemi ostatními. Zůstal u mne celé tři roky, a když zahynul, změnila se má situace k horšímu.

Chátún Džídžá Aghá, manželka kádího, mi rovněž poslala sto dínárů a její sestra Turábek, manželka emírova, uspořádala na mou počest hostinu v záviji, kterou založila, a pozvala všechny místní učence a právníky. Kromě toho jsem od ní dostal kožišinu z hranostaje a překrásného koně.

Melouny z Chwárizmu nemají sobě rovných v celém světě, ani na Východě, ani na Západě, kromě snad melounů

z Bucháry. Po nich jdou teprve melouny z Isfahánu. Slupka chwárizmského melounu je zelená a vnitřek červený, má nanejvýš sladkou chuť a jeho dužina je pevná a tvrdá. Podivuhodné na něm je to, že je možné jej rozkrájet na plátky a usušit na slunci, jako se u nás suší fíky. V tomto stavu se vyváží z Chwárizmu do nejzazších krajin Indie a Číny a není mezi sušeným ovocem chutnějšího nad něj.

Na cestě ze Sará do Chwárizmu byl mým spolucestujícím šeríf Alí ibn Mansúr z města Kerbelá; zaměstnáním byl obchodník. Pověřil jsem jej, aby mi nakoupil nějaké šaty a jiné věci. Koupil mi oděv za deset dínárů, avšak řekl mi, že za něj dal jenom osm dínárů; zbylé dva dínáry dal z vlastní kapsy. Neměl jsem ani tušení o tomto jeho počínání a dozvěděl jsem se to teprve od ostatních. Šeríf mi kromě toho půjčil větší částku peněz, a když jsem potom dostal ten dar od emíra Chwárizmu, vrátil jsem mu dlužný obnos a chtěl jsem mu dát navíc ještě nějaký dárek jako odměnu za jeho laskavosti. Odmítl to však a stejně odmítl můj pokus dát nějaký dar jeho mladému otroku Káfúrovi. Tento šeríf byl nejvelkomyslnější a nejštědřejší z obyvatel obou Iráků, jakého jsem kdy potkal. Rozhodl se vydat se mnou do Indie, avšak později přišlo několik jeho krajanů, kteří se chystali do Číny, a šeríf se k nim hodlal připojit. Vyčítal jsem mu to, avšak odpověděl mi: „Až se tito krajané vrátí k mé rodině a k mým příbuzným, určitě řeknou, že jsem šel žebrať do Indie. A to by byla pro mne velká hanba a nemohu to udělat.“ A potom s nimi odjel do Číny. Později jsem se dozvěděl, již v době svého pobytu v Indii, že tento muž, když dospěl do města Almaliku, které leží na hranicích Turkistánu a Číny, zastavil se tam a poslal do Číny pouze svého mladého otroka se zbožím. Otrok se však dlouho nevracel a mezitím dospěl do Almaliku jakýsi kupec z Iráku a ubytoval se ve stejném hostinci. Šeríf jej požádal, aby mu půjčil do návratu otroka něco peněz,

avšak ten obchodník, jeho krajan, odmítl, a nejen to, dovršil své hnusné jednání ještě tím, že chtěl, aby šerífovi bylo zvýšeno nájemné v onom hostinci. Když se o tom šeríf dozvěděl, rozrušilo jej to tak, že odešel do svého pokoje a prořízl si hrdlo. Byl nalezen teprve tehdy, když v něm zbývala jen jiskřička života; podezření padlo na jeho otroka, avšak šeríf zašeptal: „Nečiňte mu nic zlého, byl jsem to já, který jsem si to udělal,“ a ještě téhož dne zemřel.

Když jsem se chystal k odchodu z Chwárizmu, najal jsem si velbloudy a koupil jsem si dvojité nosítka, přičemž mou protiváhou na druhé straně byl Afífu'd-dín at-Túzari. Moji sluhové jeli na několika mých koních a ostatní zvířata jsme přikryli houněmi, neboť byla velká zima. Pak jsme vešli do pouště, která se táhne mezi Chwárizmem a Buchárou; cesta trvá osmnáct dní a vede neobydlenými písečnými pouštěmi, nepočítáme-li malé město Kát. Rozloučil jsem se s emírem Kutlúdumúrem, který mi ještě věnoval čestné roucho, a totéž učinil i soudce, který mne doprovodil za město ještě s několika právníky. Po čtyřdenní cestě jsme dospěli do města Kátu a utábořili jsme se před ním u jezírka, které bylo následkem silných mrazů zamrzlé a hrály si a klouzaly se po něm děti. Místní kádí se dozvěděl o mém příjezdu, a protože jsme se již setkali v Chwárizmu, přišel mne pozdravit se svými žáky a se starostou města. Za hodinu poté přijel i guvernér města se svými důstojníky a sluhy a pozdravili jsme se. Měl jsem v úmyslu pokračovat co nejrychleji v další cestě, avšak emír mne prosil, abych se zde zdržel, a vystrojil pro nás hostinu, na níž byli přítomni právníci, učenci, důstojníci a jiní, a dále básníci, kteří přednášeli oslavné básně na guvernéra. Emír mi věnoval roucho a pěkného koně.

V této poušti se jede plných šest dní bez vody a na konci této doby se dospěje do města Wabkana, vzdáleného den cesty od Bucháry. Je to hezké město s řekami a zahradami.

Pěstují se tam švestky, které jsou sušeny a vyváženy do Indie a do Číny; když se na ně nalije voda, může se to pít jako nápoj.

Pak jsme jeli dále a cesta vedla mezi zahradami, které navazovaly jedna na druhou, mezi řekami, stromovím a obdělávanými poli po celý den, až jsme se dostali do města Bucháry, které bylo dříve hlavním městem všech zemí ležících za řekou Džajhúnem. A zničil je prokletý Tatar Džingiz, předek dnešních vládců Iráku. Dnes jsou mešity, mad-rasy a tržiště ve městě rozbořeny a zůstal jich jen nepatrný počet. Obyvatelé Bucháry jsou ve všeobecném opovržení a jejich svědectví není přijímáno ani v Chwárizmu, ani nikde jinde kvůli jejich známé zaujatosti, neupřímnosti a lživosti. A není dnes v Bucháře nikdo, kdo by něco znal z věd, ani nikdo, kdo by se snažil je ovládnout.

Tento Džingizchán býval kovářem ve své rodné zemi Chitá (severní Čína) a byl to člověk pohostinný, silné a vysoké postavy. Shromáždil kolem sebe lidi a dal jim najíst a ti ho potom zvolili za svého vůdce. Zmocnil se své rodné země, jeho moc vzrostla a jeho síly se rozmnožily, až se stal nepřemožitelným. Dobyl celou zemi Chitá, potom Čínu, a tím se jeho vojsko ještě zvětšilo. Později se zmocnil Chotanu, Kášgaru a Almaliku. Sultán Džalálu'd-dín Sindžar, syn Chwárizm Šáha, byl v oné době vládcem Churásánu, Chwárizmu a Turkistánu a měl mohutné síly, takže se jej Džingizchán obával, neodvažoval se jej napadnout a nepodnikl proti němu žádný nepřátelský krok.

Stalo se však, že Džingiz poslal skupinu obchodníků se zbožím, jako jsou hedvábné látky a jiné, z Chitá a Číny do města Otráru, což bylo poslední místo v říši Džalálu'd-dínově. Tamní guvernér informoval sultána o příchodu těchto kupců a dotázal se, jak má v jejich věci postupovat. Džalálu'd-dín mu přikázal, aby zabavil jejich zboží, příkladně je potrestal, tím že jim utne údy, a pak je poslal

zpět do jejich země. A když to guvernér provedl, vydal se Džingiz sám na pochod v čele nespočteného vojska, aby napadl země islámu. Jakmile zmíněný guvernér zaslechl o jeho pochodu, vyslal zvědy, aby přinesli zprávy o nepříteli; a vypráví se, že jeden z těchto zvědů se dostal do ležení jednoho Džingizova vojevůdce v přestrojení za žebráka a nenalezl tam nikoho, kdo by mu dal něco k jídlu. Usadil se tedy blízko jakéhosi Tataru, avšak neviděl u něho žádné zásoby a nedostal od něho žádné jídlo. Když se setmělo, Tatar vyňal sušená střeva, namočil je ve vodě, pustil žilou svému koni, naplnil krví ta střeva, zavázal je a pak to opékal na ohni, a to byla celá jeho strava. Po návratu do Otráru sdělil vyzvědač vše guvernérovi a prohlásil, že nikdo není schopen bojovat proti takovým vojákům. Guvernér se obrátil o pomoc k sultánovi Džalálu'd-dínovi, který mu poslal šedesát tisíc mužů k těm, které již měl pod svým velením. Když potom došlo k boji, Džingiz porazil toto vojsko, dobyl město Otrár, pobil v něm všechny muže a vzal do zajetí děti. Pak se proti němu vypravil Džalálu'd-dín osobně a strhla se mezi nimi taková bitva, jíž v dějinách islámu nebylo podobné; a potom se Džingiz zmocnil Turkistánu a dobyl Bucháru, Samarkand a Tirmiz a překročil řeku Džajhún a vstoupil do města Balchu, které padlo, potom do Bamijánu a dále do Churásánu a perského Iráku. Protože se však proti němu vzbouřili muslimové v Balchu a v Turkistánu, vrátil se zpět a dobyl znovu Balch a zbořil jej úplně a podobně naložil s Tirmizem. A toto město bylo zničeno tak, že se již nikdy nevzpamatovalo, avšak dvě míle od něho bylo postaveno nové, které se dnes nazývá také Tirmiz. Džingiz potom vyvraždil všechny obyvatele Bamijánu a srovnal město se zemí, takže zůstal stát jedině minaret katedrální mešity. Obyvatelům Bucháry a Samarkandu dal však milost a potom se vrátil do Iráku. A situace Tatarů se nepřestala zlepšovat, až nakonec vstou-

pili do hlavního města islámu a sídla chalífátu Baghdádu, dobyli ho a podřízli chalífu al-Musta'sima Abbásovcе.

Vraťme se však k našemu vyprávění:

V Bucháře jsme se ubytovali na předměstí zvaném Fathábád („Místo vítězství“), kde je hrobka učeného a zbožného šejcha Sajfu'd-dína al-Bácharzího, který náležel k největším svatým. U hrobky je postavena záwija, v níž jsme se usídlili a jejíž představený, potomek uvedeního al-Bácharzího, mne hostil ve svém domě a pozval tam i přední občany města. Předčítači koránu přednášeli příjemnými hlasy, kazatel proslovil kázání a pak byly zpívány turecké a perské písně překrásných melodií. Strávil jsem velmi příjemnou noc, jednu z nejpodivuhodnějších.

Navštívil jsem tam také hrob učeného imáma, šejcha muslimů Abú Abdalláha al-Buchárího, autora slavné sbírky tradic *Al-džámi' as-sahih* (Sbírka autentických tradic). Na jeho hrobě je napsáno „Toto je hrob Muhammada ibn Ismá'íla al-Buchárího, který je autorem těch a těch spisů“, a podobně je tomu na hrobech všech učenců v Bucháře, nejdříve jména a potom názvy jejich děl. Opsal jsem si množství těchto náhrobních nápisů, avšak přišel jsem o to ještě s jinými věcmi, když mne oloupili na moři nevěřící Indové.

Potom jsme odcestovali z Bucháry a zamířili jsme do ležení sultána Alá'u'd-dína Tarmašírína, o němž bude ještě delší zmínka. Projeli jsme Nachšabem (Karší), malým městem obklopeným zahradami a kanály, a utábořili jsme se mimo ně, v domě jeho guvernéra. Měl jsem tehdy s sebou mladou otrokyni, která měla v nejbližší době porodit, a rozhodl jsem se ji doprovodit co nejrychleji do Samarkandu, aby tam porodila. Ukázalo se však, že byla v nosítkách, naložených na velblouda, se kterým v noci odcestovali moji společníci. Vzali s sebou také většinu zásob a jiné věci z mých potřeb, zatímco já jsem zůstal v Nachšabu přes noc a ráno jsem jel dále se zbytkem své skupiny. Skupina, která

odešla v noci, se však dala jinou cestou než my. Když jsme večer dorazili do sultánova ležení, byli jsme již vyhladovělí; usadili jsme se však dosti daleko od tržiště, a proto jeden z mých přátel nakoupil trochu jídla, jímž jsme utišili hlad. Jistý kupec nám půjčil stan, v němž jsme strávili noc. Druhého dne ráno se moji přátelé vydali za mými velbloudy a zbytkem naší skupiny, avšak podařilo se jim je nalézt teprve večer; pak je k nám přivedli.

Sultán nebyl v té době přítomen, protože si vyjel na lov, a navštívil jsem tedy jeho náměstka, emíra Takboghu, který mne ubytoval blízko mešity a dal mi turecký stan, který jsem popsal již dříve; usadil jsem v něm mladou otrokyni, která ještě téže noci porodila. Bylo mi zprvu sděleno, že je to chlapec, avšak nebylo tomu tak a teprve za sedm dní mi po postřižinách oznámil jeden z mých druhů, že je to děvče. Informoval jsem se na to u ostatních otrokyň a vyptával jsem se jich a ty mi potvrdily, že je to skutečně děvče. A tato dcera byla narozena pod šťastnou hvězdou, neboť od jejího narození jsem zažil jedině radost a štěstí. Zemřela asi dva měsíce po mém příchodu do Indie a bude o tom ještě zmínka.

Sultán Turkistánu Alá'u'd-dín Tarmašírín je mocný vládce, jemuž podléhá četné vojsko a rozlehlé panství a je ve své vládě spravedlivý. Jeho území leží mezi čtyřmi nej-mocnějšími říšemi světa, a to mezi říší krále Číny, krále Indie, krále Iráku a krále Uzbeka; všichni čtyři mu posílají cenné dary a prokazují mu úctu a vážnost. Nastoupil na trůn po svém bratru Džagatajovi, který byl pohan a nastoupil po jiném bratru, Kebekovi, rovněž pohanu, který však přesto byl spravedlivý, zastával se utištěných a vážil si muslimů.

Byl jsem v táboře, který Turci nazývají *ordu*, několik dní a jednoho dne mne kdosi v mešitě upozornil, že je přítomen také sultán. Když se vládce zvedl od modlitby,

přistoupil jsem k němu, abych jej pozdravil. Se mnou se zvedli šejch Hasan a právník Husámu'd-dín a informovali sultána o tom, kdo jsem a jak jsem se sem dostal. Sultán, který byl oblečen do zeleného přehožu z jeruzalémské látky, mne pozdravil turecky. Když se potom vracel pěšky do svého audienčního sálu, lidé jej po cestě zastavovali a předkládali mu své žádosti a stížnosti; a on se zastavil s každým, malým či velkým, mužem či ženou. Potom dal pro mne poslat, a když jsem se k němu dostavil, nalezl jsem jej ve stanu a lidé stáli okolo něho vpravo i vlevo. Všichni emíři seděli v křeslech obklopeni svým služebnictvem a ostatní důstojníci seděli v řadách a před každým z nich byly položeny jeho vlastní zbraně; byli právě ve službě a zůstávali tak až do čtyř hodin odpoledne, kdy je přišli vystřídat jiní, kteří tak budou sedět až do konce noci.

Sultán seděl na křesle podobném kazatelně a pokrytém hedvábím protkávaným zlatem; celý vnitřek stanu byl ověšen hedvábnými látkami prošivanými zlatem a ve výši jednoho lokte nad sultánovou hlavou byla zavěšena koruna zdobená perlami a drahokamy. Velcí emírové seděli po jeho pravici i levici a před ním stáli jeho synové, držíce v rukou odhánědla much. U vchodu do stanu seděl sultánův náměstek, vezír, komoří a strážce pečeti, kterou Turci nazývají *al tamgha*; *al* znamená červený a *tamgha* je totéž co znamení. Když jsem vstoupil, zvedli se všichni čtyři hodnostáři a doprovodili mne dovnitř. Pozdravil jsem sultána, který se mne potom prostřednictvím strážce pečeti, který nám sloužil jako tlumočník, vyptával na Mekku, Medínu, Jeruzalém, Hebron, Damašek a Egypt, na sultána al-Malika an-Násira, na oba Iráky a jejich vládce i na Persii. Potom muezzin zavolal k polední modlitbě a odešli jsme všichni do mešity. Potom jsem se pravidelně účastnil modlitby se sultánem; ačkoliv byl v oněch dnech silný a zhoubný mráz, nevynechal sultán ani jedinou ranní či

večerní společnou modlitbu s ostatními věřícími. Při těchto příležitostech k němu přicházeli všichni přítomní a on stiskl všem ruku. Když dostal sultán darem rozinky nebo sušené datle — ty jsou u nich velmi vzácné a proto vysoce ceněné — rozdal je všechny vlastní rukou těm, kdo byli přítomni v mešitě.

Jednoho dne jsem přišel do mešity na odpolední modlitbu, avšak sultán tam ještě nebyl. Místo něho přišel jeho mladý otrok s modlicím koberečkem, rozprostřel jej před kazatelnou, kde se sultán obvykle modlíval, a pak řekl imámovi: „Náš pán si přje, abys počkal malou chvíli, než ukončí své omývání.“ Imám se však zvedl a řekl persky: „Je modlitba pro Pána boha nebo pro Tarmašírína?“ Pak nařídil muezzinovi, aby volal k modlitbě. Sultán se dostavil, právě když skončilo již druhé pokleknutí, a účastnil se dalších dvou, kleče se všemi ostatními, a to na místě, kde věřící obvykle odkládají své pantofle, blízko vchodu do mešity. Když skončila modlitba, dokončil zameškané části zcela sám a pak si sedl proti kazatelně. Byl jsem vedle imáma a sultán mi řekl: „Až se vrátíš do své země, můžeš vyprávět, jak perský chudák jednal s tureckým sultánem.“

Tento imám kázával každý pátek věřícím a při kázání nařizoval sultánovi, aby jednal podle zákona, a zakazoval mu špatné skutky a tyranství; mluvíval velmi ostře a tvrdě, zatímco sultán jen tiše seděl a plakal. Šejch od něho nikdy nepřijímal žádné dary, nejedl nikdy u jeho stolu a ani se neodíval do jeho čestných rouch a patřil vůbec k nejzbožnějšímu služebníkům Božím.

Když jsem se po pobytu, který trval padesát čtyři dny, rozhodl pokračovat v cestě, poslal mi sultán sedm set stříbrných dínárů, kožišinu z hranostaje v ceně sto dínárů, o kterou jsem jej požádal, protože byla velká zima, potom dva koně a dva velbloudy. Šel jsem se s ním rozloučit a potkal jsem jej, když zrovna vyjížděl na lov; toho dne

byla strašlivá zima, a přísámbůh, nebyl jsem schopen pronést jediné slovo. Sultán to však pochopil, usmál se a podal mi ruku.

Dva roky po příchodu do Indie jsme se dozvěděli, že přední lidé a emírové jeho země se shromáždili v nejvzdálenější provincii, blízko čínských hranic. Tam bylo také soustředěno nejvíce jeho vojska. Všichni přísahali věrnost jednomu z jeho bratranců jménem Búzun Oghlu, který byl sice muslim, avšak člověk bezbožný a špatný. Tataři jej provolali za vládce a sesadili Tarmašírína, protože tento jednal proti zákonům jejich společného předka, prokletého Džingize, který zpustošil země islámu. Ten totiž sepsal knihu, v níž byly obsaženy jejich zákony a která se jmenuje u nich *Al-Ĵásak* (Jasa). Kdokoliv z tatarských vládců jedná proti těmto zákonům, je sesazen. Mezi jejími nařízeními je i takové, že se mají vždy jednou do roka všichni sejít (a takový den se jmenuje *túj*, to je slavnostní den). Potomci Džingizovi a emírové se sjíždějí na toto zasedání ze všech částí říše a přicházejí na ně i chátúny a velící důstojníci armád. Jestliže sultán něco změní na zákonech Džingizových, přijdou k němu vůdcové Tatarů a řeknou mu: „Ty jsi provedl takovou a takovou změnu a udělal jsi tohle a tohle, a je proto nutné, abys byl sesazen.“ Pak jej vezmou za ruce, donutí jej sestoupit z trůnu a dosadí tam jiného z Džingizových potomků.

Sultán Tarmašírín prohlásil za neplatné rozsudky učiněné o tomto dni a zrušil zvyk těchto zasedání, což se velmi nelíbilo všem Tatarům. Zazlívali mu také, že čtyři léta zůstal v oné části své říše, která sousedí s Churásánem, a že nepřišel do té části, která je blízko Číny, protože bylo zvykem, že vládce přicházel každým rokem do této krajiny, aby zjistil její stav a přehlédl vojska tam shromážděná; neboť toto je země, odkud pocházejí jejich králové, a jejich hlavním městem je Almalík.

Když Tataři přísahali věrnost Búzunovi, vydal se na pochod s mohutnou armádou; Tarmašírín se obával zrady svých emírů, nespolehal na ně, nýbrž vsedl na koně a s patnácti jezdci zamířil do provincie Ghazny, která tvořila část jeho území. Zde byl guvernérem jeden z jeho velkých emírů a jeho důvěrník Buruntaj, který miloval islám a muslimy a zbudoval ve své provincii na čtyřicet záwíjí, v nichž byla podávána strava cestujícím. Nepotkal jsem mezi smrtelníky na této zemi nikoho, kdo by byl vyšší postavy než on.

Když Tarmašírín přebrodiv řeku Džajhún a pustil se směrem k Balchu, byl spatřen jakýmsi Turkem, který byl ve službách jeho synovce Jangího, syna jeho bratra Kebeka, kterého dal kdysi zabít. Jangí sídlil v Balchu, a jakmile byl zpraven o přítomnosti svého strýce, vsedl na koně se svými důstojníky, zajal Tarmašírína a uvěznil jej.

Mezitím dospěl Búzun do Samarkandu a do Bucháry, kde jej obyvatelstvo uznalo za vládce. Jangí sem přivedl Tarmašírína a vypráví se, že když sultán přijel do Nasafu blízko Samarkandu, byl tam zabit a pochován a že šejch Gerden Burída byl pověřen správou jeho hrobky. Tohoto šejcha jsem později potkal v Indii a budu o něm ještě vyprávět.

Říká se však také, že sultán Tarmašírín nebyl zabit. Když se stal Búzun vládcem, syn Tarmašírínův Bašáj Oghlu, jeho sestra a její manžel uprchli na dvůr indického krále. Ten s nimi jednal s úctou a přidělil jim nádherný palác, neboť byli přátelé s Tarmašírínem a posílali si dopisy a dary. Potom se přihodilo, že do Sindu přišel nějaký člověk, který o sobě říkal, že je Tarmašírín. Lidé byli v té věci rozdílného mínění. O jeho příchodu se dozvěděl místokrál Sindu, Imádu'l-mulk Sartíz, který sídlil v Multánu, a poslal k tomu člověku několik Turků, kteří Tarmašírína dříve znali. Vrátili se a sdělili místokráli, že tento člověk je skutečně

Tarmašírín. Sartíz potom přichystal pro bývalého sultána důstojné přivítání; vyjel mu vstříc a sestoupil před ním s koně, takže již nikdo nepochyboval, že je to Tarmašírín. O věci byl zpraven i indický král, který vyslal své emíry s dary na přivítanou.

Ve službách krále Indie byl také lékař, který dříve sloužil sultánu Tarmašírínovi a který se nyní stal nejslavnějším lékařem v Indii. Ten řekl králi: „Půjdu k tomu člověku a poznám, zda je to skutečně sultán, protože jsem mu kdysi léčil nádor pod kolenem a zůstala tam jizva.“ Lékař se připojil k emírům, kteří byli vysláni na uvítanou novému příchozímu. Byl připuštěn do jeho přítomnosti a zůstal trvale při něm vzhledem k jejich staré známosti. Jednoho dne mu ohmatal nohu a odkryl jizvu. Vrátil se tedy k sultánovi a sdělil mu, že není nejmenší pochyby o tom, že ten člověk je sultán Tarmašírín.

Za nějakou dobu však přišli za indickým králem dva jeho přední rádci a řekli mu: „Ó pane světa, přišel tento sultán Tarmašírín a je jisté, že je to on. Má však s sebou asi čtyřicet tisíc svých lidí a je zde i jeho syn a zeť. Uvědomil sis, co se může stát, až se všichni spojí?“ Tato slova mocně zapůsobila na krále, který nařídil, aby byl Tarmašírín co nejrychleji přiveden. Když se tento objevil před sultánem, bylo mu rozkázáno, aby mu prokazoval pocty jako všichni ostatní, zatímco s ním jednali bez jakýchkoliv ceremonií. Indický král mu řekl: „Ty synu kurvy, ty jsi lhář! Říkáš, že jsi Tarmašírín, zatímco ten byl zabit a je zde přítomen strážce jeho hrobky. Při Alláhu, kdybych se nebál, že spáchám zločin, dal bych tě zabít! Dejte mu pět tisíc dínárů a dovedte ho do domu Bašáj Oghlu a jeho sestry a řekněte jim: Tento podvodník se vydává za vašeho otce!“ Tak se i stalo; obě děti poznaly otce a on u nich strávil noc stráženi pilně strážemi. Nazítří ráno byl odtud zase odveden; princ i princezna se báli, aby nebyli kvůli němu zabiti, a proto

popřeli, že by to byl jejich otec. Ten byl potom vyhnán z Indie i ze Sindu a vydal se do Kídže a Makránu. Obyvatelé těch provincií, které ležely při jeho cestě, prokazovali mu úctu, hostili jej a dávali mu dary; nakonec dorazil do Šírázu, kde s ním vládce Abú Ishák zacházel laskavě a určil mu pro jeho potřeby dostatečný obnos. Když jsem se při návratu z Indie stavil v Šírázu, bylo mi řečeno, že ten člověk tam ještě žije. Chtěl jsem jej vidět, avšak neučinil jsem tak, protože bydlil v domě, který nesměl nikdo navštívit bez svolení sultána Abú Isháka, a také jsem se bál případných následků své návštěvy. Později jsem toho však litoval.

Vraťme se k našemu vyprávění:

Když jsem se rozloučil se sultánem Tarmašírínem, zamířil jsem do Samarkandu, který je jedním z největších, nejkrásnějších a nejnádhernějších měst světa. Leží na březích řeky zvané „řeka Běličů“, při níž jsou různá čerpadla, pomocí kterých jsou zavodňovány zahrady. Po odpolední modlitbě se u té řeky shromažďují místní občané, aby se tam procházeli a pobavili se. Jsou tu pro ně lavičky a sedátka a krámky, v nichž lze koupit ovoce a jiné pokrmy. Na březích stávaly kdysi velké paláce a jiné stavby, které zvěstovaly vysokou kulturní úroveň obyvatel, avšak většina jich dnes leží v troskách a valná část města je zbořena; město nemá ani hradby, ani brány. Obyvatelé jsou pohostinní, mají cizince v oblibě a jsou mnohem lepší než lidé z Bucháry.

Blízko Samarkandu leží hrob Kusáma ibn al-Abbáse, který zahynul mučednickou smrtí při dobývání města muslimy. Každou neděli a čtvrtek vycházejí zdejší lidé na návštěvu toho hrobu a také Tataři sem konají poutě a přinášejí dary, jako dobytek, ovce, dirhamy a dínáry, a toho všeho se používá k vydržování cestujících a služebníků záwije.

Setkal jsem se tam také s místním kádím, mužem čestným a zbožným. Po mém odchodu se také vypravil do Indie, avšak smrt jej zastihla již v Multánu, hlavním městě provincie Sind. Když zemřel, napsal zpravodaj králi Indie o této události a informoval jej o kádím a o jeho úmyslu navštívit krále, jakož i o jeho smrti. Po obdržení této zprávy sultán nařídil, aby dětem zesnulého bylo posláno několik tisíc dínárů — dnes si již nemohu vzpomenout, kolik to bylo — a jeho služebnictvu přibližně tolik, kolik by byli dostali, kdyby dospěli na královský dvůr a kádí by byl na živu. Indický král má v každém místě své země zpravodaje, který mu píše o všem, co se v tom místě přihodí, a oznamuje mu příchod všech cizinců. Jakmile někdo takový přijde, sepíše se, ze které země pochází, jak se jmenuje, jaké má záměry, popíše se jeho oděv, jeho společníci, koně a sluhové, zjistí se, jaké má zvyky při jídle a při sezení, zkrátka celý způsob jeho života, zaměstnání a dobré i špatné vlastnosti. Nikdo nemůže přijít ke králi, aniž by král nevěděl již vše o jeho situaci; jeho pohostinství a štědrost se řídí potom podle hodnosti a významu příchozího.

Vyrazili jsme ze Samarkandu, a když jsme projeli Nasa-fem, dospěli jsme do Tirmizu, velkého města, dobře postaveného, s pěknými tržišti. Protékají jím četné kanály a je tam hodně zahrad. Daří se tam výtečným rozinkám a okurkám a je tu i hojnost masa a mléka. Místní lidé si myjí v lázních hlavy jenom mlékem a každý majitel lázni má velké nádoby plné mléka. Když někdo vejde do lázni, nabere si mléko do hrnečku a umyje si hlavu, neboť to dělá vlasy svěžími a hladkými. Indové používají na hlavu sezamového oleje a potom si omývají vlasy hrnčířskou hlinkou, což osvěžuje tělo a činí vlasy hebkými a dlouhými. A to je příčinou toho, proč mají Indové a ti, kdo sídlí v Indii, tak dlouhé vlasy.

Staré město Tirmiz bylo postaveno na březích Džajhúnu,

avšak když je Džingiz zbořil, bylo dnešní nové město zbudováno dvě míle od řeky. Těsně před městem jsem se setkal se zdejším guvernérem Alá'u'l-mulkem Chudáwand Zádem, který vyslal do města rozkaz, abych byl opatřen vším potřebným jako host, a každý den pobytu bylo nám přinášeno pohostinství a zásoby.

Zde jsem se setkal také s místním kádím Kiwámu'd-dínem a jeho dvěma bratry, s nimiž se všemi jsem se potom znovu potkal v Multánu a podnikli jsme společně cestu do Dihlí, sídla indického krále.

XIII. kapitola

NA PLÁNÍCH CHURÁSÁNU A V ROKLINÁCH HINDÚKÚŠE

V Tirmizu jsme překročili řeku Džajhún, abychom se dostali do provincie Churásán, a po cestě trvající jeden a půl dne a vedoucí mezi písčinami a neobydlenou pouští jsme se dostali do města Balchu. Leží v rozvalinách a je neobýváno, avšak kdokoliv je spatří, domnívá se, že je stále obydleno; tak solidně bylo postaveno. Kdysi bývalo velmi rozlehlé a mocné a zbytky jeho mešit a madras jsou stále ještě zachovány stejně jako nástěnné malby a mozaiky z lapis lazuli. Mnozí lidé se domnívají, že lapis lazuli pochází z Churásánu, avšak ve skutečnosti se získává v pohoří Badachšán, od něhož odvozuje své jméno i známý rubín badachšánský. Prokletý Džingiz zničil toto město a zbořil asi třetinu jeho katedrální mešity kvůli pokladu, o němž mu bylo řečeno, že je zakopán pod jedním z jejích sloupů. A byla to jedna z největších a nejkrásnějších mešit na světě! Katedrální mešita v Rabatu v Maghribu se jí podobá velikostí svých sloupů, avšak mešita v Balchu byla mnohem krásnější ještě v jiných ohledech.

Po odchodu z Balchu jsme cestovali po sedm dní horami Kúhistánu, v nichž jsou četné osady, hojně zalidněné a za-

vlažované tekoucími vodami, s množstvím stromů, většinou fíkovníky. V horách stojí mnoho poustev, v nichž žijí zbožní mužové, oddávající se službě Boží. Nakonec jsme přišli do Herátu, největšího obydleného města v Churásánu; v této provincii jsou čtyři velká města, z nichž dvě stále ještě kvetou, Herát a Níšápúr, a dvě leží v troskách, Balch a Merv.

Vládcem Herátu je vznešený sultán Husajn ibn Ghi-jásu'd-dín al-Ghúrí, muž proslavený statečností a vítězný Božskou přízní, neboť na dvou bojištích se mu dostalo podpory a pomoci Boží. Poprvé to bylo v bitvě proti sultánovi Chalílovi, který se proti němu vzbouřil a jehož potom zajal, druhou bitvou byla ta, kterou sám osobně vedl proti Mas'úдови, sultánu ráfidovců, a která skončila zničením moci, útekem a ztrátou království pro Mas'úda.

Historie těchto ráfidovců je taková: v Churásánu žili dva muži, Mas'úd a Muhammad, kteří měli pět odvážných společníků. V Iráku byli všichni známi jako Šuttárové — lupiči, v Churásánu jako Serbedárové a v Maghrebu jako Sukúra, to jest „draví ptáci“.

Všech sedm se smluvilo, že se věnují lupičství, loupežení na silnicích a okrádání lidí. Zpráva o jejich činech se brzy roznesla; usídlili se na nepřístupné hoře blízko Bajhaku, který je nazýván také Sabzavár; ve dne zůstávali skryti a zvečera a za noci vycházeli, přepadali vesnice, číhali na cestách a loupili. A připojovali se k nim jim podobní ze zločinců a rebelů a jejich počet se rozmnožoval a jejich moc vzrůstala tak, že se jich lidé báli. Potom přepadli město Bajhak, dobyli je a později se zmocnili i jiných měst; tím se rozmnožilo jejich jmění, shromáždilo se mnoho vojska a opatřili si i koně. Mas'úd se začal nazývat sultánem; otroci, kteří uprchli od svých pánů, se k němu uchylovali a každý z nich dostal koně a peníze. Když některý z nich projevil odvahu, byl jmenován velitelem oddílu. Tímto

způsobem se jejich armáda stále zvětšovala a rostla sultánova moc i síla. Všichni jeho přívrženci se přiklonili k učení šíitskému, to je ráfidovskému, a pokusili se zničit sunnity v celém Churásánu a učinit tuto provincii čistě šíitskou. Jakýsi šejch jménem Hasan, který byl jimi považován za svatého, byl prohlášen za chalífu a všichni mu důvěřovali a poslouchali jej. Šejch jim stále prikazoval, aby byli spravedliví, a skutečně zavládla mezi nimi taková poctivost, že když někdo v jejich táboře ztratil peníze, nikdo si jich ani nevšíml, dokud nepřišel jejich majitel a nevzal si je. Později se zmocnili též města Níšápúru a sultán Tughajtumúr proti nim poslal vojsko, jež však bylo poraženo. Potom se proti nim vypravil sultánův náměstek Arghún Šáh, ale porazili i toho a zajali ho. Nakonec na ně vytáhl sám Tughajtumúr v čele padesáti tisíc Tatarů, avšak také on byl zahánán na útěk. Potom dobyli dalších měst, mezi nimi Sarachsú, Záwe, Túsu, Džámu, a chtěli odtud táhnout na Herát, vzdálený pouze šest dní cesty.

Když se o tom dozvěděl sultán Husajn, shromáždil své emíry, vojska i všechno obyvatelstvo a dotázal se jich, zda má vyčkat nepřítele za hradbami města, či zda má proti němu vytáhnout a svést bitvu na otevřeném poli. Většina se vyslovila pro tažení proti nepříteli. Obyvatelé Herátu jsou totiž z jediného kmene, který se jmenuje Ghúrové, a říká se o něm, že pochází z oblasti Ghúr v Sýrii. Všichni se dali do příprav a shromáždili se ze všech končin země, neboť sídlí ve vesnicích i na planině Badghís, která se táhne na čtyři dny cesty. Pak vyrazili proti ráfidovcům v počtu sto dvaceti tisíc jezdců a pěších a sultán Husajn byl vrchním velitelem. Ráfidovců bylo sto padesát tisíc jezdců a bitva se strhla na rovině Búšandž. Obě strany bojovaly zpočátku vytrvale, potom ráfidovci povolili a jejich sultán Mas'úd se dal na útěk; nicméně jejich chalífa Hasan odolával s dvaceti tisíci muži, až nakonec byl zabit a s ním i většina jeho

lidí, takže se podařilo zajmout jen asi čtyři tisíce vojáků. Jeden z účastníků bitvy mi vyprávěl, že bitva začala asi v devět hodin ráno a že Serbedárové začali prchat krátce po poledni. Tehdy sestoupil sultán Husajn s koně a pomodlil se. Potom bylo přineseno jídlo, a zatímco on a jeho emírové jedli, ostatní se zabývali popravou zajatců. A tato bitva byla svedena po mém odchodu do Indie, v roce 748 (1347).

Jakýsi zbožný, zasloužilý a mystice oddaný muž jménem Mauláná Nizámu'd-dín strávil své mládí v Herátu, kde jej obyvatelé ctili, milovali a řídili se jeho radami. Kázával jim a vybízel je k dobrým skutkům a nakonec se s nimi všichni spojili, aby potírali nedovolené praktiky. K nim se připojil též herátský kazatel Malik Warná, bratranec sultána Husajna, avšak sultán se ho obával. Jakmile se někdo z této skupiny dozvěděl o nějakém nezákonném činu, byť jej provedl sám král, snažili se všichni o nápravu. Bylo mi vyprávěno, že jednoho dne se dozvěděli, že v královském paláci se událo cosi nedovoleného; shromáždili se, aby tomu učinili přítrž. Král se proti nim zabarikádoval uvnitř paláce, avšak skupina před branami zatím vzrostla na šest set lidí. Král z nich dostal strach, protože zrovna předtím pil víno. Potom přišel právník Nizámu'd-dín i jiní předáci a přímo v jeho paláci jej potrestali předepsaným trestem a pak se vzdálili.

V okolí Herátu sídlí ve stepích Turci v počtu asi padesáti tisíc lidí; jejich vládcem je král Tughajtumúr. Sultán Husajn se jich obával a posílal jim každoročně dary a všelijak si je předcházet. Tak se choval před svým vítězstvím nad ráfidovci, avšak potom začal s těmito Turky zacházet jako se svými poddanými. Turci mají ve zvyku přicházet čas od času do Herátu, popíjejí tam víno a často se některý z nich opije. Nizámu'd-dín trestal každého z nich, kterého nalezl opilého. Turci jsou lidé stateční a odvážní a podnikají ne-

ustále nájezdy do Indie, zabíjejí tam a berou zajatce; často se však stane, že vezmou do zajetí i některou muslimskou ženu, která žije v Indii mezi nevěřícími. Když s nimi potom přicházeli do Churásánu, šejch Nizámu'd-dín osvobodil muslimky z jejich rukou; poznávacím znamením indických muslimských žen je totiž to, že nemají propíchnuty ušní lalůčky, zatímco nevěřící ženy ano. Jednou se stalo, že jakýsi turecký emír jménem Timuralti zajal nějakou ženu a snažil se ji znásilnit, ona však volala, že je muslimka; Nizámu'd-dín ji z jeho rukou osvobodil, čímž rozvášnil emíra tak, že ten v doprovodu několika tisíc svých vojáků přepadl stáda dobytka a koní, která patřila herátským obyvatelům, a odehnal je pryč, neponechávaje tak Herátským žádné zvíře, na němž by mohli jezdit, ani žádné dobytče, které by mohli podojit. Turci odehnali stáda do pohoří, kam za nimi nikdo nemohl, a sultán a jeho vojsko neměli žádné koně, aby je pronásledovali.

Sultán Husajn k nim poslal vyslance se žádostí, aby vrátili dobytek a koně, a připomněl jim smlouvu, jež mezi nimi je v platnosti. Odpověď zněla, že nevrátí svou kořist, dokud jim nebude vydán právník Nizámu'd-dín; sultán prohlásil, že je to naprosto vyloučeno. Významný a vážený churásánský šejch Abú Ahmad al-Džastí, který žil rovněž v Herátu, navrhl, že dovede Nizámu'd-dína k Turkům s velkým průvodem svých žáků a otroků, aby je tím usmířil, a pak se s ním vrátí; všichni s tím souhlasili, i sám Nizámu'd-dín. Odjeli tedy k Turkům, avšak jakmile přijeli do ležení, zvedl se emír Timúralti a řekl Nizámu'd-dínovi: „Tys mi ukradl ženu!“ a zároveň jej udeřil svým palcátem a roztránil mu hlavu, takže šejch padl mrtev do rukou Abú Ahmada. Ten se potom vrátil do města a Turci poslali nazpět všechno dobytek i koně. Za nějakou dobu přišel ten Turek, který zabil Nizámu'd-dína, do Herátu; skupina přátel zabitého se k němu přiblížila, jako by jej chtěla pozdravit, avšak pod

oděvem měli všichni meče, kterými jej zabili. Turkovi přátelé potom utekli z města.

Za nějakou dobu po této události sultán Husajn poslal svého bratrance Malika Warná, který býval spojencem Nizámu'd-dína v jeho reformní činnosti, jako vyslance ke králi Sidžistánu. Když tam Malik Warná dorazil, obdržel od sultána rozkaz, aby tam již zůstal a nevracel se k němu. Malik Warná zamířil potom do Indie a setkal jsem se s ním v Sindu. Byl to muž vznešený a důstojný a v jeho povaze byla láska k vládnutí, honům, sokolnění, ke koňům, otrokům a služebnictvu a k drahým oděvům. Avšak situace těch, kdo mají podobné sklony, není v Indii nikterak šťastná. Indický král jej jmenoval guvernérem jednoho menšího města a byl tam zanedlouho zabit jedním z herátských obyvatel kvůli mladé otrokyni. Avšak říká se též, že na něj toho vraha vlastně poslal indický král z podnětu intrik sultána Husajna a že po zabití Malika Warny uznal sultán Husajn indického krále za svého suveréna.

Vraťme se však k našemu vyprávění:

Z Herátu jsme cestovali do Džámu; je to město prostřední důležitosti, nicméně pěkné a obdařené zahradami, stromovým, četnými potoky a prameny. Většina stromů jsou zde moruše, takže je tu hojnost hedvábí. Toto město odvozuje svůj původ od svatého askety Šihábu'd-dína Ahmada al-Džáma, jehož potomkům město nyní patří, neboť je nezávislé na sultánovi; tito potomci jsou nesmírně bohatí. Jeden důvěryhodný člověk mi vyprávěl, že sultán Abú Sa'íd, král Iráku, podnikl jednou cestu do Churásánu a utábořil se u tohoto města; šejch Ahmad, hlava těchto potomků, uspořádal pro něj nádhernou hostinu, při níž dal pro každý stan královského ležení po skopci, pro každé čtyři muže ovci a pro všechna zvířata v táboře, koně, muly a osly, dodal píci na jednu noc, takže nezůstalo ani jediné stvoření, které by se nepodílelo na šejchově pohostinnosti.

Odtud jsme jeli dále do Túsu, jednoho z nejvýznamnějších a největších měst v Churásánu; je to rodné místo proslulého imáma Abú Hámida al-Ghazzálího, jehož hrob zde lze spatřit. Další naší zastávkou bylo město Mašhad Alí ar-Ridá, rovněž velké a rozlehlé místo s četnými stromy, potoky a mlýny. Vznešené mauzoleum imáma Alího ibn Músá ar-Ridá je kryto mohutnou kupolí a v sousedství je závája, madrasa a mešita. Všechny tyto budovy mají překrásnou architekturu a jejich stěny jsou obloženy barevnými kachlíky. Naproti hrobu imáma stojí hrobka knížete věřících Hárúna ar-Rašída, nad níž je plošina s mnoha svícny. Když vstoupí do mauzolea nějaký šíita, kopne nohou do Hárúnova hrobu a pronese požehnání nad imámem ar-Ridá.

Pokračovali jsme potom do Sarachsu a dále do Záwy, vlasti zbožného šejcha Kutbu'd-dína Hajdara, podle něhož se nazývá dervíšský řád Hajdaríja; to jsou ti dervíši, kteří si zavěšují železné kruhy na ruce, krk, uši a jiné části těla. Pak jsme přijeli do Níšápúru, jednoho ze čtyř hlavních měst Churásánu. Je nazýváno také Malý Damašek, a to jak pro svou krásu, tak i pro množství ovoce, zahrad a vod. Jeho mešita je obdivuhodná, stojí uprostřed tržiště a sousedí se čtyřmi madrasami; okolo protékají potoky a v madrasách přebývají studenti, kteří se učí právu a správnému čtení koránu. V Níšápúru se vyrábějí hedvábné a velurové látky, které jsou vyváženy do Indie. V tomto městě stojí rovněž závája učeného šejcha Kutbu'd-dína an-Níšápúrího, u něhož jsem se ubytoval a který mi poskytl výtečné pohostinství. Byl jsem rovněž svědkem jeho podivuhodných zázraků.

Koupil jsem si tu mladého tureckého otroka, avšak když jej šejch u mne spatřil, řekl mi: „Tento hoch není pro tebe dobrý, prodej ho!“ Prodal jsem jej tedy hned odpoledne jednomu obchodníkovi. Potom jsem se rozloučil se šejchem

a odejel jsem. Když jsme dorazili do Bistámu, psal mi jeden můj přítel z Níšápúru a zmínil se o tom, že ten otrok zabil nějaké dítě a byl za to popraven. Byl to zjevný zázrak od šejcha Kutbu'd-dína.

A v Bistámu se narodil slavný mystik šejch Abú Jazíd al-Bistámí a je tam také jeho hrob. Potom jsme cestovali dále přes Kundús a Baghlán, což jsou vesnice obývané šejchy a zbožnými muži. V Kundúsu jsme tábořili poblíže řeky, kde byla záwija patřící jednomu šejchovi dervíšů z Egypta jménem Šír-i Sijáh, což znamená Černý lev. Byli jsme tam pohostinně přijati guvernérem této země, který pocházel z Mosúlu a obýval velkou zahradu v sousedství. Zůstali jsme tu čtyřicet dní, aby se naši velbloudi a koně dobře napásli, neboť tu jsou výtečné pastviny, zdravý vzduch a naprostá bezpečnost díky přísným opatřením emíra. Již dříve jsme se zmínili o tom, že zákony Turků předpisují, že zloděj koní musí dát po dopadení ještě devět koní navíc, a nemá-li je, vezmou mu jeho děti. A když nemá ani ty, podříznou ho jako ovci. Turci nechávají pást svůj dobytek naprosto bez hlídače a označí pouze svá zvířata vlastní značkou; udělali jsme to zrovna tak v této zemi. I stalo se, že když jsme tu byli asi deset dní, chyběli nám tři koně, avšak po čtrnácti dnech je Tataři přivedli k našemu domu, neboť měli strach z trestu. Každý večer jsme přivazovali dva koně naproti našemu stanu, abychom je měli připraveny pro nepředvídané případy. Jednoho dne se oba ztratili a krátce nato jsme odjeli, avšak po dvaceti osmi dnech byli za námi oba v pořádku přivedeni.

Další příčinou našeho dlouhého pobytu v této vesnici byl strach před sněhem, neboť uprostřed cesty se tyčí pohoří zvané Hindúkúš, což znamená Zabíječ Indů, neboť otroci a otrokyně, kteří jsou přiváděni z Indie, umírají ve velkém množství v těchto horách následkem prudké zimy a množství sněhu. Pohoří se táhne na vzdálenost jednoho plného dne

cesty. Čekali jsme tedy, až nastane teplejší období, a přešli jsme přes toto pohoří jediným pochodem, který trval od časného rána až do západu slunce; před velbloudy jsme musili prostírat kusy šatstva, aby se neprobořili do sněhu. Dospěli jsme pak na místo zvané Andar (Andaráb), kde kdysi stávalo město, jehož stopy úplně zanikly; ubytovali jsme se ve velké vesnici, kde byla záwija patřící zbožnému muži Muhammadu al-Mahrawímu. Nocovali jsme u něho a pohostil nás. Když jsme si po jídle umyli ruce, vypil tu vodu na důkaz velké úcty, kterou k nám choval. Potom nás ještě doprovázel, dokud jsme nepřekročili pohoří Hindúkúš. V horách jsme našli pramen horké vody a vykoupali jsme v něm svá těla, avšak sloupala se nám potom kůže a zkusili jsme dost bolesti. Pak jsme se zastavili na místě zvaném Bandž Hír (Pandžšír), což znamená Pět hor. Kdysi tam bývalo krásné a lidnaté město nad velkou řekou s vodou modrou jako v moři, avšak tato krajina byla zničena Tatarem Džingizem a od těch dob se již nevzpamatovala. Dospěli jsme dále do pohoří Bášáj (Pášáj), kde stojí záwija zbožného šejcha Atá Awlijá (to jest Otec svatých), který je nazýván také Sísad Sále (Tři sta let), a obyvatelé této země tvrdí, že je stár tři sta padesát let. Mají jej v nesmírné úctě a putují k němu z daleka, dokonce i sultáni a princezny. Jednal s námi laskavě a pohostil nás; utábořili jsme se u řeky blízko jeho příbytku a šli jsme jej navštívit. Jeho kůže byla svěží a hladká a neviděl jsem nikdy nic podobného; každý, kdo jej viděl, soudil, že je mu asi padesát let. Sdělil mi, že každých sto let mu narůstají nové vlasy a zuby. Žádal jsem jej, aby mi předal nějaké vážné tradice, ale místo toho mi vyprávěl anekdoty, takže jsem pojal jisté pochyby o všem tom, a Alláh sám ví nejlépe, zdali mluvil pravdu.

Dále jsme se ubírali k Parwánu, kde jsem se setkal s emírem Buruntajem, který se mnou jednal uctivě a na-

psal svému zástupci v městě Ghazně, aby mne pohostil. Z Parwánu jsme se dostali do Čarchu, velkého místa s četnými zahradami. Přišli jsme sem v létě a našli jsme tu velkou skupinu dervíšů a studentů.

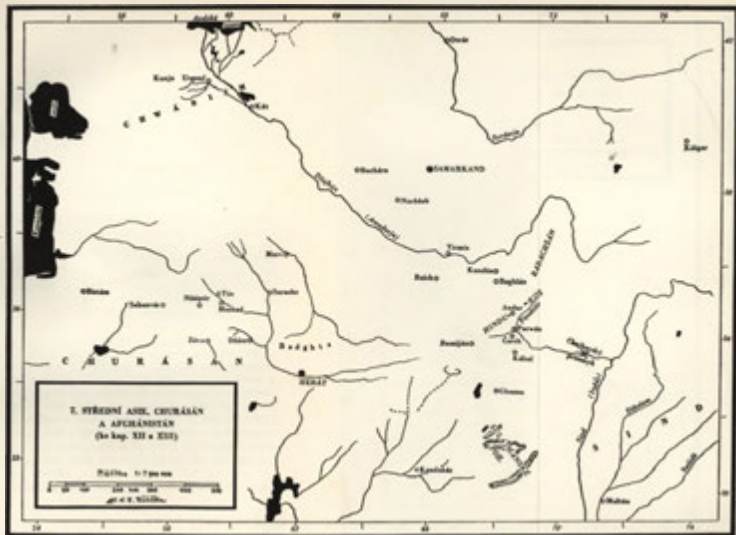
Pokračovali jsme potom do Ghazny, hlavního města slavného sultána a válečníka Mahmúda ibn Sabuktegína, jednoho z největších panovníků, který podnikal četné nájezdy do Indie a dobyl tam mnoha měst a pevností. Jeho hrob je v tomto městě a stojí nad ním záwija. Většina města je v rozvalinách a zůstal z něho jen nepatrný zbytek, avšak kdysi to bývalo významné město. Podnebí je tam velmi chladné, takže obyvatelé se v zimě stěhují do Kandaháru, bohatého a velkého města, vzdáleného tři dny cesty; nicméně jsem v tom městě nebyl.

Potom jsme jeli do Kábulu, který byl dříve důležitým městem, avšak dnes je to pouhá vesnice, obývaná kmenem Peršanů, nazývaných Afghánci. Těm patří okolní hory a průsmyky a jsou to lidé velmi silní, většinou jsou to však silniční loupežníci. Jejich hlavní hora se jmenuje Kúh Sulajmán (Hora Šalomounova) a tvrdí se, že prorok Šalomoun na ni vystoupil a díval se z ní do Indie, která ležela tenkrát ještě v temnotách; potom se vrátil, aniž sestoupil do Indie, a tato hora je po něm pojmenována.

Z Kábulu jsme jeli okolo Karmáše, což je pevnost Afghánců, položená mezi dvěma horami; zde číhají Afghánci na procházející karavany. Když jsme tudy procházeli, měli jsme s nimi šarvátku; číhali na svazích hor, avšak střídali jsme na ně šípy, takže se dali na útěk. Naše karavana měla jen málo zavazadel, avšak bylo v ní přes čtyři tisíce koní. Jel jsem s velbloudy a byl jsem odtržen od ostatní části karavany, ale byla se mnou skupina Afghánců. Odhodili jsme část našich zásob a nechali jsme na cestě náklady unavených velbloudů, avšak naše koně se druhého dne pro všechno vrátili a přivezli nám to. Po večerní modlitbě

jsme dohonili karavanu a noc jsme strávili v Šášnagáru, posledním obývaném místě na hranicích země Turků. Potom jsme vstoupili do velké pouště, která se táhne po patnáct dní cesty a je možno ji překročit pouze v jediném období v roce, kdy již nastaly deště v Sindu a v Indii, tj. na počátku měsíce července. V této poušti vane jedovatý a smrtící vítr samúm, který působí rozklad těla, takže se po smrti údy oddělují od ostatního těla. Velká karavana, která šla před námi, zde ztratila množství koní a velbloudů, avšak naše karavana došla zdráva a bezpečně k Paňdžábu, řece tekoucí Sindem — to jméno znamená Pět řek. A tyto se vlévají do jedné velké řeky a zavlažují všechny tyto končiny.

K této řece jsme dorazili na počátku měsíce muharramu roku 734 (12. září 1333) a z tohoto místa napsali zpravodajové do Indie a informovali indického krále o našem příchodu a sdělili mu všechny okolnosti, které se nás týkaly. A zde končí naše vyprávění o této cestě — sláva Alláhovi, pánu světů!

XIV. kapitola

PŘÍCHOD DO INDIE

Když nastal první den měsíce muharramu, počátek roku 734 (12. září 1333), přišli jsme k řece Sindu, která je známa také jako Paňdžáb; a význam toho jména je Pět řek. Tato řeka patří k největším vodním tokům světa; v době horka se rozlévá ze svých břehů a obyvatelé této země osévají půdu po této záplavě, stejně jako to činí obyvatelé Egypta při nilských záplavách. A od této řeky začíná panství vznešeného sultána Muhammada Šáha, vládce Indie a Sindu.

Když jsme se dostali k této řece, vyhledali nás zpravodajové a podali zprávu o našem příchodu Kutbu'l-mulkovi, guvernérovi města Multánu. V oné době byl náčelníkem emírů v Sindu sultánův otrok jménem Sartíz, který je rovněž inspektorem mamlúků a pověřencem pro vojenské přehlídky; ve chvíli, kdy jsme sem přišli, byl zrovna v Síwasitánu v Sindu, deset dní cesty od Multánu. Mezi provincií Sind a sídelním městem sultána — a to je město Dihlí — je padesát dní cesty, avšak když zpravodajové píší sultánovi, dopis tam dojde za pět dní díky poštovní službě — *barídu*.

Poštovní služba v Indii je dvojího druhu: koňská pošta

se jmenuje *úlák* a dopravuje pomocí sultánových koní, kteří jsou rozestaveni každé čtyři míle. Co se týká pěší pošty, ta je organizována takto: každá míle je rozdělena na tři rovné části zvané *ad-dáwa*, tj. třetina míle, a v každé třetině je obydlená vesnice, na jejímž okraji stojí tři stany, v nichž jsou přítomni muži neustále připravení k odchodu. Každý z nich je opásán a má asi dva lokty dlouhou hůl, na jejímž konci jsou měděné zvonky. Když kurýr vyběhne z města, vezme do prstů jedné ruky dopis a do druhé hůl se zvonky a běží, co nejvíc může. Jakmile lidé ve stanech zaslechnou zvuk zvonků, připraví se k přijetí kurýra a po jeho příchodu vezme jeden z nich dopis z jeho ruky a odběhne největší rychlostí, přitom mává svou holí, až dospěje do nejbližší stanice, a tak je dopis předáván, dokud se nedostane na místo určení.

Tento druh pošty je rychlejší než koňská pošta a mnohdy se tímto způsobem do Indie dopravuje ovoce z Churásánu. Je vloženo do mísy a nesenno největší rychlostí, až dospěje k sultánovi. Stejně jsou dopravováni i velcí zločinci: takový člověk je posazen do lehátka, které kurýři zvednou nad své hlavy a běží s ním. Podobně je tomu i s vodou určenou jako nápoj pro sultána, když tento dlí v Daulatábádu, protože mu přinášejí vodu z řeky Gangy — a to je ta řeka, k níž konají Indové pouti — vzdálené od onoho města čtyřicet denních pochodů.

Když zpravodajové napíší sultánovi, aby jej informovali o příchodu nějakého člověka do jeho země, je tato zpráva co nejpečlivěji studována. Úředníci jsou v té věci nanejvýše pečliví a sdělují sultánovi, že přišel člověk takového a takového vzhledu a oděvu. Potom zaznamenají počet jeho společníků, otroků, sluhů i nákladních a jízdních zvířat, popíší, jaké zvyky zachovává při cestě a při odpočinku, i všechnu jeho útratu a výdaje a nenechají bez povšimnutí ani nejmenší detail. Když se příchozí potom dostane do

Multánu, hlavního města provincie Sindu, musí tam zůstat do té doby, než přijde sultánův rozkaz, který určí, kdy se má dostavit ke dvoru a jak s ním má být zacházeno. V této zemi požívá každý člověk pocty podle toho, co je patrné z jeho jednání, výdajů a horlivosti, neboť není nic známo o jeho postavení nebo jeho předcích.

Je zvykem vládce Indie, sultána Muhammada Šáha, že velmi ctí cizince a vyznamenává je různým způsobem, zvláště tím, že jim svěřuje místa guvernérů nebo jiné významné funkce. Většina jeho dvořanů, palácových hodnostářů, vezírů, soudců i švagrů jsou cizinci a vydal dokonce nařízení, že těmto cizincům přísluší titul *Aziz* (vážený), takže se to pro ně stalo vlastním jménem.

Každý příchozí musí nabídnout sultánovi nějaký dar, aby získal jeho přízeň, a sultán mu na oplátku dá opět jiný dar v ceně mnohokrát vyšší. Budeme mít ještě příležitost vyprávět mnoho o jeho darech cizincům. Když si jeho poddaní zvykli na tento jeho způsob, začali obchodníci ze Sindu i z Indie půjčovat každému novému příchozímu tisíce dínárů a dodávat mu to, co chtěl nabídnout jako dar sultánovi nebo užít pro svou potřebu, jako koně, velbloudy a jiné zboží. Tito obchodníci dají sebe i své peníze do služeb příchozího a doprovázejí jej jako jeho služebníci. Když pak přijde k sultánovi a ten mu dá nějaký dar, může z něho příchozí zaplatit své dluhy obchodníkům. Tento jejich obchod je velmi výnosný a jejich zisky jsou tak obrovské, že se to stalo u nich stálým zaměstnáním.

Když jsem přišel do Sindu, použil jsem stejného způsobu a nakoupil jsem u obchodníků koně, velbloudy, otroky a jiné; již dříve jsem si opatřil v městě Ghazně od jednoho kupce z Iráku asi třicet koní a velbloudy s nákladem šípů, protože to patří k věcem, které se nabízejí jako dary sultánovi. Zmíněný obchodník cestoval nejdříve do Churásánu, potom se však vrátil do Indie a obdržel ode mne vše,

co jsem mu byl dlužen; mým prostřednictvím získal velké jmění a stal se z něho jeden z nejbohatších obchodníků. Po mnoha letech jsem se s ním setkal v Halabu, již potom co mne nevěřící oloupili o veškerý můj majetek, avšak nedostalo se mi od něho ničeho dobrého.

Když jsme překročili řeku Sindu zvanou Paňdžáb, vedla naše cesta bambusovými houštinami a tam se před námi objevil nosorožec. Je to černé zvíře mohutného těla a nepoměrně velké hlavy, a proto koluje přísloví: „Nosorožec — hlava bez těla.“ Je menší než slon, avšak jeho hlava je několikrát větší než sloní. Mezi očima má jeden roh, dlouhý asi tři lokte a tlustý asi píd. Když toto zvíře vystoupilo z houští, jakýsi jezdec jej chtěl napadnout, avšak nosorožec bodl rohem koně, proťal mu stehno a povalil jej; potom se obrátil a zmizel mezi bambusem, takže jsme jej nemohli chytit. Později jsem viděl v Indii nosorožce ještě několikrát.

Po dvoudenním pochodu jsme přišli do Džanání, velkého a výstavného města na břehu této řeky. Jeho obyvatelé náleží ke kmeni Sámirů a jejich předkové se tu usadili v dávných dobách, krátce po dobytí provincie Sindu za vlády místodržícího Hadždžádže ibn Júsufa, jak vyprávějí kronikáři. Tito lidé s nikým nejedí a nikomu nedovolují, aby se na ně díval, když jsou u jídla; nevstupují také do manželství s příslušníky jiných kmenů.

Potom jsme dospěli do Síwasitánu (Schwán), velkého města obklopeného písčnou pouští, v níž nerostou žádné stromy kromě *umm ghajlán*, tj. druh akácie. Na březích řeky není pěstováno nic kromě melounů. Výživa zdejších obyvatel sestává z prosa a z hrachu, z nichž vyrábějí chléb. Je tam hojnost ryb a buvolího mléka; zdejší lidé pojídají rovněž malé ještěrky podobné chameleónům a viděl jsem, jak kopou v písku, vytahují z něho tyto ještěrky, vyvrhují jejich vnitřnosti a pak je naplňují *kurkumem*

(*curcuma longa* L.), což je rostlina, která u nich nahrazuje šafrán. Když jsem viděl tato zvířata, která Indové jedli, zhnusilo se mi to a nejedl jsem je.

Přišli jsme do toho města v plném létě a bylo tam takové vedro, že mí druhové sedávali úplně nazí kromě kusu mokré látky kolem beder a na ramenou. Avšak neuplynula ani malá chvilka, a látka již byla suchá a musili ji znovu namáčet. V tomto městě jsem se setkal s jedním kazatelem jménem aš-Šajbání, který mi ukázal dopis psaný chalífou Omarem II. ibn Abdu'l-azízem, jímž byl jeho předek ustanoven kazatelem v tomto městě; a tento úřad se dědí v jejich rodině až do dneška. Konec dopisu zněl: „A toto nařizuje sluha Boží, kníže věřících Omar syn Abdu'l-azíze ve věci toho a toho.“ Bylo tam uvedeno také datum roku 99 (717—18).

V tomto městě sídlíval také emír Wanár as-Sámirí a emír Kajsar ar-Rúmi, oba ve službách sultána a velící přibližně osmnácti stům jezdců. Bydlil tu také jakýsi pohanský Ind jménem Ratan, který byl velmi obratný v počítání i psaní; ten jednou přišel k sultánovi ve společnosti jednoho z emírů. Sultán si jej oblíbil, jmenoval jej náčelníkem Sindu, svěřil mu tuto provincii do správy a přidělil mu jako léno město Sívasitán a jeho okolí. Nakonec mu dal i čestné emblémy, to je bubny a prapory, které měli dosud jen velcí emírové. Když se Ratan vrátil do Sindu, znelíbilo se Wanárovi, Kajsarovi a jiným, že nevěřící má mít nad nimi vrch, a rozhodli se jej zabít. Několik dní po jeho příchodu mu poradili, aby za účelem vyšetřování tamější situace přesdlil do jednoho z předměstí. Odebrali se tam s ním, a když nastala noc, vyvolali v táboře zmatek předstírajíce, že tam vnikl lev. Zamířili ke stanu nevěřícího, zabili ho a vrátili se do města, kde se zmocnili peněz ze sultánovy pokladnice, a bylo to dvanáct *lakhů* — *lakh* je sto tisíc dínárů. Vzbouřenci jmenovali svým vůdcem

Wanára, který se začal nazývat Malik Fírúz a začal rozdávat peníze mezi vojáky. Později dostal strach, protože byl daleko od svého kmene, a vyjel proto z města v doprovodu svých příbuzných, kteří u něho byli, a zamířil k svému lidu. Ostatní potom zvolili náčelníkem Kajsara ar-Rúmiho.

Zpráva o tom všem dospěla k Imádu'l-mulkovi Sartízovi, sultánovu otroku, který byl náčelníkem emírů v Sindu a sídlil v Multánu. Shromáždil vojsko a vydal se na pochod jak po souši, tak po řece. Mezi Multánem a Síwasitánem je deset dní cesty. Kajsar mu vytáhl vstříc a strhla se bitva, v níž Kajsar a jeho vojsko byli poraženi a utekli do města, kde se opevnili. Sartíz je obléhal a střílel na ně z katapultů, takže po čtyřiceti dnech kapitulovali. Sartíz jim přislíbil milost, avšak když za ním přišli, oklamal je; zabavil jejich majetek a rozkázal, aby byli popraveni. Každý den dal několika z nich useknout hlavu, jiné dal roztrhnout vpůli a dalším dal stáhnout kůži s těla a vycpat ji slámou a pověsit na městské hradby. Větší část valů byla ověšena těmito přibitými kůžemi, takže kdokoliv se na ně podíval, byl hluboce otřesen. Hlavy všech shromáždil Sartíz uprostřed města a vypadalo to jako kopec.

Přišel jsem do toho města krátce po oné bitvě a ubytoval jsem se ve velké madrase. Spával jsem na střeše té budovy, a kdykoliv jsem se v noci probudil, viděl jsem ty pověšené kůže; moje duše se tím otřásala a byl jsem zhnusen svým pobytem v této madrase, takže jsem ji zakrátko opustil.

Významný právník Alá'u'l-mulk al-Churásání, bývalý kádí z Herátu, přijel do Indie, kde jej sultán jmenoval guvernérem města Láharí a jeho okolí v provincii Sindu. Byl v té době v Síwasitánu a rozhodl jsem se odcestovat s ním do města Láharí. Měl patnáct lodí, s nimiž plul po řece Sindu, a na nich byly naloženy jeho zásoby a zavažadla. Mezi těmito loděmi bylo jedno plavidlo, nazývané *al-ahawra*, podobné druhu, který je u nás znám jako

tarída (křižník), avšak je širší a kratší. Uprostřed této lodi je dřevěná kabina, k níž se vystupuje po schodech, a na ní je pódium, na němž sedává guvernér. Jeho společníci se posadí před ním a otroci vpravo a vlevo. Posádka v počtu asi čtyřiceti lidí vesluje. Naše loď byla obklopena z obou stran ještě jinými loděmi, z nichž dvě vezly standarty a byli na nich naloděni hudebníci, to je bubeníci, trubači, flétnisté a pištcí, a ve dvou ostatních lodích byli zpěváci. Nejdříve zazněly vždy bubny a trubky a potom se k nim přidávali zpěváci a tak to pokračovalo od samého rána až do oběda. Když nastala doba oběda, lodi se k sobě přiblížily a z jedné na druhou byly hozeny můstky, po nichž zpěváci přešli na palubu guvernérový lodi a zpívali tam po celou dobu oběda. Pak se sami najedli a vrátili se na své lodi. Po obědě jsme znovu vypluli ve stejném pořádku jako předtím a pluli jsme až do noci, kdy byl postaven na břehu tábor a guvernér sestoupil na břeh. Poté bylo prostřeno k jídlu a většina doprovázejících vojáků se účastnila večeře. Po poslední večerní modlitbě byly rozestaveny noční stráže, které se střídaly; když jedna hlídka vystřídala druhou, vykřikl jeden z nich nahlas: „Ó pane králi, tolik a tolik hodin noci již uplynulo.“ Při ranním rozbřesku bylo zatroubeno na trubky a udeřeno v bubny, lidé se pomodlili ranní modlitbu a pak se dali do jídla. Potom se pokračovalo v cestě.

Takto jsem ve společnosti Alá'u'l-mulka cestoval pět dní a nakonec jsme dorazili do jeho sídelního města Láharí (Larry-Bender), krásného města na březích oceánu, ležícího v místech, kde se řeka Sindu vlévá do moře. Je zde velký přístav, navštěvovaný lidmi z Jemenu, z Fársu i jiných zemí. Z těchto důvodů jsou příspěvky do státní pokladny a příjmy z daní značně vysoké; guvernér mi sdělil, že příjmy jeho města činí ročně šedesát *lakhů* — a jeden *lakh* se rovná sto tisícům stříbrných dínárů. Guvernér si z toho ponechává

jednu dvacetinu a za těchto podmínek svěřuje sultán jednotlivé provincie guvernéřům.

Jednoho dne jsme podnikli s Alá'u'l-mulkem vyjížďku na koních a přijeli jsme na planinu vzdálenou asi sedm mil od města a zvanou Tárná. Zde jsem spatřil nespočetné množství kamenů, které se podobaly lidem a zvířatům; mnohé z nich byly značně změněny a jejich tvary setřeny, takže někde zbývaly jenom hlavy nebo nohy nebo jiné části těla. Některé kameny měly podobu zrn nebo obilí nebo lusků nebo čočky a byly zde i zbytky jakýchsi hradeb a zdí. Viděli jsme také trosky domu, v němž byla místnost z otesávaných kamenů a uprostřed bylo pódium, vytesané s takovou přesností, že to vypadalo jako jeden kus. Na tomto pódii stála socha člověka s nesmírně dlouhou hlavou, s ústy na jedné straně tváře a s rukama za zády jako u svázaného zajatce. Byly tam také nádrže s páchnoucí vodou a na jedné stěně byl nápis v indickém písmu. Guvernéř mi vyprávěl, že historikové tvrdí, že na tomto místě stávalo velké město, jehož obyvatelé se dopustili tolika hříchů, že byli proměněni v kámen, a že ta postava, která stojí na onom pódii v domě, byl jejich král; tento dům je proto dodnes nazýván „královský palác“. Indický nápis, který lze spatřit na jedné stěně, označuje rok zkázy obyvatel toho města a událo se to před tisíci léty.

Strávil jsem v Láharí pět dní ve společnosti Alá'u'l-mulka, který mne potom štědře obdaroval a opatřil mi cestovní zásoby. Vydal jsem se odtud do Bakáru, hezkého města, jímž protéká jeden z kanálů řeky Sindu. Uprostřed tohoto kanálu stojí pěkná budova záwije, v níž je podáváno jídlo cestujícím. Odtud jsem cestoval dále do Údže (Úč), velkého města na březích řeky, s pěknými tržišti a solidními domy. V oné době tam byl guvernéřem vznešený a výtečný král Džalálu'd-dín al-Kádží, muž statečný a velkomyslný, který později zemřel na následky pádu s koně.

Mezi mnou a tímto guvernérem se vyvinulo přátelství a naše důvěrnost a vzájemná úcta ještě zesílily, když jsme se později setkali v Dihlí. Když sultán odjel do Daulatábádu a požádal mne, abych zůstal v Dihlí, pravil mi Džalálu'd-dín: „Na své výdaje budeš potřebovat hodně peněz a sultán bude pryč dlouhou dobu, vezmi si tedy mou vesnici a po-užívej jejího výnosu až do mého návratu.“ Učinil jsem tak a získal jsem tím přes pět tisíc dinárů — nechť mu Alláh uštedří krásnou odměnu!

Z Údže jsem jel do Multánu, hlavního města Sindu a sídla generálního guvernéra této provincie. Asi deset mil před městem protéká řeka jménem Chusrau-Ábád, která patří k velkým tokům, a přes ni je možno se dostat jedině po člunech. Na tomto místě jsou podrobována zavazadla a zboží těch, kdo tudy procházejí, velmi přísné prohlídce. V době našeho příchodu tam bylo zvykem, že se brala jako daň čtvrtina všeho zboží a za každého koně sedm dinárů; dvě léta po našem příchodu sultán zrušil tyto poplatky a nařídil, aby se od cestujících vybírala jenom náboženská daň (*zakát*) a desátek. A stalo se tak v době, kdy uznal za chalífu Abu'l-Abbáse z dynastie Abbásovců.

Když jsme se začali přeplavovat přes řeku, stala se mi představa, že budou prohlížet má zavazadla, nesnesitelnou, neboť ačkoliv neobsahovala nic zvláště cenného, musila se jevit lidem velká. Hnusilo se mi pomýšlení, že se o tom všichni dozvědí. Milostí od Alláha se však stalo, že sem přijel jeden z vyšších důstojníků guvernéra Multánu a nařídil, abych nebyl vyslýchán a aby moje zavazadla nebyla prohlížena. Noc jsme strávili na břehu řeky a ráno nás navštívil hlavní poštovník jménem Dihkán, který pocházel ze Samarkandu; je to ten muž, který podává sultánovi zprávy o tomto městě a jeho okolí, o všem, co se tam děje a kdo tam přišel. Byl jsem mu představen a v jeho společnosti jsem navštívil guvernéra Multánu Kutbu'l-mulka.

Když jsem k němu vstoupil, vstal, vzal mne za ruku a posadil mne po svém boku. Dal jsem mu jako dárek otroka, koně a jisté množství rozinek a mandlí. A to jsou největší dary, které je tu možno nabídnout, neboť v této zemi nejsou a musí být dováženy z Churásánu. Guvernér seděl na vyvýšeném místě pokrytém koberci, po jeho levici a pravici stáli velitelé vojsk a za ním ozbrojená stráž. Ostatní vojsko bylo seřazeno před ním. Viselo zde také mnoho luků; kdykoliv se dostavil někdo, kdo se chtěl stát lučištníkem ve vojsku, byl mu podán některý z těchto luků, aby jej napjal. Tyto luky jsou silnější a slabší a podle síly, kterou muž ukáže při napnutí luku, je určen jeho plat ve vojsku. Ten, kdo chce být zapsán jako jezdec, dostane koně a musí svým kopím zasáhnout v jízdě terč. Dále je tu kruh zavěšený na nízké zdi: jezdec se rozjede, až se octne naproti kruhu, a jestliže se mu podaří jej nadzvednout kopím, je považován za výtečného jezdce. Pro toho, kdo chce být jak jezdce, tak i lučištníkem, je na zemi připravena koule a jeho plat je stanoven podle toho, s jakou přesností ji v plném trysku zasáhne.

Potom emír nařídil, abychom byli ubytováni v domě mimo město, neboť je zdejší zvykem, že nepohostí sami nikoho, dokud k tomu nedojde sultánův příkaz.

Když uplynuly dva měsíce od našeho příchodu do Multánu, přijel jeden ze sultánových komoří a policejní náčelník, aby zařídili cestu nově příchozích do Dihlí. Dostavili se také ke mně a začali se mne vyptávat, za jakým účelem jsem přijel do této země. Sdělil jsem jim, že jsem přijel proto, abych vstoupil do služeb Chwánd Aláma, tj. Pána světa, jak je v té zemi nazýván sultán. Sultán totiž nařídil, že nesmí být z Churásánu vpuštěn do Indie nikdo s výjimkou těch, kdo tu chtějí zůstat natrvalo. Když jsem je zpravil o svém úmyslu, zavolali ihned soudce a notáře a sepsali se mnou a s některými mými druhy, kteří zde také

chtěli zůstat, příslušný záznam; avšak část mých druhů to odmítla.

Potom jsme se dali do příprav na cestu do hlavního města, které je odtud vzdáleno čtyřicet dní cesty, jež vede stále obydlenou krajinou. Hlavní osobou mezi nově příchozími byl Chudáwand Záde, kádí z Tirmizu, který cestoval se svou manželkou a dětmi; komoří podnikl zvláštní přípravy pro jeho cestu a vzal s sebou z Multánu dvacet kuchařů. Každou noc s nimi jel napřed, aby bylo jídlo již ráno hotovo, takže Chudáwand Záde přišel na místo zastávky již k připravenému stolu. Ostatní příchozí sice tábořili odděleně od kádího, avšak často se účastnili jídla, které bylo pro něj připraveno; pokud jde o mne, jedl jsem s ním jenom jedenkrát.

Prvním městem, do kterého jsme přišli po odchodu z Multánu, byl Abúhár, kde začíná vlastní Indie. Je to město malé, avšak hezké a hustě zalidněné, s řekami a strovmívím. V této zemi neroste žádný strom, který by se vyskytoval u nás, s výjimkou *nebeku* (lotosový strom); v Indii má však mohutnější kmen a jeho plody jsou velké jako větší ořechy a velice sladké. Ostatní stromy, které tam rostou, neexistují ani v naší, ani v jiné zemi.

K těmto stromům patří mangovník, který se podobá pomerančovníku až na to, že je větší a listnatější; žádný strom nedává tolik stínu, avšak jeho stín je těžký, a kdo pod ním usne, dostane horečku. Jeho plod je velký jako objemná hruška; když je ještě zelený před úplným dozráním, vezmou se plody spadlé na zem, osolí se a nakládají se tak, jako se nakládají u nás citróny. Indové podobně nakládají zelený zázvor a hrozny pepře; pojídají tyto naložené věci k jídlu, přikusující je ke každému soustu. Když mango na podzim dozraje, stává se velmi žlutým a pojídá se jako jablko. Někteří je rozkrajují nožem a jiní je pomalu vysávají. Toto ovoce je sladké, avšak trochu

hořkosti je přimíšeno k jeho sladkosti. Má velké jádro, které se sází podobně jako jádérka pomeranče nebo jiného ovoce, a z toho potom vyroste strom.

Dalším stromem je *šekí* a *berkí*; toto jméno se dává stromům, které dosahují vysokého stáří; jejich listy se podobají ořechovým listům a ovoce roste přímo na kmeni. Plody, které jsou blízko země, se nazývají *berkí* a jsou nejsladší a nejchutnější. Část stromu, která je výše, se jmenuje *šekí* a její plody se podobají velkým okurkám a jejich slupka se podobá hovězí kůži. Když na podzim zežloutnou, jsou odříznuty a usušeny a uvnitř každého plodu je sto až dvě stě zrn podobných okurkovým; mezi zrny jsou žluté blány a každé zrnko má jádro, jež se podobá velkému bobu. Když se jádro upeče nebo uvaří, má chuť jako fazole, které se v Indii nevyskytují. Tato jádra jsou uchovávána v červené hlíně a vydrží až do příštího roku; *šekí* a *berkí* patří k nejlepšímu indickému ovoci.

Dále je zde *tandú*, a to je plod ebenového stromu; je velký jako broskev a má i stejnou barvu, chuti je však nanejvýš sladké.

Stromy *džumín* dosahují vysokého věku a jejich plod se podobá olivě; je černý a má jen jednu pecku jako oliva. Sladký pomeranč se vyskytuje v Indii ve velkém množství, zatímco kyselý je tu řídký. Roste tam ještě třetí druh, který má chuť mezi kyselým a sladkým a je velký asi jako sladký citrón. Je velmi chutný a rád jsem jej jedl.

Dalším stromem je *mahwá*, strom, který je rovněž starý; jeho listí se podobá ořechovému, avšak je červeno-žluté. Jeho ovoce má tvar malé hrušky a je velmi sladké. Na horní části ovoce je malé duté zrnko velikosti rozinky; chutí se podobá rozince, avšak přílišné jeho požívání působí bolení hlavy. Podivuhodné je, že jsou-li zrna usušena na slunci, chutnají jako fíky. Jedl jsem je místo tohoto ovoce, které se v Indii nevyskytuje. Indové nazývají tato

zrníčka *angúr*, což v jejich jazyce znamená „rozinka“* Ani rozinky nejsou v Indii běžné a vyskytují se jen na několika místech poblíže Dhlí a ještě jinde, avšak v malém množství. Tento strom nese ovoce dvakrát v roce a z jeho ořechů se vyrábí olej na svícení.

Z ovoce, které roste také v naší zemi, vyskytuje se v Indii také granátové jablko, jehož strom dává úrodu dvakrát do roka. Na ostrovech Maledivách jsem viděl strom, který měl ovoce neustále.

Indové zasévají obilí dvakrát do roka; v létě v době dešťů zasévají podzimní setbu, kterou potom sklízají po šedesáti dnech. K podzimnímu osevu patří *kudrú*, což je druh prosa, a to je u nich nejhojnější druh obilí, dále *kal*, který se rovněž podobá prosu, a *šámách*, jehož zrní je mnohem menší než zrní *kálu*. *Šámách* je výživou asketů, chudých a nemajetných, kteří sbírají to obilí, které vyrostlo samo, aniž je lidé zaseli. Každý z nich má v levé ruce velký košík a v pravé klacek, kterým tluče do obilí, takže zrna padají do koše; a shromáždí tak tolik, co stačí na jejich výživu po celý rok. Zrní *šámáchu* je velmi malé, a když je sklídí, položí je nejdříve na slunce a potom je drtí v dřevěných moždířích; plevy odlétnou a zůstane bílá mouka, z níž se dělá kaše smíchaná s buvolím mlékem. Tato kaše je mnohem lepší než chléb vyrobený z téže mouky; jedl jsem ji v Indii často a moc mi chutnala.

Dále se zde pěstuje *máš*, což jest druh hrachu, a *mundž*, což je zase druh *máše*, jenže jeho zrna jsou podlouhlá a barvy jasně zelené. *Mundž* se vaří s rýží a jí se s máslem. Tomuto jídlu se říká *kišří* a je podáváno každý den k snídani. Pak zde sejí *mút*, který se podobá prosu, avšak má menší zrna; ten je používán jako píce pro dobytek, který po něm tloustne. Oves nemá v Indii svých posilujících vlastností, a proto se píce zvířat skládá jedině z tohoto *mútu* a z hrachu, který je rozmělněn s vodou.

Místo zelené píce dostává dobytek listí *máše* a předtím dostává pít mléko po dobu deseti dnů, a to tři až čtyři ratly denně. Během této doby se na koních nejedí. Po tomto období je zvíře živeno asi měsíc listím *máše*.

Všechny tyto plodiny patří k podzimnímu osevu. Když jsou po šedesáti dnech od zasetí sklizeny, zasévá se pro jaro. V tu dobu se potom sklízí pšenice, oves, hrách a čočka. Zasévají se do téže půdy jako podzimní osevy, neboť v Indii je půda úrodná a výtečná. Pokud jde o rýži, zasévají ji Indové třikrát do roka, a je to jedna z jejich hlavních plodin. Pěstují také sezam a cukrovou třtinu ve stejnou dobu jako podzimní osevy, o nichž byla zmínka.

Vraťme se však k našemu vyprávění:

Z Abúháru jsme cestovali po celý den pustinou, na jejíchž hranicích jsou neschůdné hory obývané nevěřícími Indy, kteří často přepadávají na silnicích cestující. Obyvatelé Indie jsou z větší části nevěřící; někteří z nich jsou poddanými muslimů, jimž platí poplatky, a ti žijí obvykle ve městech. V jejich čele stojí muslimský úředník, ustanovený správcem nebo guvernérem, v jehož oblasti se dotyčná obec nalézá. Ostatní Indové jsou rebelové nebo válečníci, kteří se sdružují v nepřístupných horách, odkud podnikají loupežné výpravy.

Když jsme se chystali k odchodu z města Abúháru, odešla větší část naší karavany již za svítání, zatímco já jsem ještě s několika přáteli zůstal až do poledne; potom jsme se vydali na cestu a bylo nás celkem dvacet dva jezdců, z nichž někteří byli Arabové a jiní cizinci. Na cestě touto pustinou nás přepadlo asi osmdesát nevěřících pěšáků a dva jezdci. Moji společníci byli mužové stateční a obratní a bránili jsme se prudce a zabili jsme jednoho jezdce a ukořistili jeho koně. Z pěších bojovníků jsme zabili asi dvanáct. Byl jsem zasažen šípem a můj kůň rovněž, avšak Alláh mne ochránil, neboť jejich lučištníci nemají příliš

velkou sílu. Jednomu z našich druhů zranili koně a dostal jako náhradu ukořistěného koně; jeho raněného koně jsme podřízli a Turci z naší skupiny jej snědli.

Hlavy zabitých nevěřících jsme donesli do pevnosti Abúhár a dali jsme je pověsit na hradby. Za dva dny po odchodu z tohoto místa jsme došli do Adžúdáhanu (Pakpattan), malého místa, které patřilo zbožnému šejchovi Farídu'd-dínovi; je to ten šejch, o němž mi předpověděl zbožný šejch Burhánu'd-dín Chromec z Alexandrie, že se s ním setkám. Tento šejch je postižen šílenstvím — nechť Alláh nás před tím ochrání! — a nepodává nikomu ruku ani se k němu nepřiblíží, ať je to kdokoliv. Když se někdo dotkne jeho oděvu, ihned jej vypere. Vstoupil jsem do jeho záwije a vyřídil jsem mu pozdravy od šejcha Burhánu'd-dína. Byl tím ohromen a řekl mi: „Nejsem toho hoden.“

Když jsem se vracel z této návštěvy, spatřil jsem mnoho lidí, kteří spěchali z našeho ležení, a mezi nimi i několik svých přátel. Na můj dotaz mi sdělili, že zemřel nějaký nevěřící Ind a že již byla zapálena hranice, na které bude spálen, a že se jeho žena dá upálit s ním. Když byli oba spáleni, vrátili se moji přátelé a vyprávěli mi, že žena držela mrtvého v náručí, až byli oba spáleni. Později jsem v této zemi viděl nevěřící ženy bohatě ozdobené šperky, jak jedou na koni sledovány lidmi, jak muslimy, tak nevěřícími, a doprovázeny hudbou bubnů a trubek. S ženami šli bráhmani, a to jsou náčelníci Indů. Když se to stane na území sultána, musí požádat o dovolení k spálení ženy mrtvého; to povolení obvykle dostanou.

Jednou se přihodilo, že jsem byl ve městě Amdžarí (Amdžhera), většina jehož obyvatel byla nevěřící, avšak vládl v něm guvernér z kmene Sámira ze Sindu. V sousedství přebývali nevěřící rebelové, kteří jednoho dne provedli přepadení cestujících. Muslimský emír vytáhl proti nim do boje a s ním jeho poddaní, jak muslimové, tak i nevěřící.

V bitce, která se při tom strhla, padlo také sedm nevěřících, z nichž tři byli ženatí; jejich ženy se mezi sebou dohodly, že se všechny dají upálit. Spalování žen po smrti manželů je u Indů skutek doporučovaný, nikoli povinný; avšak dá-li se vdova upálit, získá tím její rodina určitou vznešenost a je slavena pro svou věrnost. Vdova, která se nedá spálit, oblékne se do hrubého šatu a zůstane u svých rodičů žijíc v bídě a opovržení, protože prokázala nedostatek věrnosti; nicméně nikdo ji nenutí, aby se dala upálit.

Když se tyto tři ženy dohodly, že se dají spálit, strávily tři dny, které předcházely tomuto obřadu, ve zpěvu, radovánkách a při jídle a pití, jako by se chtěly rozloučit s tímto světem; ze všech končin k nim přicházely na návštěvu ženy. Ráno čtvrtého dne byl každé z nich přiveden kůň a vsedly na něj, bohatě vyšňořeny a navoněny. Každá držela v pravé ruce kokosový ořech, s nímž si hrála, a v levé zrcadlo, ve kterém se prohlížela. Potom je obklopili bráhmani a ony se vydaly na cestu doprovázeny příbuznými a hudbou, složenou z bubnů, píšťal a trubek. Každý z nevěřících jim říkal: „Pozdravujte ode mne mého otce nebo bratra nebo matku nebo přítele,“ a ony se smíchem odpovídaly: „Ano.“

Jel jsem na koni se svými přáteli, abych spatřil postup, jakým je spalování prováděno. Když jsme ujeli asi tři míle, dostali jsme se na temné místo, kde byla hojnost vody a stromů, které vrhaly mocný stín. Mezi stromy stály čtyři pavilóny a v každém z nich kamenná modla; mezi pavilóny se rozkládala nádrž s vodou a nad ní se klenuly stromy tak hustě, že sem nepronikl ani paprsek slunce. Místo vypadalo, jako by to bylo pekelné údolí — Alláh nás před ním uchovej!

Když sem ženy dojely, sestoupily s koní u nádrže, ponořily se do ní, svlékly si šaty a šperky a všechno rozdaly jako almužnu. Každá z nich potom dostala hrubý bavlněný

17. Boj u hradeb

18. Trh na otroky

19. Hradby starého Dhlí

20. Pohled na pevnost v Gválijaru

21. Kutb-minár v Dhlí

22. Hrobka sultána Ghijásu'd-dína Tughluka

a nesešíváný oděv, který si připevnila částečně okolo břicha, částečně kolem ramen a hlavy. Mezitím byly v mírné proláklíně blízko nádrže zažehnuty ohně a na ně nalili sezamový olej, čímž se plameny zvětšily. Stálo zde asi patnáct mužů, kteří drželi v rukou pochodně z tenkých dřev, a dalších deset bylo připraveno s velkými dřevy. Bubeníci a trubači byli vpředu, očekávající příchod žen. Oheň byl přikryt příkrývkou drženou několika muži, aby se žena při pohledu na něj nepoděsila. Spatřil jsem však jednu z těch tří žen, jak přišla k pokrývce, vytrhla ji prudce z rukou mužů a řekla s úsměvem: „Myslíte, že mne poděsíte ohněm? Vím dobře, co je to oheň, tak mne nechte!“ Pak spojila své ruce nad hlavou, jako by chtěla pozdravit oheň, a vrhla se do něho. Okamžitě bylo udeřeno v bubny, zazněly trubky a písťaly a muži začali na ženu házet hořící pochodně, které až dosud drželi v rukou. Jiní na ni pokládali těžká dřeva, aby se nemohla hýbat. Zazněly výkřiky a hluk se nesmírně zvětšil. Když jsem tohle viděl, byl bych málem spadl s koně, avšak moji přátelé mne podepřeli, pokropili mne vodou a omyli mi obličej. Potom jsem se vzdálil.

Podobný zvyk mají Indové, pokud se týká utopení, neboť mnoho z nich se samo topí v řece Gangu, ke které podnikají pouti. Do této řeky házejí také popel spálených, neboť tvrdí, že tato řeka přichází z ráje. Když sem některý přijde, aby se v ní utopil, říká těm, kteří jsou přítomni: „Nemyslete si, že se chci utopit kvůli nějaké věci z tohoto světa nebo kvůli tomu, že mám málo peněz; nikoliv, mým jediným cílem je přiblížit se ke Kusájovi.“ A Kusáj je jméno boha v jejich jazyce. Potom se ponoří, a když je mrtev, vytáhnou ho ostatní ven, spálí ho a popel hodí do té řeky.

Vraťme se však k našemu vyprávění:

Z města Adžúdáhanu jsme jeli čtyři dny a dorazili jsme do Sarasatí (Sirsa), velkého města, bohatého na výtečnou rýži, která je odtud vyvážena do hlavního města Dhlí.

Výnos daní v tomto městě je obrovský a komoří sultánův mi jmenoval tu částku, avšak zapomněl jsem ji.

Ze Sarasatí jsme cestovali do Hánsí, města, které patří k nejkrásnějším městům vůbec; je výstavné a hustě obydlené a obklopené silnými hradbami. Po dalších dvou dnech jsme se dostali do Mas'údábádu, který je vzdálen již pouhých deset mil od sídelního města Dihlí, a strávili jsme tam tři dny.

Indický sultán, k jehož hlavnímu městu jsme se právě ubírali, byl v té době mimo Dihlí, a to poblíže města Kanaudž, které je vzdáleno deset dní. Avšak v Dihlí dlela sultánova matka jménem al-Machdúma Džihán a stejně i vezír Ahmad ibn Alí ar-Rúmí, zvaný Chwádža Džihán. Ten nám poslal vstříc své důstojníky a ustanovil pro každého nově příchozího jako průvodce osobu odpovídající hodnosti. Pro mne byli určeni šejch al-Bistámí, šeríf al-Mázan-derání, který byl komořím cizinců, a právník Alá'u'd-dín al-Multání, zvaný Kunnara. Vezír zároveň napsal sultánovi o našem příchodu a poslal dopis pěšími kurýry způsobem, který jsme již popsali dříve. Odpověď dostal již během těch tří dnů, které jsme strávili v Mas'údábádu, a na konci této doby nám vyjeli vstříc soudcové, právníci, šejchové a několik emírů. Indové nazývají emíry „králi“, a když obyvatelé Egypta nebo jiných zemí říkají emír, oni řeknou „král“.

XV. kapitola

KRVAVÉ DĚJINY SULTÁNŮ Z DIHLÍ

Po odchodu z Mas'údábádu jsme se utábořili poblíže vesnice Pálam a následujícího dne jsme dorazili do hlavního města Dihlí, stolice země indické, obrovského města, v němž se snoubí krása se silou. Je obklopeno hradbami, kterým se na celém světě nic nevyrovná. A je to nejen největší město v Indii, nýbrž největší město celého islámského Východu.

Město Dihlí má nesmírnou rozlohu a je hustě zalidněno. V současné době se skládá ze čtyř měst, která spolu sousedí a jsou vzájemně spojena:

První z nich je vlastní Dihlí, což je staré město, zbudované ještě nevěřícími, a bylo dobyto muslimy roku 584 (1188).

Druhé se jmenuje Sírí a je nazýváno také Příbytek chalífátu, protože je sultán věnoval Ghijásu'd-dínovi, vnuku abbásovského chalífy al-Mustansira, když k němu tento přijel.

Třetím městem je Tughlukábád, nazvaný tak podle svého zakladatele sultána Tughluka, který byl otcem nynějšího sultána, k jehož dvoru jsme přišli. Příčinou, proč toto město vystavěl, bylo to, že jednou v přítomnosti sultána Kutbu'd-dína pravil: „Pane světa, bylo by dobře, kdybys zde vy-

stavěl nějaké město.“ Sultán mu žertem odpověděl: „Až budeš sultánem, postav si je sám!“ A stalo se z vůle Alláha, že se stal sultánem a postavil toto město a nazval je podle sebe.

Čtvrté město se jmenuje Džihán Paná a je určeno speciálně jako sídlo vládnoucího sultána Muhammada Šáha. Ten je dal vystavět s úmyslem spojit všechna čtyři města v jedné hradbách; byla jich však vystavěna jen jistá část, potom od toho bylo upuštěno kvůli velkým nákladům, kterých si stavba vyžadovala.

Hradby, jež obklopují město Dihlí, nemají sobě rovné; jsou jedenáct loktů široké a do hradeb jsou vestavěny místnosti, ve kterých dlí noční stráž a vrátní. Jsou v nich také skladiště potravin, střeliva, katapultů a kanónů. Obilí zde může být uschováváno po dlouhou dobu, aniž se zkazí nebo dozná jakékoliv změny. Viděl jsem rýži, která byla vydávána z jednoho skladiště; byla sice černá, avšak zůstala jí výtečná chuť. Všechny tyto zásoby zde byly shromážděny sultánem Balabanem před devadesáti lety. Jezdci i pěšáci mohou pochodovat uvnitř hradeb z jednoho konce města na druhý. Dolní část hradeb je zbudována z kamenů, zatímco hořejší je z cihel. Podél celých hradeb stojí velký počet věží, které jsou blízko u sebe. Město Dihlí má celkem osmnáct bran, které jsou Indy nazývány darwáza. Za devátou branou se rozkládají hřbitovy, na nichž jsou vybudovány hrobky a pohřební kaple. U každého hrobu je mihráb, a to i v případě, že nad ním nestojí hrobka. Na hřbitovech rostou stromy s krásnými květy, jako jasmíny a narcisy, které kvetou nepřetržitě.

Katedrální mešita v Dihlí zaujímá velkou plochu; její zdi, střecha i podlaha jsou z bílého kamene, který je umělecky opracován a dovedně spojen olovem. V celé stavbě není jediný kus dřeva. Mešita má třináct kamenných kupolí a i kazatelna je vytesána z kamene; jsou v ní celkem čtyři

nádvoří. Uprostřed mešity je možno spatřit nesmírně vysoký sloup, o němž nikdo neví, z jakého kovu je zhotoven. Jeden z indických učenců mi sdělil, že sloup je nazýván *hefidžúš*, což znamená „sedm kovů“, protože je vyroben ze sedmi různých kovů. Část sloupu asi v šíři jednoho palce je vyleštěna a září oslnujícím leskem a železo nezanechá na sloupu žádné stopy. Výška je třináct loktů, a pokud jde o tloušťku, omotali jsme kolem sloupu turban a ta část, která jej obemkla, měřila osm loktů.

U východní brány této mešity jsou dvě obrovské modly z mědi ležící na zemi a spojené mezi sebou kameny. Každý, kdo vchází nebo vychází z mešity, musí na ně šlápnout. Na místě té mešity stál kdysi chrám pro modly, avšak po dobytí Dihlí muslimy byl přeměněn na mešitu. Na severním nádvoří se tyčí minaret, který nemá sobě rovna v celém islámském světě. Je zbudován z červeného kamene ozdobeného štukou, kdežto ostatní budovy mešity jsou z bílého kamene; je nesmírně vysoký a jeho vrcholky jsou z bílého mramoru, zatímco jeho „jablka“ (malé kupole u minaretu) jsou z ryzího zlata. Šíře vchodu a schodiště v minaretu je tak veliká, že po nich mohou chodit i sloni. Jeden důvěryhodný člověk mi vyprávěl, že v době, kdy se tento minaret stavěl, viděl slona, který vynášel kameny až na samý vrcholek. Minaret byl zbudován sultánem Mu'izzu'd-dínem a sultán Kutbu'd-dín chtěl vystavět na západním nádvoří ještě jeden, větší, avšak zemřel, když byl dostavěn jenom asi do jedné třetiny. Přesto tento minaret náleží k divům tohoto světa jak pro svou výšku, tak i šířkou svého vchodu, kterým mohou projít tři sloni vedle sebe. Třetina, která byla vystavěna, se svou výškou rovná celému minaretu, o němž jsme řekli, že stojí na severním nádvoří. Jednoho dne jsem na něj vystoupil a viděl jsem z něho většinu domů města a hradby se mi zdály přes svou výši velmi nízké. Lidé, kteří stáli dole, se jevíli jako malé děti. Tomu, kdo se na minaret

dívá zdola, se však zdá, že jeho výška není nikterak velká vzhledem k jeho celkové mohutnosti a objemu.

Sultán Kutbu'd-dín chtěl také vystavět katedrální mešitu v Sírí, avšak za jeho života byla dokončena jen zeď ve směru kibly a mihráb. Tato část byla zbudována z bílých, černých, červených a zelených kamenů, a kdyby bývala stavba dokončena, neměla by ve světě soupeře. Sultán Muhammad se zabýval myšlenkou stavbu dokončit a pověřil lidi zběhlé v architektuře, aby vypočítali, kolik by to stálo. Odhadli to na třicet pět lakhů a sultán od stavby upustil, protože shledal tuto částku příliš vysokou. Avšak jeden z jeho blízkého okolí mu svěřil, že od toho upustil nikoliv z tohoto důvodu, nýbrž proto, že považoval stavbu za špatné znamení, protože sultán Kutbu'd-dín byl zabit před jejím dokončením.

Na okraji města se rozkládá velká nádrž pojmenovaná po sultánu Lalmišovi (Altmiš), odkud čerpají obyvatelé Dhlí pitnou vodu. Voda se v ní shromažďuje z dešťů a nádrž je dlouhá dvě míle a široká jednu míli. Západní břeh je vystavěn z kamenů sestavených do podoby širokého schodiště; v něm jsou ještě stupně, po nichž se dá sejít až k vodě. Vedle každého schodiště je kamenný pavilón, v němž jsou lavičky pro ty, kdo se tam chtějí bavit a radovat. Uprostřed nádrže stojí velký dvoupatrový kamenný pavilón s reliéfy. Když je hodně vody, je možné se dostat k tomu pavilónu jenom na člunech, je-li vody málo, lidé se k němu mohou přebrodit. Uvnitř je mešita a v každou denní dobu je tam možno nalézt dervíše zasvěcené službě Boží. Když v této nádrži voda vyschne, pěstuje se v ní cukrová třtina, okurky, zelené melouny a dýně, které jsou malé, avšak velmi sladké.

Mezi Dhlí a „příbytkem chalífátu“ je zvláštní sultánská nádrž, která je ještě větší než nádrž sultána Lalmíše. Na jejím břehu stojí asi čtyřicet pavilónů a v okolí bydlí hudeb-

níci; místo, na němž bydlí, se jmenuje Tarbábád, což znamená „místo veselosti“. Mají zde také tržiště, jež je jedním z největších na světě, katedrální mešitu a řadu dalších mešit. Bylo mi vyprávěno, že během ramadánu recitují zpěvačky, které bydlí v okolí, společně v mešitách modlitbu zvanou taráwih. Podobně si počínají i zpěváci; viděl jsem při svatbě emíra Sajfu'd-dína Ghadá tyto zpěvačky, kteří měli pod koleny modlitební koberečky, a když zaslechli volání muezzina, zvedli se, omyli se a vykonali modlitbu.

K učeným a zbožným šejchům, kteří žijí ve městě Dihlí, patří i pokorný a Alláhovi oddaný imám, zázrak své doby, Kamálu'd-dín, zvaný Jeskynní muž podle jeskyně, kterou nedaleko Dihlí obývá. Navštívil jsem jej v jeho jeskyni celkem třikrát. Měl jsem mladého otroka, který mi uprchl, a později jsem jej našel v majetku nějakého Turka. Chtěl jsem jej získat zpět, avšak imám Kamálu'd-dín mi řekl: „Tento otrok ti nepřinese nic dobrého, neber ho zpět.“ Turek chtěl, abychom se nějak vyrovnali, a tak jsem mu toho otroka nechal za sto dínárů. Avšak za šest měsíců ten otrok zabil svého pána a byl předveden před sultána, který nařídil, aby byl vydán synům zabitého, a ti jej pak sami zabili. Když jsem byl takto svědkem šejchova zázraku, připojil jsem se k němu a zasvětil jsem se jeho službě, odřekl jsem se světa a věnoval jsem vše, co jsem měl, chudým a potřebným. Zůstal jsem u něho po nějakou dobu a byl jsem svědkem, že se postil deset i dvacet dní a přitom ještě celé noci byl vzhůru. Setrval jsem u něho až do té doby, kdy pro mne sultán poslal, a pak jsem se znovu přidal k tomuto světu — nechť mi Alláh dopřeje dobrého konce!

Učený právník, vrchní kádí Indie a Sindu Kamálu'd-dín Muhammad ibn Burhánu'd-dín al-Ghaznawí mi vyprávěl, že města Dihlí bylo dobyto na nevěřících v roce 584 (1188), a viděl jsem totéž datum vytesáno na mihrábu katedrální mešity v tomto městě. Sdělil mi také, že města

dobyl emír Kutbu'd-dín Ajbak, který patřil k otrokům sultána Šihábu'd-dína Muhammada z dynastie Ghórovců, krále Ghazny a Churásánu.

Tento sultán poslal emíra Kutbu'd-dína s mohutnou armádou, s níž dobyl města Láhauru, kde se usadil. Jeho moc značně vzrostla a byl proto pomlouván u sultána závistníky, kteří naznačovali, že se Ajbak chce stát vládcem Indie a že se již vzbouřil. Ajbak se o tom dozvěděl, vydal se na cestu a přispěchal v noci do Ghazny, kde vstoupil k sultánovi, aniž o tom věděli ti, kdož ho pomlouvali. Nazítrí se sultán usadil na svém trůnu a pod trůn skryl Ajbaka tak, aby jej nebylo vidět. Potom přišli jeho dvořané a soustolovníci, a jakmile se posadili, začal se jich sultán vyptávat na Ajbaka. Opakovali mu, že tento emír se vzbouřil, a říkali: „Víme zcela bezpečně, že touží po království.“ Sultán udeřil nohou do trůnu, zatleskal rukama a zvolal: „Ajbaku!“ — „Zde jsem,“ odpověděl Ajbak a ukázal se pomlouvačům, kteří byli uvedeni ve zmatek a začali před ním líbat zemi. Sultán jim odpustil, avšak varoval je, aby nadále nepomlouvali Ajbaka. Potom se Ajbak vrátil do Indie a dobyl města Dihlí a ještě řady jiných. A začal v této zemi islám vzkvétat, a trvá to až do dnešní doby; Kutbu'd-dín Ajbak zde setrval až do své smrti.

Sultán Šamsu'd-dín Lalmiš (Altmiš) byl první, který vládl ve městě Dihlí jako neomezený vládce. Dříve než se dostal na trůn, byl otrokem emíra Ajbaka a jeho generálem a zástupcem. Když Ajbak zemřel, zmocnil se neomezené vlády a svolal obyvatelstvo, aby mu přísahalo věrnost; přišli k němu také právníci, kteří se posadili před něj, a vrchní soudce si sedl vedle něho. Sultán pochopil, co od něho chtějí, zvedl cíp koberce, na němž seděli, a předložil jim listinu o tom, že byl propuštěn z otroctví. Potom mu i oni přísahali věrnost, a tak se stal suverénním panovníkem, jehož vláda trvala dvacet let. Byl to muž spravedlivý, zbož-

ný a záslužný. Zvláště je třeba zdůraznit jeho snahu o potlačení nespravedlnosti: nařídil, aby každý, kdo utrpí nějakou křivdu, nosil barevný oblek, neboť obyvatelé Indie se oblékají jenom do bílého. Když udílel audience nebo se projížděl na koni a spatřil někoho v barevných šatech, prozkoumal jeho stížnost a snažil se poskytnout mu spravedlnost proti jeho utlačovatelům. Pak jej napadlo, že mnozí lidé mohou utrpět křivdu i v noci, a nařídil, aby u brány jeho paláce byli postaveni dva mramoroví lvi, jimž byly pověšeny na krky železné řetězy s velkým zvoncem. Člověk, jehož postihla nějaká křivda, přišel sem v noci a zazvonil, sultán uslyšel zvonění, okamžitě celou věc vyšetřil a odčinil křivdu.

Když zemřel, zanechal tři syny, Ruknu'd-dína, Mu'izzu'd-dína a Násiru'd-dína, a dceru Ridiju, která byla rodnou sestrou Mu'izzu'd-dína.

Sultánem se stal Ruknu'd-dín, který však zahájil svou vládu tím, že dal zabít Mu'izzu'd-dína, svého bratra. Jeho sestra mu vyčítala jeho čin a sultán se rozhodl zabít také ji. Jednou v pátek se Ridija objevila na terase starého paláce oblečena do barevného oděvu na znamení, že se jí děje křivda, a promluvila ke shromážděným lidem: „Můj bratr zabil svého bratra a nyní chce učinit totéž se mnou.“ Potom připomněla lidem otcovu vládu a jeho dobré skutky. Lidé se vzbouřili proti sultánovi Ruknu'd-dínovi, zajali jej a předvedli před princeznu, která nařídila, aby byl zabit, což se také stalo hned na místě. Třetí bratr Násiru'd-dín byl tehdy ještě dítě, a tak lid zvolil Ridiju za vládkyni.

Vojsko ji také uznalo a tak vládla po čtyři léta jako suverénní panovnice. Jezdila na koni jako muž, ozbrojena lukem a s přílbou, a nezahalovala si tvář. Potom na ni padlo podezření, že má poměr se svým habešským otrokem, a lidé se rozhodli ji sesadit a provdat ji. To se také stalo a její bratr Násiru'd-dín se po ní stal vládcem.

Za nějakou dobu se však Ridíja a její manžel vzbouřili proti sultánovi, vsedli na koně a doprovázeni svými otroky a přívrženci chystali se k boji. Násiru'd-dín spolu se svým otrokem a zástupcem Ghijásu'd-dínem Balabanem vytáhli rovněž do boje a strhla se bitva, v níž vojska princezny byla poražena a Ridíja sama se dala na útěk. Po několika dnech útěku se jí zmocnil hlad a únava a zamířila k jakémusi oráči, kterého viděla pracovat na poli, aby jej požádala o něco k jídlu. Dal jí kousek chleba a ona únavou usnula. Byla oblečena jako muž, a když usnula, ten sedlák si ji prohlížel a zjistil, že má pod oděvem drahocennou tuniku zdobenou zlatem a perlami, a poznal také, že je to žena. Zabil ji tedy, obral ji o vše cenné, odehnal jejího koně a pohřbil ji na poli, které mu patřilo. Potom vzal část princeznina oděvu a odebral se na tržiště, aby to prodal. Věc se zdála obchodníkům podezřelá a zavolali policejního náčelníka, který nařídil, aby ten člověk byl zbit; potom se přiznal, že Ridíju zabil, a ukázal lidem, kde ji pohřbil. Byla vykopána, její tělo bylo omyto a pohřbeno znovu na stejném místě a byla tam vystavěna hrobka. Její hrob je dnes hojně navštěvován poutníky a považován za požehnané místo; leží na břehu velké řeky jménem Džún (Jamuna), asi jeden farsach od Dihlí.

Po smrti své sestry zůstal Násiru'd-dín neomezeným pánem království a vládl celých dvacet let. Byl to zbožný panovník, který opisoval korán, prodával tyto exempláře a žil z výnosu prodeje; kádí Kamálu'd-dín mi ukazoval korán opsaný jeho vlastní rukou, a byl napsán elegantním a krásným písmem. Potom jej zabil jeho zástupce Ghijásu'd-dín Balaban a zmocnil se vlády.

Když Balaban zabil svého pána, vládl rovněž plných dvacet let jako suverénní vládce; předtím byl dvacet let zástupcem svého předchůdce. Byl to jeden z nejlepších sultánů, spravedlivý, mírný a záslužný. Jedním z jeho vzne-

šených činů bylo to, že postavil dům, kterému dal jméno „příbytek bezpečí“. Dlužníkům, kteří se tam uchýlili, byly sultánem zaplaceny dluhy, a stejně tak kdokoli se něčeho obával a vstoupil do toho domu, byl v bezpečí; jestliže se tam uchýlil někdo, kdo někoho zabil, sultán se vyrovnal s příbuznými zabitého. V tomto domě byl sultán také pohřben a navštívil jsem jeho hrob.

Vypráví se, že nějaký dervíš spatřil v Bucháře Balabana, který byl malé postavy a odpuzujícího obličej. Zavolal na něj: „Turečku,“ což je urážlivý výraz. Balaban však odpověděl zdvořile: „Zde jsem, můj pane.“ Dervíšovi se to líbilo a pravil mu: „Kup mi tato granátová jablka,“ a ukázal mu ovoce, které bylo na tržišti na prodej. Balaban vyňal několik měďáků, které byly celým jeho jméním, a koupil několik jablek. Když je dával dervíšovi, ten mu řekl: „A my ti za to dáváme indické království.“ Balaban políbil svou vlastní ruku a řekl: „Přijímám a jsem spokojen.“ Tato rozmluva utkvěla v jeho paměti. V té době poslal právě sultán Šamsu'd-dín Lalmiš obchodníka, aby mu koupil otroky v Samarkandu, Bucháře a v Tirmizu; získal jich celkem sto a mezi nimi Balabana. Když byli tito otroci představováni sultánovi, všichni se mu zalíbili až na Balabana; bylo to kvůli jeho již zmíněnému odpuzujícímu zjevu. Když ho spatřil, zvolal: „Tohohle nepřijímám.“ Balaban se jej zeptal: „Ó pane světa, proč kupuješ tyto otroky?“ Sultán se dal do smíchu a řekl: „Kupuji je pro sebe.“ — „Kup mne tedy pro lásku Boží.“ Sultán s tím souhlasil a zařadil jej mezi své otroky.

Nicméně jím pohrdali a byl zařazen mezi nosiče vody. V té době sdělili astrologové sultánovi, že jeden z jeho otroků odebere vládu jeho synovi a stane se vládcem sám. A nepřestávali mu to stále opakovat, avšak nevěnoval jim pozornost, neboť byl zbožný a spravedlivý. Astrologové však hlásili tuto předpověď velké chátún, matce sultána-

vých dětí, a ta se mu o tom také zmínila. To zapůsobilo; zavolal astrology a řekl jim: „Zdalipak poznáte toho otroka, který má uchvátit vládu mého syna?“ — „Zajisté, máme znamení, podle kterého jej poznáme.“ Sultán potom nařídil přehlídku všech otroků a posadil se a všichni otroci před ním pochodovali, skupina za skupinou. Astrologové si je prohlíželi a říkali: „Ještě jej nevidíme.“ Mezitím již nastalo odpoledne a nosiči vody, kteří stále ještě čekali, až na ně přijde řada, si řekli: „Máme hlad, seberme mezi sebou peníze a pošleme někoho, aby nám něco koupil na tržišti.“ A vybrali Balabana, protože nebylo mezi nimi nikoho, kdo by byl ve větším opovržení. Odešel, avšak na tržišti nenašel to, co chtěli jeho kamarádi, a vydal se proto na jiné tržiště. Tím se opozdil, a když přišla řada na nosiče vody, aby pochodovali před sultánem, ještě nebyl zpátky. Jeho druhové vzali tedy jeho měch na vodu, položili jej na ramena nějakého mladíka a předstírali, že je to Balaban. Když bylo vyvoláno jméno Balabana, prošel ten mladík před astrology a přehlídka skončila, aniž byl nalezen ten, jehož hledali. Balaban přišel až po jejím skončení, neboť Alláh chtěl, aby se naplnil jeho předurčený osud.

Potom se objevily jeho výborné vlastnosti a stal se náčelníkem nosičů vody, pak vstoupil do vojska a stal se nakonec emírem. Sultán Násiru'd-dín, ještě než se stal vládcem, se oženil s jeho dcerou a po nastoupení na trůn jej učinil svým zástupcem. Balaban zastával funkce s tím spojené po dobu dvaceti let a potom zabil svého pána a stal se vládcem království na dalších dvacet let, jak bylo řečeno již výše.

Po něm vládli jeho potomci a po nich se dostala k moci dynastie Chaldží, jejímž posledním vládcem byl Chusrau chán. Když ten se stal králem, projevila se jeho náklonnost k Indům a vydával různé zavrženíhodné zákony, jako například ten, jímž bylo zakázáno podřezávat krávy, a to bylo ve shodě se zvyky pohanských Indů, kteří je nedovo-

lují zabíjet. Kdokoliv u nich zabije krávu, je potrestán tím, že je zašit do kůže zvířete a spálen. Tito Indové uctívají krávy a pijí jejich moč, aby se posvětili nebo vyléčili z nemocí, a natírají jejich trusem své domy zvnějška i zevnitř. A toto jednání sultána Chusrau chána způsobilo, že se stal u muslimů neoblíbeným a odklonili se od něho a přiklonili se k Tughlukovi.

Sultán Tughluk patřil k oněm Turkům, kteří jsou známi jako Karaunové a obývají pohoří mezi Sindem a zemí Turků. Tughluk byl chudý člověk, který se odebral do Sindu jako štolba jednoho obchodníka. To se stalo v době, kdy byl guvernérem této provincie Úlú chán, bratr vládnoucího sultána Alá'u'd-dína. Tughluk vstoupil do služeb guvernéra a byl zařazen jako *pijáde*, to je jako pěší voják. Později projevil odvahu a byl zapsán mezi jezdce, stal se nižším důstojníkem a Úlú chán jej ustanovil velitelem svých stájí. Nakonec se stal velkým emírem a obdržel titul *al-malik al-ghází*, to jest „vítězný král“. Sám jsem viděl nápis ve velké mešitě v Multánu, kterou postavil; nápis zněl: „Bojoval jsem s Tatary dvacetdevětkrát a zahnal jsem je na útek. Byl jsem proto nazván vítězným králem.“

Když se stal králem Kutbu'd-dín, jmenoval Tughluka guvernérem města Dibálbúru a jeho okolí, a jeho syna, nynějšího vládce Indie, správcem královských stájí. Jmenoval se tehdy Džauna (Slunce), a když se stal sultánem, dal se nazývat Muhammad Šáh. Kutbu'd-dín byl potom zabit a vládcem se stal Chusrau chán, který potvrdil Džau-nu v jeho funkci náčelníka stájí. Když se Tughluk rozhodl vzbouřit, měl jenom tři sta přátel, kterým důvěřoval a na něž mohl v boji spoléhat. Napsal proto Kašlú chánovi, místodržícímu v Multánu, vzdálenému tři dny cesty od Dibálbúru, a vyzval jej ku pomoci, připomínaje dobré činy Kutbu'd-dínovi a vybízaje jej k pomstě na vrahu tohoto vládce, jímž byl Chusrau chán. Avšak syn Kašlú chána

bydlil v Dhlí, a proto odpověděl Tughlukovi: „Kdyby byl můj syn u mne, určitě bych ti pomohl v tvém záměru.“ Tughluk proto napsal synu Muhammadovi a sdělil mu své záměry, prikazuje mu současně, aby uprchl z Dhlí a vzal s sebou syna Kašlú chána. Muhammad si vymyslel lest na Chusrau chána a zdařila se mu podle plánu. Řekl totiž sultánovi, že jeho koně nějak příliš ztučněli a ztloustli a že je třeba provést odtučňovací kúru. Chusrau mu to dovolil a tak náčelník stájí vyjížděl každého dne se svými podřízenými a přáteli, aby jezdili na svěřených koních hodinu, dvě nebo tři, někdy až čtyři hodiny. Jednoho dne byli nepřítomni ještě v poledne, v době, kdy Indové obědvají, a sultán nařídil, aby je hledali na koních, avšak jako by se zem po nich slehla. Muhammad se připojil k svému otci a přivedl také syna Kašlú chána.

Tughluk se potom otevřeně vzbouřil, shromáždil vojska a přidal se k němu Kašlú chán se svým vojskem; sultán proti nim vyslal svého bratra Chán Chákána, avšak způsobili mu drtivou porážku a jeho armáda přešla na jejich stranu. Tughluk zamířil potom k Dhlí a Chusrau chán vyjel proti němu se svou armádou a utábořil se blízko hlavního města; nařídil také, aby byly otevřeny pokladnice, a rozdával peníze po celých váčcích, nikoliv podle váhy nebo počtu. Potom došlo mezi ním a Tughlukem k bitvě a Indové bojovali velmi statečně, takže vojska Tughlukova se dala na útěk; jeho tábor byl vydrancován a on sám zůstal jen se třemi sty svých nejstarších spolubojovníků. Řekl jim: „Kam utéci? Kdekoliv budeme dostiženi, budeme zabiti.“ Mezi tím byli vojáci Chusrau chána zaměstnání pleněním a rozptylili se, takže okolo sultána jich zůstala jen hrstka. Tughluk a jeho přátelé zamířili k místu, kde byl sultán, neboť přítomnost vládce v této zemi je jasně patrna podle slunečníku, který je nad jeho hlavou. Mezi Tughlukem a jeho přáteli na jedné straně a Indy na straně druhé se rozpoutal

boj, sultánovi vojáci byli rozprášeni, takže u něho nikdo nezůstal. Dal se na útěk, sestoupil s koně, odhodil oděv i zbraně a zůstal jenom v košili; potom nechal své vlasy volně rozpuštěné, takže padaly na jeho ramena, a tak to dělají fakíři v Indii. A takto se ukryl v jedné blízké zahradě. Lidé se shromáždili okolo Tughluka, který zamířil k městu; guvernér mu přinesl klíče od města. Vstoupil do paláce a ubytoval se v jednom z jeho křídel a potom řekl Kašlú chánovi: „Buď sultánem!“ — „Buď ty,“ odpověděl Kašlú chán. Chvíli se o to hádali, ale nakonec řekl Kašlú chán: „Odmítáš-li stát se sultánem, bude vládcem tvůj syn.“ Tughlukovi se to nelíbilo, a rozhodl se proto stát se sultánem a dosedl na královský trůn. Všichni velcí i prostý lid mu přísahali věrnost.

Chusrau chán, který se skrýval v zahradě, byl po třech dnech silně sužován hladem, a vyšel proto ze svého úkrytu, aby se porozhlédl po zahradě. Potkal zahradníka a požádal ho o něco k jídlu, protože však ten člověk nic u sebe neměl, dal mu sultán svůj prsten řka: „Jdi a dej jej do zástavy a kup za to něco k jídlu.“ Když s tím prstenem přišel na tržiště, lidé pojali podezření a dovedli jej k náčelníku policie. Tím vyšla celá věc najevo a Tughluk poslal svého syna Muhammada, aby přivedl Chusrau chána. Jakmile se bývalý vládce octl před Tughlukem, řekl mu: „Mám hlad, dej mi najíst.“ Nový sultán nařídil, aby mu dali šerbet, potom jídlo, pivo a nakonec betel. Když pojedl, vstal a řekl: „Ó Tughluku, jednej se mnou jako král a neponižuj mne!“ — „Budiž tomu tak,“ odpověděl Tughluk a poručil, aby mu usekli hlavu, což bylo vykonáno na stejném místě, kde Chusrau zabil Kutbu'd-dína. Jeho hlava a tělo byly potom shozeny z terasy, stejně jako to on učinil s hlavou svého předchůdce. Potom Tughluk nařídil, aby mrtvola byla umyta, zabalena do plátna a pohřbena v hrobce, kterou si dal předtím Chusrau chán postavit. A zůstala potom vláda

v rukou Tughluka, který byl panovníkem spravedlivým a řádným, po dobu čtyř let.

Tughluk potom poslal svého syna Muhammada, aby dobyl země Tilink (Telangana), která je vzdálena od Dihlí tři měsíce cesty. Vypravil s ním obrovskou armádu, v níž byli hlavní emíři, jako Timúr, Tikín, Malik Káfúr, Malik Bajram a jiní. Když Muhammad dospěl do země Tilink, pojal záměr se vzbouřit; nařídil jednomu svému blízkému příteli, aby rozhlásil zvěst, že sultán Tughluk je mrtev, neboť se domníval, že všichni lidé si pospíší, aby mu přisahali věrnost, jakmile uslyší tu zprávu. Když se ta zvěst donesla k vojákům, nepřikládali tomu emíři žádnou víru. Každý z nich dal udeřit v bubny a vzbouřil se, takže u Muhammada nezůstal nikdo; emíři jej chtěli zabít. Avšak Malik Timúr jim v tom zabránil a chránil prince, který utekl k svému otci s deseti jezdci. Tughluk mu dal znovu peníze a nařídil, aby se vrátil do Tilinku, což Muhammad učinil. Avšak sultán věděl, jaký byl synův záměr, a dal popravit jak toho přítele, který rozhlásil onu zprávu, tak i Malika Káfúra, který byl popraven příšerným způsobem. Ostatní emíři utekli na dvůr sultána Šamsu'd-dína, vnuka sultána Balabana, a zůstali u něho.

Potom však v království tohoto vládce vypukla vzpoura a dva princové utekli k Tughlukovi. Ten se vydal na výpravu proti zemi Laknautí, porazil jejího sultána a vracel se do svého hlavního města, které zanechal ve správě svého syna Muhammada. V oné době žil v Dihlí svatý muž Nizámu'd-dín al-Badáúní, kterého Muhammad Šáh neustále navštěvoval, prokazoval mu pocty a žádal jej o požehnání. Tento šejch se často ocital ve stavu extáze, která se zmocňovala celého jeho těla. Sultán jednou řekl služebníkům šejchovým: „Až bude šejch zase v extázi, dejte mi o tom zprávu.“ Když se tak stalo, princ se k němu odebral, a jakmile jej šejch spatřil, zvolal: „Dáváme ti království!“

Potom zemřel, zatímco sultán byl mimo město, a princ Muhammad nesl nosítka s jeho mrtvolou při pohřbu. Tughluk se o tom dozvěděl, byl tím znepokojen a varoval svého syna; neboť různé události již vyvolaly podezření Tughluka vůči vlastnímu synu. Pozoroval s nelibostí, že syn si kupuje velké množství otroků, rozdává nádherné dary a získává si náklonnost, a tím se sultánův hněv vůči synovi zvětšoval.

Když se vracel z oné výpravy a blížil se k hlavnímu městu, nařídil svému synu, aby pro něj dal vystavět palác, který se u nich nazývá *kešk*, to je kiosk, pavilón, poblíž řeky, která tam teče a která se jmenuje Afghán Púr. Muhammad vystavěl ten pavilón během tří dnů a dal jej zbudovat z větší části ze dřeva, takže i sloupy byly dřevěné. Projektem a dozorem byl pověřen al-Malik Záde, později známý jako Chwádža Džihán, zatímco jeho pravé jméno bylo Ahmad ibn Ajás. V té době byl inspektorem staveb a později se stal hlavním vezírem sultána Muhammada. Oba vymyslili při stavbě pavilónu takovou lest, že až se k němu přiblíží z určité strany sloni, pavilón se zhroutí. Sultán se v té budově ubytoval a uspořádal hostinu pro lidi, kteří se potom vzdálili.

Muhammad jej potom požádal o dovolení uspořádat před ním přehlídku slonů s celou jejich výzbrojí a ozdobami a sultán k tomu svolil. Šejch Ruknu'd-dín mi vyprávěl, že byl tehdy blízko sultána, který měl s sebou svého nejoblíbenějšího syna Mahmúda, který byl ještě dítě. Těsně před přehlídkou k němu přišel Muhammad a řekl šejchovi: „Ó pane náš, nastala doba odpolední modlitby, sestup a modli se!“ Šejch skutečně odešel a v té chvíli byli již přiváděni sloni z oné strany, jak si to princ a jeho důvěrník vymyslili. Jakmile se sloni přiblížili, pavilón se zřítíl na sultána a na jeho syna Mahmúda. Šejch vyprávěl dále: „Uslyšel jsem ten hluk a vrátil jsem se, aniž jsem se pomodlil, a shledal jsem, že pavilón se zřítíl. Sultánův syn

Muhammad nařídil, aby byly přineseny motyky a lopaty, aby mohl být jeho otec vykopán, avšak dal přitom znamení, aby se příliš nespěchalo, takže nářadí bylo přineseno až po západu slunce. Začali kopat a našli sultána, který naklonil nad svého syna záda, aby jej chránil. Někteří tvrdí, že Tughluk byl vytažen z troscek mrtvý, jiní říkají, že byl ještě naživu, že jej pak dorazili a odvezli ještě v noci do hrobky, kterou si dal postavit u města, které bylo po něm nazváno Tughlukábád.“

Když sultán Tughluk takto zemřel, stal se jeho syn Muhammad pánem království, aniž se střetl s nějakým odpůrcem nebo povstalcem. Výše jsme řekli, že jeho jméno bylo Džauna, avšak když se stal sultánem, dal se nazývat Muhammad a čestným přídomkem Abu'l-Mudžáhíd. A všechno to, co jsem vyprávěl o dějinách indických sultánů, dozvěděl jsem se z větší části z úst šejcha Kamálu'd-dína z Ghazny, vrchního soudce. A co se týká historie tohoto sultána, byl jsem očitým jejím svědkem v době, kdy jsem dlel v jeho zemi.

XVI. kapitola

PORTRÉT ŠTĚDRÉHO TYRANA

Sultán Muhammad snad ze všech lidí nejvíce miluje rozdávání darů a prolévání krve; nemine den, aby jeho brána neviděla nějakého chudáka, který se stal boháčem, a nějakého živého, který se stal mrtvolou. Mezi lidmi jsou rozšířeny historky o jeho štědrosti a statečnosti a jsou známy i příběhy o jeho krutosti a násilí vůči viníkům. Přes to všechno je to jeden z nejpokornějších lidí a muž, který ukazuje nejvíce spravedlnosti; na jeho dvoře jsou přesně dodržovány všechny náboženské předpisy a on sám je přísný ve věci modliteb a trestů za jejich zanedbávání. Patří k vládcům, jejichž štěstí je nesrovnatelné a překonává všechnu běžnou zkušenost, avšak jeho nejvýznamnější vlastností je štědrost. Zmíníme se ještě o některých jeho činech, které zdaleka předčí to, co bylo kdy slýcháno o vládcích, kteří byli před ním. A dovolávám se Alláha, jeho andělů a proroků, že vše, co budu vyprávět o jeho mimořádné štědrosti, je naprostá pravda, a Alláh mi stačí jako svědek. Jsem si vědom, že část toho, co budu vyprávět, bude myslím mnoha lidem nepřijatelná a že to budou považovat za nemožné. Avšak pokud se to týká věcí, které jsem viděl na vlastní oči, o jejichž pravdivosti bezpečně vím a kterých jsem se z valné

části účastnil, tedy nemohu jinak než mluvit pravdu. A ostatně většina těchto událostí je všeobecně známa v zemích Východu.

Sultánův palác v Dihlí se nazývá Dár Sará a má mnoho bran. U první z nich stojí řada strážců a s nimi zde sedí trubači a pištcí. Když se přiblíží nějaký emír nebo hodnostář, hudebníci začnou hrát a v přestávkách volají: „Přišel ten a ten, přišel ten a ten.“ Stejně se děje u druhé a třetí brány. Vedle první brány jsou pódia, na nichž se zdržují kati, neboť patří ke zdejším zvykům, že když sultán rozkáže někoho popravit, je dotyčný popraven u brány do audienčního sálu a jeho tělo tam zůstane ležet po celé tři dny. Mezi první a druhou branou je velká hala, okolo níž jsou vyvýšená místa z otesaných kamenů a na nich sedí ti, kteří mají právě službu u dveří. Mezi druhou a třetí branou stojí velké pódium, kde sedí hlavní *nakíb* (zapisovatel do seznamů); před ním leží zlaté žezlo, které bere do ruky jako odznak hodnosti, a na hlavě mu sedí zlatá, drahokamy posázená tiára s pavími péry. Ostatní *nakíbové* sedí před ním. Druhá brána vede do velkého audienčního sálu, v němž sedávají lidé, a u třetí brány jsou opět pódia určená pro písaře bran. Touto branou nesmí vejít nikdo, kdo k tomu nemá od sultána povolení, a smí s ním vstoupit pouze předepsaný počet průvodců. Když se někdo dostaví k této bráně, písaři zaznamenají do svých seznamů: „Ten a ten přišel v jednu hodinu, ten a ten ve dvě atd.“, a tak to jde až do konce dne. Sultán obdrží o tom zprávu po večerní modlitbě. Písaři zaznamenávají také vše, co se děje u bran, a královští synové jsou určeni k tomu, aby sultánovi předali vše, co je zapsáno.

Jiným zvykem je, že když se někdo neobjeví po dobu tří dnů nebo více v sultánském paláci, ať již s omluvou nebo bez ní, smí projít touto branou znovu teprve tehdy, když k tomu dostane sultánovo svolení. Má-li nějakou řádnou

omluvu, jako že byl nemocen nebo že se vyskytla jiná překážka, musí nabídnout sultánovi nějaký dar odpovídající vlastní hodnosti a podobně je tomu u těch, kdo se vracejí z cest. Právníci dávají jako dar korány, knihy a podobně, dervíši modlicí koberečky, růžence, kartáčky na zuby a podobně, emíři koně, velbloudy a zbraně.

Tato třetí brána ústí do obrovského a rozlehlého přijímacího sálu, který je nazýván *Hazár ustún*, což znamená „Tisíc sloupů“. Tyto sloupy jsou dřevěné a podpírají dřevěný strop, nádherně vyřezávaný a zdobený. V tomto sále koná sultán své veřejné audience.

Audience jsou konány většinou odpoledne, mnohdy však je sultán pořádá i dopoledne; sedává při nich se zkříženými nohama na trůně, který je umístěn na pódiu pokrytém bílými koberci. Za jeho zády je velká poduška a dva další polštáře má po stranách jako opěradla pro ruce. Když usedne, postaví se před něj vezír, pak přijdou sekretáři a za nimi komoří. Vrchním komořím je Fírúz Malik, sultánův bratranec a náměstek. Po komořích přijdou *nakibové* v počtu asi sto mužů. Jakmile sultán dosedne, všichni zvolají sborem a co nejhlasitěji: „Bismilláhi.“ Za sultánem stojí „velký král“ Kabúla s vějířem na odhánění much a zahání všechen nepříjemný hmyz. Sto těžkooděnců stojí vpravo a sto vlevo od trůnu a všichni jsou ozbrojeni štíty, meči a luky. Ostatní hodnostáři a funkcionáři stojí v sále vlevo i vpravo.

Potom je přivedeno šedesát osedlaných koní se sultánovou výzbrojí a někteří z nich mají na sobě odznaky chalífátu: to jsou ti, jejichž postroje jsou z černého hedvábí a pozlacené. Polovina koní je umístěna vpravo a druhá vlevo, aby se na ně mohl sultán dívat. Pak je přivedeno padesát slonů ozdobených hedvábím a zlatem; jejich kly jsou pobity železem, aby se lépe hodily k zabíjení provinilců. Na šíji každého slona jede jeho vůdce, který třímá v ruce jakousi

železnou sekyrku, pomocí níž jej trestá a naznačuje mu, co od něho chce. Na zádech slona je jakási velká bedna, do níž se vejde až dvacet bojovníků, a jejich počet se řídí podle síly zvířete a velikosti jeho těla. Tito sloni jsou vycvičení, aby pozdravili sultána, a činí tak skloněním hlavy, přičemž komoří zavolají opět hlasitě „bismilláhi“. Sloni jsou pak umístěni podobně jako koně, to jest polovina vpravo a polovina vlevo. Kdykoliv se dostaví nějaká osoba, které je určeno místo v audienčním sálu, pozdraví přibližně na místě, kde stojí komoří, kteří opět zvolají „bismilláhi“, přičemž určují hlasitost tohoto zvolání podle důležitosti a hodnosti příchozího. Ten potom poklekne a zaujme své místo, z něhož se nikdy nevzdaluje. Když se dostaví nějaký nevěřící Ind, komoří mu řeknou: „Nechť tě Alláh vede!“

Je-li u brány někdo, kdo přišel za účelem nabídnout sultánovi nějaký dar, přicházejí k němu komoří v pořadí svých hodností, pozdraví na třech místech a oznámí sultánovi, co je to za člověka, který čeká u dveří. Jestliže jim nařídí, aby jej přivedli, vloží dar do rukou mužů, kteří stojí s ním v řadě před sultánem, aby si sultán mohl dárek pořádně prohlédnout. Pak je zavolán dárcce, který dříve, než dojde k sultánovi, třikrát pozdraví a nakonec ještě jednou v místech, kde stojí komoří. Sultán s ním potom osobně promluví, jedná s ním laskavě a přivítá jej. Je-li dárcem muž úctyhodný, sultán jej vezme za ruku nebo jej obejmě a požádá o nějakou část daru. Jakmile je mu předložena a jsou-li to zbraně nebo látky, obrací je ze všech stran a dává najevo svůj souhlas, aby posílil a uklidnil duch dárcův. Potom mu věnuje čestné roucho a přidělí mu určitou částku na umytí hlavy, jak je v podobných případech zvykem Indů, a to vše v poměru k zásluhám a významu dárcce.

Když se vrátí výběřčí daní přinášejíce dary a bohatství,

kteří vybrali v jednotlivých provinciích, dají zhotovit ze zlata a stříbra různé nádoby, jako podnosy, mísy a vázy, a dají odlít z těchto drahých kovů kusy podobné cihlám. Sultánovi otroci se postaví do jedné řady a každý drží v ruce nějaký dar. Jestliže k darům patří i zvířata, jsou nejdříve přivedeni sloni, potom osedlaní a vystrojení koně, potom mezkové a nakonec velbloudi, kteří nesou vybrané poplatky. Jednou jsem viděl, jak vezír Chwádža Džihán nabídl dar sultánovi, který se vracel z Daulatábádu; vyjel mu vstříc až na okraj města Bijány a předvedl vládci dary v uvedeném pořádku. Mezi předměty, které mu tehdy daroval, povšiml jsem si tří porcelánových nádob, z nichž jedna byla naplněna rubíny, druhá smaragdy a třetí byla plná nádherných perel. To se událo v přítomnosti Hádždží Káwuna, bratrance iráckého krále Abú Sa'ída, a Muhammad Šáh mu tehdy věnoval část tohoto daru, jak se o tom ještě zmíníme.

V předvečer hlavních svátků posílá sultán čestná roucha emírům, dvořanům, oblíbencům, významným osobám z řad cizinců, sekretářům, komořím, důstojníkům, guvernerům a stejně tak služebníkům a kurýrům. Nazítří ráno jsou všichni sloni ozdobeni hedvábím, zlatem a drahokamy. Šestnáct z nich je určeno pro sultána a nikdo na nich nesmí jet; na jejich zádech jsou rozevřeny slunečníky z hedvábí posetého drahokamy a s držadly z ryzího zlata. Kromě toho nese každý slon hedvábný polštář ozdobený drahokamy. Sultán pak vystoupí na jednoho z nich. Před vládcem kráčejí pěšky jeho služebníci a otroci, kteří mají na hlavě zlaté čapky a okolo boků zlaté pásy. Pak následuje, rovněž pěšky, asi tři sta důstojníků s vysokými zlatými tiárami na hlavě, se zlatými pásy a v rukou drží zlatá žezla. Jak oba vrchní soudcové, tak i ostatní soudci jedou na slonech a podobně všechny významné osobnosti z obyvatel Churásánu, Iráku, Sýrie, Egypta a z Maghribu; všichni

cizinci jsou však v Indii nazýváni Churásánci. Rovněž muezzinové jedou na slonech a nepřestávají volat: „Alláhu akbar!“

A to je pořádek, v jakém sultán a jeho průvod vyjíždí z bran paláce; vojska stojí ve špalíru, jednotlivé oddíly s emíry v čele odděleně od sebe a v každém oddíle jsou bubny a prapory. Sultán pak jede ve středu těch, o kterých jsem se zmínil, a před nimi jdou ještě soudcové a muezzini, kteří hlásají chválu Alláhu. Za sultánem jsou vezeny odznaky jeho hodnosti, to jest prapory, bubny, rohy, trubky a dřevce, a za nimi všichni mužové jeho nejbližšího okolí, potom jeho bratr, jeho synovec, jeho bratranec a dále vezír a někteří významní emíři, jako „velký král“ Kabúla; všichni se svými insigniemi a vojsky. Tito lidé nikdy nepouštějí sultána a v den svátku jsou oděni všichni do brnění; většina z nich je sultánovými otroky.

Když sultán dospěje k bráně mešity, zastaví se tam a nařídí soudcům, hlavním emírům a nejvýznamnějším osobám, aby vstoupili. Potom sleze se slona a modlí se s imámem. V den Svátku oběti je sultánovi přiveden velbloud, kterého vlastnoručně zařízne pomocí krátkého oštěpu, který se jmenuje v Indii *níze*. Dbá přitom, aby si přikryl oděv hedvábnými šátky a nepotřísnil se krví. Po skončení tohoto obřadu znovu nasedne a vrátí se do paláce.

V den svátku je zvykem, že každý, kdo požívá příjmů z přidělených mu vesnic, přinese zlaté dínáry zabalené do kusu látky, na níž je napsáno jeho jméno, a vhodí je do zlaté nádoby, která je tam k tomuto účelu postavena. Tím se nashromáždí velké jmění, které potom sultán rozdává, komu chce. Potom je v paláci podávána hostina pro všechny přítomné. Nakonec přijdou hudebníci a tanečnice, v první řadě dcery nevěřících indických vládců, které byly zajaty v tomto roce. Zpívají a tančí a sultán je potom věnuje emírům a významným mužům. Potom přijdou další

nevěřící ženy, zpívají a tančí a sultán jimi podělí své bratry, příbuzné, švagry a syny emírů. Toto zasedání se koná odpoledne o svátečním dni a sultán uspořádá nazítří ve stejnou dobu podobnou slavnost, na níž jsou zpěvačky rozdány náčelníkům otroků. Třetího dne se konají svatby jeho blízkých příbuzných, čtvrtého propustí otroky, pátého otrokyně, šestého ožení otroky s otrokyněmi a sedmého dne rozdává nespočetné almužny.

Když se sultán vrací z cest, jsou vystrojeni a ozdobeni sloni a na šestnácti z nich jsou umístěny slunečníky, vyšívané zlatem a posíté drahokamy. Jsou postaveny několika-patrové dřevěné pavilóny, pokryté hedvábím; v každém poschodí jsou umístěny mladé a nádherně oděné zpěvačky a tanečnice. Uprostřed každého pavilónu je obrovská nádrž, vyrobená z kůží a naplněná růžovou vodou nebo sirupem rozpuštěným ve vodě, a všichni, domácí i cizinci, se z toho mohou napít; současně dostanou betelové lístky a ořechy. Prostor mezi pavilóny je pokryt hedvábnými látkami, po nichž jede sultánův kůň. Průčelí domů v ulicích, jimiž vládce projíždí, jsou rovněž potažena hedvábím, a to po celé délce cesty od městské brány až k paláci. Byl jsem několikrát přítomen při sultánově návratu z cest a viděl jsem tři nebo čtyři malá děla, umístěná na slonech, a z nich byly vystřelovány na přihlížející lid stříbrné a zlaté mince; a dělo se tak neustále od té chvíle, kdy sultán vkročil do města, až do jeho příjezdu do paláce.

Nyní se zmíníme o některých jeho úžasných darech a štědrosti a budu hovořit jedině o tom, co jsem viděl na vlastní oči nebo čeho jsem byl svědkem. Alláh zná nejlépe pravdu o tom, co budu vyprávět, a není zapotřebí jiného svědectví. A ostatně všechno to je všeobecně známo a země, které jsou blíže k Indii, jako Jemen, Churásán a Fárs, jsou plny historek o tomto vládcí a jejich obyvatelé je dobře znají. Vědí také dobře o jeho štědrosti vůči cizincům, kte-

rým dává přednost před domorodci a které ctí a zahrnuje dobrodiním, bohatými dary i významnými funkcemi.

Obchodník Šihábu'd-dín a jeho přítel „král“ obchodníků v Indii Parwíz z Kázaránu se spolu vypravili do Dihlí, neboť sultán dal Parwízovi město Kanbája a slíbil mu, že jej učiní vezírem. Šihábu'd-dín s sebou vezl nesmírně cenný dar pro sultána a „král“ obchodníků skoro celé své jmění a rovněž bohaté dary. Když se vezír Chwádža Džihán dozvěděl, že sultán slíbil Parwízovi vezírský úřad, byl tím znepokojen a zmocnila se ho žárlivost. V předchozí době byla země Kanbája a Gudžarát pod správou vezíra a její obyvatelé mu byli oddáni a připraveni kdykoliv mu sloužit. Většina těchto lidí jsou však nevěřící a část z nich jsou rebelové, kteří se skrývají v horách. Vezír naznačil těmto rebelům, že by mohli přepadnout „krále“ obchodníků, až se bude ubírat do Dihlí. A skutečně když Parwíz a Šihábu'd-dín jednoho dne tábořili a jejich vojsko se rozptýlilo nebo usnulo, přepadli je nevěřící ve velkém množství, zabili „krále“ obchodníků, uloupili jeho majetek i jeho poklady stejně jako Šihábu'd-dínův dar sultánovi; Šihábu'd-dín vyvázl jenom holým životem.

Zpravodajové napsali o všem, co se přihodilo, sultánovi, který nařídil, aby Šihábu'd-dín dostal třicet tisíc zlatých dínárů a bylo mu dovoleno vrátit se do rodné země. Avšak obchodník odmítl přijmout tento dar řka, že jediným jeho cílem bylo spatřit sultána a políbit před ním zemi. Když se o tom sultán dozvěděl, velmi jej to potěšilo a nařídil, aby byl Šihábu'd-dín doprovozen do Dihlí s nejvyššími počtami.

I stalo se, že jsem byl poprvé uveden k sultánovi ve stejný den jako tento obchodník; všichni jsme obdrželi čestná roucha a Šihábu'd-dín ještě k tomu bohatý dar. Později jsem dostal šest tisíc *tang* (jedna *tanga* se rovná dvěma a půl maghribským dínárům) a téhož dne se sultán dota-

zoval, kde je Šihábu'd-dín. Když zjistil, že je nemocen, poručil jednomu dvořanovi, aby ihned šel do pokladny, vzal odtud 100 000 *tang* a odnesl je obchodníkovi, aby se mu tím ulevilo v nemoci. Pak nařídil, aby za tu částku nakoupil indické zboží podle vlastního výběru, a nikdo nesměl nic nakoupit, pokud Šihábu'd-dín neskončil svůj nákup. Sultán pro něj dal vystrojit tři lodi s celou posádkou, s plným platem a všemi zásobami. Šihábu'd-dín odplul a usadil se na ostrově Hormuzu, kde si vystavěl nádherný palác. Viděl jsem později tento palác a viděl jsem v Širázu i samého Šihábu'd-dína, který však přišel o všechno své jmění a prosil o nějaký dar zdejšího sultána Abú Isháka. A takový je obvyklý osud bohatství nabytého v Indii a stává se jen zřídkakdy, že někdo opustí tuto zemi s majetkem, který v ní nashromáždil; a i když se mu to podaří a odejde do jiné země, Alláh na něj sešle neštěstí, které pohltí všechno jeho jmění. Tak se stalo i Šihábu'd-dínovi, který přišel o všechno v době občanské války mezi králem Hormuzu a jeho synovci a opustil tuto zemi obrán o všechno.

Právník Šamsu'd-dín al-Andakání, filosof a nadaný básník, složil malou oslavnou báseň o dvaceti perských verších. Za každý verš mu sultán daroval tisíc stříbrných dínárů, a to je více, než dal kterýkoliv z dřívějších králů, kteří odměňovali, jak se vypráví, každý verš tisícem dirhamů, což je pouze desetina toho, co zaplatil tento sultán.

Imám Burhánu'd-dín as-Sághardží byl kazatelem a přitom člověk tak štědrý, že se často zadlužoval, aby mohl dávat jiným. Sultán se o něm dozvěděl a poslal mu 40 000 dínárů s žádostí, aby přišel do Dihlí. Imám dar přijal a zaplatil své dluhy, pak se však odebral do Chitá (severní Čína) a odmítl přijít k sultánovi řka: „Nepůjdu nikdy k vládci, v jehož přítomnosti musí učenci stát.“

Na sultánově dvoře žil v té době také Ghijásu'd-dín, jeden z potomků abbásovských chalífů, který požíval u sultá-

na nesmírné vážnosti a úcty a dostával tolik darů, že je nikdo nemůže ani spočítat, ani vyjmenovat. Přes to všechno je potomek chalífu jedním z nejlakomějších lidí pod sluncem a o jeho lakotě se vyprávějí nejpodivuhodnější příběhy; možno říci, že zaujímá mezi lakomci podobné místo jako sultán mezi štedrými. Byl jsem s ním velmi spřátelen a často jsem jej navštěvoval; při mém odchodu z Indie jsem u něho zanechal dokonce jednoho ze svých synů, který se jmenoval Ahmad, avšak dnes nevím o osudech ani jednoho z nich. Jednou jsem se jej zeptal, proč jídává vždy stále sám, bez společníků. Odpověděl: „Nemohu na ně snést pohled, když je jich tolik a všichni jedí z mého!“ Často jsem k němu přišel večer a hala byla vždy temná, neboť ani jedna lampa nesvítla. Vídával jsem jej, jak sbírá ve své zahradě malé kousky dřeva na topení a měl jich již plné skladiště. Když jsem k tomu měl nějaké poznámky, odpověděl: „Potřebuji to.“ Zaměstnával své přátele, otroky a pázata na zahradě a při svých stavbách a říkával: „Nebylo by hezké, aby jedli z mého jídla a přitom nic nedělali.“ Octl jsem se jednou v dluzích a byl jsem pronásledován věřiteli; později mi řekl: „Přísahám při Alláhu, že jsem měl v úmyslu ti pomoci, avšak moje lakomá duše mi to nedovolila.“

Když jsem se vracel z Indie, zastavil jsem se v Baghdádu a jednoho dne jsem viděl u vrat madrasy Al-Mustansiríja, která byla založena Ghijásu'd-dínovým předkem chalífou al-Mustansirem, jakéhosi ubohého mladíka, který běžel za mužem, jenž vyšel z budovy. Bylo mi sděleno, že ten mladík je syn emíra Muhammada Ghijásu'd-dína, který žije v Indii. Zavolal jsem jej a řekl jsem mu: „Přicházím z Indie a mohu ti dát zprávy o tvém otci.“ Mladík odpověděl: „V těchto dnech jsem je právě obdržel,“ a odešel pospíchaje za tím mužem. Tázal jsem se, kdo to je, a dozvěděl jsem se, že je to inspektor zbožných nadací a že ten mladík je imámem v jedné mešitě a dostává jako plat jeden dirham

denně; právě nyní požaduje na tom inspektorovi výplatu. Byl jsem ohromen touto událostí, neboť při Alláhovi, kdyby mu byl jeho otec poslal jen jednu jedinou perlu, která byla přišita na některém z jeho četných rouch, která dostal od indického sultána, byl by se ten mladík stal boháčem. Nechtě Alláh nás ochraňuje od podobného stavu!

Emír Sajfu'd-dín Ghadá, náčelník Arabů v Sýrii, byl při svém příjezdu do Indie ubytován v zámku zesnulého sultána Džalálu'd-dína. Tento zámek stojí uprostřed Dihlí a jmenuje se Kešk La'l (Rubínový pavilón); je velký a má rozlehlý audienční sál. Byl jsem v tom paláci v době, kdy se sem Sajfu'd-dín nastěhoval, a viděl jsem, že je naplněn nábytkem, postelemi, koberci a jiným, avšak vše bylo již odřené a nehodilo se k užívání. Je totiž zvykem v Indii, že nechávají sultánův palác při jeho smrti v tom stavu, v jakém je, a ničeho se v něm nedotknou a sultánův nástupce si dá postavit palác jiný. Když jsem vešel do tohoto zámku, prošel jsem jej všemi směry a vylezl jsem i na střechu. A bylo to pro mne velké poučení, které způsobilo, že mi tekly slzy. Byl se mnou tehdy učený právník a lékař Džamálu'd-dín al-Gharnátí, který přišel do Indie se svým otcem a usadil se tu. Když jsme si prohlíželi palác, zarecitoval tuto báseň:

Země se zeptej na jejich sultány — vždyť nejmocnější náčelníci nejsou nic než kosti.

Sultán Muhammad si oblíbil emíra Ghadá tak, že jej oženu se svou vlastní sestrou jménem Fírúz Chwánde. Řízením celé slavnosti a výdajů byl pověřen emír Fath Alláh a mne přidelil ku pomoci emíru Ghadá a určil, abych mu byl k dispozici po všechny ty dny. Emír Fath Alláh dal přinést velké stany, jimiž zastínil dva audienční sály v Rubínovém paláci. V každém sále pak byl postaven rozměrný pavilón, pokrytý překrásnými koberci. Potom se dostavil náčelník hudebníků, doprovázen zpěváky, zpěvačkami a tanečnicemi.

mi, a všechny tyto ženy patřily k sultánovým otrokyním. Dále přišli kuchaři, pekaři, opékači, cukráři, číšníci a ti, kdo podávají betel; bylo zaříznuto množství zvířat i drůbeže a po dobu patnácti dnů bylo lidem podáváno jídlo. Nejvýznamnější emíři a hodnostáři byli přítomni ve dne i v noci. Dva dny před slavnostním obřadem přišly za emírem Ghadá princezny do Rubínového paláce; zde se pustily do práce, vyzdobily zámek a pokryly jej koberci. Potom přišel emír Ghadá, který byl cizinec, Arab, bez příbuzenstva; sultán proto nařídil, aby jeho nevlastní matka zaujala místo matky emíra Ghadá, jiná princezna místo jeho sestry a další dámy od dvora místo jeho tet, tak aby se emír cítil v rodinném prostředí. Potom jej ty princezny posadily na polštář a natřely mu ruce a nohy hennou; potom zpívaly a tančily.

Sultán určil také skupinu emírů, která představovala stranu emíra Ghadá, a druhou skupinu, která představovala stranu nevěsty, neboť v Indii je zvykem, že ti, kdo patří ke straně nevěsty, se postaví u brány příbytku, v němž se má svatba konat. Když potom přijde ženich se svou družinou, mohou vstoupit jen tehdy, když zvítězí nad skupinou nevěsty. Jestliže se jim to nepodaří, musí dát několik tisíc zlatých dínárů všem členům nevěstiny družiny. Když nastal večer, byl emíru Ghadá přinesen oděv z modrého hedvábí, ozdobený zlatem a drahými kameny, kterých bylo tolik, že ani nebylo vidět barvu šatu. Dostal také čapku podobnou oděvu a neviděl jsem nikdy krásnější roucho. Potom vsedl se svými druhy a otroky na koně a všichni drželi v rukou žezla. Byla rovněž připravena jakási koruna z jasmínů, růží a jiných květů, z níž splýval závoj kryjící tvář a prsa toho, kdo ji měl na hlavě. Když ji však přinesli k emírovi, odmítl si ji nasadit na hlavu, neboť to byl Arab z pouště a neznal nic ze zvyků dvorských a městských. Prosil jsem jej a zapřísahal tak dlouho, až si tu korunu vzal

na hlavu. Potom se odebral k bráně harému, kde stála družina nevěsty, a napadl ji se svými lidmi pravým arabským způsobem, takže všichni, kdo se mu postavili na odpor, upadli. Dosáhl tak úplného vítězství, protože družina nevěsty nemohla vydržet podobný útok. Když se o tom dozvěděl sultán, byl nanejvýš spokojen. Emír Ghadá vstoupil potom do audienčního sálu, kde na zvýšeném pódiu seděla nevěsta oděná do brokátu pošíitého drahými kameny. Celá tato obrovská místnost byla plná žen, mezi nimiž bylo hojně hudebnic s nástroji; všechny stály na důkaz úcty vůči ženichu. Ten sem vjel na koni a sestoupil teprve v blízkosti pódia; zde u prvního schodu se hluboce uklonil, nevěsta se zvedla a počkala, až vystoupil po schodech k ní. Pak mu vlastní rukou nabídla betel, ženich jej vzal a posadil se pod stupeň, na němž stála. Potom byly rozhazovány na hlavy přítomných přátel emíra Ghadá zlaté mince a ženy je sbíraly. V téže chvíli zapěly zpěvačky, zazněly bubny, rohy a trubky a emír se zvedl, vzal nevěstu za ruku a sestoupil z pódia. Když vsedal na koně, byly opět rozhazovány zlaté dínáry a nevěsta nastoupila do nosítek, která donesli otroci až k emírovu paláci. Kdykoliv průvod mýjel příbytek některého emíra nebo hodnostáře, ten jim vyšel vstříc a rozhazoval mezi davy zlato nebo stříbro, podle své úvahy; a tak to trvalo, než nevěsta došla k Rubínovému paláci.

Příštího dne manželka emíra Ghadá poslala všem přátelům svého manžela roucha, dínáry a dirhamy a sultán jim daroval osedlané koně a váčky peněz, v nichž bylo od dvou set do tisíce dínárů. Emír Fath Alláh věnoval princeznám hedvábné oděvy různých barev a váčky plné peněz a podobně obdaroval hudebníky a tanečnice. Je totiž zdejšími zvykem, že nikdo kromě osoby, která řídí svatbu, nedává nic hudebníkům ani tanečnicím. Sultán potom nařídil, aby emír Ghadá dostal v léno provincie Málwa, Gudžarát, Kanbája a Nahrawála, a jmenoval zmíněného emíra Fath

Alláha jeho náměstkem v těchto krajinách. Vůbec prokázal svému švagru nesmírné pocty, ačkoliv Ghadá byl omezený Arab a nezasluhoval takového vyznamenávání; hrubost vlastní lidem z pouště byla jeho hlavním rysem a způsobila, že se již dvacet dní po svatbě octl v nepříjemnostech.

Stalo se totiž, že emír Ghadá se v ten den odebral k sultánovu paláci a domáhal se vstupu, avšak náčelník dveřníků mu v tom bránil; emír jej však neposlouchal a chtěl se dostat dovnitř násilím. Náčelník jej chytil za vlasy a táhl jej zpět; emír rozhořčen tímto jednáním jej udeřil žezlem tak, že jej zranil do krve. Tento dveřník však patřil k nejvyšším emírům a těšil se zvláštní přízni sultánově; když přišel celý zakrvácený k sultánovi a sdělil mu, že to učinil emír Ghadá, sultán chvíli přemýšlel a pak řekl: „Nechť soudce rozhodne mezi vámi; je to zločin, který sultán nemůže prominout žádnému svému poddanému, a zaslouží smrt. Avšak radím k mírnosti, neboť on je tu cizincem.“ Soudce Kamálu'd-dín byl tehdy přítomen v audienčním sále a sultán přikázal emíru Tatarovi, aby obě strany k němu dovedl. Tento emír strávil delší dobu v Mekce a Medíně a hovořil dobře arabsky. Když se octl s oběma muži před soudcem, pravil emíru Ghadá: „Udeřils jej, nebo řekni ne?“ Chtěl mu tím naznačit způsob obrany, avšak Ghadá byl nevzdělaný hlupák a řekl: „Ano, udeřil jsem ho.“ Přišel také otec udeřeného a snažil se obě strany usmířit, avšak Ghadá mu nijak nešel na ruku.

Soudce nařídil, aby byl vsazen ještě téže noci do vězení. A při Alláhovi, jeho manželka mu neposlala ani matraci na spaní, ani se po něm neptala ze strachu před sultánem. Jeho přátelé se zachovali podobně a ukryli svůj majetek. Chtěl jsem jej navštívit ve vězení, avšak potkal jsem jednoho emíra, který mi řekl, když slyšel o mém úmyslu: „Cožpak jsi už zapomněl?“ a připomněl mi situaci, ve které jsem se

ocitl následkem toho, že jsem navštívil šejcha Šihábu'd-dína; tehdy mne za to chtěl sultán dát usmrtit. Obrátil jsem se tedy a emíra Ghadá jsem nenavštívil. Emír byl již nazítří propuštěn z vězení, avšak sultán se ho již nevšímal, zanedbával jej, odebral mu správu těch provincií a dokonce jej chtěl vyhnat ze země.

Sultán měl ještě jiného švagra jménem Mughís, který byl z královského rodu a na kterého si sultánova sestra neustále stěžovala, až nakonec zemřela. Její otrokyně ujišťovaly, že její smrt byla způsobena násilím, kterého se na ní dopouštěl její manžel. Jeho původ nebyl zcela bezpečně zjištěn a sultán napsal vlastní rukou tato slova: „Nechť je ten bastard vyhnán!“ Potom také napsal: „Nechť je vyhnán také *múš chwár!*“ (A to znamená „pojídač myší“, neboť Arabové z pouští pojídají jeden druh myší.) Když tedy nařídil, aby byli oba vyhnáni, odebrali se k emíru Ghadá důstojníci, aby rozkaz vyplnili. Emír chtěl vstoupit do svého domu, aby se rozloučil s manželkou, a potom vyšel s pláčem. Bylo to zrovna ve chvíli, kdy jsem odcházel do sultánova paláce, abych tam strávil noc. Jeden z emírů se mne dotazoval, co tu chci, a sdělil jsem mu, že zamýšlím promluvit ve prospěch emíra Ghadá, a aby mu bylo dovoleno zůstat a nebyl vyhnán. Namítl, že je to nemožné, avšak řekl jsem: „Při Alláhu, neopustím sultánův palác, i kdybych zde měl zůstat sto nocí, dokud nebude zavolán nazpět.“ Sultán se o tom dozvěděl a nařídil, aby se emír směl vrátit, a přidělil jej do služby k emíru Kabúlovi. A zůstal u něho čtyři roky, jezdil a cestoval s ním všude, až nabyl jistého vzdělání a chování. Potom mu sultán vrátil vše, co měl dříve, dal mu v léno provincie, učinil jej velitelem vojsk a pozvedl jeho hodnost.

Jeden z indických šlechticů obžaloval sultána, že dal bezdůvodně zabít jeho bratra, a předvolal jej před soudce. Sultán se vydal pěšky a beze zbraní k soudci, pozdravil

a uklonil se mu; již předtím však nařídil soudci, aby před ním nepovstával a nehýbal se z místa. Soudce potom rozhodl při proti sultánovi a nařídil, že musí zaplatit cenu krve, což sultán skutečně učinil. Jindy jakýsi muslim tvrdil, že sultán mu dluží nějaký obnos. Pře o tom se konala před soudcem, který nakonec odsoudil sultána k zaplacení dlužné částky, což tento splnil. Stalo se také, že jakýsi hoch vznešeného původu obžaloval sultána za to, že jej bez příčiny udeřil. Soudce rozhodl, že viník musí zaplatit určitou částku jako odškodné žalobci, jestliže ten s tím bude souhlasit; v případě že nezaplatí, má žalobce právo na odvetu. Viděl jsem tehdy, že když se sultán vrátil do audienčního sálu, zavolal onoho hocha, podal mu do ruky hůl a řekl: „Při mé hlavě, je třeba, abys mne zbil tak, jako jsem tě zbil já.“ Hoch vzal hůl a uštědřil sultánovi dvacet ran tak silných, že jsem viděl, jak sultánovi odletěla čepice s hlavy.

Sultán byl také velmi přísný v dodržování modliteb a nařídil, aby byly konány společně v mešitách. Trestal také ty, kdo se tam nedostavili, velmi přísně; jednoho dne dal popraviti z toho důvodu devět lidí, z nichž jeden byl zpěvák. Posílal také zvláště určené muže na tržiště, aby trestali ty lidi, kteří se tam zdržovali v době modliteb. Nařídil také, aby lidé studovali předpisy týkající se rituálního omývání, modliteb a základů islámského náboženství; pak byli z toho zkoušeni a ti, kdo to neznali, byli trestáni. A lidé se těm věcem učili v audienčním sále, na tržištích a psali si to.

Když následkem sucha vypukl v Indii a v Sindu hladomor a ceny stouply tak, že měřice žita stála šest dínárů, sultán nařídil, aby všem obyvatelům Dihlí byla z královských skladišť rozdána potrava na šest měsíců; denní přiděl pro každého, velkého i malého, otoka i svobodného, byl půl druhé libry potravy. Právníci a soudcové byli pověřeni

sepsáním všech lidí podle jednotlivých čtvrtí a potom jim přidělovali příslušné potraviny na celých šest měsíců.

Přes všechno, co jsme vyprávěli o jeho pokoře, spravedlnosti, dobrotě k chudým a mimořádné štědrosti, měl tento sultán velký sklon k prolévání krve. Zřídkakdy se stalo, aby u brány jeho paláce neležel nějaký popravený, a často jsem vídával, jak jsou u brány popravováni lidé a jejich těla jsou tam zůstavena. Jednou jsem jel do paláce a náhle se můj kuň začal plašit; podíval jsem se před sebe a viděl jsem na zemi kus něčeho bílého. Zeptal jsem se: „Co to je?“ Jeden z mých společníků odpověděl: „To je tělo člověka, který byl rozsekán na tři kusy.“ Tento vládce trestal malá provinění stejně jako velká a nebral ohled ani na vědce, ani na zbožné, ani na vznešené. Každý den byly do audienčního sálu přiváděny stovky lidí s řetězy na nohou i na rukou; někteří byli popraveni, jiní mučeni a další trestáni bitím. Jeho zvykem bylo, že každý den kromě pátku přicházeli do přijímacího sálu všichni vězňové; pátek byl dnem jejich oddychu a tehdy se koupali a byli klidní — nechť od nás Alláh oddálí neštěstí!

Sultán měl bratra jménem Mas'úd chán, jehož matka byla dcerou sultána Alá'u'd-dína; tento Mas'úd byl jedním z nejkrásnějších lidí, jaké jsem kdy spatřil. Sultán jej podezříval, že se chce vzbouřit, a začal se jej na to vyptávat. Mas'úd se přiznal ze strachu před mučením, protože každý, kdo popře podobné obvinění, které proti němu vznesl sultán, je bez milosti mučen; a lidé považují smrt za lehčí než mučení. Sultán potom rozkázal, aby byla jeho bratru sřata hlava uprostřed tržiště a aby tam tělo zůstalo ležet tři dny podle jejich zvyku. A Mas'údova matka byla dva roky předtím ukamenována za dokázané cizoložství.

Šejch Šihábu'd-dín byl synem šejcha al-Džáma al-Churásáního, podle jehož předka se nazývá město Džám v Churásánu, jak jsme se o tom již zmínili. Šihábu'd-dín

patřil k nevýznamnějším, nejzbožnějším a nejčestnějším šejchům a bylo jeho zvykem postit se nepřetržitě čtrnáct dní. Oba sultáni, jak Kutbu'd-dín, tak i Tughluk, jej velmi ctili, navštěvovali jej a prosili o jeho požehnání. Když se stal Muhammad vládcem, chtěl, aby se šejch ujal některé státní funkce, avšak ten odmítl. Tento sultán totiž uděluje státní úřady právníkům, šejchům a zbožným mužům podle vzoru prvních chalífů, kteří jmenovali do funkcí jediné lidi učené a zbožné. Jednoho dne sultán hovořil o této věci se Šihábu'd-dínem ve veřejné audienci, avšak šejch stále odmítal a bránil se. Sultán se kvůli tomu rozzlobil a poručil zasloužilému právníku Dijá'u'd-dínovi as-Simnánímu, aby vytrhl Šihábu'd-dínovi vousy; avšak ten odmítl říci: „To nikdy neudělám.“ Sultán pak nařídil, aby byly vytrhány vousy oběma, což se také stalo. Potom poslal Dijá'u'd-dína do provincie Tilink a později jej ustanovil soudcem ve Warangalu, kde zemřel. Šihábu'd-dína vypověděl do Daulatábádu, nechal jej tam sedm let, potom jej však povolal zpět, uctil ho a prokazoval mu pocty. Začal si ho vážit víc a víc a nařídil svým emírům, aby jej navštěvovali a řídili se jeho radami, takže v sultánově paláci nebylo nikoho, kdo by měl vyšší postavení. Když se sultán odebral do svého sídla na břehu řeky Gangy, zvaného Sarg Duwár (Brána nebes), a poručil lidem, aby si tam vystavěli stále příbytky, vyžádal si šejch Šihábu'd-dín dovolení, aby směl zůstat nadále v Dihlí. Sultán svolil a přidělil mu jako místo pobytu kus neobdělané a opuštěné země, šest mil od města. Šihábu'd-dín si zde vykopal rozlehlou jeskyni, uvnitř které zbudoval cely, skladiště, pec a lázně, a zavedl tam vodu z řeky Džún. Potom se jal obdělávat tu zemi a nashromáždil značný majetek z jejího výnosu, neboť v oné době bylo sucho. Zůstal tam celkem dva a půl roku, tedy tu dobu, po kterou byl sultán vzdálen z hlavního města. Šejchovi otroci obdělávali půdu během dne a v noci se uchylovali do jes-

kyně a tam uzavírali sebe i stáda ze strachu před indickými loupežníky, kteří sídlili v blízkém nepřístupném pohoří.

Když se sultán vrátil do Dihlí, šejch mu vyšel vstříc a potkal jej sedm mil od města, kde jej sultán poctil a objal; potom se šejch vrátil do své jeskyně. Vládce jej za nějaký čas pozval k sobě, avšak šejch odmítl přijít. Když k němu potom poslal sultán jednoho z nejvyšších emírů, který šejcha upozornil na sultánův hněv, Šihábu'd-dín odvětil: „Nikdy nebudu sloužit tyranovi!“ Emír se vrátil a informoval sultána o všem, co se událo, načež dostal rozkaz, aby šejcha přivedl. Sultán potom řekl šejchovi: „To jsi ty, který řekl, že jsem tyran?“ — „Ano, jsi tyran a k činům tvého tyranství patří takové a takové skutky,“ a pak jich vypočítal velké množství, mezi nimi zničení města Dihlí a vyhnání jeho obyvatelstva. Sultán potom vytasil meč, podal jej vezírovi a řekl: „Potvrď, že jsem tyran, a usekni mi hlavu tímto mečem!“ Šihábu'd-dín však řekl: „Ten, kdo by to chtěl dosvědčit, by byl zabit, avšak ty sám znáš své tyranství.“ Sultán poručil, aby šejch byl předán emíru Nukbijovi, náčelníku písařů, který jej svázal čtyřmi provazy a přivázal mu ruce ke krku. Tak zůstal čtrnáct dní bez jídla a bez pití a každý den byl přiveden do audienčního sálu, kde mu shromáždění právníci a šejchové říkali: „Odvolej svou řeč!“ a on jim odpovídal: „Neodvolám a toužím, abych se stal jedním z mučedníků.“ Čtrnáctého dne mu sultán poslal jídlo, avšak šejch odmítl a řekl: „Mé věci již nejsou z tohoto světa, vrať jídlo sultánovi.“ Když se sultán dozvěděl o těch slovech, nařídil okamžitě, aby byl šejch nakrmen pěti vědry fekálií; lidé pověření těmito věcmi — je to skupina nevěřících Indů — smíchali to s vodou, položili šejcha na záda, otevřeli mu násilím ústa a nalévali mu to do hrdla. Následujícího dne byl pak doveden do domu soudce Sadr al-Džihána, kde se shromáždili právníci, šejchové a jiné významné osoby, a všichni jej žádali, aby odvolal svá slova.

Odmítl a pak mu usekli hlavu, nechť se nad ním Alláh slituje!

Sultán nařídil dvěma právníkům ze Sindu, aby se odebrali do jedné provincie společně s guvernérem, který byl pověřen její správou. Před odchodem jim řekl: „Svěřuji do vašich rukou záležitosti této provincie a jejích poddaných; tento emír bude s vámi jedině proto, aby jednal podle vašich rozkazů.“ Právníci odpověděli: „Bude lépe, jestliže budeme s ním jako dva svědci a budeme mu ukazovat cestu spravedlnosti, aby po ní mohl jíti.“ Sultán však řekl: „Vy tedy zamýšlíte jíst moje jmění a rozhazovat je a pak to svést na tohoto Turka, který nemá žádné znalosti!“ Oba právníci řekli: „Alláh nás toho uchraň, ó pane světa, vůbec jsme na to nepomyslili.“ Avšak sultán opakoval: „Nemáte jiné myšlenky než na tohle!“ Potom nařídil, aby byli předáni emírovi pověřenému tresty a mučením. Když se u něho octli, řekl jim: „Sultán vás chce zabít, přiznejte se tedy k tomu, z čeho vás obviňuje, a nenechte se mučit.“ Oba však odpověděli: „U Alláha, vskutku jsme mysli jenom to, co jsme řekli.“ Náčelník odpověděl, obraceje se ke svým pochopům: „Dejte jim něčeho ochutnat,“ chtěje tím říci — „z mučení“. Potom byli položeni na záda a každému byla umístěna na prsa železná rozžhavená deska, kterou za chvíli odstranili, když jim urvala kusy masa. Potom jim na rány lili moč a sypali popel a v té chvíli oba doznali, že nezamýšleli nic jiného než to, z čeho je sultán obvinil, že jsou zločinci, kteří zaslouží jedině smrt, že nemají žádné právo na život; sepsali to všechno vlastníma rukama a poslali přiznání soudci. Ten potvrdil jejich přiznání a bylo v něm napsáno, že se tak stalo bez jakéhokoliv nátlaku a násilí, protože kdyby byli řekli, že k tomu byli donuceni, byli by mučeni ještě více. A oba si mysli, že rychlé setnutí hlavy je lepší než pomalá a bolestná smrt mučením — a nechť se nad nimi Alláh slituje!

Avšak jedním z nejhorších činů tohoto sultána bylo, že donutil všechny obyvatele Dihlí opustit domovy. Příčinou toho bylo, že psali dopisy s hanlivými a urážlivými výroky proti němu, zapečetili je a nadepsali je: „Při hlavě pána světa, nikdo kromě něho je nesmí číst!“ Potom vyhazovali tyto dopisy v noci do audienčního sálu, a když vládce rozlomil pečeť, našel tam samé nadávky a urážky. Rozhodl se proto, že zničí Dihlí, a odkoupil ode všech obyvatel jejich domy a příbytky, zaplatil jim jejich cenu a nařídil, aby se všichni odebrali do Daulatábádu. Lidé zpočátku nechtěli uposlechnout, avšak potom vyvolávač začal hlásat, že po třech dnech nesmí již nikdo zůstat v Dihlí. Většina obyvatel tedy odešla, avšak mnozí se ukryli v domech, a sultán nařídil prohlídku, aby zjistil, zda tam někdo nezůstal. Jeho otroci našli na ulici dva muže, z nichž jeden byl chromý a druhý slepý, a přivedli je před sultána. Ten nařídil, aby chromý byl vystřelen z katapultu a slepý vláčen z Dihlí do Daulatábádu, což je čtyřicet dní cesty. Nešťastník se rozpadl během cesty a do Daulatábádu dospěla jenom jedna jeho noha. Potom odešli všichni z Dihlí, nechali tam svá zařízení i zboží a město bylo úplně opuštěno.

Jeden člověk, jemuž plně důvěřuji, mi vyprávěl, že jedné noci vystoupil sultán na střechu paláce, a dívá se na město, kde nebylo jediného ohně ani kouře, ani pochodně, pravil: „Nyní je má duše klidná a můj hněv usmířen.“ Později napsal obyvatelům různých měst, aby se přestěhovali do Dihlí a znovu je zalidnili, a výsledkem bylo zase jen to, že byla zruinována jejich města a Dihlí nebylo obydleno následkem své obrovské rozlohy, neboť je to jedno z největších měst na světě. A takto jsme je našli při svém příchodu, pusté a prázdné a jen s málo obyvateli.

A protože jsme se již obšírně zmínili o tomto sultánovi, a to jak o jeho dobrých, tak i špatných vlastnostech, přejdeme nyní k shrnutí událostí a bojů, které se odehrály za jeho vlády.

XVII. kapitola

VZPOURY, VÁLKY, POVSTÁNÍ

Když se stal Muhammad Šáh po smrti svého otce sultánem a když mu lidé odpřisáhli věrnost, dal předvést sultána Ghijásu'd-dína Bahádúra, kterého zajal sultán Tughluk. Odpustil mu, zlomil jeho pouta, obdaroval jej četnými dary, penězi, koni i slony a poslal jej zpět do jeho království v Bengálsku současně se synem jeho bratra Ibráhímem chánem, aby vládli společně. Nařídil, aby jména obou byla ražena na mincích a uváděna společně při páteční modlitbě. Vyžádal si také, aby Ghijásu'd-dín poslal svého syna Muhammada jako rukojmí. Ghijásu'd-dín odejel a plnil všechny sliby, které dal, až na to, že neposlal svého syna, jak bylo umluveno. Předstíral, že syn se tomu brání, a v dopisech užil nevhodných slov. Indický sultán proti němu vypravil vojsko, které Ghijásu'd-dína porazilo a zabilo; potom byla jeho kůže stažena, vycpána slamou a tak vystavována v různých provinciích.

Sultán Tughluk měl synovce jménem Bahá'u'd-dín Guštásp, který byl jmenován guvernérem jedné provincie. Když jeho strýc zemřel, Guštásp odmítl složit přísahu věrnosti jeho synovi. A byl to muž statečný a hrdinný. Sultán proti němu poslal vojsko, kterému veleli mocní

emíři a vrchní velení měl emír Chwádža Džihán. Jezdecko obou stran na sebe zaútočilo, strhla se prudká bitva a obě armády projevily mimořádnou statečnost; nakonec však sultánova vojska zvítězila a Guštásp uprchl k jednomu indickému vládci, zvanému *ráj* Kanbála — a slovo *ráj* u nich znamená stejně jako u křesťanů krále, zatímco Kanbála je jméno země, které tento *ráj* vládl. A tato země leží v nepřístupných horách a její vládce patřil k předním sultánům nevěřících.

Když Guštásp zamířil k tomuto vládci, byl pronásledován vojsky indického sultána, která pustošila tuto zemi. Situace nevěřícího vládce se tím zhoršila, protože měl jen málo zásob obilí; jal ho strach, že se vojsko zmocní jeho osoby, a řekl Guštáspovi: „Vidíš, v jakém stavu jsem se octl, a rozhodl jsem se zemřít se svou rodinou i s těmi, kteří mne následují. Odejdi k tomu a tomu vládci nevěřících a zůstaň u něho, on tě již ochrání.“ A poslal s ním několik lidí, aby jej tam dovedli; potom nařídil, aby byl připraven velký oheň. Když do něho vhodil své jmění, řekl svým ženám a dcerám: „Mám v úmyslu zemřít a ty, které chtějí jednat jako já, nechť tak učiní.“ Jeho ženy se potom omyly, natřely si těla santálovým dřevem, políbily před ním zemi a vrhly se do plamenů, takže všechny zahynuly. Manželky emírů, vezírů a jiných hodnostářů je v tom napodobily a podobně jednaly i jiné ženy. *Ráj* Kanbála se potom sám omyl, potřel se santálovým dřevem, vzal do rukou zbraně, avšak brnění si neoblékl. Lidé, kteří s ním chtěli zemřít, následovali jeho příkladu. Potom vyrazili vstříc sultánovým vojskům a bojovali, až všichni zahynuli. Města bylo dobyté, jeho obyvatelé byli vzati do zajetí, mezi nimi jedenáct synů *ráj* Kanbály; ti byli přivedeni k sultánovi a přijali islám. Sultán je povýšil na emíry, prokazoval jim pocty, a to jak pro jejich vznešený původ, tak i z úcty k jednání jejich otce. Viděl jsem z nich několik na sultá-

nově dvoře a zvláště jsem se spřátelil s Abú Muslimem, který byl pověřen střežením zapečetěné nádoby, z níž pil sultán vodu.

Po smrti *ráj* Kanbíly zamířilo sultánovo vojsko k zemi onoho nevěřícího vládce, k němuž se uchýlil Guštásp, a obklíčilo hlavní město. Vládce nechtěl jednat tak jako *ráj* Kanbíla, zmocnil se Guštáspa a vydal jej sultánově armádě. Ten byl poslán v poutech k sultánovi, který nařídil, aby byl doveden k svému ženskému příbuzenstvu, které jej zahrnulo nadávkami a poškrábalo v obličej. Sultán potom nařídil, aby byl stažen zaživa, a stalo se tak a jeho maso bylo uvařeno s rýží a posláno jeho rodině, zatímco zbytek byl dán na velkou mísu a předložen k jídlu slonům; ti však odmítli se ho dotknout. Pak byla jeho kůže vycpána slamou a spolu s kůží Ghijásu'd-dína Bahádúra vožena po provinciích. Když dospěly do Sindu, nařídil hlavní guvernér Kašlú chán, aby obě byly pohřbeny. Sultán se o tom dozvěděl a rozhodl se, že jej zahubí. Poslal pro něj, avšak Kašlú chán pochopil, že jej chce sultán zabít, a proto se vzbouřil. Byl však poražen a v bitvě padl.

Deset dní od Dihlí se tyčí velké pohoří Karáčíl (Himálaj), jehož délka je na tři měsíce cesty. Tamní sultán patřil k nejmnocnějším nevěřícím vládcům a sultán Muhammad Šáh vyslal proti němu emíra Nukbíju se sto tisíci jezdců a velkým množstvím pěších. Vojsko dobylo města Džidíji, které leží na úpatí hor, a celého jeho okolí, zajímalo, loupilo a pálilo. Nevěřící utekli na vrcholky hor, opustili svou zemi, stáda i poklady svých králů. Tímto pohořím vede jen jedna cesta, na jejíž jedné straně je propast a na druhé se tyčí hory a může po ní jet jen jeden jezdec. Muslimské vojsko sultána z Dihlí vystoupilo po této cestě a zmocnilo se města Warangalu, které leží na vrcholku hory. Obsadilo všechno okolí a pak emír napsal sultánovi zprávu o vítěz-

ství. V době silných dešťů se mezi vojskem rozmohla epidemie, která je značně oslabila; koně umírali a luky pukaly, takže velitel požádal o dovolení opustit hornatou krajinu na dobu dešťů a stáhnout se do nížiny; po skončení dešťů chtěl potom znovu obsadit dobytá místa. Po obdržení sultánova svolení vzal emír všechnu nashromážděnou kořist, jak zásoby, tak i drahé kovy a kameny, a rozdělil je mezi vojáky, aby to donesli na úpatí hor. Když nevěřící zjistili, že muslimové ustupují, obsadili všechny průsmyky a soutěsky v horách a potom začali kácet prastaré stromy a vrhali je dolů z hor na vojsko. Většina vojáků zahynula, nevěřící se zmocnili pokladů, zboží, koní a zbraní a z celé armády se zachránili jenom tři velitelé, mezi nimi emír Nukbíja. Tato katastrofa velmi postihla a oslabila vojsko a sultán krátce nato uzavřel s obyvateli toho pohoří mír s podmínkou, že mu budou platit jistý poplatek, neboť jejich úrodná půda leží pod horami a mohou ji obdělávat jen se svolením sultána.

Potom se vzbouřil šeríf Džalálu' d-dín, guvernér země Ma'bar, a sultán proti němu vytáhl osobně; v téže době se spiklo několik emírů proti vezíru Chwádža Džihánovi, mezi nimi i jeho vlastní synovec, avšak byli prozrazeni a posláni v poutech k sultánovi. Byl jsem právě u sultána, když byli spiklenci přivedeni a vládce nařídil, aby byli hozeni slonům, kteří jsou vycvičeni k zabíjení lidí. Tito sloni mají kly pokryty ostrými železy a jejich hroty jsou jako nože. Když je odsouzený vržen před slona, ten jej obejmě chobotem a vyhodí ho do vzduchu, potom jej nabere na kly a hodí si jej k nohám a tam položí na jeho hrud' jednu z předních nohou. Potom učiní to, co mu poručí jeho vůdce, který se řídí rozkazy sultánovými. Jestliže si sultán přeje, aby byl odsouzený rozsekán na kusy, slon to provede těmi železy, o nichž jsme se zmínili, a když sultán poručí, aby jej nechal, nechá jej; potom je odsouze-

nému stažena kůže. A tak také se stalo s těmi lidmi, které jsem viděl.

Když byl sultán hotov s přípravami pro toto tažení, nařídil mi, abych zůstal v Dhlí, jak budu o tom vyprávět dále. V té době se vzbouřil také guvernér města Láhauru, ale byl poražen vezírem. Sultán mezitím dorazil na svém tažení proti šerífu Džalálu'd-dínovi do země Tilink a usadil se v hlavním městě Badrakútu, vzdáleném tři měsíce od země Ma'bar. Tehdy vypukla mezi jeho vojskem epidemie a velké množství vojáků pomřelo; sultán se proto rozhodl vrátit do Daulatábádu, avšak jednotlivé provincie se bouřily, všude bylo bezvládí a málo chybělo, aby sultán ztratil veškerou svou moc.

Při návratu sultán onemocněl a po zemi se rozlétna zpráva, že zemřel, což způsobilo další odpadnutí provincií. Tak se vzbouřil i šeríf Ibráhím, místodržící v zemi Hánsí a Sarasatí, syn šerífa Džalálu'd-dína, který vedl revoltu v Ma'baru. Byl to člověk statečný, štedrý a krásného obličeje. Byl jsem ženat s jeho sestrou jménem Húrnasab, která byla velmi zbožná a modlila se celé noci a bez ustání vzývala Alláha. Měli jsme spolu dceru, avšak nevím, co se s oběma stalo. Později byl šeríf Ibráhím zajat a popraven. Proti sultánovi vystoupil také guvernér země Tilink, avšak po porážce se dostalo milosti jak jemu, tak jeho vojsku a obyvatelstvu.

V oné době byla celá země postižena suchem, a proto sultán vytáhl s celým vojskem, aby se utábořil na březích řeky Gangy, deset dní od Dhlí. Je to ta řeka, ke které konají Indové pouti. Sultán nařídil, aby si lidé postavili pevné příbytky na břehu řeky; do té doby stavěly jenom chýše ze sušené trávy, takže oheň často natropil velké škody. Lidé začali vykopávat velké jeskyně pod zemí, takže když vznikl požár, hodili do nich své věci a přikryli je hlínou. V té době jsem přijel do sultánova ležení; území, které

bylo na západ od řeky Gangy, kde se zdržoval sultán, bylo postiženo suchem, zatímco krajiny na východ byly vším hojně zásobeny. Proto sem byli posláni všichni sloni a většina koní a mezků, aby využili vhodných pastvin. Dozorem nad tím vším i dodáváním potravin sultánovu vojsku byl pověřen emír Ajnu'l-mulk, který měl čtyři bratry. Všichni se spikli a chtěli využít příznivé situace, aby se Ajnu'l-mulk stal vládcem.

Avšak indický král má ten zvyk, že ke každému emírovi, velkému či malému, přiděluje jednoho ze svých otroků, který je zvědem a zpravuje sultána o všem, co se děje. Sultán také umísťuje v domech otrokyně, které mají podobný úkol; a existují také ženy, nazývané „metařky“, které vstupují bez dovolení do různých domů a tam jim otrokyně sdělují vše, co se dozvěděly. Metařky potom informují náčelníka zpravodajské služby a ten zase sultána. Vypráví se, že jeden emír spal se svou ženou a chtěl s ní mít styk, avšak ta jej zapřísahala „při hlavě sultánově“, aby tak nečinil. Nicméně na to nedbal; a hned ráno pro něj poslal sultán a vyprávěl mu přesně, co se stalo, a bylo to příčinou záhuby toho emíra.

Sultán měl jako zvěda u emíra Ajnu'l-mulka svého otroka Málík Šáha, který jej zpravil o tom, že tento emír se dal na útěk a že překročil již řeku, aby se dostal ke svým bratrům. Sultán již myslel, že jeho záhuba je blížká, neboť všechny koně, slony a zásoby obilí měl v rukou Ajnu'l-mulk, kdežto jeho vlastní vojsko bylo rozptýleno. Chtěl se tedy vrátit do Dihlí, aby shromáždil armádu a pak vytáhl proti vzbouřenci; konal o tom poradu se svými emíry, kteří nesouhlasili s jeho plánem a řekli: „Ó pane světa, jestliže se vrátíš do hlavního města, rebel se o tom dozví; jeho postavení se zlepší, sebere vojsko a všichni nespokojenci a ti, kteří si přejí občanskou válku, se u něho shromáždí. Bude lépe, jestliže jej okamžitě napadneme, dříve

než se jeho moc upevní.“ Sultán uposlechl této rady a ještě téže noci napsal všem velitelům posádek v okolí, aby se k němu ihned přidali. Při té příležitosti použil této válečné lsti: když mělo do jeho ležení přijet sto jezdců, vyslal jim v noci naproti několik tisíc, takže když ráno vjeli všichni do tábora, vypadalo to, jako by ti všichni byli novou posilou. Sultán se potom pohyboval po břehu řeky, aby měl v zádech jako oporu město Kanaudž, a opřel se o ně pro jeho sílu a pevnost. K tomuto městu byla vzdálenost tří dnů pochodu. Sultán nařídil, aby první část vojska vytrhla, a uspořádal své voje do bitevního šiku; kdykoliv byla učiněna zastávka, postavili se všichni do jedné řady. Před každým vojákem byly jeho zbraně, vedle stál jeho kůň a každý byl opatřen malým stanem, v němž jedl a myl se. Hlavní sídlo bylo daleko od vojska, avšak během těch tří dnů sultán nevešel ani jednou do svého stanu a ani jednou si neodpočinul ve stínu.

Byl jsem v oněch dnech stále ve stanu v doprovodu svých otrokyň. Jeden z mých otroků jménem Sunbul mne zavolal a pobídl mě k chvatu, a jakmile jsem vyšel ven, řekl mi: „Sultán právě nařídil, že bude popraven každý, kdo bude nalezen se svou ženou nebo otrokyní.“ Emíři však v té věci zakročili a sultán potom poručil, že v táboře nesmí zůstat žádná žena a že všechny mají být odvedeny do blízkého hradu; a skutečně od té doby nebylo vidět v táboře jedinou ženu, ba ani u sultána.

Tuto první noc jsme strávili v bitevním šiku a nazítří sultán rozdělil armádu na menší oddíly a každému oddílu přidělil slony, pokryté brněním a nesoucí věže, v nichž byli umístěni bojovníci. Vojsko se odělo do brnění, připravovalo se k boji a strávilo druhou noc ve zbraních. Třetího dne došla zpráva, že vzbouřenec Ajnu'l-mulk překročil řeku; sultána se zmocnily obavy a jalo ho podezření, zda se vzbouřenec nedomluvil již s jeho emíry, kteří

byli v jeho okolí. Okamžitě nařídil, aby byli jeho nejbližšímu okolí rozdáni čistokrevní koně, a také já jsem dostal svůj podíl. Potom byl pochod uspíšen a večer jsme dorazili k městu Kanaudži, neboť měl strach, aby nepřítel sem nepřišel dříve. Celou noc strávil sultán tím, že řadil vojska a provedl prohlídku také u nás, kteří jsme tvořili předvoj; byl s námi jeho bratranec Fírúz, emír Ghadá a ještě řada významných cizinců. Sultán nás přiřadil ke svému dvoranstvu a řekl nám: „Jste mi velmi drazí a není třeba, abyste mne opouštěli!“

Před svítáním podnikl Ajnu'l-mulk útok na náš předvoj, kterému velel vezír Chwádža Džihán. Strhl se velký křik, avšak sultán nařídil, že nikdo nesmí opustit své místo a že všichni musí bojovat jedině meči. Vojáci je vytasili, vrhli se na nepřitele a rozpoutal se prudký boj. Heslem sultánské armády byla slova „Dihlí“ a „Ghazna“, a kdykoliv se střetl někdo s jezdcem, zvolal „Dihlí“; jestliže odpověděl „Ghazna“, věděl, že je to přítel; ne-li, bojoval s ním. Cílem rebela bylo podniknout přímý útok na místo, kde byl sultán, avšak jeho průvodce se zmýlil a vedl jej na stanoviště vezírovo; Ajnu'l-mulk mu za to uřadil hlavu. Ve vojsku vezírově byli hlavně Peršani, Turci a Churásanci, všichni nepřátelé Indů, a proto v tomto boji zvítězili. Při rozednění dalo se povstalecké vojsko, čítající okolo padesáti tisíc mužů, na útěk.

Ajnu'l-mulk byl zajat zradou jednoho svého emíra, který jej dovedl k vezíru Chwádža Džihánovi. Stalo se to ráno, prohlížel jsem si právě slony a prapory, s nimiž přišli před sultána, když za mnou přišel jakýsi muž a sdělil mi, že byl Ajnu'l-mulk zajat a že je již v moci vezírově. Nechtěl jsem tomu věřit, avšak za nějakou chvíli přišel emír Timúr, vzal mne za ruku a řekl: „Raduj se, zmocnili jsme se Ajnu'l-mulka a je u vezíra.“ Za chvíli již jsme se vydali se sultánem do rebelova ležení na břehu Gangy; byli zde již

vojáci, kteří plenili vše, co našli. Většina nepřátelského vojska se vrhla do řeky a mnozí utonuli. Potom byl přiveden před sultána vzbouřený emír, byl posazen na býka zcela nahý kromě kusu látky kolem boků. Později sultán nařídil, aby byl oblečen do šatů honáků dobytka, aby mu byly dány čtyři řetězy na nohy a aby mu byly přivázány ruce ke krku. Odpoledne pak byla propuštěna většina těch, kteří byli s Ajnu'l-mulkem, na svobodu, a byli to honáci dobytka, drobní obchodníci, služebníci a ostatní bezvýznamní lidé. K večeru byli před sultána předvedeni šedesát dva hlavní přívrženci Ajnu'l-mulka a všichni byli hozeni slonům; ti je rozsekali svými železem pokrytými kly a vyhazovali je do vzduchu. Během celé popravy bylo troubeno na rohy a na trubky a tlučeno na bubny; Ajnu'l-mulk stál v popředí a díval se na ten masakr, potom byl odveden zpět do vězení.

Sultán zůstal ještě několik dní u brodu přes řeku, neboť bylo málo plavidel a mnoho lidí. Jeho osobní věci a poklady byly přeneseny přes řeku na slonech a sultán rozdělil tato zvířata mezi své dvořany, aby mohla být přepravena zavazadla. Také já jsem dostal jednoho slona, který přenesl všechny mé věci.

Po svém vítězství nad Ajnu'l-mulkem vrátil se sultán do Dihlí po nepřítomnosti, která trvala dva a půl roku. Ajnu'l-mulkovi dal milost stejně jako guvernérům země Tilink a oba byli pověřeni novou funkcí, dozorem nad královskými zahradami. Sultán jim dodal oděvy a koně a určil jejich denní příděl mouky a masa.

Potom ještě vypukla řada jiných povstání, neboť skoro všichni guvernérů se postupně vzbouřili. Nicméně sultán poslal proti všem vojska, která zvítězila nad rebely; někteří byli popraveni, jiným byla dána milost.

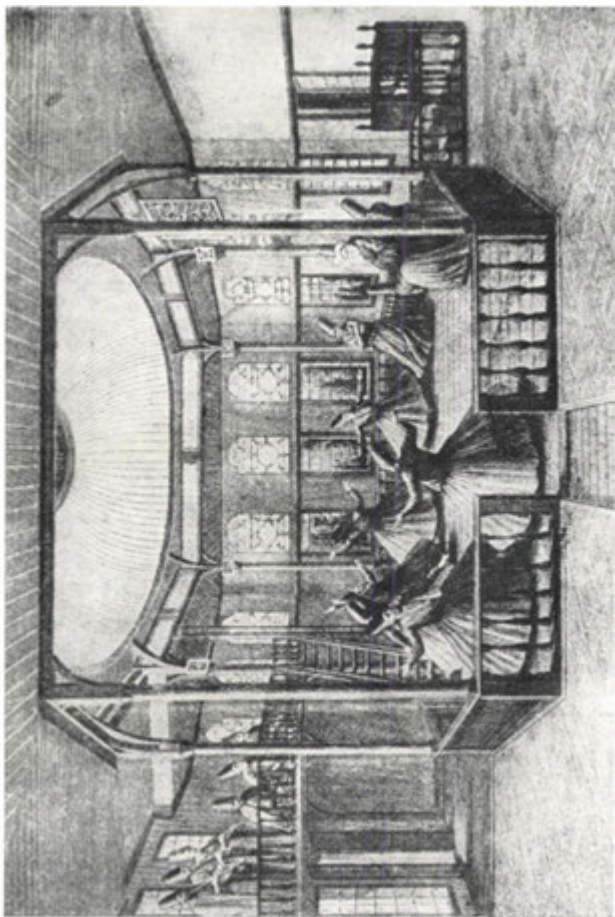
V době, kdy sultán byl mimo hlavní město a táhl proti zemi Ma'bar, vypuklo velké sucho a hladomor. Jedna

23. Plachetní loď

24. Sultán Muhammad Tughluk ve společnosti tanečnic a zpěvaček

25. Tančící derviši

26. Návštěva u poustevníka

měřice obilí dosáhla ceny šedesáti dirhamů i více a situace se stále zhoršovala. Jednoho dne, když jsem vyšel z města, abych se setkal s vezírem, jsem spatřil tři ženy, jak rozřezávají na kousky kůži z koně, který byl mrtvý již několik měsíců, a pak to jedly. Ostatně kůže byly všeobecně vařeny a prodávány na trzích. Když byl porážen dobytek, lidé se hrnuli, aby zachytili krev a pili ji.

Když hladomor ještě zesílil, sultán nařídil, aby byly všemu obyvatelstvu Dihlí rozdány potraviny na šest měsíců. Soudcové, písaři a velitelé procházeli ulicemi a čtvrtěmi, se-pisovali lidi a dávali každému zásoby na půl roku, a to půl druhé libry na osobu a na den. V oné době jsem rozdával chudým jídlo, které jsem dával připravovat v mauzoleu sultána Kutbu'd-dína, jak se o tom ještě zmíním.

Protože jsme již dostatečně hovořili o historii tohoto sultána a o událostech, jež se sběhly v době jeho vlády, vraťme se nyní k tomu, co se týká nás. A budu vyprávět o svém příchodu do Dihlí, o svízelné situaci, v níž jsem se tam octl, a to až do chvíle, kdy jsem opustil sultánovy služby. Potom pohovořím o tom, jak jsem se od něho odloučil, abych se vydal jako vyslanec do Číny, a nakonec se zmíním o svém návratu do vlasti, bude-li Alláh chtít!

XVIII. kapitola

POHNUTÝ ŽIVOT V DIHLÍ

Do Dihlí jsme přijeli v době, kdy sultán byl nepřítomen, avšak ihned jsme zamířili do paláce a prošli všemi branami až ke třetí. Zde jsme našli *nakíby*, o nichž již byla zmínka, a jejich náčelník nás uvedl do nádherného a rozlehlého audienčního sálu, kde nás očekával vezír Chwádža Džihán. Když jsme prošli třetí branou, uviděli jsme obrovskou přijímací místnost, zvanou Hazár ustún (Tisíc sloupů), kde sultán koná veřejné audience. Zde se vezír poklonil tak hluboce, že se jeho čelo skoro dotýkalo země; také my jsme pozdravili a uklonili se dotýkajíce se prsty podlahy směrem k místu, kde stál sultánský trůn. Když jsme skončili tento obřad, *nakíbové* nahlas zvolali „bismilláhi“ a pak jsme se vzdálili.

Potom jsme navštívili sultánovu matku jménem Machdúma Džihán (Paní světa); je to žena ctnostná, zbožná a štedrá a založila mnoho záwíjí, kde se podává pocestným jídlo. Sultánova matka je slepá a její syn se k ní chová s nesmírnou úctou a mimořádným ohledem. Když jsme tedy vyšli ze sultánova paláce, odebral se s námi vezír k Báb as-Sarf, jak Indové nazývají bránu do harému, kde sídlí Paní světa. U brány jsme sestoupili s koní a každý

z nás nesl vhodný dar podle svých možností. Po vstupu do sálu jsme se hluboce uklonili a sekretář, který seděl u brány, zapsal naše dary. Potom přišla skupina eunuchů a jejich náčelníci zamířili k vezírovi a něco s ním potichu hovořili, načež se vrátili do paláce, pak opět přišli k vezírovi a znovu se vrátili. Celou tu dobu jsme stáli venku, potom nás posadili na jakousi lavici. Mezitím bylo přineseno jídlo ve zlatých nádobách, poháry na pití a jiné věci, všechno ze zlata. Jídlo bylo prostřeno na dvou ubrusech a na každém ubruse byly dvě řady; v čelo každé řady byl posazen nejvýznamnější z přítomných. Když jsme přicházeli k jídlu, komoří a dvořané se ukláněli a my jsme jim odpovídali na pozdrav. Pak byl podáván šerbet, a když jsme pili, komoří říkali „bismilláhi“, a to se opakovalo při jídle i při podávání betelu. Nakonec jsme se odebrali na místo, kde nám byla rozdána čestná roucha z hedvábí protkávaného zlatem. U vrat paláce jsme se znovu uklonili a potom jsme ještě dostali hedvábné, lněné a bavlněné látky.

Odtud jsme se odebrali do domu, který byl již pro nás připraven, a sem byly za námi poslány všechny dary na uvítanou. V domě jsem našel vše potřebné, podušky, koberce, matrace, nádoby i postel. Indické postele jsou velmi lehké, takže je unese snadno jeden člověk; každý cestující ji s sebou vozí a otrok ji nese na hlavě. Postel se skládá ze čtyř kuželovitých nohou, mezi nimiž jsou čtyři tyče a mezi těmi je napnuto pletivo z hedvábí nebo z bavlny. Když se na ni člověk položí, není již ničeho zapotřebí, aby byla změkčena, neboť je sama o sobě pružná a měkká. Kromě toho jsem dostal dvě matrace, dva polštáře a vatovanou přikrývku, vše z hedvábí. Je zde zvykem, že lidé potahují matrace a pokrývky lněnými nebo bavlněnými povlaky, takže když se zašpiní, mohou být vyprány jenom tyto povlaky, zatímco vnitřní části zůstávají čisté.

Ještě téže noci přišli dva sluhové, z nichž jeden byl mlynář a druhý řezník, a bylo nám řečeno, abychom od prvního vzali tolik a tolik mouky a od druhého stejné množství masa — a to vše podle váhových jednotek, na něž si teď nemohu vzpomenout. Vše to tvořilo součást hostiny na uvítanou, kterou dala připravit sultánova matka.

Nazítří jsme odjeli na koních do sultánova paláce, abychom pozdravili vezíra; dal mi dva pytle peněz, každý s tisíci stříbrnými dínáry, a řekl: „To je pro umytí vaší hlavy.“ Nádavkem mi věnoval ještě roucho z jemných kozích chlupů. Potom byl pořízen seznam všech mých společníků, sluhů a otroků a všichni byli rozděleni do čtyř kategorií: každý z první kategorie dostal dvě stě dínárů, z druhé sto padesát, ze třetí sto a ze čtvrté sedmdesát pět dínárů. Bylo jich se mnou celkem asi čtyřicet a celkový obnos činil více než čtyři tisíce dínárů. Potom bylo stanoveno množství jídla, které nám sultán dal: tisíc indických liber mouky, tisíc liber masa, velké množství cukru, másla a ořechů, dnes již si nemohu přesně vzpomenout, kolik čeho bylo, a nakonec tisíc listů betelu. A jedna indická libra se rovná deseti maghribským a dvaceti pěti egyptským.

Asi půl druhého měsíce po příchodu do Dihlí mi zemřela dcera, stará necelý rok. Zpráva o tom se donesla k vezírovi, který nařídil, aby byla pochována v jedné jím založené záviji. Vezír o tom napsal sultánovi a obdržel odpověď navečer příštího dne, ačkoliv místo, kde sultán v onu dobu byl na lovu, bylo vzdáleno od Dihlí deset dní cesty.

V Indii je zvykem, že lidé chodí k hrobu zemřelého ráno třetího dne po pohřbu. Okolo hrobu rozprostrou koberce, látky a na hrob kladou květiny, které jsou v Indii v květu celý rok. Hrob je ozdoben také pomerančovými a citrónovými větvemi, na nichž je ještě ovoce; jestliže na nich ovoce není, přiváží je tam provazy. Na hrob jsou

také položeny kokosové ořechy a sušené ovoce. Potom se shromáždí lidé, jsou přineseny korány a je z nich předcítáno; když předcítání skončí, je všem podáván sirup, lidé jsou pokropeni růžovou vodou a nakonec je rozdáván betel.

Když nastalo ráno třetího dne po pohřbu mé dcerky, vydal jsem se časně, jak je zvykem v těchto případech, ke hrobu a připravil všechno to, o čem byla zmínka. Po příchodu jsem zjistil, že vezír již nařídil, aby vše bylo zařízeno. Nad hrobem byl postaven velký stan. Obřadu se účastnila řada emírů a významných osobností z města. Když jsem přišel, všichni již zaujali svá místa a četli korán. Posadil jsem se se svými přáteli vedle hrobky, a když skončilo čtení, recitátoři přednesli překrásnými hlasy několik veršů. Potom se zvedl soudce a pronesl pohřební řeč nad zemřelým dítětem a zakončil ji chválou sultána. Když bylo proneseno jméno vládce, všichni povstali a poklonili se; pak si zase sedli a soudce potom pronesl ještě pěknou modlitbu. Vrchní komoří a jeho druhové vzali nádoby s růžovou vodou a pokropili všechny přítomné a potom podávali poháry naplněné nápojem připraveným z rostlin a nakonec betel. Bylo přineseno jedenáct čestných rouch pro mne a mé společníky.

Potom jsme vsedli na koně a odjeli do sultánského paláce, kde jsme se podle zvyku uklonili před trůnem. Sotva jsem se vrátil domů, bylo přineseno jídlo od sultánovy matky a bylo čím naplnit dům můj i mých společníků, kteří se všichni najedli, dali najíst chudým a ještě zbylo mnoho chleba a cukrovinek a kandysovaného cukru; ten zbytek nám stačil na několik dní. Vše to bylo z příkazu sultána.

Za nějakou dobu eunuchové Paní světa se objevili u mého domu s palankinem, to je druh nosítek, kterého je užíváno pro nošení žen a často i mužů. Podobá se trůnu a je potažen hedvábnými a bavlněnými potahy a nad ním se zvedá

dřevěný hrot podobný tomu, jaký je u nás na slunečnicích. Osm mužů, rozdělených na dvě poloviny, se střídá v jeho nesení; čtyři odpočívají a čtyři jej nesou na svých ramenou. Tyto povozy v Indii znamenají totéž, co osli v Egyptě, a většina lidí koná cesty jedině v těchto nosítkách. Ten, kdo má otroky, dává se jimi nosit, a kdo je nemá, najme si k tomu lidi, kteří postávají na tržištích, u sultánského paláce a někdy i u domů občanů. Palankiny, kterých používají ženy, jsou přikryty hedvábným závojem, a tak tomu bylo i u povozu, který přinesli eunuchové z paláce sultánovy matky. Posadili do něho moji otrokyni, to je matku zemřelého dítěte; poslal jsem s nimi jednu tureckou otrokyni, kterou jsem daroval sultánově matce. Moje otrokyně zůstala v paláci přes noc a nazítří se vrátila a dostala tam tisíc stříbrných dínárů, náramky ze zlata a drahých kamenů, zlatý půlměsíc, lněnou košili prošívanou zlatem, celé hedvábné roucho, rovněž zlatem protkávané, a celou bednu jiných šatů. Když jsem viděl všechny ty věci, rozdál jsem je svým společníkům a věřitelům na důkaz dobré vůle a své velkorysosti, protože sultánovi zpravodajové podávali zprávy o všem, co jsem dělal.

Během mého pobytu v Dhlí mi sultán přidělil několik vesnic, jejichž roční příjem vynášel asi pět tisíc dínárů. Vezír a členové díwánu mne o tom zpravili a vypravil jsem se do těch míst. Byla to vesnice Badalí, vesnice Basahí a půl jiné vesnice jménem Balara; všechny byly vzdáleny šestnáct mil od Dhlí, v okrese Hindúbút.

V té době přišlo do Dhlí velké množství zajatých nevěřících a vezír mi z nich poslal deset otrokyň. Jednu jsem ihned dal tomu, který je přivedl, avšak nebyl spokojen; tři další si vzali moji společníci, ale co se stalo s ostatními, již ani nevím. Tyto zajatkyně nemají v Indii skoro žádnou cenu, protože jsou špinavé a neznají nic ze způsobů městského života; ba i ty, které jsou trochu vzdělané, jsou laciné

a nikdo si nepotřebuje kupovat zajatkyně. Nevěřící sídlí na území a v osadách, které sousedí s územím muslimů, kteří nad nimi zvítězili. Tito nevěřící se opevňují v horách a nepřístupných místech a zdržují se v bambusových houštinách, které jsou pro ně mocnou pevností. Uvnitř střeží svůj dobytek a mají tam svá pole.

Čtvrtého dne měsíce šawwálu se sultán vrátil do hradu Tilbat, sedm mil od města. Obdrželi jsme od vezíra nařízení, abychom se tam vydali; i vyrazili jsme všichni, každý se svým darem koní, velbloudů, ovoce, mečů, otroků a ovcí, a shromáždili jsme se u brány hradu. Příchozí pak byli přiváděni k sultánovi v pořadí svých hodností a byli obdarováni lněnými rouchy prošívanými zlatem. Když přišla řada na mne, vstoupil jsem a spatřil jsem sultána, který seděl v křesle; nejdříve jsem jej považoval za jednoho z komořích, avšak potom jsem u něho spatřil emíra jeho důvěrníků, kterého jsem znal již od dřívějšíka. Komoří mi vyšel vstříc a já jsem se uklonil; v té chvíli zvolal emír důvěrníků: „Ve jménu Alláha, náš pán Badru'd-dín!“ Tak jsem byl nazýván v Indii a „náš pán“ je titul, který dávají všem učencům.

Přiblížil jsem se, sultán mne vzal za ruku, potřásl mi jí, a stále ji drže, řekl mi persky: „Sestoupilo požehnání, tvůj příchod budiž požehnán a šťastný, buď klidný; budu vůči tobě milosrdný a dám ti tolik bohatství, že o tom uslyší tvoji krajané a přijdou, aby se k tobě připojili.“ Potom se mne vyptával na mou vlast a sdělil jsem mu, že jsem z Maghribu. Zeptal se: „Ze země Abdu'l-Mu'mina?“ Kdykoliv mi řekl nějaké laskavé slovo, políbil jsem mu ruku a učinil jsem tak celkem sedmkrát. Pak mne oděl do čestného roucha a já jsem odešel.

Následující den obdržel každý z nás osedlaného koně z královských stájí. Sultán potom vsedl na koně, aby vjel do města, a my jsme učinili totéž a jeli jsme v přední

části průvodu; jeho slavnostní vjezd jsem popsal již dříve.

V pátek, druhého dne po sultánově příjezdu do Dhlí, jsme se odebrali k bráně audienčního sálu a posadili jsme se na lavicích u třetí brány, protože ještě nepřišlo povolení k našemu vstupu. Potom vyšel komoří, řekl písařům, aby zapsali naše jména, a dovolil, abych vstoupil já a několik mých společníků; počet těch, kteří se mnou vešli, činil celkem osm. Byly přineseny pytle peněz a váhy a vrchní soudce a písaři se za ně posadili; potom vyvolávali jména význačných mužů a cizinců, kteří se zdržovali u brány, a každému dali část těchto pytlů s penězi. Dostal jsem tenkrát pět tisíc dínárů a celková suma, kterou sultánova matka rozdala na počest návratu svého syna, činila toho dne sto tisíc dínárů.

Později nás sultán pozval, abychom pojedli v jeho přítomnosti, vyptával se nás na naše poměry a laskavě s námi pohovořil. Jednou nám také řekl: „Poctili jste nás svou návštěvou v této zemi a ani nevím, jak bych se vám odměnil. Ten z vás, kdo je starý, bude považován za mého otce, kdo je středního věku, za mého bratra, a kdo je ještě mladý, bude jako můj syn. V celém mém království není nádhernějšího místa než toto město a já vám je dávám.“ Poděkovali jsme mu a svolávali na něj požehnání. Pak nám přidělil pevné příjmy a já jsem dostal dvanáct tisíc dínárů ročně a přidal mi ještě dvě vesnice k oněm třem, které jsem dostal již dříve; jmenovaly se Džauza a Malikpúr.

Jednoho dne k nám sultán poslal dva emíry, kteří nám řekli: „Pán světa vám vzkazuje: jestli je kdo z vás s to zastávat úřad vezíra, sekretáře, důstojníka, soudce, profesora nebo představeného záwije, já — Pán světa — mu takové místo dám.“ Zpočátku jsme všichni mlčeli, protože jsme měli v úmyslu získat tu bohatství a potom se vrátit do své země. Potom se několik z nás ujalo slova a řekli, že jsou ochotni přijmout vhodné úřady. Tehdy se na mne

jeden z emírů obrátil a řekl mi arabsky: „A co řekneš ty, můj pane?“ Odpověděl jsem: „Ani úřad vezíra, ani sekretáře není pro mne, ale místo soudce nebo šejcha je mé povolání a povolání mých předků. Co se týká velitelské hodnosti, víte dobře, že všichni cizinci byli obráceni na islám meči Arabů.“

Když se o tom sultán dozvěděl, zaradoval se z mých slov a okamžitě nás pozval k sobě na hostinu do paláce. Pojedli jsme s ním a potom jsme se vzdálili a čekali jsme před sálem s tisíci sloupy; moji druhové si sedli, ale já jsem odešel, protože jsem měl vřed, který mi bránil si sednout. Sultán nás potom pozval podruhé, moji společníci k němu šli a omluvili mne; vrátil jsem se až po odpolední modlitbě a pomodlil jsem se večerní i noční modlitbu v audienčním sále.

Potom jsme byli znovu předvoláni před sultána, který určil každému jeho funkci i příjmy. Sultán seděl na střeše svého paláce, a když jsem k němu přišel a pozdravil, pravil mi jeden z hodnostářů: „Ukloň se a vzdej poctu, neboť Pán světa tě jmenoval soudcem v hlavním městě království, v Dhlí; tvůj plat byl určen na dvanáct tisíc dínárů ročně a můžeš si vyzvednout tuto částku již zítra v pokladně. Dává ti dále osedlaného koně a čestné roucho.“ Hluboce jsem se uklonil, emír mne vzal za ruku a dovedl mne k vládci, který mi řekl: „Nemysli si, že soudcovský úřad v Dhlí je nějaké nepatrné zaměstnání, naopak, my mu přikládáme velký význam.“ Porozuměl jsem dobře všemu, co říkal, avšak nemohl jsem patřičně odpovědět v jeho jazyce; sultán zase rozuměl arabsky, avšak mluvit uměl jen málo. Pravil jsem: „Ó můj pane, já jsem přívržencem školy Málikovy, zatímco zdejší lidé se hlásí ke směru Abú Hanífy; kromě toho neznám zdejší jazyk.“ Sultán však odpověděl: „Již jsem určil tvé dva zástupce, Bahá'u'd-dína al-Multáního a Kamálu'd-dína al-Bidžnauriho, kteří ti

budou pomáhat a radit, a ty budeš potvrzovat soudní výroky; a budeš u mne jako můj syn.“ Řekl jsem: „Nikoli, váš otrok a sluha,“ načež arabsky odpověděl: „Naopak, ty jsi naším pánem a vládcem.“ Potom se obrátil k jednomu hodnostáři a řekl mu: „V případě, že mu nebude stačit to, co jsem mu určil — je to přece člověk, který má velké výdaje — tedy mu přidám ještě záwiji, je-li schopen se o ni starat.“ Pak jsme se všichni vzdálili a vše to se odehrálo v první třetině noci, když již bylo odtroubeno. V Indii je totiž zvykem, že nikdo nesmí vyjít na ulici po odtroubení, a čekali jsme tedy na vezíra, abychom odešli v jeho průvodu. Brány města byly již uzavřeny a tak jsme strávili noc u jednoho šejcha z Iráku, který byl pověřen obchodovat se sultánovým majetkem a kupovat pro něj zbraně v Iráku a v Churásánu.

Nazítří nás sultán opět pozval a obdrželi jsme peníze, koně a roucha. Každý z nás vzal pytel peněz na rameno, vstoupil do sálu a uklonil se. Sultán dal mým společníkům ještě dva tisíce dínárů a deset oděvů, ale přátelům jiných osob nedal nic, neboť moji druhové měli chování i zevnějšek, které se sultánovi líbily.

Jednoho dne jsem seděl v oné části paláce, která je určena pro audience; bylo to již nějakou dobu po tom, co jsem přijal úřad soudcovský i sultánovy dary. Seděl jsem pod stromem a byl se mnou učený kazatel Násiru'd-dín at-Tirmizí. Za chvíli vyšel jeden komoří, zavolal mého přítele, který se odebral k vládci a dostal od něho čestné roucho a korán zdobený drahokamy. Potom ten komoří přišel ke mně a řekl: „Dej mi něco a já ti opatřím poukázku na dvanáct tisíc dínárů, které ti určil Pán světa.“ Nevěřil jsem mu a myslil jsem si, že mne chce podvést, avšak trval na svém a nakonec jeden z mých přátel řekl: „Tak mu to dám tedy já,“ a dal mu dva nebo tři dínáry a komoří přinesl poukázku na uvedenou částku; bylo na ní napsáno:

„Pán světa nařizuje, aby byla z jeho bohaté pokladnice vyplacena taková a taková částka tomu a tomu prostřednictvím toho a toho.“ A ten, kdo předává tento rozkaz, se na něj podepíše a pak se na něj podepíší ještě tři emíři. Potom je poukázka poslána do kanceláře vezíra, kde písaři pořídí její kopii, pak je postoupena kontrolnímu úřadu a potom do inspekčního. Nakonec je napsána *parwána*, a to je vezírovo nařízení pokladníkovi, aby vyplatil tu částku. Pokladník ji vezme do své kanceláře a každý den píše soupis všech obnosů, které sultán nařídil vyplatit, a pak mu je předkládá. Když sultán chce, aby jejich výplata byla urychlena, dá k tomu příkaz, a když si přeje, aby se s ní počkalo, je výplata zadržena. V každém případě však k výplatě dojde, byť to bylo i po dlouhé době. Těch dvanáct tisíc dínárů jsem spatřil až za šest měsíců a dostal jsem je teprve potom i s jinými částkami, jak o tom budu dále vyprávět.

Vládne zde také zvyk, že každému strhnou ze všech sultánových darů deset procent, takže když sultán někomu slíbí sto tisíc dínárů, dostane jenom devadesát tisíc a tak podobně.

Jak jsem se zmínil již dříve, vypůjčil jsem si od obchodníků značné částky na svou cestu, na dary sultánovi i na svůj pobyt v Dihlí. Tito obchodníci se chtěli vrátit do svých zemí a naléhali na zaplacení. Tehdy jsem sepsal dlouhou oslavnou báseň na sultána.

Předložil jsem tuto báseň sultánovi, který si ji položil na kolena a vzal jeden konec papíru, na němž byla napsána, do ruky, zatímco já jsem držel druhý konec. Začal jsem číst, a kdykoliv jsem dočetl dvojverší, řekl jsem vrchnímu soudci, aby vysvětlil jeho smysl Pánu světa. Sultán byl básní velmi potěšen, neboť Indové milují arabskou poezii; když jsem dospěl ke slovům o tom, aby za mne zaplatil dluhy, vládce řekl: „Mám s tebou slitování.“ Potom mne

vzali komoří za ruku a chtěli mne odvést k mému místu, abych zde podle obyčeje pozdravil, avšak sultán řekl: „Nechte ho, ať dokončí své předčítání.“ Skončil jsem, hluboce jsem se uklonil a všichni přítomní mi blahopřáli. Za nějakou dobu potom jsem podal guvernérů Sindu příslušnou žádost a ten ji předal sultánovi; sultán řekl: „Jdi k Chwádža Džihánovi a vyřiď mu, aby zaplatil jeho dluhy.“ Vezír s tím souhlasil; avšak mezitím se stalo, že mu sultán nařídil, aby se odebral do Daulatábádu, a sám odejel na lov, takže jsem nedostal zase nic, až teprve mnohem později.

Když se moji věřitelé chystali k odchodu z Dihlí, řekl jsem jim: „Až se odeberu do paláce, žádejte ode mne proplacení mých dluhů, jak je to tady zvykem.“ Věděl jsem totiž, že jakmile se o tom sultán dozví, ihned jim zaplatí. Mají zde takový zvyk, že věřitel očekává dlužníka, který je pod ochranou sultána, u brány paláce a ve chvíli, kdy tam chce vstoupit, zvolá: „Ó nepříteli sultánův, při hlavě našeho pána, nevstoupíš, dokud nezaplatíš!“ Dlužník nesmí potom opustit toto místo, dokud mu nezaplatí nebo si od něho nevyžádá novou lhůtu. Jednoho dne jsem se dozvěděl, že sultán odešel navštívit hrob svého otce a že se usadil v blízkém paláci, a ihned jsem vzkázal věřitelům: „Teď nastal váš čas!“ Když jsem se chystal vstoupit do paláce, byli již u jeho brány a řekli mi: „Nepříteli sultánův, nevstoupíš, dokud nám nezaplatíš to, co nám dlužíš!“ Písaři o tom ihned napsali sultánovi a za chvíli již vyšel právník Šamsu'd-dín, „komoří dotazů“, a zeptal se obchodníků, proč mne napadli, a bylo mu řečeno, že to jsou mí věřitelé. Šamsu'd-dín se vrátil k sultánovi a informoval jej o situaci, potom dal vyšetřit, kolik mé dluhy obnášejí, a zjistilo se, že je to padesát pět tisíc dínárů. Sultán znovu vyslal komořího, který věřitelům vyřídil: „Pán světa vám vzkazuje: Peníze jsou u mne a dostane

se vám ode mne spravedlnosti, proto již nevymáhejte nic na svém dlužníkovi.“

Pak sultán nařídil dvěma úředníkům, aby zasedli v sále Tisíce sloupů a přezkoumali a ověřili správnost směnek a poukázek věřitelů. Když skončili a osvědčili před sultánem správnost nároků, vládce se zasmál a řekl: „Vím, že dlužník je soudcem a že má tedy své věci v pořádku.“ Potom nařídil pokladníkovi, aby mi vyplatil tento obnos, avšak tento hodnostář ode mne žádal nějaký dar a odmítl podepsat poukázku. Poslal jsem tedy dvě stě *tang*, ale odmítl je a jeden z jeho sluhů mi sdělil, že chce pět set, což jsem zase odmítl já. Věc se donesla až k vezírovi, který byl pokladníkovým nepřítelem, a pak se o tom dověděl i sultán; ten nařídil, aby pokladník byl uvržen do vězení, současně však aby se počkalo s výplatou peněz. A to bylo příčinou toho, že se zaplacení mých dluhů tak pozdrželo.

Později, když se sultán vydal na lov, jel jsem bez prodlení s ním; připravil jsem si vše, co bylo nutné, řídě se místními zvyky. Koupil jsem *saráču*, to je malý palác čili stan, který je možno kdekoli postavit. Každá významnější osobnost jej musí mít — sultánova *saráča* je červená, kdežto ostatní lidé mají modré, protkávané zlatem. Koupil jsem také *síwán*, který slouží k zastínění vnitřku *saráče* a který je postaven na dvou velkých sloupech. Všechny ty věci jsou nošeny na ramenou lidí zvaných *al-kajwáníja* — a je zde zvykem, že každý cestující si najme tyto lidi a musí si dále najmout muže, kteří obstarávají píci pro zvířata, neboť Indové vůbec nekrmí slámou. Pak musí mít nosiče kuchyňského nádobí, lidi, kteří jej samého nesou v nosítkách, potom muže, kteří stavějí stan a nakládají věci na velbloudy, a nakonec *dawádáwíja* — a ti kráčí před ním a v noci nesou pochodně. Opatřil jsem si všechny tyto lidi a vyjel jsem ve stejný den jako sultán, kdežto ostatní lidé z jeho družiny zůstali ještě dva tři dny v Dihlí.

V den odjezdu po skončení odpolední modlitby sultán vsedl na slona a učinil tak za tím účelem, aby zjistil, kde jsou všichni dvořané, a poznal, kdo si přispíšil a kdo se zdržel. Potom se posadil před stan a tehdy jsem k němu přišel, pozdravil jsem a zaujal jsem své místo vpravo od něho. Sultán ke mně poslal emíra Kabúlu, odháněče much, a nařídil, abych se posadil — a to byla zvláštní přízeň, neboť při této příležitosti nikdo kromě mne neseděl.

Při sultánově lovu nikdo neví, kdy a kde bude příští zastávka. Teprve když sultán najde místo, které se mu líbí, nařídí, aby se průvod zastavil, a nikdo nesmí postavit svůj stan dříve, než je postaven sultánův. Tentokrát se sultán usadil na břehu řeky mezi stromy a ihned bylo podáváno jídlo. Jednoho dne, když byl sultán ve svém stanu, zeptal se, kdo čeká venku. Jeden z jeho emírů jménem Násiru'd-dín mu řekl: „Je tam ten a ten z Maghribu a je velmi znepokojen.“ — „Pročpak?“ — „Kvůli svým dluhům, neboť jejich věřitelé naléhají na jejich vyrovnání. Pán světa nařídil vezírovi, aby byly dluhy zaplacený, ale ten odjel, aniž to učinil. Nařídí pán světa, aby věřitelé počkali až do návratu vezírova, či dá rozkaz, aby jejich nároky byly uspokojeny ihned?“ Tehdy byl přítomen také emír Daulatšáh a ten řekl: „Ó pane světa, ten muž z Maghribu na nás každý den mluví něco arabsky a já nevím, co to znamená. Ty to víš, Násiru'd-díne?“ Měl totiž v úmyslu, aby Násiru'd-dín zopakoval celou záležitost, a ten na to odpověděl: „Mluví stále o dluzích, které má zaplatit.“ Sultán nakonec rozhodl: „Až se vrátíme do Dihlí, jdi do pokladny a vyplat tomu Arabovi tu částku!“ Pokladník, který tam byl také, však namítl: „Ó pane světa, ten člověk příliš utrácí a viděl jsem ho již dříve v naší zemi na dvoře sultána Tarmašírína.“ Po této rozmluvě mne sultán pozval na oběd, avšak neměl jsem vůbec tušení o tom, co se zatím událo. Když jsem odcházel, řekl mi Násiru'd-dín: „Po-

děkuj Daulatšáhovi,“ a Daulatšáh řekl: „Poděkuj pokladníkovi.“

Za několik dní jsme se potom vrátili do Dihlí, když jsme předtím všichni obdrželi čestná roucha. Během lovu se mne sultán zeptal, zda sultán al-Malik an-Násir Egyptský jezdí na velbloudech. Odpověděl jsem: „Ano, v době pouti jede vždy na meháru a cesta z Káhiry do Mekky mu trvá deset dní. Ovšem jeho velbloudi jsou jiného druhu než ti, kteří jsou v této zemi.“ Dodal jsem také, že mám s sebou jednoho takového velblouda. Když jsme se vrátili do Dihlí, poslal jsem pro jednoho Araba původem z Káhiry, který mi vyrobil model sedla, kterého se používá pro meháry. Ukázal jsem model jednomu sedláři a ten podle něho zhotovil velmi pěkné sedlo; pokryl jsem je houní, přidělal jsem k němu třmeny, přehodil jsem přes velblouda krásnou pokrývku a připevnil jsem mu hedvábnou uzdu. Měl jsem u sebe také jednoho muže z Jemenu, který vynikal v přípravě cukrovinek, a ten vyrobil cukroví, které se podobalo datlím i jinému ovoci. Poslal jsem velblouda i cukrovinky sultánovi a řekl jsem poslu, který to tam dopravoval, aby vše předal emíru Daulatšáhovi, kterému jsem věnoval koně a dva velbloudy. Když emír vešel k sultánovi, řekl mu: „Ó pane světa, právě jsem viděl zázrak!“ — „A co to je?“ — „Ten a ten poslal velblouda a na něm je sedlo.“ Sultán nařídil, aby mu to bylo předvedeno, a když se tak stalo, byl velmi potěšen a nařídil mému poslu, aby vsedl na velblouda a projel se před ním. Posel potom dostal dvě stě stříbrných dínárů a roucho, a když se ke mně vrátil, všechno mi vyprávěl a měl jsem z toho radost. Po návratu do města jsem sultánovi daroval ještě dva jiné velbloudy.

S těmito velbloudy jsem sultánovi přinesl také jedenáct hlubokých mis, plných cukroví a přikrytých hedvábnými šátky. Sultán si nejdříve dal předvést jízdu na velbloudech a potom pohlédl na mísy a zeptal se, co to je. Odpověděl

jsem, že je to cukroví, načež se obrátil na právníka Násiru'd-dína at-Tirmizího a řekl mu: „Nikdy jsem nejedl, ba ani jsem neviděl cukroví podobné tomu, které nám poslal v době, kdy jsme byli v táboře.“ Potom nařídil, aby bylo cukroví posláno do jeho soukromých místností, a za chvíli tam odešel a pozval mne k sobě; vyptával se na jeden druh cukroví, které jsem mu poslal poprvé, a odpověděl jsem: „Ó pane světa, těchto cukrovinek je mnoho druhů a nevím přesně, na který druh se mne ptáš.“ Poručil, aby byly přineseny ty mísy, a když byly postaveny přede mne, sultán vzal jednu z nich do ruky a zeptal se na jméno cukroví, které v ní bylo. Řekl jsem: „To se jmenuje kruhovka.“ Pak vzal jinou mísu a řekl jsem: „To se nazývá soudcova pochoutka.“ Tehdy tam byl přítomen také jeden šejch z Baghdádu, nesmírně bohatý a těšící se sultánově přízni; začal na mne žárlit, a chtěje mi udělat ostudu, řekl: „Tohle cukroví není soudcova pochoutka, ale tohle je to,“ a vzal do ruky druh, který se jmenuje koňský ocas. Tehdy emír důvěrníků Násiru'd-dín, který si často dělal ze šejcha před sultánem posměšky, zvolal: „Ty lžeš, ale tady soudce má pravdu.“ Sultán se zeptal: „Jak to?“ — „Ó pane světa, tenhle je přece soudcem a toto cukroví je jeho pochoutkou, tak to musí vědět!“ Sultán se zasmál a řekl: „Máš pravdu.“ Potom jsme ještě něco pojedli a popili, a sotva jsme se vzdálili, přišel ke mně pokladník a řekl: „Pošli své lidi, aby převzali peníze!“ Okamžitě jsem je s ním poslal, a než jsem se večer vrátil domů, byla tam již celá ta částka. Peníze byly ve třech pytlech a bylo jich padesát pět tisíc dínárů na zaplacení dluhů a ještě dvanáct tisíc dínárů, které mi byly již dříve sultánem určeny; obě částky byly již bez deseti procent, jak je to tam zvykem.

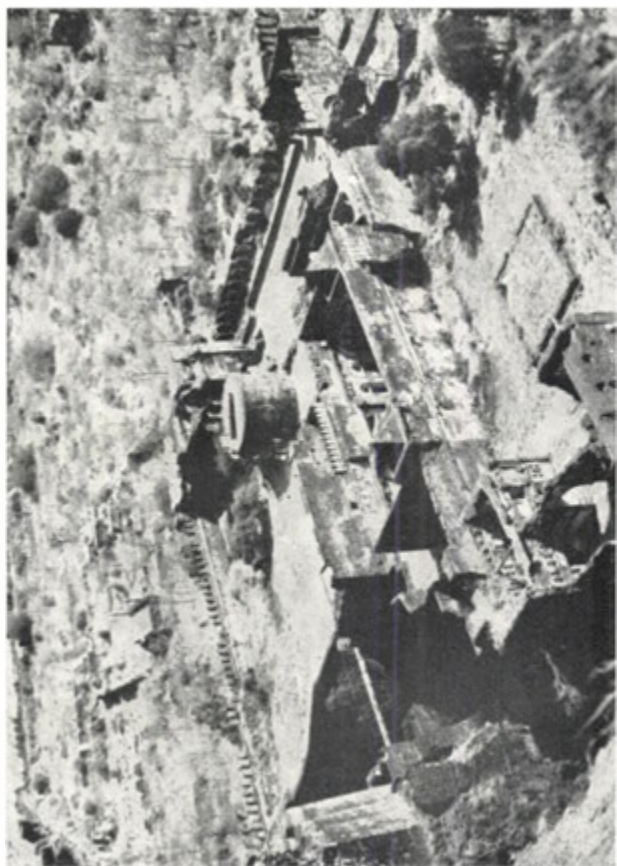
Devátého dne měsíce džumáda'l-úlá odjel sultán z Dihlí a vydal se na tažení proti vzbuřencům v zemi Ma'bar. Tehdy jsem se již vyrovnal se svými věřiteli, připravil jsem

27. Malabárské pobřeží

28. Pevnost Deogir v Daulatábádu — pohled z boku

29. Pevnost Deogir v Daulatábádu — pohled shora

30. Chrámý v Madure

si vše na cestu a proplatil jsem svému služebnictvu mzdu na devět měsíců. Potom jsem však dostal rozkaz, abych zůstal ještě s jinými lidmi ve městě; komoří, který nám rozkaz sděloval, přijal od nás o tom písemné potvrzení, neboť to je zdejší zvykem. Sultán mi dal vyplatit šest tisíc dirhamů a nařídil, abych převzal dozor nad mauzoleem sultána Kutbu'd-dína. Těsně před odjezdem pro nás ještě poslal; přistoupil jsem k němu, abych se rozloučil — a byl jsem rád, že mohu zůstat, avšak následky toho nebyly pro mne šťastné — a sultán se mne zeptal, zda mám nějaké přání. Vytáhl jsem z kapsy lístek, kde jsem měl poznamenáno šest žádostí, avšak sultán mi poručil, abych mluvil arabsky, a tak jsem řekl: „Pán světa mne pověřil soudcovským úřadem, avšak ještě jsem nezasedal; nechci mít jenom titul bez funkce.“ Sultán nařídil, abych se úřadu ujal za pomoci dvou náměstků. Potom se zeptal: „A co ještě?“ Odpověděl jsem: „Co mám dělat s mauzoleem sultána Kutbu'd-dína? Službami při mauzoleu jsem již zaměstnal čtyři sta osob a příjmy z nadací nestačí na krytí všech výloh pro tyto lidi.“ Sultán se obrátil k vezírovi a řekl: „Padesát tisíc,“ a pak dodal: „Musíš si vzít zálohu na úrodu.“ A to znamená: „Dej mu sto tisíc měřic obilí a rýže, aby mohly být vydány ještě v tomto roce, dokud nepříjde příští úroda z nadací.“ Sultán se potom znovu zeptal, co ještě, a řekl jsem: „Moji druhové byli uvězněni kvůli vesnicím, které jsi mi věnoval a které jsem vyměnil za něco jiného. Lidé z kanceláře však na mně žádají buď cenu, kterou jsem dostal, nebo předložení rozkazu Pána světa, který by mne sprostil tohoto placení.“ — „Kolik jsi dostal?“ — „Pět tisíc dínárů.“ — „Dávám ti to jako dar.“ Potom jsem ještě řekl: „Dům, který jsi mi přidělil, potřebuje opravit.“ Sultán řekl vezírovi, aby jej dal opravit, a pak se mne otázel, zda mám ještě nějaké přání. Odpověděl jsem, že nikoliv, a tehdy mi řekl: „Mám pro tebe ještě

jedno doporučení, a to je, abys nedělal zbytečně dluhy, které nemůžeš zaplatit, protože zde nenalezneš nikoho, kdo by mi o tom přinesl zprávu. Zaříd své výdaje podle toho, co jsem ti dal, neboť Alláh pravil v koránu: Nepřivazuj svou ruku ke krku a nerozevírej ji nikdy úplně (17 : 31); a také: Jezte a pijte, avšak nepřekračujte míru (7 : 29).“ Když jsem slyšel tato slova, chtěl jsem mu políbit nohy, avšak zabránil tomu a zadržel mou hlavu rukou, a tak jsem mu políbil tuto a pak jsem se vzdálil.

Vrátil jsem se do města a zaměstnával jsem se opravou domu; vydal jsem na to celkem čtyři tisíce dínárů, z nichž šest set bylo proplaceno ze sultánovy pokladny a zbytek jsem musil uhradit sám ze svého. Dal jsem také naproti svému domu postavit mešitu a pak jsem se věnoval hlavně řízení záležitostí mauzolea sultána Kutbu'd-dína. Sultán nařídil, aby nad touto hrobkou byla postavena kupole do výšky sto loktů, tedy o dvacet loktů vyšší než ta, která je nad hrobem sultána Gházána z Iráku. Potom ještě poručil, aby bylo zakoupeno třicet vesnic jako nadace pro mauzoleum, a svěřil je rovněž do mé správy a podle zdejšího zvyku jsem měl z jejich výnosu deset procent.

Při mauzoleu jsem stanovil místa pro sto padesát recitátorů koránu, pro osmdesát studentů, osm repetitorů, jednoho profesora, osmnáct dervišů, imáma, muezziny, zpěváky, oslavné básníky, písaře, průvodce a vrátné a dále místa pro velké množství zřízců, celkem pro čtyři sta šedesát osob. Sultán nařídil, že denní dávka pro zaměstnance mauzolea má obnášet dvanáct měřic mouky a stejné množství masa, avšak shledal jsem, že je to příliš málo a že na druhé straně výnos z přidělených vesnic je mnohem větší. Rozhodl jsem se tedy vydávat denně třicet pět měřic mouky a masa a příslušné množství cukru, másla a betelu. Tímto způsobem jsem mohl živit nejenom zaměstnance, nýbrž i návštěvníky a cestující. V té době byl hladomor

obzvláště citelný, avšak obyvatelstvu bylo uleveno rozdáváním těchto potravin a zpráva o tom se rozšířila široko daleko. Emír Sabíh, který jel navštívit sultána do Daulatábádu, jsa dotázán na novinky z hlavního města, odpověděl: „Kdyby byli v Dhlí jen dva takoví lidé, jako je tento muž (Ibn Battúta), nebylo by stížností na nedostatek.“ Sultán tím byl velice potěšen a poslal mi čestné roucho ze své vlastní šatny. Při velkých slavnostech jsem spotřeboval po sto měřících mouky a masa, dával jsem jíst dervíšům a nemajetným, a co se týká těch, kteří dostávali plat ze státní pokladny, každý z nich dostal svou porci před sebe.

Vezír mi dodal deset tisíc měřic obilí jako zálohu na výnos z příští úrody a dal mi také poukázku na zbytek, který jsem měl dostat z místa Hazár Amrúhá (Amróhá). Zde byl výběřčím daní Azíz al-Chammár a velitelem Šamsu'd-dín al-Badachšání; poslal jsem své lidi a ti obdrželi část obilí, avšak stěžovali si na svévoli výběřčího. Vydal jsem se tedy sám, abych dostal vše, co mi patřilo, a to místo je vzdáleno od Dhlí tři dny cesty. Vzal jsem s sebou asi třicet společníků a dále dva bratry, výtečné zpěváky, aby mne po cestě obveselovali svým zpěvem. Když jsme přijeli do města Bidžnaur, našel jsem tam další tři bratry zpěváky a vzal jsem je také s sebou. Potom jsme dojeli do Amrúhá, malého hezkého města, a byli jsme uvítáni zaměstnanci berní správy, soudcem a představeným záwije. Azíz al-Chammár byl tehdy zrovna v městě Afghánpúr u řeky Sarú, která nás od něho oddělovala. Nebyl tam žádný přívoz, takže jsme byli nuceni vyrobit si jej sami z prken a bambusu. Potom k nám přijel výběřčí Azíz, známý jako tyran; ve svém okrsku měl patnáct vesnic, které ročně vynášely šest miliónů dínárů, a jemu z toho připadala jedna dvacetina.

Jednou z podivuhodností řeky, u níž jsme tábořili, je to,

že z ní nikdo nepije ani nenapájí zvířata po celou dobu dešťů. Zůstali jsme tam tři dny a nevzali jsme si z ní ani doušek a ani jsme se k ní nepřiblížili. Důvodem toho je to, že stéká z pohoří Karáčíl, kde jsou zlaté doly a jedovatí hadi, takže kdo se z té řeky napije, zemře. Toto pohoří se táhne na vzdálenost tří měsíců cesty a sestupuje se z něho do země tibetské, kde žije pižmová gazela. A vyprávěl jsem již, co se v těchto horách přihodilo muslimskému vojsku. U této řeky mne navštívila skupina fakírů řádu Hajdaríja, kteří uspořádali tanec a vrhali se do ohně, aniž se jim něco stalo.

Mezi velitelem tohoto okrsku Šamsu'd-dínem a výběrčím Azízem vznikl jakýsi spor, z něhož se vyvinul boj. Stížnost jednoho z nich dospěla k vezírovi do Dihlí; vezír mi napsal, abych celou věc vyšetřil a viníka zatkl a poslal do Dihlí. Všichni účastníci se shromáždili v mém domě a Azíz obvinil Šamsu'd-dína z více přečinů, mezi nimiž byl i tento: jeden ze služebníků Šamsu'd-dína vstoupil do domu pokladníka zmíněného Azíze, vypil tam víno a ukradl pět tisíc dínárů z pokladny. Ptal jsem se služebníka na toto obvinění a odpověděl, že nepil víno od svého odchodu z Multánu, to je před osmi lety. Otázal jsem se: „Tak tedy tys je pil v Multánu?“ — „Ano.“ A nařídil jsem, aby dostal osmdesát ran a byl uvržen do vězení za tu krádež vzhledem k jeho špatné pověsti.

Potom jsem odjel z Amrúhá a byl jsem vzdálen z Dihlí asi dva měsíce; každý den jsem podřezával jednu krávu pro své společníky. Ti tam ještě zůstali, aby odvezli obilí, na něž jsem měl poukázku pro Azíze.

Sajjid Násiru'd-dín al-Auharí u mne před svým odjezdem uložil tisíc šedesát *tang*, kterými jsem volně disponoval. Když jsem se vrátil do Dihlí, zjistil jsem, že převedl tuto částku na zástupce vezíra. Styděl jsem se za to, že jsem ty peníze utratil, a vrátil jsem mu jenom asi třetinu. Potom

jsem zůstával doma a nevycházel jsem, až se roznesla zpráva, že jsem onemocněl. Jeden z mých přátel mne navštívil a vida mne řekl: „Vždyť na tobě nevidím žádnou nemoc.“ — „Jsem nemocen na srdci.“ — „Tak mi to sděl.“ — Odpověděl jsem: „Pošli svého zástupce a já mu to řeknu.“ Když zástupce přišel, vysvětlil jsem mu celou situaci a ten o ní zpravil zase mého přítele, který mi poslal tisíc stříbrných dínárů, ačkoliv jsem mu stejnou částku dlužil již od dřívějšíka. Krátce nato bylo ode mne žádáno vyrovnání dluhu a řekl jsem si, že nikdo jiný než můj přítel mi z toho nemůže pomoci, protože je velmi bohatý. Poslal jsem mu proto osedlaného koně v ceně šestnácti set dínárů, druhého v ceně osmi set dínárů, dva mezky v ceně dvanácti set, zlatou a stříbrnou přílbu a dva meče, jejichž pochvy byly postříbřeny, a řekl jsem mu: „Odhadni cenu toho všeho a pošli mi za to peníze.“ Vzal to a odhadl to na tři tisíce, z nichž mi poslal jeden tisíc, a nechal si ty dva tisíce, které jsem mu dlužil. Nebyl jsem s tím spokojen a dostal jsem z toho hořečku, avšak řekl jsem si: „Budeš-li si stěžovat u vezíra, budeš mít jenom ostudu.“ Vzal jsem tedy pět koní, dvě otrokyně a dva otroky a poslal jsem to emíru Muhammadovi, který byl ještě mladý člověk. Zaplatil mi za všechno a poslal mi dvě stě *tang* a tak rozmnožil své dobrodiní, takže jsem mohl zaplatit své dluhy. Jaký je rozdíl mezi skutky těchto dvou lidí!

Když se sultán vypravil do země Ma'bar a dospěl do Tilinku, vypukla v jeho vojsku epidemie a byl nucen se vrátit do Daulatábádu. Potom dorazil k řece Ganze a zřídil tam tábor. V té době jsem se odebral do jeho ležení a tehdy vypukla vzpoura Ajnu'l-mulka, o níž jsem již vyprávěl. Po celou tu dobu jsem sultána neopustil, dostal jsem od něho čistokrevného koně a účastnil jsem se boje proti rebelovi a byl jsem svědkem jeho zajetí. A když se sultán vrátil do Dihlí, vrátil jsem se s ním.

Potom jsem u něho upadl do nemilosti a příčinou jeho hněvu bylo to, že jsem jednoho dne navštívil šejcha Šihábu'd-dína v jeho jeskyni, kterou si vykopal nedaleko Dihlí. Neměl jsem jiný úmysl než si prohlédnout tuto jeskyni; avšak když sultán uvěznil šejcha, dotazoval se jeho synů, kdo všechno jej navštívil. Jmenovali řadu osob a mezi nimi i mne. Když se to sultán dozvěděl, vydal rozkaz, aby vedle mne stáli v audienčním sále čtyři otroci; když se tímto způsobem s někým nakládá, zřídka kdy se dotčený zachrání. První den, kdy u mne tito otroci stáli, byl pátek a já jsem si říkal slova koránu: „Alláh nám stačí a on je výtečný ochránce“ (3:167). Opakoval jsem ta slova toho dne celkem třicettřítisíckrát a pak jsem se po pět dní postil. Každý den jsem přečetl celý korán od začátku až do konce a půst jsem přerušoval jedině tím, že jsem se občas napil trochu vody. Šestého dne jsem jedl a pak jsem se zase postil čtyři dny a teprve šejchova smrt mne zachránila — sláva Alláhovi!

Za nějakou dobu potom jsem se vzdal služby u sultána a připojil jsem se k učenému a zbožnému šejchu imámu Kamálu'd-dínovi, „jeskynnímu muži“, o němž jsem již hovořil. Zasvětil jsem se úplně jeho službám a rozdal jsem vše, co jsem měl, mezi dervíše a chudáky. Svatý muž se postil deset dní bez přestání a někdy i dvacet; chtěl jsem jej napodobit, avšak zakázal mi to a doporučil mi, abych byl opatrný ve svých asketických cvičeních. Zůstal jsem u šejcha celých pět měsíců, zatímco sultán byl z Dihlí pryč, v provincii Sindu.

Když se sultán dozvěděl o tom, že jsem se zřekl tohoto světa, poslal pro mne a byl tehdy ve městě Síwasitánu. Dostavil jsem se k němu oděn do šatu dervíšů; hovořil se mnou vlídně a laskavě a vyslovil přání, abych se znovu ujal úřadů. Odmítl jsem to a místo toho jsem jej požádal, abych mohl odcestovat do Hidžázu, což mi povolil. A to se stalo

na konci měsíce džumáda'd-sání roku 742 (prosinec 1341); v blízké záwiji jsem strávil čtyřicet dní, oddávaje se askesi, postě se a věnuje se četbě koránu. Potom pro mne sultán poslal podruhé.

XIX. kapitola

YSLANCOVA DOBRODRUŽSTVÍ

Když jsem tedy pobyl v oné záwiji čtyřicet dnů, poslal mi sultán osedlané koně, otroky a otrokyně, roucha a peníze. Oblékl jsem se do těch rouch a odebral jsem se k němu. Nosil jsem tehdy modrou bavlněnou tuniku, do které jsem se odíval v době, kdy jsem se zřekl tohoto světa; když jsem ji nyní se sebe svlékal, abych si vzal sultánovo slavnostní roucho, pocítil jsem v duši hnus nad svým činem a ještě dlouho, kdykoliv můj zrak padl na ony modré šaty, jako by se v mém srdci rozsvítilo. Ponechal jsem si ten oděv celou dobu, až mi jej nakonec ukradli nevěřící piráti na moři.

Když jsem se objevil u sultána, prokazoval mi ještě větší úctu než kdykoliv předtím a pravil mi: „Poslal jsem pro tebe, abys šel jako můj vyslanec do Číny, neboť znám tvou lásku k cestování.“

Poté mne zaopatřil vším potřebným a jmenoval osoby, které mne měly doprovázet, a bude o nich ještě zmínka.

Čínský král poslal indickému sultánovi různé cenné dary včetně sta otroků obého pohlaví, pěti set kusů velurové látky, která se vyrábí v městě Zajtún, sta kusů látky, která se vyrábí v Chansá, pěti *mannů* pižma, pěti oděvů zdobených perlami, pěti brokátových čapek a pěti mečů a po-

žádal sultána, aby mu dovolil znovu vystavět pohanský chrám v blízkosti pohoří Karáčíl (Himálaj), v místě zvaném Samhal, kam Číňané chodili jako poutníci — a vojsko indických muslimů se již předtím zmocnilo tohoto města a chrám rozbořilo.

Když sultán obdržel tento dar, odpověděl čínskému vládcovi takto: „Podle islámského zákona není možno dát svolení k tvé žádosti; stavba kostela nevěřících na islámském území je povolena jen těm, kdo platí daň z hlavy. Jestliže se uvolíš tuto daň platit, dáme svolení k postavení chrámu. A mír budiž s těmi, kdo následují správného vedení.“

A na oplátku jeho daru mu poslal dar ještě bohatší — sto čistokrevných koní, sto bílých otroků, sto hindských zpěvaček a tanečnic, po sto kusech látek z různého materiálu a rozličných barev, celkem dvanáct set kusů, jeden velký a šest malých stanů, čtyři zlaté a šest stříbrných, modře emailovaných svícňů, čtyři zlaté mísy, šest stříbrných nádob, deset čestných brokátových rouch ze své vlastní šatny, deset čapek, z nichž jedna byla pošíta perlami, deset brokátových čepic, deset mečů a patnáct eunuchů.

Mými společníky a průvodci byli jmenováni: emír Záhiru'd-dín ze Zandžánu, jeden z nejznamenitějších učenců, a eunuch Káfúr, sultánův číšník, kterému byl svěřen dozor nad veškerými dary. Dále se s námi vypravil emír Muhammad z Herátu s tisíci jezdci, aby nás doprovodili až na místo, kde jsme měli vstoupit na loď. Vyslanci čínského krále cestovali s námi a bylo jich celkem patnáct a měli asi sto sluhů.

Vyjeli jsme tedy ve velké společnosti a tvoříce silnou skupinu; sultán nařídil, aby nám během cesty, pokud budeme na jeho území, bylo dodáváno vše potřebné. Naše cesta začala dne 17. safaru roku 743 (22. července 1342) a tento den byl zvolen proto, že se zdejší lidé vydávají na cesty jedině každého 2., 7., 12., 17., 22. a 27. dne v měsíci.

První naší zastávkou byl Tilbat, vzdálený od Dihlí sedm mil, a potom jsme jeli dále přes Aú, Hílú a Bajám, což je velké a výstavné město s nádhernou mešitou, do Kúlu (Alígarh), kde jsme se utábořili před městem. Je to hezké město se zahradami, kde rostou mandlovníky ve velkém množství. Při příchodu jsme se dozvěděli, že banda indických nevěřících napadla a oblehla město Džalálí, ležící sedm mil od Kúlu. I vypravili jsme se tam, a hle, nevěřící již byli v prudkém boji s místními obyvateli, kteří již skoro podléhali. Nepřátelé neměli tušení o našem příchodu až do chvíle, kdy jsme je znenadání napadli. Bylo jich asi tisíc jezdců a tři tisíce pěších, my jsme je však skoro všechny pobili a zmocnili jsme se jejich koní a zbraní. Na naší straně padlo smrtí mučedníků dvacet tři jezdců a čtyřicet čtyři pěšáků a mezi padlými byl emír Káfúr, který měl na starosti dary. Napsali jsme o tom sultánovi a zůstali jsme v Kúlu, očekávající jeho odpověď. Během té doby nevěřící často sestupovali z nepřístupných hor a napadali okolí Džalálí; naše skupina vyjížděla každý den s náčelníkem okresu, aby pomohla zahnat útočníky.

Při jedné takové příležitosti jsem jel ještě s několika přáteli na koních a vešli jsme do jakési zahrady, abychom si tam odpočinuli, neboť bylo právě období veder. Znenadání jsme zaslechli výkřiky, a vsednuvše na koně, zastihli jsme skupinu nevěřících, která se vracela z přepadu jedné z blízkých vesnic. Pronásledovali jsme je, oni se rozprchli a také my jsme se rozptýlili, takže jsem zůstal sám jen s pěti společníky. Náhle proti nám vyrazila z blízkého houští skupina jezdců a pěších; dali jsme se na útěk, protože jich bylo mnoho. Asi deset se jich pustilo za mnou, později však zůstali jenom tři. Neviděl jsem před sebou žádnou cestu, a terén, po kterém jsem ujížděl, byl velice kamenitý. Obě přední nohy mého koně uvízly mezi kamením; slezl jsem, abych je uvolnil, a potom jsem znovu nasedl. V Indii je

zvykem, že každý muž nosí dva meče, z nichž jeden visí u sedla a jmenuje se „jezdecký“, zatímco druhý je zasunut v pochvě u pasu. I stalo se, že můj jezdecký meč se uvolnil a spadl na zem; protože byl zdoben zlatem, sestoupil jsem, sebral jej, a zavěsiv jej na šíji, znovu jsem se vhoupl do sedla, zatímco ti tři Indové byli stále za mnou. Potom jsem přijel k hluboké rokli a znovu jsem slezl a sestoupil jsem až na její dno a od té chvíle jsem ztratil své pronásledovatele z očí.

Postupoval jsem dále, až jsem se octl v údolí uprostřed hustého stromoví, jímž vedla cesta; dal jsem se po ní, nevěda vůbec, kam vede. Náhle se vynořilo asi čtyřicet nevěřících s luky v rukou a obklopili mne. Obával jsem se, že na mne všichni najednou vystřelí šípy, jestliže se pokusím o útěk, a protože jsem neměl na sobě žádný pancíř, vrhl jsem se na zem a vzdal jsem se, neboť Indové nezabíjejí toho, kdo tak učiní. Zajali mne a obrali mne o všechno, co jsem měl u sebe, s výjimkou mé tuniky, košile a kalhot. Pak mne zavedli do toho lesa a nakonec na místo, kde bylo jejich ležení poblíže rybníku mezi stromy. Přinesli mi chléb; snědl jsem jej a potom jsem se napil vody.

Mezi těmito lidmi byli dva muslimové, kteří na mne začali mluvit persky a vyptávali se na moje poměry. Řekl jsem jim jen část toho, co se mne týkalo, a zatajil jsem jim skutečnost, že přicházím od sultána. Potom mi řekli: „Je jisté, že budeš zabít buď těmito, nebo jinými; zde již přichází jejich náčelník.“ Ukázali mi na jednoho z nich a promluvil jsem s ním, používaje obou muslimů jako tlumočníků. Snažil jsem se naklonit si jej, nicméně mne dal pod dozor tří mužů, z nichž jeden byl stařec, druhý jeho syn a třetí náramně ošklivý černoch. Ti tři na mne promluvili a vyrozuměl jsem, že dostali rozkaz, aby mne zabili. Na večer mne zavedli do jeskyně, avšak Alláh seslal na černocha horečku s třesavkou, takže si položil na mne obě nohy,

zatímco stařec a jeho syn usnuli. Když se rozednilo, radili se mezi sebou a dali mi potom znamení, abych šel s nimi dolů k rybníku. Pochopil jsem, že mne chtějí zabít, a promluvil jsem proto na starce, snaže se získat jeho náklonnost; i slitoval se nade mnou. Utrhl jsem oba rukávy své košile a dal mu je, aby jej ostatní členové bandy nemohli obvinít, jestliže uprchnu.

Okolo poledne jsme u rybníka zaslechli hlasy a moji strážci se domnívali, že jsou to jejich přátelé; dali mi znamení, abych šel s nimi dolů, avšak když jsme tam došli, zjistili jsme, že jsou to zcela cizí lidé. Příchozí radili mým strážcům, aby šli s nimi, avšak ti odmítli. Pak si všichni tři sedli přede mne s obličejem obráceným ke mně a položili na zem konopný provaz; díval jsem se střídavě na ně a na provaz a říkal jsem si v duchu: „Tímhle provazem mě svážou a nakonec mě zabijí.“ Tak jsem zůstal asi hodinu, ale potom se objevili tři muži z té skupiny, která mne zajala. Promluvili na mé strážce a pochopil jsem, že se vyptávají, proč mne ještě neusmrtili. Stařec ukázal na černocho, jako by se chtěl omluvit jeho nemocí. Jeden z nových příchozích, mladík s hezkým obličejem, se ke mně otočil a řekl: „Chceš, abych tě pustil na svobodu?“ — „Zajisté,“ odpověděl jsem, načež mladík řekl pouze: „Tak běž!“ Vzal jsem tuniku, kterou jsem měl na sobě, a dal jsem mu ji a on mi věnoval obnošenou modrou blůzu a potom mi ukázal cestu. Odešel jsem, a protože jsem se bál, aby ti lidé nezměnili své rozhodnutí a znovu mne nechytily, zašel jsem do bambusového houští a skryl jsem se tam až do západu slunce.

Potom jsem z houští vyšel a sledoval jsem cestu, kterou mi mladík ukázal; dovedla mne k prameni vody, kde jsem se napil. Pokračoval jsem v cestě skoro až do půlnoci; došel jsem k nějaké hoře, na jejímž úpatí jsem přespal. Ráno jsem se vydal znovu na cestu a k desáté hodině jsem se dostal k vysokému skalnatému kopci, na němž rostly akácie

a lotosy. Začal jsem trhat a jíst lotosové plody tak lačně, že trny zanechaly na mých pažích stopy, které jsou dodnes vidět.

Když jsem sestoupil z tohoto kopce, octl jsem se na planině, na níž byla zaseta bavlna a kde rostly i ricinové stromy. Byl tam také *báín* — a to znamená v jejich jazyce velkou širokou studnu, vyzděnou kameny a se schodištěm, po němž se sestupuje k vodní hladině. Některé z nich mají i kamenné pavilónky, arkády a sedátka uprostřed i po stranách, a králové a emírové se vzájemně překonávají ve zřizování těchto studní při silnicích, u nichž není jiná voda.

Napil jsem se ze studny a našel jsem tam několik hořčičných větévek, které tu kdosi upustil, když se myl. Část jsem snědl a zbytek jsem si uschoval. Potom jsem se uložil ke spánku pod ricinovým stromem. Mezitím přijelo k *báínu* asi čtyřicet ozbrojených jezdců, několik z nich vešlo do zasetých polí a pak se všichni vzdálili a Alláh zapečetil jejich oči, takže mne nespatri. Po nich přijelo dalších asi padesát ozbrojenců a také ti sestoupili k *báínu* a jeden z nich se přiblížil ke stromu, pod nímž jsem ležel, avšak neobjevil mne. Potom jsem se odplížil na pole oseté bavlnou a strávil jsem tam zbytek dne, zatímco ti Indové zůstali u studny, prali své šaty a hráli si. Když nastala noc, jejich hlasy utichly; usoudil jsem, že buď již odešli, nebo usnuli. Vyšel jsem ze svého úkrytu a sledoval jsem stopy koní, neboť byla jasná měsíční noc. Šel jsem tak dlouho, dokud jsem se nedostal k jinému *báínu*, kde byl postaven pavilón. Sestoupil jsem k vodě, napil se a pojedl trochu hořčičných větévek; poté jsem se odebral do pavilónu, kde jsem našel trochu trávy nashromážděné ptáky. Ulehl jsem na ni a hned jsem usnul; cítil jsem pod trávou pohyby nějakého zvířete, myslím, že to byl had, avšak byl jsem tak utrmácen, že jsem si s tím nedělal starosti.

Ráno jsem se opět vydal po široké cestě, která mne do-

vedla do opuštěné vesnice, a odtud jsem šel po jiné cestě, avšak se stejným výsledkem, a tak to pokračovalo několik dní. Jednoho dne jsem dorazil k několika hustě propleteným stromům, mezi nimiž byla vodní nádrž. Prostor mezi stromy byl jako nějaká místnost a na březích nádrže byly rostliny a vysoká tráva. Chtěl jsem tam zůstat, dokud mi Alláh nepošle někoho, kdo by mne dovedl do obydlených končin, avšak mezitím jsem nabyl trochu síly, a tak jsem se zvedl a vydal se po cestě, na níž jsem viděl stopy krav. Potkal jsem také osedlaného býka, který měl na sobě srp, avšak ta cesta vedla do vesnice nevěřících. Dal jsem se tedy jinou a opět jsem se octl v opuštěné vesnici. Zde jsem spatřil dva nahé černochoy a ze strachu před nimi jsem zůstal pod blízkými stromy. Když nastala noc, vplížil jsem se do vsi a našel dům, v jehož jedné místnosti stála velká nádoba, které Indové používají k uskladňování obilí. U dna nádoby byl tak velký otvor, že jím mohl člověk prolézt, a tak jsem tam vlezl a našel podlahu pokrytou slámou; byl tam i kámen a na ten jsem položil hlavu a usnul. Na vrcholku nádoby seděl nějaký pták, který celou noc mával křídly; předpokládám, že byl vystrašen, a tak jsme se sešli dva, kteří měli strach.

V takovém stavu jsem byl sedm dní, počítáno ode dne, kdy jsem byl zajat, a to bylo v sobotu. Sedmého dne jsem přišel do obydlené vesnice nevěřících, kde byla nádrž s vodou a pole zeleniny. Požádal jsem lidi o jídlo, avšak odmítli mi cokoli dát. Nicméně v okolí studny jsem našel něco ředkvičkového listí a to jsem snědl. Potom jsem zašel do vsi a spatřil jsem skupinu nevěřících, kteří měli postaveny stráže. Jeden ze strážných na mne zavolal, ale neodpověděl jsem a posadil jsem se na zem. Muž se ke mně přiblížil s vytaseným mečem a zvedl jej, aby mne ťal. Nevěnoval jsem tomu pozornost, tak velká byla moje únava, a muž mne potom prohledal, avšak nenalezl nic a vzal mi tedy

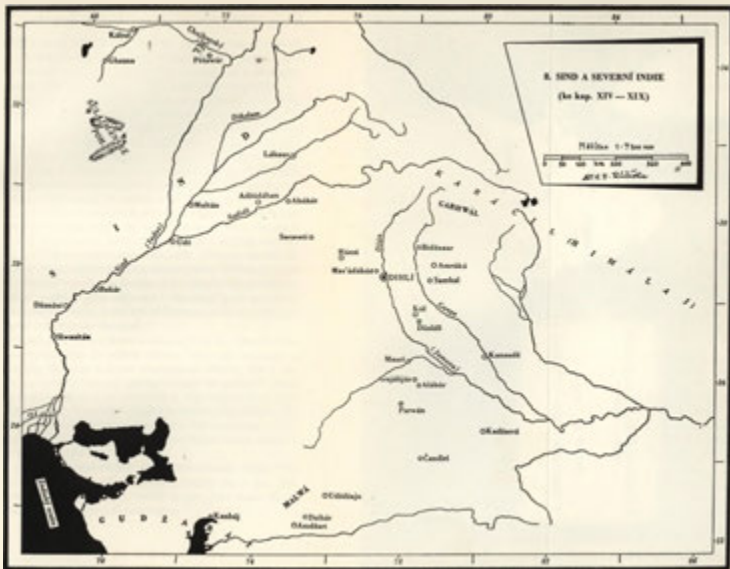
košili, jejíž rukávy jsem dal onomu starci, který mne hlídal.

Osmého dne se moje žízeň zvětšila a neměl jsem nic k pití; došel jsem sice k nějaké vesnici, ale nebyla tam žádná nádrž. Je totiž zvykem těchto nevěřících, že si stavějí nádrže, do nichž shromažďují dešťovou vodu, a ta je pak zásobuje po celý rok. Šel jsem dále po cestě, která mne zavedla k nezděné studni, nad níž visel provaz z rostlinných vláken, avšak nebyla tam žádná nádoba, do které by bylo možno nabrat vodu. Přivázal jsem tedy na provaz kus látky, který jsem měl na hlavě, a cucal jsem vodu, kterou látka nasákla, avšak to naprosto nestačilo k uhašení mé žízně. Upevnil jsem tedy na provaz jednu botu a vytáhl jsem v ní nahoru vodu, avšak ani to mi nestačilo a spustil jsem ji tam podruhé; přitom však provaz praskl a bota spadla do studně. Vzal jsem druhou a napil jsem se do sytosti. Potom jsem botu rozřízl vedví a přivázal jsem si pomocí toho provazu ze studny a útržků ze šatů, které jsem tam našel, její vršek k jedné noze. Když jsem se tím zabýval a uvažoval o svém stavu, objevila se přede mnou nějaká osoba. Vzhlédl jsem; byl to muž černé barvy, v ruce nesl džbán a hůl a přes záda měl přehozen pytel. Řekl mi: „Salám alajkum!“ a odpověděl jsem: „Alajkum as-salám wa-rahmatu'lláhi wa-barakatuhu“ (Mír a požehnání a slitování Alláhovo budiž s tebou). Muž se mne potom persky zeptal, kdo jsem, a já jsem odvětil: „Muž, který zabloudil.“ Řekl: „Já také.“ Potom přivázal svůj džbán na provaz, který měl s sebou, a vytáhl vodu. Chtěl jsem pít, avšak pravil: „Měj trpělivost!“ Otevřel svůj pytel a vyňal hrst černého hrachu, upraženého s trochou rýže; když jsem se toho najedl, napil jsem se. Potom ten muž vykonal omývání a pomodlil se dvě pokleknutí a já se modlil s ním. Zeptal se mne na jméno a odpověděl jsem „Muhammad“ a tázal jsem se na jeho a on řekl „al-Kalb al-Fárih“, což značí „Radostné srdce“. Považoval jsem to za dobré zna-

mení a velmi jsem se z toho zaradoval. Potom řekl: „Ve jménu Alláha, doprovod mne.“ Souhlasil jsem a chvíli jsem s ním šel, avšak potom mi údy vypověděly službu, nemohl jsem dále a posadil jsem se na zem. „Co je s tebou?“ tázal se můj druh. „Dříve než jsem tě potkal, byl jsem schopen chůze, avšak nyní, když jsem s tebou, nějak nemohu.“ — „Budiž Alláhovi chvála, vylez si tedy na moje záda.“ — „Ty jsi však slabý a nemáš na tohle sílu.“ — „Alláh mi ji dodá a je nutno, abys to učinil.“ Vylezl jsem mu tedy na záda a pak mi řekl: „Recituj mnohokrát tento verš koránu: Alláh nám stačí a on je výtečný ochránce.“ Opakoval jsem to stále a stále, až se mi zavřely oči, a nabyl jsem vědomí teprve tehdy, když jsem pocítil, že padám na zem. Procítl jsem a neviděl jsem ani stopy po tom člověku, avšak byl jsem v obydlené vesnici. Vešel jsem do ní a zjistil jsem, že zde bydlí indiští rolníci a že jejím velitelem je muslim. Byl již zpraven o mé přítomnosti a vyhledal mne a zeptal jsem se jej, jak se ta vesnice jmenuje. „Tádž-Búrá,“ odpověděl; vzdálenost do Kúlu, kde byli moji společníci, byla pouhé dva farsachy. Guvernér mne dovedl do svého domu, kde jsem se umyl a dostal najíst. „Mám zde nějaké šaty a turban, které tu nechal v úschově nějaký Arab z Egypta, jeden z vojáků posádky v Kúlu.“ — „Přines to sem, obléknu si je do té doby, než dorazím do tábora.“ Guvernér je přinesl a zjistil jsem, že jsou to dva z mých vlastních oděvů, které jsem dal tomu Arabovi po našem příchodu do Kúlu. Byl jsem tím nesmírně překvapen; potom jsem začal přemýšlet o tom muži, který mne sem na zádech přinesl, a vzpomněl jsem si na to, co mi řekl svatý Abú Abdalláh al-Muršídí — jak jsem se o tom zmínil již v první části. Pravil mi tenkrát: „Přijdeš do země indické a tam se setkáš s mým bratrem Dilšádem, který tě zachrání z neštěstí, do něhož upadneš.“ Tu jsem si také vzpomněl, že se mi neznámý představil jménem „Radostné srdce“, což přeloženo do perštiny zní

Dilšád. A tak jsem věděl, že to byl on, o kterém mi tenkrát al-Muršídí předpověděl, že se s ním setkám, a byl to jeden ze svatých mužů, avšak mohl jsem se radovat z jeho společnosti leda onu krátkou dobu, o níž jsem vyprávěl.

Ještě téhož večera jsem napsal svým přátelům do Kúlu a sdělil jsem jim, že jsem již v bezpečí; nazítří přijeli a dovedli mi koně a přinesli šaty a všichni se radovali z mé záchrany. Dozvěděl jsem se, že již přišla sultánova odpověď a že poslal eunucha Sunbula, strážce šatny, aby nahradil mučedníka Káfúra, a že rozkázal, abych pokračoval v cestě. Moji přátelé informovali sultána také o tom, co se stalo se mnou, a zjistil jsem, že všichni viděli v tom, co se přihodilo mně a Káfúrovi, špatné znamení a chtěli se proto vrátit. Když však jsem viděl, že sultán trvá na tom, abychom v cestě pokračovali, naléhal jsem na ně s největší rozhodností, avšak stále jsem slyšel odpověď: „Cožpak nevidíš, co se stalo již na samém počátku této výpravy? Sultán tě přece jistě omluví a vraťme se k němu nebo alespoň zde počkejme, dokud nepřijde jeho odpověď.“ Nicméně jsem prohlásil: „Nemůžeme čekat, a ostatně ať budeme kdekoliv, jeho odpověď nás vždycky dostihne.“

Odjeli jsme tedy z Kúlu a zastavili jsme se v Burdž Búra (Burdžpúr), kde je pěkná záwija, obývaná zbožným a krásným šejchem jménem Muhammad Naháč, který nenosí na sobě nic kromě zástěry sahající od pupku k zemi. Na další cestě jsme se utábořili u řeky zvané Áb-i sijáh (Černá řeka — Kalinádi) a potom jsme dorazili do Kinaudže (Kanaudž), a to je velké, výstavné a silně opevněné město. Ceny jsou tam nízké a vyrábí se tu hojně cukru, který se vyváží do Dihlí.

Zůstali jsme tam tři dny; pak přišel sultánův dopis týkající se mé osoby a stálo v něm: „Jestliže ten a ten (Ibn Battúta) nebude nalezen, nechť zaujme jeho místo Wadžihu'l-mulk, soudce z Daulatábádu.“

Opustivše Kinaudž dorazili jsme po několika dnech do malého města Maurí a potom do Marhu, velkého města obývaného většinou nevěřícími, kteří jsou pod nadvládou muslimů. Je silně opevněno a daří se tam výtečné pšenici, jaká se jinde nenajde; je vyvážena do Dihlí. Toto město odvozuje svůj původ od indického kmene Málawa; to jsou lidé silných těl, vysoké postavy a krásného obličej; zvláště jejich ženy jsou výjimečně krásné a proslulé svým uměním v lásce. Podobně je tomu u žen Maráthů a žen z ostrovů Dzíbat al-Mahal (Maledivy).

Z Marhu jsme cestovali do Alábúru (Alapúr), malého města obývaného taktéž nevěřícími pod muslimským panstvím. Den cesty odtud žil jeden nevěřící sultán jménem Katam, který býval sultánem Džanbílu a později byl zabit při obléhání Gujálíjuru (Gválijar). Guvernérem Alábúru byl Habešan Badr, jeden z otroků indického sultána. Byl to hrdina, jehož statečnost přešla do přísloví. Podnikal neustále zcela sám nájezdy proti nevěřícím, pobíjel je a bral je do zajetí, takže se jeho sláva rozšířila široko daleko a všichni nevěřící se ho obávali. Byl vysoký a tlustý a dovedl sníst celou ovci na jedno posezení a vypít po obědě půl druhého ratlu kvašeného mléka — podle zvyků, které vládnou v jeho rodné zemi Habeši. Měl jediného syna, který se mu skoro vyrovnal ve statečnosti. Jednoho dne napadl Badr s oddílem svých otroků jednu vesnici nevěřících a jeho kůň padl do jakési jámy; vesničané se kolem něho shromáždili a jeden z nich jej zabil palcátem. Badrovi otroci bojovali velmi udatně, zmocnili se vesnice, pobili její obyvatele, zajali ženy a vytáhli koně, kterému se nic nestalo, z jámy. Přivedli jej k synovi zabitého a stala se podivuhodná věc, že když potom na něm jel zcela sám do Dihlí, byl přepaden nevěřícími a zabit, zatímco kůň se zachránil; a podobně se stalo i jeho švagrovi, kterého Indové zabili na témž koni.

Odtud jsme jeli do Gálíjuru nebo Gujálíjuru (Gválijar), velkého města, nad nímž se zdvíhá nedobytná pevnost na vrcholku vysoké hory. Nad branou do pevnosti je umístěna socha slona i s vůdcem, vytesaná z kamene. Guvernér města, člověk výtečných vlastností, jednal se mnou při jedné dřívější příležitosti, kdy jsem u něho strávil delší dobu, s velkou úctou. Jednoho dne jsem k němu přišel právě ve chvíli, kdy chtěl dát rozseknout nějakého nevěřícího vpůli, avšak zvolal jsem: „Při Alláhovi, nečiň to, neboť ještě nikdy jsem neviděl popravu!“ Guvernér nařídil, aby ten člověk byl pouze uvězněn, a tak unikl smrti.

Dále jsme cestovali do Parwánu, malého místa uprostřed země nevěřících, avšak náležejícího muslimům. V okolí žije velké množství tygrů a jeden místní člověk mi vyprávěl, že jistý tygr chodívá v noci do města, ačkoliv jsou brány uzavřeny, a odvléká odtud lidi, takže již zabil množství obyvatel. Všichni se divili, jakým způsobem se tam může dostat. Nejpodivuhodnější však je, že jiný muž mi vyprávěl, že tento tygr není vlastně tygr, nýbrž že je to člověk, jeden z těch kouzelníků, kteří jsou nazýváni *džúgi* (jogíni), a vzal na sebe podobu tygra. Když mi to bylo řečeno, nechtěl jsem tomu věřit, ačkoliv to potvrzovala řada lidí; zmiňme se tedy o některých věcech, které se týkají těchto kouzelníků.

Tito lidé provozují podivuhodné věci. Některý z nich vydrží třeba celé měsíce, aniž jedl a pil, a jiní si zase vykopávají v zemi jámy, do nichž vstoupí, a jsou tam zazděni tak, že zůstane pouze otvor pro vzduch. Takový člověk tam setrvá i několik měsíců a slyšel jsem, že i několik let. Lidé tvrdí, že jogíni si vyrábějí jakési pilulky, z nichž každá nahradí potravu na mnoho dní nebo měsíců, během nichž nepotřebují ani jíst, ani pít. Dovedou také předpovídat skryté věci a sultán je uctívá a připouští je do své společnosti. Někteří z nich požívají pouze zeleninu a většina z nich se

nikdy nedotkne masa. Je jisté, že si zvykli na odříkání takovým způsobem, že nepotřebují věcí tohoto světa ani jeho marností. Jsou mezi nimi i takoví, že stačí jen jeden jejich pohled, a člověk padne mrtev k zemi. Prostý lid říká, že je-li otevřena hrud člověka, který takto zemřel, není v ní vůbec srdce, a ujišťují, že bylo snědeno. Stává se to nejčastěji u žen; žena, která takto jedná, je nazývána *kaftár* (hyena).

Během velkého hladomoru v Indii, v době, kdy sultán byl na tažení do země Tilink, byla přede mne předvedena jedna z těchto žen a bylo mi o ní řečeno, že je to *kaftár* a že snědla srdce dítěte, které bylo u ní. Tělo dítěte bylo také přineseno; nařídil jsem, aby žena byla odvedena k sultánovu náměstku, který vydal rozkaz, aby s ní byla provedena zkouška. Lidé naplnili čtyři nádoby vodou a přivázali je k rukám a nohám té ženy a hodili ji do řeky Džún. Žena se nepotopila a bylo jasné, že je to *kaftár*, neboť kdyby se byla potopila, nemohla by být z nich. Náměstek nařídil, aby byla upálena zaživa, a lidé potom sbírali ten popel, protože věří, že kdokoliv se jím potře, je bezpečný před uhranutím *kaftárů* po celý rok.

Jednoho dne, když jsem byl ještě v Dhlí, poslal pro mne sultán, a když jsem k němu přišel, našel jsem jej v jeho soukromém pokoji. Bylo s ním několik důvěrníků a dva z těch kouzelníků. Jeden z nich se posadil se zkříženými nohama na zem a pak se zvedl se země do vzduchu nad naše hlavy, zůstáváje stále ve stejné pozici. Byl jsem tím tak ohromen a vystrašen, že jsem omdlel. Dali mi nějaký lék, takže jsem se vzpamatoval a znovu jsem se posadil. Ten člověk však stále ještě visel ve vzduchu. Jeho druh potom vyňal z pytle sandál a začal jím bít do země jako člověk, který se zlobí. Sandál začal stoupat do výše, až se octl nad šíjí toho, který visel ve vzduchu, a začal jej bít do zad, přičemž ten člověk pomalu klesal k zemi, až se posadil vedle

nás. Sultán mi potom řekl: „Kdybych se neobával o tvůj rozum, poručil bych jim, aby provedli ještě podivuhodnější věci než ty, které jsi právě viděl.“ Když jsem se vrátil domů, dostal jsem silné bušení srdce a onemocněl jsem, sultán mi však poslal nějaký lék a uzdravil jsem se.

Vraťme se však k našemu vyprávění:

Z Parwánu jsme jeli dále přes Amwáří do Kadžarrá (Kadžuráho), kde je velká nádrž, dlouhá jednu míli, a na jejím břehu stojí chrámy plné model, které byly muslimy zmrzačeny. Uprostřed nádrže stojí tři třípatrové pavilóny z červeného kamene; zde bydlí skupina jogínů, kteří si něčím potírají své vlasy, takže je mají dlouhé až na zem. Následkem asketického způsobu života mají tito lidé velmi žlutou pleť a mnoho muslimů je následuje, aby se naučili jejich tajemství.

Odtud jsme se brali dále přes Čandíří do města Dzihár (Dhár), které je stolicí Malwy, největší provincie v této oblasti. Je vzdáleno od Dhlí dvacet čtyři dny cesty a po celou délku cesty jsou pilíře, na nichž je vyryt počet mil. Když cestující chce vědět, kolik toho dne již ujel mil a kolik ještě zbývá do jeho cíle, přečte si nápis na pilíři a hned se to dozví.

Další naší zastávkou byl Udždžajn, hezké a lidnaté město, a potom Daulatábád; to je obrovské město, které soupeří s hlavním městem Dhlí v důležitosti a v rozlehlosti svých čtvrtí. Je rozděleno na tři části: jednou z nich je vlastní Daulatábád, který je určen pro pobyt sultána a jeho vojsk, druhá část se jmenuje Kataka a třetí je citadela, jíž se co do síly nic nevyrovná, a jmenuje se Duwajgir (Deogiri).

V Daulatábádu sídlí velký chán Kutlú, sultánův vychovatel, který je guvernérem města a sultánovým náměstkem pro země Sággar, Tilink a jejich závislá území. Tyto provincie zaujímají rozlohu tří měsíců cesty, jsou plně zalidněné a všechny podléhají Kutlú chánovi a jeho zástupcům.

Zmíněná pevnost Duwajgir je vlastně na planině stojící skála, která byla vyhloubena, a na ní byla postavena tvrz, do níž se lze dostat po koženém žebříku, který se na noc vytahuje dovnitř. Je v ní vězení pro nejtěžší zločince a v kobkách žijí obrovské krysy, větší než kočky — a i kočky před nimi prchají a nemohou se jim ubránit, takže je možno chytit ty krysy jenom pomocí lsti. Viděl jsem je v Duwajgiru a byl jsem ohromen jejich velikostí.

Obyvatelé provincie, která patří k Daulatábádu, náleží ke kmeni Marhata (Maráthové); Alláh obdařil jejich ženy zvláštní krásou, hlavně jejich nosy a obočí, a vynikají víc než kterékoliv jiné ženy v umění lásky a ve znalostech různých pohybů. Nevěřící v tomto městě se zabývají hlavně obchodem, především s drahokamy, a jejich jmění dosahuje nesmírných částek. V Daulatábádu je velké a nádherné tržiště pro zpěváky a zpěvačky a jsou zde četné krámy, z nichž každý má vchod do domu svého majitele. Krámy jsou vyzdobeny koberci a uprostřed je zavěšena velká pohovka, na níž odpočívají zpěvačky. Každá má na sobě všechny druhy šperků a její družky kolébají pohovkou. Uprostřed tržiště stojí velký pavilón, bohatě zařízený a vyzdobený, a v něm sedává každý čtvrtek po odpolední modlitbě hlavní hudebník se svými sluhy a otroky a přicházejí sem postupně skupiny zpěvaček, které zpívají a tančí v jeho přítomnosti až do západu slunce a pak teprve odcházejí. Na tomto tržišti je možno vidět i četné mešity, v nichž jsou v měsíci ramadánu předčítána kázání.

Odtud jsme pokračovali dále a dostali jsme se do Nadzurbáru (Nandarbár), malého města obývaného Marhaty, kteří jsou výbornými řemeslníky a mnozí jsou i lékaři a astrology. Jejich vznešení lidé se nazývají bráhmani a také *katri* (kšatrijové) a pojídají jediné rýži, zeleninu a sezamový olej, protože nechtějí činit bolest zvířatům ani je zabíjet. Před každým jídlem se důkladně omývají a nežení

se se svými příbuznými, pokud to nejsou bratřenci nebo sestřenice šestkrát vzdálené. Nepijí ani víno, protože to je v jejich očích největší neřest, a stejný názor zastávají i indiští muslimové; každý muslim, který pije víno, je potrestán osmdesáti ranami holí a zavřen na tři měsíce do příkopu, který se otvírá jedině v době jídla.

Z tohoto města jsme jeli do Ságharu (Songarh), rozlehlého města ležícího nad velkou řekou stejného jména (Tapti). Obyvatelé jsou lidé bohatí, zbožní a čestní a všechny jejich činy jsou hodny napodobení. Cizinci sem houfně přicházejí, aby byli účastni na zásluhách obyvatel a také proto, že město je osvobozeno od daní a poplatků.

XX. kapitola

ZTROSOTÁNÍ A SVATÁ VÁLKA NA MALABÁRU

A ze Ságharu jsme se již dostali do města Kanbáje (Kambáj); leží při mořském zálivu, který se podobá řece; je splavný pro lodi a působí tam příliv a odliv. Já sám jsem viděl lodi ležící při odlivu v bahně a plující na vodě při přílivu. Kanbája náleží k nejkrásnějším městům půvabem svých budov a dokonalostí svých mešit a příčinou toho je, že většina zdejších obyvatel jsou cizí obchodníci, kteří si tu stavějí překrásné paláce a nádherné mešity a soupeří v tom mezi sebou. Je tam vidět i palác šerífa as-Sámarrího, téhož, se kterým jsem měl rozepří ohledně cukrovinek — a neviděl jsem nikdy silnější dřevěné trámy než v jeho příbytku. Dveře tohoto paláce se podobají městské bráně a hned vedle stojí obrovská mešita, která nese jméno po něm.

Guvernérem byl zde v době mého příchodu emír Mukbil at-Tilinkí, který se těšil sultánově velké přízni. K jeho přátelům patřil i šejch Záde z Isfahánu, který byl jeho zástupcem ve všech věcech; nashromáždil obrovské jmění a měl výborné znalosti politiky. Svoje jmění stále posílal do vlasti a přemýšlel o způsobu, jak by mohl uprchnout z Indie. Sultán se o tom dozvěděl a napsal Mukbilovi, aby mu dotyčného šejcha poslal, a emír jej skutečně poslal pomoci

poštovní služby. Jakmile dorazil do Dhlí, přidělil mu sultán strážce a jen zřídka se stane, že takový člověk vyvázne životem; šejch však podplatil svého strážce a oba uprchli. Jakýsi člověk hodný důvěry mi vyprávěl, že spatřil šejcha v koutě mešity v Kalhátu, a dodal, že později se mu podařilo dosáhnout rodné země i s bohatstvím a tak se zachránit.

Jednoho dne jsme byli na hostině u emíra Mukbila v jeho paláci a náhodou se stalo, že místní soudce, který byl slepý na pravé oko, seděl naproti jednomu šerífovi z Baghdádu, který se mu dost podobal jak obličejem, tak i vadou — s tím rozdílem, že byl slepý na levé oko. Šeríf se díval na soudce a pak se dal do smíchu; když mu to kádí vyčítal, odpověděl: „Nevyčítej mi to, protože já jsem krásnější než ty.“ — „Jak to?“ — „Protože ty jsi slepý na pravé oko, kdežto já jsem slepý na levé.“ Guvernér i všichni přítomní se tomu smáli a soudce se zastyděl, nemohl však nic říci, neboť šerífové se v Indii těší obzvláštní úctě.

Odtud jsme se vydali do města Káwá, které leží u stejného zálivu a tvoří součást území nevěřícího *ráje* Džálansí, o němž budeme za chvíli hovořit. Dále jsme jeli do Kandaháru (Gandhar), velkého města, které také patří nevěřícím a leží u stejného zálivu. Sultán Džálansí, který zde vládne, je nevěřící, avšak je pod muslimskou nadvládou a každým rokem posílá dary indickému sultánovi. Když jsme přijeli do Kandaháru, vyšel nám vstříc a prokazoval nám nejvyšší pocty, ba dokonce sám opustil palác, aby chom se v něm mohli ubytovat. Přední muslimové, kteří se zdržují u jeho dvora, jako například potomci Chwádža Bohory, nás přišli navštívit a byl mezi nimi i loďař Ibráhím, který je majitelem šesti lodí.

V Kandaháru jsme nasedli na jednu z jeho lodí, která se nazývala „Al-Džágir“. Na tuto loď jsme naložili sedmdesát koní ze sultánova daru a zbytek i s koni našich společníků

jsme nalodili na druhou loď jménem „Manúrt“, která patřila Ibráhímovu bratru. Džálansí nám poskytl další plavidlo, na něž jsme umístili koně Záhiru'd-dínovy a Sunbulovy a koně jejich doprovodu. Sultán je zaopatřil vodou, zásobami jídla i pící pro koně a vypravil s námi také svého syna na loď jménem „Al-Ukajrí“, která se podobá galéře, avšak je mnohem širší. Měla šedesát vesel a v případě bitvy byla pokrývána střechou, aby veslaři byli chráněni před šípy a kameny. Sám jsem vsedl na palubu „Al-Džá-giru“, na níž bylo padesát lukostřelců a stejný počet habešských ozbrojenců; tito jsou zárukou bezpečnosti na tom moři, neboť i kdyby byl na palubě lodi pouze jeden jediný, nenapadnou ji indiští piráti a nevěřící.

Po dvou dnech jsme dopluli k ostrovu Bajramu, který je neobydlen a vzdálen od pevniny čtyři míle. Vystoupili jsme tam a načerpali vodu z nádrže. Je opuštěn proto, že muslimové napadli zdejší nevěřící a od té doby na něm nikdo nebydlí. „Král“ obchodníků, o němž již byla zmínka, jej chtěl osídlit a postavil tam hradby a katapulty a usadil na něm několik muslimů.

Následujícího dne jsme dopluli do Kúky (Gogo), velkého města s výstavnými tržišti. Zakotvili jsme čtyři míle od něho kvůli odlivu, avšak odplul jsem s několika společníky v malém člunu do města. Člun uvízl v bahně a zůstali jsme asi míli od břehu; vystoupil jsem, a opíraje se o své dva přátele, vydal jsem se k městu; moji společníci mne strašili, že dříve než se dostanu na břeh, nastane příliv. Neuměl jsem dobře plavat, ale nakonec jsem přece dospěl do města a prošel se po jeho tržištích a potom jsem se vrátil na loď.

Sultánem Kúky je nevěřící jménem Dunkúl, který sice navenek byl podroben indickému sultánovi, avšak ve skutečnosti to byl rebel.

Tři dny po odplutí z tohoto místa jsme dospěli k ostrovu Sandabúr (Goa), na němž je třicet šest vesnic. Ostrov leží

v zátoce a v době odlivu je jeho voda sladká a příjemná, zatímco při přílivu je slaná a hořká. Uprostřed ostrova stojí dvě města, jedno staré, vystavěné nevěřícími, a druhé zbudované muslimy v době, kdy poprvé dobyli toho ostrova. V tomto městě je velká katedrální mešita, která se podobá baghdádkým, a byla postavena loďárem Hasanem, otcem sultána Džamálu'd-dína Muhammada al-Hinaurího, o němž bude ještě řeč. Minuli jsme tento ostrov a zakotvili jsme u jiného, menšího, ležícího blíže k pevnině.

Následujícího dne jsme se dostali do města Hinauru (Hónávar, Onore), které se rozkládá u velkého zálivu, do něhož mohou vplout i největší lodi. Město samo je vzdáleno od moře asi půl míle. Během *púškálu*, tj. doby dešťů, je v této zátoce velmi bouřливо, takže po dobu čtyř měsíců není možno po ní plout, leda na lov ryb. Zdejší obyvatelé se hlásí k právnímu směru imáma aš-Šáfi'ího, jsou zbožní a udatní a bojují na moři proti nevěřícím. Stali se tím slavnými, avšak štěstí je později, po dobytí ostrova Sandabúru, opustilo. Ženy v Hinauru i v ostatních pobřežních okresech se odívají pouze do nesešívaných šatů, jejichž jeden konec si otočí kolem těla a zbytek si přehodí přes hlavu a ramena. Jsou velmi krásné a cudné, avšak každá z nich nosí v nose zlatý kruh. Všechny znají korán nazpaměť a viděl jsem v tomto městě třináct škol pro dívky a dvacet tři pro hochy, což je věc, která není nikde jinde k vidění. Obyvatelé žijí z námořního obchodu a nemají žádná obdělaná pole. Lidé ze země Mulajbár odvádějí každoročně sultánovi Džamálu'd-dínovi stanovenou částku, protože se ho obávají pro jeho sílu na moři. Jeho armáda čítá šest tisíc mužů, jak jezdců, tak i pěších.

Vládce Hinauru je sultán Džamálu'd-dín syn Hasanův a patří k nejlepším a nejmocnějším panovníkům, nicméně je pod nadvládou jistého nevěřícího krále jménem Harjab, o němž budeme ještě mluvit. Při jiné příležitosti jsem strávil

u tohoto sultána jedenáct měsíců a celou tu dobu jsem nejedl chleba, protože potrava těchto lidí se skládá jenom z rýže. Žil jsem také tři roky na Maledivách, na Cejlonu, na pobřeží Ma'bar a Mulajbár a nejedl jsem nic jiného než rýži, až jsem ji nemohl ani spolknout, leda když jsem ji zapíjel vodou.

Tentokrát jsme u něho zůstali jenom tři dny a potom se s námi rozloučil a zaopatřil nás zásobami na cestu. Po tří denní plavbě jsme se dostali do země Mulajbár (Malabár), a to je země, kde se daří pepři. Táhne se po dobu dvouměsíční cesty podél mořského pobřeží, od Sandábúru až ke Kaulamu (Kollam). V celé té vzdálenosti vede cesta ve stínu stromů a každé půl míle stojí dřevěný dům s lavicemi, na nichž si cestující, ať muslimové, nebo nevěřící, mohou odpočinout. U každého domu je vyhloubena studna, jejímž správcem je nevěřící, který dává pít nevěřícím z nádob, zatímco muslimům nalévá vodu do dlaní a lije ji tak dlouho, dokud se mu nedá znamení, aby přestal. Nevěřící v Mulajbáru nedovolují muslimům vstupovat do svých domů ani jim nedovolují jíst ze svých nádob; jestliže se tak náhodou stane, rozbijí tu nádobu nebo ji dají muslimům. V místech, kde nežijí žádní muslimové, nevěřící podávají cestujícím muslimům jídlo na banánových listech a to, co zbude, hodí psům a ptákům. Avšak na všech zastávkách, které leží na této pobřežní cestě v Mulajbáru, stojí domy muslimů, u nichž mohou jejich souvěrci přespát a dostanou tam vše potřebné a jídlo. Kdyby toho nebylo, žádný muslim by tu nemohl cestovat.

Při této cestě, která, jak jsme se zmínili, se táhne na vzdálenost dvou měsíců, není ani jediného místočka, které by nebylo obděláno. Každý člověk zde má svou vlastní oddělenou zahradu, uprostřed níž stojí dům, a vše je obehnáno plotem z dřevěných latěk. Cesta vede mezi těmito zahradami, a když dojde k plotu, jsou tam dřevěné schody, po

nichž se vystoupí, a na druhé straně jiné, po nichž se sejde do druhé zahrady — a tak je tomu po celé dva měsíce. V této zemi nikdo necestuje na zvířatech, protože koně má pouze sultán. Většina lidí koná cesty v nosítkách, která nesou na ramenou otroci nebo najatí lidé. Kdo necestuje v nosítkách, jde pěšky, ať je to kdokoliv. Rovněž zavazadla a zboží jsou nesený na zádech najatých nosičů a mnohdy je jediný obchodník doprovázen až stovkou takových mužů, kteří nesou jeho zboží. A nikdy jsem neviděl bezpečnější cestu, než je tato, protože Indové zabijí každého, kdo něco ukradne, byť by to byl jenom jeden ořech, a i když spadne nějaké ovoce ze stromu, nikdo kromě majitele se ho nedotkne. Často jsme v noci potkávali na této cestě nevěřící, kteří když nás spatřili, ustupovali z cesty, dokud jsme je neminuli. Muslimové jsou tu velmi vážení až na to, jak jsme řekli, že domorodci s nimi nejedí a nepouštějí je do svých domů.

V Mulajbáru je dvanáct nevěřících sultánů, z nichž někteří jsou tak mocní, že jejich armáda čítá až padesát tisíc mužů, jiní jsou slabí tak, že mají sotva tři tisíce. Není však mezi nimi žádných sporů a mocný netouží zmocnit se toho, co má slabý. Na hranicích mezi státy je postavena dřevěná brána, na níž je napsáno jméno toho, jehož panství tam začíná; tato brána je nazývána „brána bezpečí“ toho a toho vládce. Jestliže nějaký muslim nebo nevěřící, který něco provedl, uteče z území jednoho a přijde na území druhého vládce, octne se v úplném bezpečí a vládce, od něhož uprchl, se ho nemůže zmocnit, i kdyby byl sebemocnější a měl sebevětší armádu. Panovníci v těchto zemích předávají vládu synům svých sester, nikoliv vlastním dětem, a podobný způsob jsem neviděl nikde s výjimkou zahalených Massúfů, o nichž bude ještě zmínka. Když některý ze zdejších panovníků chce zakázat svým poddaným prodávání a kupování, poručí svým otrokům, aby pověsili na

krámy větévky s listím, a dokud tyto visí, nikdo se neodváží obchodovat.

Pepřový keř se podobá vinné révě a je zasazován blízko kokosové palmy, po níž se potom vine jako réva. Na keři se urodí malé hrozny, jejichž zrna, dokud jsou zelená, se podobají zrnkům vína. Na podzim se pepř očeše a rozprostře na pokrývkách, aby se na slunci usušil. Přitom se neustále obrací, až dokonale uschne a zčerná, a potom se prodává obchodníkům. Naši krajané se domnívají, že pepř je pražen nad ohněm a že proto je svrasklý, avšak není tomu tak, nýbrž to vše je způsobeno sluncem. A viděl jsem to ve městě Kálikútu (Kalikat), kde byl nasypáván do pytlů jako u nás proso.

Prvním městem Mulajbáru, do něhož jsme přišli, byl Abú Sarúr (Barkalúr); je to malé místo u velkého zálivu a roste tam hojně kokosových palm. Po dvou dalších dnech jsme dorazili do Fákanúru (Bakkanúr), velkého města položeného u zálivu; roste tu množství výborné cukrové třtiny, jíž se v této zemi nic nevyrovná. Zdejším sultánem je nevěřící jménem Básadau; má asi třicet válečných lodí, jejichž admirálem je muslim jménem Lúlá, je to však člověk špatný, který provozuje pirátství a olupuje obchodníky. Když jsme zde zakotvili, sultán poslal na loď svého syna, který tam zůstal jako rukojmí. Odebrali jsme se potom do města, abychom navštívili vládce, který nás nádherně ubytoval a hostil tři dny, chtěje tak ukázat svou úctu k indickému sultánovi, a také proto, že chtěl něco vydělat na obchodu s posádkami našich lodí. Je totiž zdejším zvykem, že každá loď, která pluje okolo nějakého přístavního města, musí v něm zakotvit a obdarovat sultána darem, který je nazýván „právo přístavu“. Jestliže některá loď opomine tak učinit, domorodci ji začnou pronásledovat na svých lodích, přinutí ji násilím k návratu do přístavu, předepíší jí dvojnásobnou daň a zabraňují jí v odplutí tak dlouho, jak se jim zlíbí.

Tři dny po opuštění Fákanúru jsme dopluli do Mandžarúru (Mangalúr), velkého města u zálivu Dunb; to je největší záliv na celém Mulajbárském pobřeží. Do toho přístavu připlouvá většina obchodníků z Fársu a z Jemenu, protože se tam vyskytuje pepř a zázvor ve velkém množství.

Zdejší sultán jménem Ráma Dao patří k nejmocnějším vládcům této země; žijí zde asi čtyři tisíce muslimů, kteří bydlí na předměstích. Mezi nimi a domorodci často propukají sváry, avšak sultán je vždy usmíří, protože potřebuje tyto obchodníky. Místní kádí nás přišel navštívit na palubu a prosil, abychom vystoupili na břeh, avšak řekli jsme mu: „Neučiníme tak, dokud sultán nepošle svého syna jako rukojmí.“ Soudce odpověděl: „Fákanúrský sultán tak učinil jedině proto, že muslimové v jeho městě nemají žádnou moc, ale zde se nás sultán bojí.“ Trvali jsme však na svém a nakonec nám sultán poslal svého syna a my jsme sestoupili na pevninu. Sultán s námi jednal s velkou úctou a zůstali jsme tam tři dny.

Pak jsme pluli do Hílí a cesta trvala dva dny. Je to velké a výstavné město u velkého zálivu, kam mohou vplout i největší lodi. A je to nejvzdálenější přístav, do něhož ještě připlouvají lodi z Číny, které kotví jedině zde, v Kaulamu a v Kálikútu. Město Hílí se těší velké úctě jak u muslimů, tak i u nevěřících pro svou katedrální mešitu, které námořníci zasvěcují bohaté dary, takže se tu nashromáždilo obrovské jmění, jehož správcem je místní kazatel a náčelník muslimů. Při mešitě je také značný počet studentů, kteří dostávají stipendia z jejích příjmů, a je tu také kuchyně, která vyvažuje pro cestující a místní chudé muslimy.

Z Hílí jsme pluli do Džurfattanu (Kannanúr), vzdáleného pouze tři farsachy. Sultánem je zde Kuwajl, který patří k nejmocnějším vládcům na Mulajbáru; má silné loďstvo, které pluje až do Ománu, Fársu a Jemenu. K jeho panství patří také Dehfattan a Budfattan, o nichž se ještě zmíníme.

V Dehfattanu, který leží na pobřeží, daří se kokosovým palmám a pepřovým keřům, ořechům, betelu a kolokasii; pokud jde o banány, neviděl jsem žádnou zemi, kde by jich bylo tolik a tak laciných. Je tam možné vidět velký *báin*, který měří pětsetkrát tři sta kroků a je vyzděn červeným kamenem; na břehu stojí osmdesát zděných pavilónů, do nichž se vchází po schodištích, a uprostřed nádrže stojí velký třípatrový palác. Naproti je také katedrální mešita, kterou vystavěl jeden z předků nynějšího sultána, který se stal muslimem. U mešity rostl krásný zelený strom, jehož listy se podobaly listům fíkovníku, a byl obehán zídou; strom je nazýván místními lidmi *diracht aš-šáháda*, to je „strom vyznání víry“, a bylo mi vyprávěno, že každý rok na podzim spadne z toho stromu list, který je zpočátku žlutý, později však zčervená. Na tom listě je prý napsáno „Není boha kromě Boha a Muhammad je jeho posel“. Mnozí důvěryhodní lidé mně tvrdili, že viděli tento list a četli ten nápis na něm. Soudce Husajn dodal, že když se blíží doba, kdy ten list má spadnout, posadí se důvěryhodní lidé, jak muslimové, tak i nevěřící, pod strom, a jakmile list dopadne, vezmou si muslimové polovinu, zatímco druhá je uložena do sultánovy pokladnice.

Tento strom byl příčinou toho, že předek sultána Kuwajla přijal islám a zbudoval tu mešitu a nádrž. Tento vládce uměl číst arabsky, a když si přečetl nápis na listě a pochopil jeho smysl, stal se muslimem a konal všechny povinnosti muslimů. Soudce Husajn mi také vyprávěl, že jeden z jeho synů se vrátil k pohanství po smrti svého otce, choval se tyransky a nařídil, aby ten strom byl vytržen z kořenů. Rozkaz byl vykonán, takže ze stromu nezbylo vůbec nic, avšak potom vyrostl na tom místě nový strom, stejně krásný jako dřívější. A ten pohan pak brzy zahynul.

Z Dehfattanu jsme se odebrali do Budfattanu, což je

velké město, položené u stejného zálivu. Mimo město hned na břehu moře stojí mešita, do níž se uchylují muslimští cizinci, protože ve městě nežije žádný muslim. Většina jeho obyvatel jsou bráhmani, kteří se těší velké úctě mezi nevěřícími a nenávidí muslimy.

Odtud jsme cestovali do Fandarajná (Pandaráni), hezkého a velkého města se zahradami a tržišti. Muslimové zde mají tři městské čtvrti a v každé z nich je postavena mešita. V tomto přístavu zůstávají lodi z Číny přes zimu. Odtud jsme jeli do Kálikútu, který je jedním z největších přístavů v Mulajbáru, a připlouvají sem lodi z Číny, Jávy, Cejlonu, Malediv, Jemenu a Fársu a zde se shromažďují obchodníci ze všech končin světa, takže zdejší přístav patří k největším na světě.

Sultánem je nevěřící, který se jmenuje as-Sámarí (Zamorin); je to již starý muž, který si holí bradu, jako to činí někteří křesťané. V tomto městě žije také slavný loďář Miskál, vlastník obrovského bohatství a nesčetných lodí, které plují za obchodem do Číny, Jemenu a do Fársu.

Když jsme se blížili k městu, vyjeli nám vstříc přední občané, obchodníci a sultánův náměstek, aby nás uvítali; na jejich lodích byli bubeníci, trubači a pištcí a vepluli jsme do přístavu s velkou pompou, jakou jsme v těchto zemích dosud neviděli, avšak byla to radost, po níž následovalo neštěstí. Zakotvili jsme v přístavu, kde bylo právě třináct lodí z Číny. Potom jsme vystoupili na břeh a každý z nás byl ubytován ve zvláštním domě. Zůstali jsme zde tři měsíce, čekající na vhodnou dobu k odjezdu do Číny, a celou tu dobu jsme požívali pohostinství nevěřícího sultána.

Protože se na čínských mořích cestuje pouze na čínských lodích, popíšeme je nyní. Jsou jich tři druhy: největší, které se jmenují *džunky*, střední zvané *zau* (čín. *sao*) a nejmenší, kterým říkají *kakam* (*chua-chang*). Velká plavidla

mají od tří do dvanácti plachet, zhotovených z bambusové třtiny svázané jako rohož. Tyto plachty nejsou nikdy svinovány, ale jsou otáčeny podle toho, jak vane vítr. Když je loď zakotvena, nechají se plachty volně vlát po větru. Na každé takové lodi je posádka tisíc mužů, z nichž je šest set námořníků a čtyři sta ozbrojenců včetně lučištníků, štítonošů a mužů, kteří vrhají naftu. Každá loď má jako doprovod tři menší plavidla, která jsou nazývána „půlka“, „třetina“ a „čtvrtina“. Tyto lodi jsou stavěny jenom ve městech Zajtún a Sín-Kalán v Číně. Na každé lodi jsou čtyři paluby a dále kabiny, pokojíky a salóny pro obchodníky. Každá kabina je ještě rozdělena na menší místnosti a umývárnu se záchodem a může být zamčena majitelem, který si mnohdy s sebou bere své otrokyně nebo ženy. Stává se často, že takový člověk žije po celou plavbu ve své kabině, aniž někdo jiný z cestujících ví o jeho přítomnosti, a setkají se teprve při příjezdu do některého přístavu.

Námořníci berou s sebou do těchto kabin své děti a pěstují na lodích zeleninu a zázvor v dřevěných nádobách. Správce lodi je jako nějaký velký emír, neboť když sestoupí na pevninu, kráčí před ním lučištníci a Habešané s kopími, meči, bubny a trubkami. Jakmile dorazí do domu, v němž je ubytován, postaví zbrojnoši po obou stranách dveří svá kopí a zůstanou tam celou dobu jeho pobytu. Mnozí Číňané mají velké množství lodí, na nichž posílají do ciziny své správce, a na celém světě není bohatších lidí, než jsou Číňané.

Když se přiblížila doba našeho odjezdu do Číny, vystrojil pro nás sultán as-Sámarí jednu ze třinácti džunek, které právě byly v přístavu. Správce džunky se jmenoval Sulajmán a pocházel ze Safadu v Sýrii a znali jsme se již od dřívějšíka. Vyhledal jsem jej a řekl jsem mu: „Chci jednu kabinu jenom pro sebe, kvůli svým otrokyním, protože jsem zvyklý cestovat pouze s nimi.“ — „Čínští obchodníci

si najali kabiny pro cestu tam i zpět,“ odpověděl, „ale můj zeť má jednu kabinu, kterou ti může přenechat, avšak není u ní záchod; je však možné, že si ji budeš moci vyměnit za nějakou jinou.“ Nařídil jsem tedy svým společníkům, aby naložili na loď všechny mé věci, a také otroci a otrokyně na ni nastoupili. To bylo ve čtvrtek; zůstal jsem ještě na břehu, abych se mohl účastnit páteční bohoslužby, a potom jsem se chtěl k nim připojit. Rovněž Sunbul a Záhiru'd-dín se nalodili i se všemi dary. V pátek ráno přišel za mnou můj mladý otrok Hilál a pravil mi: „Kabina, kterou jsme dostali na džunce, je příliš úzká a nevhodná.“ Když jsem o tom promluvil s kapitánem, řekl mi: „Nemohu v tom nic dělat, ale jestli chceš, můžeš se přestěhovat na *kakam*, kde jsou kabiny k volnému výběru.“ Souhlasil jsem s tím a nařídil jsem svým druhům, aby přestěhovali otrokyně a všechny věci na *kakam* a aby vše bylo hotovo do pátečního poledne. Na tomto moři je totiž obvyklým zjevem, že moře se stává po poledni bouřlivým a nikdo v tu dobu nemůže vstoupit na lodi. Džunky již mezitím odpluly a nezůstala zde žádná kromě té, na které byl naloděn dar, a jiné, jejíž majitel se rozhodl strávit zimu ve Fandarajná, a dále zde byl zmíněný *kakam*. Noc na sobotu jsme strávili na břehu nemohouce se naloditi na *kakam*, zatímco ti, kteří již byli na palubě, nemohli vystoupit a připojit se k nám. Měl jsem s sebou jeden malý koberec, na kterém jsem spával. V sobotu ráno byla džunka i *kakam* zahnány daleko od přístavu a moře vrhlo džunku, jejíž posádka se chtěla vrátit do Fandarajná, na skaliska a tam se rozbila na kusy. Někteří z těch, kteří byli na palubě, se zachránili, jiní zahynuli.

Když nastala noc, vrhlo moře džunku, na níž byly dary, na skaliska a všichni, kdo na ní byli, zahynuli. Ráno jsme našli těla Sunbula a Záhiru'd-dína, pomodlili jsme se nad nimi a pochovali jsme je. Spatřil jsem zde také nevě-

řícího sultána z Kálíkútu, oděného do širokého bílého roucha a malého turbanu, bosého a se slunečníkem, který nad ním nesl otrok; na pobřeží byl před ním zapálen oheň a jeho policejní úředníci bili lidi, aby jim zabránili rozkrást to, co moře vyvrhlo. Ve všech zemích Mulajbáru, kromě této jediné, je totiž zvykem, že kdykoliv nějaká loď ztroskotá, vše, co z ní zůstane, stává se majetkem královské pokladny. V Kálíkútu zůstávají trosky a zbytky vlastnictvím jejího majitele a z toho důvodu se to město stalo kvetoucím přístavem a láká velké množství obchodníků.

Když posádka *kakamu* zpozorovala, co se stalo džunce, napjala plachty a odplula, odvážejíc s sebou všechno mé jmění a všechny mé otrokyně a otroky, zanechávajíc mne na břehu s jediným otrokem, kterého jsem již dříve propustil. Když ten otrok viděl, co se přihodilo, opustil mne a zůstalo mi jenom deset dínárů a koberec, na němž jsem spal.

Místní lidé mi sdělili, že *kakam* musí určitě přistát v Kaulamu (Kollam), a rozhodl jsem se tedy, že se tam odeberu. Město je vzdáleno deset dní cesty po souši i po řece. Vydal jsem se po řece a najal jsem si jednoho muslima, aby mi nesl koberec. Když Indové cestují po této řece, vystupují večer obvykle na břeh a přespávají v pobřežních vesnicích a ráno se zase vracejí na svou loď; my jsme si počínali stejným způsobem. Na lodi nebylo jiného muslima kromě toho, kterého jsem si najal, a ten pil víno s nevěřícími, když jsme vystoupili na břeh, a obtěžoval mne, když byl opilý, což ještě zhoršovalo mou náladu. Pátého dne po našem odjezdu jsme dospěli do Kundžá-karí, které stojí na vrcholku kopce; je obýváno Židy, z nichž jeden je tu guvernérem a platí daň z hlavy sultánu z Kaulamu.

Stromy, které rostou u této řeky, jsou vesměs skořicovníky a santály. Domorodci jich používají jako paliva a

i my jsme jím topili, abychom si po cestě uvařili jídlo. Desátého dne jsme byli v Kaulamu, jednom z nejhezčích měst v Mulajbáru. Jeho tržiště jsou nádherná a zdejší obchodníci, nazývaní *súli*, jsou nesmírně bohatí; jediný obchodník si může koupit celou loď se vším, co je na ní, a ještě ji naloží zbožím z vlastních skladů. Žije zde také kolonie muslimských obchodníků. Toto město je ze všech mulajbárských měst nejbližší k Číně a připlouvá do něho nejvíce čínských obchodníků a muslimové jsou zde ctěni a váženi.

Sultán je nevěřící a jmenuje se Tírawarí, nicméně respektuje muslimy a vydává přísné zákony proti zlodějům a jiným zločincům.

Zůstal jsem v Kaulamu nějakou dobu, přebývaje v jedné záwiji, avšak nedozvěděl jsem se žádné zprávy o osudu *kakamu*. Během mého pobytu v Kaulamu přibyli do města vyslanci čínského krále, kteří nás dříve doprovázeli a kteří se také nalodili na jednu džunku. Jejich loď ztroskotala, čínští obchodníci jim však opatřili oděvy; potom se vrátili do Číny, kde jsem se s nimi později setkal.

Měl jsem původně v úmyslu vrátit se z Kaulamu k sultánovi do Dihlí a zpravit jej o všem tom, co se stalo s dary; potom jsem však dostal strach, aby nehledal nějakou chybu v tom, co jsem podnikl, a nezeptal se třeba, proč jsem se odloučil od darů. Rozhodl jsem se tedy, že navštívím sultána Džamálu'd-dína z Hinauru a zůstanu u něho do té doby, než se něco dozvím o *kakamu*. Vrátil jsem se tedy do Kálíkútu a našel jsem tam jednu loď patřící indickému sultánovi a na ní byl arabský emír jménem Abu'l-Hasan. Sultán jej vypravil s touto lodí a s množstvím peněz, aby na území Hormuzu a Al-Katífu naverboval do jeho služeb co nejvíce Arabů, protože tento vládce k nim cítil náklonost. Vyhledal jsem toho emíra a zjistil jsem, že chce strávit zimu v Kálíkútu a potom od-

plout do Arábie. Radil jsem se s ním o svém návratu k sultánovi, ale nedoporučoval mi to. Potom jsem vsedl na jeho loď, a protože byl již konec období vhodného k plavbě, pluli jsme obvykle jenom první polovinu dne a potom jsme až do příštího rána kotvili. Při cestě jsme potkali čtyři ozbrojené lodi a měli jsme z nich strach, avšak neudělaly nám nic zlého.

Když jsme dospěli do Hinauru, vyhledal jsem sultána a pozdravil jsem jej. Ubytoval mne v jednom domě, kde jsem neměl žádného sluhu, a požádal mne, abych se s ním modlil. Většinu času jsem trávil v mešitě a každý den jsem přečetl celý korán, později jsem jej četl dvakrát denně. Tak jsem si počínal celé tři měsíce a čtyřicet dní z nich jsem strávil v asketických cvičeních.

Sultán Džamálu'd-dín vystrojil padesát dvě lodi pro výpravu na dobytí Sandabúru (Goa), protože mezi vládcem toho ostrova a jeho synem vznikl spor a syn napsal Džamálu'd-dínovi, aby mu pomohl zmocnit se Sandabúru; v odměnu za pomoc přislíbil, že přijme islám a ožení se se sultánovou sestrou. Když byly lodi připraveny, považoval jsem za vhodné odplout s nimi a účastnit se svaté války. Otevřel jsem tedy korán, abych našel nějakou radu, a můj zrak padl na slova: „A v nich je často vyslovováno jméno Alláhovo a vskutku Alláh pomůže těm, kdo pomáhají jemu“(22 : 41). Zaradoval jsem se nad tím, a když sultán přišel na odpolední modlitbu, řekl jsem mu: „Chci se účastnit výpravy.“ — „V tom případě budeš jejím velitelem,“ odpověděl a já jsem mu sdělil to, co jsem přečetl při prvním otevření knihy. Byl tím nesmírně nadšen a rozhodl se, že se sám účastní tažení, ačkoliv to původně neměl v úmyslu. Nalodil se potom na jednu loď a já jsem jej doprovázel. To bylo v sobotu a v pondělí večer jsme již byli před Sandabúrem. Obyvatelé byli připraveni k boji a měli již namířeny katapulty, ze kterých vystřelili v tom

okamžiku, kdy se lodi přiblížily ke břehu. Viděl jsem kámen, který zasáhl jednoho z mužů vedle sultána. Naši lidé se vrhli potom do vody, držíce v rukou štíty a meče, a sultán přestoupil do jedné menší lodi. Já jsem se vrhl s ostatními do vody a měli jsme s sebou dvě stíhací lodi, jejichž zádě byly otevřené a v nich byli naši koně. A tyto lodi jsou uzpůsobeny tak, že v jejich vnitřku může jezdec vsednout na koně, obléci si brnění a potom vyjet ven, a tak to také udělali jezdci na těchto dvou lodích. A Alláh dovolil, aby muslimové dobyli Sandabúru, a udělil jim vítězství. Vstoupili jsme do města s meči v rukou a většina nevěřících utekla do paláce sultánova, avšak když jsme tam vrhli oheň, vyšli ven a my jsme je zajali. Náš sultán je potom propustil na svobodu a vrátil jim jejich ženy a děti. Jejich počet dosahoval asi deseti tisíc a jako bydliště jim určil jedno předměstí. Sám se usadil v paláci a přidělil svým dvořanům domy v sousedství. Dostal jsem od něho mladou zajatkyni jménem Lamkí, ale přejmenoval jsem ji na Mubáraka (Požehnaná). Její manžel ji chtěl ode mne vykoupit, avšak odmítl jsem to. Sultán mne přioděl také čestným rouchem z egyptské látky, které našel mezi poklady nevěřícího sultána. Zůstal jsem s ním v Sandabúru tři měsíce a potom jsem požádal o dovolení odcestovat; povolil mi to, ale musil jsem mu přislíbit, že se k němu vrátím.

A tak jsem plul po moři do Hinauru a odtud jsem se dostal přes další města na Mulajbarském pobřeží, o kterých jsem se již zmínil, až do Šálíje (Beppúr), velmi pěkného města, kde jsou vyráběny látky pojmenované po něm. Po delším pobytu jsem se vrátil do Kálíkútu, neboť sem přišli dva z mých otroků, kteří byli na tom *kakamu*. Sdělili mi, že mladá otrokyně, která byla těhotná a o níž jsem měl největší starost, je mrtva a že vládce Sumatry se zmocnil ostatních otrokyň a mé zboží a majetek padl do rukou cizinců a že moji soudruzi jsou roztroušeni po Číně, Su-

matře a Bengálsku. Když jsem se tohle všechno dozvěděl, vrátil jsem se přes Hinaur do Sandabúru a zůstal jsem tam dva měsíce.

Nevěřící sultán, na kterém jsme dobyli toho města, se nyní vzpamatoval a postupoval proti nám, aby ho dobyl zpět. Všichni nevěřící z města uprchli, aby se k němu přidali, a naše vojska, roztroušená po vesnicích, nás opustila. Nevěřící nás začali obléhat a dotírali na nás stále více. Když se situace stávala vážnou, odešel jsem z obléhaného města a vrátil jsem se do Kálikútu.

XXI. kapitola

SLÁVA A PÁD MALEDIVSKÉHO SOUDCE

V Kálíkútu jsem se rozhodl, že se odeberu na ostrovy Dzíbat al-Mahal (Maledivy), o nichž jsem slyšel mnoho vyprávět. Po desetidenní plavbě z Kálíkútu jsme dopluli k těmto ostrovům, které patří k podivuhodnostem tohoto světa; je jich celkem asi dva tisíce. Každých sto nebo méně tvoří kruh podobný prstenu, do něhož vede jeden vchod jako brána, a pouze tímto vchodem se tam mohou lodi dostat. Když loď připluje k ostrovu, nutně musí vzít na palubu některého domorodce jako lodivoda, aby ji dovedl k jiným ostrovům. Ostrovy jsou tak blízko u sebe, že koruny palem na druhých ostrovech jsou vidět pouhým okem. Jestliže loď mezi nimi zabloudí, nemůže proniknout ke svému cíli a musí se vrátit buď na Ma'bar, nebo na Cejlon.

Všichni obyvatelé Malediv jsou muslimové, lidé zbožní a čestní. Ostrovy jsou rozděleny na dvanáct okresů, které jsou pod správou guvernéra, nazývaného *kardúú*. Tyto okresy se jmenují: Bálíbúr, Kannalús, Mahal — od toho odvozuje souostroví jméno a na něm sídlí jejich vládci — Taládíb, Karájdú, Tajm, Taladumatí, Haldumatí, Barajdú, Kandakal, Mulúk a Suwajd, který je z nich položen nejdále. Na těchto ostrovech neroste žádné obilí, jediné

v okrese Suwajd se daří rostlině, která se podobá prosu a jež je vyvážena do Mahalu.

Hlavní stravou domorodců je ryba zvaná *kulb al-más*, která nemá žádný tuk a jejíž červené maso voní jako ovčí. Když takovou rybu vyloví, rozsekají ji na čtyři kusy, trochu ji povaří a potom ji vyudí v košících z palmového listí; jí se, teprve když úplně uschne. Ty ryby jsou odtud vyváženy do Indie, Číny a Jemenu.

Většina stromů na těchto ostrovech jsou kokosové palmy, které dodávají spolu se zmíněnou rybou hlavní výživu obyvatelům. Kokosová palma je podivuhodný strom: nosí úrodu dvanáctkrát do roka; některé jsou malé, jiné velké, některé suché, jiné zelené a nikdy se nemění. Lidé z nich dostávají mléko, olej a med, jak jsme se o tom zmínili již dříve. Všechny pokrmy připravené z kokosu, spolu s těmi rybami, které se k němu jedí, mají mimořádné účinky na potenci a zdejší obyvatelé konají v tomto směru podivuhodné činy. Já sám jsem měl v této zemi čtyři manželky a vedle nich řadu otrokyň a každý den jsem je všechny obešel a strávil noc u každé z nich. Tak jsem to dělal během toho půl druhého roku, co jsem tam byl.

Obyvatelé Malediv jsou lidé přímí, zbožní, pravověrní a upřímné mysli; živí se jen dovolenou stravou a modlitby konají rádně. Jejich těla jsou slabá a nejsou zvyklí na boj a válku; jejich zbraní je modlitba. Jednoho dne, když jsem nařídil, aby jakémusi zloději byla uřata ruka, omdlelo velké množství lidí, kteří byli v soudní síni. Indičtí piráti je nenapadají ani jim nijak neubližují, neboť již nabyli zkušenosti, že kdykoliv jim někdo něco ukradl, stihlo ho rychle neštěstí. Když do těchto končin připlují někdy nepřátelské lodi, zmocní se jenom cizinců, které zde najdou, avšak nikdy nevezmou domorodce a neučiní jim nic zlého. Kdyby tomu bylo jinak, tito lidé by jistě byli snadnou kořistí útočníků pro slabost svých těl. Na každém ostrově jsou

krásné mešity a většina domů je tam vybudována ze dřeva.

Ti lidé jsou velmi čistotní a vyhýbají se všemu špinavému; většina z nich se koupe dvakrát denně, neboť je zde velké vedro a lidé se velmi potí. Spotřebují také hojnost vonných olejů, jako je santálový olej, a voní se pižmem, které je dováženo z Makdišú. Jejich oděvy jsou prosté zástěry; jednu si přivazuje kolem pasu místo kalhot a na záda si hodí jiný oděv, který se podobá poutnickému rouchu. Někteří nosí turban, jiní mají místo něho malý kapesník. Když někdo z nich potká kádiho nebo kazatele, sejme z ramen šat, odkryje záda a doprovodí dotyčného až k jeho domu.

Jejich stavby jsou dřevěné; dbají na to, aby podlaha domu byla o něco výše, než je okolní půda, neboť ta je velmi vlhká. A dělají to tak, že nejdříve opracují kameny, které jsou asi dva nebo tři lokty dlouhé, postaví je do několika řad nad sebe a přes ně přehodí dřeva z kokosových palm; na tomto základu potom postaví dřevěné stěny a mají v tom podivuhodnou zručnost. V hale domu vystavějí menší místnost zvanou *málam*, kde sedává majitel domu se svými přáteli. Tato místnost má dvoje dveře, z nichž jedny se otvírají do haly a jimi přicházejí návštěvníci a druhé po straně, kudy chodí majitel.

Všichni obyvatelé Malediv, ať vznešení, či prostí, chodí bosi, neboť ulice jsou stále zameteny a čisté; podél nich rostou stinné stromy, a kdo tudy prochází, připadá si jako v zahradě. Přesto každý, kdo vejde do domu, si musí umýt nohy vodou z nádoby, která stojí před pokojem v hale, a musí se utřít hrubým ručníkem z palmového listí, který je zde již připraven. Stejný zvyk je zachováván i při vstupu do mešity.

Kdykoliv připluje nějaká loď, vydají se k ní na malých člunech a vezmou s sebou betel a zelené kokosové ořechy. Každý z toho nabídne některému člověku na lodi a ten se

potom stává jeho hostem; odnese do svého domu jeho zboží, jako by to byl jeho vlastní příbuzný. Každý nový příchozí se může oženit, avšak když odjíždí, rozvede se, protože obyvatelé Malediv nikdy neopouštějí své ostrovy. Dokud se příchozí neožení, ženy jeho hostitele mu připravují pokrmy, slouží mu a při odchodu jej zásobí vším potřebným na cestu. A ženy se za to všechno spokojí s docela malým dárkem.

Zisk státní pokladny, která se jmenuje *bender* (celnice), spočívá v právu odkoupit určitou část dovezeného zboží za určenou cenu, a nazývají to „právo *benderu*“. Tento *bender* má na každém ostrově dřevěný dům, kde guvernér — *kardúí* — zboží shromažďuje, prodává a vyměňuje. Místní lidé nakupují za kuřata hliněné nádoby, které se sem dovážejí, a jeden hrnec stojí pět až šest kuřat.

Lodi vyvážejí z těchto ostrovů ryby, o nichž jsme se zmínili, kokosové ořechy, oděvy, bavlněné turbany a dále měděné nádoby, kterých je zde hojnost, mušle kauri a *kanbar* — to je název, který dávají vláknům kokosového ořechu. Domorodci je zpracovávají v jámách vykopaných na pobřeží, potom do nich tlukou železnými tyčemi a nakonec je ženy splétají. Z tohoto materiálu se vyrábějí lana na svazování lodních prken; vyvážejí je do Číny, do Indie a do Jemenu a jsou lepší než lana konopná. Indické a jemenské lodi jsou svazovány výhradně těmito lany, neboť Indické moře je plné skalisek, a jestliže na ně narazí loď sbitá železnými hřebíky, rozpadne se na kusy, zatímco loď svázaná zmíněnými lany má určitou pružnost a nerozlomí se.

Na těchto ostrovech se užívá jako platidla mušle kauri. Tak se nazývá zvíře, které sbírají v moři a potom je kladou do jam na pobřeží; tam maso zmizí a zůstane jenom bílá skořápka. Sto takových skořápek se jmenuje *sijáh*, sedm set *fál*, dvanáct tisíc *kuttá* a sto tisíc *bustú*. Kupují a pro-

dávají za ně všechno zboží, a to v poměru čtyř *bustú* za jeden zlatý dínár, avšak často jejich hodnota klesá na dvanáct *bustú* za dínár. Obyvatelé je prodávají výměnou za rýži do Bengálska, jehož obyvatelé používají kauri rovněž jako platidla, nebo do Jemenu, kde jsou mušle ukládány na dno lodí jako zátěž místo písku. Mušle kauri slouží jako platidlo také mezi černochoy v Súdánu a viděl jsem, jak jsou prodávány v Mállí a Gaugau v poměru 1150 kusů za jeden zlatý dínár.

Zdejší ženy si vůbec nezahalují hlavy, ba nečiní to ani jejich královna; vlasy si upravují tak, že je sčesávají k jedné straně. Většina z nich nosí pouze zástěry, které sahají od pupku k zemi, a zbytek těla zůstává úplně obnažen. A tak se procházejí po tržištích a po ulicích. Když jsem se tu stal soudcem, snažil jsem se udělat přítrž tomu zvyku a nařídil jsem ženám, aby se oblékaly, avšak v té věci jsem neměl úspěch. Přesto jsem nedovolil žádné ženě, která přišla v nějaké soudní záležitosti, aby ke mně vstoupila, dokud nebylo celé její tělo zakryto, avšak kromě toho jsem nic nezmohl. Měl jsem tu mladé otrokyně, které jsem oblékal stejně jako ženy v Dihlí, avšak to je více hyzdilo než zdobilo, protože na to nebyly zvyklé.

Ozdobou žen jsou náramky a každá jich má tolik, že jí pokrývají paže od lokte až po zápěstí. Tyto šperky jsou stříbrné a pouze sultánovy ženy a příbuzné nosí zlaté náramky. Nosí zde také náramky na nohou a zlaté náhrdelníky. Jedním z podivuhodných zvyků zdejších žen je to, že se dávají najímat jako služebné do domů za určitou částku, která však nepřevyšuje pět dínárů a jídlo. Nepovažují to za nic nečestného a dělá to zde většina dívek; v domech bohatých lidí najdeš někdy i deset až dvacet takových služebných. Každá nádoba, kterou taková služebná rozbije, se jí započítává, a když chce změnit místo, dají jí noví zaměstnavatelé částku, kterou dluží, a zaplatí to bývalým

pánům a dluh se jí připíše u nových lidí. Hlavním zaměstnáním těchto najatých žen je splétání *kanbaru*, to je kokosových vláken.

Na těchto ostrovech se lze velmi snadno oženit díky nízkému obvěnění a také díky příjemnosti zdejších žen. Většina mužů ani nejmenuje obvěnění a spokojí se s vyznáním víry a pak dají jenom svatební dar. Když připlují lodi, muži z posádky se hned ožení, a když odjíždějí, rozvedou se, takže je to vlastně jakýsi druh dočasného manželství. Maledivské ženy nikdy neopouštějí svou rodnou zemi. Neviděl jsem nikde tak příjemné ženy, jako jsou tyto; u těchto lidí nedovoluje manželka nikomu, aby obsluhoval jejího muže, a přináší mu sama jídlo, sklízí se stolu, když pojedl, umývá mu ruce a přikrývá nohy, když jde spát. Žena nejí se svým manželem a ten ani neví, co jeho manželka jí. Oženil jsem se na těchto ostrovech s více ženami, některé na mou žádost jedly se mnou, ale jiné tak neučinily, takže jsem je při jídle nikdy neviděl a žádná lest mi v tom nepomohla.

Důvěryhodní lidé z těchto ostrovů, jako byl právník Ísá al-Jamaní, učitel Alí, soudce Abdalláh a jiní, mi vyprávěli, že zdejší lidé byli nevěřící a že se jim každý měsíc zjevoval ifrít, který přicházel od moře a podobal se lodi naplněné svítilnami. Bylo jejich zvykem, když jej spatřili, že vzali pannu, ozdobili ji a dovedli ji do *budcháne*, to je do chrámu model, který byl postaven na břehu moře. Nechali zde tu dívku přes noc, a když se ráno vrátili, našli ji zbavenou panenství a mrtvou. Každý měsíc tahali los, a na koho padl, ten musil vydat svou dceru, a tak to trvalo dlouhou dobu. Potom k nim přišel jakýsi člověk z Maghribu jménem Abu'l-Barakát Berber, který znal celý korán nazpaměť, a ubytoval se u jedné stařeny na ostrově Mahal. Jednoho dne našel celou rodinu shromážděnou a ženy plakaly, jako by byly na pohřbu. Vypytał se

jich na příčinu jejich smutku, avšak nerozuměly mu; teprve za pomoci tlumočníka se dozvěděl, že padl los na tu stařenu a že má jen jedinou dceru, kterou zabije zlý ifrít. Abu'l-Barakát se obrátil ke stařeně a řekl jí: „Půjdu dnes v noci místo tvé dcery,“ neboť byl hladce oholen a neměl žádný vous. Příští noci jej dovedli do onoho chrámu, on se umyl a jal se recitovat korán; za chvíli zpozoroval v okně ifríta, avšak stále pokračoval v recitaci. Když se k němu démon přiblížil a zaslechl korán, utekl a ponořil se do moře. I zastihlo Maghribana ráno, a stále ještě byl zaměstnán recitací. Když potom přišla rodina té dívky a našli je bez úhony, zavedli je ke králi, který se jmenoval Šanúráza, a sdělili mu celý příběh. Vládce tím byl úplně ohromen a Maghriban mu navrhl, aby přijal islám, avšak Šanúráza odpověděl: „Zůstaň zde ještě do příštího měsíce, a jestliže uděláš ještě jednou totéž, co dnes, obrátím se na islám.“ A zůstal u nich a Alláh naklonil srdce vládcovo k pravé víře, takže se stal muslimem ještě před koncem měsíce, a připojily se k němu jeho ženy, děti i celý dvůr. Když nastal další měsíc, byl Maghriban doveden opět do toho chrámu, avšak ifrít se již neobjevil a tak recitoval korán až do rána. Potom přišel král a lidé a našli je v tomto stavu. Rozbili modly a zničili chrám a všichni lidé z ostrova přistoupili k islámu; potom poslali posly na druhé ostrovy a tamní lidé je následovali. Maghriban u nich zůstal a těšil se velké úctě a všichni přijali islám podle jeho právního směru, a byl to směr imáma Málika. Ještě dnes uctívají tohoto imáma. Maghriban postavil mešitu a viděl jsem na zamřížovaném pódiu v této mešitě nápis: Sultán Ahmad Šanúráza přijal islám z rukou Abu'l-Barakáta, Berbera z Maghribu. Tento sultán také určil třetinu z výnosu daní jako almužnu pro cestující z vděčnosti za to, že přijal islám od jednoho z nich.

Ten ifrít byl příčinou toho, že ještě před přijetím islámu

bylo mnoho ostrovů vylidněno. Když jsem došel do této země, nevěděl jsem nic o této události. Jedné noci, když jsem bděl, jsem zanedání zaslechl, jak lidé venku volají nahlas „Není boha kromě Boha“ a „Bůh je převeliký“. Potom jsem viděl, jak děti nesou na hlavách korány a ženy tlukou do měděných nádob a mis. Divil jsem se jejich počínání a ptal jsem se, co se stalo. Dostal jsem odpověď: „Cožpak ses nepodíval na moře?“ Podíval jsem se tím směrem a spatřil jsem něco podobného velké lodi a jakoby plné svítlen a lamp. Řekli mi: „To je ifrít; má ve zvyku ukazovat se jednou za měsíc, avšak od té doby, co děláme to, co vidíš, odvrací se od nás a nečiní nám nic zlého.“

Jednou ze zvláštních věcí na Maledivách je, že jejich vládcem je žena, sultánka Chadídža, dcera sultána Džalálu'd-dína Omara, syna sultána Saláhu'd-dína Sáliha al-Bandžalího. Vláda náležela nejdříve jejímu dědovi, potom jejímu otci a po smrti tohoto přešla na jejího bratra Šihábu'd-dína, který byl nezletilý. Vezír Abdalláh syn Muhammada al-Hadramího se potom oženil s jeho matkou a zmocnil se vlády; je to ten člověk, který se později oženil také se sultánkou Chadídžou po smrti jejího prvního manžela, vezíra Džamálu'd-dína, jak o tom bude ještě vyprávěno. Když sultán Šihábu'd-dín dospěl, vyhnal svého nevlastního otce na nejvzdálenější ostrov Suwajd. Stal se nyní neomezeným vládcem a jmenoval vezírem svého propuštěnce Alího, kterého však již za tři roky sesadil a poslal na stejný ostrov. Vypráví se, že tento sultán navštěvoval tajně v noci ženy svých hodnostářů a dvořanů a byl kvůli tomu sesazen a deportován na ostrov Haldumatí; později za ním poslali člověka, který ho zabil.

V královské rodině nezůstal potom nikdo kromě Chadídži a jejích dvou mladších sester Mirjam a Fátimy. Lidé se usnesli zvolit Chadídžu sultánkou; byla tehdy provdána za jejích kazatele Džamálu'd-dína, který se stal potom

vezírem a skutečným vládcem, avšak rozkazy byly vydávány ve jménu Chadídži. Tyto rozkazy jsou psány na palmové listy pomocí železného nástroje, který se podobá noži. Na papír píší jenom korány a vědecké knihy.

Když k nim přijde nějaký cizinec a dostaví se do audienčního sálu, zvyk vyžaduje, aby s sebou přinesl dvě zástěry. Ukloní se sultánce a hodí na zem jednu zástěru, pak pozdraví jejího manžela a hodí druhou. Armáda sultánky se skládá z tisíce mužů; jsou to cizinci, ačkoliv malý počet vojáků jsou také domorodci. Vojsko přichází každý den do audienčního sálu, pozdraví a potom odejde. Jejich žold je vyplácen v rýži, která je jim vydávána jednou za měsíc z benderu. Když nastane poslední den v měsíci, dostaví se vojáci do sálu, pozdraví a řeknou vezírovi: „Vyřid' naše pozdravy sultánce a zprav ji o tom, že jsme si přišli pro výplatu.“ Potom je vydán příslušný rozkaz. Kádí a jiní úředníci, kteří se všichni titulují vezíry, přicházejí rovněž každého dne do sálu, pozdraví, a když eunuši vyřídí jejich pozdravy sultánce, vzdalují se.

Obyvatelé Malediv nazývají nejvyššího vezíra, který je zástupcem sultánky, *kalakí* a soudce *fandajárkalú* a všechny své spory předkládají jenom kádímu, který se u nich těší větší úctě než všichni ostatní lidé; jeho rozkazy jsou vykonávány jako rozkazy vládce nebo ještě lépe. Soudce zasedá v audienčním sálu na koberci a jako plat dostává podle starého zvyku výnos ze tří ostrovů. Kazatel se nazývá *handidžarí*, hlavní pokladník *fámaldarí*, hlavní výběrčí daní *máfákalú*, náčelník policie *fitnájak* a velitel loďstva *mánájak* a všichni mají titul vezírů. Na těchto ostrovech není žádné vězení a viníci jsou zavíráni do dřevěných domů, které jinak slouží jako skladiště zboží. Každý z vězňů je zajištěn kusem dřeva, jako se to dělá u nás s křesťanskými zajatci.

Když jsem připlul na toto souostroví, vystoupil jsem

nejdříve na ostrově Kannalús, který je velmi hezký a stojí na něm mnoho mešit. Ubytoval jsem se u jednoho z nejzbožnějších obyvatel a dostalo se mi pohoštění od mnoha lidí. Jeden muž původem ze Zafáří mi řekl: „Jestliže půjdeš na ostrov Mahal, vezír tě tam násilím zadrží, protože tam právě nemají soudce.“ Mým úmyslem totiž bylo odebrat se po návštěvě těchto ostrovů do Ma'baru, na Cejlon, do Bengálska a potom do Číny. Připluli jsme na lodi kapitána Omara al-Hinaurího, který předtím vykonal pouť do Mekky. Na Kannalúsu jsme zůstali deset dní a potom si kapitán najal malý člun, aby odplul na ostrov Mahal s darem určeným pro královnu a jejího manžela. Chtěl jsem jet s ním, ale řekl mi: „Člun je příliš malý, aby pojal tebe i tvé společníky. Chceš-li se však vydat na cestu sám, můžeš jet.“ Odmítl jsem tento návrh a Omar odplul. Avšak vítr si s ním pohrával a po čtyřech dnech se k nám vrátil, když zakusil mnoho nebezpečí. Omluvil se mi a zapřisahal mne, abych nyní plul s ním i se společníky. A tak jsme vypluli časně ráno a k polednímu jsme se již zastavili u druhého ostrova a večer u dalšího. Po čtyřdenní plavbě jsme se dostali do okresu Tajm, kde byl guvernérem muž jménem Hilál. Pozdravil mne, uspořádal hostinu a potom za mnou ještě přišel doprovázen čtyřmi muži, z nichž dva nesli na tyči čtyři kuřata. Druzí dva nesli podobné hole s deseti kokosy. Divil jsem se, že nadělají takovou slávu pro tak nepatrné věci, ale potom jsem se dozvěděl, že tak jednali na důkaz úcty a respektu. Po deseti dnech jsem se potom dostal na ostrov Mahal a naše loď zakotvila v přístavu. Zdejší zvyk žádá, že nikdo nesmí sestoupit z lodi, dokud k tomu neobdrží povolení. Když jsme je dostali, chtěl jsem se ubytovat v některé mešitě, avšak otroci, kteří stáli na břehu, mi v tom zabránili a řekli, že je naprosto nutno, abych navštívil nejdříve vezíra. Nařídil jsem již předtím kapitá-

novi, až se jej budou vyptávat, aby řekl, že mne vůbec nezná, neboť jsem se obával, aby mne tu nezdrželi. Nevěděl jsem totiž, že nějaký zlomyslný mluvka jim již napsal a sdělil o mně vše, i to, že jsem býval soudcem v Dihlí.

Když jsme dospěli k audienčnímu sálu, posadili jsme se na lavice u třetí brány a potom vyšel soudce Ísá al-Jamaní a pozdravil mne a já jsem zase pozdravil vezíra. Kapitán lodi přinesl deset kusů látky, uklonil se sultance a hodil na zem jeden kus, potom poklekl před vezírem a hodil druhý kus a tak to pokračovalo, až hodil poslední kus. Potom byl dotazován na mou osobu, avšak odpověděl, že mne nezná.

Za chvíli nám přinesli betel a růžovou vodu, a to je u nich vrcholným projevem úcty. Vezír mne ubytoval v jednom domě a poslal nám jídlo, které se skládalo z velkého podnosu rýže, obklopeného řadou menších misek s masem soleným a dušeným, kuřaty, máslem a rybami. Nazítří nám vezír poslal roucha a další jídlo a také sto tisíc kauri na mé výdaje.

Po deseti dnech připlula loď z Cejlonu, na které byla skupina arabských a perských dervíšů, kteří mne znali a sdělili vezírovým služebníkům, kdo jsem. To vezíra rozradostnilo ještě více a na počátku ramadánu mne pozval na hostinu, při níž byli přítomni emírové a ministři. Seděl jsem vedle soudce Ísá, vezíra *fámaldářiho* a vedle vezíra Omara *daharda*, to jest „velitele armády“. Hostina těchto lidí se skládá z rýže, kuřat, másla, ryby, soleného a sušeného masa a vařených banánů. Potom pijí kokosové mléko míchané s voňavkami, což usnadňuje trávení.

Během měsíce ramadánu zemřel manžel vezírovy dcery, která byla předtím provdána za sultána Šihábu'd-dína, avšak žádný z jejích manželů k ní nevstoupil, neboť byla příliš mladá. Její otec ji vzal nyní k sobě a dal mi její dům, který byl jedním z nejhezčích na ostrově. Potom jsem

jej požádal, aby mi dovolil uspořádat hostinu na počest dervíšů, kteří se vraceli z návštěvy Paty Adamovy na Cejlonu. Svolil a daroval mi pět ovcí, které jsou nesmírně vzácné na Maledivách, neboť jsou dováženy z Mulajbáru nebo Makdíšu, a poslal k tomu ještě rýži, kuřata, máslo a koření. Dal jsem to všechno odnést do domu vezíra Sulajmána, *mánájaka*, tj. admirála, kde z toho bylo připraveno chutné jídlo, a admirál mi ještě přidal další potraviny, nádobí a koberce. Potom jsem požádal hlavního vezíra, aby dovolil některým svým vezírům účast na hostině; povolil to a sám se pozval také. Poděkoval jsem mu, a než jsem se vrátil domů, již tam byl se všemi vezíry a hodnostáři. Posadil se na dřevěné pódium a všichni, kdo přicházeli, jej zdravili a házeli na zem nesešivané oděvy, takže se zde nashromáždilo asi sto šatů, které si pak mezi sebou rozdělili dervíši. Pak bylo podáváno jídlo a po něm recitátoři předčítali překrásnými hlasy korán a dervíši zapěli a zatančili. Dal jsem také připravit oheň a dervíši do něho vstupovali, dupali v něm bosýma nohama a někteří jej dokonce polykali jako cukroví, dokud oheň neuhasl.

Když skončila noc, vezír se vzdálil a šel jsem jej doprovodit; když jsme míjeli zahradu, která patřila státní pokladně, řekl mi vezír: „Tato zahrada je tvoje a dám tam postavit dům, který bude tvým příbytkem.“ Poděkoval jsem mu a modlil jsem se za jeho štěstí. Druhého dne mi poslal mladou otrokyni a jeho posel mi řekl: „Vezír ti vzkazuje, že bude-li se ti tato líbit, je tvoje; jestliže ne, tedy ti pošle maráthskou otrokyni.“ Maráthské otrokyně jsem měl rád, a proto jsem odpověděl: „Nechci nic jiného než Maráthku!“ A vezír mi ji poslal; jmenovala se Gulistán — to znamená „Květ zahrady“; uměla hovořit persky a velmi mne potěšila. Lidé z těchto ostrovů mají svůj jazyk, kterému jsem nerozuměl. Druhý den mi poslal vezír další otrokyni jménem Anbarí („z ambry“), původem z Ma'baru.

Příštího večera mne znovu navštívil s několika svými sloužícími a vešel do domu provázen dvěma malými otroky. Chvíli jsme spolu hovořili. Věnoval mi hedvábné látky a košíček s drahokamy a perlami. Pomodlil jsem se za něj a poděkoval jsem mu za vše.

Admirál Sulajmán mne požádal, abych se oženil s jeho dcerou; poslal jsem tedy svého společníka k vezíru Džamálu'd-dínovi se žádostí o svolení k sňatku. Posel se za chvíli vrátil a řekl: „Vezírovi se to nezamlouvá, chce, aby sis vzal jeho dceru, jakmile uplyne zákonná čekací doba předepsaná pro vdovy.“ Odmítl jsem to, obávaje se nešťastného vlivu, který na ní lpěl, protože již dva její manželé zemřeli, aniž k ní vstoupili. Mezitím jsem vážně onemocněl horečkou, neboť každý člověk, který přijde na Maledivy, je touto horečkou nevyhnutelně napaden. Rozhodl jsem se pevně, že odtud odejdu, a prodal jsem část svých klenotů za kauri a najal jsem si loď, která mne měla dovézt do Bengálska. Když jsem se šel rozloučit k vezírovi, vyšel mi vstříc kádí a řekl: „Vezír ti vzkazuje, že chceš-li odejít, musíš vrátit vše, co ti dal, a pak můžeš jít.“ — „Koupil jsem za část těch klenotů kauri, tak si s tím dělejte, co chcete,“ zněla má odpověď. Za nějakou chvíli se kádí vrátil a pravil: „Vezír vzkazuje: Dali jsme ti zlato, a ne kauri.“ — „Dobře, prodám je tedy a vrátím vám zlato.“ Šel jsem k obchodníkům a žádal jsem je, aby koupili nazpět kauri, avšak vezír jim to zakázal, neboť jeho cílem bylo zabránit mi v odjezdu.

Později ke mně poslal jednoho dvořana, který mi sdělil: „Vezír vzkazuje: Zůstaň u nás a dostaneš vše, co si budeš přát.“ Řekl jsem si tedy v duchu, že jsem úplně v jejich moci, a nezůstanu-li po dobrém, donutí mne k tomu násilím, a že proto bude lépe, bude-li můj pobyt dobrovolný. Odpověděl jsem tedy: „Výborně, zůstanu u něho.“ Když se posel vrátil, vezír se velmi zaradoval a hned mne

k sobě pozval. Při mém příchodu povstal, objal mne a pravil: „Já si přeji, abys byl stále blízko u mne, a ty nám chceš odejít!“ Omluvil jsem se mu a on přijal mé omluvy a pak jsem dodal: „Chceš-li, abych zde zůstal, musíš splnit mé podmínky.“ — „Přijímám, jmenuj je!“ — „Nechci chodit pěšky,“ byla má první podmínka. Je zde totiž zvykem, že kromě vezíra nikdo nejedí na koni, a tak když jsem od něho dostal koně a projížděl jsem se na něm, všichni lidé, dospělí i děti, běhali za mnou v údivu, až jsem si na to musel stěžovat vezírovi. Ten potom nařídil, aby bylo vybubnováno na *dunkuru*, že za mnou nikdo nesmí běhat. *Dunkura* je druh měděné nádoby, do níž se tluče železnou tyčí, takže je to slyšet na velkou vzdálenost; po vybubnování se přečte prohlášení k veřejnosti.

Vezír odpověděl: „Chceš-li se dát nosit v nosítkách, můžeš tak učinit, ne-li, mám koně a klisnu a vyber si z nich, co chceš.“ Vybral jsem si klisnu a okamžitě mi ji přivedli a zároveň jsem dostal čestné roucho. Pak jsem se zeptal: „Co mám dělat s kauri, které jsem nakoupil?“ — „Pošli některého ze svých přátel, aby je prodal v Bengálsku.“ — „Udělám to, ale za podmínky, že s ním pošleš někoho, kdo by mu při prodeji pomohl.“ Souhlasil s tím a vypravil jsem svého přítele Abú Muhammada a vezír s ním poslal poutníka Alího. Avšak stalo se, že při cestě je zastihla bouře a posádka vyhodila všechn náklad, stěžeň, vodu i všechny zásoby přes palubu a potom zůstali po šestnáct dní bez plachet, bez kormidla a bcze všeho a po různých útrapách se dostali na ostrov Cejlon. Můj přítel se vrátil teprve po roce, když mezitím navštívil Adamovu Patu.

Když skončil měsíc ramadán, vezír mi poslal roucha a odebrali jsme se na místo určené k modlitbám. Cesta, kterou se měl vezír ubírat od svého domu až na to místo, byla celá pokryta látkami, po jejichž okrajích byly položeny mušle kauri. Všichni emíři a hodnostáři, kteří měli domy

při této cestě, nasázeli před domy malé kokosové palmy, ořechy a banánovníky a mezi stromy natáhli provazy, na nichž visely zelené ořechy. Majitelé stáli před svými domy, a když je vezír míjel, házeli mu pod nohy kusy hedvábných nebo bavlněných látek, které vezírovi otroci hned sbírali stejně jako kauri ležící při cestě. Vezír šel pěšky, oděn do plstěného roucha a velkého turbanu, opásán hedvábnou šerpou. Nad hlavou mu byly nesený čtyři slunečníky a na nohou měl sandály, kdežto všichni ostatní šli bez výjimky bosi. Vpředu kráčela vojenská hudba a vojsko šlo jak před ním, tak i za ním a vykřikovalo „Alláh je převeliký“, a tak všichni došli na místo modliteb.

Po skončení modlitby proslovil vezírův syn kázání a pak byla přinesena nosítka, do nichž vsedl vezír, zatímco emíři a ostatní vezírové zdravili házejíce podle obyčeje na zem látky. Nikdy předtím vezír ještě nevsedl do nosítek, protože to bylo výsadou králů. Nosiči zvedli nosítka, já jsem vsedl na koně a tak jsme se všichni vrátili do paláce, kde byla uspořádána hostina. Mezi předloženými jídly jsem viděl ryby z druhu sardinek, sušených a nevařených, které byly přivezeny z Kaulamu, neboť se vyskytují v hojnosti na Mulajbárském pobřeží. Vezír vzal jednu sardinku a začal jíst a vybídl mne, abych si posloužil, dodávaje, že je to zde vzácností. Odpověděl jsem: „Jak to mám jíst, vždyť nejsou vařené?“ — „Jsou vařené,“ řekl, ale já jsem namítl: „Já znám velmi dobře tyhle ryby, protože v mé vlasti je jich hojnost.“

Když bylo po slavnosti, domluvil jsem se s admirálem Sulajmánem, že se ožením s jeho dcerou, a znovu jsem poslal k vezírovi a požádal jej, aby se svatební obřad mohl konat v paláci za jeho přítomnosti. Souhlasil a poslal obvyklý dar betelu a santálového dřeva. Hosté se již shromáždili, avšak admirál Sulajmán stále nepřicházel. Poslali pro něj, avšak opět se nedostavil a na druhou výzvu se

omluvil nemocí své dcery. Vezír mi důvěrně pošeptal: „Jeho dcera odmítá se vdávat a ona je svou vlastní paní. Podívej se, hosté se již shromáždili, co bys tomu řekl, kdyby ses oženil s nevlastní matkou sultánky, vdovou po jejím otci?“ Vezírův syn byl ženat s její dcerou. Souhlasil jsem s tím, zavolali soudce a svědky, potom jsme zarecitovali vyznání víry a vezír zaplatil svatební dar. Za několik dní byla má nevěsta přivedena do mého domu a byla to jedna z nejlepších žen; dobrota jejího srdce byla taková, že mne natírala vonnými mastmi a parfěmovala moje oděvy.

Když jsem se oženil, vezír mne nutil, abych se ujal soudcovského úřadu. Příčinou toho bylo, že jsem vytykal dosavadnímu kádímu jeho praxi brát desetinu z každé pozůstalosti, kterou rozděloval mezi dědice. Řekl jsem mu: „Tobě patří jedině pevný poplatek, který budiž předem dohodnut mezi tebou a dědici.“ A ostatně tento kádí nedělal vůbec nic správně. Když jsem se ujal úřadu, vyvinul jsem všechno své úsilí, aby zákonné předpisy byly dodržovány a plněny. Právní pře nejsou zde vůbec podobny procesům v naší vlasti. První špatný zvyk, který jsem napravil, se týkal praxe rozvedených žen setrvávat v domech svých bývalých manželů až do doby, kdy se znovu provdají. Zakázal jsem to okamžitě a bez výjimky a bylo mi předvedeno asi dvacet pět mužů, kteří se tohoto přestupku dopustili; dal jsem je zbít a provádět veřejně po tržištích a nařídil jsem ženám, aby od nich ihned odešly. Dále jsem vydal příslušné předpisy, že modlitby musí být dodržovány, a nařídil jsem svým lidem, aby se po páteční modlitbě rychle odebírali do ulic a na tržiště a zadrželi každého, kdo se neúčastnil modlitby; takového člověka jsem potom dal zbít a provádět po ulicích. Donutil jsem také placené imámy a muezziny, aby konali svědomitě své povinnosti, a napsal jsem v tom smyslu oběžníky guvernérům všech ostrovů. Nakonec jsem se pokusil do-

nutit ženy, aby se pořádně oblékaly, ale to se mi nepodařilo.

Potom jsem se oženil také s nevlastní dcerou vezíra Abdalláha syna Muhammada al-Hadramího, který byl bývalým sultánem poslán do vyhnanství na ostrov Suwajd. Velký vezír jej dal povolat z tohoto ostrova zpět, a když se vrátil, poslal jsem mu dary, vyšel jsem mu vstříc a doprovázel jsem jej do paláce. Později jsem jej často navštěvoval, avšak pak se přihodilo to, že když mne během měsíce ramadánu navštívili všichni obyvatelé, vezír Abdalláh mezi nimi nebyl. Potom mezi námi vzniklo nepřátelství, neboť strýcové mé ženy, nevlastní dcery Abdalláhovy, na něj u mne přednesli žalobu; a tento Abdalláh býval jejich poručníkem a jejich majetek byl ještě v jeho rukou. Žádali, aby soud rozhodl jejich při; měl jsem ve zvyku poslat žalované straně lístek papíru s předvoláním, a když se nedostavila, byla trestána. Tak jsem také poslal předvolání Abdalláhovi, avšak to jej rozhněvalo a pojal proti mně zášti, nicméně skrýval své nepřátelství. Dozvěděl jsem se však, že o mne vede různé pomlouvačné řeči.

Zdejší lidé jej zdravili stejným způsobem jako vezíra Džamálu'd-dína; vydal jsem nařízení a dal jsem vyvolávat všude, i v sultánském paláci, že kdokoliv pozdraví vezíra Abdalláha stejným způsobem jako vezíra Džamálu'd-dína, bude přísně potrestán, a vyžádal jsem si od něho slib, že se nenechá takto zdravít, což ovšem ještě zvýšilo jeho nenávist vůči mně.

Mezitím jsem se oženil s další ženou, dcerou jednoho vezíra, který byl obyvatelstvem velmi vážen, neboť jeho dědeček byl sultán Dá'úd, vnuk sultána Ahmada Šanúrázy. Potom jsem si vzal ještě vdovu po sultánovi Šihábu'd-dínovi a dal jsem postavit na zahradě, kterou mi velký vezír věnoval, tři pěkné domy. Pokud jde o moji čtvrtou ženu, nevlastní dceru vezíra Abdalláha, ta bydlila ve svém vlastním domě a byla to moje nejoblíbenější manželka. Po všech

těchto sňatcích, o nichž jsem se zmínil, vezír i obyvatelé ostrovů se mne začali obávat pro mou velkou moc a svou vlastní slabost. Byly o mně rozšiřovány falešné zprávy u velkého vezíra, hlavně zásluhou vezíra Abdalláha; naše vzájemné vztahy se stále zhoršovaly.

Jednoho dne se stalo, že manželka jednoho z otroků bývalého sultána Džalálu'd-dína si stěžovala u vezíra na svého muže a ohlásila, že je právě u jedné sultánovy otrokyně, s níž má nedovolený poměr. Vezír ihned vzal svědky, kteří vešli do domu otrokyně a našli oba, jak spí na jednom koberci. Zatkli je a uvěznil. Když jsem se to dozvěděl, odebral jsem se do audienčního sálu a posadil jsem se podle svého zvyku, avšak neproněsl jsem ani slovo o té příhodě. Jakýsi dvořan se ke mně přiblížil a řekl: „Vezír se dává ptát, zda něco nepotřebuješ.“ — „Nepotřebuji,“ odpověděl jsem; a vezírovým úmyslem bylo, abych se rozhovořil o případu té konkubíny a toho otroka, neboť bylo mým zvykem, že všechny případy jsem soudil sám. Když však vzniklo mezi mnou a vezírem nepřátelství a odcizení, začal jsem to zanedbávat. Potom jsem se vrátil do svého domu a posadil se na místě, kde jsem vynášel rozsudky. Potom přišel jeden z vezírů a sdělil mi jménem velkého vezíra: „Včera se stala taková a taková věc, musíš je odsoudit podle platného zákona.“ — „To je takový případ, který musí být bezpodmínečně souzen jedině v sultánském paláci.“ Vrátil jsem se tam, lidé se shromáždili a pak byl předveden ten otrok a ta konkubína. Odsoudil jsem je ke zbičování za jejich cizoložství, potom jsem ženu propustil a otroka dal zavřít do vězení.

Když jsem se vrátil domů, poslal ke mně vezír několik předních dvořanů, kteří žádali, abych propustil otroka na svobodu. Odpověděl jsem jim: „Chcete se přimlouvat za černého otroka, který zneuctil harém svého pána, když jste ještě včera sesadili a zabili sultána Šihábu'd-dína,

protože vstoupil do harému jednoho ze svých otroků?“ Nato jsem dal předvést toho otroka a nařídil jsem, aby byl zbit bambusovými holemi, což má větší účinek než rány holí, a dal jsem jej provést po celém ostrově s provazem na krku. Když se o tom vezír dozvěděl, nesmírně se rozčilil a rozzlobil. Dal svolat ostatní vezíry a velitele vojsk a potom si mne dal předvolat. Šel jsem tam, a ačkoliv jsem jej obvykle zdravil úklonou, tentokrát jsem to neučinil a řekl jsem jenom „As-salám alajkum“. Potom jsem se obrátil k přítomným a pravil jsem: „Buďte svědky, že se vzdávám úřadu soudce, protože nejsem v stavu jej řádně vykonávat.“ Vezír na mne začal mluvit, zatímco já jsem se posadil proti němu a odpovídal jsem mu co nejtvrdějším způsobem. Mezitím zavolal muezzin k modlitbě a vezír odcházeje do svého domu řekl: „Tvrdí se, že jsem tady vládcem; avšak pošlu si pro tohoto člověka, abych si na něm vylil svou zlost, a hle, on si ji vylévá na mně!“ Za úctu, kterou jsem u nich požíval, jsem vděčil jedině indickému sultánovi, protože věděli, jaké místo u něho zaujímám; ačkoliv jsou od něho hodně vzdáleni, přece jen vládne v jejich srdcích strach před ním.

Když se vezír uchýlil do svého domu, povolal k sobě sesazeného kádiho, který byl člověk drzého jazyka, a ten mi potom řekl: „Náš pán se ptá, proč jsi porušil za přítomnosti tolika svědků respekt, kterým jsi mu povinován, a proč ses mu nepoklonil?“ — „Zdravíval jsem jej tímto způsobem jenom proto, že jsem s ním byl zadobře, avšak když se jeho poměr ke mně zhoršil, vzdávám se tohoto zvyku. Pozdrav muslimů je as-salám a nic víc a já jsem as-salám řekl.“ Vezír jej poslal ke mně ještě jednou a vzkázal: „Tvým jediným úmyslem je vzdálit se odtud; vrať tedy obvěnění svých žen, zaplať dluhy a můžeš odejít, kdy se ti zlíbí.“ Po této řeči jsem se mu uklonil, odešel jsem domů a vyrovnal jsem všechny dluhy.

Když se vezír dozvěděl, že jsem zaplatil dluhy a že se chystám k odjezdu, litoval toho, co řekl, a odmítl mi dát povolení k odjezdu. Přísahal jsem tedy co nejslavnostněji, že musím odejít, přestěhoval jsem všechny své věci do mešity na břehu moře a rozvedl jsem se s jednou ze svých žen. Druhá byla těhotná a určil jsem jí lhůtu devíti měsíců, během nichž se vrátím, a kdyby se tak nestalo, může si dělat co chce. Vzal jsem s sebou jen tu ženu, která bývala dříve manželkou sultána Šihábu'd-dína, abych ji vrátil jejímu otci, který bydlil na ostrově Mulúk, a dále svou první manželku, která byla nevlastní matkou sultánky.

Smluvil jsem se s vezírem Omarem, náčelníkem vojska, a s vezírem Hasanem, náčelníkem loďstva, že se vrátím do země Ma'bar, jejímž vládcem byl můj švagr, a že tam seberu vojsko, pomocí něhož obsadím pro tohoto vládce ostrovy Maledivy, a budu zde potom vykonávat vládu pod jeho jménem. Umluvili jsme se, že poznávacím signálem mezi námi budou bílé vlajky na lodích, a jakmile je zahlédnou, rozpoutají na ostrovech povstání. Nikdy předtím jsem na nic podobného nepomýšlel, teprve tehdy, když se se mnou vezír rozešel. Báł se mne a říkal lidem: „Tento člověk se chce bezpochyby zmocnit úřadu vezíra, ať za mého života, nebo po mé smrti.“ Vyptával se stále na věci, které se mne týkaly, a dodával: „Slyšel jsem, že mu indický král poslal peníze, aby pomohl rozpoutat povstání proti mně.“ Obával se mého odjezdu ze strachu, abych se nevrátil s vojskem z Ma'baru, a žádal, abych neodjížděl, dokud pro mne nevystrojí loď, avšak já jsem to odmítl.

Dcera mé manželky si stěžovala sultánce na to, že její matka chce se mnou odplout, a sultánka jí v tom chtěla zabránit, avšak nic nezmohla. Když zjistila, že je odhodlána odejet, řekla jí: „Všechny tvoje šperky pocházejí ze státní pokladny; jestliže máš svědky, že ti je dal Džalálu'd-dín, patří tobě, ne-li, tedy je vrať.“ Tyto šperky měly značnou

cenu, avšak přesto je má žena vrátila. Vezíři a náčelníci za mnou přišli do mešity u moře a prosili mne, abych zůstal, avšak řekl jsem jim: „Kdybych nebyl přísahal, vrátil bych se.“ — „Odjeď tedy na nějaký jiný ostrov, abys splnil svou přísahu, a potom se vrať.“ Souhlasil jsem s tím, abych je uspokojil.

Když nastal den určený k odjezdu, šel jsem se rozloučit s vezírem. Objal mne a plakal tak, že jeho slzy kanuly na mé nohy. Celou následující noc probděl, hlídaje osobně ostrov ze strachu, že se proti němu vzbouří všichni moji příbuzní a přátelé.

XXII. kapitola

NA CEJLONU A V JIŽNÍ INDII

Odplul jsem tedy a přijel jsem k ostrovu vezíra Alího, kde má manželka byla napadena nějakou prudkou nemocí a chtěla se vrátit. Rozvedl jsem se s ní tedy a nechal jsem ji na tom ostrově, napsav o tom vezírovi, protože tato žena byla matkou manželky jeho syna. Rozvedl jsem se i s druhou ženou a určil jsem jí lhůtu pro svůj návrat a nechal jsem si jen mladou otrokyni, kterou jsem velmi miloval.

Potom jsme mezi těmi ostrovy pluli od jednoho okresu k druhému. Na jednom z nich jsem viděl ženu, která měla jen jediný prs; měla dvě dcery, z nichž jedna se jí podobala, zatímco druhá měla prsy dva, avšak jeden z nich byl velký a bylo v něm mléko, zatímco druhý byl malý a nebylo v něm nic. Byl jsem tím velmi udiven.

Potom jsme připluli k jinému malému ostrůvku, na němž stál jen jediný domek, obývaný tkalcem a jeho rodinou. Rostlo tam několik kokosových palm. Ten muž měl malý člun, ve kterém chytal ryby a plul na jiné ostrovy. Rostly tu i malé banánovníky a neviděli jsme tu žádné suchozemské ptáky s výjimkou dvou havranů, kteří kroužili nad naší lodí. Záviděl jsem doopravdy tomu muži, a kdyby ten

ostrůvek patřil mně, přál bych si na něm žít až do chvíle nevyhnutelné.

Když jsme připluli k ostrovu Mulúk, zastihli jsme tam loď kapitána Ibráhíma; rozhodl jsem se na ní odcestovat na pobřeží Ma'bar. Kapitán a jeho přátelé mne uvítali a prokázali mi velké pohostinství. Vezír napsal rozkaz, že mám na tomto ostrově dostat sto dvacet *bustú* mušle kauri, dvacet nádob kokosového medu a každý den betel, ořechy a ryby. Zůstal jsem tam sedmdesát dní a v té době jsem se tu oženil se dvěma ženami. Mulúk patří k nejhezčím ostrovům, neboť je úrodný a oplývá zelení.

Obyvatelé ostrova se obávali, aby je kapitán Ibráhím neoloupil ve chvíli odjezdu, a chtěli proto zabavit zbraně, které byly na lodi, a držet je až do doby odplutí. Kvůli tomu vznikl spor a odjeli jsme na ostrov Mahal, avšak nevppluli jsme do přístavu. Napsal jsem vezírovi o všem, co se přihodilo, načež vydal rozkaz, že k zabavení zbraní není žádný důvod. Vrátili jsme se potom k ostrovu Mulúk a odpluli od něho uprostřed měsíce rabí'u's-sání roku 745 (srpen 1344); za čtyři měsíce nato zemřel vezír Džamálu'd-dín a sultánku si vzal vezír Abdalláh.

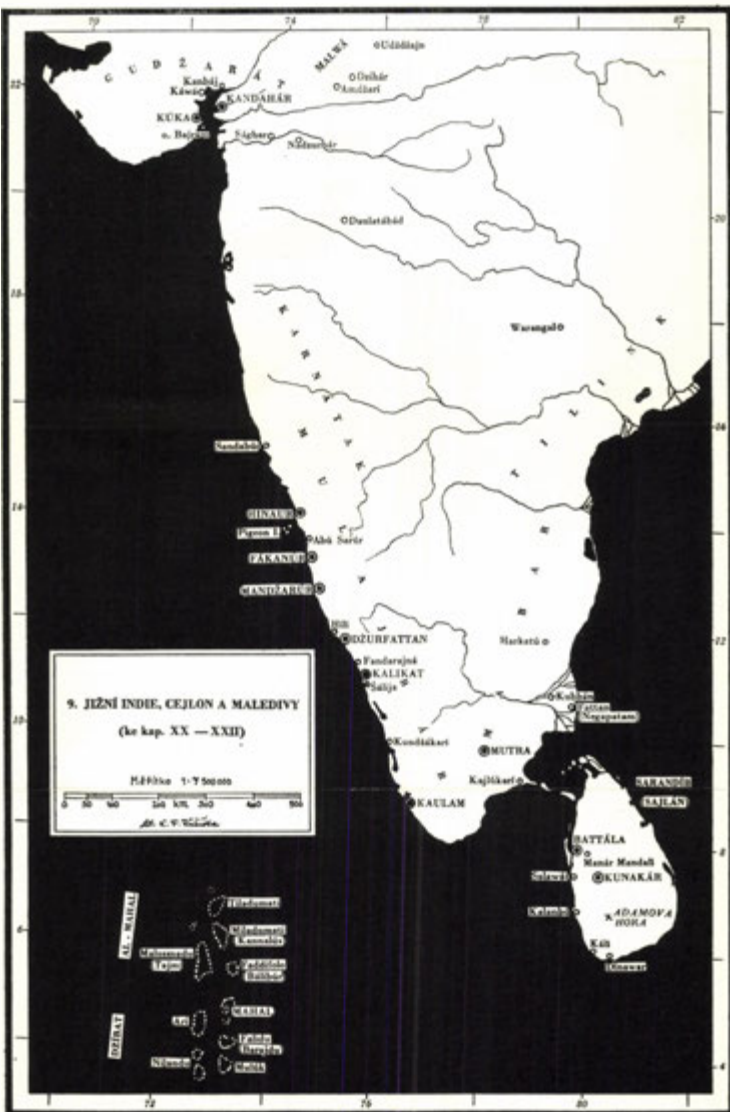
My jsme pluli dále, avšak neměli jsme s sebou zkušeného lodivoda. Vzdálenost mezi Maledivami a pobřežím Ma'baru činí pouze tři dny, avšak my jsme pluli devět dní a nakonec jsme spatřili horu Sarandíb na Cejloně, která se tyčí do výše, jako by to byl sloup dýmu. Když jsme se přiblížili k ostrovu, námořníci říkali: „Tento přístav neleží na území sultána, v jehož panství mohou obchodníci bezpečně přistávat, nýbrž patří k zemi sultána Ajrí Šakarwatího, který je zlý tyran a má lodi, které provozují na moři pirátství.“ Dostali jsme strach a nechtěli jsme vystoupit v jeho přístavu, avšak protože vítr zesílil a hrozilo nám ztroskotání, obrátil jsem se na kapitána a řekl jsem mu: „Vysaď mne na břeh a já pro tebe získám záruku bezpečnosti od sultána.“ Učinil

tak, a když jsem vystoupil na břeh, přišli k nám nevěřící a ptali se, kdo jsme. Sdělil jsem jim, že jsem švagr a přítel sultána z Ma'baru, že právě k němu cestuji a že náklad lodí obsahuje dary, které jsou mu určeny. Lidé odešli k sultánovi a informovali jej o tom, načež sultán mne k sobě pozval. Odebral jsem se do města Battála (Puttalam), které je jeho sídlem; je to malé a hezké město, obehnané dřevěnými hradbami s dřevěnými věžemi. Celé zdejší pobřeží je pokryto dřevem skořicovníků, které je zanášeno proudem a kupí se na březích v hromadách vysokých jako hory. Obyvatelé Mulajbáru a Ma'baru je bezplatně odvázejí, avšak v náhradu za to musí dodávat sultánovi tkané látky a jiné věci. Mezi Ma'barem a tímto ostrovem je vzdálenost jednoho dne a jedné noci. Roste tam hojně santálu a indické aloe.

Sultán Cejlonu se jmenuje Ajrí Šakarwatí a je velmi mocný na moři. Viděl jsem jednou na pobřeží Ma'baru sto jeho lodí, jak velkých, tak malých, které tam připluly. V přístavu bylo osm lodí ma'barského sultána připravených k odjezdu do Jemenu a sultán nařídil, aby se lidé připravili k boji, a shromáždil vojsko k obraně lodí. Když Cejlonci viděli, že se jim nepodaří zmocnit se těch lodí, prohlásili: „Připluli jsme jenom proto, abychom ochránili naše lodí, které také plují do Jemenu.“

Když jsem vstoupil k tomuto nevěřícímu sultánovi, povstal, posadil mne po svém boku a hovořil se mnou laskavě. „Tvoji přátelé mohou přistát bez jakéhokoliv nebezpečí a budou mými hosty až do odjezdu, neboť sultán z Ma'baru je mým přítelem.“ Potom nařídil, abych byl ubytován; zůstal jsem u něho po tři dny, těše se jeho přízni, která se denně zvětšovala. Sultán rozuměl persky a byl nadšen tím, co jsem mu vyprávěl o různých vládcích a zemích. Jednoho dne jsem k němu přišel a viděl jsem, že má u sebe množství perel, které mu byly přineseny z lovišť, která jsou na území

jeho státu. Jeho úředníci třídili perly a oddělovali cenné od bezcenných. Sultán se mne zeptal: „Viděl jsi loviště perel na územích, která jsi navštívil?“ — „Ano, viděl jsem je na ostrově Kajsu a na ostrově Kíš, který patří Ibn as-Sawámi-límu.“ — „Slyšel jsem o nich,“ řekl sultán a potom vzal hrst perel a dodal: „Jsou na těch ostrovech takové jako tyto?“ — „Viděl jsem tam jenom perly horší jakosti.“ Moje odpověď se mu zalíbila a řekl mi: „Jsou tvoje, nestyď se a řekni, co by sis ještě přál.“ — „Od chvíle, kdy jsem vkročil na tento ostrov, nemám jiné touhy než navštívit požehnanou Patu Adamovu.“ Zdejší lidé nazývají prvního člověka *bábá* a Evu *mámá*. „To je jednoduché,“ odpověděl sultán, „pošleme s tebou někoho, kdo tě tam dovede.“ — „To právě chci,“ řekl jsem a pak jsem dodal: „Loď, kterou jsem přijel, může tedy bezpečně odplout do Ma'baru, a až se vrátím od Paty, pošleš mne tam na některé ze svých lodí.“ Sultán s tím souhlasil. Když jsem sdělil své rozhodnutí kapitánovi naší lodi, řekl mi: „Neodpluji, dokud se nevrátíš, i kdybych tu měl kvůli tobě čekat třeba celý rok.“ Oznámil jsem to sultánovi, který rozhodl, že kapitán bude po celou dobu mé nepřítomnosti jeho hostem.

Potom mi dal nosítka, která nesli jeho otroci, a poslal se mnou čtyři jogíny, kteří mají ve zvyku konat každý rok pouť k Patě, a dále tři bráhmany, deset dalších dvořanů a patnáct mužů určených k nesení zásob. Pokud jde o vodu, je jí po celé cestě hojnost.

Prvního dne jsme tábořili u řeky, kterou jsme přepluli na voru vyrobeném z bambusu, a pak jsme jeli dále do Manár-Mandalí (Minnéri-Mandel), hezkého města, které leží na nejzazší hranici území tohoto sultána. Obyvatelé pro nás vystrojili velkolepou hostinu, na níž bylo hlavním jídlem maso z buvolích telat, ulovených v blízkých lesích. V tomto městě jsme neviděli žádného muslima kromě nějakého muže z Churásánu, který tam zůstal kvůli nemoci a pak se s námi

vydal dále. Když jsme prošli malým městem Bandar Saláwát (Čilav), vedla naše cesta skalnatým terénem, jímž protékalo mnoho potoků. V tomto kraji žije hodně slonů, kteří však neudělají poutníkům a cestujícím nic zlého díky požehnanému vlivu šejcha Abú Abdalláha, který byl prvním, kdo otevřel tuto cestu pro pouť k Patě. Předtím nevěřící bránili muslimům v konání této pouti, zacházeli s nimi špatně, nejedli s nimi a neobchodovali. Avšak po dobrodružství, které se zde šejchovi přihodilo a o němž jsme již vyprávěli dříve, váží si domorodci muslimů a dovolují jim vstupovat do svých domů, jedí s nimi a mají k nim důvěru. Do dnešního dne nesmírně uctívají tohoto šejcha a nazývají jej „velký šejch“.

Potom jsme dospěli do Kunakáru, který je hlavním městem největšího sultána tohoto ostrova. Město leží v úzkém údolí mezi dvěma kopci, blízko velkého jezera, které se nazývá jezero Rubínů, protože se v něm nacházejí rubíny. Za městem stojí mešita šejcha Osmána ze Šírázu a sultán i obyvatelé ji navštěvují a mají ji v úctě. Tento šejch býval průvodcem poutníků k Patě, a když mu byla uťata noha a ruka, jeho synové a otroci zaujali jeho místo jako průvodci. Příčinou jeho zmrzačení bylo to, že podřízl krávu, neboť nevěřící Indové mají zákon, že kdokoliv zabije krávu, je zabit stejným způsobem, zašit do její kůže a pak spálen. Protože šejch Osmán zde byl velmi vážen, spokojili se pouze s useknutím jedné nohy a jedné ruky a dali mu jako penzi výnos daní z jednoho tržiště.

Sultán z Kunakáru je nazýván Kunar a má bílého slona; byl to jediný bílý slon, kterého jsem na světě viděl. Sultán na něm jezdí o slavnostech a zavěšuje na jeho čelo velké drahokamy.

Nádherné rubíny zvané *bahramán* (karbunkuly) se ne-vyskytují nikde jinde než v tomto městě. Některé z nich jsou loveny z jezera a ty jsou považovány za nejcenější;

jiné se vykopávají ze země. Na Cejloně jsou nalézány drahokamy ve všech krajinách. Půda je zde v soukromém majetku a každý si může koupit nějakou parcelu, kopat v ní a hledat drahokamy. Některé z těchto drahých kamenů jsou rudé (rubíny), žluté (topazy) a modré (safíry). Všechny kameny, které mají cenu sto *fanamů* nebo více, jsou vyhrazeny pro sultána, který za ně zaplatí jejich cenu a vezme si je; kameny s menší cenou zůstávají v majetku nálezce. A sto *fanamů* se rovná šesti zlatým dínárům.

Všechny ženy na Cejloně mají náhrdelníky z drahokamů rozličných barev a navlékají si je na paže i nohy jako náramky a *chalchály* (náramky na nohy). Sultánovy otrokyně si z nich dělají diadémy, které si posazují na hlavu. Viděl jsem na čele bílého slona sedm těchto drahokamů a každý z nich byl větší než slepičí vejce. U sultána Ajrí Šakarwatího jsem viděl rubínovou nádobku, velkou jako lidská pěst, a byl v ní olej z aloe. Dal jsem najevo svůj podiv, avšak sultán mi řekl: „Mám ještě jiné a větší předměty z drahokamů.“

Odjeli jsme z Kunakáru a zastavili jsme se u jeskyně nazvané po Ustá Mahmúdovi z Lúristánu, zbožném muži, který si tuto jeskyni sám vykopal na úpatí hory blízko malého jezera. Potom jsme se utábořili u jezera Opic. V těchto horách totiž žije nesmírné množství opic, které jsou černé barvy, mají dlouhé ocasy a samci mají vousy jako muži. Šejch Osmán, jeho synové i jiní lidé mi vyprávěli, že tyto opice mají náčelníka, kterého poslouchají, jako by byl sultánem. Náčelník si připevňuje na hlavu svazek listů a chodí opíraje se o hůl. Po jeho pravici a levici jdou čtyři opice s holemi v rukou, a když si král sedne, stojí tyto opice za ním, zatímco jeho ženy a děti sedí před ním. Tak zasedá každý den a ostatní opice přicházejí a usedají v určité vzdálenosti od sultána. Pak jedna z těch čtyř opic k nim něco promluví a všechny se vzdálí. Za chvíli potom přinesou

banány, citróny nebo jiné ovoce a náčelník to sní se svými dětmi a těmi čtyřmi opicemi. Jistý jogí mi také vyprávěl, že viděl ty čtyři opice, jak bijí v přítomnosti náčelníka jakousi opici klackem a jak jí potom vytrhaly chlupy.

Potom jsme šli dále a přišli jsme k místu zvanému „Dům staré ženy“; ten stojí na konci obývaného území. Odtud jsme potom kráčeli podél celé řady jeskyní, které bývaly obývány poustevníky.

V těchto místech jsme viděli také létající pijavku, kterou domorodci nazývají *zulú*. Tato pijavka sedí na stromě nebo na keři blízko vody, a když se přiblíží nějaký člověk, skočí na něj, a kamkoliv dosedne, vyteče z toho místa mnoho krve. Místní lidé mají pro takové případy připraven citrón a vymačkají jeho šťávu na pijavku, která potom odpadne od těla. Potom oškrábou místo, na němž byla přisáta, dřevěným nožem, který s sebou nosí k tomuto účelu. Vypráví se, že jistý poutník byl na těchto místech napaden pijavkami, avšak nevymačkal citrón, takže mu vysály všechnu krev a zemřel. Jméno toho poutníka bylo Bábá Chúzí a blízko je jeskyně, která se po něm jmenuje.

Hora Sarandíb (Adamova Pata) je jednou z nejvyšších hor na světě; viděli jsme ji z moře, ještě když jsme byli vzdáleni od ostrova devět dní cesty. Když jsme na ni stoupali, viděli jsme pod sebou mraky, které nám zakrývaly pohled na její nižší části. Na této hoře roste mnoho stromů, ze kterých nikdy neopadává listí, a dále květiny různých barev včetně červené růže, která je velká jako lidská dlaň. Říká se, že na této růži je nápis se jménem Alláha a Proroka. Na této hoře jsou dvě cesty, které vedou k Adamově Patě; jedna je známa jako Cesta Bábá a druhá jako Cesta Mámá, a tak jsou tu nazýváni Adam a Eva. Cesta Mámá je snadnější a poutníci jí používají při návratu, avšak kdo po ní jde nahoru k Patě, není vůbec považován za poutníka. Cesta Bábá je těžko schůdná a velmi strmá. Dřívější poko-

lení vytesala do skály jakési schodiště a lidé zde zatloukli jakési železné kolíky a mezi ně pověsili řetězy, jichž se vystupující může přidržet. Takových řetězů je zde deset, dva na úpatí hory, dalších sedm následuje jeden za druhým do výšky a poslední, desátý, se jmenuje „Řetěz vyznání víry“; je tak nazván proto, že kdo k němu přijde a podívá se dolů k úpatí hory, dostane závrať a odříká vyznání víry ze strachu před pádem.

Když mineš tento řetěz, octneš se na hrbolaté cestě a po ní jdeš sedm mil až k jeskyni Chidrově; tato jeskyně je na široké rovině a blízko ní je pramen plný ryb, avšak nikdo je zde neloví. V jeskyni nechávají poutníci všechny své věci a odtud vystupují ještě dvě míle na vrcholek hory, kde je Pata.

Požehnaná stopa Paty našeho otce Adama je otištěna na vysoké černé skále, stojící na prostorném místě; noha se vtiskla do kamene tak hluboko, že zanechala prohloubeninu, jejíž délka činí jedenáct pídí. Ve starých dobách sem přišli Číňané a odsekli ze skály stopu palce a uložili to v chrámu v Zajtúnu, kam nyní putují z nejvzdálenějších končin. Ve skále, na níž je otisk nohy, je vytesáno devět otvorů, do nichž pohanští poutníci ukládají zlato, draho-kamy a klenoty, a můžeš vidět dervíše, kteří když přijdou k Chidrově jeskyni, dají se do běhu a závodí jeden s druhým, aby se předběhli ve vybírání těchto děr. My jsme zde našli jenom trochu malých kamenů a něco zlata, které jsme dali našemu průvodci. Je zvykem, že poutníci zůstanou tři dny v Chidrově jeskyni a navštěvují Patu každé ráno i večer, a i my jsme se tím řídili.

Po uplynutí této doby jsme se vydali nazpět po Cestě Mámá, zastavujíce se u četných jeskyň nebo vesnic, které leží na svazích a na úpatí této hory. Zde roste také prastarý strom, jehož listí nikdy neopadá. Stojí na nepřístupném místě a nesetkal jsem se s nikým, kdo by byl viděl jeho listí.

Na tomto místě se utábořila skupina jogínů, kteří nikdy neopouštějí úpatí hory a očekávají, až spadne z toho stromu nějaký list. Vyprávěli o tom listí všelijaké lži, jako například že ten, kdo je sní, nabude opět mladosti, i kdyby byl již starcem, ale všechno to je lež.

Pod touto horou se rozkládá velké jezero, z něhož se loví rubíny; jeho voda se jeví očím jako jasná modř. Po dvou dnech jsme se dostali do Dínawaru, velkého města u moře, obývaného obchodníky. Je tam vidět v obrovském chrámu sochu božstva, které se jmenuje Dínawar. V chrámu žije na tisíc bráhmanů a jogínů a asi pět set žen, dcer nevěřících, které celé noci tančí a zpívají před tou modlou. Město a jeho příjmy jsou majetkem této modly a z toho žijí všichni v chrámu i ti, kdo jej navštěvují. Socha, která je ze zlata, je velká jako člověk a místo očí má dva obrovské rubíny, které prý v noci září jako lampy.

Pak jsme odešli do Kálí (Point de Galle), malého města vzdáleného šest farsachů od Dínawaru, a odtud do Kalanbú (Kolombo), jednoho z největších a nejkrásnějších měst na Cejloně. V něm sídlí vezír a vládce moří Džalastí, v jehož družině je přes pět set Habešanů. Po dalších třech dnech jsme se dostali opět do Battály a navštívili sultána, o kterém jsme již hovořili. Nalezl jsem tam kapitána Ibráhíma, který na mne čekal, a odpluli jsme směrem k zemi Ma'bar.

Vítr po cestě zesílil a voda málem naplnila loď; my jsme s sebou neměli žádného zkušeného lodivoda. Později jsme se dostali ke skaliskům, na nichž jsme div neztroskotali, a hned nato jsme se octli na mělčině, kde loď uvázla, a již jsme viděli smrti do očí. Lidé, kteří byli na lodi, začali házet přes palubu svůj majetek a loučili se mezi sebou. Porazili jsme stožár lodi, hodili jej do moře a námořníci vyrobili dřevěný vor. Ke břehu byly asi dva farsachy a již jsem chtěl sejít dolů na vor, avšak moji společníci — měl

jsem s sebou dvě otrokyně a dva přátele — mi řekli: „Ty chceš sejít dolů a nás tu nechat?“ Dal jsem jim tedy přednost a řekl jsem: „Vy dva jděte na vor a vezměte s sebou dívku, kterou miluji.“ Druhá dívka řekla: „Umím dobře plavat, přiváží se provazy k tomu voru a budu plavat s nimi.“ Moji přátelé, jeden z nich byl Muhammad z Túzeru a druhý byl Egyptan, sestoupili s jednou dívkou na vor a druhá plavala. Námořníci se přivázali provazy k voru a plavali vedle něho. Poslal jsem se svými přáteli všechny své cenné věci, klenoty a ambru, a všichni šťastně dosáhli pobřeží, neboť měli příznivý vítr. Já sám jsem zůstal na palubě, zatímco kapitán doplaval na břeh na kormidle. Námořníci potom začali stavět čtyři vory, avšak noc přikvačila, dříve než byli hotovi, a loď se začala naplňovat vodou. Vystoupil jsem na zád a zůstal jsem tam do rána, až pro nás připlula ve člunu skupina nevěřících. Vystoupili jsme s nimi na břeh; byla to země Ma'bar a sdělili jsme jim, že patříme k přátelům sultána, pod jehož ochranou žijí. Napsali mu o tom dopis — byl v té době právě na tažení proti nevěřícím a dva dny cesty od nás; sám jsem mu také poslal dopis, v němž jsem mu sdělil vše, co se nám přihodilo.

Po třech dnech přijel od sultána emír s oddílem jezdců a pěšáků a přivezl s sebou také nosítka a deset koní. Já, moji přátelé, kapitán a jedna z dívek jsme jeli na koních a druhá dívka byla nesena v nosítkách. Dojeli jsme do pevnosti Harkátú, kde jsme přenocovali; tam jsem zanechal obě otrokyně, část otroků a společníků a následujícího dne jsme dorazili do sultánova tábora.

Sultán země Ma'bar se jmenuje Ghijásu'd-dín a pochází z Damghánu. Byl nejdříve důstojníkem ve službách indického krále a jmenoval se původně Sirádžu'd-dín, avšak když se zmocnil vlády, změnil si jméno. Země Ma'bar patřila dříve sultánu Muhammadovi, vládci Dihlí, potom se zde však vzbouřil můj tchán šeríf Džalálu'd-dín Ahsan

Šáh a vládl nezávisle pět let. Byl potom zabit a jeden z jeho emírů po něm vládl rok. Po této době vytáhl do boje proti nevěřícím, vzal jim nesmírná bohatství a vrátil se na své území. Příští rok opakoval svou výpravu, porazil vojsko nevěřících a pobil jich velké množství. V den vítězství však náhoda chtěla, že sňal svou přílbu s hlavy, aby se napil, avšak v té chvíli přiletěl šíp, vystřelený neznámou rukou, a zabil jej. Na trůn vstoupil jeho zeť Kutbu'd-dín, ale lidé nebyli spokojeni s jeho jednáním a tak ho zabili po čtrnácti dnech vlády. A tehdy se stal sultánem Ghijásu'd-dín, který se oženil s dcerou sultána a šerífa Džalálu'd-dína, jehož druhá dcera byla mou manželkou v Dihlí.

Když jsme se přiblížili k jeho ležení, poslal nám vstříc jednoho ze svých komoří, zatímco sám zůstal sedět v dřevěné věži. V celé Indii je zvykem, že nikdo nesmí předstoupit před sultána bez bot, já však jsem žádné neměl; dal mi je však jeden nevěřící, ačkoliv na tom místě bylo více muslimů, a byl jsem překvapen tím, že nevěřící ukázal větší velkomyslnost než muslimové. Když jsem se octl před sultánem, posadil mne vedle sebe a přidělil mi tři stany ve svém sousedství. Potom mi poslal ještě koberce a jídlo.

Později jsem mu předložil svůj návrh na vyslání armády a dobytí Maledivských ostrovů. Sultán se rozhodl přistoupit na můj plán a určil k tomu účelu lodi, vybral také dar pro sultánku a čestná roucha a dary pro emíry a vezíry. Pověřil mne také, abych připravil svatební smlouvu pro jeho sňatek se sestrou sultánky, a nakonec nařídil, aby tři lodi byly naplněny almužnami pro chudé na ostrovech. Potom mi přikázal, abych se po pěti dnech vrátil, avšak admirál Chwádža Sarlak namítl: „Není možno vyplout na Maledivy nyní, leda až po třech měsících.“ — „Dobře tedy,“ odpověděl sultán a obraceje se ke mně řekl: „V tom případě se odeber do Fattanu, pokud neskončím tažení a nevrátím se do svého sídla Mutry (Madura); odtamtud bude

zahájena výprava.“ Zůstal jsem však u něho a poslal jsem pro své otrokyně a přátele.

Území, kterým jsme se měli ubírat, bylo jediný nepřetržitý a neproniknutelný prales stromů a rákosí a sultán nařídil, že každý příslušník armády, ať vysoké či nízké hodnosti, musí nést sekeru, aby se mohla prosekat cesta. Jakmile byl postaven tábor, sultán jel se svým vojskem dopředu a káceli stromy od rána až do poledne. Pak bylo podáváno jídlo a celá armáda se postupně najedla a odpoledne zase káceli stromy až do večera. Všichni nevěřící, kteří byli v lese nalezeni, byli vzati do zajetí a přivedeni do tábora se svými ženami a dětmi. Tábor byl obklopen dřevěnými palisádami, v nichž byly čtyři brány; takové ležení se nazývá *katkar*. Okolo sultánova příbytku vystavili druhý takový *katkar* a vně hlavní palisády postavili pódia vysoká asi půl metru, na nichž celou noc hořel oheň. U ohně stála noční stráž z otroků a pěšáků, z nichž každý měl svazek tenkých dřívek. Jestliže se přiblížili nevěřící a chtěli za noci napadnout tábor, všichni strážníci zapálili ty pochodně, které drželi v rukou. Tím nastalo takové světlo, že noc se podobala dni, a jezdeckto vyrazilo a pronásledovalo nepřitele.

Příštího rána byli nevěřící, kteří byli předtím zajati, rozděleni na čtyři skupiny a každá z nich dovedena k jedné bráně; tam byli všichni nabodnuti na kůly. Potom byly jejich děti a ženy podřezány a ženy byly přivázány za vlasy ke kúlům a všechny mrtvoly tam tak ponechali. Pak byl tábor zrušen a vojsko pokračovalo v prosekávání cesty lesem a se všemi, kteří tam byli chyceni, bylo naloženo stejně. Toto zabíjení žen a dětí je hnusná věc a neviděl jsem to u žádného jiného panovníka a Alláh proto uspíšil konec toho vládce!

V sousedním státě vládl jeden z nejмocnějších nevěřících sultánů, Balál Dijau, jehož armáda čítala více než sto tisíc

mužů, a kromě toho bylo u něho asi dvacet tisíc muslimů, jak zločinců, tak uprchlých otroků. Tento sultán se rozhodl dobýt země Ma'bar, kde muslimská armáda měla jenom šest tisíc mužů, z nichž pouze polovina byla vycvičena, zatímco zbytek nestál za nic. Blízko města Kubbán mezi nimi došlo k bitvě a muslimové byli poraženi a prchali k městu Mutra (Madura), které je hlavním městem. Nevěřící sultán se utábořil u Kubbánu, který byl jednou z nejsilnějších a největších muslimských pevností, a obléhal ji deset měsíců. Na konci této doby zůstaly posádce potravin jenom na čtrnáct dní a Balál Dijau jí nabídl volný odchod, jestliže mu vydají město, avšak oni odpověděli: „O tom musíme nejdříve zpravit našeho sultána.“ Potom s nimi uzavřel příměří na čtrnáct dní a oni napsali sultánovi Ghijásu'd-dínovi o celé situaci, v níž se octli. Sultán dal tento dopis v pátek veřejně předčítat; všichni se dali do pláče a říkali: „Obětuje své životy Alláhovi, neboť jestliže nevěřící se zmocní onoho města, oblehnou i naše. Je proto lépe zemřít s mečem v ruce.“ Potom se vzájemně zavázali k boji a příštího dne se vydali na pochod v jedinečném bojovém pořádku, v němž sultán velel středu. Tak zamířili k nepřátelskému ležení právě v době odpočinku, kdy vojáci nebyli na stráži a jejich koně byli na pastvě. Předvoj muslimského vojska se vrhl na tábor a nevěřící, kteří se domnívali, že jsou to jen nějakí lupiči, vystoupili proti nim v nepořádku a dali se s nimi do boje. V té chvíli sem dospěl sultán Ghijásu'd-dín a nevěřící postihla těžká porážka; jejich vládce, ačkoliv byl stár osmdesát let, chtěl nasednout na koně, avšak sultánův synovec se k němu přiblížil a chtěl jej zabít, protože jej neznal. Jeho otrok mu však řekl, že je to vládce, a tak jej zajal a přivedl k svému strýci, který s ním zacházel naoko s úctou. Potom z něho vylákal jeho poklady, slony a koně pod záminkou, že jej propustí, avšak když se všeho zmocnil, dal jej zabít a stáhnout z kůže. Kůže byla

vycpána slámou a pověšena na hradby města Mutra, kde jsem ji viděl na vlastní oči.

Avšak vraťme se k našemu vyprávění:

Opustil jsem tento tábor a vydal se do Fattanu, což je velké a pěkné město na pobřeží s překrásným přístavem. V něm je na obrovských kulech postaven velký dřevěný pavilón a vchází se do něho po dřevěném mostě pokrytém střechou. Když se přiblíží nepřítel, přiváží všechny lodi k tomu pavilónu, který je obsazen vojáky a lukostřelci, takže se ho nepřítel nemůže zmocnit. V tomto městě stojí krásná kamenná mešita. Setkal jsem se tam se zbožným šejchem Muhammadem z Níšápúru, jedním z bláznivých dervišů, kteří si nechávají růst vlasy až na ramena. Měl s sebou ochočeného lva, který jedl a sedával s derviši. Doprovázelo jej asi třicet dervišů a jeden z nich měl také gazelu; ačkoliv lev a gazela bydlili na stejném místě, lev jí nikdy neublížil.

Zatímco jsem byl ve Fattanu, připravil jakýsi jogín pilulky, které měly zvýšit sultánovu potenci; sultán jich však požil víc, než bylo třeba, a onemocněl a v tom stavu přijel do města. Vyjel jsem mu vstříc a nabídl jsem mu cenný dar. Po příchodu do města povolal sultán admirála Chwádžu Surúra a řekl mu: „Nezabývej se nyní ničím jiným než loděmi, které jsou určeny pro výpravu na Maledivy.“ Chtěl mně rovněž dát protihodnotu za můj dar, avšak odmítl jsem to; později jsem toho litoval, protože Ghijásu'd-dín zemřel a já jsem nedostal nic. Sultán tam zůstal čtrnáct dní a potom se odebral do svého hlavního města, zatímco já jsem zůstal ve Fattanu dalších čtrnáct dní.

Potom jsem jel do sídelního města Mutry (Madura), velkého města se širokými ulicemi; prvním vládcem, který je určil za své sídlo, byl můj tchán sultán a šeríf Džalálu'd-dín; přizpůsobil je po vzoru Dihlí a vystavěl je s velkou péčí.

Při svém příchodu jsem se octl uprostřed nějaké epidemie, na niž ten, kdo jí byl postižen, zemřel během dvou nebo tří dnů, nejpozději však čtvrtý den. Když jsem vyšel do ulic, viděl jsem jenom nemocné a mrtvé. Koupil jsem si zde mladou otrokyni se zárukou, že je zdravá, avšak zemřela hned druhý den. Když sultán Ghijásu'd-dín přijel do města, zjistil, že jeho matka, žena a syn jsou nemocní; zůstal zde jenom tři dny a pak se přestěhoval k řece, vzdálené odtud asi jeden farsach a na jejímž břehu stál chrám nevěřících. Přijel jsem jej tam navštívit a on nařídil, abych byl ubytován u soudce. Když byly pro mne stavěny stany, spatřil jsem náhle lidi, kteří pobíhali sem a tam a vráželi jeden do druhého; rozkřikla se zpráva, že sultán zemřel. Později se však zjistilo, že zemřel jeho syn — a byl to jeho jediný syn; to způsobilo, že se sultánův stav ještě zhoršil.

Za čtrnáct dní nato sultán zemřel, a když jsem se to dozvěděl, spěchal jsem do města, protože jsem se bál nepokojů. Potkal jsem jeho synovce a nástupce Násiru'd-dína, který se ubíral do tábora a chtěl mne přimět k tomu, abych se s ním vrátil. Odmítl jsem to a toto odmítnutí na něj hluboce zapůsobilo. Když mu potom lidé odpřisáhli věrnost, dostal jsem od něho darem tři sta dinárů a čestné roucho. Prvním činem nového sultána bylo sesadit vezíra svého strýce a zabavit mu majetek; potom jmenoval vezírem emíra Badru'd-dína a to byl ten emír, kterého mi vyslal jeho strýc vstříc, když jsem byl ve Fattanu. Avšak brzy zemřel a vezírem se stal admirál Chwádža Surúr a sultán nařídil, aby se nazýval Chwádža Džihán stejně jako vezír v Dihlí. Kdokoliv jej oslovil jiným titulem, musil zaplatit určitou pokutu. Potom dal sultán zabít svého bratrance, který byl ženat s dcerou sultána Ghijásu'd-dína, a vzal si ji sám.

Dále sultán nařídil, aby byly pro mne připraveny všechny lodě, které určil jeho strýc pro výpravu na Maledivy.

V té době jsem však byl zachvácen horečkou, která je v těchto končinách smrtelná; již jsem se domníval, že přišla má hodina. Alláh mi však vnukl myšlenku hledat záchranu v tamarindě, která zde roste v hojnosti; vzal jsem jí asi libru, dal do vody a vypil. Za tři dny se mi již ulevilo a potom jsem se úplně uzdravil. Avšak to vše mi zhnusilo město Mutra a tak jsem požádal sultána o dovolení k odjezdu. Zeptal se mne: „Proč bys odjížděl, vždyť zbývá již jen měsíc do výpravy na Maledivy. Zůstaň zde, až ti dáme vše, co ti Pán světa (zemřelý sultán) poručil dát.“ Odmítl jsem to však a on mi napsal doporučující dopis do Fattanu, že mohu odjet, kteroukoliv lodí budu chtít.

Vrátil jsem se tedy do toho města a našel tam osm lodí, které se chystaly odplout do Jemenu, a vsedl jsem na jednu z nich. Při plavbě jsme se setkali se čtyřmi válečnými loděmi, které s námi krátce bojovaly, avšak potom ustoupily a my jsme dopluli do Kaulamu. Protože jsem stále ještě cítil následky nemoci, zůstal jsem tam plné tři měsíce a potom jsem vsedl na jinou loď s úmyslem navštívit sultána Džamálu'd-dína v Hinauru.

XXIII. kapitola

PLAVBA DO ČÍNY

Když jsme připluli k malému ostrůvku mezi Hinaurem a Fákanúrem, byli jsme napadeni nevěřícími na dvanácti válečných lodích; rozpoutal se prudký boj a nakonec nad námi zvítězili. Sebrali mi všechno, co jsem měl u sebe i co jsem si nechal jako rezervu pro případ nouze, vzali mi drahokamy a perly, které mi daroval cejlonský sultán, šaty i cestovní zásoby, které jsem dostal od dobrých lidí a zbožných mužů. Nenechali mi nic než jedny kalhoty, které jsem měl na sobě. Vzali také majetek všem, kdo byli na palubě, a pak nás vysadili na břeh.

Vrátil jsem se do Kálikútu a vstoupil jsem do jedné mešity; jakýsi právník mi poslal oděv, kádí mi dal turban a jistý obchodník další šaty. Zde jsem se dozvěděl o sňatku vezíra Abdalláha se sultánkou Chadídžou po smrti vezíra Džamálu'd-dína i o tom, že moje žena, kterou jsem tam zanechal těhotnou, porodila syna. Napadlo mne, abych odjel na Maledivy, avšak potom jsem si vzpomněl na nepřátelství, které panuje mezi mnou a vezírem Abdalláhem. Hledal jsem pokyn v koránu a při otevření padl můj zrak na slova: „Andělé k vám sestoupí řkouce: Nebojte se a nebudte smutní“ (41:30). Oddal jsem se tedy do vůle Allá-

hovy, vsedl na loď a po deseti dnech jsem byl již na Maledivách a vystoupil jsem na ostrově Kannalús. Guvernér mne přijal s poctami, pohostil mne a vystrojil pro mne člun. Potom jsem připlul k ostrovu Hululí, kam jezdí sultánka a její sestry na výlety a na koupání. Zde jsem našel sestru sultánky, jejího manžela a její matku, která bývala mou ženou.

Někteří lidé z ostrova odjeli k vezíru Abdalláhovi a zpravili jej o mém příjezdu; vyptával se jich na mne a na mé společníky a bylo mu sděleno, že cílem mé návštěvy je, abych si odvezl svého syna, kterému byly tehdy asi dva roky. Jeho matka však šla k vezírovi, aby proti tomu protestovala, avšak řekl jí: „Nemohu mu bránit v tom, aby si odvezl svého vlastního syna.“ Potom mne donutil, abych přijel na ostrov Mahal, a ubytoval mne v domě naproti věži svého paláce, aby mohl pozorovat mé pohyby. Poslal mi úplný oděv, betel a růžovou vodu podle zdejšího zvyku; přivezl jsem s sebou dva kusy hedvábné látky, aby mohl hodit na zem, až jej budu zdravít, avšak sebrali mi je a vezír mne toho dne vůbec nepřijal. Přivedli mi také mého syna, avšak zdálo se mi, že bude pro něj lepší, jestli zůstane na těchto ostrovech, a tak jsem jej vrátil jeho matce. Zůstal jsem na ostrově pět dní; pokládal jsem za vhodné uspíšit svůj odjezd a požádal jsem o dovolení k tomu. Vezír si mne pozval k sobě, posadil mne vedle sebe a vyptával se mne na mou situaci. Pojedl jsem s ním a umyl si ruce ve stejné nádobě jako on, věc, kterou dosud s nikým neučinil. Pak byl přinesen betel a já se vzdálil. Vezír mi potom poslal ještě roucha a *bustú* mušlí kauri a ukázal se velkomyslným a štědrým.

Potom jsem odcestoval; pluli jsme po moři čtyřicet dní a dospěli jsme do Bengálska, což je obrovská země, v níž se daří hojně rýže. Nikde na světě jsem neviděl zemi, kde by ceny byly nižší než zde; avšak jinak je to země pochmurná

a lidé z Churásánu, kteří sem přijdou, ji nazývají „peklo plné dobrých věcí“. Viděl jsem zde prodávat za jediný stříbrný dínár dvacet pět ratlů rýže, a to ještě lidé naříkali, jak je to drahé. Kráva zde stojí tři stříbrné dínáry a za jediný dirham se dostane osm tučných kohoutů nebo patnáct holoubat a tučný beran je za dva dirhamy. Kus jemné bavlněné látky výborné jakosti, třicet loket dlouhý, byl v mé přítomnosti prodán za dva dínáry. Krásná mladá otrokyně, velmi vhodná jako konkubína, stála jeden dínár, to znamená dva a půl zlatého dínáru v maghribské měně. Za tutéž cenu jsem zde koupil mladou, velmi krásnou otrokyni jménem Ášúra a můj přítel jinou za pouhé dva dínáry.

Prvním bengálským městem, do něhož jsme vstoupili, byl Sudkawán, velké město ležící na pobřeží oceánu. Blízko něho se spojuje řeka Ganga, k níž Indové konají poutě, s řekou Džún a potom se společně vlévají do moře. Zdejší obyvatelé mají na této řece velké množství plavidel, s nimiž bojují proti lidem ze země Laknautí.

Bengálským sultánem je Fachru'd-dín, výtečný vládce, který má rád cizince, zvláště dervíše a súfie. Tento vládce se osamostatnil teprve v nedávné době stejně jako jeho soupeř Alí Šáh v Laknautí. Mezi nimi vládne urputný zápas, a když nastane zima a období dešťů, podniká Fachru'd-dín tažení proti Laknautí, protože má na řece Ganze mocné loďstvo, avšak jakmile nastanou sucha, napadá Alí Šáh Bengálsko po zemi, protože velí silnému pozemnímu vojsku.

Když jsem přišel do Sudkawánu, nenavštívil jsem sultána, ani jsem se s ním nesetkal, protože je to vzbouřenec proti indickému králi a obával jsem se následků, které by pro mne mohla podobná návštěva mít. Odtud jsem se vydal do pohoří Kámarú (Ásám), které je vzdáleno měsíc cesty. Je to rozsáhlé pohoří, táhne se až do Číny a také do Tibetu,

31. Kanton v 17. století

واكثر ما يوجد في العراق وبقية أطول عريض يكون طوله اذرع في ذراعين ليست مقطوعة كالشجرة
 مره يمكن زرعها في حوضه وسده ودرار وبقية طين حرا فاد اورك موزها قطع الامر ووجدت
 ووجدت مرخها التي كانت قد عفت بها فغيرتها ولا تركها الا من واحد
 منها شبهه الطعم الا انها مع الحلق وسه ذلك الشج الثميس
 لمزيد والبول ويزيد في الباء لكن لاكثر منه يورث الشدة
 وانه نيزولين الطبع وينفع من حره الصدر والحلق
 شجرة معروفة ذلك مناسب الفلاحه لوزرع الزمر تحت شجرة
 التاريخي بذلك هو منه بالخلق وبقية طيب النكهة ان وضع و
 قطع راحة التور والصلب ورجا طيب الراحه ينفع الذئب ويقوي القلب ثمها شبيهه في الخافيه شجر
 الانج وعذير قلا صيد منها طيب النكهة ويجمع ويؤخذ بها الدمع القليل **المرحله** هو البحر عند
 ورم اهل بخاريان شجره القاصيه من المثل منها لكنها انبت بأرجل الطلح الذي هو المواد على طرفه يستخرج منه
 الحبال يشدها على البحر فيصير على ماء البحر فيلا لها حلقو لدخان كان رطبا وان كان عسقا ينبت ليد من تحت
 الفرع واكثره يري في بلاد اليمن ومع السكر يعين على الباء وانه ليس من شجر كان للمواسد احدثت بحانه

الشارح
 الفيلسوف
 وشعير
 القومنا
 وهذا
 لثمن
 بريق
 ودهن
 لثمن

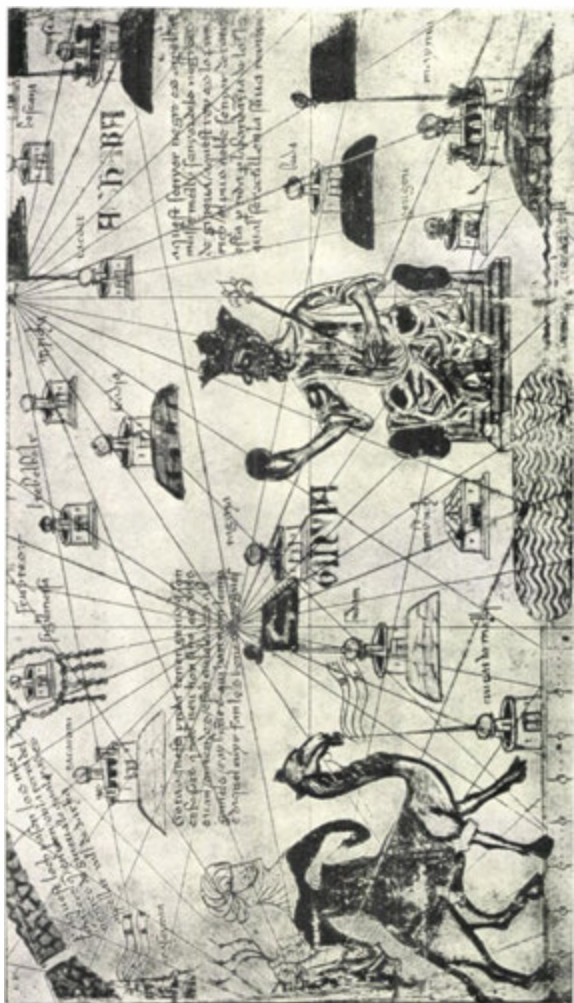

32. Kokosy, pomeranče a banány

33. Adamova hora na Cejloně

34. Vládce Mállí na katalánské mapě z r. 1375

kde žijí gazely, které dávají pižmo. Obyvatelé těchto hor se podobají Turkům a jsou velmi vytrvalí, takže jako otroci jsou ceněni mnohem výše než otroci jiné národnosti. Jsou rovněž proslulí svými znalostmi mágie. Mým cílem, pro který jsem se vydal do těchto hor, bylo navštívit zbožného a svatého šejcha Džalálu'd-dína z Tabrízu.

Je to člověk svatý a obdařený schopností konat zázraky a podivuhodné činy. Jeho stáří je velmi vysoké; vyprávěl mi, že viděl v Baghdádu chalífu al-Musta'sima Abbásovce a že byl v tomto městě, když byl chalífa zavražděn. Později mi jeho žáci sdělili, že zemřel ve věku sto padesáti let; obyvatelé toho pohoří přijali islám z jeho rukou, a to bylo důvodem, proč mezi nimi setrval.

Když jsem byl vzdálen ještě dva dny cesty od jeho příbytku, setkal jsem se se čtyřmi jeho žáky, kteří mi sdělili, že šejch pravil dervíšům, kteří byli u něho přítomni: „Přichází k nám návštěvník ze Západu, jděte mu naproti.“ Nemohl vědět nic o mně, avšak to vše mu bylo zjeveno. Pokračoval jsem v cestě s těmito žáky a přišel jsem k jeho zámku, která je postavena před jeskyní. V celém okolí není obdělaná půda, avšak zdejší obyvatelé, jak muslimové, tak nevěřící, navštěvují šejcha a přinášejí mu dary, ze kterých žijí dervíši i návštěvníci. Šejch sám má pouze jedinou krávu, jejímž mlékem se živí, když jednou za deset dní přeruší svůj půst. Když jsem k němu vstoupil, vstal, objal mne a vyptával se mne na mou vlast a mé cesty. Odpověděl jsem mu na všechny otázky a pak mi pravil: „Ty jsi cestovatel Arabů!“ Žáci, kteří byli přítomni, dodali: „A Nearabů rovněž, náš pane.“ — „A Nearabů rovněž,“ opakoval a pak dodal: „Prokazujte mu tedy úctu.“ Pak mne odvedl do zámku a hostil mne u sebe po tři dny.

V den, kdy jsem jej navštívil, jsem viděl, že je oblečen do širokého pláště z kozích chlupů, který se mi nesmírně líbil. Řekl jsem si v duchu: „Kdyby mi ho tak šejch daro-

val!“ Když pak jsem se s ním přišel rozloučit, zvedl se a odešel do kouta jeskyně, svlékl ten plášť a přehodil jej přese mne a přidal mi vysokou čepici, kterou sňal s hlavy. Sám pak se oblékl do roztrhaného šatu. Dervíši mi sdělili, že šejch obvykle ten plášť nenosil a že jej oblékl teprve tehdy, když jsem přicházel, a přitom jim řekl: „Ten muž z Maghribu mne požádá o tento plášť, avšak jeden z nevěřících sultánů mu jej vezme a dá jej našemu bratru Burhánu'd-dínovi ze Sághardže, jemuž náleží a pro něhož byl ušit.“ Když mi to řekli, pravil jsem: „Skrze tento plášť na mne sestoupilo šejchovo požehnání a nevstoupím v něm tedy k žádnému sultánovi, ať muslimovi, nebo nevěřícímu.“ Opustil jsem šejcha a v pozdější době jsem navštívil Čínu a přišel jsem do města Chansá. Byla zde velká tlačenice, která mne oddělila od mých přátel. Měl jsem na sobě tento plášť, a když jsem se octl v jedné postranní ulici, šel okolo vezír s velkou družinou. Povšiml si mne, dal mne zavolat, vzal mne za ruku a vyptával se mne, odkud přicházím. Nepustil mne, dokud jsme nepřišli k sultánovu paláci, kde jsem se s ním chtěl rozloučit; tu mne však zadržel a uvedl mne k sultánovi, který se mne dotazoval na různé muslimské vládce. Během té doby se díval na můj plášť, který se mu nesmírně zalíbil, takže mi vezír potom nařídil, abych jej svlékl. Nebylo možné, abych se tomuto rozkazu vzepřel. Vládce vzal potom plášť a nařídil, aby mi dali deset čestných rouch, plně vystrojeného a osedlaného koně a jistou částku peněz. Byl jsem tím zpočátku nanejvýš rozezlen, ale potom jsem si vzpomněl na šejchova slova, že mi ten plášť bude vzat nevěřícím sultánem, a byl jsem úplně ohromen touto příhodou. Když jsem následujícího roku vešel do paláce čínského krále v Chán-Baliku (Peking), zamířil jsem k záwiji šejcha Burhánu'd-dína ze Sághardže. Nalezl jsem jej, jak čte, a byl oblečen do tohoto pláště. Překvapilo mne to a obracel jsem látku v ruce. Šejch mi

řekl: „Proč si jej tak prohlížíš, když jej znáš?“ — „Ano, je to ten plášť, který mi vzal sultán v Chansá!“ — „Tento plášť byl zhotoven pro mne mým bratrem Džalálu'd-dínem, který mi napsal: Plášť k tobě dospěje prostřednictvím toho a toho.“ Ukázal mi ten dopis, přečetl jsem si jej a podívoval jsem se šejchově neomylné předvídavosti. Sdělil jsem potom šejchovi Burhánu'd-dínovi začátek toho příběhu a on mi řekl: „Můj bratr Džalálu'd-dín může udělat mnohem více, než je toto, neboť vládne nadpřirozenými silami, nyní se však odebral k milosti Alláhově. Bylo mi řečeno,“ dodal ještě, „že každý den konal ranní modlitbu v Mekce a každý rok vykonal pouť, neboť mizíval z dohledu ve dnech Arafy a Obětního svátku a nikdo nevěděl, kam odchází.“

Když jsem se nyní rozloučil se šejchem Džalálu'd-dínem, odebral jsem se do Habanku, velkého a hezkého města, jímž protéká řeka, která pramení v horách Kámarú a která se jmenuje Modrá řeka; pluje se po ní cestou do Bengálska a do Laknautí. Na jejích březích jsou vodní kola, zahrady a vesnice podobně jako podél Nilu v Egyptě. Obyvatelé jsou nevěřící pod muslimskou nadvládou a musí odevzdávat polovinu své úrody a kromě toho platí ještě různé daně a poplatky. Cestovali jsme po této řece patnáct dní, stále mezi zahradami a vesnicemi, jako kdybychom se procházeli po tržišti. Pluje po ní nesčíslné množství plavidel a na každé lodi je umístěn buben; když se potkají dvě lodi, posádky bijí do bubnů a plavci se vzájemně zdraví. Zmíněný sultán Fachru'd-dín nařídil, že na této řece nesmí být vybíráno žádné cestovné od dervíšů a že nemajetným musí být po celou cestu dodávány zásoby. A když dervíš přijde do nějakého města, dostane půl dínáru.

Po patnáctidenní plavbě po proudu řeky jsme dospěli do města Sunurkawánu (Sonárgrám) a našli jsme tam džunku, která se chystala odplout do země Džáwa (Su-

matra), která je odtud vzdálena čtyřicet dní, a nasedli jsme na ni.

Za dalších patnáct dnů jsme dospěli do země Barahnagár, jejíž obyvatelé mají ústa podobná psím tlamám. Tito lidé jsou naprostí divoši a nehlásí se ani k náboženství Indů, ani k žádnému jinému. Přebývají v rákosových chýších pokrytých trávou a stojících na mořském břehu. Roste zde hojně banánů, ořechů a betelu.

Zdejší muži se nám podobají svými postavami až na to, že mají psí tlamy, avšak jejich ženy jsou nesmírně krásné. Muži chodí nazí a nemají na sobě ani kousek šatu, jen někteří skrývají přirození do jakýchsi pytlíků, vyrobených z rákosového proutí, které si zavěšují pod břicho. Ženy se přikrývají listím ze stromů. Mezi nimi žije skupina muslimů z Bengálska a ze Sumatry a ti obývají oddělenou čtvrť. Vyprávěli nám, že domorodci se páří jako dobytek na veřejnosti a že každý muž má asi třicet žen, avšak že se nikdy nedopouštějí cizoložství. Jestliže shledají někoho vinným tímto zločinem, je muž ukřižován, dokud nezemře, avšak může za sebe dát náhradníka, buď přítele, nebo otroka, který je pak ukřižován místo něho, a viník je propuštěn; žena pak je potrestána takto: sultán přikáže svým sluhům, aby s ní všichni jeden po druhém v jeho přítomnosti souložili tak dlouho, dokud žena nezemře, a pak ji hodí do moře. Z této příčiny nedovolují domorodci nikomu z cestujících strávit u nich noc a obchodují s cizinci jenom na mořském břehu. Vodu jim dopravují na slonech, neboť prameny jsou dosti vzdáleny od pobřeží a oni nedovolují obchodníkům, aby si ji sami načerpali, protože se bojí o své ženy, které touží po hezkých mužích. Sloni jsou zde velmi četní, avšak nikdo s nimi nesmí disponovat kromě sultána, pro něhož jsou kupováni výměnou za látky. Tito lidé mají podivuhodný jazyk, kterému rozumí pouze ti, kdo s nimi trvale bydlí nebo je často navštěvují. Když jsme se

přiblížili k jejich pobřeží, připluli k nám na malých člunech vydlabaných z kmene stromů a přivezli nám banány, rýži, betel, ořechy a ryby.

Sultán těchto lidí za námi přijel na slonu, který nesl jakési sedlo z kůže; vládce byl oblečen do šatů z kozí kůže s chlupy navrch, okolo hlavy měl omotány tři různobarevné hedvábné pruhy a v ruce držel kopí z bambusu. Doprovázelo jej asi dvacet jeho příbuzných, kteří jeli také na slonech. Poslali jsme mu dar, skládající se z pepře, zázvoru, skořice, ryb z Malediv a bengálských látek. Zdejší lidé si je neoblékají, nýbrž pokrývají jimi ve sváteční dny své slony. Sultán vybírá z každé lodi, která přistane u jeho země, jednoho bílého otroka, jednu otrokyni a tolik látky, kolik stačí na pokrytí jednoho slona, a dále zlaté ozdoby, které jeho manželka nosí okolo pasu a na prstech u nohou. Jestliže někdo tento poplatek nezaplatí, připraví proti němu nějaké kouzlo, které rozbouří moře, takže zahyne nebo je blízký záhubě.

Zatímco jsme kotvili v tomto přístavě, jeden z otroků majitele lodi, který měl častěji styk s domorodci, vystoupil na břeh a sešel se s ženou jednoho z náčelníků na místě, které se podobalo jeskyni a bylo na břehu. Manžel té ženy se o tom dozvěděl a přišel do té jeskyně s četnou skupinou svých lidí a našel tam ty dva. Byli předvedeni před sultána, který nařídil otroka vyklestit a pak ukřižovat. Pokud jde o ženu, dal ji svým otrokům, až zemřela. Potom se vládce odebral na pobřeží, omluvil se za to, co se stalo, a řekl: „Nenalezl jsem nic, co by mi dovolilo uchýlit se od našich zákonů.“ Potom dal majiteli lodi otroka jako náhradu za toho ukřižovaného.

Opustili jsme tyto lidi a po dvaceti pěti dnech jsme dopluli k ostrovu Džáva (Sumatra), podle kterého má jméno kadidlo „džáwí“. Ostrov jsme spatřili již ze vzdálenosti půl dne plavby; je stále zelený a úrodný a nejběžnější stromy

jsou tam kokosové palmy, arekové ořechy, indické aloe, šekkí, mangovníky, sladké pomeranče a kafrová třtina. Obchod se zde provádí prostřednictvím kusů cínu a přirozeného čínského zlata, které není sléváno. Většina aromatických rostlin, které se vyskytují na tomto ostrově, roste v končinách obývaných nevěřícími, zatímco v územích pod muslimskou vládou jich je již méně.

Když jsme dopluli do přístavu, vyjeli nám domorodci vstříc na malých lodích a přivezli kokosové ořechy, banány, mango a ryby. Nabízejí podle svého zvyku tyto věci obchodníkům, kteří je za to odmění každý podle svých možností. Na palubu naší lodi se dostavil i zástupce námořního velitele, a když vyslechl obchodníky, kteří byli s námi, udělil nám povolení k vystoupení na břeh. Vylodili jsme se tedy v *benderu*, to je přístavu; je to velká vesnice zvaná Sarhá, vzdálená čtyři míle od města. Zástupce námořního velitele Buhrúz poslal potom zprávu o mém příjezdu sultánovi a ten dal příkaz emírovi Daulasovi, aby mi vyjel vstříc v doprovodu soudce a jiných právníků. Když k nám přijeli, vsedl jsem já i moji druhové na koně z vlastních sultánových stájí a jeli jsme do hlavního města, které se jmenuje Samutra a je velké a výstavné a je obeháno dřevěnou hradbou s dřevěnými věžemi.

Sultánem Džáwy (Sumatry) je sultán al-Malik az-Záhir, jeden z nejlepších a nejštědřejších sultánů. Hlásí se k právnímu směru imáma aš-Šáfí'ího a má ve velké oblibě právníky, kteří jej často navštěvují, aby předčítali korán. Je neustále zaměstnán válkou proti nevěřícím a je velmi pokorný; každý pátek dochází pěšky do mešity. Jeho poddaní rovněž milují boj proti pohanům a zvítězili již nade všemi, kteří žijí v jejich sousedství, takže ti jim nyní platí poplatky, aby si zajistili mír.

Když jsme se blížili k sultánovu paláci, spatřili jsme v určité vzdálenosti před ním po obou stranách ulice kopí

zabodnutá do země; ta slouží jako označení místa, kde mají lidé sestoupit s koní, neboť nikdo nesmí jet dále. Sestoupili jsme tedy a vešli jsme do audienčního sálu, kde jsme našli sultánova náměstka, který je titulován „umdatu'l-mulk“ (opora království); ten při našem příchodu povstal a pozdravil nás podáním ruky. Posadili jsme se s ním a potom napsal sultánovi lístek o tom, že jsme již přišli, zapečetil jej a podal pážeti. Za chvíli přišla odpověď napsaná na zadní straně. Za chvíli jiný otrok přinesl *bukšu*, to je lněný pytel, a náměstek jej vzal a odvedl mne za ruku do malého domku, v němž během dne tráví svůj volný čas. Zde vyňal z pytle tři zástěry, jednu z čistého hedvábí, druhou z hedvábí a bavlny a třetí z hedvábí a lnu, potom tři jiné podobné oděvy, které nazývají spodní prádlo, troje šaty různých druhů, které nazývají střední prádlo, dále tři vlněné hávy podobné pláštům, z nichž jeden byl bílé barvy, a nakonec tři turbany. Oblékl jsem si podle jejich zvyku jednu zástěru místo kalhot a po jednom oděvu ze všech jmenovaných druhů a moji přátelé si rozebrali zbytek. Pak bylo podáváno jídlo, které se skládalo hlavně z rýže, a k jídlu jsme pili jakési pivo a nakonec žvýkali betel, čímž bylo naznačeno, že návštěva je u konce. Opustili jsme palác v doprovodu náměstka a odešli jsme do zahrady obehnané dřevěným plotem, uprostřed níž stál dřevěný dům s podlahou pokrytou bavlněnými koberci, z nichž některé byly obarveny, jiné nikoliv. Byly zde bambusové postele pokryté hedvábnými povlaky, přikrývkami a poduškami. Posadili jsme se zde a za chvíli přišel emír Daulasa, přiváděje dvě mladé otrokyně a dva sluhy, a pravil mi: „Sultán ti vzkazuje, že tento dar odpovídá jeho možnostem, a nikoliv možnostem sultána Muhammada z Dihlí.“ Potom nás náměstek opustil a zůstal s námi jenom ten emír.

Oba jsme se znali již od dřívějška, neboť byl v Dihlí jako vyslanec svého sultána. Zeptal jsem se jej, kdy budu moci

navštívit sultána, a on odpověděl: „Je u nás zvykem, že příchozí čeká tři dny, dříve než pozdraví sultána, aby jej opustila únava z cesty a jeho duch se osvěžil.“ Zůstali jsme tedy tři dny a dostávali jsme třikrát denně jídlo a ráno i večer ovoce a cukroví. Čtvrtého dne, byl to zrovna pátek, ke mně přišel emír Daulasa a řekl mi: „Můžeš pozdravit sultána dnes po modlitbě v jeho zamřížované galerii v katedrální mešitě.“ Odebral jsem se tam a po modlitbě jsem vstoupil k sultánovi, po jehož boku seděl soudce a právníci. Sultán mi podal ruku a pozdravil jsem jej, pak mne poprosil, abych si sedl po jeho pravici, a dotazoval se mne na sultána Muhammada a moje cesty. Pak se vrátil k rozpravě o náboženském právu podle směru aš-Šáfi'ího, a to trvalo až do odpolední modlitby. Když skončila, odešel do vedlejší místnosti, kde svlékl svůj oděv — byl to oděv právníků, v němž pěšky chodívá v pátek do mešity — a oblékl si své královské roucho z hedvábí a bavlny.

Jakmile vyšel z mešity, stáli již u vchodu připraveni koně a sloni. Vládne zde takový zvyk, že když sultán jede na slonu, vsedá jeho družina na koně, a naopak. Toho dne jel na slonu, a tak jsme vsedli na koně a zamířili jsme k audienčnímu sálu a sestoupili jsme na označeném místě; sultán však jel dále na slonu. V sále byli již shromážděni vezírové, emíři, sekretáři, hodnostáři a vojenští velitelé, seřazení podle svých hodností. Vezírové, kteří jsou čtyři, a sekretáři stáli v první řadě, a když pozdravili sultána, odešli na svá místa. Potom učinili totéž emíři i ostatní skupiny, pak šerífové, právníci, důvěrníci, vědci a básníci, vojenští velitelé, pážata a otroci. Sultán seděl stále na slonu a nad ním byl držen slunečník pošíty zlatem a drahokamy. Potom přišli hudebníci a zpívali před ním a za chvíli byli přivedeni koně s hedvábnými čabakami, zlatými náramky na nohou a uzdami ze zlatého brokátu. Koně začali před sultánem tančit, což mne nesmírně udivilo, ačko-

liv jsem něco podobného viděl již u indického sultána.

Tento sultán měl synovce, který byl ženat s jeho dcerou a byl guvernérem jedné provincie. Mladík se později zamiloval do dcery jednoho emíra a chtěl si ji vzít. A patří ke zdejším zvykům, že má-li nějaký člověk, ať emír nebo obchodník či kdokoliv jiný, dceru, která dospěla do věku na vdávání, je povinen řídit se tím, co v její věci přikáže vládce. Ten vyšle k této dívce ženu, která je pověřena si ji prohlédnout; jestliže se sultánovi zalíbí popis, který mu ta žena podá, vezme si dívku, v případě že nikoliv, dovolí jejím příbuzným provdat ji za kohokoliv. Zdejší lidé touží po tom, aby se sultán oženil s jejich dcerami, neboť tím se jim dostane cti a vznešenosti.

Když otec dívky, kterou miloval sultánův synovec, zpravil o tom vládce, ten poslal ženu, aby si prohlédla její krásu; a zalíbila se mu a vzal si ji za manželku. Láska mladého muže ještě zesílila, avšak neviděl nijaký způsob, jak by dostal svou milovanou. Když o něco později vytáhl sultán do boje proti nevěřícím, kteří sídlili ve vzdálenosti jedno-měsíční cesty, synovec se vzbouřil, vstoupil do města Samutry bez odporu, neboť nebylo ještě obehnáno hradbou, zmocnil se vlády a přijal přísahu věrnosti od části obyvatelstva, zatímco ostatní ho odmítli. Jakmile se jeho strýc dozvěděl o vzpouře, obrátil se a vrátil se do města; vzbouřenec sebral vše, co mohl, z pokladu a majetku, vzal dívku, kterou miloval, a zamířil k území nevěřících v Mul Džáva (Jáva). Z tohoto důvodu potom vystavěl sultán hradby okolo města Samutry.

Zůstal jsem na jeho dvoře patnáct dní a potom jsem jej požádal o povolení cestovat dále, neboť nastalo období vhodné pro plavbu; do Číny totiž nelze cestovat ve všech ročních obdobích. Sultán dal pro nás připravit džunku, zaopatřil nás vším potřebným a zahrnul nás bohatými dary — nechť se mu Alláh za to odmění. Potom jsme pluli po

dobu dvaceti dnů podél pobřeží jeho země a dospěli jsme do Mul Džáwy (Jáva). To je země nevěřících a její délka je na dva měsíce cesty. Rostou tam různá vonná koření a výborné aloe, zvláště na místech zvaných Kákula a Kamáří. Na území sultána ze Samutry se daří pouze kadidlu, kafru a trochu hřebíčku a indického aloe, zatímco v této zemi je toho hojnost.

Kadidlový strom (*styrax benzoin*) je nízký a dosahuje v nejlepším případě výšky člověka; jeho větve se podobají větvím artičoku a jeho listy jsou malé a tenké; občas opadávají a nechávají strom holý. Vlastní kadidlo je pryskyřicovitá hmota, která je obsažena ve větvích tohoto stromu; na muslimském území je jí více než na pohanském.

Co se týká stromu, který dává kafr, je to třtina podobná třtině v naší vlasti až na to, že to, co je mezi dvěma kolínky, je delší a silnější. Kafr je uvnitř této třtiny, a když se třtina rozlomí, nalezneš uvnitř něco podobného kafru. Avšak nejpodivuhodnější je to, že kafr se vytvoří v této třtině jedině tehdy, je-li u jeho kořene zabito nějaké zvíře; když se to neučiní, kafr se tam nenalezne. A nejlepší kafr, ten, který zabije v dávce jednoho dirhamu tím, že zmrazí dech, je takový, u jehož kořene byl zabit nějaký člověk, avšak je také možno nahradit člověka malými slony.

Indické aloe se podobá dubu, avšak jeho kůra jest tenčí, zatímco listí je naprosto podobno dubovému; strom nedává žádné ovoce. Kmen není příliš velký, avšak jeho kořeny jsou dlouhé a je v nich obsažena aromatická látka, kdežto větve a listy nejsou vůbec vonné. V muslimských zemích jsou všechny stromy aloe považovány za majetek, avšak v zemích nevěřících nepatří nikomu. Naproti tomu ta aloe, která rostou v Kákule, jsou obhospodařována, neboť produkují nejlepší dřevo aloe. Podobně je tomu i v Kamáří. Toto dřevo je prodáváno na Sumatře výměnou za látky.

Stromy hřebíčku jsou velmi silné a staré a na území ne-

věřících jich roste mnohem víc než v zemi muslimů. Protože jich je tu tolik, nepatří nikomu a nejsou považovány za majetek. To, co se vyváží do našich zemí, je kůra stromu a to, co se u nás nazývá „hřebíčkový květ“, jsou části jeho opadálých květů, jež se podobají květům pomerančovníku. Plodem tohoto stromu je muškátový ořech, který se u nás jmenuje „vonný ořech“. To vše jsem spatřil na vlastní oči.

Když jsme připluli do Kákuly, spatřili jsme tam množství džunek připravených k pirátským výpravám a také proti každému, kdo by se jim chtěl postavit na odpor na jiných džunkách; zdejší lidé si totiž osobují právo vybírat poplatky z každé džunky, která zde přistane. Sestoupili jsme na břeh a šli jsme do města, které je velmi pěkné a obehnáno hradbami z otesaných kamenů tak širokých, že po nich mohou kráčet tři sloni vedle sebe. První věci, které jsem si před městem povšiml, byli sloni, kteří nesli náklady indického aloe; domorodci totiž tímto dřevem topí ve svých domech, neboť je to lacinější než obyčejné palivové dříví u nás, ovšem jestliže je prodávají mezi sebou. Obchodníkům prodávají jeden náklad za stůček bavlněné látky, která je zde dražší než hedvábí. V Kákule je mnoho slonů, kteří slouží jak k jízdě, tak i k nošení nákladů. Každý zdejší člověk má u svého domu přivázáno několik slonů a každý prodavač na trhu má svého vlastního slona, na němž jezdí domů a který mu nosí zboží. Podobně je tomu u obyvatel jižní i severní Číny, kteří používají slonů stejným způsobem.

Sultánem Mul Džáwy je nevěřící a viděl jsem ho sedět na holé zemi bez koberce před jeho palácem. Byli u něho státní hodnostáři, zatímco jeho vojsko před ním pochodovalo — všichni pěšky, neboť v této zemi nejsou žádní koně kromě sultánových. Lidé jezdí i bojují na slonech. Když se sultán dozvěděl o mé přítomnosti, pozval mne k sobě; přistoupil jsem k němu a řekl jsem: „Mír budiž těm, kdo vyznávají pravé náboženství!“ Přítomní rozuměli jenom

slovu „mír“; sultán mne přivítal a nařídil, aby rozprostřeli na zem nějakou látku, na niž bych se mohl posadit. Potom jsem řekl tlumočnickovi: „Jak mohu sedět na látce, když sultán sedí na holé zemi?“ — „To je tady takový zvyk, sedí na holé zemi ze skromnosti, avšak ty jsi host, který přichází od mocného sultána, a proto ti přísluší pocta.“ Tak jsem se tedy posadil a sultán se mne krátce zeptal na indického krále a nakonec řekl: „Zůstaneš u nás tři dny jako host a pak můžeš odejít.“

Během této audience u sultána jsem byl svědkem podivuhodné věci: jakýsi muž držel v ruce dýku podobnou knihařskému noži a přiložil si ji na vlastní hrdlo a pak pronesl nějakou dlouhou řeč v jazyce, jemuž jsem nerozuměl. Potom uchopil dýku oběma rukama a prořízl si hrdlo; dýka byla tak ostrá a síla, kterou do toho vložil, tak veliká, že jeho hlava spadla na zem. Byl jsem tímto činem úplně ohromen, avšak sultán se ke mně obrátil a řekl: „Udělal bv to někdo u vás?“ — „Nikdy jsem nic podobného neviděl,“ odpověděl jsem. Zasmál se a řekl: „Tito lidé jsou naši otroci a dělají to jenom z lásky k nám.“ Potom nařídil, aby tělo odnesli a spálili. Spalování se účastnili jeho náměstek, hodnostáři a vojsko a sultán přiřkl jeho dětem, ženě a bratrům bohatou penzi; a všichni byli velice váženi pro tento čin. Jeden z přítomných mi sdělil, že řeč, kterou ten muž pronesl, bylo prohlášení oddanosti k sultánovi a že mimo jiné pravil, že se zabíjí z lásky k němu, jako se zabil již jeho otec z lásky k sultánovu otci a stejně i jeho dědeček z lásky k sultánovu dědečkovi.

Když jsem sultána opustil, poslal mi zásoby na tři dny; potom jsme se vydali na další cestu. Po třiceti čtyřech dnech plavby jsme se octli na Tichém neboli Nepohnutém moři, které má červenou barvu. Soudí se, že je to způsobeno barvou půdy na sousedních ostrovech. Na tomto moři není, přes jeho velkou rozlohu, ani vítr, ani vlny, ani žádný jiný

pohyb. A kvůli tomu je každá čínská džunka při plavbě doprovázena třemi jinými loděmi, jak jsme se o nich již dříve zmínili, a ty ji vezmou do vleku a táhnou ji kupředu. Kromě toho je na každé džunce dvacet vesel dlouhých jako stěžně a u každého vesla stojí ve dvou řadách proti sobě třicet mužů. K veslům jsou připevněna dvě silná lana, tlustá jako stěžně; jedna řada mužů táhne za lano na své straně, potom přestane a táhne zase druhá řada za svoje lano. Tito veslaři zpívají při práci překrásnými hlasy a obvykle propěvují „la'lá, la'lá“.

Na tomto moři jsme zůstali třicet sedm dní a námořníci byli překvapeni snadností naší plavby, protože zde obvykle stráví čtyřicet až padesát dní a čtyřicet dní je nejkratší doba za příznivých podmínek.

Potom jsme dopluli do země Tawálisí; to je jméno krále této země. Je to rozlehlé území a jeho král se vyrovná čínskému vládci; má mnoho džunek, s nimiž bojuje proti Číňanům, pokud s nimi neuzavře mír za určitých příznivých podmínek. Zdejší obyvatelé jsou nevěřící, mají krásné obličejy a podobají se do značné míry Turkům. Mají načervenalou pleť a jsou to lidé stateční a bojovní. Ženy jezdí na koních, střílejí výtečně z luků a bojují jako muži.

Zakotvili jsme v jednom z jejich přístavů, jménem Kajlúkarí, a ten patří k nejhezčím a největším městům v této zemi. Dříve zde bývalo sídlo syna jejich krále. Když jsme přistáli, přišli na palubu vojáci a kapitán vystoupil a vzal s sebou dar pro prince, avšak potom se dozvěděl, že vládce mu přidělil do správy jinou provincii a jmenoval guvernérem tohoto města svou dceru Urdudžu.

Druhý den po našem příchodu do přístavu Kajlúkarí pozvala princezna kapitána, lodního písaře, obchodníky, lodivody, velitele pěšáků a velitele lučištníků na hostinu, kterou podle svého zvyku pro ně připravila. Kapitán mne prosil, abych šel s nimi, avšak odmítl jsem to, protože tito

lidé jsou pohaní a není dovoleno přijímat jejich pokrmy. Když pozvaní přišli k princezně, vyptávala se jich, zda se někdo z jejich společnosti nedostavil, a kapitán řekl: „Zůstal pouze jeden muž, nějaký *bachší* (to je v jejich jazyku soudce), který nejlí vaše pokrmy.“ Princezna řekla: „Přiveďte ho,“ a potom ke mně přišla její stráž spolu s kapitánem a řekli mi: „Musíš poslechnout princeznu.“

Odebral jsem se tedy k ní a našel jsem ji, jak sedí na trůně obklopená dvořany a dvorními dámami. Trůn byl pokryt hedvábím a byl zhotoven ze santálového dřeva vykládaného zlatými deskami. Když jsem ji pozdravil, řekla mi turecky: „Jak se máš, jak se vede?“ a pak mne posadila blízko sebe. Princezna uměla velmi pěkně psát arabsky a řekla jednomu svému sluhovi, aby přinesl papír a inkoust, a potom napsala „Ve jménu Alláha milosrdného, slitovného“, načež se mne zeptala: „Co to je?“ Odpověděl jsem turecky: „Tengri nám,“ což znamená „jméno Boží“. Byla s tím spokojena a pak se mne vyptávala, odkud přicházím; sdělil jsem jí, že z Indie. „Ze země pepře (Malabár)?“ Přisvědčil jsem. Potom se mne důkladně vyptávala na tuto zemi a její poměry, a když jsem na všechno odpověděl, řekla: „Musím tam podniknout výpravu a dobýt té země pro sebe, neboť mne láká množství jejího bohatství a jejích vojsk.“ Odpověděl jsem: „Učiň tak!“ Princezna mi potom darovala oděvy, dva sloní náklady rýže, dvě buvolí krávy, deset ovcí, čtyři ratly sirupu a čtyři velké porcelánové nádoby naplněné zázvorem, pepřem, citrónem a mangem, všechno nasoleno a připraveno jako cestovní zásoba pro plavbu na moři.

Kapitán mi vyprávěl, že ve vojsku této princezny slouží svobodné ženy i otrokyně a že bojují jako muži; do války táhne princezna s armádou složenou z mužů i žen a sama podniká tažení do nepřátelských zemí, účastní se bojů a bitev a koná souboje s nejstatečnějšími muži. Dále mi

sdělil, že během jedné šarvátky bylo zabito mnoho jejích vojáků a armáda se již dávala na útěk, avšak v té chvíli se princezna vrhla kupředu, prorazila řady nepřátel a dostala se až k jejích králi, kterému zasadila smrtelnou ránu kopím, načež jeho vojsko prchlo. Urdudža se vrátila s jeho hlavou nabodnutou na kopí a jeho příbuzní byli nuceni zaplatit za vydání té hlavy nesmírnou částku. Na základě tohoto vítězství dostala potom od svého otce do správy tuto provincii, kterou dříve spravoval její bratr. Mnoho královských synů žádalo o její ruku, avšak všem odpovídala: „Vezmu si pouze toho, který se mnou bude bojovat v souboji a který mne porazí.“ Avšak všichni se tomu vyhýbají ze strachu před hanbou, která by je postihla, kdyby byli od ní přemoženi.

XXIV. kapitola

ČÍNA A KITAJ

Potom jsme opustili zemi Tawálisí a po sedmnácti dnech plavby, podporováni příznivým větrem a plující největší rychlostí, jsme dospěli do země Čínské.

Čína je obrovská země, oplývající všemi druhy bohatství, ovocem, obilím, zlatem i stříbrem, a v tomto ohledu s ní nemůže soupeřit žádná jiná země na světě. Protéká jí řeka jménem Áb-i hájat, což znamená Voda života, a teče tam také řeka Saru, to jest Žlutá řeka. Pramení v horách blízko města Chán-bálik (Peking), které se nazývají „Kúh-i búzna“ (Opičí hory), a teče uprostřed Číny po dobu šestiměsíční cesty, až konečně dospěje do Sín as-Sínu (Kanton). Po obou jejích březích se táhnou vesnice, obdělaná pole, zahrady a tržiště stejně jako podél Nilu v Egyptě, avšak tato země je mnohem bohatší a lidnatější a při řece je množství čerpacích kol. V Číně se daří hojně cukrové třtiny, stejné, ba mnohem lepší jakosti než v Egyptě, a podobně je to s hrozny a švestkami. Soudil jsem dříve, že damašské švestky *osmání* nemají sobě rovné, dokud jsem neochutnal švestky v Číně. Rostou tam též výborné melouny, podobné melounům z Chwárizmu a Isfahánu, a vůbec všechny druhy ovoce a plodů, které jsou v naší zemi, rostou

též v Číně buď stejně dobré, nebo ještě lepší. Podobně je tomu i s pšenicí, které je tam nesmírná hojnost, a nikde jsem neviděl lepší; totéž platí o čočce a hrachu.

Čínská keramika, to je porcelán, se vyrábí jedině ve městech Zajtún a Sín-kalán a dělá se z hlíny, která se kope v horách v této provincii. Tato hlína hoří podobně jako dřevěné uhlí, jak o tom budeme vyprávět dále. Hlínu smíchají s nějakými kameny, které se zde vyskytují, a směs potom tři dny vypalují, polévajíce ji vodou, takže se z toho stane jakýsi prášek nebo hlinka, kterou nechají zkvasit. Jestliže hlína kvasí celý měsíc, dosáhne se nejlepší jakosti, kdežto po desetidenním kvašení je porcelán horší. Cena porcelánu je zde stejná, ne-li nižší než ceny obyčejné keramiky v naší vlasti. Vyváží se do Indie a jiných zemí a přichází i k nám, do Maghribu. A porcelán je nejkrásnější druh keramiky.

Slepice a kohouti dorůstají v Číně do neobyčejné velikosti a jsou tlustší než husy v naší zemi; slepičí vejce je větší než husí, kdežto zdejší husy jsou naopak mnohem menší. Jednoho dne jsem si koupil slepici a jali jsme se ji vařit, avšak byla příliš velká na jeden hrnec a musili jsme ji dát do dvou. Kohouti zde dosahují velikosti pštrosů a někdy se stane, že kohout shodí všechno peří a zůstane z něho jen obrovské červené tělo. Čínského kohouta jsem viděl poprvé v Kaulamu na Mulajbaru a považoval jsem jej za pštrosa; byl jsem udiven, když mi jeho majitel sdělil, že v Číně se vyskytují kohouti ještě větší než onen. Když jsem tam potom přišel, přesvědčil jsem se sám o pravdivosti toho, co říkal.

Číňané jsou nevěřící, uctívají modly a spalují své mrtvé podobně jako Indové. Jejich králem je Tatar, jeden z potomků Džingizchána. V každém městě je zvláštní čtvrť pro muslimy, v níž tito žijí zcela odděleně a sami a mají tam postaveny mešity jak pro běžné, tak i pro páteční modlitby. Muslimové jsou zde v úctě a vážnosti. Čínští nevěřící jedí

maso vepřů a psů a prodávají je veřejně na tržištích. Jsou to lidé bohatí a zámožní, avšak nedávají to najevo ani v jídle, ani v oděvu, takže můžeš spatřit některého z předních obchodníků, člověka tak bohatého, že jeho jmění nelze spočítat, že je oblečen do hrubé bavlněné tuniky. Naproti tomu si většina z nich potrpí na zlaté a stříbrné nádoby a každý z nich nosí hůl, o niž se při chůzi opírá a která se nazývá „třetí noha“.

V Číně je dost hedvábí, neboť bourci morušovní, kteří je dávají, nepotřebují žádnou velkou péči; přichytí se na ovoci a živí se sami. Je zde tolik hedvábí, že se ho užívá na oděvy chudým a nuzným, a kdyby nebylo obchodníků, nemělo by vůbec žádnou cenu. Jediný kus bavlněné látky má zde cenu mnoha kusů hedvábných. Vládne tu takový zvyk, že obchodníci dávají slévat všechno své zlato a stříbro do prutů, z nichž každý váží okolo jednoho kintáru, a pak je zavěsí nad dveře svého domu: kdo má pět prutů, navlékne si jeden prsten, kdo má deset, dva prsteny a tak dále; ten, kdo jich má patnáct, je nazýván *satí* a to je asi totéž co *kárimí* v Egyptě. Jeden zlatý prut se v Číně nazývá *bar-kála*.

Číňané při svém obchodování neužívají zlatých ani stříbrných peněz, protože všechno zlato a stříbro, které přijde do země, se ihned slévá do prutů, o nichž jsme se právě zmínili. Kupují a prodávají výhradně prostřednictvím kousků papírů, z nichž každý je veliký asi jako lidská dlaň a je opatřen pečeti sultána. Dvacet pět takových papírů se nazývá *bálišt* a tento *bálišt* zde má takové místo jako dínár u nás, je to jednotka měny. Když někdo zjistí, že tyto papíry jsou již častým užíváním opotřebované, odnese je do domu podobného mincovně a tam dostane výměnou za staré peníze nové. A tato výměna se provádí bez jakýchkoliv poplatků a srážek, neboť lidé, kteří jsou pověřeni výrobou těchto peněz, mají od sultána pevné platy. Řízení

toho domu je svěřeno jednomu z předních čínských emírů. Když někdo přijde na tržiště s dínáry nebo dirhamy a chce si za ně něco koupit, nikdo od něho tyto peníze nevezme, ba ani si jich nevšimne, a teprve když si je promění za *bálišty*, může si něco koupit. Všichni obyvatelé Číny i Chitá (severní Čína) používají místo dřevěného uhlí jakéhosi druhu hlíny, která se podobá složením i barvou naší hrnčířské hlíně. K její dopravě se používá slonů; lidé ji roztloukají na kusy stejné velikosti, jakou má dřevěné uhlí, a podpálí je a ta hlína hoří jako dřevěné uhlí, avšak dává mnohem větší žár. Když se z ní stane popel, uhnětou jej s vodou, usuší a pak toho znovu používají k topení; to se opakuje stále znovu, až je popel úplně spotřebován. Z téže hlíny se také vyrábí porcelán tím, že k ní přidají jiný kámen, jak jsme o tom již mluvili.

Číňané jsou ze všech národů nejobratnější v řemeslech a uměních a ovládají je skutečně s velkým mistrovstvím. Tato jejich vlastnost je všeobecně známa a mnoho autorů ji obšírně popsalo ve svých dílech. Co se týká malířství, žádný národ, ba ani Řekové, ani jiní nemohou soupeřit s Číňany, neboť mají k tomuto umění mimořádné nadání. Já sám jsem byl svědkem podivuhodných důkazů tohoto jejich umění: kdykoliv jsem přišel do nějakého jejich města a potom jsem se tam znovu vrátil, vždy jsem tam našel na zdech a na papírech vystavovaných na tržišti namalován portrét svůj i svých přátel. Jednoho dne, když jsem vstoupil do hlavního města, prošel jsem na své cestě do paláce tržištěm malířů; byli jsme oblečeni podle irácké módy. Když jsme se večer vraceli tímto tržištěm z paláce, spatřili jsme své podobizny namalovány na kusech papírů pověšených na zdech. Začali jsme si ty portréty prohlížet a shledali jsme, že naše podoby na nich jsou naprosto dokonalé. Bylo mi řečeno, že sultán nařídil malířům, aby zhotovili naše podobizny, a že přišli do paláce v době, kdy jsme tam

byli, pozorovali nás a namalovali naše portréty, aniž jsme si toho povšimli. A patří k jejich zvykům, že pořídí podobiznu každého, kdo projíždí jejich zemí. Věc došla tak daleko, že když se nějaký cizinec dopustí nějakého špatného činu, který jej donutí k útěku, rozešlou jeho portrét po celé zemi; potom se po něm zahájí pátrání, a když naleznou někoho, kdo se podobá tomu obrazu, zatknou jej.

Jestliže se nějaká džunka chystá k odplutí, vstoupí na její palubu námořní velitel se svými písaři a sepíší všechny lidi, kteří jsou na ní, ať jsou to lučištníci, sloužící nebo námořníci. Teprve když je tento soupis ukončen, je džunce vydáno svolení k odplutí. Když se potom džunka opět vrátí do Číny, dostaví se opět ti úředníci a srovnají své seznamy s přítomnými osobami; jestliže schází někdo z těch, kdož byli zaneseni do seznamu, vyptávají se na to kapitána — a ten musí předložit důkazy o smrti nebo útěku dotyčného nebo podobně, a když toho není schopen, je zatčen a potrestán. Jakmile je skončeno srovnávání seznamu, nařídí kapitánovi, aby jim nadiktoval do všech podrobností, jaké veze džunka zboží, ať velké či nepatrné hodnoty. Potom musí všichni džunku opustit a celníci kontrolují všechno, co mají lidé u sebe. Jestliže přijdou na nějaké zboží, které bylo zatajeno, je džunka se vším, co na ní je, zabavena a stane se majetkem státní pokladny. Je to tyranství, jaké jsem neviděl v žádné, ani pohanské, ani muslimské zemi, jenom v Číně. Dříve bývalo v Indii něco podobného, neboť u koho bylo nalezeno zboží podléhající daním, musil za ně zaplatit jedenáctkrát příslušnou daň. Později sultán Muhammad zrušil tento trest, když snížil daně.

Přijde-li do některého čínského města muslimský obchodník, dají mu na vybranou, zda se chce ubytovat u muslimského kupce, který je zde usazen, nebo zda chce jít do hostince. Dá-li přednost svému souvěrci, spočítají

nejdříve všechn jeho majetek a svěří jej onomu muslimovi, kterého si vybral. Ten potom za něj platí všechny výdaje čestně a správně. Když odchází, přijdou úředníci, přezkoumají jeho peníze, a jestliže něco chybí, musí jeho hostitel, kterému byl majetek svěřen, nahradit chybějící částku. Když se obchodník rozhodne bydlet v hostinci, je jeho majetek uložen u správce hostince a ten za něj platí a prodává na jeho účet. Když si přeje vzít konkubínu, správce mu koupí otrokyni a přidělí mu v hostinci pokoj s dveřmi na zámek a potom se o oba pečlivě stará. Otrokyně jsou v Číně velmi levné, neboť všichni Číňané prodávají své syny i dcery a nepovažují to za hanbu. Prodané děti však nejsou nuceny cestovat s těmi, kdo je koupili, a není jim ovšem ani bráněno, chtějí-li. Když se chce nějaký cizinec v Číně oženit, může to provést zcela snadno, avšak kdyby chtěl utrácet peníze v nějakých neřestech, není mu to dovoleno, neboť říkají: „Nechceme, aby bylo v muslimských zemích rozhlašováno, že rozházeli své jmění u nás, a aby se říkalo, že naše země je země neřestí a lehkých zábav.“

Čína je země velmi bezpečná a není nad ni lepší pro cestovatele. Člověk zde může cestovat třeba devět měsíců úplně sám a nemusí se ničeho obávat, i kdyby měl s sebou mnoho peněz. Způsob, jakým toho docilují, je tento: na každé zastávce stojí hostinec, spravovaný důstojníkem, který je tam posádkou s oddílem jezdců a pěšáků. Každý večer po západu slunce přijde do hostince důstojník s písařem a vyhotoví seznam těch, kteří tam chtějí přenocovat, zapecetí seznam a potom všechny v hostinci zamkne. Když nastane ráno, oba se vrátí, vyvolávají každého jménem a sepíše se o tom zápis. Potom s nimi pošle jednoho vojáka, aby je doprovodil na příští stanici, a ten mu musí přinést od tamního správce potvrzení o tom, že všichni v pořádku došli. Jestliže průvodce potvrzení nepřinese, je pohnán

k odpovědnosti. A takto se to provádí ve všech stanicích od Sín as-Sín až do Chán-báliku. V hostincích nalezne cestující vše, co potřebuje na další cestu, zvláště slepice a husy; naproti tomu jsou tu ovce dosti vzácné.

Vraťme se však k popisu naší cesty: prvním čínským městem, do něhož jsme dospěli, byl Zajtún (Čchuan-čou). A ačkoliv *zajtún* znamená v arabštině „olivy“, nejsou v tomto městě žádné stejně jako nikde v Číně a Indii, takže je to jenom jméno, které bylo dáno tomu městu. Zajtún je obrovské město a vyrábějí se v něm velurové látky a atlas, který se jmenuje podle města a je mnohem lepší než podobné výrobky z Chansá nebo Chán-báliku. Přístav v Zajtúnu je jedním z největších, ne-li vůbec největší na světě, a viděl jsem v něm přes sto velkých džunek, zatímco malých lodí zde bylo nespočetně. Přístav je vlastně obrovský záliv, který vniká hluboko do pevniny až k místu, kde se do něho vlévá velká řeka. V tomto městě, jako ostatně ve všech jiných čínských městech, má každý občan svou zahradu, pole a uprostřed dům, stejně jako je tomu u nás ve městě Sidžilmása. A z tohoto důvodu jsou čínská města tak rozlehlá. Muslimové bydlejí ve zvláštním odděleném městě.

V den našeho příchodu jsem zde viděl emíra, který byl v Indii jako vyslanec u sultána a který později cestoval s naší družinou a ztroskotal s džunkou. Pozdravil mne a uvedl mne k náčelníku celnice, který mne potom ubytoval v hezkém domě. Později mne postupně navštívily tyto osoby: soudce zdejších muslimů, šejch al-islám, který pocházel z Isfahánu, a řada předních obchodníků. Byl mezi nimi i Šarafu'd-dín z Tabrízu, jeden z těch, od nichž jsem si vypůjčil peníze při mém příchodu do Indie, a choval se tehdy ke mně ze všech nejlépe. Znal celý korán nazpaměť a neustále jej recitoval. Tito obchodníci, kteří jsou usazeni v zemi nevěřících, mají vždy velkou radost, zavítá-li k nim

nějaký muslim, a říkávají: „Přišel ze země islámu.“ A odevzdají mu ze svého majetku zákonnou almužnu, takže se stane málem tak bohatým jako oni. V Zajtúnu žil také kromě jiných významných osobností šejch Burhánu'd-dín z Kázaránu, který bydlil v záwiji za městem, a tomu obchodníci vypláceli obnosy, které zaslíbili šejchovi Abú Ishákovi al-Kázaránímu.

Když si náčelník celnice zjistil vše, co se mne týkalo, napsal o tom *kánovi* — a to je jejich císař — aby jej informoval o tom, že přicházím od indického sultána. Požádal jsem náčelníka celnice, aby se mnou poslal někoho, kdo by mě dovedl do provincie Sín as-Sín, která je nazývána také Sín-kalán, abych si ji mohl prohlédnout dříve, než přijde odpověď od *kána*. Souhlasil s tím a přidělil mi jednoho za svých důstojníků. Pluli jsme po řece na lodi, která se podobala válečné lodi z naší vlasti až na to, že zde někteří veslovali vstoje a stáli ve střední části lodi. Cestující byli umístěni na přídi a na zádi. Čiňané zastihují loď látkou zhotovenou z rostliny, která zde roste a podobá se lnu, avšak je jemnější než konopí.

Pluli jsme po této řece dvacet sedm dní a každý den okolo poledne jsme zakotvili u nějaké vesnice, kde jsme si nakoupili vše potřebné a také jsme se pomodlili. Navečer jsme vystoupili v jiné vesnici, a tak to šlo stále, až jsme dopluli do Sín-kalánu, a to je město Sín as-Sín. Vyrábí se tam stejně jako v Zajtúnu porcelán; řeka zvaná Voda života se tu vlévá do moře; proto se toto město nazývá také „Spojení dvou velkých vod“. Sín as-Sín je jedno z nejrozsáhlejších měst a jsou v něm překrásná tržiště, z nichž největší je trh na porcelán, který je odtud vyvážen do všech částí Číny, do Indie a do Jemenu.

Uprostřed města stojí nádherný chrám s devíti branami a uvnitř každé z nich je sloupová síň s lavicemi, na nichž sedí ti, kdo zde bydlí. Mezi druhým a třetím portálem

jsou místnosti, jež jsou obývány slepci a mrzáky, kteří dostávají jídlo a ošacení z nadací tohoto chrámu. Podobná zařízení jsou také mezi ostatními branami a je tam rovněž nemocnice a kuchyně, byty lékařů a zřízců. Bylo mi řečeno, že staří lidé, kteří již nejsou schopni si sami vydělávat, jsou tu živeni a šaceni a podobně je to se sirotky a vdovami. Tento chrám byl postaven jedním z čínských králů, který mu přidelil jako nadaci důchody celého města a dále řadu vesnic a zahrad, jež k nim patří. Podobizna tohoto vládce je umístěna v tomto chrámu a Číňané ji uctívají.

Vedle tohoto města se rozkládá muslimské město, kde stojí katedrální mešita, zámek a tržiště. Muslimové mají svého vlastního kádího a šejcha, protože v každém čínském městě musí být jak šejch al-islám, který rozhoduje jako poslední instance ve všech záležitostech, které se týkají muslimů, tak i kádí, který urovnává jejich spory. Ubytoval jsem se u Auhadu'd-dína ze Sindžáru, jednoho z předních mužů, člověka výborného charakteru a nesmírně bohatého. Zůstal jsem u něho čtrnáct dní a celou tu dobu jsem byl stále zahrnován dary od kádího i ostatních muslimů. Každého dne pro mne připravovali hostinu, na niž přijížděli v nádherně vyzdobených člunech a brali s sebou hudebníky. Za městem Sín-kalán není již žádné město, ani muslimské, ani pohanské, a odtud je k hradbě Goga a Magoga, jak mně bylo řečeno, šedesát dní cesty. Celé toto území je obydleno nevěřícími kočovníky, kteří pojídají lidi, které zajmou. Z tohoto důvodu nikdo nikdy neprochází jejich zemí, nikdo k nim necestuje a neviděl jsem v tomto městě nikoho, kdo by byl tuto hradbu navštívil, nebo alespoň znal někoho, kdo u ní byl.

V době mého pobytu v Sín-kalánu jsem zaslechl, že zde žije velmi starý šejch, který překročil věk dvou set let; že vůbec nejí ani nepije, ani nemá styk s ženami, přestože

je dokonale při silách, a že bydlí v jeskyni za městem, kde se oddává službě Boží. Odebral jsem se tedy k té jeskyni a spatřil jsem ho sedět před ní: byl to člověk hubený, velmi červený, bez jakéhokoliv vousu a byly na něm patrný známky odříkání. Když jsem jej pozdravil, vzal mne za ruku, čichl k ní a pak řekl tlumočnickovi: „Tento člověk je z jednoho konce světa, jako my jsme z druhého.“ Potom mi pravil: „Byl jsi svědkem zázraku, vzpomínáš si, jak jsi jednoho dne přijel na ostrov, na němž stál chrám, a spatřils muže, který seděl mezi modlami a dal ti deset zlatých dínárů?“ Odpověděl jsem, že si vzpomínám, načež prohlásil: „Ten muž, to jsem byl já.“ Políbil jsem mu ruku; on chvíli přemýšlel a potom vešel do jeskyně a již se nevrátil, jako by litoval toho, co řekl. Dodali jsme si odvahy a vešli jsme do jeskyně, avšak nenalezli jsme po něm ani stopy. Spatřili jsme jen jednoho z jeho žáků, který nám podával svazek papírových peněz a řekl: „To je na vaše pohoštění a můžete odejít.“ — „My však na něj chceme počkat.“ — „I kdybyste tady čekali deset let, neuvidíte jej, neboť je jeho zásadou, že když vyjeví někomu některé ze svých tajemství, nikdy již jej nespatří.“ Potom dodal: „Nemysli si, že odešel, naopak, je tu přítomen s tebou.“ Byl jsem vším tím úplně ohromen, a když jsem se vrátil do města, vyprávěl jsem to tamním muslimům a ti mi řekli: „To je jeho způsob, jakým se chová k cizincům, kteří jej navštíví. Nikdo neví, jakého je náboženství, a ten, o němž jste si mysleli, že je jeho žák, to byl sám šejch.“ Dále mi sdělili, že byl okolo čtyřiceti let vzdálen z tohoto místa a že se vrátil asi před rokem; králové, emíři i hodnostáři jej chodí navštěvovat a on jim dává dary podle jejich hodností a podobně jej každý den navštěvují dervíši a fakíři a on jim dává dary podle jejich zásluh, ačkoliv v jeskyni, kterou obývá, není zhola nic. Vyprávěli mi také, že často hovořil o minulých dobách, o proroku Muhammadovi a říkal:

„Kdybych byl býval s ním, byl bych mu pomohl.“ Mluvil prý také s velkou úctou o chalífech Omarovi a Alím, naproti tomu však proklínal Jazída a dokonce i Muáwiju, a slyšel jsem o něm ještě mnoho jiných věcí. Soudce mi vyprávěl: „Přišel jsem jednou do jeho jeskyně, a když mne uchopil za ruku, zdálo se mi, že jsem v obrovském zámku a že šejch sedí na trůně s korunou na hlavě. Okolo něho stály krásné otrokyně a ovoce bez přestání padalo do řek, které tudy protékaly. Potom se mi zdálo, že jsem vzal jedno jablko, abych je snědl, a náhle jsem zpozoroval, že jsem v jeskyni a šejch stojí přede mnou, směje se a dělá si ze mne posměšky. Byl jsem z toho nemocen po několik měsíců a nikdy od té doby jsem jej nenavštívil.“

Místní lidé věří, že šejch je muslim, avšak nikdo jej nikdy neviděl se modlit, a co se týká půstu, postí se neustále. Soudce mi též vyprávěl: „Jednoho dne jsem se mu zmínil o modlitbě, ale on mi odpověděl: Cožpak můžeš vědět o tom, co dělám, moje modlitba je jiná než tvoje.“ A všechny věci, které se jej týkají, jsou nanejvýš podivné.

Druhého dne po návštěvě u šejcha jsem odjel zpět do Zajtúnu a za několik dní přišel *kánúv* rozkaz, že se mám vydat do hlavního města se všemi poctami a náležitostmi. Dal mi na vybranou, zda chci cestovat po souši, nebo po vodě, a rozhodl jsem se pro plavbu po řece. Úředníci pro mne vystrojili pěknou loď, jednu z těch, které jsou určeny pro emíry, a guvernér se mnou poslal své důstojníky. Jak od něho, tak od soudce a muslimských obchodníků jsem dostal velké množství cestovních zásob a přitom jsme ještě cestovali jako státní hosté a obědvali jsme v jedné a večereli v druhé vesnici. Po deseti dnech jsme dopluli do Kandžan-fú, velkého a pěkného města, které leží na širé planině a je obklopeno ovocnými sady, takže se podobá Ghútě v Damašku.

Při našem příchodu nám vyšli vstříc kádí, šejch al-islám

a obchodníci provázení hudebníky a praporci a přivedli nám koně. Vsedli jsme na ně, zatímco všichni ostatní, s výjimkou kádího a šejcha, před námi kráčeli pěšky. Rovněž guvernér města se svou družinou vyjel nám na uvítanou, neboť sultánův host se v Číně těší velké vážnosti, a tak jsme všichni vjeli do města. Toto město má čtyři hradby: mezi první a druhou bydlí sultánovi otroci, kteří hlídají město ve dne i v noci. Mezi druhou a třetí hradbou jsou kasárna jezdecká a byt emíra, který vládne městu. Za třetí hradbou žijí potom muslimové a zde jsme se také ubytovali. Číňané mají vyhrazen prostor za čtvrtou branou, a to je největší ze všech čtyř měst. Vzdálenost, která dělí jednu bránu od druhé, obnáší tři až čtyři míle; každý zdejší obyvatel má, jak jsme se o tom již zmínili, svou vlastní zahradu, dům a polnosti.

Jednoho dne, když jsem byl v domě Zahíru'd-dína al-Kurláního, připlula velká loď, která patřila jednomu z jejich nejvíce vážených právníků. Požádali mě, abych tohoto muže přijal; byl mi představen jako Mauláná Ki-wámu'd-dín as-Sabtí (z Ceuty). Jeho jméno mne překvapilo, a když vstoupil a po obvyklých pozdravech jsme se rozhovořili, přišlo mi náhle na mysl, že jej odněkud znám. Počal jsem se na něj pozorně dívat, až nakonec mi pravil: „Zdá se mi, že se na mne díváš jako na někoho, koho znáš.“ Zeptal jsem se: „Odkud jsi?“ — „Z Ceuty.“ — „A já z Tangeru,“ zvolal jsem. A pak mne znovu pozdravil, rozplakal se a já jsem plakal s ním. Zeptal jsem se jej: „Byl jsi také v Indii?“ — „Ano, byl, v hlavním městě Dihlí.“ Tehdy jsem se na něj rozpomněl a řekl jsem mu: „Ty jsi al-Bušrí!“ Přisvědčil a vzpomněl jsem si, že přišel do Dihlí se svým strýcem Abu'l-Kásimem al-Mursí (z Murcie), ale byl to tenkrát ještě bezvousý mladík, nicméně velmi nadaný student, který znal nazpaměť celou „Al-Muwattá“, slavné dílo imáma Málíka. Podal jsem

o něm dobrozdání indickému sultánovi, který mu daroval tři tisíce dínárů a pozval jej, aby setrval na jeho dvoře. Al-Bušrí to však odmítl a odjel místo toho do Číny, kde si získal nejen slavné jméno, nýbrž i velké bohatství. Sdělil mi, že má přibližně padesát bílých otroků a stejný počet otrokyň, a věnoval mi z nich po dvou kromě jiných bohatých darů. O mnoho později jsem se setkal v Súdánu s jeho bratrem — jak obrovská vzdálenost je dělila!

Zůstal jsem v tomto městě patnáct dní a potom jsem pokračoval v cestě. Čína se mi přes všechny hezké věci, které tam jsou, příliš nelíbila, naopak, byl jsem skutečně zarmoucen při pomýšlení, jaké pohanství v ní vládne. Kdykoliv jsem vyšel ze svého domu, byl jsem svědkem mnoha odporných věcí, a to mne tak rmoutilo, že jsem raději zůstával doma a vůbec nevycházel, pouze v nejnutnějších případech. Když jsem zde potkal muslimy, bylo mi, jako bych potkal vlastní rodinu a své nejbližší. Laskavost tohoto právníka al-Bušrího byla tak veliká, že se mnou po odjezdu z Kandžanfú cestoval ještě čtrnáct dní, dokud jsem nedospěl do Bajwan Kutlú. To je docela malé město, obývané Číňany, vojáky i obchodníky, zatímco muslimové tam žijí jenom ve čtyřech domech, jejichž obyvatelé jsou svěřenci mého přítele al-Bušrího. Ubytovali jsme se u jednoho z nich a zůstali tam tři dny, po jejichž uplynutí jsem se s právníkem rozloučil a jel dále.

Cestovali jsme po řece obvyklým způsobem, zastavujíce se na oběd v jedné a na večeři v druhé vesnici. Po sedmnácti dnech jsme dopluli do Chansá (Chang-čou), což je jedno z největších měst, jaké jsem kdy na světě viděl. Jeho jméno se podobá jménu básnířky Chansá, avšak nevím, zda je arabského původu nebo zda se jedná jen o náhodnou shodu. Město je tak dlouhé, že se táhne na tři dny cesty a cestující, který jím prochází, musí cestou přenocovat. Je postaveno podle čínského způsobu, již popsaneho, to je

že každý člověk zde má vlastní dům se zahradou. Při našem příchodu nám vyšla vstříc skupina, v níž byli kádí a šejch al-islám tohoto města a dále potomci Osmána ibn Affána z Egypta, kteří jsou zde nejvýznamnější muslimskou rodinou; nesli bílou vlajku a šli s nimi bubeníci a trubači. Také guvernér se svým vojskem nám vyjel naproti.

Toto město je rozděleno na šest měst, z nichž každé má své hradby, a kromě toho je celé město obehnané ještě jednou velkou hradbou. V prvním městě sídlí strážci města se svým velitelem; kádí mi sdělil, že je jich dvanáct tisíc. První noc jsme strávili v domě velitele a na druhý den jsme vjeli do druhého města branou, která se jmenuje Židovská brána. V tomto městě žijí totiž Židé, křesťani a Turci, kteří uctívají slunce, a všichni jsou zde velmi početní. Velitelem je zde Číňan a u něho jsme přenocovali. Třetí den jsme dorazili do třetího města, které je obýváno muslimy; je velmi hezké a jeho tržiště jsou uspořádána stejným způsobem jako v zemích islámu. Mají zde také mešity a muezziny, a když jsme sem přicházeli, slyšeli jsme je volat k polední modlitbě. Ubytovali jsme se v domě potomků Osmána ibn Affána Egyptského; a to byl jeden z velkých obchodníků, kterému se v tomto městě zalíbilo a usadil se zde. Město je dokonce i nazýváno po něm Osmánija a jeho potomci podědili jeho vážnost a vliv. Postavil také zdejší katedrální mešitu a založil pro ni bohaté nadace. Muslimů zde žije mnoho a bydlil jsem u nich čtrnáct dní. Každý den a každou noc jsme byli hosty na nějaké nové hostině a byli jsme neustále zásobováni nejvybranějšími jídly. Projížděli se také s námi po různých částech města.

Jednoho dne jsme si vyjeli na koních a dostali jsme se do čtvrtého města, kde je sídlo vlády a palác velkého emíra Kurtaje. Když jsme vjeli do brány, oddělili se ode mne moji společníci a potkal jsem vezíra, který mne dovedl

do paláce velkého emíra. A jak jsem již vyprávěl, odebral mi plášť, který jsem dostal od svatého Džalálu'd-dína ze Šírázu. Toto čtvrté město je obydleno výhradně sultánovými otroky a služebníky a je nejkrásnější ze všech šesti měst. Protékají jím tři vodní toky, z nichž jeden je kanál vedoucí od velké řeky a plaví se po něm malé čluny, které přivázejí do města zásoby a uhlí, a plují po něm i zábavní loďky. Uprostřed města stojí nesmírně veliká citadela a v ní je guvernéřův palác, ze všech stran obklopený pevností. V citadele jsou loubí, v nichž sedí řemeslníci a vyrábějí bohatě zdobené oděvy i válečné nástroje. Emír Kurtaj mi vyprávěl, že je zde celkem šestnáct set mistrů a každý z nich má tři až čtyři tovaryše. Jsou to bez výjimky všechno otroci *kána*, na nohou mají řetězy a bydlí mimo pevnost. Je jim dovoleno vycházet na tržiště, avšak nikdy se nesmějí vzdálit za bránu. Emír je každý den přehlíží, vždy sto najednou, a jestliže schází jen jediný, je jejich náčelník za to odpovědný. Když otrok odslouží deset let, je uvolněn z řetězů a může si potom vybrat jednu ze dvou věcí: buď zůstane ve službě bez řetězů, nebo se může vzdálit kamkoliv na území *kána*, nikoliv však mimo ně. Jakmile je mu padesát let, je osvobozen od práce a udržován nadále státem. Vůbec každá osoba v Číně, která se dožije tohoto věku, je živena na útraty státní pokladny. Kdo dosáhne šedesáti let, je považován Číňany za dítě a zákony se již na něj nevztahují; staří lidé jsou u nich ve velké vážnosti a každý je nazývá *atá*, což znamená otec.

Velký emír Kurtaj je hlavním emírem v Číně; nabídl nám pohoštění ve svém paláci a uspořádal na naši počest slavnost, kterou nazývají *towa* a na niž byly pozvány všechny přední osobnosti z města. Pro tuto příležitost objednal muslimské kuchaře, kteří podřízli zvířata a připravili všechna jídla. Přes své vysoké postavení servíroval nám tento emír jídla a krájel je vlastní rukou. Zůstali jsme jeho

hosty po tři dny a poslal s námi svého syna na projížďku po kanále. Vsedli jsme na loď, podobající se zápalné lodi, a emírův syn vsedl do druhé s hudebníky a zpěváky, kteří zpívali čínsky, arabsky a persky. Emírův syn byl velkým obdivovatelem perských melodií, a když zpěváci zazpívali nějakou perskou píseň, nařizoval jim, aby to opakovali znovu a znovu, takže jsem se ji od nich naučil nazpaměť. Měla hezký rytmus a zněla:

*Tá dil bemihnat dádím, dar bahr-i fkr uftádím,
Čún der namáz istádím, káwť bemihráb andarím.*

Což znamená:

Když se mé srdce oddalo smutku,
padli jsme jako by do moře strastí,
když však se oddáváme modlitbám,
stali jsme se před mihrábem silnými.

Mezitím se na kanálu shromáždila velká skupina lidí na člunech s plachtami různých barev a hedvábnými slunečníky. Lodi byly překrásně omalovány a lidé zahájili jakousi předstíranou bitvu a vrhali na sebe pomeranče a citróny. Do guvernérova paláce jsme se vrátili teprve večer a strávili jsme u něho noc.

Téže noci tam byl přítomen také jeden žonglér, *kánův* otrok, a emír mu poručil, aby předvedl několik svých kousků. Žonglér vzal do ruky dřevěnou kouli s otvory, jimiž byly provlečeny dlouhé řemínky. Vyhodil ji do vzduchu a koule vystoupila tak vysoko, že ji nikdo z nás neviděl — a seděli jsme na nádvoří paláce, protože bylo zrovna horké období. Když žonglérovi zůstal v ruce jen malý zbytek řemínku, nařídil jednomu ze svých učedníků, aby se vyšplhal po řemeni nahoru; učedník to učinil, až nám zmizel

z dohledu. Potom na něj žonglér třikrát zavolal, a když neobdržel odpověď, vzal do ruky nůž, předstíraje, že je rozzloben, a jal se šplhat po řemenu, až také zmizel. Potom spadla na zem jedna hochova ruka, za chvíli noha a znovu ruka a druhá noha, potom tělo a nakonec hlava. Žonglér se potom sám spustil k zemi, prudce oddychoval a jeho šaty byly zakrváceny; políbil zemi před emírem a řekl mu něco čínsky. Když mu emír potom cosi nařídil, vzal žonglér hochovy údy, dal je k sobě tak, aby se dotýkaly, a pak do něho kopl nohou; hoch vstal úplně v pořádku. Byl jsem tím naprosto ohromen a dostal jsem bušení srdce jako tenkrát, když jsem viděl cosi podobného na dvoře indického sultána. Dali mi nějaký lék, který mi poskytl úlevu, a kádí Afcharu'd-dín, který seděl vedle mne, mi řekl: „Při Alláhovi, nebylo to žádné šplhání ani slézání ani uťaté údy, nýbrž všechno to bylo jenom žonglérství!“

Následujícího dne jsme se byli podívat v pátém a největším městě, kde bydlí prostý lid. Jsou zde pěkná tržiště, v nichž mají krámy obratní řemeslníci, a zde jsou také tkány ony látky, které se nazývají podle tohoto města. Přenocovali jsme zde jako hosté guvernéra a příštího dne jsme se odebrali do šestého města branou, která se jmenuje brána Lodníků; v tomto městě bydlí výlučně rybáři, námořníci a stavitelé lodí a dále lukostřelci a pěšáci. Všichni tito lidé jsou sultánovými otroky a je jich velmi mnoho; kromě nich zde nesmí bydlit nikdo jiný. Zůstali jsme zde přes noc, opět jako guvernérovi hosté. Emír Kurtaj pro nás vystrojil loď se vším potřebným a dal nás doprovázet svou družinou, která měla po cestě zařizovat naše přijetí jako státních hostů; potom jsme opustili toto město, které je poslední v Číně, a vstoupili jsme do země Chitá (severní Čína).

Je to nejlépe obdělávaná země na světě a není na celé její rozloze ani místečka, které by leželo ladem. Příčinou toho

18. ZÁPADNÍ ASIE A ČÍNA (ke kap. XXIII a XXIV)

1:100 000 000

19. BENGÁLSKO (ke kap. XXIII)

1:100 000 000

je, že vyskytne-li se na některém místě nějaká neobdělaná půda, musí z ní platit její obyvatelé nebo sousedé daně. Zahrady, vesnice a polnosti se táhnou nepřetržitě podél břehů řeky, od města Chansá až do města Chán-bálik — a je to vzdálenost šedesáti dnů cesty. V těchto místech již nežijí žádní muslimové, leda ti, kteří tudy projíždějí, avšak žádní usedlíci. Tato země se nehodí pro jejich trvalý pobyt a není zde také žádné větší město, jenom vesnice a rozlehlá pole porostlá obilím, ovocnými stromy a cukrovou třtinou. Neviděl jsem nikde na světě nic, co by se této krajině podobalo, s výjimkou čtyřdenního úseku cesty mezi Anbárem a Ánou v Iráku. Každý večer jsme vystupovali na břeh ve vesnicích a byli v nich pohoštěni.

A tak jsme dospěli do Chán-báliku, který je nazýván také Chánikú, hlavního města *kána* neboli čínského císaře, jehož panství zaujímá jak vlastní Čínu, tak i Chitá. Když jsme sem připluli, zakotvili jsme deset mil před městem, jak je zdejší zvykem; pak byla poslána písemná zpráva o našem příjezdu admirálům, kteří nám udělili povolení ke vstupu do přístavu ve městě. A vstoupili jsme do tohoto města, které patří k největším na světě; od jiných čínských měst se liší tím, že zahrady neleží uvnitř, nýbrž mimo město, tak jak je tomu jinde na světě. Sultánovo město se rozkládá uprostřed města jako citadela, jak se o tom ještě zmíníme. Ubytoval jsem se u šejcha Burhánu'd-dína ze Sáhhardže — byl to ten muž, jemuž indický sultán poslal 40 000 dínárů s pozváním, aby k němu přišel do Indie, a který si sice vzal ty peníze a zaplatil jimi své dluhy, avšak odmítl pozvání na indický dvůr a místo toho se vydal do Číny. Zde jej *kán* učinil náčelníkem všech muslimů ve své zemi a udělil mu titul Sadr al-džihán (Hlava světa).

Slovo *kán* je název, kterého Číňané užívají k označení každého, kdo vládne nad všemi provinciemi, stejně jako vládce země Lúrů se jmenuje *atabeg*. Jeho vlastní jméno

je Pášáj a na celém světě není nevěřícího, který by měl mohutnější říši než on.

Jeho palác je postaven uprostřed města, které je určeno výhradně jako jeho sídlo. Většina jeho budov je z vyřezávaného dřeva a mají podivuhodnou architekturu. Palác má sedm bran: u první sedí *kutwál*, to je náčelník dveřníků. Vpravo i vlevo od brány jsou pódia, na nichž se zdržují otroci pověřeni střežením bran; je jich celkem pět set a bylo mi řečeno, že dříve jich bývalo tisíc. U druhé brány jsou postaveni lučištníci, rovněž v počtu pěti set, a stejný počet kopiníků je u třetí brány. U čtvrté jsou vojáci vyzbrojení meči a štíty a u páté jsou kanceláře vezíra a je tam mnoho pódíí. Na největším z nich sedí na vysokém polštáři vezír a před ním stojí velký zlatý kalamár. Po stranách sedí potom jednotliví sekretáři a vezír pro finance. U šesté brány stojí opět sultánovy gardy a jejich hlavní velitel a u sedmé jsou eunuchové na třech pódíích, z nichž první je určeno pro habešské, druhé pro indické a třetí pro čínské otroky. Každá z těchto skupin má vlastního náčelníka, který je vždy Číňan.

Když jsme dospěli do města Chán-báliku, zjistili jsme, že *kán* je nepřítomen a že vytáhl do boje proti svému bratranci Firúzovi, který se proti němu vzbouřil v zemi Karakorum a Bišbáligh v severní Číně. Z hlavního města tam trvá cesta tři měsíce po neúrodném území. Dozvěděl jsem se od svého hostitele, že když *kán* shromáždil armády a povolal vojska, octlo se okolo něho sto švadron jezdeckta, z nichž každá čítala 10 000 mužů; jeho družina a garda čítala 50 000 jezdců a pěchoty bylo 500 000 mužů. Jakmile se však sultán vydal na pochod, většina jeho emírů se vzbouřila a shodla se na tom, že jej sesadí, neboť porušil zákony *jásaku*, to je ústavy, kterou vyhlásil jejich předek Džingizchán, tentýž, co zpustošil země islámu. Emírové potom přešli do tábora jeho vzbouřivšího se bratrance a

písemně vyzvali *kána*, aby se vzdal trůnu, a že mu ponechají město Chansá jako léno. *Kán* to odmítl a pustil se s nimi do boje, v němž byl poražen a zabit.

Bylo to za několik dní po našem příchodu, co zpráva o tom přišla do města. Celé město bylo vyzdobeno, bylo bubnováno, troubeno a hráli na píšťaly a lidé se po celý měsíc oddávali hrám a zábavám. Pak byl přivezen mrtvý *kán* a asi sto jeho bratranců, příbuzných a oblíbenců, kteří s ním padli v boji. Pro *kána* byl vykopán velký *ná'ús*, což je podzemní komora, bohatě vyzdobená. Tam byl uložen *kán* se svými zbraněmi a vším zlatým a stříbrným nádobím z paláce. Dále mu tam dali čtyři mladé otrokyně a šest z jeho předních otroků, kteří drželi v rukou nádoby naplněné nápoji. Potom byly dveře do této místnosti zazděny a na to všechno nasypali hlínu tak, že se to podobalo velkému pahorku. Nakonec byli přivedeni čtyři sultánovi koně a byli nuceni běhat tak dlouho okolo *kánova* hrobu, až únavou klesli. Potom byla nad hrobem postavena dřevěná konstrukce a na ni byli ti koně pověšeni; předtím každého koně probodli dřevěným kulem od zadu až do huby. *Kánovi* příbuzní, kteří padli v boji, byli rovněž uloženi do podzemních místností se všemi zbraněmi a domácím nádobím a nad hroby deseti nejpřednějších nabodli na kůly po třech koních a nad hroby ostatních po jednom koni.

Tento den byl slaven jako svátek a všichni, ženy i muži, muslimové i pohani, se účastnili toho obřadu. Byli oděni do smutečních šatů, nevěřící do krátkých bílých plášťů a muslimové do dlouhých bílých plášťů. *Kánovi* manželky a dvořané setrvali čtyřicet dní ve stanech v sousedství jeho hrobu; někteří tam také zůstali déle, až do jednoho roku. Poblíže bylo zřízeno tržiště, kde se prodávalo všechno potřebné, potraviny i jiné věci. Není mi známo, že by v našem století zachovával některý jiný národ podobné

zvyky. Pohanští Indové a Číňané spalují své mrtvé, ostatní národy je pohřbívají, avšak nedávají k mrtvým živé lidi. Bylo mi nicméně vyprávěno důvěryhodnými osobami v Súdánu, že když v té zemi zemře král, vykopávají pro něj nevěřící podobný *ná'ús* a dají tam s ním několik jeho služebníků a dvořanů a dále třicet synů a dcer z předních rodin, předtím však všem zlámou nohy a ruce a dají jim tam nádoby s pitím. Jeden z předáků kmene Massúfa, který sídlil v zemi Kúbar a byl velmi vážen tamním sultánem, mi vyprávěl, že měl jediného syna, a když zmíněný sultán zemřel, chtěli strčit toho syna do hrobu spolu s jinými osobami, které pocházely z této země. Předák mi řekl: „Pravil jsem jim, že nemohou tak jednat, když ten hoch není ani jejich souvěrec, ani nepochází z této země. A musil jsem jej potom vykoupit za velmi značný obnos.“

Když byl zabit tento *kán*, jak jsme to vyprávěli, a vlády se zmocnil jeho bratranec Fírúz, zvolil si za hlavní město Karakorum, a to z toho důvodu, že leží blízko zemím jeho bratranců v Turkistánu a v Transoxanii. Později se několik emírů, kteří nebyli přítomni při zabití *kána*, vzbouřilo proti novému vládci, začali přepadat silnice a rozvrat se stal všeobecným.

Jakmile vypukla revoluce a vzplála občanská válka, poradil mi šejch Burhánu'd-dín i jiní, abych se ihned vrátil do Sínu (jižní Číny), dříve než se rozvrat rozšíří ještě více. Odebrali se se mnou k zástupci sultána Fírúze a ten se mnou poslal tři muže ze své družiny jako doprovod a vydal rozkazy, abych byl po celé cestě hoštěn jako státní host. Vydali jsme se tedy na cestu a pluli jsme dolů po řece až do města Chansá a odtud potom do Kandžanfu a Zajtúnu.

XXV. kapitola

POUTNIKŮV NÁVRAT DO VLASTI

V Zajtúnu jsem našel několik džunek, které se chystaly k plavbě do Indie; mezi nimi byla i jedna, která patřila al-Maliku az-Záhirovi, králi Sumatry, a jejíž posádka byla složena z muslimů. Její správce mne znal a radoval se z mého příchodu. Potom jsme vypluli a deset dní jsme měli příznivý vítr, avšak když jsme se přiblížili k zemi Tawáliší, vítr se změnil, nebe zčernalo a spustil se silný déšť. Celých deset dní jsme nezahlédli slunce a potom jsme se dostali na moře, které jsme neznali. Posádka džunky dostala strach a chtěla se vrátit do Číny, avšak nebylo to již možné. A strávili jsme čtyřicet dva dny, aniž jsme věděli, na jakých vodách jsme.

Čtyřicátého třetího dne jsme za úsvitu spatřili asi dvacet mil od nás jakousi horu v moři a vítr nás hnal přímo na ni. Námořníci byli překvapeni a říkali: „Vždyť nejsme v blízkosti žádné země a žádná hora v moři nám není známa — jestliže nás k ní vítr zanese, jsme ztraceni.“ A tak se náhle stali všichni lidé na lodi pokornými a soustřeďovali své myšlenky na Alláha a obnovovali svá pokání. Vzývali jsme všichni Alláha a hledali jsme prostřednictví jeho Proroka. Obchodníci slibovali, že rozdají obrovské částky

jako almužny, a zapsal jsem proto všechny jejich sliby vlastní rukou do zvláštního seznamu. Vítr se trochu ztišil a později při východu slunce jsme viděli, že ta hora vystoupila do vzduchu a že mezi ní a povrchem moře prosvítá denní světlo. Byli jsme tím náramně překvapeni a vtom jsem si povšiml, že námořníci pláčí a loučí se mezi sebou; zeptal jsem se jich: „Co se to s vámi děje?“ — „To, co jsme považovali za horu, je ve skutečnosti pták Ruchch, a jestli nás zahlédne, jsme ztraceni.“ V té chvíli jsme od něho byli vzdáleni asi deset mil. Potom nám Alláh ve své milosti seslal příznivý vítr, který nás obrátil do jiného směru, takže jsme ztratili Ruchcha z dohledu a nemohli jsme poznat jeho skutečnou podobu.

O dva měsíce později jsme dopluli na Sumatru a vystoupili v městě tohoto jména. Zjistili jsme, že sultán al-Malik az-Záhír se právě vrátil z jedné své výpravy a přivedl s sebou mnoho zajatců. Poslal mi z nich dvě dívky a dva chlapce a ubytoval mne obvyklým způsobem. Zúčastnil jsem se také sňatku jeho syna s dcerou jeho bratra.

Při této příležitosti byla postavena uprostřed audienčního sálu velká tribuna, pokrytá hedvábnými látkami. Nevěsta přišla pěšky zevnitř paláce a měla nezahalený obličej; doprovázelo ji asi čtyřicet žen, manželek sultána, jeho emírů a vezírů, a všechny držely vlečku jejího roucha a tváře měly nezahaleny, takže všichni přítomní, jak vznešení, tak i prostý lid, je mohli vidět. To však není jejich běžný zvyk, činí tak jedině při svatebních obřadech. Nevěsta vystoupila na tribunu a před ní se postavili hudebníci a zpěváci, muži i ženy, a jali se hrát a zpívat. Potom přijel ženich na ozdobeném slonu, který nesl na zádech trůn, nad nímž byla rozprostřena jakási kupole podobná slunečníku. Ženich měl na hlavě korunu a po obou jeho stranách jelo asi sto mladíků, synů králů a emírů, oděných do bílých šatů, a na hlavách měli čapky vyšíváné zla-

tem a drahokamy. Byli stejného věku jako ženich a bezvousí.

Při jeho příchodu byly mezi lid rozhazovány zlaté a stříbrné mince; sultán se posadil na vyvýšené místo, odkud mohl přehlédnout všechno, co se dělo. Jeho syn sestoupil se slona, políbil před otcem zemi a pak vystoupil na tribunu ke své nevěstě. Ta vstala a políbila mu ruku, princ se posadil vedle ní, zatímco dámy z družiny je oba ovívaly vějíři. Potom přinesli ořechy a betel, ženich je vzal a vložil je do úst své ženě, která to po něm opakovala, a to vše se dělo za přítomnosti všech. Nevěsta byla potom zahalena závojem a tribuna byla odnesena dovnitř paláce i s oběma novomanželi. Potom bylo přítomným podáváno jídlo. Nazítří sultán svolal všechno obyvatelstvo, jmenoval svého syna následníkem trůnu a všichni mu přísahali věrnost; princ toho dne rozdal mnoho darů, jak čestných rouch, tak i zlata.

Zůstal jsem na tomto ostrově dva měsíce a potom jsem vsedl na jednu džunku. Sultán mi při odchodu věnoval velké množství aloe, kafru, hřebíčku a santálového dřeva a laskavě se se mnou rozloučil. Po čtyřiceti dnech jsme dopluli do Kaulamu, kde jsem se ubytoval u muslimského soudce; bylo to právě v měsíci ramadánu (leden 1347). Účastnil jsem se tam sváteční modlitby v katedrální mešitě.

Z Kaulamu jsme se odebrali do Kálikútu, kde jsme zůstali několik dní. Chtěl jsem se nejdříve vrátit do Dihlí, avšak potom jsem z toho začal mít obavy, a tak jsem raději vsedl na loď, která mne po dvaceti osmi dnech dopravila do Zafáří; bylo to v měsíci muharramu roku 748 (duben-květen 1347). Sultánem tam byl al-Malik an-Násir, syn sultána Mughíse, který vládl v době, když jsem sem přišel poprvé. Sultán mne pohostil a prokázal mi úctu.

Potom jsem plul po moři do Maskatu, malého města, v němž je mnoho ryb zvaných *kulb al-más*, a odtud přes

přístavy Kurajját, Šabbu a Kalbu do Kalhátu, o němž jsem již hovořil dříve. Všechna tato místa tvoří součást provincie Hormuzu, ačkoli jsou jinak počítána k oblasti Ománu. Pluli jsme pak do Hormuzu a po třech dnech, které jsme zde strávili, jsme se vydali po souši do Kaurastánu, Láru a Chundžubálu — a o všech těchto městech byla již zmínka; potom přes Kárzí, Džamakán, Majman a Bassá jsme se dostali do Širázu. Zjistil jsem, že sultán Abú Ishák je stále ještě u vlády, avšak že je nepřítomen. Viděl jsem tam znovu zbožného a učeného šejcha Madždu'd-dína, byl však již úplně slepý.

Ze Širázu jsem se ubíral dále přes Májin, Jazdichwást, Kalíl, Kušk-zár, Isfahán, Tustar a Huwajzu do Basry, kde jsem navštívil hroby různých vznešených a úctyhodných osob. Odtud vedla naše cesta přes Mašhad Alí (Nadžaf) a Kúfu do Hilly, kde je náhrobek Pána času.

V oněch dnech se stalo, že jistý emír, který byl jmenován guvernérem tohoto města, zakázal obyvatelům, aby chodili, jak bylo jejich zvykem, k mešitě Pána času a čekali tam na jeho příchod. Odmítl jim také půjčit koně, kterého každý večer dostávali od velitele města. Guvernér však vzápětí onemocněl a zemřel, což ještě zvětšilo bludnou víru těchto kacířů, kteří tvrdili, že příčinou guvernérovy smrti bylo to, že odmítl půjčit koně. Od té doby však jim to již nikdo neodmítl.

Přes Sarsar jsem se potom dostal do Baghdádu, kam jsem dospěl v měsíci šawwálu roku 748 (leden 1348). Setkal jsem se tam s jedním obyvatelem Maghribu, který mi podal zprávu o katastrofě u Tarify a o tom, že se křesťané zmocnili města Al-Chadrá (Algeciras) — nechť Alláh napraví trhlinu, kterou tím islám utrpěl!

Sultánem Baghdádu a Iráku byl v době mého pobytu šejch Hasan, syn tety sultána Abú Sa'ída. Zmocnil se vlády po smrti svého bratrance a oženil se s jeho vdovou

Dilšád, dcerou Dimašk Chwádži, zrovna tak jako se sultán Abú Sa'íd oženil předtím se ženou šejcha Hasana. Sultán Hasan byl v té době pryč, na výpravě proti sultánu Atabegovi Afrásijábovi, vládci země Lúru.

Z Baghdádu jsem cestoval přes Anbár, Hít, Hadísu a Ánu — a toto území patří k nejbohatším a nejúrodnějším na celém světě a cesta mezi těmito městy je lemována velkým počtem obydlí, takže si člověk připadá, jako by procházel tržištěm. Již jsme se zmínili, že jsme neviděli žádnou jinou zemi, která by se tolik podobala krajině podél toku velké řeky v Číně. Potom jsem přišel do Rahby, která je nejhezčím městem v Iráku a leží na syrských hranicích. Odtud jsme se dostali do Suchny, pěkného městečka, obývaného nevěřícími křesťany; je nazýváno Suchna (Horké město) podle horkosti své vody a je tam mnoho lázní pro muže a ženy, kteří se v této léčivé vodě koupou. Obyvatelé čerpají vodu v noci a nechávají ji na střeších, aby se ochladila. Další zastávkou byl Tadmur (Palmyra), město proroka Šalomouna, pro něhož je vystavěli džinové. Odtud jsme se dostali do Damašku, který jsem naposledy viděl před dvaceti lety.

Zanechal jsem tam tehdy těhotnou manželku, a když jsem byl v Indii, dozvěděl jsem se, že mi porodila syna. Tehdy jsem poslal hochovu dědečkovi z matčiny strany — pocházel z Miknásu v Maghribu — čtyřicet zlatých dínárů indické měny. Když jsem se nyní opět vrátil do Damašku, neměl jsem jiné myšlenky než se dozvědět něco o svém synovi. Odebral jsem se tedy do mešity a tam jsem se šťastnou náhodou setkal s Núru'd-dínem as-Sacháwím, imámem a hlavním šejchem Málíkovců. Pozdravil jsem jej, avšak on mě nepoznal, a tak jsem mu řekl, kdo jsem, a zeptal jsem se jej na svého syna. Odpověděl: „Zemřel již před dvanácti lety,“ a potom dodal, že v madrase az-Záhiríja žije jakýsi právník původem z Tangeru. Vydal

jsem se tam, abych se dozvěděl něco o svém otci a rodině; shledal jsem, že je to úctyhodný šejch, a po pozdravu jsem mu sdělil své rodinné jméno. Dozvěděl jsem se, že můj otec zemřel před patnácti lety, že však moje matka je stále naživu.

V Damašku jsem zůstal až do konce toho roku, ačkoliv tam byla velká nouze o potraviny a cena chleba stoupla tak, že sedm úkijí stálo jeden stříbrný dirham — a tamní úkije se rovná čtyřem maghribským.

Opustil jsem potom Damašek a vydal se přes Hamá, Ma'arru a Sarmín do Halabu. V té době se tam přihodila taková věc, že jakýsi dervíš, zvaný „šejch šejchů“, sídlil na hoře blízko města Ajntábu a byl navštěvován mnohými lidmi, kteří od něho očekávali požehnání. Měl jediného žáka, ale jinak žil osaměle a bez manželky. V jednom ze svých kázání prohlásil: „Prorok se bez žen nemohl obejít, avšak já se bez nich obejdu!“ Byl za to obžalován a věc mu byla svědecky dokázána před soudcem, který záležitost předal emírovi. Šejch byl předveden i se svým žákem, který s jeho projevem projevil souhlas. Vrchní soudcové všech čtyř právních směrů se shodli na tom, že oba zasluhují trest smrti, a rozsudek byl potom vykonán.

V prvních dnech měsíce rabi'u'l-awwal roku 749 (červen 1348) dospěla do Halabu zpráva, že ve městě Ghazza vypukla epidemie a že počet mrtvých za jediný den byl větší než tisíc. Když jsem se vracel do Himsu, zjistil jsem, že epidemie vypukla již i tam a že v den mého příchodu zemřelo asi tři sta lidí. Potom jsem jel dále do Damašku a přijel jsem tam ve čtvrtek. Obyvatelé se již třetí den postili a v pátek se odebrali všichni do mešity Otisku nohy, jak jsme o ní hovořili již v první knize, a Alláh jim trochu ulevil. Počet mrtvých mezi nimi dosáhl nanejvýš dvou tisíc čtyř set za den. Odtud jsem se odebral do Adžlúnu a pak do Jeruzaléma a zjistil jsem, že v tomto městě již epidemie

skončila, avšak skoro všichni učení šejchové, které jsem tam znal, zemřeli.

Navštívili jsme znovu Al-Chalíl (Hebron) a hrob Abrahámův i jiných proroků a pak jsme jeli do Ghazzy. Větší část města byla opuštěna následkem nesmírného počtu obětí, jež si zde epidemie vyžádala. Místní lidé mi sdělili, že počet mrtvých dosahoval až jedenácti set denně. Po souši jsme se potom dostali do Dimjátu a pak do Alexandrie. Zde již epidemie značně polevila, přestože dříve počet mrtvých činil 1080 denně. Navštívil jsem také Káhiru a bylo mi řečeno, že tam bylo až 21 000 mrtvých za den. Všichni šejchové, které jsem tam znal, byli mrtví.

Vládcem Egypta byl v té době al-Malik an-Násir Hasan, syn sultána al-Malika an-Násira Muhammada; o něco později byl sesazen a místo něho byl zvolen vládcem jeho bratr al-Malik as-Sálih.

Z Káhiry jsem cestoval Horním Egyptem do Ajdzábu a odtud lodí do Džiddy a dále po souši do Mekky, kam jsem dorazil 22. ša'bánu roku 749 (16. listopadu 1348). Když jsem absolvoval všechny poutní obřady toho roku, vydal jsem se se syrskou karavanou přes Medínu do Jeruzaléma a odtud zpět přes Ghazzu do Káhiry. Zde jsem se dozvěděl, že náš pán, kníže věřících, obránce náboženství, ten, jenž se svěřuje do důvěry pána obou světů, Abú Inán, nechť Alláh jej chrání, spojil roztroušené síly dynastie Marínovců a vysvobodil svým požehnáním země západu z hrozícího nebezpečí. Dozvěděli jsme se, že tento vládce rozděluje svou dobrotu velkým i malým, že zahrnuje celý národ proudem své přízně, takže všechna srdce jsou naplněna touhou stát u jeho bran a hoří nadějí, že budou smět políbit lem jeho roucha. A rozhodl jsem se proto vydat do jeho sídla; byl jsem hnán rovněž vzpomínkami na svou vlast a touhou po rodině a přátelích i láskou k zemi, jež v mých očích předstihuje všechny ostatní země světa.

Nasedl jsem na malou loď, která patřila jednomu muži z Túnisu — bylo to v safaru r. 750 (duben — květen 1349) — a pluli jsme na ostrov Džerbu, kde jsem vystoupil. Loď pokračovala v plavbě do Túnisu a byla na cestě zajata nepřitelem. Potom jsem se nalodil na malý člun do Kábisu (Gabes), kde jsem se ubytoval u dvou bratří, Abú Marwána a Abu'l-Abbáse, synů al-Makkího, guvernéřů Džerby a Kábisu. U nich jsem oslavil Svátek narození Prorokova a pak jsem po moři cestoval do Safákúsu (Sfax) a do Buljány; odtud jsem se odebral po souši ve společnosti Arabů do Túnisu, kam jsem dospěl po mnoha nepříjemnostech, neboť město bylo v té době obléháno Araby.

Túnis měl tehdy v moci náš pán, kníže věřících, obránce náboženství, bojovník na stezce Boží, princ princů, jedinčný mezi štedrými vládci, lev lvů, zbožný, pokorný a spravedlivý Abu'l-Hasan, syn stejně záslužného a zbožného sultána Abú Sa'ída, syna sultána Abú Júsufa.

V Túnisu jsem se ubytoval u Abu'l-Hasana an-Námísího, se kterým mne poutaly svazky příbuzenství a krajanství. S ním jsem se odebral do audienčního sálu a tam jsem políbil ruku našeho pána, sultána Abu'l-Hasana — nechť Alláh v něm nalezne zalíbení! Vládce mi nařídil, abych se posadil, a poslechl jsem; potom se mne vyptával na vznešený Hidžáz a na egyptského sultána; zodpověděl jsem všechny jeho otázky a potom jsem opustil sál. Avšak po odpolední modlitbě mne sultán Abu'l-Hasan znovu povolal, a byl v té chvíli ve věži, která ovládala celé bojiště, a byli s ním četní hodnostáři a dvořané. Sultán se dotazoval na indického krále a opět jsem vše zodpověděl, a tak jsem nepřestával chodit do audienčního sálu po celou dobu svého pobytu v Túnisu a ten trval třicet šest dní.

V Túnisu jsem nasedl na katalánskou loď, která s námi zamířila na ostrov Sardinii, který je pod vládou křesťanů. Je tam překrásný přístav, obklopený rozsáhlými lesy; vjezd

se podobá bráně a otvírá se jenom tehdy, když je k tomu dáno povolení. Na tomto ostrově jsou četná opevněná místa; šli jsme do jednoho z nich a viděli jsme tam mnoho tržišť. Učinil jsem slib Alláhovi, že se budu postit nepřetržitě celé dva měsíce, jestliže se z tohoto ostrova dostanu živ a zdrav, neboť jsme se dozvěděli, že místní lidé se rozhodli nás pronásledovat, až vyplujeme, a vzít nás do zajetí. Odpluli jsme však šťastně a po deseti dnech jsme se dostali do města Tenesu a odtud přes Názúnu a Mústaghánim do Tilimsánu (Tlemcen). Zde jsem vystoupil a vydal se po souši do Al-Ubbádu, abych navštívil hrobku šejcha Abú Madína. Opustil jsem Tilimsán po cestě Nadrúmské, pak jsem zabočil na Achandikánskou silnici a noc jsem strávil v záwiji šejcha Ibráhíma. Když jsme pak pokračovali dále a byli již blízko Azaghnaghánu, napadlo nás asi padesát pěšáků a dva jezdci. V mé společnosti byl poutník Ibn Kari'át z Tangeru a jeho bratr Muhammad, který později zahynul na moři jako mučedník za víru. Byli jsme pevně rozhodnuti bojovat a vztyčili jsme vlajku, avšak útočníci požádali o mír a uzavřeli jsme jej — sláva Alláhovi! Když jsme dospěli do města Tázá, dozvěděl jsem se, že moje matka zemřela na epidemii — nechť se nad ní Alláh slituje! A nakonec, v pátek, na konci měsíce ša'bánu roku 750 (listopad 1349), jsme dorazili do královského města Fezu.

Předstoupil jsem před našeho mocného pána, vznešeného imáma, knížete věřících, důvěřujícího v Pána světů, Abú Inána — nechť Alláh rozmnoží jeho moc a poníží jeho nepřátele! Jeho důstojnost mi dala zapomenout na důstojnost krále Iráku, jeho krása na krásu krále Indie, jeho udatnost na udatnost krále Turků, jeho dobré vlastnosti na dobré vlastnosti krále Jemenu, jeho mírnost na mírnost krále Byzantinců, jeho zbožnost na zbožnost krále Turkistánu a jeho vědění na vědění krále Sumatry. U sultána byl přítomen také jeho první a výtečný vezír Abú Ziján ibn

Wadrár, který se mne vyptával na Egypt, neboť jej kdysi navštívil, a odpověděl jsem na jeho otázky. Zahrnul mě tolika dobrodiními, která pocházela od našeho pána, že jsem se cítil neschopným příslušně poděkovat. Odhodil jsem v jeho vznešené zemi poutnickou hůl, když jsem se ujistil nezaújatou úvahou, že je to nejlepší ze všech zemí, neboť v ní roste hojnost ovoce, protékají jí neustále proudící toky a zásoby potravy v ní nejsou nikdy vyčerpány. A vskutku je jen málo zemí, které by spojovaly všechny tyto výhody. Dobře pravil básník:

Západ je nejkrásnější zemí a mám o tom důkazy, měsíc v úplňku je tu nejdřív vidět a slunce se tam ubírá ke spánku.

Dirhamy na Západě jsou sice malé, avšak jejich užitek je velký. Srovnáš-li ceny v Maghribu s cenami v Egyptě a v Sýrii, zjistíš, jak pravdivé je moje tvrzení, a uvědomíš si převahu Maghribu. A říkám, že v Egyptě je 18 úkijí skopového masa prodáváno za jeden dirham nukra — a ten se rovná šesti maghribským dirhamům — zatímco v Maghribu je stejné množství masa prodáváno i v době, kdy jsou ceny hodně vysoké, za dva dínáry, a to je jen jedna třetina nukry. A co se týká másla, toho je v Egyptě málo a to, co jedí Egyptané, není v Maghribu vůbec ceněno; je to čočka a hrách, které vaří ve velkých hrncích, a přidávají k nim sezamový olej; dále *basillá*, druh fazolí, které vaří a jedí s olivovým olejem, potom okurky, jež míchají s kyselým mlékem, mandlová jádra s mlékem a kolokasie, které jenom povaří — a to všechno se vyskytuje v hojnosti i v zemích Maghribu, avšak Alláh dovolil jeho obyvatelům, aby se bez toho obešli díky velké hojnosti masa, másla, medu a jiných věcí. Co se týká zeleniny, je to jedna z nejvzácnějších věcí v Egyptě a ovoce se tam dováží ze Sýrie.

Pokud jde o Sýrii, je pravda, že je v ní hojnost ovoce, avšak v Maghribu je lacinější. Za jeden dirham nukra dostaneš v Sýrii jeden ratl hroznů, a když je velká láce, dva

ratly, avšak v Maghribu dostaneš za tutéž cenu tři ratly. A tak je to se vším ovocem, všechno je v Maghribu lacinější než v Sýrii, a když dobře uvážíš, co předcházelo, bude ti jasné, že země Maghribu jsou, co se týká výdajů na živobytí, nejlacinější, že je zde velká hojnost všeho dobrého a že jsou požehnány největším podílem na výhodách a bohatství.

A co více, Alláh rozmnožil vznešenost a výtečnost Maghribu správným vedením našeho pána, knížete věřících, který ve všech jeho částech rozprostřel stín bezpečnosti, dal vyjít slunci spravedlnosti ve všech jeho končinách a způsobil, že mraky dobroty vylévají svou vláhu jak na lidi z venkova, tak i z města, očistil zemi od zločinců a dal všude zavládnout světskému právu i náboženským zákonům.

XXVI. kapitola

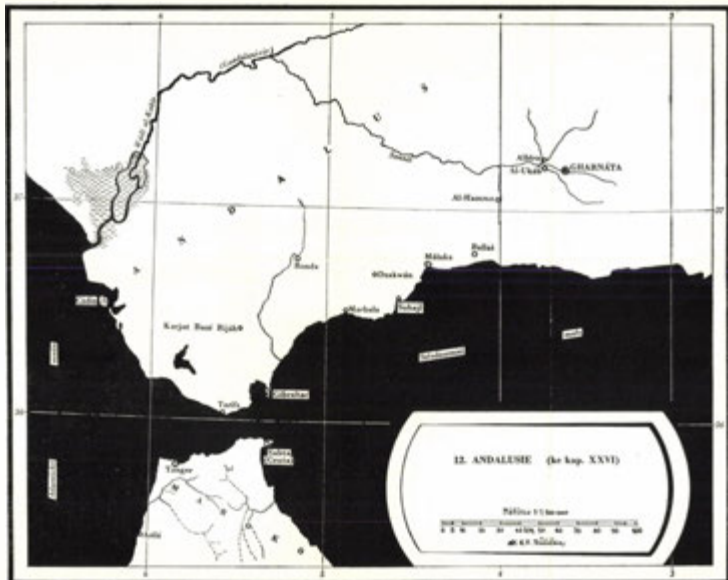
VONNÝ DECH ANDALUSIE

Když se mi dostalo cti spatřit toto vznešené místo dobrotivosti a podílet se na všeobjímajících výhodách velkomyslnosti našeho pána, vydal jsem se odtud, abych navštívil hrob své matky. Přijel jsem tedy do svého rodného města Tangeru a odtud jsem se odebral do Sabty (Ceuty), kde jsem zůstal několik měsíců, z nichž tři mi proběhly v nemoci; Alláh mi však znovu navrátil zdraví a rozhodl jsem se zúčastnit svaté války a bojů proti nevěřícím na hranicích.

Přepravil jsem se z Ceuty na člunu, který patřil lidem z Asílá (Arzila), a dospěl jsem do země Andalusie — nechtějí Alláh střeží! — kde odměna pro každého, kdo ji obývá, je hojná a kde náhrada je uložena pro každého, kdo se v ní zastaví nebo cestuje. A bylo to krátce po smrti křesťanského tyrana Adfúnuse (Alfons XI.), který po deset měsíců obléhal Horu (Gibraltar) a již si myslel, že se zmocní všeho, co ještě v Andalusu zůstalo muslimům. A Alláh jej vzal ve chvíli, kdy to nečekal; zemřel na mor, z něhož měl ze všech lidí největší strach.

Prvním městem Andalusu, které jsem zhlédl, byla Hora Dobytí; setkal jsem se tam s kazatelem a soudcem, u něhož jsem se ubytoval. Spolu s ním jsem obešel celou horu

a spatřil jsem úžasná díla, vykonaná naším zesnulým pánem Abu'l-Hasanem, i jeho zbraně a střelivo; a viděl jsem i to, co k tomu přidal náš pán Abú Inán — nechť jej Alláh posílí! A zatoužil jsem být jejím obráncem až do konce svých dní.

Ibn Džuzajj dodává: „Hora Dobytí je tvrzí islámu a překážkou vraženou do hrdla modloslužebníkům. Zde začalo velké dobytí (Španělska muslimy) a zde se vylodil Tárik ibn Zijád, propuštěnec Músy ibn Nusajra, při své invazi. Je nazvána po něm a říká se jí Džabal Tárik (Hora Tárikova) a rovněž Hora Dobytí, neboť zde toto dobytí započalo. Zbytky hradby, kterou zde vystavěl Tárik a jeho vojsko, jsou ještě patrný a jsou nazývány Hradby Arabů; já sám jsem je viděl během svého pobytu v době obléhání Algecirasu — nechť jej Alláh navrátí muslimům!

Gibraltar byl znovu dobyt naším pánem Abu'l-Hasanem, který jej vyrval z rukou křesťanů, kteří jej drželi více než dvacet let. K jeho obléhání vyslal svého syna, vznešeného prince Abú Málíka, a dal mu hojnost prostředků a množství vojska. Bylo ho dobyto po šestiměsíčním obléhání v roce 733 (1333), avšak v oné době nebylo zdaleka v tom stavu, v jakém je dnes. Náš zesnulý pán Abu'l-Hasan vystavěl na vrcholku pevnosti obrovskou věž, kdežto dříve tam stála jen malá věž, která byla úplně pobořena kameny z katapultů. Vystavěl zde rovněž arzenál, který tu dříve nebyl, a také velkou hradbu, která se táhne okolo Červené hory, začínajíc u arzenálu a končíc u cihelny. Náš pán Abú Inán se později znovu ujal opevňování a zlepšování a vybudování hradby až na samý konec hory; a tato část jest nejmohutnější a nejužitečnější z celého opevnění. Poslal sem také hojnost střeliva, potravin a zásob všeho druhu a zhostil se tím své povinnosti vůči Bohu co nejlépe a s upřímnou oddaností.

Jeho starost o Gibraltar a o všechno, co se ho týká, šla

tak daleko, že nařídil vystavět model celé Hory a pevnosti, na němž byly přesně znázorněny hradby, věže, tvrze, brány, arzenál, mešity, skladiště střeliva a obilí, podoba hory samotné i přilehlé Červené hory. Tento model byl zhotoven v audienčním sálu paláce, podobal se obdivuhodně skutečnosti a byl vykonán s jedinečným uměním. Kdokoliv viděl Gibraltar a potom tuto kopii, musil uznat zásluhy našeho pána. A učinil tak proto, aby mohl poznat vše o Gibraltaru a přemýšlet o něm a zesílit jeho obranu a výzbroj. Kéž by dal Alláh zvítězit islámu na západním poloostrově rukou našeho pána, kéž splní jeho naději na dobytí země nevěřících a zlomení moci uctíváčů kříže!“

Vraťme se však k vyprávění šejcha Ibn Battúty:

Z Gibraltaru jsem se vydal do města Rondy, jedné z nejlépe opevněných a nejšťastněji umístěných pevností islámu. Zde byl soudcem můj bratranec, právník Abu'l-Kásim Muhammad ibn Jahjá ibn Battúta, a zůstal jsem tam pět dní, načež jsem odejel do města Marbaly (Marballa). Cesta mezi těmito dvěma městy je velmi příkrá, obtížná a plná překážek. Marbala sama je hezké malé město, ležící v úrodné krajině. Nalezl jsem tam oddíl jezdců, kteří právě odjížděli do Málaky (Malaga), a měl jsem zpočátku v úmyslu připojit se k nim a jet v jejich společnosti, avšak Alláh mne ochránil. Vyjeli totiž krátce přede mnou a všichni byli po cestě zajati, jak o tom budu ještě vyprávět. Vydal jsem se za nimi, a když jsem projel okresem Marbala a octl se v okrese Suhajl (Fuengirola), spatřil jsem znenadání v příkopě zdechlého koně a potom košík ryb rozházený po zemi. To vzbudilo mé podezření; přede mnou stála strážní věž a řekl jsem si: „Kdyby se zde objevil nepřítel, jistě by strážný vyhlásil poplach.“ A tak jsem šel do blízkého domu a u toho jsem našel druhého zabitého koně; zatímco jsem tam tak stál, zaslechl jsem za sebou volání, neboť jsem předejel své druhy. Když jsem se k nim nyní vrátil, našel

jsem s nimi také velitele pevnosti ze Suhajlu. Sdělil mi, že se v těchto končinách objevily čtyři nepřátelské galéry, ze kterých se vylodila početná skupina mužů právě v době, kdy strážce opustil svou věž. Jezdci, kteří jeli přede mnou z Marbaly — bylo jich celkem dvanáct — se setkali s nepřítelem a rozpoutal se boj; křesťané zabili jednoho z nich, jeden unikl, avšak všichni ostatní upadli do zajetí. Současně s nimi byl zabit i nějaký rybář a byl to jeho koš, který jsem našel na silnici.

Velitel mi poradil, abych přenocoval u něho, takže mne potom bude moci doprovodit do Málaky; strávil jsem tedy noc v jezdeckých kasárnách pohraničního oddílu, zvaného Suhajlský. Po celou tu dobu byly zmíněné galéry zakotveny blízko tohoto místa. Ráno jsme všichni vyjeli do Málaky; je to jedno z hlavních a krásných měst Andalusu a spojuje přednosti pevniny s výhodami moře a je v něm hojnost živobytí a ovoce. Viděl jsem na tržištích hrozny, které byly prodávány v poměru osmi ratlů za malý dirham; zdejší granátová jablka, zvaná murcijská nebo rubínová, nemají sobě rovných na celém světě. Co se týká fíků a mandlí, jsou vyváženy z Málaky a okolí jak do zemí Východu, tak i Západu. Vyrábí se zde pestře zbarvená a zlacená keramika, kterou rovněž vyvážejí do nejvzdálenějších zemí. Zdejší mešita je velmi rozlehlá a proslulá svou svatostí a má nádvoří nesrovnatelné krásy, na němž rostou výjimečně vysoké pomerančovníky.

Po svém příchodu jsem našel kádího s právníky a předními občany ve velké mešitě a všichni sbírali peníze na výkup zmíněných zajatců. Řekl jsem kádímu: „Sláva Alláhovi, který mne zachránil a neučinil mne jedním z nich!“ Pak jsem jim vyprávěl, co se mi přihodilo po odjezdu oné skupiny jezdců; všichni se tomu podívovali a soudce mi později poslal dárek na uvítanou a totéž učinil i místní kazatel.

Z Málaky jsem se odebral do Ballaše (Vélez), který je odtud vzdálen 24 mil. Je to pěkné město s nádhernou mešitou a hrozny, ovoce a fíky se zde vyskytují ve stejné hojnosti jako v Málace. Pak jsme cestovali dále do Al-Hamma (Alhama), malého městečka s pěknou mešitou stojící na velmi vhodném místě. Asi míli od města je horký pramen na břehu řeky a jsou tam lázně pro muže a ženy.

A pak jsem dospěl do Gharnáty (Granada), hlavního města Andalusu a nevěsty mezi jeho městy; její okolí nemá sobě rovna na celém světě a táhne se na rozloze čtyřiceti mil. Protéká tudy slavná řeka Šanníl (Xenil) a ještě jiné řeky. Celé město je obklopeno sady, zahradami, loukami, zámečky a vinicemi. Jedním z nejkrásnějších míst je Ajn ad-Dam' (Studna slzí), což je hora pokrytá lukami a zahradami, a nic se jí v kráse nevyrovná.

V době mé návštěvy byl zde sultánem Abu'l-Hadždžádž Júsuf z dynastie Nasrovců, avšak neměl jsem možnost jej spatřit, neboť byl nemocný. Nicméně jeho matka, žena zbožná a ctná, mi poslala zlaté dínáry, které mi byly velmi užitečné.

V Gharnátě jsem se setkal s řadou jejích významných učenců a ubytoval jsem se u právníka Abu'l-Kásima Muhammada, u něhož jsem strávil dva dny a noc.

Ibn Džuzajj k tomu dodává: „Byl jsem tehdy také v zahradě toho právníka a šejch Abú Abdalláh ibn Battúta nás tam bavil vyprávěním příhod ze svých cest. Při té příležitosti jsem zapsal přesně jména všech významných lidí, které spatřil během svého putování, a měli jsme mnohý užitek z toho, co nám zde vyprávěl.“

Ibn Battúta pravil: V Gharnátě jsem navštívil také šejcha šejchů, který je představeným súfiů tohoto města, a strávil jsem v jeho záviji poblíže Gharnáty několik dní. Prokázal mi nejvyšší pocty a pohostinství a šel se mnou navštívit také záviji, proslulou svou svatostí a nazývanou Stanicí orla

(*Rábita al-ukáb*). Al-Ukáb je návrší, které vévodí celému okolí Gharnáty a leží asi osm mil vzdáleno od města, v blízkosti zbořeného města Al-Bíra (Elvira). Ve městě žije také skupina perských dervíšů, kteří zde našli nový domov, podobný jejich rodné zemi. Jeden byl ze Samarkandu, další z Tabrízu, třetí z Konye a další z Churásánu nebo z Indie.

Z Gharnáty jsem se vrátil přes Al-Hammu a Ballaš do Málaky a pak jsem zamířil k hradu Dzakwán, což je nádherná pevnost s dostatkem vody a hojností stromů a ovoce. Odtud jsem se přes Rondu dostal nazpět do Gibraltaru, kde jsem vsedl na stejnou loď, na které jsem připlul a která patřila lidem z Asílá. Vylodil jsem se v Ceutě a odešel do Asílá, kde jsem zůstal několik měsíců. Poté jsem zamířil přes město Salá (Salé) do Marrákuše. Je to jedno z nejkrásnějších měst, která znám, rozlehlé a s hojností všech druhů zboží. Lze v něm spatřit překrásné mešity, jako například hlavní mešitu, známou jako mešita Knihkupců (al-Kutubijjín), nad kterou se zvedá obdivuhodný minaret, nesmírně vysoký. Vystoupil jsem na něj a díval se z něho na celé město. Bohužel je dnes z valné části pobořeno, takže jsem je mohl srovnat jedině s Baghdádem — nutno však říci, že baghdádská tržiště jsou pěknější. V Marrákuši stojí velmi pěkná madrasa, vynikající místem, na němž je postavena, a solidností své architektury. Dal ji vybudovat náš pán, kníže věřících Abu'l-Hasan.

Z Marrákuše jsem odcestoval s družinou našeho pána Abú Inána a přes Salá jsme se dostali do Míknásu (Meknés), města zeleného, kvetoucího a nádherného, obklopeného ze všech stran sady, zahradami a háji oliv. A potom jsme vjeli do hlavního města Fezu, kde jsem se rozloučil s naším sultánem a vypravil se do země černých — do Súdánu.

XXVII. kapitola

DVA ROKY V ČERNÉM IMPÉRIU

První naší zastávkou byla Sidžilmása, jedno z nejhezčích měst, kde roste množství výtečných datlí; Basra se jí v tom ohledu vyrovná, avšak jakostí jsou datle v Sidžilmáse mnohem lepší, zvláště pak druh zvaný *írár*, kterému se nic nevyrovná. Ubytoval jsem se zde u právníka Abú Muhammada al-Bušrího, s jehož bratrem jsem se setkal v městě Kandžanfú v Číně — jak vzdálení jsou od sebe oba bratři! Prokazoval mi pohostinství a jednal se mnou s největšími poctami.

V tomto městě jsem si nakoupil velbloudy a čtyřměsíční zásobu krmiva pro ně a dne 1. muharramu roku 753 (18. února 1352) jsem se vydal na cestu s karavanou, v níž bylo mnoho zdejších i cizích obchodníků. Po dvacetipětidenní cestě jsme dojeli do Tagházy, což je nepříliš přitažlivá vesnice; jedinou zajímavou věcí, která je zde k vidění, je to, že všechny domy i mešity jsou postaveny z kvádrů soli a střechy jsou z velbloudí kůže. Neroste zde ani jeden strom a vůbec nic, všechno je samý písek a je tu solný důl. Lidé v něm kopají a nalézají sůl v silných tabulích, které jsou jedna na druhé, jako by byly vysekány a potom uloženy pod zem. Jeden velbloud unese nanejvýš dvě takové tabule.

V Tagháze nebydlí nikdo kromě otroků kmene Massúfa, kteří dolují sůl; živí se datlemi, které jsou sem přiváženy z Dar'y a ze Sidžilmásy, velbloudím masem a prosem ze Súdánu. Černoši sem přicházejí ze své země a berou odtud sůl. V Íwálátanu se prodává jeden velbloudí náklad soli za osm až deset miskálů a ve městě Mállí již za dvacet nebo třicet a někdy dokonce i za čtyřicet miskálů. Černoši používají soli jako peněz, stejně jako se jinde používá stříbra nebo zlata; sůl rozsekávají na menší kousky a za ně kupují a prodávají. Přes nepatrný význam, který má sama vesnice Tagháza, dosahuje obrat zdejších obchodů vysokého čísla v kintárech zlatého prachu.

Strávili jsme tam deset dní v náramném nepohodlí, neboť zdejší voda je hnusná a místo se hemží mouchami. Zde se také nabírá voda pro cestu pouští, která se táhne hned za Tagházou; cesta přes ni trvá deset dní a voda se při ní vyskytuje jen zcela zřídka. Nicméně jsme měli to štěstí, že jsme našli dostatek vody v kalužích vzniklých deštěm; jednoho dne jsme spatřili i rybníček sladké vody mezi dvěma skalisky. Uhasili jsme z něho žízeň a pak jsme si v něm vyprali prádlo a šaty. V této poušti roste mnoho hub a vyskytuje se tam také hodně vši, takže lidé jsou nuceni nosit na krku sáčky se rtutí, která tento hmyz zabíjí.

Na počátku naší cesty touto pouští jsme měli ve zvyku předjíždět karavanu, a když jsme našli nějaké místo hodící se jako pastvina, napásli jsme tam svá zvířata. A tak jsme to dělali stále až do té doby, dokud se jeden muž z naší skupiny v této poušti neztratil; potom jsem již karavanu nepředjížděl ani se za ní neopožďoval. Ten člověk, který se ztratil, jakýsi Ibn Zírí, se dostal předtím do sporu se svým bratrancem Ibn Adím a oba se vzájemně uráželi; to bylo příčinou, proč se Ibn Zírí oddělil od karavany a zabloudil. Když jsme se zastavili na příští zastávce, nikdo nevěděl, kam se Ibn Zírí poděl; radil jsem jeho bratranci, aby si

najal některého příslušníka kmene Massúfa, který by hledal jeho stopy a případně jej našel. Ibn Adí s tím nesouhlasil; nicméně nazítří jeden z Massúfů se dobrovolně přihlásil, a aniž vznesl nějaké požadavky na odměnu, rozjel se pátrat po zmizelém. A skutečně za chvíli rozeznal jeho stopy, které chvílemi vedly po hlavní cestě, chvílemi z ní odbočovaly, avšak Ibn Zírího nemohl nalézt ani se o něm něco dozvědět. Později jsme se na cestě setkali s jinou karavanou a lidé z ní nám vyprávěli, že také od nich se oddělilo několik jejich členů, a skutečně jsme jednoho z nich našli mrtvého pod trnitým keřem, jaké rostou v poušti. Mrtvý měl na sobě ještě šaty a v ruce držel bič; padl na místě, které bylo vzdáleno od vody necelou míli.

Potom jsme přijeli do Tásarahlá, místa, kde tekou podzemní vodní proudy a kde se karavany zastavují. Setrvávají tu po dobu tří dnů, aby si cestující odpočali, opravili své měchy, naplnili je vodou a obšili je celé pytlouhou na ochranu před větrem. A z tohoto místa je vyslán *takšíf* neboli zvěstovatel odkrytí. Tak se nazývá každý muž z kmene Massúfa, který je najímán lidmi z karavany, aby jel napřed do Íwálátanu a donesl s sebou dopisy jejich přátelům v tomto městě, a ti potom najmou očekávaným příchozím příbytky. Potom ti přátelé vyjíždějí naproti karavaně na vzdálenost čtyř dnů cesty a vezmou s sebou vodu. Kdo nemá v Íwálátanu žádného známého nebo přítele, napíše některému z tamních obchodníků, známému čestností a spolehlivostí, aby mu prokázal obdobnou službu. Mnohdy se však stane, že *takšíf* v poušti zahyne a lidé z Íwálátanu se nedozvědí, že karavana je na cestě; a tehdy všichni, kdo jsou v karavaně, nebo alespoň většina z nich zahyne. V této poušti žije mnoho démonů, a jde-li *takšíf* sám, zahrávají si s ním a pomatou jeho mysl tak, že zbloudí z cesty a zahyne. Vždyť v této poušti není viditelná žádná cesta ani stopa; je zde jenom písek, přesypávaný větrem

sem a tam, takže někdy spatříš kopce písku na jednom místě a později zjistíš, že se přestěhovaly někam jinam.

Vůdcem v této poušti může být jen člověk, který tudy prošel v obou směrech mnohokrát a který je nadán neobyčejnou bystrostí. Všiml jsem si jako věci zvláště podivuhodné, že náš vůdce byl člověk slepý na jedno oko a druhé měl nemocné, avšak znal cestu lépe než kterýkoliv jiný smrtelník. Při této cestě jsme si také najali *takšífa* za sto miskálů zlata; byl to muž z kmene Massúfa. Večer sedmého dne po jeho odchodu jsme s radostí spatřili ohně lidí, kteří nám vyjeli naproti.

Tato poušť je jasná a zářící; hrud v ní dýše volně, duše se cítí lehkou a není se zde co obávat lupičů. Žije v ní množství divokého skotu, který se často přibližuje ve skupinách ke karavaně, takže je možno podnikat hon s luky a se psy. Nicméně požití masa z těchto zvířat zvyšuje žízeň a většina lidí je proto neloví; je pozoruhodné, že je-li takové zvíře zabito, naleznete v jeho žaludku vodu. Viděl jsem lidi z kmene Massúfa vymačkávat jejich žaludky a pít z nich vodu. V této poušti žije také mnoho hadů.

V naší karavaně jel také jeden obchodník z Tilimsánu jménem al-Hádždž Zajján, který měl ve zvyku chytat hady a hrát si s nimi; radil jsem mu, aby to nedělal, avšak neposlechl mne. Jednoho dne strčil ruku do ještěřčí díry, aby z ní vytáhl ještěrku, avšak místo ní tam byl had a chytil ho za ruku. Muž chtěl vsednout na koně, avšak had jej kousl do ukazováčku pravé ruky, což mu způsobilo silnou bolest; vypálili mu ránu žhavým železem, ale večer bolest zesílila a stala se nesnesitelnou. Muž tedy zařízl velblouda, strčil mu pravou ruku do žaludku a nechal ji tam celou noc. Potom mu maso z prstu opadalo a muž si odřízl celý ukazováček u samého kořene. Lidé z kmene Massúfa nám řekli, že ten had se musil určitě předtím napít vody, protože jinak by bylo jeho uštknutí smrtelné.

Když jsme se setkali s těmi lidmi, kteří nám vyjeli naproti s vodou, napojili jsme svá jízdní zvířata a pak jsme se znovu vydali na poušť, která byla nesmírně horká a zcela jiného rázu než poušť předchozí. Vydávali jsme se na cestu vždy po odpolední modlitbě, jeli jsme celou noc a zastavovali jsme se až ráno. Tehdy k nám přicházeli muži z kmenů Massúfa, Bardáma a jiných a prodávali nám vodu.

Potom jsme dojeli do města Íwálátanu, urazivše od našeho odchodu ze Sidžilmáasy plné dva měsíce cesty. Toto město je prvním místem v Súdánu a zástupcem sultána je zde Farbá Husajn; slovo *farbá* znamená tolik co „náměstek“ nebo „zástupce“.

Když jsme dorazili na místo, obchodníci složili své zboží na širokém prostranství a pověřili černochoy jeho hlídáním. Pak se odebrali k náměstkovi, který seděl na koberci pod jakousi stříškou. Před ním stály jeho stráže, držíce v rukou luky a kopí, a za ním stáli předáci z kmene Massúfa. Obchodníci se před něj postavili a mluvili s ním pomocí tlumočníka, ačkoliv stáli těsně u něho; to proto, aby jim ukázal své pohrdání. Tehdy jsem začal litovat toho, že jsem přišel do jejich země, neboť postrádají slušných mravů a pohrdají bělochy. Pak jsem navštívil Ibn Baddá'u, spolehlivého muže ze Salá, jemuž jsem předtím psal, aby mi zde najal dům, což učinil.

Manšá Džú, *mušrif* neboli inspektor Íwálátanu, potom pozval všechny nově příchozí na hostinu; zprvu jsem účast odmítl, avšak moji společníci na mne silně naléhali, a tak jsem nakonec šel s ostatními. Bylo podáváno jídlo — trochu dušeného prosa, smíchaného s troškou medu a mléka, a to vše bylo nalito do poloviny nádoby, která měla tvar podobný misce. Všichni jsme to vypili a pak jsme se rozešli, přičemž jsem neopominul poznamenat: „A kvůli tomuhle nás ten černoch pozval?“ — „Ano, je to podle jejich názoru nejvyšší forma pohostinství.“ To mne přesvědčilo, že se

nelze nadít ničeho dobrého od tohoto lidu, a již jsem se rozhodl, že odjedu hned s první karavanou, která vyrazí z Íwálátanu. Nicméně později jsem si to rozmyslil a řekl jsem si, že snad nejlepší bude, když navštívím jejich sultána v jeho sídle v Mállí.

V Íwálátanu jsem zůstal sedm týdnů a celou tu dobu mi obyvatelé prokazovali pohostinství a úctu. Vládne tam strašné vedro a roste tam jen několik malých datlových palem, v jejichž stínu pěstují melouny. Voda se čerpá z podzemních nádrží a je tu k dostání hojnost skopového masa. Oděvy obyvatel, kteří patří většinou ke kmeni Massúfa, jsou sem dováženy z Egypta a jsou velmi hezké. Jejich ženy vynikají zvláštní krásou a je jim prokazována větší úcta než mužům. Vůbec jsou poměry v tomto kmeni pozoruhodné: pokud jde o muže, ti nejsou vůbec žárliví na své manželky a žádný z nich neodvozuje svůj původ od otce, nýbrž od bratra své matky. Dědictví po každém zemřelém muži připadá synům jeho sestry, nikoliv jeho vlastním dětem. To jsem neviděl nikde jinde ve světě, jen u nevěřících Indů na pobřeží Mulajbár; avšak tito lidé zde jsou muslimové, kteří přesně dodržují modlitby, studují právo a znají korán nazpaměť! Co se týče žen, ty se vůbec neostýchají před cizími muži a nezahalují si tváře, ačkoliv jinak jsou velmi pečlivé v konání modliteb. Kdokoliv se chce oženit, učiní tak velmi snadno, avšak ženy necestují se svými muži, a i kdyby snad některá tak chtěla učinit, její příbuzní jí v tom zabrání. V této zemi mají ženy „přátele“ a „společníky“ z mužů, kteří nikterak nepatří k jejich rodinám, a stejně tak muži mají „přítelkyně“ z cizích žen, mimo rodinu. Člověk může přijít do vlastního domu a nalézt tam vlastní ženu ve společnosti jejího „přítele“, avšak nic proti tomu nemá.

Jednoho dne jsem přišel do domu kádího v Íwálátanu, a když jsem jej požádal o dovolení ke vstupu a vešel jsem,

nalezl jsem jej ve společnosti mladé ženy podivuhodné krásy. Když jsem ji spatřil, zaváhal jsem a chtěl jsem se vrátit, avšak dívka se dala do smíchu mým rozpakům, místo aby se zastyděla. Kádí mi řekl: „Pročpak odcházíš? To je přece moje přítelkyně.“ Ustrnul jsem nad jednáním obou těchto lidí, vždyť on byl přece právník a vykonal pouť do Mekky! Později mi bylo řečeno, že kádí žádal sultána o povolení vykonat toho roku znovu pouť do Mekky ve společnosti své přítelkyně — zda této či nějaké jiné, to nevím — ale sultán mu to nepovolil.

Jindy jsem přišel do domu Abú Muhammada Jandasána z kmene Massúfa, se kterým jsem přijel do Íwálátanu. Seděl na koberci a uprostřed místnosti stálo lehátko, na němž ležela jeho žena a bavila se s nějakým mužem, který seděl vedle ní. Zeptal jsem se: „Kdo je ta žena?“ — „To je moje manželka.“ — „A kdo je ten člověk vedle ní?“ — „To je její přítel.“ — „A ty jsi spokojen s takovým stavem věcí, ty, který jsi bydlil v naší zemi a znáš dobře příkazy náboženského práva?“ — „Přátelství mužů a žen v naší zemi je dobré a udržuje se ve vši počestnosti; nevzbuzuje vůbec podezření, neboť naše ženy nejsou jako ženy ve vaší zemi.“ Byl jsem překvapen jeho hloupostí, odešel jsem od něho a již jsem k němu nikdy nešel. Několikrát mne k sobě zval, ale neodpověděl jsem mu.

Když jsem se rozhodl podniknout cestu do Mállí, které je odtud vzdáleno dvacet čtyři denní pochody při rychlé jízdě, najal jsem si jako průvodce jednoho muže z kmene Massúfa; v této zemi není třeba cestovat ve velké společnosti, neboť je zde naprosto bezpečno; vyjel jsem tedy jenom se třemi přáteli. Při cestě rostlo velké množství stromů, nesmírně starých a tak silných, že ve stínu jenom jediného z nich najde útulek celá karavana. Vyskytují se zde i stromy, které nemají ani větve, ani listí, a přece jejich kmen vrhá stín, který docela postačí člověku. Jiné stromy jsou

uvnitř vyhlodány a shromažďuje se v nich dešťová voda, takže slouží jako studny a lidé z nich čerpají vodu. V některých z nich jsou i včely a med, který je lidmi sbírán. Jednou jsem jel okolo takového dutého stromu a uviděl jsem v něm muže, tkalce, který si tam postavil svůj stav a tkal na něm; byl jsem tím velmi udiven.

Mezi stromy toho lesa, který roste mezi Íwálátanem a Mállí, jsou takové, jejichž ovoce se podobá švestkám, jablkům, meruňkám a broskvím, avšak jsou jiného druhu. Vyskytují se zde i stromy, jejichž plody jsou jako malé podlouhlé melouny; když dozrají, prasknou a sype se z nich něco jako mouka, kterou pekou a jedí a také prodávají na trzích. Domorodci vytahují ze země také boby podobné fazolím, praží je a pojídají; jejich chuť se podobá chuti praženého hrachu. Někdy také ty boby melou a připravují z toho jakési těsto, jež pekou s *ghartí* — to je ovoce jako švestka, velmi sladké a vhodné k jídlu pro bělochy. Jeho pecky se drtí a dostává se z nich olej, který slouží několika účelům: může se na něm vařit, svítit jím v lampách, praží se se zmíněným těstem z bobů, mohou si jím natírat tělo, a nakonec když se smíchá s hlínou, která se zde kope, mohou jím natírat domy, jako se jinde natírají nehašeným vápnem. Tohoto oleje je u černochoů velmi mnoho a lze jej snadno dostat. Přepravuje se z místa na místo ve velkých dutých dýních a jedna taková dýně se rovná devíti našim nádobám. Melouny dosahují v Súdánu obrovské velikosti a lidé jich zde používají jako nádob. Každý meloun rozříznou na dvě polovice a udělají z nich dvě nádoby, které potom zdobí pěkným vyřezáváním. Jestliže nějaký černocho cestuje, dává se doprovázet svými otroky a otrokyněmi, kteří nesou lehátka a nádoby na jídlo a na pití, vyrobené z těchto dýní.

Ten, kdo cestuje v těchto krajích, nemusí s sebou brát žádné zásoby ani potraviny, ani zlato nebo stříbro, nýbrž

vezme s sebou kusy soli, skleněné ozdoby, které tento lid nazývá perlovými šňůrami, a pak trochu voňavek. Jakmile přijde do nějaké vesnice, černošky mu hned přinesou proso, mléko, kuřata, mouku z lotosu, rýži, *fúni* — to se podobá hořčičnému semínku a vyrábí se z toho *kuskus* a tučná polévka — a nakonec umleté fazole. Cestující si může koupit, cokoliv chce, avšak jejich rýže působí bělochům nemoc, a je proto lépe dát přednost *fúni*.

Deset dní po odjezdu z Íwálátanu jsme dorazili do Záhari, velké vesnice obývané černošskými obchodníky, kteří se jmenují Wandžaráta; žije zde také skupina bělochů, kteří se hlásí k sektě ibádovců, odnoží cháridžovců, a ti se jmenují Saghanaghú, zatímco pravověrní málíkovci z bělochů jsou zvaní Túrí. Z této vesnice se do Íwálátanu dováží *anglí* neboli proso. Po odchodu z této vesnice jsme dospěli k velké řece, to je k Nilu (= Niger), na jehož břehu stojí město Kársachú. Nil odtud teče dolů ke Kábaře a pak do Záhgy; v obou těchto městech sídlí sultáni, kteří jsou poddanými krále z Mállí. Obyvatelé Záhgy přijali již dávno islám a projevují velkou touhu po studiu. Od Záhgy teče Nil k Tunbuktú a Kaukau (Gogo), o nichž budeme ještě mluvit, a potom teče k městu Múlí v zemi Límíů, a to je poslední provincie říše Mállí. Řeka potom teče k Júfí, jednomu z největších měst v Súdánu, jehož vládce je nejmocnější mezi černošskými králi. Do tohoto města nevstoupí žádný běloch, neboť jej zabijí dříve, než se k městu dostane. Nil potom protéká zemí Núbijců, kteří jsou křesťany, a dosahuje Dunkuly (Dongola) — a to tam je hlavní město. Jejich sultán se jmenuje Ibn Kanzu'd-dín a stal se muslimem v době vlády al-Malika an-Násira v Egyptě. Řeka potom teče přes Džanádíl (Katarakty), který je na nejzazší hranici Súdánu a na počátku provincie Aswán v Horním Egyptě.

V této části Nilu jsem spatřil krokodýla docela blízko

u břehu a vypadal stejně jako malý člun. Jednoho dne jsem sestoupil k řece, abych vykonal potřebu, a tu přišel nějaký černoch a postavil se mezi mne a řeku. Byl jsem překvapen takovým nedostatkem studu a vychování z jeho strany a vyprávěl jsem o tom jednomu známému; ten mi však řekl: „Udělal to jediné z obavy, aby tě nenapadl krokodýl, a stoupl si proto mezi tebe a řeku.“

Po odchodu z Kársachú jsme došli k řece Sansara, která teče deset mil od Mállí. Podle zdejšího zvyku nesmí vejít do města nikdo, kdo k tomu nemá povolení. Napsal jsem již dříve tamní kolonii bělochů, jejichž náčelníky byli Muhammad al-Džuzúlí a Šamsu'd-dín al-Misrí, aby mi najali nějaký dům, a když jsem přišel k této řece, přepravil jsem se po ní přívozem a nikdo mi v tom nebránil.

Po příchodu do Mállí, hlavního města vládce černochů, jsem se zastavil nejdříve u hřbitova a potom jsem jel do čtvrti bělochů, kde jsem zamířil rovnou k zmíněnému Muhammadovi. Zjistil jsem, že pro mne najal dům naproti svému, a odebral jsem se tam. Jeho zeť mi přinesl jídlo a svíčky a příštího dne mne navštívil sám Muhammad a další významné osobnosti. Setkal jsem se také s kádím Abdarrahmánem; je to černoch, poutník a muž výtečného charakteru. Na uvítanou mi poslal jako dar krávu. Viděl jsem také tlumočníka Dúghu, který patří k předním mužům mezi černochy. Všichni tito lidé se mnou jednali s patřičnou úctou a všichni mi poslali dary — nechť se jim Alláh za to odmění! Deset dní po našem příchodu jsem snědl hustou kaši, připravenou z kořene podobného kolokasii; zdejší lidé jí dávají přednost před všemi ostatními jídly. Příštího dne jsme všichni onemocněli — bylo nás šest — a jeden z nás zemřel. Co se týká mne, když jsem přišel na ranní modlitbu, omdlel jsem při ní. Požádal jsem jednoho Egypťana o dávicí prostředek a přinesl mi lék zvaný *bajdar*; vyrobil jej z černých kořínků jakési rostliny, smíchal to s anýzem

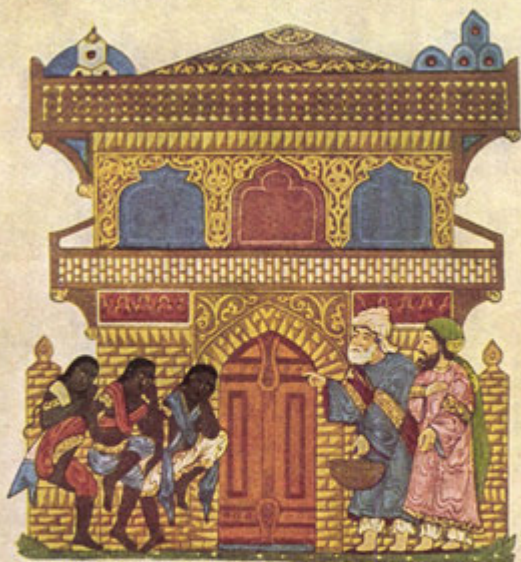
a s cukrem, nalil na to vodu a pak tím zatřepal. Vypil jsem ten lék a zvrátil jsem všechno, co jsem měl v žaludku, s velkým množstvím žluči. Alláh mne zachránil od smrti, ale byl jsem nemocen celé dva měsíce.

Sultánem Mállí je Mansá Sulajmán; *mansá* znamená v jejich jazyce „sultán“ a Sulajmán je jeho vlastní jméno. Je to vládce lakomý a nelze se od něho nadít bohatých darů. Stalo se, že jsem strávil v Mállí dva měsíce, aniž jsem jej spatřil, neboť jsem byl nemocen; později uspořádal smuteční hostinu na paměť našeho pána Abu'l-Hasana, zemřelého sultána Maghribu. Na hostinu pozval všechny emíry, právníky, soudce a kazatele a šel jsem tam s nimi také. Byly přineseny čtenářské stolky a přečten celý korán, potom jsme se pomodlili za našeho pána Abu'l-Hasana a také za Mansá Sulajmána. Když obřady skončily, pokročil jsem vpřed a pozdravil sultána. Kádí, kazatel a můj přítel Muhammad mu sdělili, kdo jsem, a on jim něco odpověděl v jejich jazyce. Pak mi pravili: „Sultán říká: Poděkuj Alláhovi!“ I odpověděl jsem: „Sláva Alláhovi a díky jemu za všech okolností!“

Když jsem odešel, byl za mnou poslán jeho dar na uvítanou. Nejdříve byl ten dar odnesen do domu kádího a kádí jej zase hned poslal po svých lidech do domu Muhammada. A ten vyběhl bos a ve spěchu ze svého domu, vrazil do mého pokoje a volal: „Rychle vstaň, právě přinesli sultánovy dary!“ Vstal jsem a myslil jsem si, že to bude čestné roucho a nějaké peníze, ale byly to tři bochníky chleba a kus hovězího upečeného na domácím oleji a pak džbán kyselelého mléka. Když jsem tohle viděl, dal jsem se do smíchu a nemohl jsem se ubránit podivu nad slabostí jejich rozumu, když nadělali tolik slávy pro takovou nicotnost.

Po obdržení tohoto daru jsem zde zůstal ještě dva měsíce, aniž mi sultán poslal sebemenší věc. Nastal měsíc ramadán

الذي نزل في مكة في السنة الأولى من الهجرة النبوية

وغيره من كبار المشايخ فلما شاعت الوثنية وفتح الكعبة وفتح مكة وفتح المدينة

35. Iracký obytný dům

وَمَكِّنْ شُكْرَ بَدْوٍ بِحَالٍ وَتَأْنِي وَتَأْنِي وَلَا تَجْعَلْ شَيْئًا
تُبْذَلُ عَنْهُمْ وَتُبْذَلُ عَنْهُمْ شَيْئًا تَبْذَلُ عَنْهُمْ شَيْئًا

وَأَمْسِ بِبَنَاتِكَ وَبَنَاتِكَ وَأَمْسِ بِبَنَاتِكَ وَبَنَاتِكَ
وَأَمْسِ بِبَنَاتِكَ وَبَنَاتِكَ وَأَمْسِ بِبَنَاتِكَ وَبَنَاتِكَ

37. Vojenská hudba a praporečníci

a v tu dobu jsem chodíval častěji do paláce, kde jsem vždy pozdravil sultána a pak sedával s kádím a kazatelem. Jednou jsem také rozmlouval s tlumočníkem Dúghou, který mi řekl: „Promluv něco se sultánem, já mu přeložím, co bude třeba.“ Když potom měl sultán na počátku ramadánu audienci, zvedl jsem se, postavil se před sultána a řekl jsem: „Procestoval jsem všechny země světa a setkal jsem se s jejich vládci. Jsem nyní v tvé zemi více než čtyři měsíce, ale ty jsi mi ani neprokázal pohostinství, ani jsi mi nic nedal. A co tedy mám o tobě vyprávět jiným sultánům?“ Sultán odpověděl: „Neviděl jsem tě doposud a vlastně tě vůbec neznám.“ Nato vstal kádí a Muhammad a oba řekli: „Vždyť on ti již složil pozdravy a poslal jsi mu jídlo.“ Sultán potom nařídil, abych byl ubytován ve zvláštním domě a aby mi byl denně vyplácen obnos na mé výdaje. Na konci ramadánu rozdělil určitou částku peněz, kterou nazývají „zakát“ (náboženská daň) mezi kádího, kazatele a právníky a dal mi při té příležitosti třicet tři a jednu třetinu miskálu, a když jsem později odjížděl, přidal mi dalších sto miskálů zlata.

Sultán koná audience uvnitř paláce, kde je postaven vyvýšený pavilón; zde vysedává většinu času. Na té straně pavilónu, která je obrácena k shromáždění lidí, jsou tři okna, vyřezávaná ze dřeva pokrytého stříbrem, a nad nimi další tři, pozlacená nebo z pozlaceného stříbra. Tato okna mají záclony, které jsou v audienční den odhrnovány, a podle toho se pozná, že sultán již přišel. Když usedá na své místo, je vyvěšen z mřížoví jednoho okna hedvábný provaz, na němž je přivázán pruhovaný šátek z egyptské látky, a to je na znamení, aby bylo udeřeno v bubny a zatronbeno na rohy.

Z brány paláce pak vyjde asi tři sta otroků ozbrojených luky, oštěpy a štíty. Potom se postaví v přední části audienční haly i po jejích stranách a pak jsou přivedeni dva

osedlaní koně a s nimi dva berani, neboť domorodci se domnívají, že berani jsou užiteční proti uhranutí. Jakmile sultán zaujme své místo, vyběhnou rychle tři otroci a zavolají jeho náměstka Kandžá Músu; potom přijdou *farári*, to jsou velitelé, a po nich se dostaví kazatel a právníci a všichni si sednou vpravo i vlevo před zbrojnoše. Tlumočník Dúghá stojí u dveří oděn do nádherných šatů z jemného hedvábí a na hlavě má lemovaný turban, který tito lidé umějí ovinovat s dokonalým uměním. Je opásán mečem, jehož jilec je zlatý, a na nohou má boty s ostruhami; nikdo kromě něho nesmí mít toho dne boty. V rukou drží dva krátké oštěpy, jeden stříbrný a druhý zlatý, ale jejich hroty jsou ze železa.

Důstojníci, guvernéři, cunuši, příslušníci kmene Mas-súfa a jiní sedí vně audienčního sálu, na široké a dlouhé ulici stíněné stromy. U každého velitele jsou shromážděni jeho vojáci s kopími, luky, bubny, rohy ze sloních klů a s hudebními nástroji vyrobenými ze třtiny a dýní, na něž se bije paličkami a které vydávají příjemné tóny. Každému veliteli visí na zádech toulec, v ruce drží luk a přitom sedí na koni; někteří z jeho vojáků jsou pěšáci, jiní jezdci. Kdokoliv chce promluvit se sultánem, musí se nejdříve obrátit na Dúghu a jeho prostřednictvím potom hovoří s panovníkem.

V některé dny zasedá sultán také na nádvoří paláce a pak je tam postaveno pod stromy pódium se třemi schody; nazývají je *benbí*. Je pokryto hedvábím a jsou na něm rozprostřeny podušky; nad jeho hlavou je rozevřen obrovský slunečník, který se podobá hedvábné kupoli, a na jeho vrcholku je zlatý pták asi velikosti sokola. Sultán potom vyjde ze dveří v rohu paláce, v ruce drží luk a na zádech mu visí toulec. Na hlavě má zlatou tiáru, ovázanou zlatým pruhem, jehož konce jsou zúženy do tvaru nožů a měří více než jednu píd. Nejčastěji je oblečen do fialově rudé tuniky

z evropské látky zvané *mutanfa*. Před ním kráčejí jeho hudebníci, kteří nesou zlaté a stříbrné *kanbáry* (dvoustrunné kytary), a za ním potom jde tři sta ozbrojených otroků. Panovník kráčí lehkým krokem a velmi pomalu a čas od času se zastaví. Když dojde k *benbí*, zastaví se a rozhlédne se po shromáždění, potom vystupuje pomalu po schodech nahoru jako kazatel na minbar, a jakmile usedne, zazní bubny, rohy a trubky. A pak se všechno opakuje jako při audienci v sále.

Černoši jsou národ, který ukazuje ze všech národů nejvíce poddanosti svému vládci a také se před ním nejvíce ponížují, ba dokonce i přísahají při jeho jméně říkajíce „Mansá Sulajmán kí“. Když si sultán zavolá do svého audienčního sálu některého svého poddaného, ten si svlékne oděv, obleče si obnošené šaty, sejme turban a nasadí si špinavou kapuci a vejde do sálu s kalhotami a šaty vyhrnutými nad kolena. Pak poníženě a pokorně postupuje kupředu a bije silně lokty do země a nakonec se zastaví, poklekne a se svěšenou hlavou a ohnutými zády poslouchá, co mu sultán říká. Jakmile mu sultán odpoví, odkryje si záda a sype si na hlavu a na záda prach jako někdo, kdo se koupe a sprchuje se. Vždy jsem se divil, že přitom neoslepnou z toho prachu.

Když sultán mluví ve shromáždění, všichni přítomní sejmou a odloží turbany a naslouchají za naprostého mlčení tomu, co říká. Někdy se stane, že se některý z černochoů zvedne, postaví se před sultána a začne připomínat činy, které vykonal v jeho službách, a říká: „Tehdy a tehdy jsem udělal to a to,“ nebo: „Zabil jsem tehdy a tehdy toho a toho.“ A všichni, kdo o tom vědí, potvrzují jeho slova, což činí tímto způsobem: každý z nich napne tětívu svého luku a pak ji pustí, zrovna tak jako lučištník, když chce vystřelit šíp. Jestliže potom sultán tomu člověku řekne: „Mluvil jsi pravdu,“ nebo mu poděkuje, svlékne si dotyčný

šaty a posype se prachem. A toto patří u černochů k dobrému vychování.

Ibn Džuzajj dodává: „Bylo mi řečeno, že když al-Hádždž Músá al-Wandžarátí přišel k našemu pánu Abu'l-Hasanovi jako vyslanec Mansá Sulajmána, jeden z jeho doprovodu nesl plný košík prachu. Kdykoliv naň náš pán promluvil nějaká vlídná slova, vyslanec se okamžitě posypal prachem, jako by byl ve vlastní zemi.“

Účastnil jsem se v Mállí obou svátků, jak Svátku oběti, tak i Svátku ukončení půstu. V tyto dny sultán zasedá na *benbí* hned po skončení odpolední modlitby. Zbrojnoši přinesou nádherné zbraně, zlaté a stříbrné toulce, meče vykládané zlatem a se zlatými jilci, kopí ze stejného kovu a dýky z křišťálu. U sultánovy hlavy stojí čtyři emíři, kteří odhánějí mouchy a v ruce drží stříbrné ozdoby, jež se podobají třmenům u sedla. Velitelé vojsk, soudci a kazatel sedí na svých obvyklých místech. Potom přijde tlumočník Dúghá se svými čtyřmi manželkami a svými otrokyněmi, jichž je asi sto. Všechny jsou oblečeny do krásných rouch a ve vlasech mají zlaté a stříbrné stuhy, na nichž visí zlatá a stříbrná jablka. Pak je pro tlumočníka přineseno křeslo, do něhož se posadí, a začne hrát na nástroj vyrobený z rákosu, na jehož dolním konci jsou upevněny dýně. Přitom zpívá píseň, v níž vychvaluje sultána a připomíná jeho válečné výpravy a slavné činy. Ženy a otrokyně zpívají s ním a hrají na luky. Pak se k nim připojí asi třicet jeho mladých otroků, oblečených do červených vlněných tunik a bílých čapek; každý má na krku zavěšen buben a tluče do něho. Nakonec přijdou chlapci, tlumočnickovi žáci, a hrají a otáčejí ve vzduchu koly, jako to dělají obyvatelé Sindu. Mají přitom velmi elegantní pohyby a velkou zručnost a provádějí rovněž obratnou hru s meči. Potom předvede i Dúghá podivuhodnou hru s meči a v té chvíli sultán nařídí, aby byl Dúghovi přinesen nějaký pěkný dar; obvykle dostává váček

se dvěma sty miskály zlatého prachu a obsah váčku je oznámen veřejně před všemi lidmi. Velitelé vojsk povstanou a napnutím a spuštěním tětiny luku poděkují sultánovi. Příštího dne každý z nich obdaruje Dúghu podle svých možností nějakým darem. Podobná představení opakuje Dúgha každý pátek po odpolední modlitbě.

Ve sváteční dny, když Dúgha skončí své hry, přijdou na řadu básníci; básník se u nich jmenuje *džálí* a množné číslo je *džulá*. Každý z nich je uvnitř jakési figuríny, vyrobené z peří, s dřevěnou hlavou a červeným zobákem, aby vypadal jako špaček. Postaví se v tomto směšném přestrojení do řady před sultánem a začnou přednášet své básně. Bylo mi řečeno, že jejich básně jsou jakási napomenutí a že v nich říkají sultánovi: „Na tomto *benbí*, na němž nyní sedíš ty, sedával ten a ten král, který vykonal takové a takové krásné skutky, a jiný král, který udělal to a ono; proto konej také ty dobré činy, aby byly připomínány i po tobě.“ Potom náčelník básníků vystoupí po schůdkách na *benbí* a položí hlavu do sultánova klína; pak vyleze na samé pódium a položí hlavu nejdříve na sultánovo pravé a potom na levé rameno a po celou tu dobu říká něco v jejich jazyce; nakonec zase sleze dolů. Bylo mi řečeno, že je to u nich velmi starý zvyk, ještě z doby před příchodem islámu, a že si jej stále zachovávají.

Jednoho dne, když jsem byl v audienčním sálu, přišel jeden právník ze vzdálené provincie a postavil se před sultána a něco mu dlouho vykládal. Potom se zvedl kádí a potvrdzoval jeho řeč a nakonec i sultán s nimi souhlasil. V té chvíli oba sňali turbany a začali se posypávat prachem. Vedle mne seděl jeden běloch a zeptal se mne: „Rozuměl jsi tomu, co říkali?“ — „Ne.“ — „Ten právník vyprávěl, že jejich zemi napadly kobylinky a že jeden z tamních zbožných lidí se odebral na to místo a byl poděšen jejich množstvím, takže zvolal: Těch kobylek je nějak mnoho! A tu mu jedna

z kobylek řekla: Alláh nás poslal, abychom zničily satbu země, v níž vládne tyranství. A soudce i sultán potvrdili to, co říkal ten právník.“

Potom sultán prohlásil svým emírům: „Já jsem nevinný jakýmkoli tyranstvím a potrestám každého z vás, kdo se ho dopustil. Kdokoli ví o nějakém utiskovateli, aniž mi to oznámil, bude zodpovědný za zločiny, jichž se tyran dopustil. Alláh se mu za to pomstí a bude na něm žádat účty.“ Když to pronesl, emíři sňali své turbany a prohlásili, že jsou nevinní jakýmkoli tyranstvím.

Během mého pobytu v Mállí se stalo, že se sultán rozlobil na svou hlavní manželku, vlastní sestřenici, kterou nazývají *kásá*, což znamená „královna“. A ona se s ním podílí na vládě a její jméno je pronášeno při kázání společně se jménem sultána. Dal ji uvěznit u jednoho z emírů a ustanovil místo ní královnou jinou manželku, jménem Bandžú, která nebyla z královského rodu. Lidé o této věci mnoho hovořili a neschvalovali sultánovo jednání. Jeho sestřenice přišly k Bandžú, aby jí blahopřály k tomu, že se stala královnou, avšak posypaly si popelem jenom své ruce, nikoli hlavy. Později když vládce propustil *kásá* z vězení, tyto sestřenice šly také k ní, aby jí blahopřály k osvobození, a posypaly si hlavy i těla prachem, jak je to zde zvykem. Bandžú si stěžovala sultánovi na tento nedostatek účty a vládce se na své sestřenice rozhněval; dostaly z něho strach a uchýlily se do hlavní mešity. Nicméně jim potom odpustil a pozval je k sobě; přišly k němu a podle tamního zvyku si svlékly šaty a vstoupily k němu úplně nahé a sultán s tím byl spokojen. Chodily k němu každý den ráno i večer sedm dní, jak musí učinit každá osoba, které sultán odpustil.

Kásá mezitím přijížděla každý den do audienčního sálu v doprovodu svých otrokyň a otroků, a všichni měli hlavy posypány prachem; královna se vždy zastavila před sultánem zakryta závojem, takže nebylo možno vidět její obličej.

z kobylek řekla: Alláh nás poslal, abychom zničily satbu země, v níž vládne tyranství. A soudce i sultán potvrdili to, co říkal ten právník.“

Potom sultán prohlásil svým emírům: „Já jsem nevinný jakýmkoli tyranstvím a potrestám každého z vás, kdo se ho dopustil. Kdokoli ví o nějakém utiskovateli, aniž mi to oznámil, bude zodpovědný za zločiny, jichž se tyran dopustil. Alláh se mu za to pomstí a bude na něm žádat účty.“ Když to pronesl, emíři sňali své turbany a prohlásili, že jsou nevinní jakýmkoli tyranstvím.

Během mého pobytu v Mállí se stalo, že se sultán rozlobil na svou hlavní manželku, vlastní sestřenici, kterou nazývají *kásá*, což znamená „královna“. A ona se s ním podílí na vládě a její jméno je pronášeno při kázání společně se jménem sultána. Dal ji uvěznit u jednoho z emírů a ustanovil místo ní královnou jinou manželku, jménem Bandžú, která nebyla z královského rodu. Lidé o této věci mnoho hovořili a neschvalovali sultánovo jednání. Jeho sestřenice přišly k Bandžú, aby jí blahopřály k tomu, že se stala královnou, avšak posypaly si popelem jenom své ruce, nikoli hlavy. Později když vládce propustil *kásá* z vězení, tyto sestřenice šly také k ní, aby jí blahopřály k osvobození, a posypaly si hlavy i těla prachem, jak je to zde zvykem. Bandžú si stěžovala sultánovi na tento nedostatek úcty a vládce se na své sestřenice rozhněval; dostaly z něho strach a uchýlily se do hlavní mešity. Nicméně jim potom odpustil a pozval je k sobě; přišly k němu a podle tamního zvyku si svlékly šaty a vstoupily k němu úplně nahé a sultán s tím byl spokojen. Chodily k němu každý den ráno i večer sedm dní, jak musí učinit každá osoba, které sultán odpustil.

Kásá mezitím přijížděla každý den do audienčního sálu v doprovodu svých otrokyň a otroků, a všichni měli hlavy posypány prachem; královna se vždy zastavila před sultánem zakryta závojem, takže nebylo možno vidět její obličej.

Emírové hovořili stále více o jejím případě, až je nakonec sultán všechny shromáždil a Dúghájim jeho jménem pravil: „Vy mnoho mluvíte o věci královny a zatím ona se dopustila těžkého zločinu.“ Potom byla přivedena jedna její otrokyně s okovy na nohou a s rukama přivázanýma ke krku a bylo jí řečeno, aby řekla vše, co ví. Vyprávěla, že *kásá* poslala k Džátalovi, bratranci sultána, který před ním uprchl do Kanburní, a vyzvala jej, aby zbavil sultána vlády, a vzkázala mu: „Já a všechno vojsko stojí za tebou.“ Když to emíři uslyšeli, zvolali: „To je hrozný zločin a *kásá* zasluhuje smrt.“ *Kásá* z té věci dostala strach a uchýlila se do domu kazatele, neboť je tu zvykem, že lidé hledají útočiště v mešitě, a jestliže zde není, v domě kazatele.

Černoši nemají rádi Mansá Sulajmána pro jeho lakotu. Před ním vládl Mansá Maghá a před tímto Mansá Músá; to byl vládce správný a štědrý, měl rád bělochy a dával jim hojné dary. A byl to on, který dal Abú Ishákovi as-Sáhilímu čtyři tisíce miskálů během jediného dne. Slyšel jsem od důvěryhodné osoby, že dal tři tisíce miskálů Mudrikovi ibn Fakkúsovi, vlivem jehož dědečka přijal jeho děd Sárak Džáta islám.

Tito černoši mají několik chvályhodných vlastností, jako například: jsou málokdy nespravedliví a mají větší odpor vůči tyranství než jiné národy. Jejich sultán neodpustí nikomu, kdo se provinil nespravedlností nebo tyranstvím. V jejich zemi vládne naprostá bezpečnost a žádný cestující ani místní člověk se nemusí obávat lupičů nebo násilníků. Černoši rovněž nezapavují majetek bělochů, kteří zemřou v jejich zemi, i kdyby to bylo sebevětší jmění. Ba naopak, ponechají ten majetek v opatrování některého spolehlivého muže z bělochů, dokud se nepřihlásí ti, kdo mají na něj dědický nárok, a neodvezou si jej. Jsou také velmi pečliví v konání modliteb a pravidelně se zúčastňují společných pátečních bohoslužeb. Své děti, které neprijdou na modlit-

bu, bijí. Když se někdo v pátek nedostaví včas do mešity, nenalezne tam ani místečka, kde by se pomodlil, takový je zde nával. Mají proto ve zvyku posílat do mešity své otroky, aby tam rozprostřeli jejich koberečky, a otroci na nich zůstanou sedět, dokud nepřijdou jejich páni. Modlicí koberečky jsou zde vyráběny z listů stromu, který se podobá datlové palmě, avšak nenese žádné plody.

Jinou jejich dobrou vlastností je, že se každý pátek odívají do čistých bílých šatů; i když nějaký člověk nemá nic jiného než starou obnošenou košili, vypere ji a vyčistí a má ji na sobě při páteční modlitbě. Dále se velmi horlivě učí nazpaměť koránu. Jestliže nějaké dítě projeví při učení nedbalost, dají mu na nohy řetězy a sejmu je teprve tehdy, až umí celý korán nazpaměť. Jednou ve svátek jsem navštívil kádiho v jeho domě a spatřil jsem, že jeho děti jsou v řetězech. Zeptal jsem se: „Pročpak je nepustíš na svobodu?“ — „Neudělám to, dokud nebudou umět celý korán.“ Jindy jsem šel okolo černošského hocha krásného obličeje a v nádherných šatech, avšak s těžkými řetězy na nohou. Zeptal jsem se muže, který šel se mnou: „Co udělal ten chlapec, snad někoho nezabil?“ Mladý černocho mne zaslechl a dal se do smíchu; bylo mi potom řečeno, že je v řetězech jedině proto, aby byl donucen naučit se korán.

K jejich zavrženíhodným zvykům náleží tyto: služebné, otrokyně a mladé dívky chodí na veřejnosti úplně nahé a nemají kolem pasu ani kousek oděvu. Ženy přicházejí k sultánovi zcela nahé a nemají ani závoj přes obličej, a tak chodí dokonce i sultánovy dcery. Na konci ramadánu jsem spatřil asi sto otrokyň, které přinášely jídlo ze sultánského paláce, a všechny byly nahé; s nimi šly dvě sultánovy dcery s mohutnými ňadry a nebyly vůbec zakryty.

Dále mají ve zvyku sypat si prach a popel na znamení dobrého vychování a úcty. Směšné jsou též obřady básníků,

když přednášejí své básně sultánovi. A nakonec to, že většina jich pojídá pošlá zvířata, psy a osly.

Do Mállí jsem přijel dne 14. džumáda'l-úlá roku 753 (28. června 1352) a opustil jsem toto město 22. muharramu roku 754 (27. února 1353) v doprovodu obchodníka jménem Abú Bekr. Vydali jsme se po cestě do Mímy. Jel jsem na velbloudu, neboť koně jsou zde velmi nákladní a jeden stojí až sto miskálů. Potom jsme přijeli k velkému rameni, které vytéká z Nilu a přes něj je možno se dostat jen v člunech. V těchto končinách je velké množství moskytů a nikdo tudy neprojíždí, leda v noci. Ke kanálu jsme přišli asi tři nebo čtyři hodiny po západu slunce; byla tehdy měsíčná noc. Když jsme dorazili, zpozoroval jsem u řeky asi šestnáct zvířat mohutných těl a byl jsem tím udiven; zpočátku jsem myslel, že jsou to sloni, kteří se hojně vyskytují v této zemi. Později jsem viděl, že vstupují do řeky, a zeptal jsem se proto svého společníka: „Co je to za zvířata?“ — „To jsou hroši, kteří vylezli na břeh, aby se tu napásli.“ Tato zvířata jsou mohutnější než koně, mají hřívy a ocasy a jejich hlavy jsou jako koňské, avšak nohy mají jako sloni. Viděl jsem hrochy ještě jednou, když jsme pluli po Nilu z Tunbuktú do Kaukau; plavali v řece, vystrkovali nad hladinu hlavy a odfrkovali. Lidé ve člunu z nich měli strach a drželi se blízko břehu pro případ, že by nás hroši napadli.

Domorodci používají k lovu na ně oštěpů, v nichž je vyvrtán otvor, k němuž je přivázán silný provaz. Oštěp je hozen po zvířeti, a zasáhne-li nohu nebo krk, pronikne hluboko do masa. Lidé pak táhnou za provaz, až se hroch octne na břehu, kde jej zabijí a jedí jeho maso. Po celém břehu té řeky je vidět množství jejich kostí.

Zastavili jsme se poblíže tohoto kanálu ve velké vesnici, kde byl guvernérem černocho, poutník a výtečný muž jménem Farbá Maghá; byl jedním z těch, kteří podnikli pouť do Mekky se sultánem Mansá Músou. Vyprávěl mi, že když

tento vládce dorazil k tomu kanálu, byl s ním též soudce, běloch jménem Abu'l-Abbás. Sultán jej obdaroval čtyřmi tisíci miskály, a když přišli do Mímy, soudce si stěžoval vládci, že mu byly ty peníze v jeho domě ukradeny. Sultán zavolal velitele Mímy a pohrozil mu smrtí, nepřivede-li zloděje. Emír začal pátrat, avšak nic nenalezl, protože v celé provincii nebyl ani jeden zloděj. Potom vešel do soudcova domu, vyslyšel ostře služebníky a nahnal jim strach, takže nakonec přiznali, že jejich pán nic nepohřešuje, nýbrž že ty peníze ukryl; ukázali mu to místo, emír vzal peníze a sdělil vše sultánovi. Ten se rozhněval na kádího a poslal jej do vyhnanství do země černochů, kteří jsou lidojedy. Kádí žil mezi nimi čtyři roky a potom jej sultán poslal do jeho vlasti. Lidojedi ho nesnědli proto, že byl bílý, neboť oni tvrdí, že maso bělochů je nestravitelné, protože není „zralé“, kdežto maso černochů je již zralé — podle jejich názoru.

Sultána Mansu Sulajmána jednou navštívila skupina těchto černých lidojedů s jedním z jejich náčelníků. Tito černoši mají ve zvyku nosit v uších velké kruhy, jejichž průměr činí až půl píde. Zahalují se do hedvábných plášťů a v jejich zemi je zlatý důl. Sultán je přijal se všemi poctami a věnoval jim jako dar na uvítanou služebnou; ti černoši ji zabili a snědli a natřeli si tváře a ruce její krví a tak se potom objevili před sultánem, aby mu poděkovali. Dozvěděl jsem se, že je to jejich běžný obyčej, když navštíví sultánův dvůr. Kdosi mi také vyprávěl, že za nejlepší kusy ženského masa považují dlaně a nadra.

Pokračovali jsme potom v cestě a dojeli jsme do města Kúrí Mansá. Zde posel můj velbloud a hlídač mne zpravil o jeho skonu, avšak když jsem vyšel ven, abych se sám přesvědčil, zjistil jsem, že černoši již zvíře snědli podle svého zvyku pojídat zdechlá zvířata. Potom jsem poslal dva chlapce, které jsem si najal jako sluhy, aby mi koupili

velbloudy v Zágharí, dva dny odtud vzdáleném, a čekal jsem na ně šest dní, požívaje pohostinství více mužů, z nichž mnozí vykonali pouť do Mekky.

Dále jsme se vydali do města Mímá a utábořili jsme se před ním u studní. Další naší zastávkou bylo Tunbuktú, které leží asi čtyři míle od Nilu a je obýváno většinou příslušníky kmene Massúfa, kteří si zahalují obličej závojem. Guvernérem zde byl Farbá Músá a byl jsem u něho jednoho dne, když právě jmenoval jednoho Massúfovce velitelem vojenského oddílu. Oděl jej do čestného roucha, turbanu a kalhot, vše z barevné látky, a potom jej posadil na velký štít, který předáci kmene zvedli nad své hlavy. V Tunbuktú je hrob významného básníka Abú Isháka as-Sáhiliho z Gharnáty, který je ve své vlasti znám jako „at-Tuwaj-džin“ (Pánvička).

V Tunbuktú jsem vsedl na malou loď, vydlabanou z jednoho kusu dřeva. Každý večer jsme vystupovali na břeh ve vesnicích a kupovali jsme všechno potřebné, jako maso a máslo, výměnou za sůl, koření a skleněné ozdoby. Potom jsme připluli k jednomu místu, jehož jméno jsem zapomněl a kde byl guvernérem výtečný muž a poutník Farbá Sulajmán. Je to člověk proslulý svou udatností a silou a nikdo není schopen napnout jeho luk; neviděl jsem mezi černochoy nikoho, kdo by byl vyšší a silnější než on. V tomto městě jsem potřeboval něco prosa, a tak jsem navštívil guvernéra a pozdravil jej; bylo to zrovna v den Prorokových narozenin. S guvernérem, který se mne vyptával na důvod mého příchodu, byl i jakýsi právník, který byl jeho sekretářem. Vzal jsem tabulku, která byla před ním, a napsal jsem na ni: „Právníku, řekni tomu veliteli, že potřebuji trochu prosa na doplnění našich zásob. Pozdrav.“ Pak jsem ji podal sekretáři, aby si ji přečetl sám pro sebe a promluvil o tom s guvernérem v jejich jazyce, avšak sekretář to přečetl nahlas a emír porozuměl. Vzal mne za ruku a zavedl mne

do svého audienčního sálu, kde jsem viděl spoustu zbraní, jako luků, kopí a štítů. Nalezl jsem zde také knihu od Ibn al-Džauzího, která se jmenovala „Kitáb al-mudhiš“ (Kniha udivující), a začal jsem si ji číst. Potom byl přinesen nápoj v této zemi obvyklý, zvaný *daknú*, což je voda smíchaná s umletým prosem a trochou mléka nebo medu. Domorodci ji pijí místo vody, neboť pití čisté vody jim nedělá dobře. Nemají-li proso, míchají vodu s mlékem nebo s medem. Nakonec nám guvernér nabídl meloun a snědli jsme jej.

Potom vešel mladý hoch a Farbá Sulajmán jej zavolal, řka ke mně: „Toto je dar tobě na uvítanou, dej na něj pozor, aby ti neuprchl.“ Vzal jsem hocha a chtěl jsem se vzdálit, avšak guvernér mě zadržel a pozval mě k jídlu. Později se k nám připojila ještě jeho otrokyně, mladá Arabka z Damašku, a mluvil jsem s ní arabsky. Mezitím se z emírova domu ozvaly nějaké výkřiky; poslali jsme otrokyni, aby zjistila, co se děje. Vrátila se a oznámila, že jedna z emírových dcer právě zemřela, načež tento řekl: „Nemám rád náрек, pojď, půjdeme se projít k moři,“ — a tím mínil Nil, na jehož břehu měl několik domů. Přivedli jednoho koně a emír mne vybídl, abych nasedl, avšak řekl jsem: „Nepojedu přece na koni, když ty jdeš pěšky.“ A tak jsme šli oba pěšky a přišli jsme k jeho domům na březích Nilu. Tam jsme něco pojedli, rozloučil jsem se se svým hostitelem a vzdálil jsem se. Nikdy jsem nepoznal člověka štedřejšího a lepšího; mladý otrok, kterého mi daroval, je stále ještě se mnou.

Odtud jsem odjel do Kaukau, což je velké město na březích Nilu a jedno z nejhezčích v celém Súdánu. Je tam hojnost rýže, mléka, kuřat a ryb a pěstují tam také jistý druh okurek, zvaný *inání*, jemuž se nic nevyrovná. Obchod se tu provádí prostřednictvím mušlí kauri, a podobně je tomu i v Mállí. Zůstal jsem zde celý měsíc a potom jsem

se vydal do Tagaddá s velkou karavanou obchodníků z Ghadamésu. Jejím vůdcem a náčelníkem byl poutník Wudžďdžín, což znamená v jazyce černochů „vlk“. Měl jsem jednoho jízdního velblouda a jednu nákladní velbloudici, avšak když jsme ujeli jeden den cesty, velbloudice již nemohla dál. Vůdce karavany vzal tedy celý její náklad a rozdělil jej mezi ostatní příslušníky karavany a každý z nich se uvolil nést část. Byl s námi také jakýsi člověk z Maghribu, původem z Tádalá, který odmítl vzít i sebe-menší část nákladu, tak jak to učinili druzí. Jednoho dne měl můj mladý otrok žízeň a požádal jsem toho člověka, aby mu dal napít, avšak nechtěl mu vodu dát.

Potom jsme dospěli do země Bardáma, což je berberský kmen. Žádná karavana tudy nemůže bezpečně projíždět bez jejich ochrany, a pro tento účel je záruka jejich žen platnější než záruka mužů. Bardáma jsou kočovníci, kteří se na žádném místě dlouho nezdržují; jejich stany mají podivný tvar, jsou stavěny z dřevěných tyčí, přes něž se natáhnou rohože a na ně se opět dají spletená dřeva, pokrytá kožemi nebo bavlněnou látkou. Jejich ženy jsou nejkrásnější na světě a mají dokonalé obličej, jsou čistě bílé pleti a plných postav — nikde na světě jsem neviděl ženy, které by se jim jenom blížily v tloušťce. Jejich strava se skládá z čerstvého kravského mléka a drceného prosa, které pijí ráno i večer s vodou, aniž to bylo uvařeno. Jestliže se chce někdo oženit s ženou z tohoto kmene, musí s ní bydlet na místě, které je velmi blízko jejich území, a ženy nesmějí nikdy jít dále než do Íwálátanu nebo do Kaukau.

V této zemi jsem onemocněl následkem velkého vedra a nadbytkem žluči. Potom jsme zrychlili pochod, až jsme dospěli do Tagaddá. Zdejší domy jsou vystavěny z červených kamenů; voda protéká skrze ložiska mědi, čímž se mění jak její chuť, tak i barva. Neroste zde žádné obilí kromě trochu pšenice, kterou spotřebují obchodníci a ci-

zinci. Zato zde žije množství štírů, kteří jsou schopni usmrtit nedospělé děti, avšak jen zřídka kdy jejich uštknutí zabije i dospělého muže. Když jsem byl v tomto městě, štír uštkl syna jednoho zdejšího šejcha a dítě během hodiny zemřelo; zúčastnil jsem se jeho pohřbu. Obyvatelé Tagaddá nemají jiné zaměstnání než obchodování a každý rok podnikají cestu do Egypta, odkud přivázejí mnoho krásných látek a jiného zboží. Žijí v pohodlí a přepychu a soupeří mezi sebou v počtu otroků a otrokyní; podobně je tomu i u obyvatel Mállí a Íwátalanu. Zdejší lidé jen málokdy prodávají své vzdělané otrokyně a vždy jen za nesmírně vysoké ceny.

Když jsme sem přijeli, zatoužil jsem koupit si zde vzdělanou otrokyni, avšak nemohl jsem žádnou najít. Později mi kádí Abú Ibráhím poslal jednu, která patřila jeho příteli; koupil jsem ji za dvacet pět miskálů. Avšak její majitel vzápětí litoval toho, že ji prodal, a přál si, aby obchod byl zrušen; byl jsem k tomu ochoten, zaopatří-li mi jinou podobnou otrokyni. Doporučil mi otrokyni, která patřila Alímu Aghijúlovi, a to byl ten člověk z Tádálá, který odmítl převzít část mého nákladu, když velbloudice padala, a nedal mému otroku napít, když měl žízeň. Koupil jsem tuto otrokyni a byla lepší než ta první a zrušil jsem kupní smlouvu s tím prvním člověkem. Později Alí Aghijúl toho obchodu litoval, žádal na mne zrušení obchodu a velmi na mne naléhal. Odmítl jsem to, abych jej potrestal za jeho špatné chování vůči mně, a zdálo se, že se z toho zblázní nebo že lítostí zemře. Nakonec jsem se však rozhodl zrušit obchod a vrátit mu jeho otrokyni.

Měděný důl leží mimo vlastní město; lidé vykopávají rudu ze země a přivázejí ji do města, aby ji ve svých domech roztavili. Tuto práci vykonávají jejich otroci a otrokyně. Když se z rudy vytaví červená měď, odlévají ji do tyčí o délce půl druhé pídě; některé pruty jsou tenčí, jiné sil-

nější. Silné tyče se prodávají v poměru čtyř set za jeden miskál zlata, zatímco tenkých se dostane za stejnou cenu až sedm set kusů. Těch tyčí se používá též jako platidla, za tenké se kupuje maso a palivové dříví, za silné se kupují otroci, otrokyně, proso, máslo a pšenice.

Měď je vyvážena do města Kúbaru, které leží na území pohanů, do Zagháje a do země Bornu, která je odtud vzdálena čtyřicet dní cesty. Tamní obyvatelé jsou muslimové a mají krále jménem Idrís, který se lidem nikdy neukazuje a mluví s nimi jenom za záclonou. Z této země se dovážejí do různých krajín krásné otrokyně, eunuši a látky barvené šafránem. Měď z Tagaddá se exportuje i do Džaudžau, do země Muwartabů a jinam.

V době svého pobytu jsem si přál setkat se se sultánem, který je Berber a jmenuje se Izár, avšak byl tehdy vzdálen asi den cesty odtud. Moji zdejší přátelé však mi zařídili návštěvu, najal jsem si tedy průvodce a vydal se za ním. Vyšel mi vstříc, jedal podle zdejšího zvyku na neosedlaném koni; místo sedla byl kůň pokryt nádherným kobercem. Sultán byl oděn do pláště, kalhot a na hlavě měl turban, vše modré barvy. Doprovázeli jej synové jeho sestry, kteří po něm jednou zdědí vládu. Při jeho příchodu jsem povstal a podal jsem mu ruku; poptal se po mém zdraví a stavu a já jsem mu na vše odpověděl.

Sultán mě ubytoval v jednom ze stanů Janátibů, což jsou jako gardy v naší vlasti. Potom mi poslal celého skopce upečeného na rožni a pohár kravského mléka. V našem sousedství stály stany jeho matky a sestry a obě tyto ženy za námi přišly, aby nás navštívily a pozdravily. Jeho matka nám pak vždy po večerní modlitbě posílala čerstvé mléko, neboť v tuto dobu obvykle dojí. Zdejší lidé pijí mléko jak v tuto hodinu, tak i časně ráno, avšak neznají a nejedí mouku a chleba. Zůstal jsem zde šest dní a každý den jsem dostával od sultána dva pečené skopce, jednoho ráno

a druhého navečer. Věnoval mi také velbloudici a deset miskálů zlata. Rozloučil jsem se s ním a vrátil jsem se do Tagaddá.

Když jsem se navrátil do tohoto města, přijel tam posel s rozkazem našeho pána, abych se neprodleně vydal do jeho vznešeného sídla. Políbil jsem dopis a ihned jsem se zařídil podle jeho rozkazu. Koupil jsem si dva jízdní velbloudy za třicet sedm a jednu třetinu miskálu a chystal jsem se k odjezdu do Tawátu (Touat). Vzal jsem s sebou zásoby na sedmdesát dní, neboť mezi Tagaddá a Tawátem není vůbec obilí; jedině, co je možno si zde opatřit, je maso, mléko a máslo; všechno se kupuje za kusy látky.

Tagaddá jsem opustil ve čtvrtek 11. ša'bánů roku 754 (11. září 1353) s velkou karavanou, se kterou šlo také šest set otrokyň. Prvním místem, kam jsme dorazili, byl Káhir, který patří k území sultána Karkarí; je to místo, které oplývá pastvinami; obchodníci zde kupují ovce, jejichž maso nakrájejí na pruhy, jež potom usuší, a lidé z Tawátu dovážejí toto sušené maso do své země. Potom jsme přišli do neobydlené a bezvodé pouště, jež se táhne plné tři dny cesty. Dalších patnáct dní jsme procházeli neobydlenou pouští, v níž je však voda, a dosáhli jsme místa, kde se dělí cesty do Tawátu a do Egypta. Zde jsou podzemní vody, které protékají železitou půdou, takže když se v nich vypere bílý oděv, ihned zčerná. Za dalších deset dní jsme dorazili do země Haggárů; je to jeden z berberských kmenů a jeho příslušníci nosí přes obličej závoj a jsou to špatní lidé. Jeden z jejich náčelníků nám vyjel naproti a zadržel celou karavanu, dokud mu nezaplatila výkupné v podobě látek a jiného zboží. Přijeli jsme sem v měsíci ramadánu, kdy tito Berbeři nepodnikají nájezdy a nepřepadávají karavany. Dokonce i jejich zloději, naleznou-li během tohoto měsíce na cestě nějakou věc, nedotknou se jí. A to je obyčejem všech berberských kmenů, které sídlí při této cestě.

Jeli jsme jejich územím ještě jeden měsíc; vyskytuje se zde málo rostlinstva, hodně kamení a celá cesta je velmi obtížná. V den Svátku ukončení půstu jsme dojeli na území jiného berberského kmene, jehož příslušníci nosí rovněž závoje na způsob těch, které jsme právě opustili. Podali nám zprávy o naší vlasti a sdělili nám, že kmeny Charádž a Bánú Jagmúr se vzbouřily a že nyní sídlí v Tasábitu na území Tawátu. Když jsme se to doslechli, měli jsme z toho všichni strach. Potom jsme dojeli do Búdá, jedné z největších vesnic v Tawátu; půda je zde samý písek a slatiny a roste tu hojně datlí, které však nejsou vůbec dobré, ačkoliv místní lidé jim dávají přednost před datlemi ze Sidžilmáasy. Není zde ani obilí, ani máslo, ani olej a všechno to se sem musí dovážet z Maghribu. Strava obyvatel se skládá z datlí a kobylek, neboť ty se tu vyskytují v nesmírném množství a lidé je uskladňují zrovna tak jako datle a pak jich užívají jako potravy. Kobylky chytají vždy před východem slunce, neboť v tu dobu nemohou pro chlad lézat.

Zůstali jsme v Búdá několik dní a pak jsme se přidali k jedné karavaně, která mířila do Sidžilmáasy; tam jsme dorazili uprostřed měsíce dzu'l-ka'da. Nezdržel jsem se zde dlouho a hned na počátku příštího měsíce, v době silných mrazů, jsem se vydal dále. Po celou cestu padal hustě sníh; viděl jsem ve svém životě mnoho obtížných cest i spousty sněhu, v Bucháře, v Samarkandu, v Churásánu i v zemi Turků, avšak nikdy jsem nezažil nic horšího než tuto cestu ze Sidžilmáasy do Umm Džunajby. V předvečer Svátku oběti jsme dorazili do Dár at-Tama, kde jsem strávil svátky, a pak jsem se vydal dále.

A tak jsem konečně přijel do královského města Fásu (Fez), sídla našeho pána, knížete věřících, nechť Alláh jej posílí! Zde jsem políbil jeho štědrou ruku a pohleděl do jeho požehnané tváře a zůstal jsem po dlouhém cestování

pod jeho blahovolnou ochranou. Nechť Alláh jej odmění za jeho nesčetná dobrodiní, která mi uštědřil, nechť prodlouží jeho dny a dá se zaradovat muslimům z jeho dlouhého věku!

Zde končí cestopis, který nese název „Dar pozorovatelům zvláštností zemí a podivuhodností cest“. Jeho diktát byl ukončen dne 3. dzu'l-hidždža roku 756 (13. prosince 1355). Sláva Alláhovi a mír všem jeho služebníkům, které si vyvolil!

Ibn Džuzajj dodává: „Zde končí vyprávění, které jsem zkrátil podle diktátu šejcha Abú Abdalláha Muhammada ibn Battúty, nechť jej Alláh poctí! A je zřejmé každému inteligentnímu člověku, že tento šejch jest skutečně cestovatelem našeho století; a kdyby někdo řekl: Toto je cestovatel naší islámské obce — jistě by nepřeháněl.“

POZNÁMKY

Úvod Ibn Džuzajjův

71 *hosta Božího* — tím naznačeno, že Ibn Battúta dlel delší dobu v Mekce, v místě zasvěceném Alláhovi.

Abú Inán Fáris — vládl 1348–1358, sultán dynastie Marínovců v Maroku, první ze západních vládců si přisvojil chalífský titul „kníže věřících“ (*amír al-mu'minín*).

I. kapitola

73 *radžab* — měsíce muslimského kalendáře jsou tyto: *muḥarram*, *safar*, *rabī'u'l-awwal*, *rabī'u's-sání*, *džumáda'l-úla*, *džumáda'l-áchira*, *radžab*, *ša'bán*, *ramadán* (postní měsíc), *šawwál*, *džu'l-ka'da*, *džu'l-hidždža* (poutní měsíc). Protože muslimský rok čítá pouze 354 dní, nesusouhlasí tyto měsíce s našimi. Východiskem muslimské éry je rok 622 n. l., tzv. *hidžra* (odchod proroka Muhammada z Mekky do Medíny). Ve 14. stol. n. l. shodují se náhodou desítky a jednotky letopočtů, takže rok 701 hidžry se přibližně rovná roku 1301 n. l. *pouť do Mekky* — náleží k pěti hlavním povinnostem každého muslima, je-li zdrav a má-li k tomu dostatečné prostředky. Kdo tuto pouť vykoná, smí užívat čestného titulu *al-hádždž* (turecko-persky *hádží* — poutník). Po skončení obřadů je zvykem navštívit také Prorokův hrob v Medíně, avšak povinností to není.

Abú Tášfín (1318–1348) — z dynastie Zajjánovců v Tlemcenu; jeho území sahalo až k městu Alžíru, avšak později se tohoto panství zmocnili maroťtí Marínovci.

jsem se... radil s vůlí Alláhovou — bylo několik způsobů; Ibn Battúta nejčastěji otevíral namátkou korán a z prvních slov, na něž mu padl zrak, usuzoval na dobré nebo špatné znamení nebo na to, jak se má v daném případě zachovat.

- 74 *dynastie Almohádů (al-Muwahhidún)* — berberská dynastie, která ve 12. a 13. století ovládla celou severní Afriku a Španělsko. Jednou z odnoží této dynastie byli Hafsovcí, kteří vládli v Túnisu, proto je I. B. nazývá Almohády.

Hidžáz — hornatý pruh země v západní Arábii, v němž leží Mekka a Medína, posvátná místa islámu.

- 75 *Abú Jahjá (1318–1346)* — z dynastie Hafsovců, která vládla v Túnisu od 1228 až do 16. století. Túnis byl v oné době jedním z hlavních středisek vzdělanosti v severní Africe a usadilo se zde mnoho arabských rodin, vyhnaných ze Španělska křesťany.

íd ul-fitr — islám zná dva hlavní svátky: 1. ukončení půstu (*íd ul-fitr*) po postním měsíci ramadánu, v prvních třech dnech měsíce šawwálu, 2. svátek oběti (*íd ul-adhá*), 10. dne dzu'l-hidždža, kdy se v Mekce koná po skončení pouti (viz pozn. ke str. 73) obětování zvířat (velbloudů nebo ovcí), jež jsou potom rozdána chudým. Ten den se konají oběti po celém islámském světě a je zvykem, že si v tu dobu muslimové oblékají nové šaty.

- 76 *Masmúda* — jeden z největších a nejmocnějších berberských kmenů, sídlící v oné době v Maroku.

Abu'l-Hasan al-Lachmí — významný právník, zemřel r. 1085. Ibn Battúta při svých cestách dbal zvláště na to, aby navštívil co nejvíce hrobů slavných mužů a aby se setkal s významnými učiteli nebo mystiky své doby. Popis většiny těchto návštěv jsem v tomto překladu vypustil, pokud ovšem neposkytují nějakou zajímavou příhodu.

Kubbat Sallám a Kasr az-Ža'áfíja — nepodařilo se mi identifikovat, jsou to zřejmě nějaká místa v Kyrenaice.

- 77 *maják* — Alexandrijský maják je popisován ve všech arabských zeměpisných dílech jako jeden z hlavních divů světa; v byzantské době prý bylo na jeho vrcholu umístěno zázračné zrcadlo, pomocí něhož bylo možno spatřit i vzdálené nepřátelské loďstvo. Toto zrcadlo bylo však zničeno v 8. století jakousi byzantskou lstí, aby nemohlo sloužit Arabům.

al-Malik an-Násir — mamlúcký sultán Egypta a Sýrie, vládl s dvěma krátkými přestávkami od 1293 do 1341. Mamlúci (doslova „otroci“) byli turečtí, čerkeští a jiní bílí otroci, kupovaní muslimskými vládci pro vojenskou službu; sami se však často zmocnili vlády. V Egyptě vládli jako suverénní sultáni od r. 1260 do 1517; po sultánovi se stával obvykle jeho nástupcem některý z emírů — generálů, mnozí však založili i krátkodobé dynastie.

- 78 *mramorový sloup* — tzv. Pompejův sloup z červené žuly z Aswánu,

byl vztyčen v Alexandrii v pozdní římské době na místě starého chrámu v Serapionu.

80 *džubba* — svrchní plášť jednoduchého střihu s rukávy sahajícími přes prsty a dole rozšířenými.

82 *búrí* — druh ryb, z nichž se získává italský kaviár (*bottargo*).

bylo zničeno Franky — zde se Ibn Battúta mylí: město Dimjât nebylo zničeno Franky, nýbrž rozbořeno egyptskou vládou po křížové výpravě Ludvíka Svatého (1249–1250), aby bylo zabráněno jeho znovudobytí a vybudování jako křižácké základny proti Egyptu. *Džamálu'd-dín as-Sáwí* (= z města Sáwa ve střední Persii) — známý islámský mystik, studoval v Damašku a pak přesídlil do Dimjátu, kde také zemřel v pol. 13. stol. Kalandarija jsou toulaví dervíši, kteří se neřídí žádnými řádovými předpisy.

84 *Mešita Amra ibn al-Áse* — Amr ibn al-Ás dobyl Egypt a mešitu postavil v r. 641, avšak od té doby byla mnohokrát rozšiřována a renovována, takže z původní stavby již mnoho ani v Ibn Battútově době nezbývalo, přesto se však těší stále velké úctě jako stavba založená jedním z Prorokových druhů.

aš-Šáfi'í (zemř. 820) — slavný právník, zakladatel jedné ze čtyř ortodoxních islámských právních škol, tzv. šáfi'ovců, kteří jsou rozšířeni hlavně v Horním Egyptě a potom po celém pobřeží Indického oceánu od jižní Arábie až do Indonésie.

sultán al-Mansúr Kalá'ún — otec al-Malika an-Násira, vládl 1279 až 1290, zakladatel mnoha významných staveb v Káhiře.

85 *Husajn* — syn Alího a Muhammadovy dcery Fátimy, byl zabit r. 681 u Kerbelá v Iráku, když se pokusil zmocnit se vlády nad arabskou říší, kterou tehdy ovládali Umajjovci. Tragická smrt Prorokova vnuka, miláčka šíitů, je dodnes připomínána u šíitů pašijovými hrami a u sunnitů modlitbami ve výroční den, 10. muhar-ramu. Jeho hlava byla až do r. 1153 uložena v Askalánu v Palestině, a potom převezena do Káhiry, kde byla pro ni vystavěna nádherná hrobka, která dodnes patří k nejuctívanějším muslimským svatyním v Káhiře.

87 *Hermes* — Hermes Trismegistos je vlastně egyptský bůh Thoth, který je v islámské tradici ztotožňován s prorokem Henochem nebo Idrísem, o němž je zmínka v koránu. Je považován za vynálezce různých umění, věd a písma.

berbá (z koptského *perpé*) — chrám, arabský název všech starých, hlavně egyptských památek a chrámů.

88 *chalífa al-Ma'mún* (813–833) — Abbásovec, podporovatel exaktních věd, dával překládat spisy řeckých autorů do arabštiny.

- 89 *Alí ibn Abí Tálíb* — bratranec Muhammadův a manžel jeho dcery Fátimy, jeden z prvních, kdož uvěřili v Prorokovo poslání. V prvních letech po smrti Muhammada se stranil politické činnosti, avšak roku 656 se stal chalífou. Byl zavražděn r. 661 a po jeho smrti přišla k moci dynastie Umajjovců (661–750). Alí je vlastně zakladatelem šíi, avšak i sunnité mu prokazují úctu, nikoliv však větší než jeho třem předchůdcům v chalífátu, Abú Bakrovi, Omarovi a Osmánovi.
- 90 *aš-Šádzilí* (zemř. 1258) — slavný mystik, původem z Maroka, zakladatel jednoho z největších mystických řádů, aš-Šádzilije. Zemřel na cestě do Mekky v Humajsirá blízko Rudého moře a zde je i pochován.
- Ajdžáb* — mezi 11. a 14. stol. bylo město jedním z nejdůležitějších přístavů Egypta na Rudém moři, kam přicházelo zboží z Indie a Jemenu. V době křížových válek, kdy křesťané měli obsazenu i jižní Palestinu a přerušili tak cestu do Hidžazu, ubírali se přes Ajdžáb všichni poutníci z Egypta a ze severní Afriky. Byl zničen roku 1426 a jeho rozvaliny jsou ještě dnes patrné severně od mysu Halajb.
- Bédžové* — název pro skupinu kočovných kmenů hovořících hamitským jazykem, sídlících mezi Nilem a Rudým mořem jak v již. Egyptě, tak i v sev. Súdánu.
- mehárští velbloudi* — z území Mahra v jižní Arábii, dodnes považovaní za nejlepší a nejrychlejší jízdní velbloudy.
- al-Hadrabí* — odvozeno od jednoho kmene z čeledi Bédžů, který se doposud nazývá Hadáriba.

II. kapitola

- 93 *přítel Alláhův* (arab. *Chalíl Alláh*) — v islámské tradici neměnný přídomek Abrahámův. Odtud název Hebronu, kde je prý pohřben.
- 94 *Prorokova cesta do nebe* — známá islámská legenda o Muhammadově noční cestě z Mekky do Jeruzaléma, odkud vystoupil na oři Buráku do nebe, které potom prošel. Tato legenda byla rozšířena po celém islámském světě i ve středověké Evropě a je domněnka, že jí byl inspirován Dante v Božské komedii.
- sultán Saláhu'd-dín* — Saladin v evropských pramenech, vládce z kurdského rodu Ajjúbovců, způsobil vážné ztráty křižáckým státům v Palestině a r. 1187 dobyl zpět Jeruzalém. Hradby však nepobořil on, nýbrž až jeho synovec Ísá v r. 1219.
- Bajbars* (1260–1277) — první z mamlúckých sultánů Egypta,

proslul hlavně svým vítězstvím nad mongolskou armádou u Ajn Džalút v Sýrii, kde zastavil mongolský postup na západ.

94 *emír Tengiz* (1315–1340) — guvernér Sýrie (k níž náležela i Palestina), jeden z nejschopnějších mamlúckých místodržících.

95 *hrob Ježíšův* — podle islámského učení byl místo Ježíše ukřižován někdo jiný a on sám byl vzat rovnou do nebe. Je proto nemožné, aby byl v Jeruzalémě Ježíšův hrob.

na návštěvu pohraniční pevnosti Askalánu — U Askalánu začíná zřejmě v Ibn Battútově itineráři jistá konfuze, neboť podle svých vlastních slov vyšel z Káhiry 17. července a do Damašku dorazil 7. srpna, musil se tedy brát přímou cestou, bez jakýchkoliv zajižděk nebo oklik. Popis Palestiny a Sýrie se zakládá na pozorováních, která učinil později, v r. 1330, a pak při návratu z Dálného Východu a za sedmé pouti do Mekky v r. 1348–1349. Pořadí, v jakém navštívil jednotlivá místa, je proto přeházeno a nezachycuje žádný přesný itinerář.

Askalán — byl částečně pobořen Saladinem r. 1191 a úplně zničen sultánem Bajbarsem r. 1270.

96 *charrúb* — svatojánský chlebiček.

97 *Akka (Acre v křižáckých pramenech)* — byla dobyta křižáky r. 1099 a zůstala v jejich moci až do 1291. Prorok Sálíh je postava z koránu, kde je líčen jako apoštol legendárního arabského kmene Samúd, sídlícího v Hidžázu. Není známo, jakým způsobem vznikla legenda o jeho hrobu v Askalánu.

Ráfídocvi — nejběžnější arabský název pro přívržence šii; sunnitský předpis pro rituální omývání sleduje toto pořadí: obličej, ruce a nohy, odtud Ibn Battútovo pobouření.

98 *Šu'ajb* — prorok uváděný v koránu, identifikovaný obvykle jako starozákonní Jetro, tchán Mojžíšův.

Abú Ja'kúb Júsuf — jako historická postava byl druhým almohádským vládcem (1163–1184) a padl při obléhání Santaremu v Portugalsku. Legenda o jeho pobytu na Východě je odjinud neznámá, jde snad o nějakou záměnu s osobou stejného jména, o níž však nic nevíme.

Núru'd-dín — sultán Sýrie 1146–1174, předchůdce Saladinův.

100 *Hisn al-Akrád* (Pevnost Kurdů) — slavný křižácký hrad Crac des Chevaliers, byl dobyt sultánem Bajbarsem r. 1271. (Viz obr. č. 9.) *Abu'l-Alá al-Ma'arrí* — slepý arabský básník (973–1057), proslulý svými filosofickými básněmi a eseji.

Omar II. ibn Abda'l-Azíz — umajjovský chalífa (717–720), známý svou zbožností a spravedlností.

- 100 *seкта šitítů* — tito šité patřili zřejmě k některé z extrémních sekt, nejspíše Nusajrovcům (viz pozn. ke str. 103).
- 101 *Kajsarija* — obvykle hlavní bazar ve městě, mnohdy též velká budova, v níž byly galerie s krámkou, podobná našim tržnicím. Slovo je odvozeno z řečtiny, asi proto, že těmto tržnicím byly udělovány císařem nějaké výsady.
Al-Asi (Orontes) — Ibn Battúta se zde dopustil chyby, neboť Halabem neprotéká Orontes, nýbrž řeka Kuwajk.
- 102 *fidáwí* (nebo *fidá'í*) — byli aktivními členy sekty ismá'ílovců, všeobecně známé jako Assassínové (z arab. Haššíjún = požívači hašišu). Tato sekta byla založena na konci 11. stol., nejdříve v sev. Íránu, později i v sev. Sýrii. Politických odpůrců se zbavovali úkladnými vraždami, odtud název pro úkladného vraha v mnoha evropských jazycích — assassin. Jejich moc byla v Íránu zlomena Mongoly roku 1256 a v Sýrii Mamlúky, avšak z Ibn Battútova vyprávění je zřejmé, že jich bylo dále používáno mamlúckými sultány.
Ibráhím ibn Adham (zemř. 780) — jeden z raných a velmi uctívaných islámských svatých, o němž legenda tvrdí, že byl synem vládce z Balchu.
- 103 *nusajrovci* (dnes obvykle zvaní Alíjovci-Alavité) — přívrženci extrémní šiitské sekty, o nichž se běžně tvrdí, že uctívají Alího jako boha. Základem jejich učení je gnostická nauka o emanaci božského světla. Sídli dodnes v severní Sýrii, v pohoří, které je po nich nazváno.
mahdí (Alláhem správně vedený) — podle islámské eschatologie ten, který před koncem světa přijde na zem, aby nastolil spravedlivý řád. V šiitském islámu to bude jeden z imánů z rodu Alího; toto učení tvoří jeden ze základů šiitské víry, kdežto v sunnitském pojetí to může být kterýkoliv z Prorokovy rodiny a představy o jeho příchodu jsou vágní.
- 107 *ihram* — nesešíváný oděv, předepsaný pro poutníky v Mekce.
málíkovci — nazvaní tak podle Málíka ibn Anáse (zemř. 795), jedna ze čtyř ortodoxních právních škol, zakládá svůj právní systém hlavně na tradici. Je rozšířena nejvíce v severní Africe (dříve i ve Španělsku), v Súdánu a v Horním Egyptě. K tomuto směru se hlásil i Ibn Battúta.
Ibn Džubajr (1145–1217) — původem z Valencie ve Španělsku, popsal podrobně svou pouť do Mekky i cesty po Sýrii, Arábii, Íráku, Egyptě a Sicílii. Jeho cestopis, v němž hojně používá rýmované prózy, sloužil dlouho jako vzor svým rétorickým jazykem.

Redaktor Ibn Battútova spisu Ibn Džuzajj se často na Ibn Džubajra odvolává a vkládá dlouhé úryvky z jeho cestopisu do Ibn Battútova líčení, hlavně při popisu Damašku, Medíny a Mekky. Většinu těch míst, která pocházejí od Ibn Džubajra, jsem v tomto překladě vynechal, protože do Ibn Battútova vyprávění nepatří.

- 108 *al-Walíd ibn Abdalmalik* (705—715) — umajjovský chalífa.
Chálíd ibn al-Walíd (zemř. 641/42) — jeden z nejvýznamnějších vojevůdců prvního islámského výboje, vytlačil Byzantince ze Sýrie.
Abú Ubajda ibn al-Džarrah (zemř. 639) — patřil k blízkým druhům Muhammadovým, později vrchní velitel arabských vojsk v Sýrii. Historie dobytí mešity (v r. 636) a jejího rozdělení mezi muslimy a křesťany se vztahuje na jiný damašský chrám.
- 110 *Ajša* — nejmilejší manželka Muhammada, dcera prvního chalífy Abú Bakra.
Žajn al-Ábidín — syn Husajna a čtvrtý v řadě šiitských imámů.
vznešená kniha — první oficiální redakce koránu byla provedena na rozkaz chalífy Osmána (644—656) okolo roku 650 a kopie této verze byly rozeslány do všech hlavních měst provincií, kde byly dlouho chovány jako relikvie.
hanafovci — další právní škola, založená Abú Hanífou (zemř. 767), zakládá svůj systém na tradici, analogii i osobním úsudku. Rozšířena hlavně na územích, která byla pod osmánskou nebo jinou tureckou nadvládou, tedy v Malé Asii, na Balkáně, Egyptě, Střední Asii, Indii, Číně a částečně v Túnisu a Alžíru, v Sýrii a v Iráku.
hanbalovci — poslední ze čtyř právních směrů, založený Ahmadem ibn Hanbalem (zemř. 855). Je to nejpuritánštější směr, tradiční nářský a formalistický. Kdysi převládal v Sýrii, dnes již skoro neexistuje mimo Saudskou Arábii, kde nalezl pokračování ve směru wahhábovců.
- 111 *Muáwija ibn Sufján* (661—680) — zakladatel dynastie Umajjovců, přenesl sídlo chalífátu z Medíny do Damašku, který zůstal hlavním městem až do nástupu Abbásovců r. 750.
- 113 *Ibn Tajmíja* (1263—1328) — jeden z nejvýznamnějších theologů islámu, duchovní předchůdce wahhábovského hnutí (18. stol.), proslul jako učenec i karatel mravů, zvláště různých novot, které se nezakládaly na koránu nebo Prorokově tradici. Během svého života byl několikrát uvězněn, naposledy v červenci r. 1326 a ve vězení zůstal až do smrti. Příčinou bylo to, že prohlašoval návštěvu hrobů svatých mužů za nedovolenou. Je pochybné, zda jej Ibn

- Battúta skutečně spatřil na kazatelně, když přišel do Damašku — podle vlastních slov — až v srpnu 1326.
- 113 *Alláh sestupuje na oblohu* — oficiální islámské učení zakazuje antropomorfizovat Alláhovy skutky a činy, proto rozhořčení málíkovského právníka. Ten zase měl hedvábnou čepičku, což vzbudilo pobouření lidu, neboť hanbalovský směr odsuzuje nošení hedvábných a brokátových látek.
- 114 *Uwajš al-Karání* — žil v 8. století, známý svým asketickým životem. Jeho hrob je ukazován na více místech v Sýrii a v Iráku.
Ka'b al-Achbár — židovského původu, tradoval v prvních dobách islámu biblické historky. Jeho náhrobní kámen dosud existuje.
- 119 *Núru'd-dín as-Sacháwí* (zemř. 1355) — proslulý málíkovský právník z Damašku, později vrchní kádí v Káhiře.

III. kapitola

- 121 *Karak* — slavný křižácký hrad Crac des Moabites, vystavěný r. 1145 a dobytý Saladinem 1188.
- 123 *kmen Samúd* — jeden z dávných arabských kmenů, podle koránu byl zahuben pro neposlušnost k proroku Sálihovi, který byl k němu vyslán, aby jej obrátil na pravou víru. Al-Hidžr je dnes znám jako Madá'in Sálih (Města Sálihova).
- 127 *Kubajš* — vládl nejdříve společně s Mukbilem jako zástupce svého otce, později však se zmocnil vlády sám a zabil r. 1310 svého spoluvládce. Jako emír však působil jen v letech 1325–1328. Ibn Battúta uvádí nesprávné datum jeho smrti 1327. Medínští emíři pocházeli z Aljiovské rodiny (Husajnovci) a podléhali nadvládě mamlúckých sultánů.
- 128 *poutní roucho (ihrám)* — skládá se ze dvou nesešíváných kusů látky, z nichž jeden se ovine kolem boků a druhý se přehodí přes ramena. Dříve než je poutník obleče, musí vykonat předepsané obřady a omývání a učinit předsevzetí, že chce vykonat pouť.
Badr — v bitvě u Badru (březen 624) početně slabší vojsko muslimů pod vedením Muhammada porazilo mekkánské protivníky; jeden z nejvýznamnějších mezníků v dějinách raného islámu.
- 129 *harám* — nádvoří a kolonády obklopující Ka'bu. (Viz obr. č. 6.)
- 132 *Karmaté* — jedna z extrémních šíitských sekt, které se v 10. stol. podařilo založit vlastní stát ve východní Arábii, odkud jejich vojska podnikala válečné a loupežné výpravy. V r. 929 napadli Karmaté Mekku a odvěkli černý kámen, který byl vrácen na své místo teprve v r. 950.

- 133 *Žajd ibn Sábít* — hlavní sekretář Muhammadův, byl chalífou Osmánem pověřen sebráním a redigováním všech částí koránu; jeho redakce byla potom prohlášena za jedinou oficiální verzi.

Rumajsa a *Utajfa* — náleželi k dynastii Hasanovců, Rumajsa zemřel 1340, Utajfa 1342. Utajfa byl ve skutečnosti starší.

- 134 *arák* — listnatý trnitý keř (*Salvadora persica*), jehož zeleného dřeva se užívá v Arábii již od starých dob jako kartáček na zuby.

IV. kapitola

- 137 *Wádí al-Arús, An-Nákira* atd. — většina míst, která Ibn Battúta v této části uvádí, má dnes jiný název a málokteré z nich najdeme na běžných mapách. Díky Aloisu Musilovi však jsou dnes všechna identifikována. Srv. mapu č. 4, která zachycuje stav v době Ibn Battútově.

Nadžd — rovina ve střední Arábii.

- 138 *Džamíl* — básník z kmene Udza, je považován za tvůrce milostné romantické poezie; své básně věnoval milence Busajně.

- 139 *Kádísíja* — leží asi 25 km jižně od Nadžafu; její poloha byla dlouho neznáma, teprve r. 1912 A. Musil ji přesně zjistil a určil. Zde byla svedena r. 637 vítězná bitva Arabů, jimž velel Sa'd ibn abí Wakkás, s perským vojskem, v níž byla zlomena hlavní síla Sásánovců.

- 141 *šeríf* (doslova „vznešený“) — název potomků proroka Muhammada (z linie jeho vnuka Hasana), jichž žilo a žije v islámském světě velké množství. Těšili se značné úctě a dostávali od různých vlád plat a podíl z vybrané náboženské daně, případně ze zbožných nadací. V každé provincii a ve větším městě sídlil jejich náčelník — *nakíb al-ašráf* — který měl jisté výsady a byl pověřen rozdělováním platů a darů mezi ostatní šerify. Hlavní *nakíb al-ašráf* sídlil vždy v Iráku, buď v Nadžafu, nebo v Baghdádu.

- 142 *Alí ibn Músa ar-Ridá* — osmý imám v řadě šiitských imámů (zemř. 818), pochovaný v Túsu v severovýchodním Íránu. Poblíže jeho náhrobku vzniklo město Mašhad (viz kap. XIII).

- 145 *Chawarnak* — leží asi 2 km vých. od Nadžafu; zde postavil nádherný palác předislámský král Arabů na mezopotamské hranici an-Nu'mán ibn al-Mundzir (zemř. 418).

- 146 *Ahmad ar-Rifá'í* (zemř. 1182) — arabský mystik, zakladatel dervíšského řádu ar-Rifá'íja, jednoho z nejrozšířenějších i dodnes. Ahmadija, o níž se Ibn Battúta zmiňuje, je odnoží tohoto řádu

a nese jméno po Ahmadu al-Badawím, nejuctívanějším egyptským svatým (zemř. 1276).

- 146 *Basra* — zdánlivé zmenšování města Basry nebylo způsobeno je-
nom všeobecným úpadkem po mongolském vpádu, nýbrž i tím, že
se město neustále posunovalo k východu.
- 147 *V této Basře* — Basra byla v 8. až 10. stol. sídlem proslulé školy
gramatiků a lexikografů, kteří položili základy k vědeckému
zkoumání a zachycení spisovného arabského jazyka. Vůdcem je
zde míněn Peršan Sibawajhí, autor první systematické arab-
ské gramatiky a zakladatel baserské školy. Proto Ibn Battúto-
vo rozhořčení nad tím, že i kazatel se dopouštěl gramatických
chyb.
- 148 *Mašhad Alí* — Nadžaf, Mašhad Husajn je Kerbelá, Hilla je v Iráku
blízko Kerbelá (viz mapu), ostatní místa jsou v Íránu.
Ubulla — zaujímala dříve místo, na němž stojí dnešní Basra,
zatímco středověká Basra stála při jednom ze západních ramen
Šatt al-Arabu (společné ústí Tigridu a Eufratu). Ubulla byla
baserským přístavem, avšak později následkem stálého zanášení
ústí řeky naplaveninami octla se dost daleko ve vnitrozemí a po-
zbyla svého významu jako přístavní město.
- 149 *Madžúl* — dnešní Bender Mašúr, ležící při zátoce východně od
ústí Šatt al-Arabu.
Irák al-Adžam — Arabové dávali jméno Irák (nebo „dva Iráky“)
jak jižní Mezopotamii, tak i perské pohraniční provincii Chú-
zistánu. Pro rozlišení se nazýval vlastní Irák „arabským“ (Irák
al-Arab) a Chúzistán „perským“ (Irák al-Adžam).
- 151 *atabeg* — původně titul vyšších hodnostářů v seldžucké říši, vymo-
vatelů nezletilých princů; později se však z atabegů stali feudální
páni v jednotlivých provinciích, většinou se osamostatnili a založili
vlastní dynastie. Tento titul však zůstal zachován jen u vládců
v Lúristánu.
Afrásijáb — malá dynastie Hazáraspovců, vládnoucí v pohoří
Lúristánu od 12. stol., udržela se u moci přes celou dobu mon-
golské nadvlády. Hlavní město Ídzadž na řece Dudžajlu je dnes
nazýváno Málamír (srv. Mál al-Amír). Lúrové jsou íránský ko-
čovný kmen, příbuzný s Kurdy. V době Ibn Battútovy první
návštěvy r. 1327 byl atabegem v Lúristánu Ahmad ibn Alp
Arghún (1297–1332), zatímco atabeg Afrásijáb vládl teprve
v letech 1340–1356, takže Ibn Battúta navštívil tohoto vládce
teprve při své zpáteční cestě v r. 1348.
- 158 *Muhammad Chudábende* — známý více pod svým mongolským jmé-

nem Úldžajtú (1305—1316), osmý vládce dynastie Ílchánů. Původně byl křesťanem, avšak později přijal islám.

- 159 *Abú Ishák Índžú* — na tomto místě Ibn Battúta opět zaměnil vládce, neboť zmíněný Abú Ishák z dynastie Índžú panoval 1343—1358, mohl se s ním tedy cestovatel setkat až při své druhé návštěvě r. 1347—1348. V době jeho první návštěvy byl vládcem zakladatel dynastie Šarafu'd-dín Mahmúd Šáh (1303—1336). Šírázu se zmocnila dynastie Índžú až r. 1335, jak Ibn Battúta sám uvádí o něco dále.

- 160 *Íwán Kisrá* — palác sásánovských vládců v Ktesifonu (jižně od Baghdádu); jeho zříceniny jsou dodnes zachovány.

- 162 *Sa'dí* (zemř. 1291) — jeden z nejslavnějších perských básníků, autor známé sbírky Gulistán.

Abú Ishák al-Kázarúní (963—1034) — islámský mystik, zakladatel řádu Kázarúníja nebo Ishákíja, který se specializoval na misijní činnost, hlavně v Indii a Číně, později i na Balkáně.

V. kapitola

- 164 *Žajdán* — vesnice mezi dnešním Bihbihánem a Falláhíjí.

Huwajza — dnes Hawíza.

Kúfa — spolu s Basrou jedno z původních vojenských měst založených Araby při dobytí Iráku. V době krátkého chalífátu Alího (656—661) byla Kúfa hlavním městem arabské říše. Leží několik kilometrů severně od Nadžafu.

- 165 *Ibn Muldžam* — přívrženec sekty cháridžovců, zavraždil Alího otráveným mečem v lednu 661 na ulici v Kúfě.

Šiité dvanácti imámů — zvaní „dvanáctníci“ (*isná'ášaríja*), hlavní odnož šíi, která uznává dvanáctého imáma Muhammada za mahdího a „skrytého imáma“, který vystoupí na konci věku, aby nastolil království boží na zemi. Imám Muhammad al-Askarí zemřel nebo, jak věří šiité, odešel do skrytu r. 873—874. Je nazýván „pán času“ (*sáhib az-zamán*).

- 167 *madrasa an-Nizámíja* — slavné náboženské učiliště v Baghdádu, založené seldžukovským vezírem Nizámu'l-Mulkem (zavražděn Asasíny 1092).

al-Mustansir — abbásovský chalífa (1226—1242).

- 168 *al-Musta'sim* — poslední abbásovský chalífa v Baghdádu (1242 až 1258).

Abú Sa'id (1316—1336) — poslední vládce mongolské dynastie Ílchánů; po jeho smrti se říše rozpadla na řadu drobných států.

- 168 *Ghijásu'd-dín Muhammad* — vezír v letech 1327–1336; jeho otec Rašidu'd-dín (popraven 1318), nejslavnější perský historik, autor mnohosvazkových dějin světa, hlavně mongolské epochy. Byl židovského původu a v letech 1299 až 1318 hlavním vezírem ílchánské říše.
- 169 *Džúbán* (mong. Čobán) — jeden z významných ílchánských vojevůdců, ovládal v letech 1316–1327 celou říši. Jeho potomci založili dynastii Čopanovců, která až do roku 1357 ovládala záp. Írán a sev. Irák. Zpráva o jeho pádu, vyprávěná Ibn Battútou, odpovídá vcelku historické skutečnosti stejně jako další osudy Abú Sa'ida.
- 170 *Šejch Hasan* — zvaný Velký (Buzurg), zakladatel dynastie Džalajrovců, vládl v letech 1336–1357.
Dilšád — byla dcerou uvedeného Dimašk Chwádži, a tedy neteří Baghdád chátún.
- 171 *Emír džándár* — náčelník osobní stráže a politické policie.
- 172 *Tabriz* — hlavní město perského Ázerbajdžánu, bylo v mongolské době hlavním střediskem obchodu a občas i sídlem Ílchánů. Sultán Gházán vládl 1295–1304.
- 173 *Samarrá* (pův. *Surra man rá'a*) — sídlo abbásovských chalífů v letech 836–883, proslulé nádhernými stavbami, z nichž jsou dnes zachovány jen trosky.
- 176 *Máridín* — Máridín a severní Irák byly od r. 1108 až do 1405 pod vládou turecké dynastie Ortokovců, k níž náležel i al-Malik as-Sálíh (1312–1363). Jeho otec al-Mansúr vládl 1302–1312.
- 177 *běh mezi (pahorky) Safá a Marwá* — náleží v Mekce k povinným obřadům při pouti; má být vykonán pěšky, avšak mnohdy používají poutníci oslů nebo velbloudů, v nejnovější době i aut.
Miná — údolí v Mekce, kde poutníci táboří během obřadů a po nich.
usadil jsem se v Mekce — důvodem Ibn Battútova setrvání v Mekce bylo jednak to, aby zde pokračoval v studiu islámských věd u proslulých učenců, kteří tam tehdy dleli, a získal tím vysvědčení, která by se mu hodila při další kariéře, jednak také to, že muslim, který dlel delší dobu na posvátných místech islámu, byl obestřen aureolou svatosti a vysoce ctěn a vážen.

VI. kapitola

- 179 *Adžlán* — emír, vládl v Mekce 1345–1362.
- 180 *Rás Dawá'ir* — asi dnešní Rás Rawejja, naproti Džiddě na 21° s. š.

- 181 *Halí* (správně *Halj*) — velké město mezi San'á a Mekkou, asi 30 km ve vnitrozemí, na území zvaném Asír. Jmenovaný sultán není znám, byl to zřejmě jen náčelník kmene Kinána, protože v oné době Halí podléhalo Jemenu.
Šardža — malý přístav poblíže dnešní Luhajje.
Zabíd — jedno z největších jemenských měst, leží ve vnitrozemí; jeho přístavem je uvedený Al-Ahwáb. Zabíd byl zimním sídlem jemenského vládce.
- 182 *Zajdovci* — jedna z odnoží šíi, která uznává jako imáma Zajda ibn Alího, vnuka Husajnova (zemř. 740). Ve svém učení se liší jak od sunnitů, tak od ostatních šíitů a je považována za nejmírnější odnož. K zajdovcům se hlásí dnes většina jemenského obyvatelstva i vládnoucí dynastie. V theologii se zajdovci přiklonili k mu'tazile, směru, který hlásal svobodnou vůli — v tom je pointa anekdoty Ibn Battúty, který jako ortodoxní muslim svobodnou vůli popíral.
- 183 *Ta'izz* — byl po dlouhou dobu hlavním městem Jemenu a je jím vlastně od r. 1950 znovu.
Núru'd-dín Alí — sultán Alí ibn Dá'úd vládl 1321—1363; Rasúlovci panovali v Jemenu nezávisle od roku 1229 až do poloviny 15. století.
- 184 *Kanbáj*, *Kaulam*... atd. — vesměs indické přístavy, viz o nich v kap. XX.
- 185 *Žajlá* — v dnešním (býv. britském) Somálsku, naproti Adenu. Berbery jsou zde míněni Somálci, srv. název města Berber.
Makdišú (ital. Mogadiscio) — hlavní město Somálska.
- 188 *zamřížovaná galerie* — v islámských zemích bylo běžným zvykem, že se panovník modlil v části mešity, oddělené vyřezávanou dřevěnou mříží zvanou *maksúra*. Překládám tento technický termín jako „zamřížovaná galerie“.
čtyři hedvábné slunečníky — slunečník byl v orientálních zemích ode dávna symbolem a odznakem vladařské hodnosti; jeho nosič patřil k nejvyšším státním úředníkům.
- 189 *Sawáhil* (arab. „pobřeží“) — název užívaný pro pobřeží východní Afriky od Somálska až k Tanganjice. Odtud i jméno jazyka suahelština.
Kulwá — dnešní Kilwa.
Žandž — slovo neznámého původu (snad perského), jméno dávané Araby černochům ve východní Africe; je stále zachováno v názvu Zanzibár (= Zandží-bár).
Lámíové — černošský kmen v Súdánu. Viz kap. XXVII.

- 189 *Sufála* (Sofala) — v dnešním Mozambiku, nejjižnější místo známé Arabům na východoafrickém pobřeží. Tvzení Ibn Battúty, že mezi Júfí (Nupe) v dnešní Nigérii a Sufálou je pouhý měsíc cesty, neodpovídá pravdě, nicméně existovalo jistě nějaké spojení mezi východní a západní Afrikou napříč pevninou, protože v západní Africe bylo používáno jako platidla mušlí kauri, které se vyskytují jedině v Indickém oceáně. Zlatý prach mohl ovšem pocházet z některého bližšího naleziště, např. ze Zimbabwe, které leželo nedaleko od Sufály.
- 190 *sultán Abu'l-Muzařfar Hasan* — přesná doba jeho vlády není známa, neboť Ibn Battútův cestopis je jediný pramen, který máme o situaci ve východní Africe ve 14. století.

VII. kapitola

- 191 *Žafári* (též Dofár, Dhofar) — ve středověku proslulé přístavní město na jižním pobřeží Arábie, dnes zaniklé. Název Dofár však dodnes nese nejjižnější provincie Maskatu a Ománu.
- 192 *Kutbu'd-dín Teheuten* — vládce Hormuzu a Ománu, panoval asi 1319–1347. Viz o něm v textu.
- 193 *jemenský sultán al-Mudžáhid* — je zmíněný již Alí ibn Dá'úd (viz pozn. ke str. 183).
Sanháďža — jeden z předních a mocných berberských kmenů v Maroku a na Sahaře.
Himjarové — jihoarabský kmen, který v předislámské době založil kvetoucí stát s vysokou hospodářskou a kulturní úrovní.
Ád — podobně jako kmen Samúd byl potrestán za to, že neuvěřil proroku Húдови.
- 196 *al-Malik al-Mughís* — není mi z žádného jiného pramene znám, neboť o dějinách tohoto koutu Arábie je málo zpráv. Z Ibn Battútových zpráv však vyplývá, že byl z dynastie Rasúlovců, vládnoucí v Jemenu.
- 197 *Masíra* — ostrov u Ománu, dodnes obývaný „pojídači ryb“, primitivním arabským kmenem, a proslulý množstvím želv.
Hásik — malé přístavní město proti ostrovům Churjá-Murjá (Kuria-Muria) a rovněž nejzápadnější ostrov z tohoto souostroví.
lucham — jihoarabský název žraloka.
Lum'án — asi některý z ostrovů Churjá-Murjá.
- 198 *Když jsem mu dal najevo svůj nesouhlas* — podle islámských předpisů musí být každé zvíře, určené k snědku, řádně podříznuto a přitom vysloveno jméno Alláha, jinak je jeho požívání nezákonné.

- 199 *Súr a Kalhát* — důležitá města v Ománu, severně od mysu Rás al-Hadd, prvního místa, kam připlouvají lodi z Indie.
- 201 *Cháridžovci* — jedna z nejstarších sekt islámu, puritánského a demokratizujícího směru; uznávají za imáma (vůdce islámské obce) jenom nejschopnějšího a nejzbožnějšího muže bez ohledu na jeho původ. Cháridžovci se již záhy rozpadli na řadu drobnějších sekt a odnoží, z nichž nejvýznamnější jsou ibádovci, kterým se podařilo založit řadu státek nejenom v Ománu a Maskatu, nýbrž i v severní Africe, např. v Mzábu, v Táheru a na ostrově Džerba. Kromě těchto míst žijí cháridžovci dodnes ještě na Zanzibaru (byl ománskou kolonií), ve východní Africe a v pohoří Nefúsa v Libyi.
- 202 *Potom jsme se vydali do Ománu* — Ománem je zde míněn vlastní Omán, ležící ve vnitrozemí, na západním úbočí Džabal al-Achdar. *Nizwá* (nebo *Nazwá*) — dodnes hlavní město Ománu.
chválí Abú Bakra a Omara — cháridžovci vůbec, a tedy i ibádovci uznávají z prvních čtyř chalífů pouze Abú Bakra a Omara, kdežto jak Osmánovi, tak Alímu vytýkají slabost a odchýlení se od pravého islámu.
Sultánem Ománu je Arab — místní ománské kroniky tvrdí, že vláda kmene Azd byla mezi léty 1154 — 1406 přerušena, avšak z Ibn Battúty zprávy se zdá vyplývat, že Azdovský imámát v Nizwě pokračoval dále nebo byl obnoven před r. 1332.
- 203 *maso divokých oslů* — islám zakazuje požívání masa oslů, i když některé sekty to dovolují.
Hormuz (Ormuz) — leží na ostrově jihovýchodně od dnešního Bandar Abbásu. Ve středověku důležitý perský přístav, v letech 1512—1622 okupován Portugalci (viz obr. 12).
- 205 *Chundžubál* — místo podobného jména se nevyskytuje ani ve starých arabských zeměpisných příručkách, ani na moderních mapách. Je to zkomolenina ze dvou jmen: Fál (nebo Bál) na jihu provincie Fárs a Hundžu (nebo Chundž) ležící na 27° s. š. a 54° v. d., dnešní Galahdár, jz. od Láru.
- 206 *Sidžistán* (též Sístán) — provincie na hranicích dnešního Íránu a Afghánistánu.
Kaurastán — město mezi Hormuzem a Lárem, zaniklé v 18. stol.
Lár — velké město v provincii Fárs.
- 207 *Kajs* — zde se Ibn Battúta dopustil hrubé chyby, neboť ztotožnil dvě naprosto rozdílná místa. Siráf byl mezi 9. a 12. stol. hlavním přístavním městem Perského zálivu a střediskem obchodu s Indií a Čínou a ležel u dnešního Táhirí, kdežto ostrov Kajs (nebo Kíš)

je asi o 100 km dále na jihovýchod. Kajs vystřídal ve 12. a 13. stol. Síraf jako hlavní přístav, avšak po r. 1300 ztratil svůj význam a obchodní středisko bylo přeneseno do Hormuzu.

- 208 *Bahrain* — jaké místo myslí Ibn Battúta pod názvem Bahrain, není zcela jasné, protože Bahrain byl starý název přímořské části Arábie mezi Kuwajtem a poloostrovem Katar, nikoliv jen dnešních Bahrajnských ostrovů. Snad je to Manáma, hlavní město na těchto ostrovech, ačkoliv to může být i některé z měst na pevnině.

Jejich muezzin volá... — běžné sunnitské vyznání víry zní pouze: „Není boha kromě Boha a Muhammad je posel Boží.“

Hadžar (nebo al-Hasá) — rozlehlá oáza, jejímž hlavním městem je dnes Hofuf.

Jamáma — provincie i bývalé hlavní město Nadždu; jeho zříceniny, částečně zasypané pískem, jsou ještě dnes patrné asi 80 km jv. od dnešního hlavního města Saúdské Arábie Rijádu.

VIII. kapitola

- 211 *Martalamín* — asi ital. Bartolomeo.

- 212 *Alája* (Alaya) — přístav zbudovaný seldžuckým sultánem Alá'ud-dínem Kajkubádem (1219–1237). Pro Egypt měl mimořádnou důležitost, neboť z tamních lesů bylo dováženo dřevo na stavbu lodí.

Júsuf beg — zřejmě syn Badru'd-dína Muhammada z dynastie Karamánovců (viz pozn. ke str. 221), nebyl suverénním vládcem, nýbrž jenom guvernérem Aláje.

Antálíja (Adalya) — jeden z nejdůležitějších přístavů Anatólie.

- 213 *Al-Achíja al-Fitján* — spíše známá jako *Futúwa*, byla organizace podobná středověkému evropskému cechovnímu zřízení, ovšem s řadou svérázných prvků. Slovo *futúwa* znamená přibližně „statečná mládež“, potom však přeneseně „mužnost“. Organizace se objevuje v Sýrii a v Iráku v průběhu 12. století v různých formách, které zřetelně ukazují na vliv dervíšských řádů. Hlavní rozkvět měla *Futúwa* v Malé Asii ve 13. až 14. stol., kde dostala formu dobrovolných sdružení řemeslníků a obchodníků, kteří se spojovali, aby čelili tyranství a nespravedlnosti různých tureckých vládců a jejich guvernéřů. Zachovávali stále spojení s dervíšskými řády a měli vypracován složitý rituál, podobající se v mnohém zednářskému. Jako vůdce volili jednoho ze svého středu, který byl jimi nazýván *Achí* (z tur. „aki“ = štědrý, velkomyslný, ovšem arab. „achí“ znamená „můj bratr“, takže potom došlo ke konta-

minaci obou významů; tak to také chápal Ibn Battúta, který je nazývá „Bratrstvo mladých“). Přestože existuje řada důkladných studií o *Futúwě* i o *achí*, není stále ještě osvětlen počátek a vznik těchto organizací ani jejich význam v dějinách Malé Asie a při vzniku osmánského státu.

- 215 *Chidr beg* — Antálíja náležela tehdy dynastii Tekke-oghlu, linii Hamíd-oghlu. Chidr beg vládl od r. 1328.
- 216 *Abú Ishák beg* — Abú Ishák ibn Dandár, z dynastie Hamíd-oghlu, která vládla na území mezi Antálíjí a Konyou. Doba jeho vlády není přesně známa.
- 217 *Germian* — jedna z tureckých maloasijských dynastií s hlavním městem v Kutahyi.
- 218 *Janandž beg* — patrně sultán Šamsu'd-dín Tatadž (nebo Inandž), který vládl asi 1301–1335; jeho panství však zaujímalo jen nejbližší okolí města Denizli (Ládzik) a nepatřil k předním panovníkům, jak tvrdí Ibn Battúta.
- 220 z rodu *Menteše* — dynastie Mentese patřila k nejvýznamnějším v Anatólíi před osmánským zábořem a ovládala celý jihozápadní cíp Malé Asie; měla velmi silné válečné loďstvo. Zmíněný sultán Orchán vládl 1330–1344.
- 221 *Džalálu'd-dín ar-Rúmi* (Mewlewí) — největší mystický básník islámu, zemřel v Konyi 1273. Je autorem slavné perské sbírky „Masnawí“ (Dvojverší). Řád, který založil, je znám jako Mewlewíja a jsou to tzv. „tančící dervíši“.
Lárinda — dncšní Karaman.
Badru'd-dín Mahmúd — z dynastie Karaman, vládl 1290–1340; jeho syn Júsuf beg byl guvernérem v Aláji (viz pozn. ke str. 212); této dynastii patřila celá střední Malá Asie.
- 222 *Alá'u'd-dín Artena* (Ertena) — byl generálním guvernérem celé východní Malé Asie, která podléhala Ílchánům. Po smrti Abú Sa'ída vládl Ertena samostatně (1336–1353) a založil i krátkodobou dynastii, jejímž sídlem byl Sívás.

IX. kapitola

- 226 *Birgí* — starověké Pyrgion v západní Malé Asii. Zde je v Ibn Battútově vyprávění nějaká mezera, protože nás jedním rázem přenáší z Erzerumu v Arménii přímo na západní pobřeží, aniž se přitom zmiňuje o nějakém místě, kterým při této cestě prošel. Zdá se, že Ibn Battúta navštívil nejdříve východní část Anatolie a pak se vrátil na západ.

- 227 *Muhammad syn Ajdina* — dynastie Ajdin-oghlu vládla 1308–1425 na západním pobřeží Malé Asie. Jmenovaný Muhammad byl jejím zakladatelem a vládl až do r. 1334.
svě dva syny — synové Muhammada Ajdina, Omar beg (též Umur) a Chidr beg, byli v době vlády svého otce místodržícími v Izmiru (Smyrně) a Ajá-Sulúku (Ephesos) a potom oba vládli, Omar 1334–1348 a Chidr 1348–1360.
- 231 *Křesťané poslechli* — historie o křížové výpravě na dobytí Smyrny odpovídá zcela skutečnosti, avšak křesťané dobyli přístav i pevnost r. 1344 (tedy deset let po Ibn Battútově návštěvě) a Omar beg padl při pokusu dobýt nazpět citadelu v r. 1348.
- 232 *Sárú-chán* (1301–1346) — zakladatel dynastie, nazvané po něm a vládnoucí ve staré Lydii.
Fúďža (ital. Fuggia) — byla v oné době ovládána janovskou rodinou Zaccariů; důležitý přístav s doly na hliník.
- 233 *Jachší-chán* — z dynastie Karasy oghlu, která vládla na území staré Mysie. (Tento sultán je znám z tureckých pramenů jako Adžlán, avšak data jeho vlády nejsou přesně známa.)
Dumúr-chán (Timur nebo Demir) — taktéž z dynastie Karasy, buď bratr, nebo syn Adžlána-Jachšího. Turecké prameny hovoří o něm rovněž velmi nepříznivě.
- 234 *svátek 10. muharramu* — výroční den smrti Husajna, vnuka Proroka. (Viz pozn. ke str. 85.)
Orchán beg — Ibn Battútova zpráva je jednou z mála současných a přímých relací o počátcích osmánské říše. Orchán beg byl druhým osmánským sultánem (1326–1359) a v době jeho vlády byla dobytá Bursa (1326) a Iznik (1329).
- 235 *Bajalún chátún* — Orchánova manželka se jmenovala ve skutečnosti Nilufer a byla řeckého původu.
- 240 *Šáh beg* — nepodařilo se mi tuto osobu identifikovat, protože jméno se skládá vlastně jen z titulů a neobsahuje žádné vlastní jméno.
Burlú — je asi dnešní Boyalu, jz. od Kastamonu.
- 241 *Sulajmán I.* — z dynastie Isfandijárovců, která ovládala celou severní Anatólii. Panoval 1309–1340 a jeho syn Ibráhím, o němž je zmínka dále, vládl 1340–1342.
- 243 *Ghází Čelebí* — historii vládců Sinope Ibn Battúta trochu popletl: Ghází Čelebí byl synem Seldžukovce Ghijásu'd-dína Mas'úda (a nikoliv Alá'u'd-dína). Parwána se nazývala polosamostatná dynastie, která vládla v Sinope od r. 1251 do r. 1300; v tom roce se Ghází Čelebí zmocnil města a vládl tam až do r. 1322, kdy byl vyhnán Sulajmánem Isfandijárem, avšak později je dobyl nazpět

a vládl až do r. 1356. Těžko tedy lze říci, odkud vzal Ibn Battúta údaje o jeho smrti na lovu. Jisté však je, že náš cestovatel pobýval v Sinope v době, kdy bylo v moci Isfandijárovců.

X. kapitola

- 244 *Kíram* (Krym) — ve středověku znám též jako Solghat, nyní Starý Krym, vnitrozemské město. V době Ibn Battúty bylo sídlem mongolských guvernéřů, později samostatných krymských chánů.
- 245 *Kípčakové* (arab. *Kifdžak*) — turecký kočovný národ, sídlící od 10. stol. v jihoruských stepích od Volhy až k Dněpru, známý v západoevropských pramenech jako Kumáni, v ruských jako Polovci. Jejich území tvořilo od poloviny 13. stol. základ mongolské (tatarské) říše, zvané Zlatá Horda.
- Kafá* (ital. Caffa) — ve 13. a 14. stol. hlavní obchodní přístav a kolonie Janovanů na Černém moři, nyní Feodosia na Krymu.
- zvonění* — je považováno muslimy za věc hroznou a zavrženíhodnou a Muhammadovi je přičítán výrok, že andělé nevstoupí do žádného domu, v němž je vyzváněno.
- 246 *Muhammad Uzbek* (Özbeg) — vládl 1312—1341, jeden z nejvýznamnějších panovníků Zlaté Hordy, která v té době sahala od Dněpru až do Chvárizmu a na severní Kavkaz. Od jeho jména je odvozen etnický název dnešních Uzbeků.
- 249 *velká vodní plocha* — zřejmě široké ústí některé z četných řek, vtékajících ze severu do Azovského moře.
- 250 *Mádžar* — zříceniny Mádžaru, dnes Burgomadzary, leží na řece Kumě, nedaleko Buděnnovsku.
- 252 *Bíšdagh* — dnes Beštau, je zalesněná hora (1400 m) mezi Pjatigorskem a Mineralnými Vodami. Ibn Battútova zpráva o léčivých vodách odpovídá naprosto pravdě.
- 254 *Tíni beg* — vládl po smrti svého otce necelý rok, potom se zmocnil vlády Džáni beg (1342—1357).
- 255 *dcera sultána Takfúra, vládce Cařihradu* — byzantské kroniky nepotvrzují sňatek byzantské princezny s chánem Muhammadem Uzbekem, ačkoliv jinak víme nejméně o dvou případech v dřívější době, kdy nemanželské dcery byzantských císařů byly provdávány za chány Zlaté Hordy, např. nevlastní sestra císaře Andronika II. (1282—1328) měla za manžela mongolského emíra Nogaje a levoboční dcera téhož Andronika II., Marie, byla provdána za chána Tochtu (1291—1312). (Srv. však dodatek k předmluvě na str. 67.)

- 257 *město Bulghár* — jeho zříceniny leží jižně od Kazaně na levém břehu Volhy. Mezi 10. až 13. stol. bylo důležitým střediskem obchodu mezi východní Evropou a střední Asíí a častěji navštěvováno muslimskými kupci, kteří odtud dováželi hlavně kožišiny. Ibn Battúta v Bulgháru nebyl, protože je nemožné, aby urazil vzdálenost mezi Mádžarem a Bulghárem — 1500 km vzdušnou čarou — za pouhých deset dní. V jeho zprávě nenalézáme také žádné osobní rysy, neboť to, co říká o krátkých dnech, saních a němém obchodu, je obsaženo u mnoha starších arabských geografů. Toto je jediné místo z celého Ibn Battútova cestopisu, které se ncopírá o vlastní zážitek, nýbrž je čerpáno z literatury. Podezřelé je také to, že Ibn Battúta tvrdí, že byl v Bulgháru v zimě, zatímco měsíc ramadán připadal v r. 734/1334 na květen—červen.
- země Temnoty* — je severní Rusko a Sibiř; údaje o němém obchodu nalézáme skoro u všech arabských zeměpisců.
- 258 *Hádždž Tarchán* — Ibn Battúta je prvním autorem vůbec, který přináší zmínku o Astrachani.

XI. kapitola

- 260 *Ukak* — ve Zlaté Hordě byla dvě města tohoto jména, jedno leželo na březích Volhy jižně od Saratova a je častěji zmiňováno v současných západních i muslimských pramenech, druhé bylo malé místo u Azovského moře, nazývané v italských pramenech Locachi (Locaq). Ibn Battúta procházel zřejmě tímto druhým.
- 261 *Surdák* (ital. *Soldaja*) — dnešní Sudak na Krymu, před vznikem Kasy hlavní středisko obchodu na severním pobřeží Černého moře. Ibn Battúta je asi navštívil již dříve při cestě do Starého Krymu, nikoliv při této příležitosti, neboť by to byla velká zajížďka. Je rovněž podivné, že princezna zvolila obtížnou cestu po souši, když měla možnost dostat se do Cařihradu velmi pohodlně lodí.
- Bábá Saltúk* (též Sary Saltyk Dede) — pololegendární turecký dervíš a svatý řádu Bektašijů, působil v Dobrudži a Besarábii v 2. polovině 13. stol. Ačkoliv jeho osoba je zahalena mnoha legendami, zdá se, že představoval jakýsi eklektický směr, přijímaje do svého učení křesťanské i islámské prvky. Ibn Battúta je nejstarším autorem, který o něm přináší zprávu. Hrob Sary Saltyka je ve městě Babadag v rumunské Dobrudži, avšak podle Ibn Battútova itineráře by se zdálo, že zmíněné město leží někde v Besarábii.
- 262 *V polovině měsíce dzu'l-ka'da* — cesta ze Zlaté Hordy do Cařihradu

je velmi nezřetelně podána, snad si Ibn Battúta nezapamatoval cizí jména měst, kterými vedla jeho cesta, což je po dvaceti letech zcela pochopitelné. Pozoruhodné však je, že se vůbec nezmiňuje o Bulharech, jejichž územím musil na své cestě projít.

- 262 *Mahtúlí* (snad lépe *Mahbúlí*) — pohraničním místem ve 30. letech 14. stol. v Thrákii bylo Diampolis, dnes Jamboli (v Bulharsku), z čehož zkomolením mohlo dobře vzniknout Mahbúlí nebo Mahtúlí.

kefálí (z řec. *kefalé* — hlava) — náčelník.

- 263 *pevnost Maslamy ibn Abdalmalika* — patří legendární historii jedné z raných arabských výprav proti Cařihradu, podniknuté v r. 716 až 717 Maslamou, synem umajjovského chalífy Abdalmalika (685–705).

Celé toto území průplavů — líčení průplavů ukazuje nepochybně na ramena dunajské delty. Ibn Battúta zřejmě převrátil skutečný sled cesty, protože uvádí Jamboli dříve než Dunaj a umísťuje město Fanika (zřejmě dnes zaniklá Vicina), ležící někde při ústí Dunaje, až za Jamboli.

- 264 *Následník trůnu* — kdo je myšlen následníkem trůnu, není vůbec jasno, protože Joannes, syn tehdejšího byzantského císaře Andronika III., se narodil v r. 1332 a nemohl tedy o dva roky později velet armádě, jak líčí Ibn Battúta.

- 266 *Takfúr* — zkomoleno z arménského „tagavor“ — král; toho slova bylo občas užíváno muslimy pro označení byzantských císařů. V době Ibn Battútovy návštěvy byl císařem Andronikos III. (1328–1341), který nastoupil po svém dědovi Androniku II. (1282–1328). Proč tohoto nazývá Ibn Battúta Jirí (Džirdžís), není jasno, protože ani jeho mnišské jméno Antonios tomu neodpovídá.

- 271 *císař Džirdžís* — problémem zůstává, jak se mohl Ibn Battúta setkat s bývalým císařem Andronikem III. (= Džirdžís), který v r. 1328 abdikoval, r. 1330 přijal mnišský háv a zemřel 13. února 1332; Ibn Battúta podle vlastních slov byl v srpnu 1332 ještě v Mekce na své třetí pouti, zatímco do Cařihradu přišel někdy v září 1334.

- 272 *Opustil jsem jej tedy* — Ibn Battúta jako pravověrný muslim odmítl pokleknout před křížem, protože věřící smí pokleknout jen při modlitbě k Alláhovi.

barbara (zkomoleno z řec. *hyperpyron*) — název byzantské znehodnocené mince za dynastie Palaeologů.

Mezi Řeky jsem strávil — ačkoliv jsou v Ibn Battútově relaci o cestě

do Cařihradu četné nesrovnalosti chronologického rázu, je jeho popis města i audience na císařském dvoře shodný s tím, co víme z jiných byzantských a evropských pramenů (k nimž neměl pochybnostně přístup), takže je nesporné, že město skutečně navštívil.

XII. kapitola

- 274 *město Sará* — správně Saraj. Byla dvě města toho jména, sídla chánů Zlaté Hordy. Starší leželo blízko dnešní vesnice Selitrennoje, asi 100 km severně od Astrachaně, a Nový Saraj při volžském rameni Achtubě, na místě dnešního Carevu, východně od Stalingradu. Sultán Uzbek přenesl své sídlo ze Starého do Nového Saraje krátce před Ibn Battútovou návštěvou; jeho popis se hodí jedině na Nový Saraj. Rozvaliny tohoto města se táhnou více než 40 km podél řeky a zaujímají velkou rozlohu.
- 275 *Sarádžuk* (nebo *Sarajčik*) — město poblíž dnešního Gurjevu, při ústí řeky Uralu do Kaspického moře.
- 276 *Chwárizm* — jméno země jižně od Aralského jezera; jméno bylo dáváno postupně i různým hlavním městům tohoto území. V Ibn Battútově době jím bylo město Kunja Urgenč.
emír Kutlúdumūr (Kutlug Temūr) — jeden z nejvýznamnějších státníků a vojevůdců Zlaté Hordy, od r. 1321 guvernér celého východního území.
- 277 *mu'tazila* — směr islámské spekulativní teologie, který prosazoval racionální výklad koránu a hlásal svobodnou lidskou vůli, nezávislou na vůli Alláhově. Po určitou dobu byl oficiální doktrinou (v 9. stol.), avšak později byl potlačen a udržel se jenom v systému šíitské sekty zajdovců (srv. pozn. ke str. 182) a ojedinele na různých místech islámského území.
- 280 *Almalik* (*Almaligh*) — významné obchodní centrum v údolí řeky Ili, nedaleko dnešní Kuldže v čínském Turkistánu.
- 281 *Kát* — bývalé hlavní město Chwárizmu, dnes Šáh Abbás Valí.
Wabkana — Vabkent, severně od Bucháry.
- 282 *Obyvatelé Bucháry* — nepříznivou charakteristikou obyvatel Bucháry chce Ibn Battúta naznačit, jak podstatně se tam změnila situace proti dřívejším dobám, kdy Buchára byla jedním ze středisek islámské kultury a vzdělanosti.
Sultán Džalálu'd-dín (*Mankubirtí*) (1220–1231) — poslední Chwárizm Šáh, vedl dlouholetý a vytrvalý, avšak přes některé částečné úspěchy marný boj proti mongolskému vpádu. Událost s mongolskými kupci v Otráru je známá i z jiných pramenů, avšak stala se

ještě za vlády Džalálu'd-dínova otce, Muhammada II., v roce 1218.

- 284 *al-Bácharzí* — arabský básník a autor mohutné antologie arabské poesie, zemř. 1074.

al-Bucháří (zemř. 870) — slavný tradicionář, autor nejvýznamnější sbírky tradic o Prorokovi, která nabyla kanonické platnosti a zvláště v Maghribu se těšila obzvláštní úctě.

Tarmašírín (vládl 1326—1334 nebo 1336) — panovník Čagatajské mongolské říše, k níž patřila větší část Turkistánu a území až k mongolské hranici. Ibn Battútovo líčení jeho pozdějších osudů odpovídá zhruba historické skutečnosti, i když se někdy v detailech liší od jiných zpráv. Chán Kebek vládl 1318—1326.

- 288 *Búzun Oghlu* — nestal se vládcem po Tarmašírínovi, nýbrž chánem byl zvolen Dženkší (1334—1338), který je snad totožný s Jangím, o němž mluví Ibn Battúta trochu dále.

Ĵásak (mong. *Ĵasa*) — Džingizchánův zákoník, obsahující jakousi ústavu a základní zákony, platné pro mongolské vládce a členy chánské rodiny.

túj — zřejmě zkomoleno z mongolského *qurultaj* — shromažďovací den; srv. dnešní mong. *chural* — národní shromáždění Mongolské lidové republiky.

- 291 *Kídz* a *Makrán* — provincie v jihovýchodním Íránu.

hrob Kusáma ibn al-Abbáse — je znám jako Šáh-Zinde a patří dodnes k nejvelkolepějším památkám Samarkandu.

XIII. kapitola

- 294 *Balch* — starověká Baktra, až do mongolského vpádu jedno z největších a nejvýznamnějších měst v Afghánistánu.

Kúhistán (persky „území hor“) — zde je zřejmě míněna hornatá krajina mezi Balchem a Herátem.

- 295 *sultán Husajn* (obvykle nazývaný Mu'izzu'd-dín, 1331—1370) — z dynastie Kartů, která ovládala Herát, záp. část Afghánistánu a východní Írán. Protože však tento sultán byl v době Ibn Battútovy návštěvy ještě dítětem, vztahuje se líčení jeho bojů na dobu pozdější a náš autor se o nich dozvěděl buď v Indii, nebo při své zpáteční cestě v r. 1347—48.

Serbedárové — doslova „šibeníčníci“ (možno však také překládat jako „desperados“), přívrženci lidového hnutí, namířeného proti mongolským feudálům v severovýchodním Íránu. Vzniklo okolo r. 1337 v době zmatků po smrti Abú Sa'ída a soustředilo se později

okolo šiitských dervíšů a jednoho z potomků Alího, Mas'úda, který byl jejich náčelníkem 1338–1344. Z původně lidového hnutí se však zakrátko vytvořil feudální stát, v němž rozhodovala vojenská klika a dervíši. Střediskem bylo město Sabzavár, odkud dobyli postupně značné části Churásánu. Jejich říše zanikla při Tímúrově vpádu v r. 1387.

- 296 *Tughajtumír* — mongolský emír z vládnoucí rodiny, od r. 1337 do 1352 panoval jako samostatný vládce v Churásánu, byl zavražděn Serbedáry.

a bitva se strhla na rovině Búšandž — bitva, v níž byli Serbedárové poraženi a padl jejich duchovní vůdce Hasan Džúrí, byla svedena v r. 1344, nikoliv 1347, jak tvrdí Ibn Battúta.

- 297 *v jeho paláci jej potrestali* — předepsaný trest za pití vína je čtyřicet ran holí nebo bičem.

- 299 *Džám* (nyní *Šajch Džám*) — leží jv. od Mašhadu.

Šihábu'd-dín Ahmad al-Džám — perský mystik a básník, zemř. roku 1141. Jeho četné potomstvo ovládalo město a okolí až do 15. stol.

- 300 *al-Ghazzálí* (zemř. 1111) — největší muslimský teolog a dogmatik, provedl oficiální smíření islámské dogmatiky s mystikou.

Mašhad — je v něm hrobka jednoho ze šiitských imámů, Alího ibn Músy (zemř. 818); odtud má město i název „Mašhad (Alí) ar-Ridá“, tj. „Mausoleum ar-Ridá“. Chalífa Hárún ar-Rašíd (vládl 786–809) zemřel v Túsu v době válečné výpravy na hranice Churásánu a byl tam pochován.

Hajdaríja — odnož Kalenderíje, řádu potulných dervíšů, založená Hajdarem (zemř. ve 13. stol.).

- 301 *Bistám* — leží blízko Asterábádu v jv. cípu Kaspického moře a je rodištěm proslulého perského mystika Abú Jazída (Bájazída) al-Bistámího (zemř. 877–888), který byl jedním z prvních súfijů panteistického směru v islámu.

Potom jsme cestovali dále přes Kundús — jak se dostal Ibn Battúta z Bistámu rovnou do Kundúsu (viz mapku), není z jeho popisu jasné. Je zde stejná mezera jako v Malé Asii, způsobená buď tím, že si Ibn Battúta nezapamatoval pořadí, v jakém města navštívil, nebo tím, že se vracel stejnou cestou a nechtěl znovu opakovat jmenovaná již místa.

- 302 *Pándžšír* — jméno území i řeky, která teče ze sev. Afghánistánu a vlévá se do řeky Kábulu.

- 303 *Ghazna* — hlavní město turecké dynastie Ghaznevovců, jejíž nejvýznamnější představitel, sultán Mahmúd (998–1030) dobyl celý Churásán, Turkistán a podnikl celkem dvacet sedm tažení do

Indie, kde dobyl Paňdžáb a Sind. V Ibn Battútově době byla Ghazna součástí říše Čagatajské.

303 *Čarch* — dnešní Čarikar, sev. od Kábulu.

Potom jsme jeli do Kábulu — v Kábulu musil být Ibn Battúta dříve než v Ghazně, neboť cestoval od severu.

Kúh Sulajmán — pohoří jižně od Ghazny, na hranicích dnešního Pákistánu a Afghánistánu.

Z Kábulu jsme jeli okolo Karmáše — z Ibn Battútova popisu není patrné, kterou cestou se vlastně do Indie dostal. Pevnost Karmáš není známa a město Šášnagár bývá někdy identifikováno s Haštnagarem blízko Pešáwáru, ovšem není to jisté. Bylo-li východiskem cesty do Indie město Kábul, ubíral se Ibn Battúta přes známý Chajbarský průsmyk, avšak pak je podivné, že se v Indii octl náhle tak daleko na jihu. Zmínka o poušti a návštěva Ghazny stejně jako zmínka o Sulajmánském pohoří ukazují však spíše na nějakou méně užívanou cestu, ústící v Sindu na dolním toku řeky Indu.

XIV. kapitola

305 *Když nastal první den měsíce muharramu* — datum, které uvádí Ibn Battúta jako den svého příchodu do Indie, je nemožné, protože podle vlastních údajů byl ještě v srpnu 1332 na pouti v Mekce — a v mezidobí podnikl cestu Malou Asií, Zlatou Hordou, do Cařihradu a zpět až na indické hranice! Domnívám se, že do Indie přišel někdy v r. 1335, o dva roky později, než udává.

poštovní služba (baríd) — byla ve všech islámských zemích zřízena výhradně pro státní potřeby a nebyla přirozeně k dispozici soukromým osobám.

308 *Džanání* — leželo asi mezi Rohrí a Schwánem (Síwasitán).

Sámirové — jejich zvyky ukazují zřetelně na hinduistický původ, takže jejich domnělý arabský původ je legendární. Jsou to bezpochyby rádžputští Sammá, kteří ve 13. stol. přestoupili k islámu a zmocnili se vlády nad jižním Sindem.

Hadždžádž ibn Júsuf (zemř. 714) — proslulý umajjovský guvernér všech východních zemí říše.

310 *Láharí* (dnes Larry-Bender) — zříceniny města leží při severním břehu ramena Ráho, asi 50 km jv. od Karáci, které převzalo jeho úlohu hlavního síndského přístavu na zač. 19. stol.

312 *že na tomto místě kdysi stávalo velké město* — zříceniny, které Ibn Battúta navštívil, nejsou přesně identifikovány. Někteří badatelé soudí, že jsou to zbytky Mora-morí, 15 km jv. od Láharí, jiní se

- domnívají, že jde o rozvaliny slavného indického přístavu Dajbulu (Débal), který byl zničen při vpádu Arabů do Sindu v letech 711–715 a který ležel asi 70 km od Karáčí.
- 312 *Bakár* — opevněný ostrov na Indu mezi městy Rohrí a Sukkúr.
- 313 *Chusrau-ábád* — je pravděpodobně starý průplav Ráví, který spojoval pod Multánem řeky Džhelam a Čináb.
Abu'l-Abbás — abbásovský chalífa se sídlem v Káhiře (1341–1352), znám více pode jménem al-Hákim.
- 319 *Adžúdáhan* (dnes Pakpattan) — navštívil Ibn Battúta dříve než Abúhár (Abóhár); viz mapku č. 8.
- 321 *Kusáj* — není Křišna, jak by se snad zdálo na první pohled, nýbrž je zkomoleno z *gus'í* — učitel náboženství, potom též jméno jakéhosi božstva.
- 322 *Mas'údábád* — jeho zříceniny leží asi 10 km od Pálamu, dnešního letiště města Dillí.

XV. kapitola

- 323 *hlavní město Dihlí* — středověké Dillí leží asi 16 km na jih od nynějšího Starého Dillí, které bylo postaveno teprve v 17. století; skupina čtyř měst, kterou Ibn Battúta popisuje, se již nikdy nevzpamatovala ze zrušení způsobeného sultánem Muhammadem Tughlukem a utrpěla těžce i při dobytí města Tímúrem v r. 1398.
- 325 *nesmírně vysoký sloup* — sloup, o němž Ibn Battúta hovoří, je sloup Čandraguptův, přenesený do Dillí v 11. stol. z města Mutry. Jeho průměr činí 40 cm a výška 7 m.
Minaret byl zbudován — Ibn Battúta mylně připisuje stavbu minaretu (tzv. Kutb-minár) Mu'izzu'd-dínovi, ve skutečnosti jej dal postavit sultán Kutbu'd-dín (1206–1210/11). Nedostavěný minaret pochází od Alá'u'd-dína Chaldžího (1296–1316). Rozměry jsou značně přehnané, neboť Kutb-minár je 72,5 m vysoký a nedostavěná část druhého minaretu pouze 21 m; žádný z nich není tak široký, jak udává Ibn Battúta (viz obr. 21).
- 327 *města Dihlí bylo dobyto* — vylíčení historie panování sultánů z Dillí odpovídá v hlavních rysech skutečnosti známé z jiných pramenů, byť se i někdy v detailech liší. Protože Ibn Battúta neuvádí nikde žádná data, poslouží tato tabulka k získání lepšího přehledu:
- 1192–1206 — Šihábu'd-dín Muhammad Ghórí — za jeho vlády bylo v r. 1191 (nikoliv 1188) dobyto město Dillí;
 1206–1210/11 — Kutbu'd-dín Ajbak, bývalý otrok Muhammada

- Ghórího, nejdříve guvernér, potom suverénní vládce severní Indie se sídlem v Dillí;
- 1210/11—1236 — Šamsu'd-dín Altmíš (Lalmíš), Ajbakův otrok;
- 1236—1236 — Ruknu'd-dín Fírúz Šáh, Altmíšův syn, dal zabít svého bratra Kutbu'd-dína, nikoliv Mu'izzu'd-dína, jak tvrdí Ibn Battúta;
- 1236—1240 — Ridíja, Altmíšova dcera, jediná žena na trůně v historii Dillí. Byla popravena, nikoliv zabita rolníkem;
- 1240—1242 — Mu'izzu'd-dín, Altmíšův syn;
- 1242—1246 — Alá'u'd-dín Mās'úd, syn Ruknu'd-dína;
- 1246—1266 — Násiru'd-dín Mahmúd, Altmíšův syn; Ibn Battúta vynechal oba jeho předchůdce a nechává jej nastoupit hned po Ridíji;
- 1266—1286 — Ghijásu'd-dín Balaban, otrok a tchán Násiru'd-dína;
- 1290—1320 — dynastie Chaldží, jejíž poslední vládce Kutbu'd-dín Mubarak šáh (1316—1320) byl zabit svým otrokem Chusrau Chánem, který vládl jen několik měsíců a byl potom svržen Tughlukem;
- 1320—1325 — Ghijásu'd-dín Tughluk; zda byl skutečně připraven o život svým synem Muhammadem a tím způsobem, jak říká Ibn Battúta, není jisto.

XVI. kapitola

- 339 *Sultán Muhammad Šáh* — syn Tughlukův, vládl 1325—1351; líčení jeho charakteru a vlády odpovídá zcela skutečnosti a Ibn Battútova zpráva je jedinečný pramen pro poznání vnitřní historie Indie v době jeho vlády (viz obr. 24).
- 343 *Daulatábád* — leží v sz. cípu státu Hajdarábád. Sultán Muhammad z něho chtěl učinit hlavní město, aby sloužilo jako základna pro jeho výboje v jižní Indii. Několikrát se pokusil přestěhovat sem obyvatelstvo Dillí. Ironií osudu se však stalo, že ještě za jeho života byl Daulatábád dobyt Muhammadem, zakladatelem dynastie Bahmánovců v Dekkánu.

XVII. kapitola

- 361 *Ráj* — indické „rádža“. Ibn Battúta jméno spojuje se španělským „rey“, jak byli nazýváni vládci na Pyrenejském poloostrově, proti

nimž bojovali muslimové z Granady a z Maroka. Obě slova, indické i španělské, jdou ovšem ke společnému indoevropskému kořeni.

- 361 *Kanbila* — území v Karnátaku (Kampili).
Odejdi k tomu a tomu vládci nevěřících — druhým vládcem, k němuž se Guštásp uchýlil, je Bilál Déo z Dvarsarnudry.
- 362 *Warangal* — zde se dopustil Ibn Battúta omylu, neboť město tohoto jména leží ve střední Indii, v Hajdarábádu, a nikoliv v Himálaji. Snad měl na mysli horskou provincii Garhwál severně od Dillí.
- 363 *Potom se vzbouřil šerif Džalálu'd-dín* — líčení různých revolt a povstání proti vládě Muhammada Šáha odpovídá vcelku historické skutečnosti, i když je mnohdy časový sled přeházen. Ibn Battúta popisuje podrobně ještě řadu jiných revolucí, avšak protože jejich průběh i konec byl skoro totožný, jsou v překladu vynechány.

XVIII. kapitola

- 374 *okres Hindúbút* (jméno znamená „hindská modla“) — ani okres, ani jmenované vesnice se mi nepodařilo identifikovat.
- 387 *město Afghánpúr* — leželo zřejmě v provincii Róhilkand nedaleko Amrúhá. Řeka Sarú je bezpochyby Ramganga, levý přítok Gangy.

XIX. kapitola

- 393 *Samhal* — dnešní Sambhal v provincii Róhilkandu.
- 402 *Maurí* — asi Umrí u Bhindu; Marh není znám, avšak byl zřejmě východně od Gválijaru.
Džanbíl (stejně jméno jako řeka Čambál) — vládcem byl asi rádža z Dholpúru.
- 403 *Parwán* — zřejmě Narvár u Gválijaru, avšak může to být i Parvaj mezi Narvárem a Gválijarem.
- 405 *Kadžarrá* — Kadžuráho, jsou tam proslulé chrámové stavby s četnými reliéfy.
Dzihár — do Dziháru (Dhár) přišel Ibn Battúta zřejmě později než do Udždžajnu, který leží severněji. Viz mapku č. 8.
Duwajgir (Deogiri) — známá pevnost, vystavěná na kuželovité skále, jejíž úpatí je po celém obvodu otesáno tak, aby bylo naprosto svislé a nepřístupné; skála se tyčí z roviny do výše 200 m. Pevnost nebyla od svého založení v r. 1294 nikdy dobyta. (Viz obr. 28 a 29).

XX. kapitola

- 408 *Kanbája* (angl. Cambay) — až do 17. stol. hlavní přístav pro severní Indii; jeho úpadek byl zaviněn postupným zanášením zálivu, takže je dnes navštěvován jen malými plavidly.
- 409 *Káwá* — malý přístav jižně od Kanbáje.
Džálansí — zkomoleno z Džhalas, jména jednoho rádžputského kmene.
Kandahár — arabizovaná forma jména Gandhár; přístav leží jižně od Káwá při ústí malé říčky.
- 410 *Bajram* (ostrov Píram) — známý jako pirátská základna.
Sandabúr (též *Sindabúr*) — jméno, pod nímž byl znám ostrov a záliv Goa ve starší době. Jména Goa se začalo používat až od 16. století. Poprvé ho bylo dobyto muslimy v r. 1312 a mnohokrát měnil majitele.
- 411 *Mulajbár* (Malabár) — pobřeční území na západní straně poloostrova Dakkinu.
- 414 *Abú Sarúr* — Barkalúr (Barcalore), mezi Hinaurem a Fákanúrem (Bakkanúr).
- 415 *Hílí* — království Ili neboli Eli; přístav ležel u nynější vesnice Nílášvár, několik kilometrů severně od mysu.
- 417 *Kálikút* — patřil k největším a nejbohatším přístavům jižní Indie, avšak po příchodu Portugalců v 16. stol. rychle pozbyl svého významu. Sámari je zkomoleno z malajálamského Sámútirí — „mořský král“; v evropských zprávách vystupuje jako Zamorin.
- 420 *Kundžá-karí* — asi dnešní Koččin (Cochin). Zpráva o židovském obyvatelstvu odpovídá skutečnosti, neboť na území Koččinu žije odedávna mnoho Židů, kteří se smísili s domorodým obyvatelstvem, takže jsou obecně známi jako „černí Židé“.
- 421 *Kaulam* (angl. Quilon) — byl od dávných dob hlavním překladištěm čínského zboží. Podobně jako Kalikat upadal od 16. století.
- 423 *Šáltíja* (dnešní Beppúr) — jižně od Kálikútu; zde byly vyráběny jemné látky, které nesly jméno podle města; odtud snad pochází i naše slovo „šála“ (přes angl. „shawl“).

XXI. kapitola

- 425 *Dzíbat al-Mahal* (zkomoleno z indického *Malé-dvípa* — ostrov Malé) — souostroví čítá skoro 12 000 ostrovů, jež jsou seskupeny asi do 13 atolů různých velikostí. Ačkoliv Maledivy byly známy námořníkům i cestovatelům již od 5. stol., je Ibn Battútovo vyprá-

vení nejstarší souvislý popis, který máme o ostrovech a jejich obyvatelích. Většinu jmen okresů je možno snadno identifikovat na každé mapě, neboť Ibn Battúta předal jejich názvy naprosto věrně: Taladumati je dnes Tiladumati, Bálibúr — Faddifolo, Mahal — Malé, Haldumati — Haddumati, Barajdú — Falidu, Mulúk — Mulaku, Suwajd — Suadiva, Kandakal — Kolumadu. Ostatní jména: Kannalús, Taládíb, Karájdú a Tajm, odpovídají asi dnešním atolům Miladumatu, Ari, Nilandu a Malosmadu. Všechny pozdější zprávy potvrzují naprostou správnost Ibn Battútových údajů o Maledivách. Další relaci máme od Francouze Pyrarda de la Val, který zde na počátku 17. stol. ztroskotal, a potom až od poručíka Christophera, R. N., z let 1834—1835. Ze 17. stol. pochází také místní kronika, jejíž údaje o 14. stol. se shodují s Ibn Battútou.

- 426 *kuľb al-más* (z maledivského *kalu-bili-mas*, černá ryba) — z druhu bonito.
- 428 *sijáh... fál...* — názvy násobků mušlí kauri platí dodnes, např. 12 000 se nyní nazývá *kota* (u Ibn Battúty *kuttá*).
- 433 *kalakí... fandajárkalú...* — většina uvedených titulů je tlumočena správně: soudce se dnes nazývá „fandiári“, avšak „hindigari“ není kazatel, nýbrž hlavní pokladník.
- 424 *ostrov Kannalús* — je asi dnešní Miladumatu, druhý nejsevernější atol. Tajm bude asi Malosmadu.
Ma'bar — Koromandelské pobřeží.

XXII. kapitola

- 447 *hora Sarandíb* — Adamova Pata (2262 m) na Cejloně. Sarandíb (ze sanskrt. *Simhala-dvīpa* — ostrov obývaný lvy) je běžný arabský a perský název Cejlonu (Simhal-Sihalam-Saylan-Ceylon).
Ajří Šakarwatí — Árja Čakravartí, vládce západního Cejlonu v polovině 14. stol., r. 1371 vystavěl pevnost v Kolombu.
- 449 *Pata Adamova* — byla uctívána nejen křesťany a muslimy, nýbrž i buddhisty, kteří v oně prohlubni spatřovali otisk stopy Buddhovy, a také hinduisty, kteří ji považovali za stopu Šivovu (viz obr. 33).
Manár-Mandalí — Minnéri-Mandel poblíže Pattalam.
- 450 *Kunakár* — Kurungala, sídlo staré sinhalské dynastie. „Kunar“ je asi ze sanskrtského „kunvar“ — princ.
- 454 *Dinawar* — ve skutečnosti nese toto jméno město v Kurdistánu; zde je zkomoleno z Devandéra, kde stával proslulý chrám boha Višnu, zničený Portugalci v 16. stol.

- 455 *Harkátú* (tamil. *Árkád*) — název města a dvou okresů ležících ve vnitrozemí za Puddúčerí a Madrásem. Leží však příliš daleko na sever, než aby mohly být bezprostředním cílem Ibn Battúty cesty po jeho ztroskotání, které se událo někde naproti Cejlonu.
- 458 *Kubbán* — asi dnešní Kumbakónam.
- 459 *Fattan* (zřejmě z tamilského *pattam* — přístavní město) — o které z četných měst, jejichž jméno končí na *-pattam*, se zde jedná, nelze přesně říci, pravděpodobně je to Nágpattam; možné je ovšem i to, že to bylo některé z přístavních měst na jihu, poblíže Madury.

XXIII. kapitola

- 462 *malý ostrůvek mezi Hinaurem a Fákanúrem* — může to být jediné Pigeon Island, asi 40 km jižně od Hinauru.
- 464 *Sudkawán* — s velkou pravděpodobností Čittagong (Čattagrám), hlavní přístav dnešního východního Pákistánu.
Džún — na tomto místě je míněna Brahmaputra (Džamuna); Ibn Battúta používá stejného jména i pro řeku Jamunu v Dillí.
Laknautí (ze sanskrt. *Lakšmanávati*) — starý název města Gaur, jehož zříceniny lze vidět u města Maldy; bylo dlouhou dobu hlavním městem muslimských vládců Bengálska. Název označoval také celé území mezi Gangou a Brahmaputrou.
Kámarú — arabský název pro Ásám, odvozený zejména Kámarúpy, starobylé indické říše. Obyvatelé pohoří patří již k tibetobarmské skupině, a proto se zdáli být podobní Turkům.
- 465 *Mým cílem... bylo navštívit* — cílem Ibn Battúty cesty bylo zřejmě okolí města Sylhetu, kde žil zmíněný šejch, jehož hrob je dodnes uctíván jako hrob „Šáh Dželála“.
- 467 *Habank* — odpovídá asi dnešnímu Habigandži.
Modrá řeka — Meghná.
Sunurkawán — dnes Sonágrám, 25 km jv. od Dháky, býval dříve jedním z hlavních měst Bengálska.
- 468 *Barahnagár* — podle popisu zvyků buď Andamany, nebo Nikobary, avšak přítomnost slonů ukazuje spíše na pevninu, tedy snad Arakanské pobřeží Barmy blízko mysu Negrais, známého též jako Barra de Negrões (z Bara Nagár?).
- 469 *Džáwa* — dříve se tak označovala celá Indonésie. „Malá Džáwa“ byla Sumatra (hlavně severní), „Velká Džáwa“ (*Mul Džáwa*) vlastní Jáva a jižní Sumatra. Islám se dostal do těchto končin (nejprve na Sumatru) na konci 13. stol., a odtud se postupně rozšířil do Malajska i na ostatní ostrovy.

- 470 *město Sumutra* (Samudara) — hlavní město říše Samudara-Pasaj, leželo na severovýchodním pobřeží Sumatry, v území zvaném později Atjeh.
al-Malik az-Žáhir (Vítězný král) — je to vlastně titul, nikoli vlastní jméno, takže nelze přesně zjistit, o kterého vládce se jedná.
- 474 *Mul Džáwa* („Velká“ nebo „Hlavní“ Jáva) — vlastní ostrov Jáva, případně i s jižní Sumatrou. Někteří badatelé se však domnívají, že toto označení (zvláště pak u Ibn Battúty) se vztahuje spíše na Malajský poloostrov.
Kákula — snad Angkola na Sumatře, v území Bataků, ale tato identifikace není jistá. O lokalizaci jsou stále spory.
Kamárí — je nepochybně Khmer, starý název Kambodži. Ibn Battúta o Kamárí zřejmě jen slyšel, buď na Sumatře, nebo v Indii, a domníval se, že patří k Velké Jávě.
- 477 *Tawáliš* — území krále Tawáliš a přístav Kajlúkarí zůstávají doposud jedním z největších problémů Ibn Battútova cestopisu (srv. předmluvu). Japonec Jamamoto, který se poslední touto otázkou zabýval, dospěl k závěru, že to musí být Čampa v Kočínčíně, která ležela na cestě z Indonésie do Číny; na druhé straně však údaj o vedení námořní války proti Číně by nasvědčoval spíše ostrovní poloze, bylo by to tedy buď Borneo, nebo některé z jižních Filipínských ostrovů, např. souostroví Sulu nebo Palawan. Otázka není dodnes vyřešena.
Kajlúkarí — je to vlastně jihoindický přístav Kilakarej, jehož jméno Ibn Battúta nějakým omylem přenesl do země krále Tawáliš.
Urdudža — záhadou zůstává také jméno princezny Urdudža, neboť stejně se jmenovala jedna z manželek chána Uzbeka, o níž Ibn Battúta hovoří. Toto turecké jméno i turečtina, kterou princezna mluvila, dodávají líčení poněkud fantastického rázu.

XXIV. kapitola

- 480 *Protéká jí řeka jménem Áb-i hájat* — popis velké řeky, která protéká Čínou od severu k jihu a vlévá se u Kantonu (Sín as-Sín) do moře, byl považován dlouho za důkaz toho, že Ibn Battúta v Číně nebyl. Nicméně lze mít za to, že Voda života je ve své severní části Císařský průplav mezi Pekingem a Jang-c' a v jižní části systém řek a průplavů, které vedou do Kantonu.
- 481 *Žajtún* — dnešní Čchuan Čou (blízko Amoje); po celý středověk hlavní přístav pro lodi připlouvající ze západu. Od Zajtúnu (nebo Zítúnu) odvozuje své jméno i látka „satin“.

481 *Sín-kalán* nebo *Sín as-Sín* (z perského Čín-kalán) — znamená Velká Čína nebo Čína Číny (vlastní Čína). Je to běžný arabsko-perský název Kantonu (viz. obr. 31).

482 *kárimí* — byla to skupina nejbohatších obchodníků v Egyptě, která se specializovala na obchod kořením z východní Asie a stala se proslulou také svými rozsáhlými transakcemi mezinárodního dosahu.

bálišť (nebo *báliš*) — byl to původně prut zlata nebo stříbra o váze asi 2 kg, užívaný jako platidlo ve středoasijských stepích; po mongolském vpádu se název dostal i do Číny. O papírových penězích se zmiňuje i Marco Polo.

483 *obyvatelé Číny a Chitá* — Arabové nazývali jižní Čínu Sín (z perského Čín) podle dynastie Čchin (246—207 před n. l.) a severní Čínu Chitá nebo Chatá; jméno je odvozeno od turecké národnosti Chitaj, zakladatelů dynastie Liao v severní Číně (907—1119 n. l.). Odtud pochází i název Cathay u evropských cestovatelů 13.—16. stol. a ruské Kitaj.

Když se z ní stane popel... — využívání uhlí až do úplného spálení je dodnes běžné po celé Číně.

487 *kán* (nebo *ká'án*) — název používaný muslimskými autory pro velkého chána Mongolů. Je odvozen z altajského titulu *chákán*, *chán*.

do provincie Sín as-Sín — Ibn Battútova cesta z Čchuan-čou do Kantonu je nejasná, protože žádná řeka ani průplav obě města přímo nespojují; možné však je, že se Ibn Battúta nezmiňuje o kratších úsecích, které prošel po zemi, a líčí jen zajímavější cestu po vodě. „Voda života“ může být na tomto místě jediné Pej-ťiang, ústící u Kantonu, k níž se Ibn Battúta dostal někde ve vnitrozemí.

488 *hradba Goga a Magoga (Jádžúdž a Mádžúdž)* — oblíbené téma arabských geografů a kosmografů; byla prý vystavěna Alexandrem Velikým někde na severovýchodě jako obranné opatření proti nájezdům apokalyptických národů Goga a Magoga. Ve zprávách o ní se nejasně odrážejí vágní vědomosti o Velké čínské zdi. Ibn Battúta ovšem nemohl vědět, že Čína leží uvnitř velké zdi, a spojil Goga a Magoga zřejmě se zdí, o které něco zaslechl. O lidojedech v čínském vnitrozemí hovoří i Marco Polo a ještě donedávna byly některé národnosti v jižní Číně kanibaly.

490 *Mluvil prý také s velkou úctou o chalífech* — údajem o tom, že šejch hovořil s úctou jak o Omarovi, tak i o Alím, avšak proklínal Muáwiju, chtěl Ibn Battúta naznačit, že šejch nebyl ani sunnita, ani šíita.

- 490 *Kandžanfú* — identifikace Kandžanfú naráží dodnes na potfše, protože místo podobného názvu (Canjanfu) u Marca Pola bývá určováno jako Si-an-fu v provincii Šen-si, což je příliš daleko na severozápadě, aby přes ně mohl Ibn Battúta cestovat. Domnívám se, že Ibn Battútovo Kandžanfú je dnešní Fu-čou, velké přístavní město, které odpovídá jak popisem, tak i polohou. Starý název okresu, v němž Fu-čou leželo, byl Čchin-fiang (u Marca Pola Concha nebo Chonca), z čehož zkomolením mohlo snadno vzniknout Kandžanfú („fu“ je čínský výraz pro „okresní město“).
- 492 *Bajwan Kutlú* — zřejmě turecký nebo mongolský název, má však spíše význam osobního jména (asi *Bajan kutlugh* — Bajan šťastný), takže se jedná asi o velitele nebo guvernéra, a nikoliv o jméno místní.
- Chansá* — nepochybně Chang-čou, u evropských cestovatelů Kinsay, Cansay apod., z čín. *Ťing-c'* — „hlavní město“, jímž bylo za dynastie Sungů (1127–1276). Al-Chansá byla však také nejslavnější arabská básnířka předislámské epochy. Z Fu-čou (Kandžanfú) do Chang-čou je možno se snadno dostat průplavy a řekami.
- 493 *Kurtaj* — z tureckého Karataj, běžný turecký titul. Protože Ibn Battútovi informátoři byli vesměs perští nebo turečtí obchodníci usazení v Číně, sdělovali jména hodnostářů i různé termíny turecky (případně persky), nikoliv čínsky. Také *towa* (*tuwi*) je turecký název slavnosti nebo hostiny.
- 496 *vstoupili jsme do země Chitá* — cestou z Chang-čou (Chansá) do Pekingy vykonal Ibn Battúta po tzv. Císařském průplavu, jedné z hlavních vodních cest, protínající celou severní Čínu.
- 497 *Chán-bálik* — turecko-mongolské slovo: „chánovo město“; u evropských autorů je nazýváno Cambalu, Cambuluc apod. *Chánikú* je adjektivum od „chán“, tedy „chánské“ (scil. „město“). Je to dnešní Peking.
- 498 *Pásáj* — zřejmě zkomoleno z perského *pádsáh*. V oné době byl císařem Togon Timur, čínsky Šun-ti (1333–1368).
- kutwál* — indické slovo, znamená „velitel pevnosti“.
- Karakorum* — bylo to nejstarší město mongolské říše, asi 350 km jihozápadně od Ulánbátaru. *Bišbáligh* ležel východně od Urumči v Dzungarsku.
- Fírúz* — kdo je tento Fírúz (je to perské jméno), se nepodařilo doposud zjistit; poslední císař mongolské dynastie Juanů, zmíněný Togon Timur, byl v roce 1368 vyhnán z Pekingy, tedy asi dvacet

let po Ibn Battútově návštěvě. O jakou revoluci nebo převrat se jednalo, není zřejmé.

- 499 *Pro kána byl vykopán velký ná'ús* — popis císařova pohřbu odpovídá přesně zvykům, jak je známe z Marca Pola i jiných pramenů. Avšak Ibn Battúta nemohl být svědkem žádného císařského pohřbu; je však možné, že se o pohřebních zvycích dozvěděl od svých perských známých, usazených v Číně.

- 500 *Kúbar* — je Gobir, jeden z nejstarších hauských států ve středním Súdánu, srv. kap. XXVII.

zvolil si za hlavní město Karakorum — zpráva o přenesení hlavního města do Karakorumu je největší záhadou Ibn Battútova cestopisu; ačkoliv o jmenovaném Fíruzovi není nic známo, zůstává nesporným historickým faktem, že sídlo velkých chánů bylo přeneseno z Pekingu do Karakorumu v r. 1368. Zpráva o tom je zachována v díle, které sepsal Ibn Džuzajj v r. 1356 a jehož autograf stále ještě existuje v pařížské Bibliothèque Nationale. Jediným řešením zdá se být to, že Ibn Battúta zaslechl v Číně úvahy o možnosti takového přesídlení, zcela pochopitelné v době, kdy mongolská nadvláda byla otřesena řadou revolucí, a považoval přenesení za uskutečněné.

XXV. kapitola

- 502 *pták Ruchch* — je dobře znám z příběhů námořníka Sindbáda z „Tisíce a jedné noci“. Ibn Battúta si však udržuje značnou střízlivost při líčení této příhody, uvádí jen to, co říkali námořníci, a dává zřetelně najevo, že mohlo jít o nějaký optický jev.

- 503 *Potom jsem plul po moři do Maskatu* — pořadí měst v Ománu je přehozeno, protože nejdříve musil Ibn Battúta přijít do Kalhátu a teprve potom do Maskatu. Kurajját je dnešní Kurját, druhá dvě místa nejsou známa, avšak po celém pobřeží se táhnou vesnice hustě vedle sebe.

- 504 *katastrofa u Tarífy* — porážka, kterou utrpěl marocký sultán Abu'l-Hasan dne 30. října 1340 od armády kastilského krále Alfonse XI. a která měla za následek dobytí Algecirasu Španěly a dlouhodobé obléhání Gibraltaru.

šejch Hasan — historii šejcha Hasana (zvaného *Buzurg* — Velký) vyprávěl Ibn Battúta částečně již dříve. Je to Hasan (1336—1357), zakladatel dynastie Džalajrovců, která vládla v Iráku až do Tímúrova vpádu.

- 507 *al-Malik an-Násir Hasan* — vládl v l. 1347–1351, jeho bratr as-Sálíh v l. 1351–1354.
Abú Inán Fáris (1348–1358) — syn Abu'l-Hasana (1332–1348), kterého svrhl z trůnu. Oba byli příslušníci dynastie Marínovců.
- 508 *Je tam překrásný přístav* — přístav na Sardinii je Cagliari; patřil tehdy k Aragonu a byl sídlem obávaných pirátů.
- 509 *Al-Ubbáda* — leží 3 km na východ od Tlemcenu; dnes se jmenuje Sídí Bú Madín podle šejcha, jehož hrob Ibn Battúta navštívil.
Azaghaghán — berberský kmen, sídlící v té době mezi městem Melillou a řekou Mulújou.

XXVI. kapitola

- 512 *Alfons XI.* — vládl od r. 1312 až do 20. března 1350.
- 513 *Tárik ibn Zijád* — berberský vojevůdce ve službách umajjovského guvernéra severní Afriky Músy ibn Nusajra, přeplavil se r. 711 s berberským a arabským vojskem přes úžinu a dobytím Gibraltaru zahájil vítězné tažení muslimů ve Španělsku.
Gibraltar byl znovu dobyt — Gibraltar byl v rukou Kastilců od r. 1309 do 1333.
- 516 *Al-Hamma* — znamená „horká vřídla, lázně“.
Abu'l Hadždžádž Júsuf (1333–1354) — z dynastie Nasrovců, kteří byli poslední arabskou dynastií na Pyrenejském poloostrově; vládli v Granadě až do 1492.
- 517 *Al-Bíra* (Elvíra) — byla na počátku 14. stol. pobořena, avšak později obnovena.
hrad Dzakwán (dnešní Coín) — ležel asi 40 km západně od Malagy.
Ž Gharnáty jsem se vrátil — ačkoliv se Ibn Battúta vypravil do Andalusie s úmyslem účastnit se svaté války proti křesťanům, zdá se, že od svého záměru brzy upustil, patrně postrašen nepříjemnou zkušeností přepadu mezi Marbalou a Malagou, a raději trávil své dny a noci v příjemných zahradách v Granadě.

XXVII. kapitola

- 518 *Sidžilmása* — dnes zaniklé město, stálo na jižních svazích Atlasu v údolí Wádí Ziz v oblasti zvané Tafílelt. Mezi 8. až 16. stol. bylo hlavním střediskem obchodu se Súdánem.
Tagháza — až do konce 16. stol. hlavní zdroj soli pro Súdán, kde se sůl vůbec nevyskytuje. Později byla sůl těžena v jižnějším Taudeni, kde se doluje dodnes.

- 519 *Massúfa* — jeden z berberských kmenů, známý též jako Sanhádža, který společně s jinými ovládal celou Saharu od Maroka k Senegalu a Nigeru.
- 520 *Tásarahlá* — malá oáza v území pouště Azawwad, dnes zmizelá z mapy.
Íwálátan — dnešní Waláta, jižní stanice obchodní cesty přes Saharu, v dřívějších dobách hlavní město říše Ghány.
- 523 *je jim prokazována větší úcta než mužům* — u berberských obyvatel Sahary, Tuaregů, je dodnes zachován matriarchát; proto ony „podivné“ poměry mezi muži a ženami, nad nimiž se Ibn Battúta pohoršuje.
- 524 *velké množství stromů, nesmírně starých a tak velkých* — ty obrovské stromy jsou baobaby (*Adansonia digitata*), které bývají často i uměle vyhloubeny a slouží jako skladiště nebo nádrže na vodu.
- 526 *kuskus* — obvyklé jídlo v severní Africe, připravované z hrubě rozemleté mouky a podávané s kořením nebo sladkostmi.
Zágharí — stálo na místě dnešního Bassikunnu.
Wandžaráta (Wangara, Wakore) — jméno dávané Fulby národnosti Soninke a Malinke (Mandingo).
Kársachú — na východ do Sansandingu, Kábara je Diafaribe při soutoku Bani a Nigeru a Zágha je Diaga při severozápadním rameni Nigeru, severně od Diafaribe.
Múlt — okres Múrí blízko Niameye.
Lámíové — je to stejný název jako Lamlam nebo Damdam starších arabských geografů; označuje černošské obyvatelstvo rovníkového pralesa, na tomto místě snad obyvatelé území Kebbe u Nigeru.
Júfí — je to zřejmě starobylé Nupe v Nigérii.
Řeka potom teče k Júfí — Ibn Battúta zde podává běžnou teorii o spojení Nigeru s Nilem, která se udržela až do konce 18. stol.
- 527 *řeka Sansara* — dnešní Sangarani.
Mállí — fulská výslovnost etnického názvu Mande nebo Mandingo, kmene, který založil rozsáhlou říši v západním Súdánu v polovině 13. století. Mállí bylo rovněž jméno hlavního města, které se však několikrát přestěhovalo. V Ibn Battútově době leželo při soutoku Sangarani a Nigeru, na místě dnešního Njani, jižně od Djéliby.
- 528 *Mansá Sulajmán* — vládl 1336–1359 a za jeho vlády dosáhla říše Mállí největšího rozsahu a rozkvětu.
- 530 *benbí* — mandingské slovo *bembe*, značí „pódium“.
- 531 *Mansá Sulajmán kí* — znamená: Mansá Sulajmán poručil.
- 535 *Mansá Músá* (1307–1332) — nejproslulejší panovník říše Mállí,

podnikl pouť do Mekky a rozšířil značně své území. Jeho syn Mansá Maghá (1332–1336) byl slaboch a byl vystřídán Sulajmánem, bratrem Músy.

- 535 *Abú Ishák as-Sáhilí* — andaluský básník, stavitel mešit v Timbaktu a v Gaugau, zemřel r. 1346.

Sárák Džáta (zvaný též *Sundžáta* nebo *Máří Džáta*) — zakladatel říše Mállí (1235–1255); přijal islám a zničil r. 1240 říši Ghánu a připojil ji ke svému státu.

- 540 *Kaukau* (zvané též *Gao* nebo *Kúgha*) — bylo důležitou obchodní stanicí na Nigeru a při transsaharské karavanní cestě. V 11. stol. bylo hlavním městem říše Songhaj a ve 14. stol. připojeno k Mállí, avšak stará dynastie vládla dále pod suverenitou Mállí.

- 541 *Tagaddá* — přesná lokalizace nebyla dodnes zjištěna, zdá se, že leželo mezi Kaukau a pohořím Ajr (Káhir). O měděných dolech hovoří i jiné prameny, avšak žádné jejich stopy nebyly ještě zjištěny.

Bardáma — jeden z berberských kmenů.

- 543 *Kúbar* — je Gobir, jeden z nejstarších hauských států v dnešní severní Nigérii.

Bornu — je spíše území Kánem u Čadského jezera než Bornu v Nigérii. Král Idrís vládl 1353–1376.

Džaudžau (též *Kawkaw* nebo *Kúkú*) — je Kúka v Bornú nebo Kúka ve Wadaji. Identifikace Muwartabů se doposud nepodařila.

- 544 *Káhir* — varianta jména Ajr, hornatého území v jižní Sahaře.

Haggár (nebo *Hoggár* nebo též *Hawwára*) — jeden ze saharských berberských kmenů, hlavní představitel skupiny zvané dnes Tuaregové. Zahalení Berbeři byli příslušníky několika kmenů, k nimž patřili ještě Sanhádžové a Lamtúnové v západní Sahaře. Podle kmene Haggár nese název i centrální horský masiv Ahaggar.

Tawát (Touat) — oáza, kterou tvoří řada vesnic a oáz mezi Marokem a Ahaggaren.

- 545 *Umm Džunajba* a *Dár at-Tama* — leží na cestě mezi Sidžilmásou a Fezem.

SLOVNÍČEK

NEJBĚŽNĚJŠÍCH ARABSKÝCH TERMÍNŮ

Alláhu akbar — arabsky „Bůh je převeliký“, obvyklé zvolání vyjadřující obdiv, díky nebo i pozdrav.

bismilláhi — „ve jménu Božím“, formule, které muslimové užívají při zahajování jakékoliv činnosti nebo práce.

dínár — zlatá mince, původně 4,25 gramu, od 13. stol. však stále znehodnocovaná a nahrazovaná stříbrnými mincemi, které jsou nazývány stříbrné dínáry.

dirham — stříbrná mince s ideálním váhovým obsahem 2,97 g, stejně jako dinár postupně znehodnocována. Poměr k zlatému dínáru byl 20 : 1. Dirham jako váhová jednotka byl však 3 g.

díván — shromáždění, zasedání, státní rada.

džubba — svrchní roucho v islámských zemích, splývající až na zem, se širokými rukávy.

emír — arabsky „kníže“, později vojevůdce, generál, náčelník.

farsach — z perského „parasang“, délková míra, asi 6 km.

hádždží — (persko-turecky *hadží*), titul muslima, který vykonal pouť do Mekky.

chán — turecko-mongolský titul vládce, původně jen nejvyššího kmenového náčelníka, později však i vládců drobných státeků.

chátún — turecko-mongolsky „paní“, titul žen z chánských rodů, manželek a dcer tureckých a mongolských vládařů.

imám — titul náboženského hodnostáře, původně toho, který řídil společnou modlitbu, později však užíváno jako čestný titul právníků i jiných učenců.

kádí — arabsky „soudce“.

kibla — směr k Mekce, označený v mešitách tzv. *mihrábem*.

kintár — váhová jednotka rovnající se 100 ratlům. Protože váha ratlu kolísala podle období a zemí i podle druhu váženého zboží, lze jen těžko stanovit hodnotu. Kintár používaný pro vážení koření obnášel

- většinou kolem 45 kg, kdežto jiné kintáry se pohybovaly mezi 62 až 220 kg.
- loket* — délková míra, průměrně asi 0,5 m, bylo však mnoho různých loktů podle epoch a území.
- mahdí* — „Alláhem správně vedený“ — v šíitském islámu ten, který jediný je oprávněn řídit věci tohoto světa, neboť je v přímém spojení s Alláhem. V sunnitském islámu eschatologická postava, která se objeví před koncem světa, aby nastolila království Boží na zemi.
- mann* — váhová jednotka nestejně hodnoty podle zemí a období. V době Ibn Battúty rovnal se 1 mann v Dillí asi 11,25 kg, avšak na jiných místech byl pouze 3 kg.
- mihráb* — obloukovitý výklenek v mešitě, označující *kiblu*, tj. směr k Mekce, kam se věřící obrací obličejem při modlitbách.
- madrasa* — vyšší nábožensko-právní učiliště, určené pro vzdělání právníků, imámů a theologů. Při madrasách bývaly i koleje pro profesory a studenty, kuchyně, jídelny a někdy i nemocnice.
- míle* — (arabsky *míl*) je $\frac{1}{3}$ farsachu, tedy asi 2 km.
- minbar* — kazatelna; asi 10 dřevěných schodů se zábradlím a malou plošinkou nahoře, na niž vystupuje při páteční bohoslužbě kazatel (*chatíb*). (Viz obr. č. 1.)
- miskál* — váhová jednotka, kolísající podle území a období, průměrně 4,5 g.
- muezzin* — zřízenec při mešitě, který vyvolává „azán“, tj. volání k modlitbě.
- nukra* — dirhamy „nukra“ byly stříbrné mince (nebo spíše jen teoretické peníze) plné váhy a hodnoty, pomocí nichž byly přepočítávány různé znehodnocené dirhamy v oběhu.
- palec* — je $\frac{1}{24}$ lokte, tedy asi 2 až 2,5 cm.
- páď* — vzdálenost mezi koncem palce a malíčku, asi 20 cm.
- ratl* — váhová jednotka, její hodnota kolísala, průměrně 450 g. 100 ratlů = 1 kintár. Ve 14. stol. se rovnal maghribský ratl 468,75 g, avšak jiný obnášel až 562 g.
- súfí* (z arabského *súf* — vlna, podle hrubé vlněné látky, do níž se odívali) — přívrženec islámské mystiky — súfismu (arab. „tasawwuf“), který však nebyl vždy a všude totožný s askesí. Súfiové se později začali sdružovat v řády (*taríka*), nazvané obvykle podle zakladatele, významného mystika. Příslušníci těchto řádů jsou známi v Evropě pod perským názvem „derviší“.
- sultán* — titul každého většího vládce v islámských zemích; jeho prerogativy byly: ražení vlastních mincí a uvádění jména při pátečním kázání.

šejch — původně „starý člověk“, později titul náčelníků kmenů, představených súfijských řádů, učenců a profesorů a vážených občanů.

šeríf — arabsky „vznešený“, titul příslušející všem potomkům Prorokova vnuka Hasana.

tank (nebo *tang*) — indická váha, asi 12 g.

úkjé (unce) — $\frac{1}{2}$ ratlu, tedy asi 37 g. Ve 14. stol. se rovnala 1 maghribská unce $\frac{1}{4}$ damašské unce, tedy asi 38,5 g.

zâwija (arabsky „kout“) — západoarabský termín označující menší budovu obývanou příslušníky mystických řádů, někdy též poustevnu nebo dům pro ubytování a pohoštění cestujících. Ve východních islámských zemích je používáno termínu *chánka*.

SEZNAM ILUSTRACÍ

Frontispice.

Kruhová mapa světa podle al-Idrísího (1154). Z rkp. Ibn Chaldúnovy „Mukaddimy“ v cařihradské knihovně Atif Effendi. Tento rukopis z r. 1402 je autografem Ibn Chaldúna. Mapa je podle arabského zvyku situována tak, že sever je dole a jih nahoře; obraz Afriky zachovává ještě starou ptolomajovskou představu o protažení východního cípu Afriky až k indonéskému souostroví.

Za str. 128:

1. Kazatelna (minbar). Miniatura z rkp. al-Bírúního „Ásár al-bákija“ v Universitní knihovně v Edinburghu, z r. 1307. (Podle Arnold-Grohman: *The Islamic Book*, 1929.)

2. Vnitřek mešity. Miniatura od Bihzáda (zemř. 1537) v rkp. Sa'dího „Bustánu“ v Egyptské národní knihovně v Káhiře. (Encyclopaedia of Islam, Leiden 1960.)

3. Stavba mešity. Miniatura od Bihzáda v rkp. Nizámího „Chamse“ v Britském muzeu, z r. 1494. (Kühnel: *Miniaturmalerei im islamischen Orient*, Berlin 1922.)

4. V lázních. Miniatura od Bihzáda, ze stejného rkp. jako obr. 3. (B. Gray: *Persian Painting*, London 1930.)

5. Vchod do budovy Ka'by. (Původní fotografie.)

6. Nádvoří s Ka'bou. (Původní fotografie.)

7. Celkový pohled na Mekku a poutní karavanu. (M. d'Ohsson: *Tableau Général de l'Empire Ottomane*, Paříž 1790.)

8. Skupina velbloudů z karavany. Miniatura k rkp. al-Harírího „Makám“ v Egyptské národní knihovně v Káhiře.

Za str. 160:

9. Hisn al-Akrád (Crac des Chevaliers) v Sýrii.

10. Pevnost v Jazdichwástu mezi Isfahánem a Širázem.

11. Přístav Maskat v r. 1670. Rytina z knihy Struys: *Voyages*, Amsterdam 1681.

12. Ostrov a město Hormuz v 17. stol. (Podle Wilsona: *The Persian Gulf*, Oxford 1928.)

Za str. 224:

13. Město Amasya v severní Anatólíi.
14. Mongolští bojovníci. Miniatura z rkp. Rašidu'd-dínova „Džá-mi'u't-Tawárih“ v Royal Society, Londýn. Rkp. datován 1310–1311. (Podle B. Gray: *Persian Painting*, London 1930.)
15. Obléhání Samarkandu Mongoly. Podle čagatajského rkp. v Britském muzeu.
16. Hrobka chalífy Alího v Nadžafu.

Za str. 320:

17. Boj u hradeb. Miniatura z tureckého rkp., uloženého v Seraji v Cařihradu. Z r. 1400. (Podle Kühnela: *Miniaturmalerei im islamischen Orient*, Berlin 1922.)
18. Trh na otroky. Miniatura z rkp. al-Haríriho „Makám“ v pařížské Bibliothèque Nationale, z r. 1237.
19. Hradby starého Dhlí. (Fotografie J. Marka.)
20. Pohled na pevnost v Gválíjaru. (Fotografie J. Marka.)
21. Kutb-minár v Dhlí. (Fotografie J. Marka.)
22. Hrobka sultána Ghijásu'd-dína Tughluka. (Fotografie J. Marka.)

Za str. 368:

23. Plachetní loď. Miniatura k rkp. al-Haríriho „Makám“ v pařížské Bibliothèque Nationale, z r. 1237.
24. Sultán Muhammad ibn Tughluk ve společnosti tanečnic a zpěvaček. Miniatura od Šápúra z Churásánu v „Art Gallery“ v Kalkatě.
25. Tančící dervíši. Rytina v d'Ohssonově „Tableau Général de l'Empire Ottomane“, Paříž 1790.
26. Návštěva u poustevníka. Indická miniatura ve Státním muzeu v Berlíně, z r. 1600. (Podle Kühnela: *Miniaturmalerei im islamischen Orient*, Berlin 1922.)

Za str. 384:

27. Malabárské pobřeží. (Fotografie K. Zvelebila.)
28. Pevnost Deogir v Daulatábádu — pohled z boku. (Fotografie J. Marka.)
29. Pevnost Deogir v Daulatábádu — pohled shora. (Fotografie J. Marka.)
30. Chrám v Maduře. (Fotografie K. Zvelebila.)

Za str. 464:

31. Kanton v 17. století. (Podle Niewhoff: *L'Ambassade de la Compagnie Orientale*, Haag 1665.)
32. Kokosy, pomeranče a banány. Miniatura ke Kazwíního „Adžá'ib al-machlúkat“; rkp. Instituta vostokovedenija AN SSSR, z r. 1580. (Podle Kračkovskij: *Izbr. sočinenija IV, M.—L. 1957.*)

33. Adamova hora na Cejloně. (Podle Valentyn: Oud en Nieuw Oost-Indien, Amsterdam 1724.)

34. Vládce Mállí na katalánské mapě z r. 1375. Postava na velbloudu je „zahalený“ Tuareg; míří k vládci Mállí, zvanému Músá Mállí, který sedí na trůně a drží v jedné ruce žezlo a v druhé zlatý valoun. Na mapě jsou znázorněna četná místa, o nichž se zmiňuje i Ibn Battúta. Nápis zní: „Tento černošský vládce je nazýván Musa Mali, pán černochů v Guinei. V jeho zemi se nalézá takové množství zlata, že jest nejbohatším a nejvznešenějším králem v celé zemi.“ (Podle Bovilla: Caravans of the Old Sahara, London 1933.)

Za str. 528:

35. Irácký obytný dům. Miniatura k rkp. al-Harírího „Makám“ v Egyptské národní knihovně v Káhiře.

36. Vítání karavany. Jako č. 35.

37. Vojenská hudba a praporečníci. Miniatura k arabskému rukopisu v majetku Ch. Schefera v Paříži.

SEZNAM MAP

	Za str.
1. Severní Afrika	80
2. Egypt a Hidžáz	96
3. Sýrie a Palestina	112
4. Arábie, jižní Irák a jižní Írán	176
5. Jižní Arábie a východní Afrika	192
6. Irák, Malá Asie a Černomoří	272
7. Střední Asie, Churásán a Afghánistán	304
8. Sind a severní Indie	400
9. Jižní Indie, Cejlon a Maledivy	448
10. Zadní Indie a Čína	496
11. Bengálsko	496
12. Andalusie	512
13. Sahara a Súdán	544

OBSAH

<i>Předmluva překladatelova</i>	9
Úvod Ibn Džuzajjův	71
I. Daleká cesta začíná	73
II. Sýrii křížem krážem	92
III. První pouť do Mekky	121
IV. Arabskou pouští a horami Lúristánu	136
V. Mezi Tigridem a Eufratem	164
VI. Plavba do Šťastné Arábie a do země Zandžů	178
VII. Ryby, perly a světci v Perském zálivu	191
VIII. Pohostinná země Turků	210
IX. Od sultána k sultánovi	226
X. V říši Zlaté Hordy	244
XI. S byzantskou princeznou do Cařihradu	260
XII. V poříčí Amudarji	273
XIII. Na pláních Churásánu a v roklinách Hindúkúše	294
XIV. Příchod do Indie	305
XV. Krvavé dějiny sultánů z Dihlí	323
XVI. Portrét štědrého tyрана.	339
XVII. Vzpouře, války, povstání	360
XVIII. Pohnutý život v Dihlí	370
XIX. Vyslancova dobrodružství	392
XX. Ztroskotání a svatá válka na Malabáru	408
XXI. Sláva a pád maledivského soudce	425
XXII. Na Cejlonu a v jižní Indii	446
XXIII. Plavba do Číny	462
XXIV. Čína a Kitaj	480
XXV. Poutníkův návrat do vlasti	501
XXVI. Vonný dech Andalusie	512
XXVII. Dva roky v černém impériu	518

<i>Poznámky</i>	547
<i>Slovníček nejběžnějších arabských termínů</i>	585
<i>Seznam ilustrací</i>	588
<i>Seznam map</i>	591

Poznámka. Rozdělení a názvy kapitol byly opatřeny k českému překladu. Originální text členěn není.

ŽIVÁ DÍLA MINULOSTI

SWAZEK 29

Řídí Jitka Křesálková

MUHAMMAD

IBN ABDALLÁH IBN BATTÚTA

CESTY PO AFRICE, ASII A EVROPĚ VYKONANÉ V LETECH 1325 AŽ 1354

Z arabského originálu, vydaného pod názvem „Voyages d'Ibn Batoutah“ C. Defrémerym a B. R. Sanguinettim v Société Asiatique, Paříž 1853–1858, vybral, přeložil, předmluvou a poznámkami opatřil a ilustrace vybral Ivan Hrbek. Mapy za spolupráce Ivana Hrbka nakreslil K. F. Růžička. Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Zdeněk Sklenář

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 1327. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1961. Odpovědný redaktor Miloslav Žilina. Výtvarný redaktor Václav Rein.

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚVKŠČ, Praha — 34,11 autorských archů (text 29,88 autor. archů, ilustrace 4,23 autor. archů), 34,62 vydavatelských archů — D 10*10097

Náklad 3500 výtisků — Tematická skupina 13/2
Vydání první — Cena váz. 31,50 Kčs — 63/VIII-2